Kontrolować czy likwidować — Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi

Wstęp i opracowanie naukowe
Wojciech Śleszyński

Współpraca
Justyna Owłasiuk

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Dokumenty do dziejów Kresów Północno-Wschodnich II Rzeczypospolitej

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Kontrolować czy likwidować — Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi

Wstęp i opracowanie naukowe
Wojciech Śleszyński

Współpraca
Justyna Owłasiuk

Instytut Historii i Nauk Politycznych Uniwersytetu w Białymstoku
AVALON
Białystok–Kraków 2015

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki" w latach 2012–2014

NARODOWY PROGRAM ROZWOJU HUMANISTYKI

Pracę do druku recenzował:
Dr hab. Grzegorz Zackiewicz, prof. UwB

Skład i opracowanie typograficzne
Drukarnia TECHNET

Projekt okładki
Mariusz Mrozowicz

Na okładce
Fotografie z Narodowego Archiwum Cyfrowego, sygn. 1-F-440, 1-P-2285a

Copyright by Wojciech Śleszyński, Justyna Owłasiuk, Białystok–Kraków 2015

ISBN 978-83-7730-167-8

Zamówienia przyjmuje

Wydawnictwo AVALON Sp. z o.o.
ul. Fiołkowa 4/13 • 31-457 Kraków
tel. +48 606 750 749
zamowienia@wydawnictwoAVALON.pl

www.wydawnictwoAVALON.pl

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Słowo wstępne

Niniejsza książka „Kontrolować czy likwidować — Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi" jest kolejną z serii wydawniczej „Dokumenty do dziejów Kresów Północno-Wschodnich II Rzeczypospolitej". Cykl publikacji, zapoczątkowany w 2004 r., ma na celu zainicjowanie wydawania drukiem, a także spopularyzowanie w środowisku naukowym materiałów przybliżających historię II Rzeczypospolitej, znajdujących się w białoruskich i litewskich archiwach. W prezentowanej Państwu pozycji zawarto dokumenty
nie północno-wschodnich województw II RP. Zebrane materiały powstały w latach 1927–1939 i pochodzą z Państwowego Archiwum Obwodu Brzeskiego w Brześciu, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Litewskiego Centralnego Archiwum Państwowego w Wilnie oraz Państwowego Archiwum Obwodu Grodzieńskiego w Grodnie.

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi w ocenie władz polskich była największą i najsilniejszą organizacją antypaństwową funkcjonującą na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej. Pomimo zaangażowania olbrzymich środków w walkę z ruchem komunistycznym, przez cały okres międzywojenny pozostawała ona największym zagrożeniem dla państwowości polskiej. W latach trzydziestych udało się lokalnym władzom kontrolować, a następnie zlikwidować większość organizacji mniejszościowych o charakterze narodowym, natomiast nie zdołano tego uczynić w przypadku ruchu komunistycznego. Atrakcyjność głoszonych haseł wśród biednej miejscowej ludności była silniejsza, niż represyjne działania władz polskich.

Przedstawiony w dokumentach obraz Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi uwzględnia przede wszystkim punkt widzenia polskiej administracji, dla której ruch komunistyczny był największym zagrożeniem przez cały okres dwudziestolecia międzywojennego.

Zamieszczone w niniejszym tomie dokumenty zostały ułożone chronologicznie i opatrzone nagłówkami. Większość pozycji, za wyjątkiem nr 7, 8, 36 i 37, przytoczono w całości. Opuszczenia oznaczono dwiema kreskami. Dokumenty nr 9, 20, 28 i 34 publikowane są w wersji oryginalnej. Uwspółcześniono pisownię wyrazów, zachowano lub wprowadzono skróty konwencjonalne. Symbolem *[s]* oznaczono imiona wymienionych w tekście osób i skróty, których nie udało się ustalić. Wyjaśnienia dotyczące podstawy wydania podano w przypisach tekstowych oznaczonych literowo. Dodatkowe uzupełnienia tekstu zamieszczono w nawiasach kwadratowych. Wszelkie nawiasy podstawy wydania zostały zamienione na okrągłe. Poprawki i dopiski zawarte w oryginalnych dokumentach oznaczono przypisami literowymi. Wszelkiego rodzaju podkreślenia, wielokropki i ujęte w nawiasach okrągłych informacje dotyczące tekstu, oddają stan z podstawy wydania. Na końcu każdego materiału zamieszczono legendę z informacją o sposobie sporządzenia, miejscu przechowywania i sygnaturze dokumentu.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi

— najniebezpieczniejsza antypaństwowa organizacja na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej

Do 1923 r. na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej nie istniała żadna scentralizowana organizacja komunistyczna. Teren ten formalnie wchodzący w skład państwa polskiego, winien był być objęty działalnością powołanej w grudniu 1918 r. Komunistycznej Partii Robotniczej Polski (od lutego 1925 r. Komunistycznej Partii Polski). Jednak brak jednoznacznej akceptacji ze strony Moskwy (pomimo podpisania pokoju w Rydze) co do faktycznej przynależności tych ziem do Rzeczypospolitej, powodował stan zawieszenia politycznego. Nie oznaczało to jednak zaniku działalności komunistycznej. Z ideą bolszewicką spotkali się powracający z Rosji uchodźcy wojenni, a także wcielani do Armii Czerwonej mieszkańcy ziem kresowych. Wśród nich hasła komunistyczne były bardzo popularne. Jedną z pierwszych organizacji komunistycznych organizujących się na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej była Białoruska Organizacja Rewolucyjna[1], zwana też Białoruską Partią Rewolucyjną. Celem tej organizacji było prowadzenie walki o bolszewicką Białoruś zjednoczoną pod kierownictwem komunistów z Mińska[2]. Oprócz tej struktury, prawdopodobnie na ziemiach północno-wschodnich w 1921 i 1922 r. powstało więcej innych samoczynnie zawiązujących się grup, odwołujących się do ideologii komunistycznej. Stanowiły one po 1923 r. naturalną kadrę, która zasiliła szeregi Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi (KPZB). Struktura KPZB składała się z sześciu okręgów: białostockiego, wileńskiego, brzeskiego, pińskiego, grodzieńskiego i baranowickiego.

Cechą charakterystyczną działalności komunistycznej na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej w latach 1921–1925 było silne zaangażowanie się

---

[1] W. Połujan, J. Połujan, *Rewolucjonnoje i nacjonalnooswoboditielnoje dwiżenije w Zapadnoj Biełorussii*, Minsk 1962, s. 49–50.

[2] A. Bergman, *Sprawy białoruskie w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1984, s. 60.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

w działalność dywersyjną[3]. Utrzymująca się w ideologii komunistycznej w pierwszej połowie lat dwudziestych nadzieja na szybki eksport rewolucji na inne obszary Europy Zachodniej musiała oznaczać nowy konflikt zbrojny z Polską[4]. Oczywiście, atak na Rzeczpospolitą nie był celem samym w sobie polityki bolszewickiej, lecz jedynie środkiem do urzeczywistnienia idei rewolucyjnej w całej Europie, a szafowanie białoruskimi hasłami narodowymi służyło jedynie pozyskaniu ludności negatywnie nastawionej do rzeczywistości polskiej, a nie zaspokajaniu dążeń narodowych. I choć wraz z upływającym czasem wybuch ogólnoświatowej rewolucji proletariatu stawał się coraz mniej wiarygodny, to jednak podtrzymywanie samej jej idei leżało w interesie władz bolszewickich. Również osłabienie potencjału obronnego przeciwnika, jakim było państwo polskie, wpisywało się w ogólną politykę komunizmu. W tym celu na ziemiach północno-wschodnich ruch komunistyczny wykorzystywał niewątpliwie istniejące wśród chłopów niezadowolenie z rządów administracji polskiej. Religijna i kulturowa bliskość z Rosją (teraz bolszewicką) oraz poczucie tymczasowości nowej administracji umiejętnie podsycane było przez propagandę komunistyczną[5].

Zadaniem tajnych grup dywersyjnych na terenie Rzeczypospolitej było przygotowywanie się zarówno do mającego wybuchnąć w najbliższej przyszłości powstania, jak i prowadzenie doraźnych akcji dywersyjnych (napady, podpalenia)[6]. Ten typ aktywności pociągał zwłaszcza ludzi młodych, którym obok działań zbrojnych, ruch komunistyczny obiecywał szybką poprawę warunków życia i stanowiska w przyszłej administracji sowieckiej. Perspektywa zbudowania własnego państwa, połączona z zapowiedzią reform i zaspokojeniem rodzących się dążeń narodowościowych, brzmiała interesująco. Nie bez znaczenia był fakt, iż w bieżącej działalności dywersyjnej szukano odreagowania upokorzeń spotykających społeczności mniejszościowe (Białorusinów, Żydów) ziem kresowych ze strony administracji polskiej. Większe znaczenie miało zamanifestowanie swej negatywnej opinii o stosunkach społeczno-politycznych na Kresach Rzeczypospolitej niż chęć zgłębienia ideologii komunistycznej.

Wyraźny spadek aktywności działań dywersyjnych komunistów nastąpił pod koniec 1925 r. Był on ściśle związany z wydarzeniami rozgrywającymi się w Związku Sowieckim, przejęciem władzy przez Stalina i wycofaniem się z koncepcji natychmiastowego eksportu komunizmu na Zachód. Zgodne to było ze sformułowaną przez Stalina tezą o „przejściowej stabilizacji systemu kapitalistycznego". W nowej rzeczywistości należało przede wszystkim wzmocnić własne struktury i oczyścić par-

---

[3] Zob. więcej: *Walka instytucji państwowych z białoruską działalnością dywersyjną (1920–1925). Dokumenty do dziejów kresów północno-wschodnich II Rzeczypospolitej*, wstęp i oprac. nauk. W. Śleszyński, Białystok 2005.

[4] P. Kołakowski, *Z działalności sowieckiego wywiadu wojskowego przeciwko II Rzeczypospolitej*, „Dzieje Najnowsze" 2000, nr 4, s. 26.

[5] R. Radzik, *Między zbiorowością etniczną a wspólnotą narodową. Białorusini na tle przemian narodowych w Europie Środkowo-Wschodniej w XIX wieku*, Lublin 2000, s. 180.

[6] Centralne Archiwum Wojskowe w Rembertowie/Warszawa, sygn. 303.4.2538, Dywersyjna akcja przygotowawcza, 1925 r.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

tię z elementu wrogiego, niepożądanego. Zmiany w polityce Stalina znalazły odbicie w sytuacji na ziemiach polskich. Słowa krytyki działań podejmowanych przez KPZB padły w czasie III Zjazdu Komunistycznej Partii Polski, odbywającego się w styczniu-lutym 1925 r. pod Moskwą. Zarzucano Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy nadmierne eksponowanie różnic narodowościowych, zamiast ścisłego łączenia walki na ziemiach kresowych z wyzwoleniem ludu pracującego na obszarze Polski[7]. Zgodnie z nowymi wytycznymi, wyzwolenie Białorusinów nie mogło odbyć się bez wybuchu rewolucji w całej Polsce. Kierunek w nowej polityce był wyraźnie widoczny w partii po obradach III konferencji KPZB odbywającej się w Moskwie w styczniu 1926 r.[8]

Zaniechanie wspierania przez Związek Sowiecki komunistycznej działalności dywersyjnej na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej, oznaczało uspokojenie sytuacji społeczno-politycznej na tym obszarze państwa polskiego. Nie zniknęło niebezpieczeństwo ruchu komunistycznego, ale przybrało inną formę organizacyjną. Przed władzami stanęły też nowe wyzwania. Do rozstrzygnięcia pozostawała kwestia, czy należy od razu, już we wstępnej fazie rozpracowania, likwidować organizacje komunistyczne, czy tylko kontrolować ich działalność, oczekując dogodnej okazji do przeprowadzenia ostatecznej dużej akcji.

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi, po zmianie taktyki w 1925 r. i odejściu od wspierania bezpośrednich działań dywersyjnych, przystąpiła do głoszenia haseł jednolitego frontu, czyli zjednoczenia wszystkich sił „postępowych" przeciwko systemowi kapitalistycznemu. Poprzez eksponowanie przede wszystkim haseł ekonomicznych i klasowych chciano dotrzeć do miejscowego chłopa. KPZB jako partia nielegalna wprowadzać miała swoich członków w szeregi wszystkich legalnie działających organizacji. Mieli oni prowadzić w ich ramach agitację partyjną i zdobywać zwolenników (niekoniecznie formalnych członków) ruchu komunistycznego[9]. Tworzenie jednolitego frontu miało na celu równoległe aktywizowanie zarówno robotników, jak i chłopów. Podejmowane działania polegały na pobudzaniu akcji strajkowej i wciąganiu do walki nowych, dotychczas biernych warstw społecznych[10].

Pomimo zaprzestania działań zbrojnych, z punktu widzenia władz polskich, ruch komunistyczny nadal pozostawał największym zagrożeniem na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej. Żadna organizacja mniejszości narodowych (białoruskiej, litewskiej czy żydowskiej), odwołująca się do haseł narodowych, nie wywoływała takich obaw, jak właśnie ruch komunistyczny. Znacząca część lokalnego aparatu bezpieczeństwa ukierunkowana była na zwalczanie akcji komunistycznej. Policji zarzucano zbyt małą skuteczność prowadzonych działań. Sprawcy wywieszania transparentów i plakatów o treściach komunistycznych praktycznie byli bez-

---

[7] J. Pacuk, *Kształtowanie się stosunków KPP i KPZB do powstania zbrojnego (1924–1925)*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego" 1975, nr 2, s. 175.

[8] A. Bergman, op. cit., s. 31.

[9] Państwowe Archiwum Obwodu Brzeskiego w Brześciu (dalej: PAOB), sygn. f. 92, o. 1, d. 235, k. 2, 23.

[10] Ibidem, sygn. f. 1, o. 2, d. 159, k. 75.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

karni. Już w połowie lat dwudziestych władze nakazały komendantom powiatowym Policji Państwowej skuteczniejsze rozpracowywanie sieci organizacji komunistycznych[11]. Zmieniono taktykę zwalczania ruchów wywrotowych. Szybko się zorientowano, iż doraźne akcje represyjne nie zapewniały zasadniczego celu — całkowitego rozbicia struktur organizacyjnych. Większy nacisk zatem zaczęto kłaść na kontrolowanie ogniw, analizowanie sytuacji wewnątrz ruchu komunistycznego i antypaństwowych organizacji mniejszościowych. W pracy służb bezpieczeństwa zwyciężył pogląd, że oczekiwane efekty można uzyskać jedynie poprzez długotrwałą, dobrze zorganizowaną inwigilację konfidencjonalną. Na niespotykaną do tej pory skalę zaczęła rozrastać się sprawozdawczość.

Wszelkie napływające informacje o powstawaniu grup komunistycznych traktowano z wielką uwagą, często graniczącą niemal z paniką. Likwidacja kilkuosobowej uzbrojonej grupy, nierzadko na kolejnych poziomach struktur administracyjnych, urastała do całej świetnie zorganizowanej siatki konspiracyjnej, mającej czekać jedynie na sygnał do ataku. Jeden z takich przykładów „wielkiej organizacji przestępczej" został przedstawiony w piśmie Poleskiego Urzędu Wojewódzkiego z grudnia 1928 r. do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Opisano w nim całą strukturę organizacji wywrotowej, opartą na systemie dziesiętnym. Środki i broń organizacji miały pochodzić od władz sowieckich. Urzędnicy, chcąc się wykazać efektami własnej pracy, ale i w obawie o nieprzeoczenie faktycznych przygotowań powstańczych, informacje konfidencjonalne traktowali niejednokrotnie z przesadą. Na podstawie przekazów od konfidentów opisywano wielkie, w rzeczywistości nieistniejące, organizacje dywersyjne. W lutym 1929 r. wyznacznikiem funkcjonującej w gminie Kruhowicze organizacji, miało być noszenie przez młodzież podobnych nakryć głowy, fasonem przypominających czapki sowieckiej straży granicznej[12]. Organy bezpieczeństwa mylnie interpretowały fakt modnych czapek — nie jako lokalną modę — ale jako przejaw zewnętrznej manifestacji poglądów politycznych. Każdy większy napad z użyciem broni był traktowany jako potencjalny akt dywersji komunistycznej. A.*[s]* Salmonowicz, naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa w Poleskim Urzędzie Wojewódzkim, na odprawie komendantów powiatowych Policji Państwowej w styczniu 1932 r. zalecał stałą czujność, gdyż — jak twierdził — „(...) nie można być pewnym gdzie się zaczyna komunizm, a gdzie akcja sabotażowa, dywersyjno-powstańcza i szpiegostwo, bowiem miejscowe organizacje komunistyczne uprawiają zarówno jedno, jak i drugie"[13].

Pomimo przekazania olbrzymich środków organizacyjnych i finansowych na walkę z ruchem komunistycznym, w odczuciu lokalnej administracji, pozostawał on nadal największym zagrożeniem dla państwowości polskiej na tych obszarach II Rzeczypospolitej. W latach trzydziestych udało się władzom polskim niemal całkowicie spacyfikować działalność białoruskich środowisk narodowych, nie potrafiono jednak zlikwidować działalności komunistycznej. Agitacja komunistyczna sze-

[11] Ibidem, sygn. f. 93, o. 1, d. 86, k. 7; Ibidem, sygn. f. 93, o. 1, d. 927, k. 37.
[12] Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej: AAN), Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, sygn. 69, k. 3.
[13] PAOB, sygn. f. 92, o. 1, d. 23a, k. 10.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

rzona była wszelkimi dostępnymi metodami. Oprócz bezpośrednich spotkań, wywieszano transparenty, rozrzucano ulotki. Duży nacisk ruch komunistyczny kładł na rozprowadzanie prasy nielegalnej, czy to tytułów ciągłych, czy jednodniówek. W okresie świąt chrześcijańskich i żydowskich organizacje komunistyczne aktywizowały akcję antyreligijną. Rozwieszano w pobliżu świątyń transparenty i plakaty z hasłami szkalującymi religię i osoby duchowne. Podejmowano próby zakłócania nabożeństw i organizowania przed świątyniami wieców[14]. Dużo uwagi władze państwowe, w szczególności wojskowe, zwracały na działalność komunistyczną w szeregach armii i organizacjach paramilitarnych. Sympatycy KPZB podejmowali próby dotarcia do członków Strzelca i tworzenia tam frakcji komunistycznych. Organizowano „komitety bojowe" w obronie Związku Sowieckiego, które w razie wybuchu walk miały prowadzić działalność dywersyjną na tyłach armii polskiej[15].

Aktywny opór przeciwko władzy propagowano wśród chłopów. Trudne warunki ekonomiczne na wsi dodatkowo uatrakcyjniały program radykalnych stronnictw politycznych. Chłopi chętnie dawali posłuch osobom mówiącym o niesprawiedliwości i nadużyciach polskiej administracji. Propagowane przez KPZB hasła dotyczyły niepłacenia podatków, zaprzestania spłacania pożyczek, przeciwstawiania się reformie rolnej i komasacji[16]. W praktyce każda zmiana, wywołująca obawy chłopów, mogła być wykorzystana przez komunistów do propagowania oporu przeciwko postanowieniom władzy. Przy podejmowaniu akcji nie kierowano się dobrem społeczności wiejskiej, lecz możliwością destabilizacji sytuacji.

Największe powodzenie akcja antypodatkowa i antyszarwarkowa przynosiła w okresie załamania koniunktury gospodarczej. Lata kryzysu gospodarczego były czasem, który sprzyjał szerzeniu wśród chłopów agitacji komunistycznej[17]. Okresem wzmożonej aktywności działaczy komunistycznych na wsi był też czas żniw. Zachęcano chłopów do podejmowania akcji strajkowej i odmawiania pracy na polu właścicieli ziemskich. Był to swoisty szantaż obliczony na szybki skutek, bowiem nawet dwu czy trzytygodniowa zwłoka w rozpoczęciu koszenia mogła oznaczać utratę całorocznych zbiorów. Chcąc uniknąć wybuchu strajku rolnego, policja w okresie poprzedzającym żniwa nasilała inwigilację środowiska KPZB, próbując przewidzieć poczynania działaczy komunistycznych[18]. Kontrolowano import zboża ze Związku Sowieckiego, sprawdzano osoby i instytucje, które je zamawiały. Obawiano się, iż zgromadzone i przechowywane przez członków KPZB zboże zostanie rozdawane chłopom na wiosnę jako ziarno do siewu, co mogło być skuteczną metodą pozyskiwania nowych zwolenników[19].

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi, mimo że miała w swojej nazwie Białoruś, tak naprawdę była uniwersalną partią komunistyczną, która prócz Biało-

---

[14] Ibidem, sygn. f. 2004, o. 3, d. 2, k. 72.
[15] AAN, Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi, sygn. 163/VI–13, k. 3; PAOB, sygn. f. 2004, o. 3, d. 2, k. 18.
[16] PAOB, sygn. f. 92, o. 1, d. 130, k. 15.
[17] AAN, Urząd Wojewódzki w Brześciu, sygn. 15, k. 7.
[18] PAOB, sygn. f. 2002, o. 2, d. 291, k. 260; AAN, Urząd Wojewódzki w Brześciu, sygn. 71, k. 31.
[19] PAOB, sygn. f. 92, o. 1, d. 130, k. 136.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

rusinów skupiała również Żydów, Polaków, Litwinów i Ukraińców. Białoruś w nazwie partii występowała jako wyznacznik terytorialny, a nie deklaracja narodowa. W ramach KPZB funkcjonowało Biuro Żydowskie, a od 1930 r. w Wilnie powstało Biuro Litewskie. Na południowym Polesiu obok KPZB działały też struktury istniejącej od 1923 r. Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy (KPZU), powstałej z przekształcenia funkcjonującej od 1919 r. Komunistycznej Partii Galicji Wschodniej[20]. Podział stref wpływów pomiędzy dwie partie komunistyczne — Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi i Komunistyczną Partię Zachodniej Ukrainy (stanowiące formalnie część Komunistycznej Partii Polski) nie pokrywał się z narodowościowymi preferencjami wśród ludności i lokalnych działaczy. Nie stanowiło to jednak zasadniczego problemu w tworzeniu struktur partyjnych wśród komunistycznych zwolenników, dla których idea walki klas z założenia miała ważniejszy charakter niż różnice narodowościowe. Dlatego też na południowych obszarach województwa poleskiego „jurysdykcji" komunistów białoruskich podlegały także legalne organizacje mające w swej nazwie przymiotnik „ukraiński".

Czasem wyjątkowo wzmożonej działalności organizacji komunistycznych były coroczne obchody pierwszomajowe. 1 maja prawo do organizowania wieców i pochodów miały organizacje, które otrzymały pozwolenie od władz. W momencie wmieszania się komunistów w legalną demonstrację, policja miała za zadanie usunąć ich, nawet przy użyciu siły. Również napisy o charakterze antypaństwowym miały być usuwane[21]. W drugiej połowie lat trzydziestych władze administracyjne przystąpiły do ograniczania swobody manifestowania w czasie obchodów pierwszomajowych. W 1936 r. zgodnie z decyzją wojewody poleskiego Wacława Kostka-Biernackiego, legalne pochody na terenie województwa poleskiego odbyć się mogły tylko w Brześciu. Każda z organizacji, która otrzymała zezwolenie, odbywała manifestację w innym terminie i w innym rejonie miasta. Dzięki temu nie mogło dojść do połączenia manifestantów, a pojedyncze małe grupki wiecujących nie przedstawiały się tak imponująco jak ewentualna jedna manifestacja[22].

Na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej KPZB przez całe dwudziestolecie uważana była za najgroźniejszą organizację polityczną. Jej nielegalna, konspiracyjna działalność utrudniała władzom rozeznanie w faktycznym wpływie na życie społeczno-polityczne. Na miejsce likwidowanych komórek KPZB powstawały nowe[23]. Podawane w sprawozdaniach liczby często były jedynie szacunkami, opartymi na informacjach zebranych w czasie działań operacyjnych. Gromadzone dane w olbrzymim stopniu bazowały na wiadomościach przekazywanych przez sieć konfidentów, których rzetelność najczęściej była wątpliwa. Często same władze lokalne w celu podkreślenia trudnej sytuacji, w jakiej im przychodziło działać, demonizowały rolę i siłę oddziaływania struktur komunistycznych. Było to wygodne wytłumaczenie niemocy organizacyjnej urzędów państwowych.

---

[20] Ibidem, sygn. f. 92, o. 1, d. 432, k. 63; Ibidem, sygn. f. 2002, o. 2, d. 291, k. 280.
[21] Ibidem, sygn. f. 93, o. 1, d. 423, k. 4.
[22] Ibidem, sygn. f. 2004, o. 3, d. 2, k. 36.
[23] Ibidem, sygn. f. 2002, o. 2, d. 291, k. 280.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

W ocenie władz, działacze komunistyczni w latach trzydziestych penetrowali coraz większą liczbę organizacji społecznych. W przypadku potwierdzenia podejrzeń policji co do działalności członka KPZB w szeregach legalnie działającej organizacji, powodowało to najczęściej likwidację takiej instytucji[24].

Stosowane represje nie zawsze przynosiły oczekiwane skutki, bardzo często udowodnienie przynależności do KPZB było bardzo trudne. Nie wszystkie czynności prowadzone przez członków partii w bezpośredni sposób podlegały przepisom kodeksu karnego, często należało dokonywać odpowiedniej interpretacji przepisów i szukać nowych metod klasyfikacji popełnionych czynów[25]. Część osób, co do których władze miały uzasadnione podejrzenia o działalność w szeregach partii komunistycznej, z faktu niemożności skazania ich zgodnie z przepisami kodeksu karnego — w odczuciu władzy — unikało kary, podkopując tym samym autorytet instytucji państwowych. W wymierzaniu surowych kar widziano najskuteczniejszą metodę zwalczania działalności partii komunistycznej, a wyrok długoletniego więzienia uważano za najlepszą metodę odstraszania potencjalnych członków.

Naprzeciw oczekiwaniom władz wychodziło rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej z 17 VI 1934 r. o powołaniu miejsca odosobnienia w Berezie Kartuskiej. O osadzeniu, na podstawie materiału przygotowanego przez Policję Państwową i starostwo, decydował wojewoda (sędzia Sądu Okręgowego w Pińsku potwierdzał jedynie stronę formalno-prawną sporządzonego dokumentu), a trzymiesięczny okres odosobnienia mógł być przedłużany o kolejne trzy miesiące. I choć wśród pierwszych grup osób zsyłanych do Berezy Kartuskiej byli działacze Obozu Narodowo-Radykalnego i Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów, to szybko obóz stał się miejscem, w którym większość przetrzymywanych stanowili komuniści, także członkowie KPZB[26]. Zwalniani z obozu odosobnienia działacze komunistyczni albo wracali do konspiracji, przez co narażali się na ponowny pobyt w Berezie Kartuskiej, albo wycofywali się z działalności, co z kolei spotykało się z niechęcią lub nawet agresywną postawą ze strony innych członków partii. W drugiej połowie lat trzydziestych władze uznały, iż najskuteczniejszą metodą będzie likwidowanie wszelkich, nawet najmniejszych organizacji komunistycznych, a przez to całkowite, już na wstępnym etapie rozwoju, paraliżowanie ich działalności.

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi jako sekcja Komunistycznej Partii Polski została rozwiązana decyzją Kominternu w 1938 r. Znacząco osłabiło to siłę ruchu komunistycznego w terenie. W praktyce na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej stracił on możliwość efektywnego działania. Z nową siłą ruch komunistyczny przystąpił do działań dopiero po 17 IX 1939 r., kiedy to nastąpiła agresja Armii Czerwonej. Samoistnie odrodziły się struktury i rozpoczęła się działalność grup dywersyjnych wymierzona w urzędników, policjantów, ziemian, żołnierzy, czyli w osoby symbolizujące na ziemiach kresowych państwo polskie.

---

[24] Ibidem, sygn. f. 1, o. 10, d. 116, k. 1.

[25] Ibidem, sygn. f. 1, o. 10, d. 830, k. 14.

[26] W. Śleszyński, *Obóz odosobnienia w Berezie Kartuskiej 1934–1939*, Białystok 2003, s. 97–98.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

DOKUMENTY

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 1

1927 IV 5, Brześć nad Bugiem. — Pismo komendanta powiatowego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem informujące o nasilającej się akcji komunistycznej na wsi.

Do Komisariatów Urzędu Śledczego[1]
i Posterunków Policji Państwowej[2]
powiatu brzeskiego

W związku z załamaniem się akcji komunistycznej wśród mas robotniczych i masowym przechodzeniem robotników do ugrupowań o więcej umiarkowanym programie społecznym — Komintern[3] zdecydował się przerzucić punkt ciężkości swej działalności na masy włościańskie, chcąc tym sposobem urobić sobie teren do rewolucyjnych wystąpień przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej i do objęcia władzy

---

[1] Urzędy Śledcze powołane na mocy ustawy z 24 VII 1919 r. przy komendach okręgowych, były wyspecjalizowanymi komórkami do zwalczania przestępczości kryminalnej (często zwane też policją kryminalną). Zgodnie z instrukcją wydaną 20 V 1922 r. przez komendanta głównego Policji Państwowej, okręgowe Urzędy Śledcze miały do wypełnienia dwa główne zadania: prowadziły dochodzenia w trudnych i skomplikowanych sprawach oraz gromadziły i sporządzały miesięczne i kwartalne sprawozdania ilustrujące stan przestępczości kryminalnej. Natomiast praca terenowych ekspozytur śledczych polegała na prowadzeniu bezpośrednich działań operacyjnych: służbie patrolowej, obserwacji i inwigilacji, zapobieganiu, wykrywaniu i ściganiu przestępstw. Zasadnicza zmiana w funkcjonowaniu organów śledczych nastąpiła w 1926 r. wraz z likwidacją Policji Politycznej i przejęciem przez Urzędy Śledcze dużej części ich kompetencji, związanych ze zwalczaniem antypaństwowych ruchów politycznych i społecznych, co na Polesiu oznaczało zarówno walkę z ruchem komunistycznym jak i stałą inwigilację organizacji mniejszości narodowościowych. Na mocy decyzji ministra spraw wewnętrznych z 6 V 1927 r. Urzędy Śledcze powstały przy wszystkich komendach wojewódzkich, natomiast Wydziały Śledcze powołano na Polesiu w Brześciu nad Bugiem i Pińsku. W latach 1927–1939 stanowiska naczelników Urzędu Śledczego w Brześciu funkcjonującego przy Komendzie Wojewódzkiej Policji Państwowej w Brześciu pełnili: Stanisław Ruciński (1927–1929), Bronisław Szuna (1929–1932), Jerzy Budziński (1932–1937), Jan Bober (1937–1939), Witold Makowski (1939).

[2] Policja Państwowa (tzw. mundurowa) podzielona była na posterunki. Na czele jednostki policyjnej stał komendant, który kierując posterunkiem, sprawował nadzór służbowy nad podległymi mu funkcjonariuszami, odpowiadał za stan wyszkolenia i uzbrojenia oraz prowadził kancelarię i zarządzał sprawami gospodarczymi. Każdy posterunek składał się z oddziału policji, który miał za zadanie wykonywanie czynności związanych z utrzymaniem porządku publicznego. Funkcjonariusze prowadzili samodzielnie nieskomplikowane dochodzenia i byli organem wykonawczym władz administracji państwowej, samorządowej i sądowniczej. Zasadniczo kompetencje posterunku obejmowały obszar gminy wiejskiej lub miejskiej.

[3] Komintern (Międzynarodówka Komunistyczna, III Międzynarodówka) został powołany z inicjatywy Włodzimierza Lenina w marcu 1919 r. w Moskwie. W grupie 19 partii założycielskich znaleźli się również polscy komuniści. Głównym celem Kominternu było przewodzenie i koordynowanie działalności ruchu komunistycznego oraz doprowadzenie do wybuchu rewolucji światowej. Przynależność do organizacji umożliwiała także stronie sowieckiej prowadzenie wywiadu w państwach członkowskich. Komintern został rozwiązany decyzją Józefa Stalina w maju 1943 r.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

przez dyktaturę proletariatu. W tym celu komuniści dążąc do bezwzględnego opanowania mas włościańskich starają się w nader intensywny sposób zaagitować przez zakładanie swych komórek (jaczejek) oraz wysuwanie zagadnień specjalnych, jak sprawy reformy rolnej, komasacji, parcelacji majątków itp. spraw, które przedstawione w specjalnym oświetleniu mogą deprymująco oddziaływać na mało uświadomione politycznie masy chłopskie.

Jednocześnie z tym, komuniści również starają się o zaagitowanie wśród związków rolnych i robotników rolnych, chcąc wywołać szersze niezadowolenie, oraz przyśpieszyć swą wywrotową akcję przez zakładanie nielegalnych również komitetów chłopskich.

Podając powyższe do wiadomości polecam roztoczyć baczną i ścisłą obserwację nad ewentualną działalnością i przejawianie akcji komunistycznej na tamtejszym terenie, o wszelkich pozytywnych wynikach, natychmiast zgłaszać. Wyniki negatywne nie obowiązują.

Komendant Powiatowy Policji Państwowej[4]
Małysa, nadkomisarz

Odpis, maszynopis
PAOB, sygn. f. 92, o. 1, d. 130, k. 15.

[4] Wydane 13 XII 1920 r. rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych rozciągało działanie ustawy o Policji Państwowej z 24 VII 1919 r. na obszary okręgów administracyjnych: nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego. Decyzją powyższego dokumentu, w miejsce dotychczasowych struktur Policji Terenów Przyfrontowych i Etapowych, utworzono komendy okręgowe: nowogródzką, poleską i wołyńską. Na obszarze województwa poleskiego powstał Okręg XIV Policji Państwowej. W skład poleskiego okręgu weszły następujące komendy powiatowe: Komenda Powiatowa w Brześciu nad Bugiem, Komenda Powiatowa w Drohiczynie, Komenda Powiatowa w Kamieniu-Koszyrskim, Komenda Powiatowa w Kobryniu, Komenda Powiatowa w Kosowie, Komenda Powiatowa w Łunińcu, Komenda Powiatowa w Pińsku, Komenda Powiatowa w Prużanie, Komenda Powiatowa w Sarnach. W 1923 r. powstała nowa Komenda Powiatowa w Stolinie, a Komenda Powiatowa w Sarnach w 1931 r. przeszła do struktur policyjnych województwa wołyńskiego. Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem była jedną z najważniejszych placówek policyjnych na Polesiu.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 2

[1927] — Działalność komunistyczna w Wojsku Polskim.

Komintern a wojsko w ogólności

II Kongres Międzynarodówki Komunistycznej[1] uchwalił, celem odcięcia wszelkich prądów reformistycznych, 21 warunków, od których wypełnienia uzależniona jest przynależność do III Międzynarodówki.

M.in. powiedziano:

Stała propaganda za dyktaturą proletariatu.

Równoległe tworzenie organizacji legalnej i nielegalnej, wszędzie tam, gdzie komuniści nie korzystają z wolności politycznej.

Propaganda komunistyczna w wojsku.

Popieranie sowieckich republik, bojkotowanie transportów amunicji dla ich wrogów.

Uzgodnienie programów partyjnych z programem III Międzynarodówki.

Zgodnie z powyższymi tezami wszystkie komunistyczne partie poszczególnych krajów przystąpiły do tworzenia we wszystkich organizacjach ugrupowań i jaczejek koniecznych dla stałej pracy partyjnej. Jaczejki są to najmniejsze jednostki organizacyjne, zorganizowane w fabrykach, warsztatach, związkach zawodowych, kooperatywach, oddziałach wojskowych itd., jednym słowem wszędzie, gdzie jest chociażby kilku członków lub kandydatów partii komunistycznej.

Spośród jaczejek jako najważniejsze określono:

1) jaczejki fabryczne,
2) jaczejki związków zawodowych,
3) jaczejki żołnierskie i marynarskie.

W stosunku do tych ostatnich zalecono jednak jak największą ostrożność.

Zadania jaczejek:

- agitacja za komunizmem,
- wywoływanie nastroju rewolucyjnego,
- rozpowszechnianie literatury i wiadomości podsycających nienawiść „proletariatu do burżuazji",
- służba łączności między różnymi organizacjami partyjnymi, konieczna dla pracy partyjnej (kurierzy, poczta partyjna, wyszukiwanie nie rzucających się w oczy mieszkań, transport wewnętrzny, tajne przewożenie pasażerów),
- praca informacyjna w sprawach mających jakiekolwiek bądź znaczenie dla rewolucyjnej walki klasowej (obserwacja fabryk, koszar, urzędów policyjnych, więzień, poczt, telegrafów, telefonów, kolei itd.),
- zbieranie składek i ofiar materialnych.

[1] II Kongres III Międzynarodówki odbył się w 1920 r. w Piotrogrodzie. Uchwalono na nim 21 warunków, które należało wypełnić, aby zostać przyjętym w poczet członków Kominternu. Dotyczyły one m.in. dostosowania struktur partii do wzorców sowieckich i przyjęcia zasad marksizmu-leninizmu. Wyznaczały również kierunki i metody działania ruchu komunistycznego.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Co do postępowania i pracy organizacyjnej w wojsku mówi „Komintern" w jednej ze swoich poufnych instrukcji następująco:

„Sprzyjające zachowanie się miejscowych władz cywilnych i wojskowych wpływa nadzwyczaj na wynik pracy. Dlatego musi agitator po zaznajomieniu się z ogólnym położeniem uzyskać w pierwszej linii bezpośrednią łączność z tymi grupami.

W zetknięciu z władzami wojskowymi winien agitator okazać [jak] najdalej idącą sympatię, dla haseł nacjonalnych i imperialistycznych, i starać się zainteresować koła wojskowe oryginalnymi zapatrywaniami na cele i zadania armii w życiu państwowym i gospodarczym. Oczywiście usiłowania te muszą być przedsięwzięte z możliwie jak największą ostrożnością i tylko najbardziej wyszkoleni agitatorzy mogą starać się o zbliżenie do tych kół.

Najkorzystniej jest wejść w kontakt z podoficerami, albo personelem kancelaryjnym, gdyż tu otwarte jest szczególnie dogodne pole pracy ze względu na niezaspokojone ambicje i większą inteligencję zainteresowanych.

Agitator nie może zapominać, że głównym jego zadaniem w stosunku do kół wojskowych być powinno staranie się o pozyskanie jednej lub dwóch osób wojskowych, aby przez nie szerzyć między oficerami i żołnierzami swoje hasła. Jeżeli hasła te nie są w stanie zmienić wojskowego światopoglądu, mogą one przecież doprowadzić do stworzenia silnego podłoża, które zmieni wojskową psychologię, utrwali międzynarodowe hasła komunizmu i pozwoli na rozszerzenie haseł o równości, wolności i braterskości, podkopując wojskowy imperializm.

W tych państwach, w których istnieją organizacje wojskowe (Francja, Niemcy, Polska, Austria, Włochy, Węgry), hołdujące hasłom nacjonalistycznym i wojskowym, musi agitator, nawet ze szkodą swych bezpośrednich zadań, wcisnąć się do tych organizacji, gdyż przez nie może on daleko łatwiej wywierać wpływ na koła oficerskie, a zarazem ma możność pozyskania wiadomości o tajnych planach nie tylko tych związków, lecz także o zamierzeniach burżuazyjnego rządu, który pozostaje w bezustannej walce z ideą dyktatury proletariackiej".

Instrukcja powyższa jest zupełnie jasna, określa bardzo ściśle robotę komunistyczną w wojsku, nakazując opanowanie kół wojskowych i szpiegostwo wojskowe. Jeżeli weźmie się pod uwagę karność partyjną, obowiązek znajomości najważniejszych przepisów Międzynarodówki Komunistycznej wśród swych członków, która nawet sięga tak daleko, że istnieje obowiązek pewnego rodzaju egzaminu ze znajomości tych przepisów, to nie ulega żadnej wątpliwości, że tego rodzaju wymagania są znane i wykonywane przez członków partii komunistycznych, znajdujących się chociażby na najniższym szczeblu organizacyjnym.

Stanowisko Kominternu wobec zagadnień narodowościowych w Polsce

Stanowisko to określa wyraźnie raport o działalności Komitetu Wykonawczego Międzynarodówki, wydany w marcu 1925 r. W paragrafie, dotyczącym Białorusi (terytorium należące do Polski) mówi on, że w myśl hasła: „Prawo samookreślenia dla narodów Wschodu", Komintern popiera ruch powstańczy włościan na Zachodniej Białorusi[2].

[2] Całością sowieckiej akcji dywersyjnej na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej w latach 1921–1925 kierował Wydział Zagraniczny GPU w Moskwie, za pośrednictwem Tajnego Oddziału

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Raport potwierdza przy tym, że partia komunistyczna ma na włościan białoruskich wpływ decydujący, że w powiatach przygranicznych uważana jest przez nich za jedyną reprezentację polityczną.

W myśl tego Komintern przez swe organy: kompartię białoruską, Komunistyczną Partię Polski, Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi rozwijał agitację w województwach północno-wschodnich już od szeregu lat, nawołując do oporu wobec władzy, uchylania się od płacenia podatków i od służby wojskowej, agitując za szkolnictwem białoruskim, ziemią dla włościan bez wykupu, walką z osadnictwem i temu podobnymi ponętnymi hasłami dla zubożałej i zdemoralizowanej przez 5 lat wojny, a wiecznie cierpiącej na głód ziemi ludności białoruskiej.

Z drugiej strony rząd sowiecki, prowadzący od roku 1921 stale akcję dywersyjną na terenie Polski, popierał i podsycał ze swej strony wszelkie ruchy na Białorusi, dążące do wplątania Polski w jakiekolwiek wewnętrzne powikłania polityczne. Rząd *Sojuza Sowietskich Socyalisticzeskich Riespublik* działał tu przez swój organ podległy — rząd sowieckiej Białorusi, który znowu przy pomocy *Cientralnowo Ispołnitielnowo Komitieta* białoruskiej kompartii oddziaływał na Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi. Po zawiązaniu Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady[3] zwrócił na nią uwagę z jednej strony Komintern dla wykorzystania jej dla swych celów, z drugiej strony zaś rząd sowiecki. Pomiędzy Kominternem i rządem *Sojuza Sowietskich Socyalisticzeskich Riespublik* musiało dojść do ścisłego porozumienia w sprawie uzgodnienia akcji, gdyż Komintern wbrew uchwałom zjazdu Komunistycznej Partii Polski[4], której Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi jest sekcją, opiewający, że wywołanie rewolucji komunistycznej może nastąpić tylko na całym terenie Polski jednocześnie, zgodził się na żądanie białoruskiej kompartii wywołania rewolucji na terenie województw północno-wschodnich, nie oglądając się na resztę Polski i zmusił do zastosowania się do tego Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi. *Cientralnyj Ispołnitielnyj Komitiet* białoruskiej kompartii pracował zupełnie zgodnie z rządem białoruskiej sowieckiej republiki, dążąc do opanowania przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi Hromady, i skie-

---

Operacyjnego przy GPU w Mińsku i Charkowie. Obszar działania był podzielony na cztery odcinki: białoruski, poleski, wołyński i galicyjski. Sprawami wojskowymi zajmował się na ziemiach północno-wschodnich Sztab Okręgu w Smoleńsku. W ramach Tajnego Oddziału Operacyjnego GPU w Mińsku działały trzy komórki odpowiedzialne za pracę dywersyjną na terenie Polski: 1) propagandowa, 2) operacyjna, 3) informacyjna.

[3] Białoruska partia polityczna utworzona w Polsce w 1925 r. przez grupę, która wystąpiła z Białoruskiego Klubu Poselskiego. Na jej czele stał Bronisław Taraszkiewicz. Partia wysuwała hasła przyłączenia ziem Zachodniej Białorusi do BSRR. Na skutek ulegania wpływom komunistycznym Białoruska Włościańsko-Robotnicza Hromada została zdelegalizowana przez władze polskie w 1927 r.

[4] Komunistyczna Partia Polski założona w grudniu 1918 r. (w okresie 1918–1925 funkcjonowała pod nazwą Komunistyczna Partia Robotnicza Polski), na zjeździe zjednoczeniowym Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy oraz Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewica. Programem partii była likwidacja „polskiego rządu burżuazyjnego" i wprowadzenie systemu komunistycznego, co wiązało się z wcieleniem państwa polskiego do Związku Sowieckiego. W okresie „wielkiej czystki" działacze Komunistycznej Partii Polski zostali oskarżeni o uleganie wpływom burżuazyjnym, a sama partia rozwiązana przez Komintern w sierpniu 1938 r.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

rowania jej na drogę zdecydowanej walki, celem oderwania od Polski ziem białoruskich. Wyraźnym dowodem tego są odnośnie uchwały szeregu konferencji białoruskiej kompartii i zarządzenia wydane przez *Cientralnyj Ispołnitielnyj Komitiet* Komunistycznej Partii [Zachodniej] Białorusi zarządowi Hromady.

Oba te czynniki Komintern i rząd *Sojuza Sowietskich Socyalisticzeskich Riespublik*, pracujące stale zresztą w ścisłym porozumieniu trafiły w Hromadzie na grunt, na którym praca ich mogła dać obfity plon: Kominternowi — rewolucję socjalną, *Sojuzowi Sowietskich Socyalisticzeskich Riespublik* — aneksję, o ile by okoliczności pozwoliły, terenów obecnie należących do Polski, a dających Rosji sowieckiej upragnione bezpośrednie połączenie z Litwą i Niemcami[5]. Białoruska Włościańsko-Robotnicza Hromada do tych celów nadawała się doskonale jako partia legalna, toteż pod jej pokrywką „legalnej walki o prawa ludu białoruskiego na zasadach konstytucji i prawa" kwitła agitacja komunistyczna, i przygotowania do zbrojnego powstania na Zachodniej Białorusi.

Działalność komunistyczna w Wojsku Polskim

Kierujące czynniki komunistyczne, zdając sobie dokładnie sprawę, że jedną z najważniejszych przeszkód dla obalenia potęgi Polski jest wojsko, zwracały już od szeregu lat baczną uwagę na agitację wywrotową i antypaństwową w szeregach tego wojska, popierając prócz usilnej agitacji komunistycznej także wszelkie ruchy narodowościowe, mogące wpłynąć na rozbicie jedności armii.

W tym celu Komintern zgodnie z rządem *Sojuza Sowietskich Socyalisticzeskich Riespublik* finansuje agitację komunistyczną, popiera instrukcjami i pieniędzmi wszelkie ruchy narodowościowe, ukraińskie i białoruskie, mogące wpłynąć na osłabienie wewnętrzne armii, mając pracę o tyle ułatwioną, że i ze strony kompartii polskiej spotyka się zawsze z wydatną pomocą, zarówno jeżeli chodzi o dywersję moralną w wojsku, jak też o akcję wywiadowczą.

Mianowicie na III Zjeździe Komunistycznej Partii Polski Miłaszewicz, omawiając sytuację polityczną w Polsce, powiedział w rozdziale o przygotowaniu zbrojnego powstania, że „nie dokonamy powstania zbrojnego, jeżeli nie przeciągniemy na naszą stronę choć części sił zbrojnych państwa. Musimy organizować systematyczną pracę w wojsku. U nas praca ta jest dotychczas źle postawiona, mimo że wpływy w wojsku posiadamy wszędzie i potrafimy rozpowszechniać odezwy po koszarach tak w rdzennej Polsce jak i na ziemiach białoruskich i ukraińskich. Organizowanie pracy w wojsku jest jednym z najpilniejszych zadań partii".

Agitacja Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w wojsku opiera się na tych samych zasadach co i agitacja Komunistycznej Partii Polski w ogóle, postępującej w myśl wskazówek Kominternu.

---

[5] Władze polskie, zwłaszcza w latach dwudziestych, obawiały się wspólnej akcji zbrojnej Związku Sowieckiego i państwa litewskiego przeciwko Rzeczypospolitej, mającej na celu zajęcie Wileńszczyzny. Dokonana w ten sposób korekta granic spowodowałaby powstanie wspólnej granicy Związku Sowieckiego zarówno z Litwą, jak i z Niemcami.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Polega ona [na] organizacji jaczejek we wszystkich oddziałach, gdzie znajdują się Białorusini, na terenie całej Polski, a także w oddziałach stacjonowanych na terenie województw północno-wschodnich, bez względu na to, czy w danym oddziale są Białorusini, czy nie.

Prócz tworzenia jaczejek stosuje się agitowanie żołnierzy Białorusinów przy pomocy agitatorów z zewnątrz, przez korespondencję z domów, agitację w czasie urlopów i przez kolportaż bibuły komunistycznej o odpowiedniej treści. Ponieważ agitacja wśród żołnierzy służby czynnej nie zawsze dawała dostateczne wyniki, rozpoczęto agitację wśród poborowych przez wciąganie ich do Związku Młodzieży Komunistycznej[6], i przez agitację doraźną na zebraniach towarzyskich, kulturalno-oświatowych, czy też przy pracy, przez odpowiednio przygotowanych agitatorów. Prócz tego [przez] ułatwianą ucieczkę żołnierzom i poborowym Białorusinom do Rosji i Niemiec.

Po zjednoczeniu pracy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady działalność w wojsku, równolegle do całej akcji na terenie Zachodniej Białorusi, poszła w żywszym tempie, osiągając lepsze wyniki niż poprzednio. Argumentem zasadniczym, jakim operowali agitatorzy Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady i Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi było przede wszystkim „ziemia obszarników nam bez wykupu", hasło ponętne dla Białorusinów jako rolników w olbrzymiej większości, następnie „precz z osadnikami", których ludność białoruska uważa za zamaskowane wojsko i grabieżców ziemi, wreszcie „zjednoczenie wszystkich ziem białoruskich z niepodległą Białorusią sowiecką", hasło najmniej porywające szerokie masy, ale mające w następstwie odebranie ziemi „obszarnikom", to co dla rolnika białoruskiego jest najważniejsze.

Skutkiem tego, że Białoruska Włościańsko-Robotnicza Hromada nie była jeszcze uznaną za partię nielegalną, wielu zaś z dowódców albo nie wiedziało w ogóle o jej istnieniu, albo też nie zdawali sobie sprawy, jakie są jej cele i dążenia, miała ona możność łatwiejszego rozwoju wśród żołnierzy niż komunizm. Zjednoczenie akcji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z Hromadą pozwoliło tworzyć komjaczejki pod pokrywką Hromady, kolportować bibułę komunistyczną razem z hromadzką „Wolą Narodu", „Naszą Sprawą" i ulotkami partyjnymi. Wynikiem tego było, że wielu żołnierzy, którzy na komunizm nie daliby się wziąć, poszli na lep haseł Hromady i niepostrzeżenie stali się komunistami, ulegając agitacji lub sami agitując innych.

Skutki okazały się wkrótce. Zaczęły wpływać meldunki z oddziałów i zakładów na psucie się żołnierzy Białorusinów, na nurtujące wśród nich „nieokreślone prą-

---

[6] Młodzieżowa organizacja komunistyczna, powstała w marcu 1922 r. przy Komunistycznej Partii Polski. Należała do Międzynarodówki Komunistycznej. W 1923 r. włączono do niej także Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi i Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Ukrainy jako autonomiczne organizacje regionalne. Jak wszystkie oficjalne komunistyczne organizacje w międzywojennej Polsce, był nielegalny. Prowadził aktywność polityczną, kulturalną, edukacyjną i sportową. Od 1930 r. funkcjonował jako Komunistyczny Związek Młodzieży Polskiej (KZMP). Organizacja została rozwiązana w 1938 r. razem z Komunistyczną Partią Polski.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

dy", wpływające jednak wyraźnie na obniżenie wartości wojskowej. Symptomami tego były wypadki uchylania się od zajęć, krnąbrności, samouszkodzenia, dezercji i zauważyć się dało wyraźnie zniechęcenie do służby wojskowej wśród wielu Białorusinów, tym dziwniejsze, że dotąd większość z nich pełniła służbę bardzo chętnie i cieszyli się na ogół bardzo dobrą opinią jako żołnierze. Kiedy wreszcie zaczęła wychodzić na jaw agitacja Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady i pod jej pokrywką prądy komunistyczne, władze wojskowe były bezsilne, gdyż Hromada była organizacją zupełnie legalną.

Jako przykład skutków agitacji wśród żołnierzy Białorusinów mogą posłużyć następujące fakty:

Masowe rozrzucanie odezw w oddziałach wojskowych rozpoczęło się wiosną 1926 r., i to przeważnie na terenach Dowództw Okręgów Korpusów[7] Grodno, Brześć nad Bugiem, Toruń, które to ostatnie Dowództwo Okręgu Korpusu miało [w] 1926 r. bardzo duży procent Białorusinów. I tak naliczono na terenie Dowództwa Okręgu Korpusu [Nr] III[8] w trzecim kwartale 1926 r. 12 wypadków, a mianowicie: w 5. i 86. Pułkach Piechoty, 1. Pułku Ułanów, 29. Pułku Artylerii Przeciwpancernej, 3. Pułku Artylerii Ciężkiej, 3. Pułku Saperów, 3. Baonie Sanitarnym, 3. Dywizjonie Taborów i Plutonie Żandarmerii w Suwałkach. W odezwach tych wzywano do tworzenia komjaczejek w oddziałach, przejęcia władzy przez żołnierzy, aresztowania oficerów, niewystępowania przeciwko „ulicy" itp.

Ze spraw zlikwidowanych przez władze wojskowe i przekazanych do Wojskowego Sądu Okręgowego są następujące:

1) Dymitr Dziadołko z 6. kompanii 81. Pułku Piechoty, aresztowany 17 XI 1926 r. za napad rabunkowy z bronią w dn. 16 XI 1926 r. Przy aresztowanym znaleziono odezwy komunistyczne oraz bilet partyjny, stwierdzający przynależność jego do hurtka Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady. Dziadołko został skazany na bezterminowe ciężkie więzienie. W sprawie agitacji komunistycznej i należenia do Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady prowadzi się dodatkowe śledztwo.

2) Karp Szałanda z 11. Pułku Lotniczego został 17 II 1927 r. aresztowany za należenie do hurtka Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady. Informacje o jego

---

[7] Powstała w 1921 r. struktura dowództw korpusów dzieliła kraj na dziesięć okręgów: I — Warszawa, II — Lublin, III — Grodno, IV — Łódź, V — Kraków, VI — Lwów, VII — Poznań, VIII — Toruń, IX — Brześć nad Bugiem, X — Przemyśl.

[8] W listopadzie 1921 r. w miejsce Okręgów Generalnych powołano Okręgi Korpusu. Sztab Okręgu Korpusu Nr III w Grodnie w latach 1921–1924 dzielił się na pięć oddziałów: I — Organizacyjno-Mobilizacyjny, II — Informacyjny, III — Wyszkolenia i Oświaty, IV — Zaopatrzenia Materiałowego, V — Personalny. W czasie pokoju dowódcy Okręgu Korpusu podlegały wszystkie rozlokowane na jego obszarze jednostki. W stosunku do urzędów administracji państwowej był on przedstawicielem ministra spraw wojskowych. We wrześniu 1924 r. zmianie uległa organizacja wewnętrzna Okręgu Korpusu. Podstawowe jednostki organizacyjne Dowództwa Okręgu Korpusu Nr III wyglądały następująco: dowódca, zastępca dowódcy, szef sztabu, zastępca szefa sztabu, Kancelaria Główna, Oddział Ogólny, Oddział Wyszkolenia, Samodzielny Referat Informacyjny. Po 1926 r. dowódcy Okręgów Korpusu, w wyniku wprowadzonych zmian pozbawieni zostali uprawnień dowódczych w stosunku do stacjonujących na podległym im terenie oddziałów wojskowych, ograniczając się głównie do spraw administracyjno-gospodarczych, takich jak kwaterunek, uzbrojenie, stan zdrowia oraz bezpieczeństwo.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

przynależności do Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady uzyskano przy likwidacji Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady od prezesa hurtka Piechuna. Informacje te potwierdziły notatki przy aresztowanym szeregowcu Dziadołko. Sprawę skierowano do Wojskowego Sądu Okręgowego.

3) Stanisław Kruplewicz z 11. Pułku Lotniczego, aresztowany 14 IX 1926 r. za podburzanie żołnierzy i należenie do hurtka Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady. Sprawa znajduje się w Wojskowym Sądzie Okręgowym.

4) Aleksander Slinko z 29. Pułku Artylerii Przeciwpancernej, aresztowany 11 II 1927 r., za szerzenie agitacji wśród żołnierzy i należenie do hurtka Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady. Sprawa w Wojskowym Sądzie Okręgowym.

5) Stefan Turek z 3. Pułku Strzelców Konnych i Michał Kaczko z 76. Pułku Piechoty aresztowani 25 II 1927 r. za należenie do partii komunistycznej Związku Młodzieży Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i hurtka Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady oraz agitację komunistyczną w wojsku.

6) Mikołaj Kiziewicz z 2. Pułku Saperów Kolejowych, aresztowany 26 III 1927 r. za należenie do Związku Młodzieży Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i hurtka Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady.

7) Stanisław Grotus i Walenty Rokwisz z 86. Pułku Piechoty, aresztowani 4 III 1927 r. za szerzenie agitacji komunistycznej w wojsku oraz należenie do hurtka Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady.

8) Aleksander Abramowicz z 1. Pułku Piechoty Legionów i Piotr Bedys z 81. Pułku Piechoty, aresztowani 9 I 1927 r. za należenie do Związku Młodzieży Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, szerzenie agitacji w wojsku oraz należenie do hurtka Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady.

9) Eustachy Ameljanowicz z 3. Pułku Saperów, aresztowany 6 II 1927 r. i oskarżony o szpiegostwo na rzecz Rosji sowieckiej i należenie do hurtka Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady.

Wszystkie powyższe sprawy znajdują się w Wojskowym Sądzie Okręgowym Nr III.

Na terenie Dowództwa Okręgu Korpusu Nr VIII rozpoczęła się intensywna działalność propagandowa na rzecz Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady w ostatnich miesiącach 1926 r., ujawniająca się w rozrzucaniu w pobliżu oddziałów wojskowych ulotek i broszur komunistycznych.

Obserwacja doprowadziła do ujawnienia jaczejki garnizonowej i oddziałowej 4. Pułku Lotniczego, z szeregowcami Litwinczukiem, Balukiem, Sołogubem, Szygiem, Zającem, Bubnowskim, Szurchajem i Dobrodziejem na czele. Poza propagandą zamierzali wymienieni przeprowadzić akcję dywersyjną. Afera została zlikwidowana i w wyniku rozprawy głównej zasądzono: szer. Litwinczuka na 10 lat ciężkiego więzienia, wydalenie z wojska i pozbawienie praw przez 10 lat, szer. Baluka, Sołoguba, Szyga, Zająca, Bubnowskiego na 6 lat ciężkiego więzienia i kary dodatkowe jak wyżej, szer. Szurchaja i Dobrodzieja na 2 lata ciężkiego więzienia i kary dodatkowe jak wyżej.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Poza tym na terenie Dowództwa Okręgu Korpusu Nr III został aresztowany st. szwol. Jarczak z 2. Pułku Szwoleżerów w Toruniu za działalność komunistyczną. Jarczak zamieszkały w gminie Kosów Poleski po powrocie z urlopu przywiózł bibułkę komunistyczną i rozrzucał ją w pobliżu swego oddziału.

Wśród oddziałów wojskowych na terenie Dowództwa Okręgu Korpusu Nr IX[9] zaczęło się rozrzucanie odezw w grudniu 1926 r. Znamiennym faktem jest, że w Baranowiczach, Słonimie i Siedlcach rozrzucali odezwy szeregowcy, którzy powrócili z urlopu ze świąt Bożego Narodzenia. Dochodzenie w tej sprawie wskazało, że źródłem, z którego czerpano odezwy były miejscowe hurtki Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady. O specjalnie przygotowanych agitatorach dla oddziałów wojskowych świadczą następujące sprawy: sprawa kpr. Kolady Jana z 22. Pułku Piechoty. Kpr. Kolada będąc na urlopie wstąpił za namową członków Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady do tej organizacji i otrzymał polecenie organizowania hurtka w pułku. Odezwy, które otrzymał rozdał wśród swoich zaufanych kolegów, jak szer. Trusowi, Warnachowi, Sylwanowi, Cyljewiczowi i Kudzinowi, z których chciał zorganizować hurtek. Pierwsze to rozszerzenie odezw udało mu się tak, że gdy szer. Cyljewicz, który mieszka od niego o 2 km, jechał na urlop wydał mu polecenie, by ten wstąpił do jego rodziców i przywiózł mu kilkadziesiąt odezw. Szer. Cyljewicz polecenie to wykonał, a Kolada rozrzucił odezwy za pomocą szer. Sylwana. Podczas rozdawania różnym szeregowcom tych odezw jeden z nich doniósł o tym dowódcy kompanii i sprawa się wydała. W sprawie tej aresztowano Koladę, Sylwana, Cyljewicza i Kudzina i sprawę oddano do Wojskowego Sądu Okręgowego Nr IX.

Ułan Oberman Michał z 26. pułku ułanów, będąc członkiem Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady, otrzymał od sekretarza hurtka w Rajcy, powiatu słonimskiego, Makluka polecenie specjalnie wstąpić do wojska, gdzie miał z ramienia Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady zajmować się agitacją i organizacją hurtków. Zaaresztowany i skazany na 8 lat ciężkiego więzienia.

Szer. Bujwoł Bazyli i szer. Tulejko Jan z 80. Pułku Piechoty będąc w oddziale asystencyjnym[10] w miejscowości Trybuszki, powiatu kosowskiego, wyrażali się

---

[9] W listopadzie 1921 r. w miejsce Okręgów Generalnych powołano Okręgi Korpusu. Na terenie Okręgu Korpusu Nr IX zlokalizowane były następujące związki taktyczne: 9. Dywizja Piechoty (DP) (dowództwo — Siedlce), 20. DP (Baranowicze), 30. DP (Kobryń) i 9. Samodzielna Brygada Kawalerii (SBKaw.) (Baranowicze). W skład poszczególnych związków taktycznych wchodziły następujące pułki: 9. DP — 22. pułk piechoty (pp) (Siedlce), 34. pp (Biała Podlaska), 35. pp (Brześć nad Bugiem), 20. DP — 78. pp (Baranowicze), 79. pp (Słonim), 80. pp (Słonim), 30. DP — 82. pp (Brześć), 83. pp (Kobryń), 84. pp (Pińsk), 9. SBKaw. — 25. pułk (Prużany), 27. pułk (Nieśwież), 36. pułk (Baranowicze). Okręgowi Korpusu Nr IX podległa też Flotylla Pińska. Po 1926 r. dowódcy Okręgów Korpusu, w wyniku wprowadzonych zmian pozbawieni zostali uprawnień dowódczych w stosunku do stacjonujących na podległym im terenie oddziałów wojskowych, ograniczając się głównie do spraw administracyjno-gospodarczych, takich jak kwaterunek, uzbrojenie, stan zdrowia oraz bezpieczeństwo.

[10] Od początku kształtowania się państwowych struktur administracji cywilnej na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej było wiadomo, że bez pomocy wojska (służby asystencyjnej) nie

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

do swych kolegów, że nigdy by nie strzelali do swych braci, a jeszcze by im pomogli. Przeprowadzone dochodzenia stwierdziły, iż obaj należą do Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady i że szer. Bujwoł organizował w 80. Pułku Piechoty hurtek, wciągając do niego szer. Tulejkę. Do wstąpienia do tej organizacji namówił ich podczas urlopu uł. Pawlik, z 17. Pułku Ułanów w Toruniu, który równocześnie z nimi był na urlopie we wsi Gołyń, gminy lubczańskiej, powiatu nowogródzkiego. Następstwem tego było, iż udali się do miasteczka Lubczy i zapisali się tam na członków Hromady, otrzymali szczegółowe instrukcje co do założenia i zorganizowania hurtku w 80. Pułku Piechoty oraz kilkadziesiąt złotych na pierwsze potrzeby. Po powrocie do pułku szer. Bujwoł rozpoczął agitację, wciągając wyżej wymienionego Tulejkę do swego hurtka. Z innych szeregowców, którzy wyrazili chęć wstąpienia do hurtka, szer. Bujwoł wymienił szer. Buławkę, Drozda, Dryka i Sienkiewicza.

Sprawa znajduje się w Wojskowym Sądzie Okręgowym [Nr] IX.

Fakty samouszkodzenia na skutek agitacji nastąpiły w 65. Pułku Piechoty, gdzie z pięciu Białorusinów, pozostających pod wpływem Hromady, trzech w celu uniezdolnienia się do służby wojskowej nalało sobie esencji octowej do uszu.

DEZERCJA BIAŁORUSINÓW W 1926 r.

Charakterystyczne także są dane o dezercji Białorusinów w 1926 r. A mianowicie: w ciągu roku zbiegło ich z oddziału na całym terenie Polski 92, z tego przypada na teren Dowództwa Okręgu Korpusu [Nr] III i IX 78.

Wg sprawozdań kwartalnych wygląda dezercja Białorusinów następująco:

kwartał I	– 9	z tego w Dowództwie Okręgu Korpusu [Nr] III i IX	– 7
kwartał II	– 26	z tego w Dowództwie Okręgu Korpusu [Nr] III i IX	– 19
kwartał III	– 23	z tego w Dowództwie Okręgu Korpusu [Nr] III i IX	– 19
kwartał IV	– 34	z tego w Dowództwie Okręgu Korpusu [Nr] III i IX	– 33

Ilość Białorusinów w wojsku w poszczególnych kwartałach była mniej więcej ta sama. W drugim kwartale nawet cośkolwiek mniejsza. Widać więc wyraźnie, że dezercja wśród Białorusinów wzmogła się niepomiernie od drugiego kwartału 1926 r., to znaczy od czasu wzmożenia się agitacji Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady.

Skutki tej agitacji widać jeszcze jaskrawiej przy porównaniu z rokiem 1925, kiedy dezerterów Białorusinów było w ciągu roku 45 przy większej prawie o 25% ilości ich w wojsku niż w 1926 r.

---

uda się szybko opanować sytuacji. Akcja asystencyjna na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej największe rozmiary przybrała w 1923 i 1924 r. Było to ściśle powiązane z działalnością białoruskich oddziałów dywersyjnych wspieranych przez Związek Sowiecki. Podstawą prawną użycia oddziałów wojskowych w akcji asystencyjnej był dekret Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego z 2 I 1919 r. o wykorzystaniu wojska w wypadkach wyjątkowych oraz rozporządzenie Rady Ministrów z kwietnia 1919 r. „o sposobie użycia wojska dla zabezpieczenia porządku publicznego". Potwierdzenie tych praw zostało także zapisane w Konstytucji Marcowej z 1921 r., artykuł 123 określał wykorzystanie sił zbrojnych na żądanie władz cywilnych. Wyznaczaniem konkretnych oddziałów przeznaczonych do służby asystencyjnej zajmował się lokalny dowódca Okręgu Korpusu.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Jednak działalność wywrotowa i dywersyjna w stosunku do wojska nie miała skończyć się na agitacji i demoralizowaniu żołnierzy. W momencie zbrojnego wybuchu bojowe drużyny miały w myśl instrukcji, o ile możności, zawładnąć punktami mającymi znaczenie wojskowe, ewentualnie zniszczyć obiekty wojskowe, celem zdemoralizowania i utrudniania oddziałom koncentracji. Tak samo w razie zatargu zbrojnego z *Sojuzom Sowietskich Socyalisticzeskich Riespublik* hurtkowcy mieli wspólnie z komjaczejkami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi prowadzić żywą akcję dywersyjną.

Dla łatwiejszego wykonania tych zadań, ewentualnie mężowie zaufania mieli być tak rozmieszczeni, aby poszczególne miejscowości, linie kolejowe, mosty i inne ważne dla celów wojskowych obiekty mieć pod swą „opieką". Obstawienie pewnych punktów hurtkami miało także wielkie znaczenie dla celów wywiadowczych, a w tym wywiad *Sojuza Sowietskich Socyalisticzeskich Riespublik* wiele ma do zawdzięczenia Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromadzie.

Dokonane w ciągu ostatnich lat akty dywersyjne i terrorystyczne w rodzaju napadów na miasta, instytucje rządowe, pociągi, niszczenie torów, urządzeń telefonicznych i telegraficznych, szpiegostwo i dywersja moralna w wojsku, dokonywane przez dywersantów białoruskich, tak szkodliwe w czasie pokoju, mogłoby w czasie wojny przynieść nieobliczalne szkody i wpłynąć poważnie na tok działań wojennych, a nawet na wynik wojny.

Osłona koncentracji armii sowieckiej, dywersja na tyłach armii polskiej i pomoc między Litwą i Sowietami — to były cele do jakich urzeczywistnienia miała służyć Hromada, i do których dążyła, pracując długi czas na szkodę państwa polskiego, pokryta legalnością, a kierowana umiejętnie przez główne filary Komunistycznej Międzynarodówki.

Odpis, maszynopis
AAN, Instytucje Wojskowe, sygn. 296/II–19, k. 20–26v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 3

1928 VII 9, Brześć nad Bugiem. — Sprawozdanie do Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie organizacyjnym partii komunistycznej na obszarze województwa poleskiego z końcem czerwca 1928 r.

Ściśle tajne

W załączeniu przedkładam wykres organizacji komunistycznych, istniejących na terenie powierzonego mi województwa wg stanu z dn. 15 VI 1928 r.

Stosownie do posiadanych wiadomości konfidencjonalnych oraz wg danych uzyskanych w czasie dokonywanych likwidacji jednostek organizacyjnych w okresie sprawozdawczym Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi na terenie województwa poleskiego działa za pośrednictwem trzech Komitetów Okręgowych: Brześć nad Bugiem, Pińsk i Baranowicze, z których komitet brzeski obejmuje swoimi wpływami powiaty: brzeski, kobryński i prużański województwa poleskiego oraz powiaty: bialski i włodawski województwa lubelskiego; komitet piński obejmuje powiaty: piński, drohiczyński, stoliński, sarneński, kamień-koszyrski i południową część powiatu łuninieckiego, a komitet baranowicki: powiat kosowski i północną część powiatu łuninieckiego. Komitet brzeski, jak wynika z poszczególnych przejawów działalności promieniuje jeszcze na zachodnią część powiatu konstantynowskiego województwa lubelskiego i pograniczne tereny powiatu bielskiego województwa białostockiego, lecz bliższych danych, stwierdzających istnienie komórek partyjnych w poszczególnych ośrodkach tych powiatów na razie brak.

Wg wyżej wymienionych danych stan organizacji komunistycznych w poszczególnych powiatach z końcem czerwca br. przedstawiał się następująco:

I. Powiat brzeski

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi — Komitet Okręgowy, któremu podlega 8 Komitetów Rejonowych: 1) Komitet Miejski, 2) podmiejski tzw. Arkadjewski, 3) Wysokie Litewskie, 4) Kamieniec Litewski, 5) Łyszczycki, 6) Czernawczycki, 7) Małorycki i 8) Stradecki.

Rejkomom tym podlega 16 Komitetów Podrejonowych: 1) Puchaczewo, 2) Radwanicze, 3) Raśna, 4) Laski, 5) Łyszczyce, 6) Małoryta, 7) Wołoczyn, 8) Czernawczyce, 9) Chmielewo, 10) Ołtusz, 11) Stradecz, 12) Domaczewo, 13) Durycze, 14) Wysokie Litewskie, 15) Kamieniec Litewski, 16) Motykały, którym podlega 59 komórek (jaczejek).

Ogółem Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi w powiecie liczy ok. 350 członków.

Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi — Komitet Okręgowy, któremu podlega 8 Komitetów Rejonowych: 1) Komitet Miejski, 2) podmiejski tzw. Arkadjewski, 3) Wysokie Litewskie, 4) Kamieniec Litewski, 5) Łyszczycki, 6) Czernawczycki, 7) Małorycki i 8) Stradecki.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Rejkomom tym podlega 17 Komitetów Podrejonowych: 1) Puchaczewo, 2) Radwanicze, 3) Wysokie Litewskie, 4) Raśna, 5) Kamieniec Litewski, 6) Laski, 7) Szczytniki Małe, 8) Niechłosty, 9) Kotelnia Bojarska, 10) Czyżewicze, 11) Tiuchenicze, 12) Czernie, 13) Czernawczyce, 14) Małoryta, 15) Ołtusz, 16) Domaczewo i 17) Durycze, którym podlega 65 komórek (jaczejek).

Ogółem Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi w tych jednostkach organizacyjnych liczy w powiecie ok. 450 członków.

Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom[1] — Komitet Okręgowy, któremu podlega Komitet Rejonowy w Łyszczycach z trzema Komitetami Podrejonowymi: 1) Motykały, 2) Łyszczyce i 3) Wołczyn i dwoma komórkami (jaczejkami): Sycze i Szczytniki Małe.

Organizacje partyjne i młodzieżowe opanowały swymi wpływami:

1) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Budowlanego w Brześciu nad Bugiem w 70%,

2) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Odzieżowego w Brześciu nad Bugiem w 60%,

3) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Skórzanego w Brześciu nad Bugiem w 100%,

4) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Drzewnego w Brześciu nad Bugiem w 50%,

5) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Drukarskiego w Brześciu nad Bugiem w 100%,

6) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Metalowego w Brześciu nad Bugiem w 50%,

7) Związek Zawodowy Robotników Niefachowych w Wysokiem Litewskiem w 50%,

8) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Odzieżowego w Kamieńcu Litewskim w 75%,

9) Związek Zawodowy Rzemieślników Żydowskich w Wysokiem Litewskiem w 25%.

II. Powiat kobryński

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi — 2 Komitety Rejonowe: w Kobryniu i Żabince, którym podlega 9 Komitetów Podrejonowych: 1) Ogrodniki, 2) Uszkowicze, 3) Polatycze, 4) Batcze, 5) Nowosady, 6) Zdzitowo, 7) Szczygliki, 8) Stebrowo i 9) Raczki z 13 komórkami (jaczejkami). Ogółem Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi w tych jednostkach organizacyjnych posiada ok. 200 członków.

[1] Komunistyczna organizacja społeczna powstała w Moskwie z inicjatywy Międzynarodówki Komunistycznej, istniejąca w latach 1922–1947. Do głównych zadań MOPR-u należało wspieranie więźniów politycznych i ich rodzin w „krajach burżuazyjnych". Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom dzieliła się na sekcje krajowe. W II Rzeczypospolitej w latach 1924–1938 działała Czerwona Pomoc.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi — szczegółowych danych brak. Wg jednak niesprawdzonych informacji konfidencjonalnych i danych z obchodu pierwszomajowego istnieją również 2 Komitety Rejonowe: w Kobryniu i Żabince z odpowiednią liczbą komitetów podrejonowych i komórek, przy czym Komitet Rejonowy w Kobryniu jest silniejszy i lepiej organizowany od Komitetu Rejonowego w Żabince, który po likwidacji grudniowej 1927 r. i po zaaresztowaniu w okresie pierwszomajowym 1928 r. sekretarza, ponownie odbudowanego Rejon Filipuka Jana, ucieczce członka zarządu Mielentowicza nie został jeszcze odbudowany i nie przejawia żywszej działalności.

Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom — Komitet Rejonowy w Kobryniu

W odniesieniu do organizacji zawodowych i społecznych jednostki powyższe opanowały:

1) Związek Zawodowy Robotników Rolnych[2] w Kobryniu w 30%,
2) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Spożywczego w Kobryniu w 50%,
3) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Skórzanego w Kobryniu w 90%,
4) Żydowską Organizację Skautową w Kobryniu w 50%,
5) Bibliotekę Kultur-Ligi w 80%.

III. Powiat prużański

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi — 2 Komitety Rejonowe w Prużanie i Jełowej, którym podlega 13 komórek. W tych jednostkach Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi liczy 274 członków.

Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi — bliższych wiadomości brak jednakże liczba członków wynosi ok. 100 osób.

IV. Powiat piński

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi — Komitet Okręgowy, któremu podlegają 4 Komitety Rejonowe: 1) Komitet Rejonowy Miejski, 2) Halewski, 3) Przykładnicki i 4) Stoszański. Rejonom tym podlega 5 Komitetów Podrejonowych: 1) w Telatynie, 2) w Newlu, 3) w Przykładnikach, 4) w Morocznie i 5) w Witczówce. Ilość komórek (jaczejek) nie jest dokładnie ustalona. W tych jednostkach Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi liczy ok. 450 członków.

Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi — o strukturze organizacyjnej i dyslokacji wiadomości brak, jednakże członków posiada ok. 600.

---

[2] W okresie międzywojennym na Kresach Związek Robotników Rolnych był jednym z silniejszych ugrupowań wchodzących w skład Związku Stowarzyszeń Zawodowych. Stanowił jedyną realną reprezentację robotników rolnych.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom — Komitet Okręgowy, któremu podlegają 3 komitety rejonowe, o dyslokacji których bliższych szczegółów brak.

W odniesieniu do organizacji zawodowych jednostki powyższe opanowały:

1) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Chemicznego w Pińsku w 60%,
2) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Skórzanego w Pińsku w 50%,
3) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Drzewnego I i II w Pińsku w 20%,
4) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Odzieżowego w Pińsku w 10%,
5) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Spożywczego w Pińsku w 5%.

V. Powiat drohiczyński

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi — Komitet Rejonowy w Janowie, któremu podlega 28 komórek (jaczejek) ze 112 członkami.

Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi — stan organizacyjny nie ustalony.

W odniesieniu do organizacji zawodowych opanowany jest jedynie Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Skórzanego w Janowie — 5%.

VI. Powiat kamień-koszyrski

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi — 2 Komitety Podrejonowe: w Lubieszowie i Uhryniczach, którym podlega 8 komórek z członkami ok. 50 osób.

Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi — wiadomości brak.

VII. Powiat sarneński

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi — 2 Komitety Rejonowe: w Sarnach i Dąbrowicy, którym podlega 8 komórek z członkami ok. 50 osób.

Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi — wiadomości brak.

W odniesieniu do organizacji zawodowych jedynie w Sarnach są opanowane:

1) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Drzewnego w 20%,
2) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Odzieżowego w 25%.

VIII. Powiat stoliński

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi — 4 Komitety Podrejonowe: 1) w Wysocku, 2) w Stolinie, 3) w Radczycku, 4) w Dawidgródku, którym podlega 19 komórek z ok. 100 członkami.

Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi — szczegółowych danych brak. Jedynie ustalono komórkę w Stolinie. Na terenie całego powiatu Związek Młodzieży Komunistycznej liczy ok. 150 członków.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

IX. Powiat łuniniecki

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi — Komitet Rejonowy w Hancewiczach, którmu podlegają 4 komórki. Ten komitet w hierarchii organizacyjnej podlega Komitetowi Okręgowemu w Baranowiczach. Nadto na terenie powiatu istnieją jeszcze 2 komórki: w Oharewiczach i Małych Kruhowiczach, które w hierarchii organizacyjnej uzależnione są od wyższej jednostki organizacyjnej okręgu pińskiego. Ogółem w tych jednostkach Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi posiada ok. 20 członków.

Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi — bliższych danych brak, jedynie ustalono, że Związek Młodzieży Komunistycznej na terenie powiatu liczy ok. 50 członków.

Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom — posiada w Hancewiczach nieustaloną jednostkę organizacyjną.

W odniesieniu do organizacji zawodowych i społecznych Komitet Rejonowy w Hancewiczach promieniuje i obejmuje swymi wpływami Towarzystwo Kursów Wieczorowych, Związek Rzemieślników Żydów i Hechaluc-Pionier. Wpływy te jednak są znikome.

X. Powiat kosowski

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi — po dokonanych likwidacjach na terenie powiatu ustalono jedynie istnienie 9 komórek bez wyższej jednostki organizacyjnej.

Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom — w komórkach: Ozierce, Lubiszczyce i Galeńczyce stwierdzono akcję, lecz nie ustalono struktury organizacyjnej.

Z instancji organizacyjnych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi względnie Związku Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi istniejących na terenie województwa poleskiego — Komitet Okręgowy w Brześciu nad Bugiem sięga swymi wpływami na wschodnie powiaty województwa lubelskiego. Istniejąca jednostka organizacyjna Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi we Włodawie należy bezpośrednio do Komitetu Okręgowego w Brześciu nad Bugiem. Stanowiska tej jednostki w hierarchii organizacyjnej nie ustalono, lecz sądząc z działalności i ujawnionego w połowie 1927 r. materiału oraz wobec aresztowania w Brześciu nad Bugiem 21 VIII 1927 r. delegata na konferencję okręgową przypuszczać należy, iż jest to komitet rejonowy.

W Terespolu, powiatu Biała Podlaska, istnieje Komitet Rejonowy Związku Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi w sile 13 aktywnych członków. Komitet ten wchodzi również w skład Brzeskiego Komitetu Związku Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

W Kostomłotach, powiatu Biała Podlaska, istnieje komórka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, która wchodzi w skład Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Stradeczu.

W powiecie wołkowyskim województwa białostockiego w 1927 r. istniał w Łyskowie Komitet Podrejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, w skład którego wchodziły komórki: 1) we wsi Krupa, 2) Łyskowo, 3) Mohylówka, 4) Sobolki, 5) Poczerniejki i 6) Michałki. Ten Podrejon przed likwidacją w okresie sprawozdawczym organizacji komunistycznych w powiecie kosowskim wchodził w skład Komitetu Rejonowego w Różanie. Obecnie jednak nie stwierdzono promieniowania z Różan w kierunku wymienionego Podrejonu.

Nadto na terenie Brześcia nad Bugiem istnieje Komitet Okręgowy Pionierów[3], który posiada ok. 100 członków, z czego pokaźny odsetek wśród młodzieży szkolnej, przeważnie żydowskiej (Zjednoczenie Szkół Żydowskich, Kursy Wieczorowe itp.).

O Komitecie Okręgowym Pionierów w Pińsku informacji brak.

Ogółem na terenie województwa Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi posiada 2 komitety okręgowe, 20 komitetów rejonowych, 36 komitetów podrejonowych i 163 komórki, w których skupia ok. 1.700 członków. Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi: 2 komitety okręgowe, 1 Komitet Okręgowy Pionierów, 12 komitetów rejonowych, 20 komitetów podrejonowych i 66 komórek, w których skupia ok. 1.450 członków. Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom: 2 komitety okręgowe, 5 komitetów rejonowych, 3 komitety podrejonowe i 6 komórek. Ilości członków nie ustalono.

Prócz powyżej wymienionych wpływów w odniesieniu do organizacji zawodowych i społecznych organizacja ta promieniuje swą działalnością na Brzeskie Towarzystwo „Proświta"[4] i Towarzystwo Szkoły Białoruskiej[5], w których ugruntowała dość znaczne wpływy, a specjalnie w instancjach niższych jak biblioteki-czytelnie itp. Zarówno wpływy te jak i sama działalność w poszczególnych powiatach zależne są od siły i żywotności jednostek organizacyjnych Komunistycznej Partii Za-

---

[3] Organizacja Pionierska im. W. I. Lenina działała w Związku Radzieckim w latach 1922–1991. Zadaniem Pioniera było wychowanie dzieci w duchu ideologii komunistycznej. Kształtowano w ten sposób przyszłych członków Komsomołu i działaczy partii komunistycznej. Głównymi atrybutami stroju Pionierów były odznaka pionierska, czerwona chusta noszona na szyi oraz czerwony beret. Do lat czterdziestych członkostwo w organizacji było dobrowolne. Pionier wydawał swój organ prasowy „Pionierską Prawdę".

[4] „Proświta" powstała we Lwowie w 1868 r. jako ukraińska organizacja społeczno-oświatowa. Jej celem było promowanie języka i kultury ukraińskiej. „Proświta" zajmowała się prowadzeniem bibliotek, czytelni, chórów, wydawaniem książek, czasopism, broszur. W Polsce działała do wybuchu II wojny światowej.

[5] Białoruska organizacja powstała w Wilnie, działająca w latach 1921–1937, związana z Hromadą. Głównym zadaniem Towarzystwa Szkoły Białoruskiej było wspieranie oświaty białoruskiej poprzez otwieranie szkół i seminariów nauczycielskich, zakładanie bibliotek i czytelni, udzielanie stypendiów dla najlepszych uczniów, walkę z analfabetyzmem. Od 1927 r. swoje wpływy w Towarzystwie zaczęła umacniać KPZB. Zagrożenie dla Rzeczypospolitej, jakie stwarzała współpraca z działaczami komunistycznymi, doprowadziło do rozwiązania organizacji 22 I 1937 r.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

chodniej Białorusi, które w myśl intencji i uchwał III Zjazdu Komunistycznej Partii Polski dążą do zajęcia kierowniczych stanowisk we wszelkich możliwych ośrodkach organizacyjnych życia legalnego. Wpływ procentowy waha się od 50 do 60%.

W odniesieniu do legalnych organizacji politycznych pod wyłącznymi wpływami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na terenie województwa pozostają: Jedność Sel-Robu[6] i Polska Partia Socjalistyczna-Lewica[7], zaś w luźnej i niedostatecznie skrystalizowanej zależności pozostają organizacje z Białoruskiego Klubu „Zmahanie"[8] i Sel-Robu Prawicy. Poalej Syjon-Lewica[9], aczkolwiek jest partią na wskroś rewolucyjną, to jednak daje się zauważyć poważny wpływ separatyzmu, co uwypukliło się podczas ostatnich wyborów do ciał ustawodawczych i samorządowych, kiedy to wystąpili samodzielnie i nie chcieli przystąpić do utworzenia bloku, pomimo dość silnych zabiegów ze strony miarodajnych czynników kompartii.

W ostatnich czasach na terenie poszczególnych powiatów dało się zaobserwować znaczne odprężenie w działalności kompartii, które powstało z jednej strony wskutek rozłamu w Sel-Robie i tarć w łonie samej partii pomiędzy Trockistami i Stalinowcami[10] oraz na tle antagonizmów narodowościowych pomiędzy chrześcijanami i Żydami, wreszcie wobec zawodu w zapowiedzianej rewolucji, która wg twierdzenia liderów miała nastąpić zaraz po wyborach do ciał ustawodawczych, względnie w okresie wiosennym.

W okresie sprawozdawczym na terenie województwa przeprowadzono następujące likwidacje:

1) powiat brzeski

Dwukrotnie Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, Komitety Rejonowe: Miejski w Brześciu nad Bugiem, w Czernawczycach, w Kamieńcu Litewskim, w Wysokiem Litewskiem, w Łyszczycach i Małorycie. Komórki: w Kozłowiczach i Szczytnikach Małych.

---

[6] Ukraińskie Włościańsko-Robotnicze Zjednoczenie Socjalistyczne (Sel-Rob) zostało utworzone we Lwowie w 1926 r. Było to chłopskie ugrupowanie walczące o przyłączenie południowo-wschodnich ziem II Rzeczypospolitej do USRR. W 1927 r. partia uległa rozłamowi na Sel-Rob „Prawicę" i Sel-Rob „Lewicę" („Jedność"). Zdelegalizowana przez władze polskie w 1932 r.

[7] Polska Partia Socjalistyczna-Lewica (PPS-Lewica) utworzona przez grupę, która w 1926 r. wyłamała się z PPS. Została zdelegalizowana przez władze w 1931 r.

[8] Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski „Zmahanie" (BWRKP) utworzony z inicjatywy KPZB w 1927 r. jako Białoruski Klub Chłopsko-Robotniczy „Zmahanie". Pod względem politycznym kontynuator zdelegalizowanej Hromady. W wyborach 1928 r. do Sejmu weszło 5 posłów „Zmahania". Deputowani i liderzy ugrupowania zostali aresztowani przez władze polskie w 1930 r.

[9] Żydowska Socjalno-Demokratyczna Partia Robotnicza Robotnicy Syjonu (Poalej Syjon) powstała w 1906 r. w Połtawie wchłaniając tym samym, utworzony rok wcześniej, Związek Poalej Syjon. Partia głosiła hasła łączące ideologie marksistowską i syjonistyczną. Głównym celem ugrupowania było utworzenie żydowskiego państwa socjalistycznego w Palestynie. W 1920 r. na światowym zjeździe w Wiedniu partia uległa rozłamowi na Poalej Syjon-Lewicę i Poalej Syjon-Prawicę. Lewica podkreślała swoje związki z radykalnym socjalizmem, Prawica — z ruchem syjonistycznym. W II Rzeczypospolitej większą rolę polityczną odegrała Poalej Syjon-Lewica. W 1947 r. ugrupowania połączyły się, zaś w 1950 r. partia Poalej Syjon została zlikwidowana.

[10] W rzeczywistości w KPP dominowali zwolennicy stanowiska stalinowskiego. Trockiści mieli bardzo słabe wpływy.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

2) powiat kobryński

Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Związku Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi Żabinka i Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kobryń.

3) powiat prużański

Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Prużana z siedzibą w Czachcu.

4) powiat piński

[Komitet] Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Pińsku, Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Newlu i Mokrej Dąbrowie i 2 Komitety Podrejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Przykładnikach i Siemiechowiczach.

5) powiat drohiczyński

Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi im. Krasina i Leśny, Komitet Podrejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Dubrowikach oraz 2 komórki.

6) powiat kamień-koszyrski

Komitety Podrejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Lubieszowie i Uhryniczach.

7) powiat sarneński

Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Sarnach.

8) powiat kosowski

[Komitety] Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Związku Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi Kosów, 11 komitetów podrejonowych i 37 komórek.

Ogółem aresztowano 464 członków kompartii, z czego osadzono w więzieniu 165 osób, zwolniono za kaucją 22 osoby i oddano pod dozór policji 66 osób. Z braku dowodów winy zwolniono 201 osób.

w zastępstwie wojewody
(–) (Tyszko)

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki w Brześciu, sygn. 61, k. 2–9.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 4

1928 XII 18, Kobryń. — Meldunek komendanta Policji Państwowej w Kobryniu do komendanta wojewódzkiego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem o rozwoju ruchu komunistycznego w powiecie kobryńskim.

W wykonaniu polecenia z dn. 6 XII br. w sprawie przedmiotowej wykres organizacji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Związku Młodzieży Komunistycznej działających na terenie powiatu kobryńskiego zgodnie ze stanem na dzień 15 XII 1928 r. przedkładam do dyspozycji.

Jednocześnie zgłaszam, iż o ilości członków tych organizacji tutejsza Komenda dostatecznych danych nie posiada, gdyż w związku z wykryciem archiwum Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Brześciu nad Bugiem, w miesiącu wrześniu br. organizacje te zostały sparaliżowane i członkowie tychże zaniechali częściowo swej działalności. Co do wpływów organizacji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, to przez takową najwięcej są opanowane gminy: kobryńska, tewelska, żabinkowska, dziatkowicka i częściowo gminy: oziacka, nowosiółkowska, podoleska. Wpływy organizacji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi sięgają na niektóre związki zawodowe i kulturalno-oświatowe, mieszczące się w Kobryniu, oraz na partię Sel-Rob Jedność, Ukraińskie Towarzystwo „Proświta", a mianowicie: 1) Związek Zawodowy Przemysłu Spożywczego opanowany przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi w 70%, 2) Związek Zawodowy Przemysłu Skórzanego i Pokrewnych opanowany przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi w 90%, 3) Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Odzieżowego opanowany przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi w 70%, 4) Powszechny Związek Zawodowy Pracowników Biurowych — Oddział w Kobryniu opanowany przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi w 10%, 5) Biblioteka Żydowska „Kultur-Liga" opanowana przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi w 80%, 6) Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe „J.Ch. Brenera" Klub Sportowy „Kraft" i biblioteka w Kobryniu opanowane są przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi w 10%, 7) Partia Sel-Rob Jedność na terenie powiatu opanowana przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi w 100%, 8) ukraińskie biblioteki-czytelnie Towarzystwa „Proświta" opanowane przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi w 95%. Dane o wpływach Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na wspomniane organizacje tutejsza Komenda posiada ze źródeł konfidencjonalnych, potwierdzonych własnymi wywiadami. Niezależnie od tego, członkowie wspomnianych organizacji notowani są w tutejszej Komendzie jako podejrzani o komunizm. Co zaś do ukraińskich czytelni Towarzystwa „Proświta", to fakt opanowania ich przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi potwierdza się należeniem członków zarządu tychże do organizacji komunistycznych, dowodem czego służy fakt, że ostatnio w dn. 16 IX br. podczas rewizji u kierownika czytelni Towarzystwa „Proświta" w Iłosku — Sidoruka Ignacego odnaleziono transparent komunistyczny wypisany białą olejną farbą o hasłach antypaństwowych i tenże Sidoruk przed aresztowaniem zbiegł.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

W okresie od 15 IV 1928 r. do 15 XII 1928 r. zlikwidowano organizację Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Rejkom Kobryń, Podrejkom — w Uszkowiczach, gmina Kobryń i 3 jaczejki — w Uszkowiczach, Jahołkach i Suchowczycach, gmina Kobryń. Ogółem w tym czasie aresztowano za działalność antypaństwową 42 osoby, z których z decyzji władz sądowych osadzono w więzieniu 3 osoby i oddano pod dozór policji 3 osoby. Obecnie odbudowa organizacji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi postępuje bardzo ostrożnie i intensywniejszej działalności ta nie przejawia.

Komendant Policji
F.*[s]* Rajzer aspirant

Oryginał, maszynopis
PAOB, sygn. f. 95, o. 1, d. 86, k. 6–6v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 5

1929 I 16, Wilno. — Sprawozdanie sporządzone w Wydziale Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczące ruchów powstańczych na obszarze wschodnich województw Rzeczypospolitej.

Tajne

W związku ze sprawozdaniem pana wojewody poleskiego z dn. 20 XII 1928 r. donoszę, iż w wyniku przeprowadzonych wywiadów uzyskano następujące informacje:

Przed miesiącem odbyło się w Sielutach, gminy pliskiej, powiatu dziśnieńskiego, u niejakiego Rudaka Marka, sekretarza tamtejszej jaczejki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, zebranie konspiracyjne. W czasie zebrania niejaki Mirończyk komunikował obecnym, że na terenie Zachodniej Białorusi przygotowuje się zbrojne powstanie[1], przeciwko Polsce, o rozpoczęciu którego zebrani zostaną powiadomieni, jednak zaznaczył, że obecnie należy czynić przygotowania w formie opracowania planów na wypadek powstania. Jednym z najważniejszych planów byłoby zerwanie mostu kolejowego, położonego na rzece Soszy w gminie pliskiej, co zostanie uskutecznione przez dziesięciu ludzi, których Mirończyk odpowiednio uzbroi.

Jeden z konfidentów komunikuje, że przed kilkoma tygodniami pełniąc wartę nocną[2] we wsi Kozły, gminy porpliskiej, powiatu dziśnieńskiego, zauważył światło ok. godz. 23 w mieszkaniu Kiełbasiewicza Juliana, który stoi na czele jaczejki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Kozłach, a zbliżywszy się do okna widział w pokoju 10 młodych mężczyzn, którym Kiełbasiewicz odczytywał ode-

---

[1] Od drugiej połowy lat dwudziestych władze obawiały się powrotu białoruskiej działalności dywersyjnej z lat 1920–1925. Zwracano uwagę na wszystkie przypadki wystąpień zbrojnych. Po 1926 r. organy bezpieczeństwa skupiły swoją działalność zarówno na zapobieganiu i związanym z tym rozpoznaniu sytuacji na podległym im terenie, jak też na rozpracowywaniu i likwidowaniu organizacji prowadzących antypaństwową działalność polityczną. Brak odpowiedniego rozeznania w nastrojach i poglądach politycznych ludności — w ocenie władz — był jedną z przyczyn nieskutecznego zwalczania akcji wywrotowej w pierwszej połowie lat dwudziestych. Dlatego też w latach trzydziestych duży nacisk kładziono na przygotowanie spisów osób podejrzanych o prowadzenie zakazanej działalności.

[2] W ramach zapobiegania pożarom i jednoczesnej aktywizacji miejscowej społeczności organizowano nocne warty, których celem była ochrona przeciwpożarowa, ale również ochrona miejscowości przed kradzieżami czy napadami. Początek działalności wart datuje się na okres wzrostu aktywności oddziałów dywersyjnych. Na obszarze województwa wileńskiego warty nocne formalnie zalegalizowano rozporządzeniem delegata Rządu Rzeczypospolitej Polskiej w Wilnie 13 XI 1923 r. Nie zawsze jednak ich funkcjonowanie przynosiło oczekiwane efekty. Znaczne opory w tworzeniu oddziałów wartowniczych władze natrafiały w miejscowościach zamieszkałych przez ludność litewską lub białoruską. W listopadzie 1927 r. na spotkaniu w Urzędzie Wojewódzkim w Wilnie rozpatrywano nawet możliwość likwidacji instytucji warty nocnej i zastąpienie jej w większych osiedlach, majątkach, folwarkach stałymi stróżami nocnymi. Ponowne działania zmierzające do reaktywacji wart nocnych widać w latach trzydziestych. Wzmacniając wartami nocnymi służbę bezpieczeństwa, władze jednocześnie aktywizowały lokalne społeczności. Ochrona własnego dobytku przed pożarem lub złodziejem była najlepszą metodą uświadomienia obywateli o potrzebie podejmowania współpracy z instytucjami państwowymi.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

zwę komunistyczną, a następnie zakomunikował, że na Zachodniej Białorusi przygotowuje się zbrojne powstanie i że obowiązkiem ich będzie z bronią w ręku wystąpić. Przede wszystkim na wypadek powstania należy zerwać połączenie telefoniczne, a następnie rozbroić Posterunek Policji Państwowej w Porpliszczu. Zebrani rozeszli się nad ranem.

Chociaż powyżej podane informacje dokładnie jeszcze nie są stwierdzone, to jednak fakt omawiania tworzenia grup w ilości dziesięciu ludzi, jak również zalecanie segregacji przyjmowania ludzi do organizacji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi może świadczyć o tym, że ma się do czynienia już z organizacyjną akcją na terenie powiatu dziśnieńskiego, o której mowa jest w wyżej wymienionym sprawozdaniu pana wojewody poleskiego.

Równocześnie w związku z omawianą sprawą, powołuję się na sprawozdanie moje z dn. 4 I br. w sprawie akcji Dominika Wieliczki na terenie gminy leonpolskiej, powiatu brasławskiego.

Donoszę, że ze swej strony wydałem podległym organom służby bezpieczeństwa zarządzenie dla prowadzenia intensywnego wywiadu w sprawie poruszonej. Dalsze informacje będę zgłaszał w miarę ich uzyskania.

Za wojewodę
(D.*[s]* Piotrowski)
Naczelnik Wydziału

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki Wileński, sygn. 22, k. 8–8v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 6

1929 IV 25, Brześć nad Bugiem. — Pismo Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego przytaczające treść uchwał I zjazdu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Poufne

Przez Urząd Wojewódzki w Wilnie zostały uzyskane broszury pt. „Sytuacja i zadania Partii" — uchwały I zjazdu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, w których m.in. zawarte są dyrektywy co do akcji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Dyrektywy te są w kwestii następującej:

„Partia wykorzystuje każdą kampanię wyborczą, trybunę sejmową i organa lokalnego samorządu dla mobilizacji mas dookoła ich codziennych żądań, przeciwko faszystowskiej dyktaturze i wojnie przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich, dla rozwiania demokratycznych iluzji, dla walki przeciwko faszystowskiemu terrorowi, przeciwko pogromowi rewolucyjnego narodowościowego ruchu, w obronie rewolucyjnych organizacji pracujących mas. Partia organizuje ścisły kontakt między pracującymi masami i posłami oraz radnymi robotniczo-włościańskiego bloku. Praca partii w organach lokalnego samorządu i kierownictwo działalnością rewolucyjnych radnych przybiera bardzo aktualne znaczenie. Na tym odcinku pracy kryje się najwięcej niebezpieczeństwa i możliwości poważnych oportunistycznych błędów. Ze względu na to, nadzwyczaj ważnym jest wyraźna klasowa polityka komunistycznych i czerwonych frakcji w organach samorządu i zdecydowane ich odseparowanie się od ugodowych i nacjonalistycznych elementów. Organa partyjne winny z całą dbałością kierować pracą komunistycznych frakcji w organach samorządu, wypracowując dla nich dyrektywy, a jednocześnie bezwzględnie ujawniając wszystkie wypadki przerodzenia się rozkładu i zdrady ze strony poszczególnych radnych robotniczo-włościańskiego bloku, mobilizując przeciwko nim społeczną opinię pracujących mas, żądając zrzeczenia się swoich mandatów. Partia powinna przejawiać inicjatywę w kierunku organizowania frakcji radnych robotniczo-włościańskiego bloku i centralizacji ich drogą zwoływania powiatowych, wojewódzkich i krajowych zjazdów, oraz wytworzenia stałych organów, kierujących działalnością robotniczo-włościańskich radnych.

Z powodu ogromnych trudności kierowania walką włościańskich mas, z powodu pogromu przez faszyzm legalnego radykalnego włościańskiego ruchu, konieczną jest maksymalna, lokalna inicjatywa i elastyczność w dziedzinie tworzenia różnego typu organizacji, jak w skali ogólnokrajowej tak i lokalnej, gospodarczych, kulturalno-oświatowych, sportowych, które by się stały organizacyjnymi punktami rozszerzenia i wzmocnienia naszego wpływu.

Specjalną uwagę należy poświęcić organizowaniu mas dokoła robotniczo-włościańskich radnych w samorządach i dokoła sejmowych frakcji robotniczo-włościańskiego bloku. Również i włościańskie komitety winny być jedną z ważnych form organizowania mas włościańskich".

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

„Najbardziej aktualnym zadaniem naszej partii w związku z napadami faszystowskich i pepesowskich bojowych drużyn na robotnicze i włościańskie mityngi i demonstracje, w związku z masowymi zabójstwami najbardziej oddanych rewolucji bojowników, staje się organizacja samoobrony pracujących mas przed faszystowskimi bojowymi oddziałami.

W podstawie walki z terrorem i organizacji samoobrony winna być położona masowość, a także obrona organizacji pracujących mas i ich przedstawicieli. W tym celu koniecznym jest stworzenie jednolitego frontu od dołu, drogą wciągnięcia do akcji samoobrony bezpartyjnych pepesowskich, bundowskich i drugich robotników, szerokich mas rewolucyjnego włościaństwa.

Kierownictwo samoobroną proletariatu winno być włożone na komitety fabryczne, przeprowadzające je pod hasłem jednego frontu robotniczego. Organizacyjną formą, ułatwiającą mobilizację mas i urzeczywistnienie jednego robotniczego frontu od dołu winna być organizacja pełnomocników z fabryk i…[a] Główne zadania pełnomocników polegają na organizowaniu masowej obrony robotniczych delegatów, fabrycznych komitetów, delegacji związków zawodowych, robotniczych demonstracji i mityngów (organizacja robotniczej milicji dla odparcia napadów faszystowskich bojowców) a także dla przeciwdziałania terrorystycznym odchyleniom wśród mas robotniczych. Organizacja pełnomocników winna być stałą. Do obowiązku komitetów fabrycznych leży zwoływanie zebrań pełnomocników dla sprawozdań, omówienia bieżących spraw fabryki i ruchu robotniczego. Ta organizacja winna ześrodkować dookoła siebie najbardziej aktywne rewolucyjne elementy w fabryce.

Na wsi dla tego celu należy tworzyć komitety samoobrony, które powinny znajdować się w bliskim kontakcie z szerokimi masami. Komitety winny być stwarzane przy komitetach włościańskich i przy innych masowych włościańskich organizacjach".

„Partia obowiązana jest wzmocnić robotę wśród żydowskich pracujących mas, wykorzystując proces ich radykalizacji. Partia powinna wciągnąć żydowskich robotników i pracujących do ogólnej wspólnej walki rewolucyjnego proletariatu i włościaństwa. Koniecznym jest, aby żydowskie masy pracujące widziały w Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznej Partii Polski swego jedynego reprezentanta i obrońcę ich socjalnych i narodowościowych interesów.

Partia prowadzi walkę przeciwko syjonizmowi[1] we wszystkich jego przejawach, wskazując masom na kontrrewolucyjną ideologię palestynizmu, dążącego do ode-

---

[a] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

[1] Ruch polityczny kształtujący się w XIX w., którego nazwa pochodzi od wzgórza Syjon w Jerozolimie, gdzie znajdowała się świątynia jerozolimska. Na Światową Organizację Syjonistyczną składały się liczne nurty, m.in. marksistowski (partia Poalej Syjon), centrowy czy konserwatywny (partia Mizrachi). Pierwotnym celem syjonizmu było odbudowanie państwa żydowskiego na terytorium Palestyny. Po powstaniu Izraela w 1948 r. działalność ruchu skupia się na utrzymaniu więzi między narodem żydowskim zamieszkałym za granicą a Izraelem. Za twórcę syjonizmu uznaje się Teodora Herzla.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

rwania żydowskich mas pracujących od codziennej walki rewolucyjnego proletariatu i włościaństwa przeciwko swemu wspólnemu wrogowi — kapitalistom i obszarnikom. Należy wskazywać na rolę syjonizmu, jako angielskiego agenta, przygotowującego wojnę przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Partia prowadzi wzmożoną walkę przeciwko żydowskim ortodoksom[2] — przewodnikom polskiego faszyzmu, do żydowskiej ludności. Walcząc przeciwko wpływom żydowskiej burżuazji wśród żydowskich pracujących mas, należy wskazywać na wyraźne polepszenie się sytuacji tych mas w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, popularyzować poważne sukcesy narodowościowej polityki władz sowieckich w stosunku do żydowskich mas pracujących (kolonizacja, industrializacja, kultura itd.). W walce przeciwko Bundowi[3] i Poalej Syjonowi koniecznym jest demaskować ich rolę, jako sojuszników faszyzmu. Prowadząc bezlitosną walkę przeciwko bundowskim i poalejsyjonistycznym przywódcom demaskując ich w oczach mas, partia dąży do przeniknięcia w szeregi bundowskie, tworząc tam lewe grupy, zawojowując masy na stronę komunizmu.

Partia prowadzi walkę o świecką szkołę w języku żydowskim na rachunek państwa, o równouprawnienie żydowskiego języka w administracji, w sądach i samorządach, przeciwko eksterminacyjnej polityce rządu faszystowskiego, o nieograniczony dostęp robotników Żydów do wszystkich przedsiębiorstw, do wszystkich państwowych i komunalnych zakładów i urzędów, o rozszerzenie państwowej pomocy bezrobotnym, zatrudnionym w warsztatach, gdzie pracuje mniej [niż] 5 osób.

Partia (słowo nieczytelne)[b] w sposób najbardziej zdecydowany, winna walczyć z antysemityzmem, który jest głównym ideologicznym orężem polskiej, białoruskiej i międzynarodowej kontrrewolucji oraz najbardziej niebezpiecznym wrogiem klasowego uświadomienia polskich i białoruskich mas pracujących. Równocześnie partia prowadzi walkę przeciwko wszelkiego rodzaju separatyzmowi w środowisku żydowskim".

„1) Partia winna zdziałać wszystko, aby wzrastającą aktywność mas przekuć w rewolucyjną walkę, która paraliżowałaby projekty międzynarodowego imperializmu i polskiej burżuazji i unicestwiała ich plany, a kontrrewolucyjną imperiali-

---

[2] Judaizm ortodoksyjny narodził się w XIX w. jako ruch antyreformistyczny, sprzeciwiający się, podejmowanym głównie w Niemczech, próbom zmodernizowania judaizmu. Charakteryzuje się pełnym stosowaniem w życiu codziennym żydowskiego prawa religijnego zawartego w Biblii i Talmudzie (obrzezanie, przestrzeganie postów, szabatu, zachowanie świąt, spożywanie produktów koszernych).

[3] Powszechny Żydowski Związek Robotniczy na Litwie, w Polsce i Rosji (Bund) został założony w 1897 r. w Wilnie jako partia reprezentująca interesy robotników żydowskich w imperium rosyjskim. W Polsce Bund istniał od 1917 do 1949 r., kiedy to uległ samorozwiązaniu. Bund był partią socjalistyczną, głoszącą hasła antykapitalistyczne, ale nie komunistyczne. Dążył do wprowadzenia w Polsce ustroju socjalistycznego. Sprzeciwiał się ruchowi syjonistycznemu, krytykował faszyzm i antysemityzm. Bund był także ugrupowaniem antyreligijnym. Współpracował z innymi partiami lewicowymi, takimi jak Polska Partia Socjalistyczna-Lewica czy Komunistyczna Patia Polski.

[b] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

styczną wojnę przeistoczyła w wojnę obywatelską. To zadanie winno być zasadniczym i jemu winna być podporządkowana cała działalność partii…[c] Partia powinna systematycznie rozwijać kampanię przeciwko wojnie, zaczynając od agitacji masowej propagandy, zebrań protestacyjnych, masówek, mityngów, kończąc masowymi wystąpieniami (demonstracje na ulicy, ogólny strajk itd.), systematycznie prowadząc tę kampanię wciągając do niej coraz szersze masy i łącząc je. Partia powinna organizować masowe wystąpienia przy każdym zaostrzeniu się grozy wojennej i być gotową w miarę narastania bezpośrednio rewolucyjnej sytuacji, poprowadzić masy do zbrojnego powstania, przeciwko panowaniu burżuazji. Walka przeciwko wojnie nie może sprowadzać się do poszczególnych wystąpień. Nawet ogólny strajk o ile on nie przeistoczy się w zbrojne powstanie nie może sam przez się umożliwić wojny, dlatego też prowadząc agitację za strajkiem powszechnym, jak do, tak i w czasie wojny, partia powinna zasadniczo pamiętać, że musi on być przeistoczony w powstanie zbrojne.

Koniecznym jest wzmocnić pracę organizacji partyjnych w gałęziach przemysłu i transportu, a specjalnie ważnych z punktu widzenia wojennego (amunicyjne i chemiczne zakłady przemysłowe, stacje elektryczne, węzłowe punkty kolejowe, rzeczny port w Pińsku itp.). Partia powinna zwrócić więcej uwagi na pracę wśród kobiet, na których ciężary wojenne oddziaływają z większą siłą, a także na młodzież, specjalną uwagę należy zwrócić na walkę przeciwko wojennym i półwojennym faszystowskim organizacjom, organizacje Przysposobienia Wojskowego[4], Strzelec[5], Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej[6], ćwiczenia rezerwistów, wprowadzania wojskowego reżimu w fabrykach, pracujących na rzecz armii i kolei żelaznych.

Najbardziej aktualną z powodu widma wojny staje się robota wśród armii. Kwestiom agitacji i organizacji wśród żołnierzy, przedpoborowej młodzieży i rezerwistów należy udzielać maksimum uwagi. Punktem wyjścia agitacji i roboty wśród

---

[c] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

[4] W 1927 r. został powołany przy Ministerstwie Spraw Wojskowych międzyresortowy Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego. Urząd koordynował działania związane z kulturą fizyczną i przygotowaniem społeczeństwa do służby wojskowej. Na poziomie regionów powoływano lokalne komitety wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego, a przy poszczególnych Dowództwach Okręgu Korpusu powstały zarządy okręgowe i referaty przysposobienia wojskowego. Na Polesiu prace terenowych komórek koordynował zarząd okręgowy przy Dowództwie Okręgu Korpusu Nr IX w Brześciu nad Bugiem.

[5] Związek Strzelecki „Strzelec" powstał we Lwowie i działał w latach 1910–1914. Po I wojnie światowej organizacja została odbudowana i podporządkowana Ministerstwu Spraw Wewnętrznych. W szeregi „Strzelca" wstępowała młodzież pozaszkolna, przedpoborowa, którą kształcono w dziedzinie przysposobienia wojskowego i wychowania fizycznego. Po wybuchu II wojny światowej członkowie Związku Strzeleckiego brali czynny udział w obronie kraju.

[6] Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej (LOPP) była jedną z największych organizacji paramilitarnych funkcjonujących w II Rzeczypospolitej. Działała w latach 1928–1939, powstała w wyniku połączenia Ligi Obrony Powietrznej Państwa i Towarzystwa Obrony Przeciwgazowej. Duży wpływ na utworzenie LOPP miały doświadczenia I wojny światowej, w której po raz pierwszy na szeroką skalę zastosowano broń chemiczną. Głównym zadaniem organizacji było przygotowanie społeczeństwa do obrony przed powietrznymi i chemicznymi atakami.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

młodzieży winne być codzienne potrzeby i bolączki z życia żołnierskiego mas. Należy wskazywać na zasadniczą różnicę między kontrrewolucyjną, burżuazyjno-obszarniczą armią Piłsudskiego, a Armią Czerwoną Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, rewolucyjną robotniczo-włościańską armią, o konieczności podtrzymania ze strony robotników, włościan i żołnierzy Polski, Armii Czerwonej dla jej zwycięstwa nad armią Piłsudskiego.

Partia nawołuje żołnierzy do tego, aby nie dali oni siebie wykorzystać dla ataku na Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, aby oni zwrócili swe bagnety przeciwko kapitalistom i obszarnikom, aby oni odmówili posłuszeństwa oficerom przy usiłowaniu wykorzystania ich dla stłumienia strajków robotniczych, demonstracji i innych wystąpień robotników, włościan i uciemiężonych narodowości.

Partia winna dążyć do zbliżenia żołnierzy z miejscową robotniczą, rewolucyjną i włościańską ludnością. Konieczną jest ścisła łączność drogą korespondencji rewolucyjnych robotników i włościan z poborowymi w armii i oświetlanie przed nimi wszystkich potrzeb robotników fabryki, gdzie oni pracowali i rodzinnej wsi. Rewolucyjna młodzież Zachodniej Białorusi wcielona do armii winna być przewodnikiem naszej agitacji wśród żołnierzy.

Partia winna zwrócić specjalną uwagę na wzrastającą działalność band Bałachowicza[7] i innych terrorystycznych, kontrrewolucyjnych formacji, organizowanych przez Polski Sztab Główny[8], wspólnie z białoruskimi faszystami i rosyjskimi monarchistami dla dywersyjnych napadów i organizowania aktów terroru przeciwko władzy radzieckiej.

Zadaniami partii jest: 1) deszyfrowanie charakteru i roli tych band, 2) stworzenie wśród ludności atmosfery nienawiści i pogardy do nich, 3) mobilizacja mas dla

---

[7] Stanisław Bułak-Bałachowicz — białoruski wojskowy, urodzony 10 II 1983 r. w Mejsztach Wileńskich. Po wybuchu I wojny światowej wstąpił do Armii Rosyjskiej, zaś w 1918 r. na krótko do Armii Czerwonej. Następnie brał udział w wojnie o niepodległość Estonii walcząc w szeregach Białej Armii. Za zasługi na polu bitwy został awansowany do rangi generała majora. Od września 1920 r., dowodząc Ochotniczą Sprzymierzoną Armią w składzie Armii Wojska Polskiego, brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Dowodzone przez Bałachowicza oddziały nie były jednolite narodowościowo, tworzyli je m.in. Polacy, Rosjanie, Białorusini, ukraińscy Kozacy czy mieszkańcy Kaukazu. Oskarżane były o antysemityzm, grabieże i gwałty. Podczas II wojny światowej brał udział w walkach w obronie Warszawy. Zginął w tajemniczych okolicznościach 10 V 1940 r. w Warszawie.

[8] W ramach Sztabu Głównego Wojska Polskiego sprawami wywiadowczymi zajmował się Oddział II. Na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej struktura powiązań pomiędzy Sztabem Głównym Wojska Polskiego a lokalnymi placówkami wywiadowczymi i kontrwywiadowczymi wyglądała następująco: Wywiad: Ekspozytura Nr 1 Oddziału II Sztabu Generalnego/Sztabu Głównego w Wilnie — placówka wywiadowcza KOP Nr 1 w Suwałkach, placówka wywiadowcza KOP Nr 2 w Wilnie, placówka wywiadowcza KOP Nr 3 w Głębokiem, placówka wywiadowcza KOP Nr 4 w Wilejce, placówka wywiadowcza KOP Nr 5 w Stołpcach, placówka wywiadowcza KOP Nr 6 w Łunińcu, Kontrwywiad: Samodzielny Referat Informacyjny DOK Nr III — placówka wywiadowcza KOP Nr 1 w Suwałkach, placówka wywiadowcza KOP Nr 2 w Wilnie, placówka wywiadowcza KOP Nr 3 w Głębokiem, placówka wywiadowcza KOP Nr 4 w Wilejce; Samodzielny Referat Informacyjny DOK Nr IX — placówka wywiadowcza KOP Nr 5 w Stołpcach, placówka wywiadowcza KOP Nr 6 w Łunińcu. Placówkom wywiadowczym KOP podlegali oficerowie wywiadowczy w poszczególnych batalionach.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

przeciwdziałania tym bandom i ich planom i zupełnego izolowania tych band od ludności".

„Główną linią roboty partii na wsi jest oparcie się na bezrolnych, półproletariacie i biedocie przy jednoczesnym umocnieniu związku z podstawowymi masami średniaków. Podstawowymi zadaniami partii są:

1) mobilizacja mas wiejsko-gospodarczego proletariatu, włościańskiej biedoty i podstawowych mas średniaków do walki przeciwko obszarnikom i faszystowskiej dyktaturze, o konfiskatę obszarniczej ziemi, nacjonalizację i podział jej wśród włościaństwa za pośrednictwem komitetów włościańskich,

2) organizowanie tych mas i kierownictwo ich walką o wszystkie codzienne potrzeby przeciwko coraz [bardziej] wzrastającej eksploatacji i uciskowi ze strony faszystowskiej dyktatury, obszarników, kapitalistów i kułaków,

3) zdemaskowanie obszarniczo-kapitalistycznego charakteru faszystowskiej polityki na wsi i walka z przenikaniem w masę stabilizacyjnych iluzji, walka z faszystowskimi i ugodowymi organizacjami, opanowanie wahań w radykalnym włościańskim ruchu,

4) zwrócenie najbardziej bacznej uwagi na zawojowanie mas włościańskiego proletariatu,

5) wzmocnienie i pogłębienie swych wpływów wśród podstawowych mas włościaństwa, w pierwszą kolejkę wśród mas biedoty.

Walkę pracującego i eksploatowanego włościaństwa o ziemię bez wykupu partia nasza rozwija dokoła codziennych potrzeb wsi (ostry głód ziemi, przeludnienie, ciężary podatkowe, parcelacja, likwidacja serwitutów, komasacja, zubożenie w rezultacie urzeczywistnienia obszarniczo-kułackiej reformy rolnej, niewolnicza zależność od obszarnika, kułaka itp.). Organizując masowe wystąpienia dokoła codziennych potrzeb mas, partia rozszerza tę walkę i nadaje jej polityczny charakter, skierowując ostrze tej walki przeciwko obszarnikom i faszystowskiej dyktaturze.

Dookoła tych codziennych potrzeb partia nasza organizuje biedotę i średnie masy, pogłębia i zaostrza klasową walkę, rozsiewając kłamliwe twierdzenia faszystowskich lokai o jednolitości interesów wsi, którzy dążą do przeciwstawienia pracujących i eksploatowanych mas wsi miejskiemu proletariatowi, dążą do zerwania jednolitego frontu walki pracujących mas miasta i wsi przeciwko eksploatatorom, kapitalistom, obszarnikom i kułakom.

Partia na codziennym doświadczeniu wyjaśnia masom całą bezpodstawność iluzji o polepszeniu sytuacji przy faszystowskim reżimie i ujawnia całą kłamliwość obietnic faszyzmu i jego ugodowych lokai, ujawnia niewolniczy charakter faszystowskiej pomocy włościańskim masom.

W procesie walki w toku wszystkich kampanii o codzienne potrzeby wsi, koniecznym jest stworzyć włościańskie komitety dla kierownictwa tymi kampaniami.

Utworzone w toku kampanii włościańskie komitety winny być przeistoczone w stałe organa kierujące walką mas.

Dla kierownictwa i koordynacji akcji, obejmującej całe rejony, partia dąży do zwoływania konferencji delegatów komitetów włościańskich i wyodrębnia z nich

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ogólne kierownicze organa. Komitety włościańskie powinny podtrzymywać ścisły kontakt z folwarcznymi komitetami rolnymi, fabrycznymi komitetami najbliższych zakładów przemysłowych i komitetami, kierującymi walką sezonowych robotników dla koordynacji walki pracujących mas z walką miastowego proletariatu.

Partia powinna skoncentrować swoją uwagę na walce z działalnością faszystowskich, politycznych i ekonomicznych organizacji (komitety Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem[9], kułacko-osadnicze kółka rolnicze), a także z podobnymi im organizacjami ugodowców (Komitety Instytutu Białoruskiego Gospodarki i Kultury[10], z gospodarczym związkiem J[anki] Stankiewicza, «Proświtą» Pawlukiewicza, organizacjami radnych lokalnych samorządów, Mitkiewicza i innymi), zmierzających przy pomocy tych organizacji wciągnąć masy w orbitę wpływów faszyzmu i umocnić w nich iluzję ochłapami jałmużny.

Partia łączy pracujących i eksploatowane masy dookoła ich organizacji, przejawia inicjatywę w tworzeniu spółdzielczych i kulturalno-oświatowych organizacji na wsi, walczy z próbami opanowania ich ze strony faszyzmu i ugodowców oraz kieruje ich działalnością.

Wioskowe organizacje partyjne kierują radykalno-włościańskie organizacje na tory rewolucyjnej walki i w sposób zdecydowany reagują na wszelkie przejawy wahań w ich szeregach.

Partia powinna dokonać przewrotu w dziale organizacji i kierownictwa walką włościańsko-gospodarczego proletariatu, leśnych i sezonowych robotników, którzy są przewodnikami proletariackich wpływów na wsi, a którzy zapewniają stałość sojuszu robotników i włościan. Partia popularyzuje wśród pracujących mas włościaństwa walkę klasy robotniczej i organizuje pomoc wsi w jej strajkowej walce.

W dziedzinie coraz bardziej wzmagającego się ucisku podatkowego i wzrastającej drożyzny, partia organizuje szerokie, pracujące i eksploatowane masy miasta i wsi do walki przeciwko faszystowskiemu rządowi, odrywając te warstwy od faszystowskiego obozu i kierując ich ferment w ogólne koryto walki przeciwko wojnie ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, przeciwko panowaniu kapitału, przeciwko faszystowskiej dyktaturze. Partia walczy o przeniesienie ciężarów

---

[9] Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem (BBWR) funkcjonował w latach 1928–1935. BBWR zrzeszał przedstawicieli różnych poglądów politycznych (m.in. konserwatystów, monarchistów czy ludowców), powiązanych przychylnym stosunkiem do Józefa Piłsudskiego. Głównymi hasłami tej organizacji politycznej było poszerzenie uprawnień władzy wykonawczej, uniezależnienie głowy państwa od parlamentu oraz solidaryzm społeczny. Sukces polityczny BBWR odniósł w wyborach parlamentarnych 1930 r., kiedy to stworzył najsilniejsze stronnictwo w sejmie. Śmierć Józefa Piłsudskiego i wewnętrzny kryzys sanacji przyczyniły się do rozwiązania ugrupowania w 1935 r.

[10] Białoruski Instytut Gospodarki i Kultury został utworzony w 1926 r. w Warszawie przez Białoruskie Zjednoczenie Chrześcijańsko-Demokratyczne i Białoruski Związek Włościański. Do podstawowych zadań organizacji należało rozbudzanie świadomości narodowej Białorusinów, otwieranie białoruskich szkół, promowanie sztuki ludowej. Oprócz aktywności w dziedzinie kulturalno-oświatowej Instytut podejmował działania w zakresie gospodarki, a nawet polityki (m.in. nawoływał do bojkotowania wyborów samorządowych). Skutkiem angażowania się w sferę polityczną było zawieszenie działalności Instytutu i jego rozwiązanie w 1937 r.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

podatkowych na klasy posiadające i zupełne zwolnienie od podatków wszystkich pracujących, przeciwko wprowadzeniu nowych ciężarów podatkowych, przeciwko przełożeniu wydatków państwowych na organa samorządu lokalnego, przeciwko powinnościom w naturze, w związku z budownictwem wojennym o zniesienie podatków na artykuły pierwszej potrzeby, o zakaz podwyższania komornego za małe mieszkania, przeciwko podatkowej egzekucji i licytacji majątku pracujących z powodu zaległości podatkowych, przeciwko eksmisjom, o wprowadzenie i rozszerzenie ubezpieczeń na rachunek burżuazji w wypadku choroby, okaleczenia, starości, bezrobocia itd. na wszystkich żyjących z pracy najemnej. Walkę pracujących mas przeciwko uciskowi narodowościowemu, przeciwko okupacji Zachodniej Białorusi, partia w sposób najbardziej ciasny łączy z walką przeciwko niebezpieczeństwu wojny, przeciwko imperialistycznym dążeniom rządu ku ujarzmieniu w Białoruskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej. Walkę tą partia organizuje pod hasłem samookreślenia włącznie do oderwania i połączenia Zachodniej Białorusi i Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w jedną socjalistyczną radziecką republikę.

Partia w dalszym ciągu powinna usilnie wyjaśniać pracującym masom Zachodniej Białorusi, że walka o wyzwolenie Zachodniej Białorusi spod jarzma faszystowskiego nie może być traktowaną odrębnie od rewolucyjnej walki proletariatu całej Polski i powinna toczyć się pod kierownictwem proletariatu i jego partii, że walka polskiego proletariatu o obalenie faszystowskiej dyktatury jest równocześnie walką za narodowościowe wyzwolenie Zachodniej Białorusi spod jarzma faszystowskiej okupacji, że proletariacka rewolucja urzeczywistni w zupełności hasło samookreślenia włącznie do oddzielenia ujarzmionych narodów i że dlatego podstawowym zadaniem ujarzmionych narodów jest walka o obalenie faszystowskiej dyktatury, a podstawowym hasłem, wspólnym dla całego rewolucyjnego ruchu w Polsce jest hasło robotniczo-włościańskiego rządu w Polsce, walka o radziecką Polskę. To jest fundamentem sojuszu robotników, włościan i ujarzmionych narodów całej Polski. Koniecznym jest w sposób zdecydowany demaskować przywódców białoruskich ugodowych partii, którzy propagują możliwość innych dróg narodowościowego wyzwolenia i wysuwają hasło jednolitego narodowościowego frontu, aby zmusić białoruskie masy pracujące do pójścia wspólnie z białoruską burżuazją i kułakami, znajdującymi się w bloku z polskimi obszarnikami i kapitalistami. Hasło to ma na celu oderwanie białoruskich pracujących mas od rewolucyjnej walki pracujących mas Polski, szczucie pracujących mas jednej narodowości przeciwko drugiej, aby rozbić ich międzynarodową solidarność, zniszczyć jednolity front walki pracujących mas przeciwko faszystowskiej dyktaturze i wciągnąć masy na drogę ugody z polskim faszyzmem. W związku z tym partia podkreśla przeciwności interesów białoruskich pracujących i eksploatowanych mas od interesów białoruskich kułaków ujawniając te sprzeczności na konkretnych przykładach z codziennego życia wsi (komasacja, podatki, pożyczki itd.), jak również ujawnia wspólność interesów białoruskich, ukraińskich, polskich, litewskich i żydowskich mas pracujących.

Partia wyjaśnia masom, że narodowościowy ucisk i terror faszystowskiej dyktatury swoim ostrzem jest skierowany przeciwko proletariatowi, wioskowej biedocie

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

i podstawowym masom średniaków ujarzmionych narodów i że faszystowska dyktatura idzie tylko na spotkanie interesom klas pracujących tychże narodów. Z uwagi na wzrost politycznej aktywności białoruskich kułaków i reprezentujących jego interesy białoruskich ugodowych partii, które usiłują skierować pracujące masy na drogę ugody, jak również w związku z wahaniami w narodowościowo-wyzwoleńczym ruchu, koniecznym jest wzmocnić ideowo i organizacyjnie kierownictwo narodowościowo-wyzwoleńczym ruchem ze strony partii a zwłaszcza od dołu. Rola naszej partii, jako kierownika narodowościowo-wyzwoleńczej walki winna być zrozumiana przez wszystkich członków.

Partia powinna bacznie śledzić za wszystkimi przejawami wahań i zboczeń w narodowościowo-wyzwoleńczym ruchu i natychmiast dawać im zdecydowany odpór drogą otwartej krytyki i mobilizacji mas dla przeciwdziałania wahającym się przywódcom. Partia powinna być nadzwyczaj czułą na przenikanie nacjonalistyczno-oportunistycznych odchyleń w nasze własne szeregi, odchyleń, które mogą przenikać jak w linii narodowościowo-wyzwoleńczego ruchu, tak również w związku z socjalnym składem naszej partii. Niebezpieczeństwo nacjonalistyczno-oportunistycznych odchyleń, jako jeden z przejawów prawego niebezpieczeństwa w naszej partii, jest aktualnie w związku ze wzmocnieniem cząstkowej kapitalistycznej stabilizacji i przenikaniem iluzji do mas w wyniku faszystowskiej polityki. Równocześnie partia przeciwdziała możliwym tendencjom niedoceniania znaczenia narodowościowej kwestii i narodowościowo-wyzwoleńczego ruchu a także kierowniczej roli [partii] w tym ruchu.

Koniecznym jest, aby cała partia mocno zrozumiała podstawy bolszewickiej narodowościowej polityki i jej przystosowania w warunkach polskich i Zachodniej Białorusi oraz skrupulatnie przepracowała wszystkie błędy, które miały miejsce w ostatnim czasie w Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy i Komunistycznej Partii Polski, a zwłaszcza doświadczenie, wynikające z przejścia grupy Wasilkiewa do obozu faszyzmu.

Partia ujawnia istotę faszystowskiej i ugodowej polityki, organizując i mobilizując masy przeciwko narodowościowemu uciskowi na podstawie codziennych żądań pracujących mas, przeciwko polonizatorskiej polityce faszystowskiej okupacji, o państwową radziecką pracującą szkołę w języku ojczystym, o wprowadzenie języka białoruskiego do wszystkich urzędów państwowych i samorządowych, o dopuszczenie na służbę państwową Białorusinów, Ukraińców, Litwinów, Żydów, na równi z Polakami. Przeciwko ograniczeniu w przyjmowaniu na służbę i pracę na kolejach żelaznych, w przedsiębiorstwach monopolowych itd. [Białorusinów, Ukraińców, Litwinów, Żydów]. Przeciwko zamykaniu białoruskich szkół i prześladowaniu białoruskich kulturalno-oświatowych organizacji (Towarzystwo Szkoły Białoruskiej, kulturalno-oświatowe kółka, domy ludowe, chaty, czytelnie itd.), przeciwko wyrzucaniu białoruskich nauczycieli ze szkół i osadzaniu w białoruskich szkołach nauczycieli Polaków, przeciwko pogromowi białoruskiej radykalnej prasy, przeciwko pogromowi politycznych organizacji białoruskich pracujących mas (Hromada), przeciwko aresztowaniu i skazaniu posłów Hromady i Białoruskiego Robotniczo-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

-Włościańskiego Klubu, przeciwko aresztowaniu działaczy narodowościowo-wyzwoleńczego ruchu i drugim przejawom faszystowskiego terroru w stosunku do pracujących mas uciemiężonych narodów.

Cała kampania przeciwko narodowościowemu uciskowi winna być skierowana przeciwko faszystowskiej okupacji pod hasłem samookreślenia włącznie do oderwania i przyłączenia Zachodniej Białorusi do Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, o robotniczo-włościański rząd w Polsce.

Partia walczy przeciwko uciskowi narodowościowemu, by tezy pracujących mas pod hasłem samookreślenia włącznie do oddzielenia [urzeczywistniły się] i organizuje walkę pracujących litewskich mas o ich narodowościowe żądania (szkoła, język itp.). Partia walczy z wpływami litewskich socjal-narodowców, nacjonalistów, klerykałów, demaskując ich rolę, jako agentów polskiego faszyzmu, jak również demaskuje zdradziecką rolę litewskiego faszyzmu i litewskich ugodowców w sprawie ujarzmienia Litwy przez polski imperializm".

Powyższe podaję do wiadomości i właściwego wykorzystania.

Za wojewodę
(–) M.*[s]* Małaczyński

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki w Brześciu, sygn. 66, k. 7–10.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 7

1930 VII 18, Wilno. — Sprawozdanie wojewody wileńskiego Władysława Raczkiewicza do Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie organizacyjnym partii komunistycznej na terenie województwa z końcem czerwca 1930 r.

Tajne. Pilne

W wykonaniu reskryptu z dn. 11 VI br. przedkładam żądane sprawozdanie:

I. Charakterystyka działalności Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi

W okresie sprawozdawczym organizacja wileńska Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistyczny Związek Młodzieży Zachodniej Białorusi stanęła w obliczu konieczności realizowania, poza ogólnymi zadaniami, następujących zadań specjalnych, które w końcu roku 1929 wysunięte zostały przez Sekretariat Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, jako aktualne dla Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Dyrektywy te, ujawnione zostały w rękopisie w kwietniu 1930 r. przy aresztowaniu członków Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno Mojżesza Wygody, Natansona Salomona i innych.

Z dyrektyw tych zasługują na przytoczenie niżej następujące, które w rękopisie zostały ujęte w specjalny dział pt. „Dział tylko dla Komitetu Okręgowego i Komitetu Miejskiego".

„IV. Sekretariat konstatuje, że w Wileńskim Komitecie Okręgowym są zupełnie anormalne stosunki. Nie bacząc na cały szereg decyzji o konsolidacji partii, przyjętych przez Komintern przez zjazdy i Komitet Centralny Komunistycznej Partii Polski i Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, w Wileńskim Komitecie Okręgowym, a także w organizacji miały miejsce w okresie sprawozdawczym poszczególne fakty walki frakcyjnej. Znajduje to swoje potwierdzenie w faktach następujących:

a) stałe dyrektywy sekretarza Komitetu Okręgowego wydawane szeregowym członkom miejskiej organizacji, bezpośrednio, z pominięciem Komitetu Miejskiego i bez porozumienia się z sekretarzem Komitetu Miejskiego,

b) zmiana decyzji Komitetu Rejonowego przez Okręgowy Wydział Zawodowy,

c) próba niedopuszczenia sekretarza Komitetu Miejskiego na zebranie Miejskiego Wydziału Zawodowego.

Te momenty należy ocenić jako próby izolacji i poderwania autorytetu sekretarza Komitetu Miejskiego.

Sekretariat wskazuje także na niedozwolony i zasługujący na najbardziej silne potępienie objaw, że frakcyjna walka została przeniesiona do organizacji, że najbardziej jaskrawym sposobem przejawiła się: a) w wystąpieniu towarzysza Ja...[a]

[a] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

i przyjęciu rezolucji w jaczejce skórzanej, b) w otwartym nieposłuszeństwie tego towarzysza Komitetowi Miejskiemu i Komitetowi Rejonowemu, c) w rozsiewaniu przez tegoż kłamstw o Komitecie Rejonowym, Komitecie Miejskim i całej organizacji, głosząc, że Komitet Miejski doprowadził organizację do gnicia.

Sekretariat jednocześnie zauważa: a) niedopuszczalność takiej sytuacji, że sekretarz Komitetu Miejskiego nie usłuchał sekretarza Komitetu Okręgowego w kwestii wysłania delegacji do prokuratora, b) Sekretariat uważa za błąd ostre postępowanie sekretarza Komitetu Miejskiego z poszczególnymi członkami organizacji, c) w stworzonej sytuacji sekretarz Komitetu Miejskiego przejawiał często brak taktu w stosunku do sekretarza Komitetu Okręgowego, co nie pomagało w usunięciu rozbieżności, a pogłębiało je.

W wytworzonych warunkach stworzyła się niemożliwa sytuacja niedowierzania i nieprzejednanego stosunku między członkami Komitetu Okręgowego. Sytuacja, która utrudniała normalną pracę Komitetu Okręgowego i przeszkodziła mu opracować konkretny plan wprowadzenia w życie decyzji Komitetu Centralnego.

Sekretariat najkategoryczniej piętnuje te niedopuszczalne zaognianie walki frakcyjnej w Wilnie, która przeszkodziła Komitetowi Okręgowemu w skoncentrowaniu swej uwagi na ważniejszych zadaniach pracy w kierownictwie, [na zajęciu się] walką robotników i włościan, wzmocnieniu organizacji i organizacyjnym wzmocnieniu naszych wpływów w masach.

Sekretariat kategorycznie proponuje Komitetowi Okręgowemu przerwać wszelką frakcyjną walkę. Na wszystkie dalsze fakty frakcyjnych wystąpień w organizacji i nieposłuszeństwa poszczególnych towarzyszy komitetom partyjnym, Komitet Okręgowy winien jak najostrzej reagować.

Sekretariat uprzedza, że dalsze prowadzenie frakcyjnej pracy i zaognianie frakcyjnej walki w organizacji spotka się z najostrzejszym zareagowaniem ze strony Komitetu Centralnego, nie zatrzymując się nawet przed organizacyjnymi konsekwencjami.

Zadanie

Na zasadzie ogólnej sytuacji w okręgu, zdobyczy i braków w pracy Komitetu Okręgowego, przed wileńską organizacją wysuwają się w najbliższym czasie następujące zasadnicze zadania:

1. Zasadniczym, ogromnej wagi zadaniem jest dla Wileńskiego Komitetu Okręgowego kampania głodowa, jej aktywizacja i mobilizacja mas do walki wokoło niej. W związku z rozszerzeniem się głodu na pracujące masy miasteczek i miast, w związku ze wzrastaniem redukcji i bezrobocia — tę kampanię należy ściśle związać z walką walczących robotników i bezrobotnych, wzmacniając konkretnie w tej walce bojowy robotniczo-włościański sojusz. Dla aktywizacji całej okręgowej organizacji partyjnej, należy przepracować w organizacjach, tak w mieście jak i na wsi, wszystkie decyzje i dyrektywy Komitetu Centralnego w tym względzie.

2. Pogłębienie kryzysu gospodarczego, wzrastanie redukcji i zwiększanie się liczby bezrobotnych, pogorszenie sytuacji robotników na Wileńszczyźnie, wzrastanie rewolucyjnych nastrojów i wybuchy żywiołowych strajków w całym okręgu, stawią

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

przed Komitetem Okręgowym następujące ważne zadania: zadanie organizacji — przygotować i przeprowadzić cały szereg gospodarczych kampanii tak w mieście, jak i w całym okręgu. Komitet Okręgowy winien opracować na zasadzie konkretnego zaznajomienia się z sytuacją w poszczególnych gałęziach przemysłu, plan tej pracy i opracować konkretne dyrektywy na podstawie ostatnich decyzji Komitetu Centralnego dla organizacji. Wysoka rewolucyjna aktywność robotników w wileńskim okręgu musi być skierowana do walki o polepszenie jej sytuacji. Szczególną uwagę Komitet Okręgowy musi zwrócić na prowadzony strajk w hucie szklanej «Niemen» i przygotowanie kampanii w wileńskich hutach szklanych. W rozwijaniu dalszych kampanii należy zwracać szczególną uwagę na natychmiastowe organizowanie strajków robotników fabryki «Bałtyk» przeciw redukcji, o wypłacenie płacy zarobkowej za cały czas nieczynności fabryki, o płatne urlopy itd., na robotników sezonowych, szczególnie przy budowie dróg, na robotników leśnych i parobków. Kwestię związania walki politycznej z walką ekonomiczną Wileński Komitet Okręgowy niedostatecznie wprowadził w życie. Komitet Okręgowy musiał wziąć pod uwagę wszystkie braki i błędy organizacji w byłych już strajkach. Każdy taki strajk musi przechodzić pod naszym samodzielnym kierownictwem w decydującej walce z socjalfaszystami i o rewolucyjny klasowy ruch zawodowy. Wokoło strajków należy rozwijać szeroką masową kampanię moralnej i materialnej pomocy strajkującym.

3. W kwestiach ruchu zawodowego przed Wileńskim Komitetem Okręgowym wysuwa się zasadnicze zadanie na najbliższy okres czasu:

a) nasilenie naszej pracy w przedsiębiorstwach; centrum całej pracy zawodowej należy przenieść na fabryki i przedsiębiorstwa, stwarzając tam fabryczne komitety w celu kierowania walką robotników i stwarzania antyfaszystowskich komitetów dla tej lub innej bojowej kampanii; ważniejsze przedsiębiorstwa, znajdujące się w okręgu i w mieście, muszą być naszymi punktami oporu w walce z faszyzmem i socjalfaszyzmem w szeregach robotniczych;
b) nasilenie pracy w lewicowych związkach zawodowych i przetworzenie ich na rzeczywiście masowe rewolucyjne związki, przenosząc punkt ciężkości pracy na przedsiębiorstwa; wciąganie do rewolucyjnych lewicowych związków szerokich mas robotników niezorganizowanych, przyciąganie ich z socjalfaszystowskich związków do związków lewicowych (budowlanych), nasilenie pracy i celowe konkretne środki zapobiegawcze w wysunięciu robotniczego, kierowniczego aktywu zawodowego;
c) ożywienie pracy wybranej lewicowej rady związków zawodowych, przetworzenie jej w rzeczywisty ośrodek lewicowych związków zawodowych Wilna;
d) nasilenie pracy w socjalfaszystowskich związkach zawodowych o masy pod hasłem walki o rewolucyjny klasowy ruch zawodowy przeciw faszyzacji ruchu zawodowego i przeciw socjalfaszystom; nowa taktyka w ruchu zawodowym w żadnym wypadku nie oznacza osłabienia tej pracy; nasilenie pracy w samodzielnym kierownictwie ekonomicznymi walkami robotników w tych związkach;

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

e) Komitet Okręgowy musi zaostrzyć uwagę wszystkich organizacji na konieczność natychmiastowej czynnej pracy w organizowaniu i mobilizowaniu mas bezrobotnych do walki z faszystowską dyktaturą pod hasłami partii; niezbędne jest zjednoczenie walki bezrobotnych z walką robotników przeciw redukcji, o polepszenie swej sytuacji; bezrobotnych należy wyprowadzać do aktywnych wystąpień, na wiece, demonstracje; w każdej politycznej kampanii, przeprowadzanej przez partię konieczne jest wciąganie do czynnych wystąpień mas bezrobotnych;
f) przyśpieszyć walkę w utworzeniu samodzielnego związku P…[b]i, organizować cały szereg wziętych pod uwagę związków D…[c] etc.

W całej naszej pracy w ogóle i pracy zawodowej w szczególności konieczne jest zaostrzenie walki przeciw socjalfaszystom z Polskiej Partii Socjalistycznej[1], Bundu, Niezależnej Socjalistycznej Partii Pracy[2], wzmacniających swą aktywność i lewicowy frazes, aby przytrzymać odchodzące od nich masy.

4. W dziedzinie organizacyjnej pracy Sekretariat proponuje:

a) przystąpić niezwłocznie do wykonania decyzji Komitetu Centralnego i w ciągu najbliższych trzech tygodni zwołać okręgową konferencję sekretarzy Komitetu Rejonowego;
b) opracować plan konkretnego przeprowadzenia rejonowych konferencji parobków i rad gminnych, przeprowadzenie rejonowych partyjnych konferencji; na wszystkich naradach i konferencjach koniecznie przepracować wszystkie (słowo nieczytelne)[d] decyzje zjazdu partii i Komitetu Centralnego o pracy na wsi i wziąć tam pod uwagę konkretne zadania w odniesieniu do danego rejonu;
c) energicznie przystąpić do wysunięcia robotniczego aktywu tak w mieście, jak i na wsi; wprowadzić w życie decyzje Komitetu Centralnego o wyborze do pracy okręgowej, dobrze przejawiających się w pracy rejonowej robotników;
d) wziąć pod uwagę braki w rozwoju miejskich organizacji partyjnych w Wilnie i nasilić pracę w kierunku wciągania do partii robotników większych przedsiębiorstw i decydujących gałęzi przemysłu (koleje żelazne, robotnicy hut szklanych, tartaczni itd.) i stworzyć fabryczno-przedsiębiorcze jaczejki, przebudowa całej organizacji na zasadzie wytwórczości;
e) nasilić pracę komitetów rejonowych partii w mieście, udzielając im więcej uwagi; Sekretariat uważa za błędne zadanie, uważające niezbędne likwidowanie stworzonych komitetów rejonowych. Komitety rejonowe w Wilnie

---

[b] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

[c] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

[1] Reformistyczna partia robotnicza, która domagała się uspołecznienia wielkiego przemysłu oraz reformy rolnej. Opowiadała się za systemem demokracji parlamentarnej.

[2] W 1922 r. w wyniku odłączenia się grupy członków Polskiej Partii Socjalistycznej powstała Partia Niezależnych Socjalistów. W 1924 r. ugrupowanie przekształciło się w Niezależną Socjalistyczną Partię Pracy (NSPP). Czołowym przedstawicielem NSPP był Bolesław Drobner. W 1928 r. doszło do rozłamu w szeregach partii, w wyniku którego część działaczy powróciła do PPS. Niezależna Socjalistyczna Partia Pracy została rozwiązana przez władze polskie w 1937 r.

[d] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

muszą przetworzyć się w czynne kierownicze instancje i w organa wysuwania partyjnego robotniczego aktywu w mieście;

f) regularnie zwoływać posiedzenia sekretarzy jaczejek przy rejonach w mieście i opracowywać uprzednio wszystkie decyzje kierowniczych partyjnych organów o mającej nastąpić pracy;

g) szczególną uwagę należy zwrócić na nienormalne zbieranie członkowskich składek, przypominając członkom partii paragraf partyjnego statutu, że ci, którzy nie będą płacić składek członkowskich w przeciągu [...][e] miesięcy, bez uzasadnionych przyczyn, mogą być automatycznie wykluczeni z organizacji.

5. Komitet Okręgowy musi przy nasileniu całej pracy w mieście i okręgu, zwrócić szczególną uwagę na pracę moprowską i kobiecą. Wzrastający biały terror faszystowski i stałe pogorszanie się sytuacji więźniów politycznych wymaga usilnej pracy Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. Należy to wyjaśnić organizacjom partyjnym i rozwinąć ich aktywność w tym kierunku (słowo nieczytelne)[f]. Głód, wzrastające wojenne niebezpieczeństwo wytwarza odpowiedni grunt do rozszerzenia naszej pracy i stawia ogromne zadanie mobilizacji do aktywnej rewolucyjnej walki pod hasłami partii.

6. Wileński Komitet Okręgowy musi wzmocnić antywojenną pracę, zwrócić uwagę wszystkich organizacji na konieczność i ważność aktywnej pracy wszystkich organizacji w tej dziedzinie. W związku z przygotowywanymi wojennymi manewrami, partyjne organizacje muszą przeprowadzić szeroką kampanię w masach.

7. Sekretariat proponuje Komitetowi Okręgowemu, w myśl decyzji KI*[s]*, ostatnich Plenum i Sekretariatu Komitetu Centralnego poprowadzić decydującą walkę z prawicowym niebezpieczeństwem, na zasadzie bolszewickiego samokrytycyzmu, wychowując partię na konkretnych przejawach prawicowych odchyleń i błędów, mających miejsce w ostatnim okresie pracy Wileńskiego Komitetu Okręgowego, a także walki z prawicowym niebezpieczeństwem w ogólnopolskiej i międzynarodowej skali (prawicowe odchylenia w Niemczech, Czechosłowacji, Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików)[3] i innych). Jednocześnie Komitet Okręgowy musi wzmocnić wychowawczą pracę w organizacji drogą urządzania krótkotermi-

---

[e] Niewidoczna jedna cyfra.

[f] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

[3] Wszechzwiązkowa Komunistyczna Partia (bolszewików) (WKP(b)) powstała w 1898 r. w Mińsku jako Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza Rosji (SDPRR). Na II zjeździe partii w 1903 r. ugrupowanie podzieliło się na dwie frakcje: bolszewików (zwolenników Lenina) i mienszewików (tworzących następnie odrębne stronnictwo). W 1912 r. zmieniono nazwę partii na Socjaldemokratyczną Partię Robotniczą Rosji (bolszewików). SDPRR(b) głosiła hasła obalenia caratu, utworzenia republiki demokratycznej, wzięła udział w rewolucji lutowej, a w 1917 r. przejęła władzę w Rosji. Po śmierci Lenina przez kilka lat toczyła się walka o kierownictwo w partii, które pod koniec lat dwudziestych objął Stalin. Od 1925 r. do 1952 r. ugrupowanie nosiło nazwę Wszechzwiązkowa Komunistyczna Partia (bolszewików). Jego głównymi organami były: zjazd, komitet centralny, biuro polityczne i sekretariat. W 1952 r. WKP(b) przekształciło się w Komunistyczną Partię Związku Radzieckiego i nosiło tą nazwę do rozwiązania stronnictwa w 1991 r.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nowych kursów miejskiego i okręgowego aktywu partyjnego, unormowaniem pracy (słowo nieczytelne)[g] kółek, drogą drobiazgowej politycznej oceny każdej z przeprowadzanych kampanii, krytyki błędów i przepracowanie ich w całej organizacji.

8. Notując niektóre wyniki Komitetu Okręgowego w pracy litewskiej, Sekretariat zwraca uwagę okręgowej organizacji na ważność tej pracy i proponuje nasilenie jej, stwarzając litewskie biuro przy Komitecie Okręgowym.

9. Komitet Miejski zatwierdzić w składzie…[h]

10. Komitet Rejonowy zaproponować w składzie…[i]

11. Rezolucje przepracować we wszystkich jaczejkach, komitetach rejonowych, komitetach miejskich, wszystkich okręgowych organizacjach.

Sekretariat Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi"

Wyżej przytoczone dyrektywy Sekretariatu Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi znalazły na terenie województwa wileńskiego dalsze rozwinięcie w okólniku Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi ze stycznia 1930 r. do wszystkich komitetów rejonowych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. W okólniku tym Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno po raz pierwszy wysuwa hasło zbrojnego powstania. Z zasadniczych ustępów tego okólnika zasługują na zacytowanie następujące:

„W waszym rejonie konstatujemy, że robota stoi bardzo słabo, że partia nie wie co się dzieje na wsi, że partia nie wykorzystała aktywności włościan dla organizacyjnego przeprowadzenia akcji w czasie komasacji. W tym liście postaramy się wysunąć dla każdego komitetu rejonowego podstawowe jego zadania na najbliższy jego okres:

1. Najbardziej pilnym zadaniem jest uprzedzenie jaczejek, aby one regularnie zbierały się i nie tylko czytały literaturę (czytać literaturę to dobrze), lecz tego za mało, aby każda jaczejka wiedziała, co się dzieje w tych wsiach, które jaczejka obejmuje, aby wiedziała stan włościan, wiedziała ile jest biedoty, pracowała nad wciągnięciem biedoty do partii, jaczejka powinna przestudiować sytuację w pobliskich majątkach, powinna wiedzieć ilu robotników pracuje, jakie są warunki ich pracy i powinna poruczyć poszczególnym członkom jaczejki pracę w kierunku zorganizowania robotników rolnych. Powinna uczynić poszczególnych członków partii odpowiedzialnymi za pracę wśród robotników rolnych. Pogląd, że robotnicy ci są pańskimi lizusami, powinien być zdecydowanie odrzucony.

Komitet rejonowy powinien wiedzieć jakie gałęzie przemysłu znajdują się w rejonie, ile jest tartaków, ile…[j], ile zbierają lnu itd. Jakie są warunki pracy, nawiązać kontakty i rozpocząć systematyczną stałą pracę wśród robotników, stworzyć związki zawodowe itd.

---

[g] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

[h] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

[i] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

[j] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

2. Koniecznym jest nasilić walkę z nacjonalfaszyzmem, którego kierownikiem jest Łuckiewicz[4] i Ostrowski[5], którzy sprzedali Hromadę i przeszli na stronę faszyzmu. Oni stoją na czele przygotowań wojny na Zachodniej Białorusi i są ideologami białoruskiego kułaka. Klasowe rozwarstwienie na wsi wzrasta, nasze organizacje powinny rozumieć, że kułak z nami już nie idzie, że to jest siła kontrrewolucyjna. Łuckiewicz za pieniądze defensywy zaczął wydawać gazetę «Napierad», w której prowadzi wściekłą nagonkę na Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, usiłując odciągnąć uwagę mas od rzeczywistej rewolucyjnej walki. Należy podkreślić, że w ostatnim numerze stał się on bardziej «rewolucyjnym», nie ma tam ani jednego słowa przeciw Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich. To panowie Łuckiewicze robią dlatego, aby oszukać rewolucyjne masy, bowiem rzeczywiście radykalna prasa wychodzi bardzo rzadko.

Policja stawia przeszkody, konfiskuje, nie pozwala drukować itd. Koniecznym jest na wsi, gdy przychodzi ta gazeta, aby odsyłano ją z powrotem, nie przyjmowano, tą drogą masa włościańska wykaże, że ona rozumie, iż rzeczywistym kierownikiem walki włościańskich mas jest kompartia.

Koniecznym jest wzmocnić pracę kół Towarzystwa Szkoły Białoruskiej. Należy wprowadzić do pracy treść polityczną, od posyłania deklaracji należy przejść do masowej pracy. Zarząd Główny Towarzystwa Szkoły Białoruskiej przeprowadza od 15 stycznia do 1 lutego 2 tygodnie protestu przeciwko terrorowi nad Towarzystwem Szkoły Białoruskiej. Należy to wykorzystać i wzmocnić pracę w istniejących hurtkach, oraz faktycznie wznowić pracę w zamkniętych kołach.

3. Głód w roku bieżącym objął całą północną część Wileńszczyzny. Masa włościańska głoduje. Wzrasta niezadowolenie faszystowską dyktaturą, a nasze partyjne organizacje, nawet w rejonach głodujących milczą (Widze). Koniecznym jest rozpocząć masową kampanię głodową we wszystkich wsiach głodujących rejonów (Widze, Święciany, Mołodeczno, Postawy). Wybrać na masówkach komitety do walki z głodem. Wyjaśnić włościańskim masom, że głód nie jest tylko skutkiem nieurodzaju, lecz jest on konsekwentną całej faszystowskiej polityki (niepomierne podatki, komasacja itd.). Należy organizować masy pod hasłami niepłacenia podatków, pożyczek, zwołania zjazdów włościańskich itd. Należy przeistoczyć niezadowolenie włościańskich mas w czynne wystąpienia przeciwko faszystowskiemu rządowi pod hasłami o ziemię bez wykupu, o robotniczo-włościański radziecki rząd, koniecznym jest opracowanie słusznej taktyki, aby każdy Komitet Rejonowy przestu-

---

[4] Anton Łuckiewicz — białoruski polityk, urodzony 29 I 1884 r. na Litwie. Wraz z bratem Iwanem był silnie zaangażowany w walkę o niepodległość Białorusi. W latach 1918–1919 był premierem i ministrem spraw zagranicznych Białoruskiej Republiki Ludowej, w 1921 r. stanął na czele Białoruskiego Komitetu Narodowego w Wilnie, był też członkiem Hromady. W 1939 r. został aresztowany przez NKWD. Zmarł w 1942 r. w Związku Radzieckim.

[5] Radosław Ostrowski (1887–1976) — nauczyciel, białoruski działacz polityczny, od 1925 r. zastępca przewodniczącego Hromady, był także członkiem Towarzystwa Szkoły Białoruskiej. Po 1941 r. podjął współpracę z III Rzeszą. Sprawował funkcje burmistrza w Smoleńsku, Briańsku i Mohylewie. W 1943 r. został mianowany na przewodniczącego Białoruskiej Centralnej Rady. Po wojnie mieszkał w Niemczech Zachodnich, a w 1956 r. wyjechał do Stanów Zjednoczonych.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

diował stan głodu w rejonie i posiadał wiadomości o sytuacji i nastrojach podstawowych mas włościaństwa.

4. Wzmocnić walkę przeciwko ciężarom podatkowym. Organizować bojkot kupowania licytowanego włościańskiego mienia i połączyć tę walkę z walką, która jest prowadzona przez małomiasteczkową biedotę i bezrobotnych.

5. Przeprowadzana jest przymusowa komasacja. Jaczejki nasze, które powinny stać na czele i kierować walką przeciwko komasacji, milczą. Włościanie bez organizacji zaciskają zęby, zgadzają się na komasację, a potem idą płakać do policjanta, mówiąc: «Patrzcie coście zrobili». Koniecznym jest, aby jaczejki bezzwłocznie zebrały informacje, gdzie i które wsie mają zamiar komasować. Należy stworzyć antykomasacyjne komitety, organizować włościan do oporu, wyjaśniając masom całą szkodliwość komasacji dla biednego i średniego włościaństwa. Włościanie powinni całymi rodzinami występować, wypędzać mierniczych, wyciągać pale itd. W tych wsiach, gdzie komasacja została przeprowadzona, należy wyjaśniać włościanom całą istotę faszystowskiej polityki. Istniejący stan bez wyjścia skomasowanej biedoty, która otrzymała kawałeczki ziemi, błota i piasku, a kułak, który przekupił mierniczego, otrzymał lepszą ziemię.

6. O związkowej pracy i innych kwestiach w następnych rezolucjach".

Opierając swe zasadnicze dyrektywy na uchwałach III Plenum Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi VII Plenum Komunistycznej Partii Polski Sekretariat Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, w okresie sprawozdawczym udziela, co pewien okres czasu, specjalnych nastawień organizacjom okręgowym, rejonowym i miejskim. Z wydanych w tym okresie okólników zasługują na zacytowanie:

1) list Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi do wszystkich organizacji w sprawie wzmożenia kampanii antywojennej z datą 24 II 1930 r., w którym m.in. czytamy:

„Z nową siłą wysuwa się na czoło wszystkich zadań, jakie przed partią stoją, zadanie walki z przygotowaniami wojennymi i aktywnej obrony Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Wszystkie kampanie jakie partia obecnie przeprowadza, akcja bezrobotnych, międzynarodowy dzień kobiet, kampania antypodatkowa itd. muszą najściślej być powiązane z kampanią antywojenną.

Konieczne jest zwoływanie specjalnych wieców, masówek fabrycznych i związkowych, wieców i zgromadzeń chłopskich po wsiach, masówek folwarcznych i przeprowadzania demonstracji ulicznych już na kilka dni przed 16 i 19 marca, aby zawczasu zmobilizować, masy przeciw krwawej hecy papieskiej. Na wszystkich wiecach i masówkach należy demaskować odezwę papieża i aktywną rolę Kościoła wszystkich wyznań w zorganizowaniu wojny przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Trzeba wyjaśnić masom, że w jednolitym froncie od lewych socjalfaszystów do Papieża włącznie znajdują się również białoruscy nacjonalfaszyści i chadecy. Oni razem z Polską Partią Socjalistyczną, Bundem, Wyzwoleniem[6], Bezpartyjnym Blo-

[6] Partia polityczna reprezentująca interesy chłopów, powstała w 1915 r. w zaborze rosyjskim jako Polskie Stronnictwo Ludowe w Królestwie Polskim. W 1918 r. zmieniła nazwę na PSL „Wyzwole-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

kiem Współpracy z Rządem i innymi partiami burżuazji żydowskiej i ukraińskiej, nacjonalfaszystami głosowali ostatnio w sejmie za przyjęciem budżetu wojny i za poborem rekruta. Zapłatę dostali od faszystowskiej dyktatury i sejmu kilkaset tysięcy złotych na seminaria nauczycielskie, w których kułackich synków kształcić będą na wypróbowanych i wiernych agentów faszyzmu białoruskiego i polskiego. Ale brudna szajka białoruskich narodowych i socjalfaszystów z Łuckiewiczem, Jaremiczem[7] i Ostrowskim na czele, nie tylko dlatego wiernie służy faszystowskiej okupacji, że dostaje judaszowe srebrniki, lecz również przede wszystkim dlatego, że jest krew i kość z kości kapitalistyczną szajką, występującą w obronie swoich własnych burżuazyjnych i kułackich interesów. Masy pracujące Zachodniej Białorusi muszą wypowiedzieć wojnę rodzimym agentom faszyzmu i socjalfaszyzmu na śmierć i życie, tak samo, jak i całemu systemowi faszystowskiej dyktatury bezrobocia, głodu terroru i wojny.

Bojowym zadaniem partii w obecnej chwili jest również wzmożenie walki przeciwko białemu terrorowi i o uwolnienie więźniów politycznych. Na szczucie klechów, popów, rabinów i socjalfaszystów odpowiedzieć należy jeszcze silniejszą obroną 10.000 jeńców burżuazji polskiej, męczonych w faszystowskich więzieniach.

W obliczu zaostrzającego się kryzysu gospodarczego i politycznego, faszyzmu i groźby napadu zbrojnego na Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich organizacje partyjne winny mobilizować coraz szersze masy proletariatu miejskiego i wiejskiego, oraz masy biedniacko-średniackie chłopstwa do aktywnej obrony Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Nawiązując do codziennych bolączek mas, zwłaszcza sprawy bezrobocia i głodu komuniści winni wskazywać na ścisłą łączność bezrobocia i głodu z polityką wojenną faszyzmu. Trzeba coraz energiczniej i wytrwalej organizować uliczne demonstracje przeciwko bezrobociu, głodowi, terrorowi i wojnie, łączyć wystąpienia bezrobotnych z walką robotników zatrudnionych, organizować masową samoobronę robotniczo-chłopską, przygotowywać i organizować masowe rewolucyjne strajki polityczne dla walki z dyktaturą faszystowską. Cała partia stawiać musi przed sobą, jako najbliższy cel podniesienie rosnącego ruchu rewolucyjnego na wyższy stopień, kiedy ruch wraz z bezrobotnymi obejmie i robotników zatrudnionych, kiedy demonstracje uliczne zrosną się ze strajkami politycznymi, kiedy zatrudnieni stopią się na ulicy z bezrobotnymi w potężny potok. Masowy strajk polityczny stanowi bowiem najlepszy sprawdzian w walce partii o zdobycie większości klasy robotniczej i zadecyduje o przejściu do najostrzejszych form walki rewolucyjnej, bezpośredniej walki zbrojnej o władzę".

---

nie", przejmując ją od organu prasowego. Partia opowiadała się m.in. za przeprowadzeniem reformy rolnej, powszechnym nauczaniem, nacjonalizacją bogactw naturalnych. Współpracowała z Polską Partią Socjalistyczną. W 1931 r. ugrupowanie weszło w skład Stronnictwa Ludowego.

[7] Fabian Jaremicz (Jeremicz) (1891–1958) — białoruski polityk, należał do Rady Białoruskiej Republiki Ludowej, Białoruskiego Komitetu Narodowego, członek Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, poseł na Sejm II Rzeczypospolitej w latach 1922–1935 (I, II i III kadencji). W czasie II wojny światowej pracował w niemieckiej administracji, za co został aresztowany przez NKWD.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

2) rezolucję Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski w sprawie działalności Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, wydrukowaną w Nr. 2/17 Biuletynu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z marca 1930 r., w której czytamy:

„Komitet Centralny Komunistycznej Partii Polski, po wysłuchaniu sprawozdania Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi o działalności partii w okresie po III Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi stwierdza:

1. W okresie sprawozdawczym, w warunkach wzmożonych przygotowań do wojny, pogłębienia się gospodarczego i politycznego kryzysu faszyzmu, oraz zaostrzonego terroru faszystowskiego, Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi, pod kierownictwem swego Komitetu Centralnego, biorąc kurs na zmianę organizacyjnych metod pracy partyjnej odpowiednio do nowych warunków, dokonała znacznej pracy w kierunku wzmocnienia w swych szeregach konspiracji i dyscypliny, odbudowy rozbitych organizacji wiejskich i miejskich, wzmocnienia bezpośredniego kierownictwa ze strony Komitetu Centralnego komitetami okręgowymi i Komitetem Generalnym Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi oraz wzmocnienia łączności z organizacjami miejscowymi.

2. Partia poświęciła wiele uwagi przeprowadzeniu podstawowego zadania wytkniętego jej przez III Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi — wzmożeniu pracy w wielkich fabrykach, organizacyjnemu utrwaleniu wpływów partii i rozszerzeniu akcji masowej. Uznając znaczne wysiłki partii w tym kierunku (stworzenie komórki kolejarzy w…[k] i w fabryce zapałek w…[l]) Komitet Centralny Komunistycznej Partii Polski stwierdza, iż realne zdobycze na tym polu są wciąż jeszcze bardzo nikłe i stanowią zaledwie pierwsze kroki i podkreśla niezbędność dalszych wysiłków ze strony całej partii dla osiągnięcia stanowczego przełomu i przyswojenia sobie przez wszystkie organizacje partyjne konieczności wypełnienia tego najważniejszego dla Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi zadania.

3. Partia przeprowadziła szereg kampanii politycznych…[m] Partia zdołała pomimo nader ciężkiej sytuacji organizacyjnej wciągnąć do tych kampanii szerokie masy proletariatu i pracującego chłopstwa, co znalazło wyraz w szeregu masówek, wieców i demonstracji. W toku tych kampanii partia szeroko popularyzowała zdobycze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, odpierała oszczerstwa faszyzmu na ojczyznę proletariacką, mobilizowała masy przeciw przygotowaniom imperializmu światowego i polskiego do wojny ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, wyjaśniając masom znaczenie masowego strajku politycznego, oraz konieczność powstania zbrojnego celem obalenia dyktatury faszystowskiej.

4. Charakterystyczną cechą ubiegłego okresu na Zachodniej Białorusi jest szereg wystąpień strajkowych proletariatu, robotników rolnych i robotników tartacz-

[k] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.
[l] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.
[m] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nych. Stwierdzając niewątpliwy postęp w sprawie wzmocnienia kierowniczej roli Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w walce strajkowej klasy robotniczej, Komitet Centralny Komunistycznej Partii Polski podkreśla wciąż jeszcze niedostateczną inicjatywę i samodzielność organizacji miejscowych w przygotowaniu tej walki i w kierowaniu nią.

Nierzadkie są jeszcze wypadki, kiedy strajki wybuchają żywiołowo, przechodzą bez żadnego kierownictwa ze strony naszej partii, kiedy partia nie umie rozszerzać frontu tej walki, podnosić jej na wyższy poziom, nadawać jej charakteru politycznej walki z dyktaturą faszystowską; nierzadkie są jaszcze wypadki złudzeń w stosunku do socjalfaszyzmu, w szczególności do Bundu, złudzeń, przebijających nawet do niektórych organów kierownictwa miejscowego; niedostateczna jest jeszcze walka, w poszczególnych wypadkach nie ma żadnej walki przeciw socjalfaszystom, co ułatwia im łamanie walk strajkowych klasy robotniczej (strajk 1.200 pracowników handlowych w Wilnie, piekarzy w Pińsku itp.). Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na ogół poddawał zawczasu krytyce te błędy i dawał słuszne wskazówki w każdym konkretnym wypadku, podkreślając konieczność samodzielnego kierownictwa walką strajkową i wzmożenia walki z socjalfaszyzmem.

5. Wyrównując w praktyce linię partii w dziedzinie ruchu zawodowego, uchwał VI Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski i III Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, partia dotąd jeszcze nie rozwinęła dostateczne działalności w socjalfaszystowskich związkach zawodowych. Rewolucyjne związki zawodowe pozostają nadal organizacjami niemasowymi i często wykazują bardzo słabą działalność, słabą jest też sieć komitetów fabrycznych, pełnomocników poszczególnych oddziałów, komitetów bezrobotnych i innych organów walki mas. Partia powinna dokonać stanowczego przełomu również i w tej dziedzinie pracy.

6. Kierując szerokim ruchem bezrobotnych, partia nie zdołała jeszcze należycie powiązać tego ruchu z walką robotników pracujących przeciwko grabieżczej racjonalizacji, o poprawę bytu, ani z walką mas chłopskich i robotników rolnych przeciwko głodowi i pańszczyźnianemu wyzyskowi. Partia nie podjęła jaszcze bezpośredniego zadania organizacyjnego ujęcia ruchu bezrobotnych.

7. W dziedzinie kierownictwa walką pracujących i wyzyskiwanych mas chłopskich Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi wysunął jako główną kampanię w danym okresie, walkę przeciw ciężarom podatkowym i szarwarkom[8], wiążąc ściśle tę kampanię z walką głodujących i bezrobotnych mas miasta i wsi, słusznie oceniając tę walkę, jako główne w okresie obecnym ogniwo prowadzące szerokie masy biedoty chłopskiej i średniactwa do bezpośredniej walki o ziemię bez wykupu, do walki proletariatu o władzę, o obalenie dyktatury faszystowskiej. Mobilizując masy do walki z dyktaturą faszystowską pod hasłem: «Ani grosza rządowi faszystowskiemu — rządowi bezrobocia, głodu, terroru i wojny»

[8] Szarwark był rodzajem podatku nakładanym na miejscową ludność, w formie prac publicznych, głównie na rzecz budowy i utrzymania dróg, mostów, wałów przeciwpowodziowych.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi słusznie postawił przed partią zadania organizowania odmowy wykonywania szarwarków, a w okolicach nawiedzonych głodem i objętych fermentem, powstałym na gruncie egzekwowania podatków i zaległości, organizowania odmowy płacenia podatków, organizowania masowej samoobrony chłopskiej oraz organizowania wszędzie wystąpień pracujących mas miast i wsi celem poparcia tej walki.

8. …[n]

9. Wpływ partii w masach robotników rolnych, zwłaszcza organizacyjne ujęcie tych mas i kierownictwo ich walką, są bardzo słabe. Partia w okresie ubiegłym ujawniła swe kierownictwo jedynie w strajku 600 robotników rolnych w okręgu kobryńskim, ale i tu nie potrafiła rozszerzyć tego strajku na okręgi sąsiednie, wciągnąć do niego szerszych mas proletariatu rolnego i zorganizować poparcia tej walki przez proletariat miejski. Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi wysunął swego czasu, jako najważniejsze zadanie na okres najbliższy, zorganizowanie na wiosnę br. strajku robotników rolnych i wciągnięcia do tego strajku robotników sezonowych i mas biedoty wiejskiej. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi powinien już teraz opracować konkretny plan tej kampanii, spotęgować pracę nad wzmocnieniem kontaktu z robotnikami rolnymi, nad organizacją komitetów robotników rolnych i komitetów robotników sezonowych, nad wciągnięciem robotników rolnych do partii itp. W celu pomyślnego przeprowadzenia tej akcji, trzeba starannie zbadać położenie robotników rolnych, ich potrzeby i żądania, oraz szeroko rozwinąć kampanię w prasie legalnej i nielegalnej.

10. W dziedzinie kierownictwa walką narodowo-wyzwoleńczą Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi przeprowadziła szeroką kampanię nad zdemaskowaniem białoruskiego nacjonalfaszyzmu, reprezentowanego na Zachodniej Białorusi przez Łuckiewicza oraz nacjonaldemokratyzmu Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, ich wzajemnego związku i przyczyn ich uaktywnienia na gruncie zaostrzenia się walk klasowych, z powodu zdobyczy budownictwa socjalistycznego w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, pogłębienia, zróżniczkowania wsi na Zachodniej Białorusi, zaostrzenia się kryzysu dyktatury faszystowskiej w Polsce i coraz bardziej wzrastającego niebezpieczeństwa wojny przeciw Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich, Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi dała należyty odpór oszczerczej kampanii białoruskiego nacjonalfaszyzmu i zmobilizowała masy do walki przeciw niemu, dzięki czemu wysiłki grupy Łuckiewicza, chcącej przeniknąć w szerokie masy pod przykrywką radykalnego frazesu nie miały powodzenia…[o]

11. Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi pod kierownictwem swego Komitetu Centralnego przeprowadziła szeroką kampanię wewnątrzpartyjną w związku z uchwałami VI Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski i III Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi po-

[n] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.
[o] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

stawiło na porządku dziennym przestudiowanie uchwał plenów we wszystkich organizacjach partyjnych do komórki włącznie, walcząc stanowczo z oportunistycznymi koncepcjami prawicowej grupy Kostrzewy[9], ujawniając i wiążąc z tymi koncepcjami błędy prawicowe, popełnione w praktyce (złudzenia w stosunku do socjalfaszyzmu i nacjonalfaszyzmu, jednolity front z nimi «chwostizm» nastroje legalistyczne, wystąpienia przeciw propagandzie, hasła powstania zbrojnego, kułackie i niechętne robotnikom rolnym nastroje w niektórych organizacjach wiejskich itd.). Zwalczając niebezpieczeństwo prawicowe, jako główne niebezpieczeństwo tego okresu, Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi walczyła również stanowczo przeciw poszczególnym wyskokom i odchyleniom ultralewicowym (tendencje sekciarskie, zaprzeczanie lub niedocenianie walki codziennej, tendencja do przedwczesnych wystąpień partyzanckich w niektórych chłopskich organizacjach partyjnych, elementy przeceniania sytuacji w artykule o wynikach III Plenum Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w «Bolszewiku»[10] i umożliwienie przez to uproszczenia ujęcia propagandystycznego hasła powstania zbrojnego). W wyniku tej walki i słusznej politycznej i organizacyjnej linii Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, partia osiągnęła niewątpliwie postępy w sprawie konsolidacji swych szeregów na podstawie linii X Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski i III Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, skupiła dokoła odnowionego kierownictwa Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznej Partii Polski wszystkich członków partii bez różnicy ich dawnej przynależności grupowej i izolowała pojedynczych, nieprzejednanych i niepoprawnych stronników grupy Kostrzewy.

12. Komitet Centralny Komunistycznej Partii Polski zwraca szczególną uwagę Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na olbrzymią dysproporcję między jej wpływami politycznymi, a ujęciem organizacyjnym na niezmierną słabość proletariackiego jądra partii, zwłaszcza robotników wielkoprzemysłowych, na prawie całkowity brak komórek fabrycznych, na nieznaczną liczbę robotników rolnych i tartacznych, na niezadawalający skład społeczny organizacji wiejskich, zwłaszcza wiejskiego aktywu partyjnego, na słabość roboty masowej w fabrykach, wśród robotników niezorganizowanych w socjalfaszystowskich związkach zawodowych, na niedostateczne kierownictwo walką bezrobotnych. Wszystkie siły partii powinny być zwrócone na usunięcie tych wielkich braków.

Konieczne jest mocniejsze powiązanie ruchu głodujących bezrobotnych i półrobotnych, zarówno w mieście, jak i na wsi. Kampania w związku z bezrobociem

---

[9] Maria Koszutska (ps. Wera Kostrzewa) — polska aktywistka socjalistyczna i komunistyczna, nauczycielka, urodzona 2 II 1876 r. w Główczynie koło Kalisza. Związana z Polską Partią Socjalistyczną-Lewica. Była także współtwórczynią powstałej w 1918 r. Komunistycznej Partii Robotniczej Polski i pełniła w niej kierowniczą rolę. Pod koniec lat dwudziestych została oskarżona o odchylenia prawicowe i wykluczona z władz partii. Aresztowana przez NKWD w 1937 r. i skazana na 10 lat więzienia. Zmarła w 1939 r.

[10] Czasopismo wydawane w języku białoruskim i rosyjskim przez Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Drukowane od końca 1924 r.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

i głodem występującym szczególnie ostro na Zachodniej Białorusi, powinna się stać bojowym zadaniem Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Komitet Centralny Komunistycznej Partii Polski podkreśla konieczność podniesienia aktywności wszystkich organizacji partyjnych w dziedzinie przygotowywania walk strajkowych i kierownictwa nimi, zwłaszcza walką strajkową proletariatu rolnego, bez czego jest niemożliwe zdobycie większości klasy robotniczej.

Konieczne jest podniesienie aktywności wszystkich organizacji partyjnych w dziedzinie przygotowania i organizowania strajków politycznych, wyprowadzania mas na ulicę. Walki o ulicę. W sprawie organizowania samoobrony robotniczo-chłopskiej dla obrony wieców, demonstracji i innych rewolucyjnych wystąpień mas robotniczych i chłopskich przeciw policji oraz bojówkom faszystowskim i socjalfaszystowskim, o organizację masowej samoobrony w chwili obecnej powinna stać się bojowym zadaniem partii. Szczególnie ważnym jest zorganizowanie samoobrony w fabrykach, gdzie za podstawę powinny służyć komitety fabryczne, komitety bezrobotnych, pełnomocnicy i masowy aktyw fabryczny.

Komitet Centralny Komunistycznej Partii Polski podkreśla konieczność wzmocnienia pracy w armii, wśród kolejarzy i na fabrykach pracujących dla celów wojennych. Konieczne jest również wzmożenie pracy wśród kobiet i młodzieży, w myśl dyrektyw VII Plenum Egzekutywy Międzynarodówki Komunistycznej. Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi powinna w najbliższym czasie dokonać stanowczego przełomu na tych odcinkach frontu rewolucyjnego.

Komitet Centralny Komunistycznej Partii Polski wita postanowione przez Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi przed partią zadanie zwiększenia szeregów partii w ciągu roku o 50%, przy czym 25% przyrostu ma stanowić proletariat wielkoprzemysłowy, a 30% kobiety.

Jedynie przez wytężenie wszystkich sił ku zdobyciu większości klasy robotniczej, przez podniesienie swej aktywności w kierowaniu codzienną walką robotników i chłopów, przez wzmożenie swego kierownictwa w walkach narodowo-wyzwoleńczych — partia zdoła przekształcić wzrost fali rewolucyjnej w zwycięski atak na dyktaturę faszystowską".

3) list Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi do wszystkich organizacji partyjnych w sprawach organizacyjnych z kwietnia br., w którym czytamy:

„Walka o masy, walka o zdobycie większości klasy robotniczej w decydujących ośrodkach, wzmocnienie i utrwalenie hegemonii proletariatu i roli kierowniczej partii w rewolucyjnym ruchu chłopskim i narodowo-wyzwoleńczym — to podstawowe zadanie określające politykę partii w obecnym okresie narastania kryzysu ogólnopolitycznego w kraju.

Decydującym ogniwem w walce o zdobycie większości klasy robotniczej jest zdobycie robotników wielkich przedsiębiorstw. Musimy stwierdzić, że na tym odcinku partia nasza, poza małymi wyjątkami, nie tylko nie osiągnęła dostatecznych zdobyczy, ale w praktyce większości miejscowych organizacji w tej tak ważnej sprawie nie widać nawet decydującego przełomu. Nawet tam, gdzie organizacje partyjne całkowicie zdały sobie sprawę z konieczności pracy na wielkich przedsiębiorstwach,

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nie potrafią one dotychczas pracy tej rozwinąć. W tym wypadku główną przeszkodą jest zamknięty charakter naszej organizacji, niezdecydowanie w podejściu do robotników wielkich przedsiębiorstw, bojaźń przed trudnościami związanymi z pracą wśród robotników, nieprzezwyciężanie przyzwyczajeń i metod pracy jedynie wśród robotników drobnych przedsiębiorstw. Zamknięty i ograniczony charakter naszych organizacji w skutkach swych doprowadza do izolacji ich od podstawowych warstw klasy robotniczej i uniemożliwia niezbędny dla partii przypływ nowych sił spośród wielkoprzemysłowego proletariatu. Stan taki niechybnie doprowadza, a częściowo już nawet doprowadził do pozostawania w tyle od rozwijającej się masowej walki rewolucyjnej, stan taki przyczynia się również do powstawania w naszych szeregach bierności politycznej i tchórzostwa, do ujawniania się wszelkiego rodzaju odchyleń, w szczególności odchyleń prawicowo-oportunistycznych. Mamy cały szereg faktów, które świadczą o tym, iż pojedyncze organizacje nie mogą podołać stojącym przed nimi zadaniom kierowania strajkami ekonomicznymi, przede wszystkim na wielkich przedsiębiorstwach.

Zrozumiałe, że skład jakościowy naszej organizacji w znacznym stopniu utrudnia nawiązanie bezpośredniego kontaktu partii z robotnikami wielkich przedsiębiorstw, ale gdyby nasze organizacje główną swą uwagę koncentrowały na tym najważniejszym odcinku, gdyby zadanie przeniknięcia na wielkie przedsiębiorstwa wyłączyły jako zadanie szturmowe i niezwłoczne, gdyby praktycznie i konkretnie podeszły do urzeczywistnienia tego zadania krok za krokiem, planowo, systematycznie i wytrwale walczyły o realne zdobycze, stan ten niezawodnie zmieniłby się na lepsze. Tymczasem mamy wiele wypadków, kiedy pojedyncze organizacje nie utrwalają organizacyjnie swych pozycji, nawet na tych przedsiębiorstwach, do których udało się nam już przeniknąć. Mnożą się wiadomości z miejsc o tym, że zagubione zostały nawiązane kontakty, że stworzone komórki rozpadły się na skutek nieuważnego i nieumiejętnego stosunku do nich, albo też całkowitego braku kierownictwa ze strony miejscowych komitetów partyjnych.

Zdarzają się także wypadki, kiedy poszczególne komitety dzielnicowe, nie potrafiąc utrzymać trwałego kontaktu z miejscowymi komórkami i nadać pracy należytego kierunku rozwoju — komitety takie rozwiązywały całe organizacje pod pretekstem bezczynności tych ostatnich. Nie mówiąc już o tym, że komitet dzielnicowy bez wiadomości i zgody komitetu okręgowego oraz zatwierdzenia Komitetu Centralnego nie ma żadnego prawa samodzielnie decydować o losie organizacji miejscowej — taka metoda «walki» z bezczynnością nie tylko nikogo nie wychowa, ale oderwie od partii bardzo wiele dobrych i użytecznych towarzyszy, którzy przy prawidłowym kierownictwie mogliby przynieść sprawie dużo korzyści.

Szczególnie szkodliwe są nastroje «panikarskie», które opanowały poszczególne elementy partii, nastroje doprowadzające do oderwania się od mas i sekciarskiego wyradzania się. Należy w sposób jak najbardziej ostry walczyć z poglądem, że w warunkach terroru faszystowskiego, partia nie może rozrastać się ilościowo, a także z nastrojami panującymi wśród niektórych żydowskich towarzyszy w małych miasteczkach, że najlepszymi rewolucjonistami są tylko robotnicy żydowscy. Te poglą-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

dy drobnomieszczańskie stawiają mur chiński pomiędzy rewolucyjnymi robotnikami żydowskimi, a świadomymi proletariuszami innych narodowości. Poglądy te są absolutnie wrogie naszej partii, są one wodą na młyn polskich, żydowskich i białoruskich socjalfaszystów, którzy rozbijają jednolity front robotników, rozdzierają i judzą przeciwko sobie proletariuszy różnych narodowości. Oprócz tego, właśnie te poglądy jako nieprzezwyciężone jeszcze ostatecznie przez nasze organizacje hamują walkę partii o opanowanie wielkich przedsiębiorstw, zatrudniających w większości robotników polskich i białoruskich (kolejarze, robotnicy tartaków, hutnicy itd.). Im bardziej bezpośrednie staje się niebezpieczeństwo najazdu zbrojnego polskiego faszyzmu na Białoruską Socjalistyczną Republikę Radziecką i im bardziej wzmacnia się terror faszystowski, z tym większą siłą i natężeniem winna rozwijać się nasza walka o opanowanie wielkich przedsiębiorstw, w szczególności węzłów kolejowych, posiadających wielkie znaczenie strategiczne.

W swym liście styczniowym o sprawach organizacyjnych Komitet Centralny specjalnie rozpatrzył zagadnienie polepszenia składu jakościowego organizacji wiejskich, kosztem robotników rolnych i proletariacko-biedniackich elementów na wsi. Najważniejszym zadaniem organizacyjnym jest w dalszym ciągu przenikanie partii na folwarki i majątki ziemskie. Od czasu III Plenum, który wziął zdecydowany kurs na zmianę starych metod pracy na wsi, mamy już pewne zdobycze, które są jednak zupełnie niewystarczające. Ze wszystkich sprawozdań widać, że w większości okręgów mamy wiele majątków i folwarków, o których nasze miejscowe organizacje, albo nic nie wiedziały, albo się nimi nie interesowały. W tym wypadku, jako szturmowe zadanie wysuwa się ujęcie organizacyjne robotników rolnych i sezonowych, co w znacznym stopniu ułatwi nam zarówno przygotowanie strajku robotników rolnych, jak i wzmocnienie trzonu proletariackiego w rewolucyjnym ruchu chłopskim.

O słabym rozwoju organizacyjnym dobitnie świadczy fakt, że organizacja tak ważna, jak organizacja wileńska ostatnimi czasy powiększyła ilość swą o paru tylko członków, z których ani jeden nawet nie pracuje na wielkim przedsiębiorstwie.

Wszystkie wyżej wymienione fakty nie są faktami odosobnionymi, ani przypadkowymi. Wynikają one z niezrozumienia zadań wzrostu organizacyjnego i metod pracy organizacyjnej w masach. Często się zdarza, że rewolucyjni robotnicy, którzy się wysunęli i zahartowali w ogniu walk codziennych, którzy pomagają naszej partii w organizowaniu i przeprowadzaniu strajków i demonstracji, że robotnicy ci nie mogą wstąpić do partii z powodu wielu niepotrzebnych, a nawet po prostu szkodliwych przegródek, nieprzewidzianych przez żaden statut partyjny, ani też żadną uchwałę wyższych instancji partyjnych. Te sztuczne przegródki powstały albo na tle sekciarskiej praktyki poszczególnych organizacji albo też są resztkami niebolszewickich form budowy organizacyjnej w przeszłości. I tak np. wprowadza się dla wstępujących do partii rewolucyjnych robotników okres kandydatury, żywcem skopiowany z partii rządzącej jaką jest Wszechzwiązkowa Komunistyczna Partia, ale absolutnie niepotrzebny w naszych warunkach. Należy naturalnie dobrze skontrolować uprzednio towarzyszy, mających wstąpić do partii, ale jeśli okaże się, że odpowiadają oni wszystkim koniecznym warunkom, że są przede wszystkim od-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

danymi partii i szczerze chcą pracować w jej szeregach — takich robotników należy natychmiast wciągać do naszych szeregów i tworzyć z nich nowe komórki. Jest wiele wypadków, kiedy są tworzone koła sympatyków zamiast komórek partyjnych — jako forma ujęcia nowych towarzyszy. Szczególnie silne i niedopuszczalne są przesądy w stosunku do robotnic. Właśnie robotnice coraz aktywniej wysuwają się w walce, coraz większy staje się ich ciężar gatunkowy w związku z racjonalizacją. Czy znajduje to odpowiednie odbicie w naszej partii, czy zwiększa się odpowiednio ilość rewolucyjnych robotnic w naszych szeregach? Niestety, nie! I tu kiepska praktyka doprowadza często do odosobnienia robotnic i zamiast tego, aby były one wciągane do fabrycznych, tworzone są oddzielne koła kobiet, jako jednostka organizacyjna drugiego stopnia.

Organizacja planowego i stałego werbunku nowych członków do partii w pierwszym rzędzie robotników i robotnic z wielkich przedsiębiorstw winna stać się jednym z najważniejszych zadań organizacyjnych obecnego okresu. Absolutnie błędem byłoby przeciwstawianie tego zadania tym plotkom organizacyjnym, któreśmy wprowadzili w celu zabezpieczenia naszym organizacjom ciągłości w pracy oraz wzmocnienia konspiracji. Uchwały organizacyjne III Plenum, a potem list organizacyjny Komitetu Centralnego wysuwają równocześnie z kwestią polepszenia metod pracy i wzmocnienia konspiracji zadanie wzrostu partii, jako najbardziej żywotne zadanie w walce o zdobycie większości klasy robotniczej oraz w dziele przygotowania nadciągających wielkich bitew z dyktaturą faszystowską. Głębiej w masy! Na fabryki! Frontem do wielkich przedsiębiorstw! Frontem do folwarków! — oto hasła określające naszą codzienną niezmordowaną pracę agitacyjną.

Należy zaznaczyć, że nawet tam, gdzie praca masowa jest przez nas prowadzona, nie potrafimy jednak wciągać wciąż nowych i nowych robotników spośród bezpartyjnego aktywu rewolucyjnego i nie potrafimy tworzyć ani komórek, ani bardziej szerokiej bazy organizacyjnej na przedsiębiorstwach (organizacje komitetów fabrycznych, pełnomocników oddziałowych, komitetów bezrobotnych, komitetów antyfaszystowskich itd.). Wyrwanie robotników spod wpływów Bundu, Polskiej Partii Socjalistycznej i nacjonalfaszystów, wiązanie się z najszerszymi masami robotników na podstawie jednolitego frontu z dołu, organizowanie niezorganizowanych, śmiałe i zdecydowane kierowanie codzienną walką ekonomiczną robotników i robotnic zarówno zorganizowanych, jak i niezorganizowanych — oto jedyna droga dla osiągnięcia trwałego i mocnego związku z masami. Opanowywać jedną pozycję za drugą w okresie przygotowawczym, jak i w procesie samej walki, utrwalać te pozycje, utrwalać kontakt z każdym poszczególnym robotnikiem, który wysunął się w walce, przenikać do wciąż nowych warstw pracujących, rozrastać się wszerz i w głąb w najściślejszym związku i z masami fabrycznymi — oto najlepsza droga dla uchronienia partii przed rozbiciem policyjnym.

W najściślejszym związku z kwestią wzrostu partii na rzecz robotników wielkich przedsiębiorstw stoi sprawa wzrostu kadr partyjnych i wzmocnienia miejscowych kierownictw.

Zrozumiałe, że im lepszy będzie kontakt nasz z masami fabrycznymi, im bardziej śmiało i zdecydowanie wciągać będziemy do partii nowe siły spośród rewolucyj-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nego aktywu fabrycznego, tym mocniej będą rosnąć kadry partyjne, hasłem winno być tutaj: «Każda komórka fabryczna tworzy kadry fabrycznych rewolucjonistów».

Z reguły w każdej miejscowości winny funkcjonować mocne kolektywy kierownicze, których zadaniem winno być nie tylko wykonywanie poszczególnych dyrektyw, ale które winny na każdym kroku wykazywać samodzielną inicjatywę, systematycznie i planowo ujmować i rozwijać wszystkie gałęzie pracy miejscowej.

Niedopuszczalne są zjawiska, kiedy poszczególne wydziały komitetów okręgowych, jak zawodowe i inne, przeprowadzają dyrektywy po swojej linii ponad głową komitetów okręgowych.

Komitety okręgowe obowiązane są kierować wszystkimi odcinkami pracy. Szczególnie ważne jest wzmocnienie bezpośredniego kierownictwa nad komitetami dzielnicowymi ze strony komitetów okręgowych.

Siedzibą komitetów dzielnicowych winny być najważniejsze ośrodki przemysłowe danej dzielnicy. Komitety partyjne, zarówno okręgowe, jak i miejscowe, winny szczególnie popierać samokrytykę i współzawodnictwo socjalistyczne, jako bardzo ważną metodę ożywienia całej pracy partyjnej, jako metodę natychmiastowego i kolektywnego naprawienia błędów popełnionych. Z drugiej strony samokrytyka od góry do dołu w dużym stopniu przyczynia się do rozwoju partii, wzmaga zaufanie mas, wychowuje nowe kadry i ułatwia wysuwanie nowych sił.

A więc do zgodnej pracy towarzysze! Zwiększmy dziesięciokrotnie nasze wysiłki w walce o masy, przerąbmy drogę do wielkich przedsiębiorstw i folwarków".

Komunistyczny Związek Młodzieży Zachodniej Białorusi

Analogicznie do Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi również i Komitet Centralny Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w okresie sprawozdawczym udziela specjalnych dyrektyw. Z liczby wydanych w tym okresie czasu okólników, dotyczących spraw ogólnych, zasługuje na zacytowanie list Komitetu Centralnego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi do wszystkich organizacji i członków Komunistycznego Związku Młodzieży z marca 1930 r. W liście tym, m.in. czytamy:

„Jednym z najważniejszych zadań Komunistycznego Związku Młodzieży, jest prowadzenie szerokiej politycznej i wychowawczej pracy w organizacji i wśród szerokich mas pracujących młodzieży. Praca agitacyjno-propagandowa winna uzbroić członków organizacji we właściwe zrozumienie linii partyjnej i wszystkich wydarzeń politycznych. Bez rewolucyjnej teorii nie może być mowy o rewolucyjnej praktyce, tylko na drodze przyswajania w sposób właściwy partyjnych i komsomolskich postanowień członkowie Komsomołów będą mogli kierować istotną walką robotniczej i pracującej młodzieży. Tylko przy odpowiednim postawieniu pracy politycznej i wychowawczej wśród szerokich mas młodzieży rozwiniemy rewolucyjną i klasową świadomość i uczynimy z tej młodzieży element przygotowany do działań rewolucyjnych. Szczególnie w chwili obecnej, kiedy w całym świecie toczy się uporczywa walka między obozem proletariatu i burżuazji o wpływy na młodzież, olbrzymie dla nas znaczenie posiada sprawa pozyskania robotniczej i podstawowej masy pracującej młodzieży, objęcia jej naszym politycznym wpływem i kierownictwem.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Przepracowanie postanowień Plenum

W organizacji naszej spotykamy się z niedocenianiem możliwości prowadzenia pracy propagandowej i agitacyjnej w danych warunkach lokalnych i przy danych siłach komsomolskich. Spotykamy się z twierdzeniem, że «komórka nic nam nie daje», próbami wymawiania się od wystąpień na socjalfaszystowskich zebraniach, gdyż towarzysze uważają się za politycznie nieprzygotowanych, proszą uporczywie centrum o przysyłanie referatów, tez, zdaniem ich bowiem w przeciwnym wypadku robota będzie niemożliwą. Oczywiście centrum winno przesyłać i zaopatrywać w miarę technicznych możliwości lokalne organizacje we wszystkie wydawnictwa z wyjaśnieniami, co do prowadzenia pracy agitacyjno-propagandowej. Jednakże najważniejszym jest zorganizowanie pracy lokalnej. Stwierdzamy, że lokalne organizacje absolutnie nie wykorzystują przesyłanych im wydawnictw. Dotychczas olbrzymia część Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi nie przepracowała postanowień ostatnich partyjnych i komsomolskich konferencji plenarnych, aczkolwiek są one najbardziej ważnym materiałem dla każdego członka partii i Komunistycznego Związku Młodzieży, wskazują bowiem drogę całej pracy bieżącej organizacji. Zjawisko to jest niedopuszczalne. Komitet Centralny Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi wzywa całą organizację do uskutecznienia tego przepracowania, przy czym zaznacza, że należy kierować się rezolucjami Komitetu Centralnego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi o VI Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski i o III Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Dla lepszego przepracowania zalecamy rozbicie pracy na punkty. Przepracowując analizę obu konferencji plenarnych co do położenia w kraju — należy wskazywać na podstawie codziennych faktów o zaostrzeniu kryzysu w prasie (bankructwo przedsiębiorstw, wzrost bezrobocia itp.). Należy również określać położenie lokalne. Należy to wiązać z kolei z przepracowywaniem oddzielnego punktu o faszystowskiej dyktaturze (faszystowska polityka rządu Bartla[11], o istocie walki w oku Konstytucji, o wzrastającym terrorze przeciwko posłom komunistycznym i ruchowi rewolucyjnemu). Przy przepracowaniu roli socjal- i nacjonalfaszyzmu należy łączyć ją z wyjaśnieniem istotnych wszystkich jego wystąpień w Sejmie i dążeniami do powstrzymania ruchu rewolucyjnego, a także rolę w przygotowywaniu kontrrewolucyjnego napadu na Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, a wszystko to wiązać z konkretnymi faktami warunków miejscowych. Przepracowanie zagadnienia walki partii i Komunistycznego Związku Młodzieży na dwa fronty, z głównym niebezpieczeństwem prawicowym i z lewymi załamaniami partyjnej linii należy wiązać z ich przejawami — międzynarodowym ruchem komunistycznym i praktyką lokalnej pracy bieżącej partii i Komunistycznego Związku Młodzieży. W ten sposób należy konkretnie przepracować wszystkie zasadnicze zagadnienia. Organizacja w rzeczywistości nic nie zrobi, jeżeli będzie czekała, dopóki

[11] Pierwszy rząd pod przewodnictwem Kazimierza Bartla został utworzony 15 V 1926 r. po przewrocie majowym. Istniał do 4 VI 1926 r. Kazimierz Bartel pełnił funkcję Prezesa Rady Ministrów jeszcze czterokrotnie (drugi rząd Bartla: 8 VI 1926–24 IX 1926, trzeci rząd Bartla: 27 IX 1926–30 IX 1926, czwarty rząd Bartla: 28 VI 1928–13 VI 1929 i piąty rząd Bartla: 29 XII 1929–17 III 1930).

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

AO*[s]* przepracuje swe referaty. Dopóki tych referatów nie ma, względnie trudno te referaty przygotować, a PO*[s]*, względnie komórka poleca towarzyszowi, ażeby specjalnie przygotować się, by mógł chociażby ogólnie ująć zagadnienie (przygotowuje się także cała komórka i na podstawie jego ujęcia komórka mogła prowadzić dyskusję). Lokalna organizacja może w ten sposób uczynić wiele własnymi siłami. Szczególne znaczenie ma czytanie literatury partyjnej.

Z naszych wydawnictw («Młody Komunista», «Bolszewik» i inne) należy stale wybierać zasadnicze artykuły i oceniać je na zebraniach lub szkołach politminimum. Można dużo zrobić przy oparciu pracy na materiałach, zasięganych z prasy burżuazyjnej. Komsomolska organizacja, nie mając materialnych środków na kupowanie gazet, winna żądać ich okresowo od starszych. Należy polecić poszczególnym towarzyszom zbierać wycinki o konkretnych zagadnieniach: o kryzysie, o bezrobociu, o walkach strajkowych, o socjalfaszystowskich przedsięwzięciach itd., a zebrany w ten sposób materiał używać do dyskusji na zebraniach. Dużo miejsca winna zajmować w naszych warunkach indywidualna polityczna obróbka. Zalecamy wysunąć obowiązkowo w każdej komórce uświadomionego politycznie towarzysza do okazywania pomocy swym słabszym towarzyszom. Kierować tym winien sekretarz komórki, który naznacza takich towarzyszów i żąda od nich okresowych sprawozdań. Taką pracę, oprócz postanowienia systematycznych zebrań i sprawozdań, należy prowadzić obowiązkowo we wszystkich naszych kołach organizacyjnych. Koła frakcji, koła moprowskie, koła specjalne itp.) nakreślając uprzednio odpowiednie dla danego koła tematy i pytania. Cała nasza praca agitacyjno-propagandowa wewnątrz organizacji, a także masowa, winna być w ścisły sposób związana z naszą linią polityczną i bieżącymi zadaniami i musi być prowadzona po linii ostrej walki ze wszystkim apolitycznym i czysto kulturalnym.

Masowa robota

Centralną osią naszej masowej roboty agitacyjno-propagandowej jest teraz wszystko to, co wyjaśnia szerokim masom młodzieży istotę młodzieńczej polityki i związane jest z szeroką polityczną i wyjaśniającą pracą wokół wszystkich ekonomicznych i politycznych akcji młodzieży. Równocześnie z tym należy tworzyć szeroką sieć legalnych i półlegalnych organizacji i obejmować je politycznym i organizacyjnym naszym wpływem. Wymaga to także ożywionej naszej pracy, a także stosowania nowych form i metod. Nasza masowa praca agitacyjno-propagandowa winna przede wszystkim umocnić się w przedsiębiorstwach w formie urządzania w nich systematycznie masowych zebrań młodzieży w sprawie określonych ekonomicznych i politycznych zagadnień, wieczorów pytań i odpowiedzi, pogadanek o różnych sprawach. W przedsiębiorstwach organizować koła moprowskie, koła specjalne itd. Należy dołożyć wszelkich starań w kierunku zorganizowania legalnych i półlegalnych kół sportowych, dramatycznych, śpiewaczych itp., od razu umocnić nasz wpływ na nie, początkową pracą indywidualną, a także przy pomocy zbiorowych pogadanek. W tych miejscach, gdzie jeszcze trudno to organizować w jednym przedsiębiorstwie należy tworzyć kółka młodzieży z dwóch, trzech sąsiednich przedsiębiorstw.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Praca antywojenna

W przedsiębiorstwach, folwarkach i akcjach młodzieży związków zawodowych należy specjalną uwagę poświęcić akcji prowadzenia systematycznej antywojennej i uświadamiającej pracy. Należy zorganizować cały szereg odczytów i pogadanek na tematy: «Imperialistyczna wojna i młodzież — przygotowania do kontrrewolucyjnego napadu na Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich», «Armia burżuazyjna i Armia Czerwona» itp. Pracę tę należy wiązać z naszymi antywojennymi wystąpieniami i antywojennymi zgromadzeniami.

Masowe dyskusje

Komitet Centralny zaleca zwracać szczególną uwagę na organizację masowych dyskusji i prowadzenie na nich rozmów na aktualne tematy. Dyskusje te z miasta we wsi, a także ze wsi w mieście i z jednego rejonu lub okręgu robotniczego młodzieży, w drugim okręgu mogą być wykorzystane dla wzmocnienia solidarności i rewolucyjnej świadomości robotniczej i pracującej młodzieży.

Gazety ścienne

Należy wzmacniać we wszelki sposób pracę nad wydawaniem w przedsiębiorstwach i sekcjach młodzieży w związkach zawodowych gazet ściennych. Pożądane jest wydawanie takich gazet także w czasie ekskursji. Równocześnie należy organizować koła korespondentów młodzieżowych i koła korespondentów dziecięcych, wysuwając dla nich jako cel, pisanie do miejscowych i centralnych wydawnictw. Każda lokalna organizacja winna przesyłać do Komitetu Centralnego każdomiesięcznie korespondencję. Wszystkie wezwania, wydawane przez miejscowe organizacje muszą być konkretne także dla szerokiej masy młodzieży.

Każde słowo takiego wezwania winno mówić, że jest ono młodzieńcze i istotnie z danej miejscowości.

Czytelnie literatury

Młodzież robotnicza, nie mając innej, czyta beletrystykę, przesyconą faszystowską i socjalfaszystowską ideologią, ilustracjami życia zgniłego mieszczaństwa i temu podobne brednie. Nasze komisje kulturalne, przedsiębiorstwa i sekcje młodzieży w związkach zawodowych mogą wypracować zalecenia w formie spisów książek z więcej lub mniej bliskiej nam literatury, albo takiej burżuazyjnej, która pokazuje (oczywiście bez najmniejszego życzenia autora) zgniłe oblicze ustroju kapitalistycznego. Kulturalna komisja winna organizować systematycznie pogadanki o określonej przeczytanej książce, wiązać taką pogadankę z konkretnymi zagadnieniami bieżącymi. Oceniając np. książki, ilustrujące życie robotnika w Rosji sowieckiej, należy wiązać tą z zagadnieniem socjalistycznego budownictwa w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich itd.

Kółka gazetowe

W przedsiębiorstwach i sekcjach młodzieży należy organizować koła czytania burżuazyjnych pism. Nasz towarzysz, kierownik koła, wybiera odpowiednie roz-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

działy lub zdania i czyni rozbiór ich z naszego punktu widzenia. Powiedzmy jest wzmianka o wzroście bezrobocia. Wokół tego zagadnienia, a ściślej wzmianki, towarzysz rozszerza zagadnienie w odpowiednim kierunku. W kółkach tych należy czytać także naszą literaturę (do nowicjuszów podchodzi się w następujący sposób: znalazłem odezwę, a więc przeczytajmy ją). Organizacje takich kół dla czytania gazet lub określonej literatury należy koniecznie rozszerzać we wsi.

Nauka zaoczna

Komitet Centralny uważa, że większa organizacja (np. wileńska) może dużo uczynić zaocznym nauczaniem. Ogólna forma tej pracy może być następująca: kulturalna komisja sekcji młodzieży lub rady przepracowuje krótkie zadanie, powiedzmy o rewolucji francuskiej. Tam podkreślane są najbardziej ważne punkty przepracowania i określona literatura, (pożądane jest także, ażeby wskazane były stronice). Po upływie pewnego czasu zbierają się towarzysze, którzy przepracowali tę literaturę i na ich zapytania (niejasne dla nich), otrzymują odpowiedzi od więcej silnych towarzyszy. Przestrzegamy przed grożącym przy tym niebezpieczeństwie «kulturniczestwa». Każda taka przeróbka winna być zastosowana ku chwili bieżącej.

Walka z wrogimi organizacjami

Prowadząc całą tę masową robotę agitacyjno-propagandową należy wykorzystywać każdy wypadek w celu pozyskania młodzieży robotniczej z wrogich organizacji. Nasi towarzysze winni zawsze występować na zebraniach robotniczych młodzieżowych organizacji, naszych towarzyszy wysyłać na ekskursje, urządzane przez te organizacje, ażeby uczestniczącą w nich młodzież objąć naszymi wpływami. Winniśmy zawsze ustnie i pisemnie demaskować młodzieżowych i starszych socjalfaszystów jako agentów faszyzmu.

Przegląd organizacji

Komitet Centralny Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi wyznacza do 1 sierpnia przegląd organizacji w dziedzinie pracy agitacyjno-propagandowej. Przegląd ten wyjaśni w jaki sposób komitety okręgowe i komitety rejonowe uświadomiły sobie i przyswoiły przepracowania konferencji plenarnych, który komitet okręgowy lub komitet rejonowy lepiej zorganizował wydawanie ściennych gazet i masową pracę kulturalną. Do 5 lipca każdy komitet okręgowy winien nadesłać specjalne sprawozdanie o pracy agitacyjno-propagandowej i dwie korespondencje o sukcesach i brakach w tej pracy".

Poza tym znany jest list Komitetu Centralnego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi do wszystkich komitetów okręgowych Komunistycznego Związku Młodzieży z dn. 25 IV 1930 r., w którym m.in. podane zostało: „W organizacyjnej pracy Komunistycznego Związku Młodzieży jest dużo gmatwaniny i wykrzywień organizacyjnych zasad bolszewickich. Nigdzie komórki nie są zorganizowane na zasadach przemysłowych. Komórek fabrycznych prawie nie ma. Na ogół organizuje się komórki mieszane lub przy związkach zawodowych, lub też

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

w zależności od miejsca zamieszkania. Pod płaszczykiem «kółek» (szczególnie jeśli chodzi o białoruskich i polskich robotników) i «permanentnych kontaktów» czynione są próby ustanowienia stażu dla młodzieży wstępującej do Komunistycznego Związku Młodzieży. W Wilnie w hucie szklanej komórkę młodzieżową zastępuje koło moprowskie na tej podstawie, że mamy tam wszystkiego dwóch ludzi. Swoją bezczynność i niezdolność przenikania na wielkie przedsiębiorstwa poszczególni kierownicy organizacji okręgowych Komunistycznego Związku Młodzieży pokrywają rozmówkami o wlokących się bez końca kontaktach, o istnieniu obiektywnych trudności. Nie zważając na osoby, należy silnie uderzyć we wszystkie wykrzywienia zasad bolszewickich w strukturze organizacyjnej Komunistycznego Związku Młodzieży i uczynić zagadnienie to jasnym i określonym.

Dla braków pracy wśród nieżydowskich robotników, dla niedopuszczalnego niedbalstwa i niczym nieusprawiedliwionej bezczynności…[p] Wileński Komitet Okręgowy zwyczajnie przykrywa się oportunistycznym twierdzeniem, jakoby, «wśród młodych robotników panuje apatia, nie chcą oni na masówkach słuchać mówców». O niedocenianiu pracy wśród białoruskiej młodzieży pracującej świadczy chociażby fakt następujący: w umowie o rewolucyjnym współzawodnictwie, zawartej między białoruską a wileńską organizacją Pionierów, jest punkt o pracy wśród dzieci polskich robotników — a o pracy wśród dzieci białoruskich słowem się nie wspomina.

O wsi i wiejskich organizacjach Komunistycznego Związku Młodzieży we wszystkich materiałach nie poświęca się ani wiersza. Ani słowa o narodowo-wyzwoleńczej walce. O wsi, folwarkach, miasteczkach, robotniku rolnym, biedniaku itd. nie mówi się ani słowa, jakby nie istnieli. Rzecz jasna, że to nie tylko wypływa z obiektywnych trudności. Niewątpliwie w tym tkwi niedocenianie chłopskiego odcinka pracy przez poszczególnych kierowników młodzieżowych.

Sprawa pracy masowej, zdecydowanego zwrotu Komunistycznego Związku Młodzieży ku wielkim przedsiębiorstwom i folwarkom, stan pracy w związkach zawodowych i we wrogich organizacjach, w armii, wśród dzieci, stan wychowania leninowskiego Komunistycznego Związku Młodzieży itd. przedstawia się w takim świetle, iż bardzo wiele wysiłków jeszcze dokonać trzeba, by Komunistyczny Związek Młodzieży stał się rzeczywiście masową organizacją młodzieży pracującej. Nie bezpodstawne są skargi Pionierów białoruskich, którzy rozwinęli ciekawą pracę wśród dzieci (aktyw, gazety etc.) na to, że czują się opuszczeni. W pewnym stopniu uzasadnionym jest niezadowolenie pewnej części młodych robotników budowlanych Wilna, którzy rezygnują z chodzenia na masówki i zebrania, uważając iż «poza polityką w Komunistycznym Związku Młodzieży o niczym innym nie mówi się». Bezwzględnie najsłabszym miejscem w pracy Komunistycznego Związku Młodzieży jest jego słaby udział w organizowaniu walk ekonomicznych młodocianych robotników.

Równolegle z przyswajaniem nauk Lenina i wychowaniem aktywu, wielkiego znaczenia nabiera kwestia wysunięcia nowego proletariackiego aktywu Komunistycznego Związku Młodzieży w pierwszym rzędzie spośród robotników wielkich

---

[p] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

przedsiębiorstw, folwarków i biedoty wiejskiej. Daje się wyczuć pewne niedocenienie wpływu wrogich organizacji.

Należy bić na alarm i szeroko mobilizować czujność Komunistycznego Związku Młodzieży w walce z odchyleniem od leninowskiej linii, w związku z niedocenianiem przez poszczególne kierownictwa młodzieżowe oportunistycznych odchyleń, w pierwszym rzędzie prawicowego odchylenia w pracy Komunistycznego Związku Młodzieży. W przeciwstawieniu do sprawozdań partyjnych — młodzieżowe sprawozdania z Wilna i Grodna nie wspominają prawie o prawicowych błędach i «lewych» wyskokach.

Nowe metody pracy (samokrytyka, rewolucyjne współzawodnictwo) nie znalazły jeszcze dostatecznego zastosowania. Białostocki Komitet Okręgowy występuje faktycznie przeciwko samokrytyce, kiedy w polemice z Komitetem Centralnym stara się zamazać swe błędy w akcji robotników branży papierniczej. Komitet Okręgowy nie poczuwa się do winy i uważa, że dał niezbędne dyrektywy, a jeśli pomimo to akcja się nie udała, to winni są ci, którzy «nie przeprowadzili strajku solidarności». Nie mamy dyrektyw opracowanych przez białostocki Komitet Okręgowy, lecz z listu białostockiego Komitetu Okręgowego wiemy, iż «Komsomolcy, którym polecono chodzić po fabrykach i wyciągać robotników — poleceń tych nie wypełnili…[q] a bezrobotni robotnicy innych fachów pomagali nam wyciągać łamistrajków i podnosić ducha wśród strajkujących». Z tego wynika, że winnych należy szukać wśród młodzieżowców, w pierwszym rzędzie w Komitecie Okręgowym, który ograniczył się tym, że dał dyrektywy, lecz nie zadał sobie trudu skontrolowania, jak te dyrektywy były wypełnione.

Wielkiego znaczenia nabiera w chwili obecnej kwestia form walki rewolucyjnej. Walka klasowa podnosi się na wyższy stopień (walka o ulicę, masowy strajk polityczny, propaganda hasła powstania zbrojnego i hasła Sowietów). Wiązanie strajków ekonomicznych i politycznych z rewolucyjnymi demonstracjami przy wzrastającej roli tych ostatnich — oto forma walki, która wysuwa w chwili obecnej masowy rewolucyjny ruch. Wiązanie ruchu bezrobotnych z ruchem pracujących w jeden potężny strumień ruchu proletariackiego, wzmocnienie hegemonii proletariatu w narodowo-wyzwoleńczym ruchu, włączenie rewolucyjnej walki mas pracujących na Zachodniej Białorusi w ogólnopolską walkę rewolucyjną, stworzenie masowej robotniczo-chłopskiej samoobrony, którą w danym okresie wysuwa każdy strajk, każda demonstracja bezrobotnych, każde wystąpienie chłopów itd. — oto niezbędne warunki zwycięskiego ataku pracujących na Zachodniej Białorusi przeciwko faszystowskiej dyktaturze burżuazji, o dyktaturę proletariatu, przeciw kapitalizmowi, o socjalizm.

W całym szeregu miejscowości (Białystok, Wilno) młodzieżowcy stawiają kwestię powszechnego uzbrojenia drużyn samoobrony robotniczej. Taka propozycja jest przedwczesną z dwóch powodów: po pierwsze praca nad stworzeniem drużyn robotniczo-chłopskich znajduje się w stadium początkowym. Nie ogarnęła ona jeszcze decydujących centrów (wielkich przedsiębiorstw, węzłów kolejowych). Samoobrona nie stała się jeszcze rzeczywistą masową organizacją. Po drugie przyjęcie

[q] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

propozycji Komsomolców białostockich mogłoby być zrozumiane przez masy, jako nastąpienie już dziś sytuacji bezpośrednio rewolucyjnej, tzn. iż nadeszła pora rozpocząć generalną i decydującą bitwę. Dlatego też podstawowym organizacyjnym zadaniem w dziedzinie samoobrony jest dziś tworzenie drużyn na każdej fabryce, węźle kolejowym, w folwarku i wsi. Nie możemy zalecać, jak tego chcą prawicowi tchórze i ślepcy, nie widzący rewolucyjnego podniesienia się fali — pasywną obronę, lub też ograniczania się jedynie do agitacji za samoobroną. Nie możemy doradzać robotnikom, by natykając się na krwawe napady policji, armii, socjalfaszystowskie bojówki — składali ręce na piersiach, lub też bronili się od kul i szabel wyłącznie piersiami. Należy przenieść na Zachodnią Białoruś międzynarodowe i ogólnopolskie doświadczenie walk klasy robotniczej (walki barykadowe pierwszomajowe w Berlinie, walki z policją o ulicę w Hamburgu, w Warszawie, walki uliczne w Zawierciu, samoobrona młodzieżowa w Lipsku podczas zlotu niemieckiego Komsomołu itd.). Doświadczenie walk zdobyte w poszczególnych dzielnicach Zachodniej Białorusi powinno stać się doświadczeniem innych dzielnic. Międzynarodowe współzawodnictwo rewolucyjne powinno również odegrać swą rolę w dziedzinie poznania, popularyzacji i przeniesienia doświadczenia walki rewolucyjnej".

Pionierzy

Komunistyczny Związek Młodzieży okazywał również w okresie sprawozdawczym duże zainteresowanie akcją wśród dzieci za pośrednictwem Czerwonych Organizacji Pionierskich. W styczniu 1930 r. organizacja pionierska w Wilnie, która działa tu już od kilku lat, znacznie nasiliła swą akcję. W związku z tym zasługują na podkreślenie następujące dyrektywy charakteru ogólnego, wydane przez organizacje komunistyczne, a dotyczące odpowiedniego nastawienia akcji Pionierów.

W początkach roku 1930 ujawnione zostało wydawnictwo lokalne Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, wydane w Wilnie, w którym umieszczony został artykuł pt. „Zadania naszej organizacji pionierskiej". W artykule tym m.in. czytamy:

„Pionier został założony w Wilnie w 1926 r. Pierwszymi członkami jego byli uczniowie szkół powszechnych. Szybko znalazł Pionier echo wśród młodzieży pracującej. W dniu dzisiejszym 2/3 dzieci pracujących należy do organizacji Pionierów. Pionierzy wychowywani są w duchu proletariackiej świadomości klasowej. Wielką uwagę kładzie się na wychowanie Pionierów, ażeby mogli oni być przykładem dla dzieci pracujących, którzy są poza Pionierem. Od czasu do czasu organizacja Pionierów w Wilnie wydaje czasopismo «Czerwony Pionier». Do wszystkich akcji Pionier wydaje odezwy[r]... (kilkanaście wierszy nieczytelnych)[r]. Poprzeć rezultaty akcji «Tygodnia dziecka». Nie wykorzystali oni nastroju sympatii, wzrastającej do Czerwonego Pioniera z powodu pogorszenia się sytuacji dzieci. To jest właśnie przyczyną wielkiego przypływu. Nie bacząc na to, że udało się stworzyć nowe ko-

[r] Zapis zgody z podstawą wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

mórki, których do tej pory nie było, to jednak wielkim minusem jest brak nawiązania łączności z dziećmi białoruskimi i polskimi. Po tej akcji Pionier stał się zdolnym do czynnej pomocy we wszystkich czynnościach, prowadzonych przez partię i związek. Bardzo chwalebnym jest samodzielność w prowadzeniu akcji przez «Pioniera», jednak niezdrowym zjawiskiem w życiu Pionierów jest wstyd przemawiania Pionierów w obecności starszych towarzyszy, członków związku. Trzeba nawiązać ściślejszy związek między Pionierami i związkiem. Partia musi dążyć do nawiązania kontaktu między dziećmi polskimi i białoruskimi[s]... (zdania nieczytelne)[s]".

Z liczby posiadanego materiału informacyjnego należy przytoczyć list otwarty do dzieci chłopskich i robotniczych, wydany przez wileńskie biuro okręgowe „Czerwonego Pioniera" w języku żydowskim. W liście tym m.in. czytamy:

„Dzieciom, których rodzice są kupcami, fabrykantami, ziemianami i właścicielami domów jest dobrze, nigdy nie głodni, zawsze chodzą ciepło ubrane, nigdy nie chodzą boso, zawsze mają całe obuwie i nie powinny myśleć o zarabianiu od maleństwa. Uczą się, a rodzice ich mają na wszystko co potrzeba. Nie mieszkają w takich ciemnych chałupach, piwnicach, lecz mają wielkie, jasne pokoje, a latem wyjeżdżają na letniska. Inaczej żyją dzieci towarzyszy robotników i chłopów: ojciec, matka, starsi bracia i siostry ciężko pracują i mało zarabiają. Uczyć się nie możemy, o ile tak, to tylko przez krótki czas, gdyż rodzice nie mają pieniędzy na płacenie za nas. Częstokroć cierpimy głód i chłód, jesteśmy źle ubrani, musimy pomagać rodzicom w zarobkowaniu. Już szukamy miejsca, gdzie można by zarobić. Kto w warsztacie, kto u ziemianina, dziewczyny idą za służące, my pracujemy, gdyż musimy zarobić. Dlaczego tak jest — ponieważ ludzie podzieleni są na dwie części: bogatych i biednych. Nasi rodzice więcej cierpieć nie mogą. Nie mogą oni więcej patrzeć na to, jak ich młode dzieci pracują, cierpią głód i chłód, chcą polepszyć naszą sytuację, chcą lepszej płacy i zmniejszenia czasu pracy, chcą ażeby ich praca nie szła dla bogatych, nie chcą w ogóle dla nich pracować, ale bogacze do tego nie dopuszczają, gdyż mało wówczas zarobią. Z tego względu uciśnieni robotnicy i chłopi wychodzą do walki przeciw gospodarzom, fabrykantom i ziemianom. Chcą obalić ich panowanie i ustanowić rząd robotniczo-chłopski, przy którym fabryki i ziemia należałyby do chłopów i robotników, a gospodarze nie mogliby żyć z obcej pracy, dzieci nie potrzebowałyby pracować, aby dzieci miały bezpłatne szkoły, w których otrzymywałyby wychowanie proletariackie, a nie, jak w obecnych szkołach, każą dzieciom być posłusznymi dla gospodarzy i dać się dusić. Klasa bogata ma policję, wojsko i podkupionych ludzi, którzy aresztują i uśmiercają bojowników o wolność. Robotników jest jednak bardzo dużo i nie przestraszą się policji, szubienic i więzień, organizują się oni pod chorągwiami partii komunistycznej, która jest silną i prowadzi zdecydowaną walkę. Bogacze boją się zorganizowanych robotników, którzy pod kierownictwem partii komunistycznej prowadzą z nimi walkę. Z tego względu chcą złamać zorganizowany ruch robotniczy. Na pewno są u was na wsi lub w mieście robotnicy i chłopi, którzy siedzą w więzieniach nie z powodu kradzieży

[s] Zapis zgodny z podstawą wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

lub morderstwa, lecz z powodu budzenia przez nich robotników i chłopów do walki z gnębicielami o lepsze jutro. Więzienia nie są jedynym środkiem walki z robotnikami. Bogaci chcą wmówić robotnikom i chłopom, że bieda i bogactwo pochodzi od Boga, bogatych Bóg błogosławił, a biedni za to, że cierpią na tym świecie, po śmierci pójdą prosto do raju. Powinniśmy cierpieć na tym świecie, ażeby nam było dobrze na tamtym świecie. Tak chcą nam wmówić rabini, księża, popi. Każą nam być pobożnymi, a wówczas nam będzie dobrze. Towarzysze dzieci! Nie powinniśmy słuchać rabinów, księży i popów, gdyż pomagają oni bogatym, bowiem ukrywają prawdziwe przyczyny naszej biedy. Mówią oni na komunistów, że są chuliganami, złośnikami, ponieważ komuniści wykazują ich fałsz, ponieważ komuniści chcą polepszyć sytuację chłopów i robotników (wiersz nieczytelny)[t]. Dzieci nie powinny słuchać nacjonalistów, gdyż wiemy dobrze, że jest różnica między interesami bogatych i interesami robotników i chłopów.

Na pewno słyszeliście o Bundzie, Poalej Syjon, między żydowskimi robotnikami, a Polską Partią Socjalistyczną, między polskimi robotnikami. Ich prawdziwa działalność wychodzi na jaw podczas strajku, gdy przywódcy Polskiej Partii Socjalistycznej i Bundu łamią strajki i idą na ugody. Ich szkodliwa praca okazała się już przed wybuchem wojny światowej. Rzekomo socjalistyczne partie we wszystkich krajach wzywały robotników i chłopów do pójścia na front. Robotnicy i chłopi przelewali swoją krew, szli przeciwko robotnikom i chłopom innych krajów. Księża i rabini wzywali do wojny w imieniu Boga, do obrony kraju i cesarza, socjaldemokraci w imieniu ojczyzny, zdradzając interesy proletariatu. Syjonistyczne rzekomo partie robotnicze są środkami do zatumanienia przez burżuazję nieświadomych. Towarzysze dzieci! Nie tylko wśród starszych robotników burżuazja tworzy partie, które mają odciągnąć od walki rewolucyjnej. Robi to samo z nami, ażeby móc zdusić nas, chce żebyśmy byli spokojni, cierpliwi. Burżuazja wie, że gdy obudzimy się również będziemy prowadzili walkę rewolucyjną. Z tego względu stara się obrzydzić nam walkę rewolucyjną. Wśród mas jest wiele organizacji dla dzieci, jak Ha-Szomer, Skif, Bund, Towarzystwo Uniwersytetu Rolniczego[12], Harcerz[13], Związek Młodzieży Wiejskiej[14] stawiają one sobie za cel odwrócenie uwagi dzie-

---

[t] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

[12] Robotnicza organizacja kulturalno-oświatowa utworzona przez Polską Partię Socjalistyczną w 1923 r. w Warszawie. Głównym inicjatorem powstania Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego (TUR) był Ignacy Daszyński. Towarzystwo zajmowało się propagowaniem nauki wśród społeczności robotniczej (wydawanie książek, gazet, organizowanie odczytów, prowadzenie szkół). W 1948 r., na skutek połączenia z Towarzystwem Uniwersytetów Ludowych, przekształciło się w Towarzystwo Uniwersytetów Robotniczych i Ludowych.

[13] W 1918 r. na skutek połączenia działających na terenie trzech zaborów drużyn harcerskich i skautowych powstał Związek Harcerstwa Polskiego (ZHP). Młodzież zrzeszona w ZHP brała czynny udział w walce o niepodległość kraju, uczestniczyła w powstaniu wielkopolskim, wojnie polsko-bolszewickiej oraz powstaniach śląskich. Związek stawiał sobie za cel wychowanie dzieci i młodzieży w duchu braterstwa, szacunku do bliźniego, służby Bogu i ojczyźnie.

[14] Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej powstał w 1928 r. Celem związku była działalność społeczno-kulturalna wśród młodzieży wiejskiej. Na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej, ze względu na charakter narodowo-społeczny tej części państwa związek,

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ci od ich biednego życia. Szomer nie myśli zupełnie o polepszeniu naszej sytuacji w Polsce, lecz wmawia nam fantazję o Palestynie, o martwym języku hebrajskim, który jest obcy dzieciom robotników. Bund również mówi o polepszeniu sytuacji, ale do pracy jeszcze daleko. Skif tworzy iluzję, że szkoła żydowska jest rzeczywiście rewolucyjną i że szkoła ta może zebrać dzieci wszystkich robotników. Towarzysze dzieci! Czy nie widzicie jak obchodzą się z dziećmi rewolucyjnymi, z Pionierami w szkołach? Czy nie wiemy, że w szkołach żydowskich wykładają przedmioty religijne i obchodzą święta religijne. Nie dajmy się oszukać przez Skif i Bund. Musimy walczyć o bezpłatną szkołę w języku macierzystym dzieci, która by nam dała wychowanie proletariackie. Musimy walczyć przeciwko organizacjom dzieci polskich i białoruskich, jak Harcerz, Strzelec, Czerwony Harcerz, pepesowski, które prowadzą te same prace co Skif i Szomer. My, dzieci robotników i chłopów powinniśmy się organizować w Czerwonym Pionierze, który przygotowuje dzieci do walki o oswobodzenie i który uczy dzieci w jaki sposób przyjść z pomocą starszym. Wszystkie dzieci w szeregi Czerwonego Pioniera. Do walki z organizacjami faszystowskimi i socjalfaszystowskimi dla dzieci. Do walki z przygotowaniami wojennymi przeciwko Związkowi Sowieckiemu, do walki z faszystowskim rządem Piłsudskiego. Do walki o rząd robotniczo-chłopski".

Wyżej zacytowany materiał informacyjny da możność zorientowania się, tak w zamierzeniach kierownictwa akcją komunistyczną, jak również w stanie i działalności organizacji komunistycznych, jakkolwiek co do tego punktu, stwierdzić należy, iż szereg danych, przytoczonych w instrukcjach, a charakteryzujących jako aktualny stan rzeczy, nie odpowiada prawdzie.

Kolejne, oparte na przepracowaniu informacji źródłowych, oraz danych statystycznych zestawienie działalności organizacji komunistycznych na terenie województwa wileńskiego, w odniesieniu do najbardziej ważnych dziedzin akcji, wykazuje następujący stan rzeczy:

Hasło zbrojnego powstania

Jak wynikało z uzyskanych w swoim czasie informacji, w okresie wrzesień-początek października 1929 r., Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi wysunął do szeregu aktualnych haseł, hasło ZBROJNEGO POWSTANIA.

Wysunięcie tego hasła na terenie Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno spotkało się ze sprzeciwem pewnej grupy członków, którzy hasło to uważali za zbyt powierzchowne, którego realizacja w warunkach aktualnych nie mogła nastąpić z powodzeniem.

Takie zadanie poszczególnych członków Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno zostało w sposób zdecydowany napiętnowane w liście Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi do Wileńskiego Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z dn. 9 XI 1929 r., przy czym Komitet Centralny fakt ujawnienia się tego rodza-

---

w znacznie większym stopniu współpracował z lokalnymi władzami (sanacyjnymi) niż to było na innych obszarach Polski, gdzie silnie związany był z działaniami politycznymi Stronnictwa Ludowego.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ju nastrojów określił: „Jest to specjalnie niebezpieczne dla wileńskiej organizacji, gdzie jeszcze tkwią w nastrojach oportunistyczne teorie".

W związku z tego rodzaju postawieniem sprawy przez Komitet Centralny Wileński Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w grudniu 1929 r. powziął uchwałę w związku ze wspomnianym listem Komitetu Centralnego, w której w pkt. 3 podaje:

„Komitet Okręgowy przyznaje, że nie bacząc na brak zgody jego z opozycją wileńskiej organizacji przeciwko hasłu zbrojnego powstania, opór przeciwko tym poglądom był zbyt niedostateczny. Zamiast bezwzględnie walczyć z tymi oponentami przez uchwałę wysunięcia tego hasła tylko w odezwach Komitetu Okręgowego, wykazane zostało bez chęci jednak zmniejszenia znaczenia tego błędu na następujące elementy, następujące momenty, które sprzyjały temu:

a) brak hasła zbrojnego powstania w centralnych odezwach,
b) brak wyraźnego i jasnego tłumaczenia znaczenia tego hasła w okólnikach Komitetu Centralnego o październikowej kampanii,
c) prawie całkowite przemilczenie o tym haśle w centralnych wydawnictwach partyjnych («Bolszewik», «Czerwony Ściah»[15], «Do Walki»[16]), jak również brak oceny sytuacji".

Równolegle z tymi informacjami stwierdzone zostało, iż większość odezw, wydanych przez technikę powielaczową Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno w szeregu innych haseł, wysuwa hasło zbrojnego powstania. Okoliczność tą podkreślałem kilkakrotnie w sprawozdaniach sytuacyjnych. Jednak w uzyskanych w tym czasie wydawnictwach centralnych istotnie nie stwierdzono ani wysunięcia tego hasła, ani też artykułów traktujących o tej sprawie.

W połowie stycznia 1930 r. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno wydał okólnik do wszystkich komitetów rejonowych, w którym znów, nawiązując do ciężkiej sytuacji gospodarczej podaje: „stwierdza to, że dojrzewają momenty bezpośrednie rewolucyjnej sytuacji. Jest bliską godzina walki o władzę, zbrojnego powstania, decydujących walk o robotniczo-włościański rząd radziecki".

Ujawnione ostatnio wydawnictwa centralne Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, mianowicie „Bolszewik" Nr 2–3/36 oraz odezwa pt. „Do wszystkich pracujących Zachodniej Białorusi" z datą marzec 1930 r. wysuwają hasło zbrojnego powstania. Przeprowadzone dalsze badania, w celu ustalania zasadniczej istoty wysuwanego hasła doprowadziły do uzyskania listu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi do wileńskiej organizacji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, w którym omawiana jest sprawa dlaczego propagowanie hasła zbrojnego powstania jest aktualnym zadaniem partii. List ten jest również

---

[15] „Czyrwony Ściah" („Czerwony Sztandar") drukowano w języku białoruskim. Był to główny organ Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

[16] Polskojęzyczna gazeta wydawana przez Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Obok „Do walki" w języku polskim drukowano także gazetę „Kujmy broń".

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

wydrukowany w Nr. 2–3/36 organu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi „Bolszewik" z datą marzec-kwiecień 1930 r. Daje on wyczerpujące wyjaśnienie, w jaki sposób kierownictwo Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi ujmuje hasło zbrojnego powstania. Jak widać hasło to wysunięte zostało nie ze względu na bezpośrednią jego aktualność, a jako hasło obecnie mające na celu przyzwyczajenie partyjnego aktywu do konieczności realizowania tego hasła, które wynika samo przez się z ostatecznych dążeń akcji komunistycznej.

W związku z powyższą sprawą zasługuje na podkreślenie, że jednym ze sposobów stopniowej przygotowawczej akcji do realizowania w odpowiedniej chwili hasła zbrojnego powstania, wg dyrektyw Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi ma być obowiązek wszystkich partyjnych organizacji tworzenia kadr masowej rewolucyjnej samoobrony.

Równolegle z takim sposobem działania zaobserwowano analogiczne działanie ze strony Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] [BWRKP], który w dwóch swych odezwach nielegalnych (w języku polskim i białoruskim) pt. „Do robotników Wilna i wszystkich pracujących mas Zachodniej Białorusi" z datą 24 III 1930 r. wysuwa hasła następujące:

„Twórzcie masową antyfaszystowską samoobronę" oraz

„Niech żyje dyktatura proletariatu!"

Również hasło stworzenia masowej antyfaszystowskiej samoobrony zostało przez Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub [Poselski] wysunięte w odezwie pt. „Do walki z nowym systemem białego terroru. Murem staniemy dookoła naszych włościańsko-robotniczych posłów" z datą 15 II 1930 r.

Uzyskany został również materiał informacyjny w postaci kilku odezw, w których m.in. czytamy:

W liście Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z kwietnia br. (wydrukowanym w Biuletynie Informacyjnym Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w kwietniu br.) jest mowa, że „w całym szeregu miejscowości (Białystok, Wilno) młodzieżowcy stawiają kwestię powszechnego uzbrojenia drużyn samoobrony robotniczej".

Wysunięcie wyżej wymienionych momentów w życiu organizacji komunistycznych w dużym stopniu świadczy o tym, że Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi omawiając hasło „zbrojnego powstania" musi w swej działalności przewidywać możność uzyskania w odpowiednim momencie broni i amunicji, a co z tym związane, również czynić zawczasu odpowiednie zabiegi, co do ich uzyskania.

Jakkolwiek znanym jest oświadczenie jednego z wybitnych działaczy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, co do wyposażenia w broń członków partii („broń dostarczą nam sami żołnierze"), to jednak od dłuższego czasu uzyskiwane były i są luźne informacje o magazynowaniu broni przez poszczególnych członków, a nawet organizacje lokalne Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi.

Odpowiednie zestawienie posiadanych dotychczas materiałów informacyjnych w tej sprawie może posłużyć, zdaniem moim, do stworzenia podstaw, stwierdzają-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

cych, że działalność Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi nosi znamiona spisku rozporządzającego składami broni (art. 102 cz. 2 k.k.).

Drużyny samoobrony

W szeregu ostatnich wydawnictw Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi podkreśla konieczność tworzenia drużyn robotniczo-włościańskiej samoobrony. Do drużyn tych mają być wciągani wyłącznie robotnicy, parobkowie, biedota wiejska oraz średniacy oddani sprawie rewolucji.

Równolegle z tym w kolejnych odezwach Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski również wysunął hasło tworzenia „masowej samoobrony robotniczo-włościańskiej".

Jakkolwiek brak jest obecnie bliższych informacji o metodach działania komunistów przy organizowaniu drużyn samoobrony, to jednak kwestia ta wymaga bliższego zbadania.

Na terenie miasta Wilna sprawa drużyn samoobrony w bardziej realnej formie uzewnętrzniła się w okresie przygotowań do obchodu pierwszomajowego.

Wówczas uzyskane zostały informacje konfidencjonalne, że z członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi mają być zorganizowane tzw. dziesiątki tworzące osobne grupy pod kierownictwem dowódcy. Zadaniem tych dziesiątek miała być obrona demonstracji i sztandarów komunistycznych. Jedna z tych dziesiątek miała być zaopatrzona w broń palną krótką (rewolwery), której użycie miało nastąpić w wypadku, gdyby policja użyła broni palnej przy rozpraszaniu demonstracji. Członkowie innych dziesiątek mieli być uzbrojeni w laski, na których końcu miały być szpilki, a to w celu odpowiedniej obrony w czasie ewentualnej szarży policji konnej.

Czy i o ile projekt ten został zrealizowany nie zdołano ustalić, bowiem w okresie akcji prewencyjnej przed 1 Maja wszyscy znani członkowie dziesiątek zostali zatrzymani, jednak obecnie twierdzić można, że uzyskane wówczas informacje konfidencjonalne były prawdziwe.

Kwestię organizowania drużyn samoobrony Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno wysunął ponownie w związku z akcją przedwyborczą w okręgu święciańskim. W wydanej ostatnio odezwie tego Komitetu Okręgowego czytamy:

„Twórzcie masowe drużyny samoobrony dla obrony wieców, demonstracji, mówców! Murem dookoła rewolucyjnych posłów Zmahanie…[u] Masy pracujące Polski Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy uciskane, wyzyskiwane i głodujące, poprzez demonstracje rewolucyjne, poprzez masowe strajki polityczne, poprzez starcia i walki z policją, osadnikami, obszarnikami i fabrykantami coraz bardziej się zbliżają do zbrojnego powstania, które jedynie może ich zrównać z ich braćmi w Związku Radzieckim".

[u] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Kampania w obronie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich

Rzeczą dostatecznie dowiedzioną jest, że Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi, zresztą, jak i Komunistyczna Partia Polski we wszystkich swoich enuncjacjach, wystąpieniach itd. na plan pierwszy wysuwa kwestię rzekomej wojny świata kapitalistycznego przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich. Kampania obrony Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, która przebija swymi hasłami we wszystkich wystąpieniach komunistów obecnie jest specjalnie nasilaną.

Szereg ujawnionych ostatnio wydawnictw wskazuje, iż komuniści w chwili obecnej głoszą bezpośrednie niebezpieczeństwo napadu wojennego na Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich. Jak wynika z tych wydawnictw obecnie Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi prawdopodobnie, analogicznie z poczynaniami Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski wydał polecenie tworzenia komitetów obrony Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Bliższych danych co do sposobu tworzenia tych komitetów na razie nie uzyskano.

Akcja wśród wojska

W opisanych warunkach rzeczą jasną jest, iż Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi i Komunistyczny Związek Młodzieży Zachodniej Białorusi w dużym stopniu nasila pracę wśród wojska, poborowych i w organizacjach Przysposobienia Wojskowego.

Dotychczas brak jest konkretnych danych, które wskazywałyby na istnienie w oddziałach wojskowych, stacjonowanych na terenie województwa wileńskiego, komórek komunistycznych.

Natomiast należy zwrócić baczniejszą uwagę na prowadzenie przez komunistów akcji wśród poborowych. Odnośnie sposobów prowadzenia roboty wśród poborowych zasługuje na podkreślenie okólnik Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi (Komitet Okręgowy) Wilno ze stycznia 1930 r., w którym m.in. czytamy:

„Zwiększona aktywność antysowiecka bloku państw imperialistycznych, rosnące zbrojenia tych państw, spowodowane zaostrzającym się kryzysem gospodarki kapitalistycznej, sprzeczność między tym kryzysem, a rozwojem budownictwa socjalistycznego w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich wskazuje na bezpośrednie niebezpieczeństwo wojny całego obozu kapitalistycznego przeciw Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich.

W kapitalistycznej Polsce, mającej być bramą wypadową w wojnie przeciw Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich wraz z rosnącym ekonomicznym i politycznym kryzysem dyktatury faszystowskiej, wraz z rosnącą bojowością proletariatu, pracujących mas chłopskich i żołnierskich, z dojrzewaniem sytuacji rewolucyjnej (demonstracje bezrobotnych w Łodzi, Warszawie, Poznaniu, Lwowie, na Wileńszczyźnie i Słonimszczyźnie) burżuazja gorączkowo szykuje, przy pomocy socjal- i nacjonalfaszystów, wojnę przeciw Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich, chce w niej znaleźć wyjście z kryzysu. Zacieśnia się antysowiecki blok Polski z państwami ościennymi, sojusz z państwami bałtyckimi[17], układ

[17] Sojusz realizowany w ramach zrodzonej w 1917 r. koncepcji utworzenia Związku Bałtyckiego. Realna możliwość rozwijania współpracy z państwami bałtyckimi nastąpiła dopiero w 1919 r., po

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

likwidacyjny polsko-niemiecki[18], sojusz z Rumunią[19] i Małą Ententą[20], następuje dalsze naprawienie aparatu państwowego do celów wojny imperialistycznej i gnębienia wojny domowej, faszyzacja kas chorych, militaryzacja samorządów, rozbudowa przemysłu wojennego, militaryzacja kolei, utworzenie wydziału wojskowego w Ministerstwie Rolnictwa, budżet zawierający prawie 40% wydatków na cele wojny, zmiana konstytucji itd., następuje dalsza militaryzacja istniejących już i forsowanie nowych organizacji Przysposobienia Wojskowego (Strzelec, organizacje Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego, Związek Obrońców Ojczyzny[21] itd.) czysto polskich, jak i białoruskich oraz ukraińskich. Na Zachodniej Białorusi usiłuje rząd, obok istniejącego Strzelca polskiego tworzyć przy pomocy białoruskich socjal- i nacjonalfaszystów, Strzelca białoruskiego.

To wszystko stwarza konieczność zwrócenia o wiele większej niż dotychczas uwagi partii na pracę w tych ośrodkach, które wychowują dla przyszłej wojny narzędzia imperialistycznego mordu. Stwarza to konieczność bezwzględniejszego niż dotychczas demaskowania roli socjal- i nacjonalfaszystów, którzy pod przykrywką pacyfizmu aktywnie współpracują z faszyzmem w przygotowaniu wojny (socjalfaszyści uchwalają budżet faszystowskiego rządu, judzą masy przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich, szerzą kłamstwo o czerwonym moskiewskim imperializmie, organizacjach Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego itd.). W pierwszym rzędzie należy bardziej uaktywniać niedostateczną dotychczas pracę w armii i wśród poborowych.

1. Ze wszystkimi odchodzącymi do wojska członkami partii Związku Młodzieży Komunistycznej, frakcjonistami i sympatykami powinna miejscowa organiza-

---

uznaniu przez II Rzeczpospolitą Łotwy i Estonii. W 1920 r. na konferencji w Rydze spotkali się przedstawiciele Polski, Finlandii, Litwy, Łotwy, Estonii, a także Ukrainy. Podjęto wówczas decyzję o powołaniu Rady Delegatów Państw Bałtyckich i Rady Przedstawicieli Wojskowych. Zakładano rozwijanie współpracy, pokojowe rozstrzyganie sporów i utworzenie sojuszu obronnego przeciwko ewentualnej agresji ze strony Rosji bolszewickiej. W marcu 1922 r. w Warszawie doszło do spotkania ministrów spraw zagranicznych Polski, Finlandii, Łotwy i Estonii, na którym podpisano układ wojskowy zobowiązujący sygnatariuszy do udzielenia wzajemnej pomocy w przypadku agresji ze strony wroga. Układ nie wszedł w życie, gdyż nie został ratyfikowany przez Finlandię. W Polsce głównym zwolennikiem koncepcji Związku Bałtyckiego był Józef Piłsudski.

[18] Polsko-niemiecki układ likwidacyjny został podpisany 31 X 1929 r. w Warszawie. Dotyczył rezygnacji z prawa do likwidacji mienia obywateli niemieckich przez II Rzeczpospolitą oraz zrzeczenia się obu stron wszelkich roszczeń finansowych.

[19] Sojusz polsko-rumuński (1921–1940) został zawarty 3 III 1921 r. w Bukareszcie. Zobowiązywał sygnatariuszy do udzielenia wzajemnej pomocy w przypadku niesprowokowanego ataku ze strony Rosji sowieckiej. W dwudziestoleciu międzywojennym Rumunia była jednym z niewielu państw, z którymi II Rzeczpospolita utrzymywała przyjazne stosunki. Po wybuchu II wojny światowej naczelne władze polskie ewakuowały się do Rumunii.

[20] System sojuszy zawartych pomiędzy Czechosłowacją, Królestwem SHS (później Jugosławią) i Rumunią. Mała Ententa dążyła do zachowania powojennego *status quo*, wymierzona była przeciwko rewizjonizmowi węgierskiemu. Po konferencji w Monachium w 1938 r. porozumienie przestało obowiązywać, zaś rok później zostało rozwiązane przez Jugosławię i Rumunię.

[21] Federacja Polskich Związków Obrońców Ojczyzny powstała w 1927 r. jako organizacja skupiająca i koordynująca działania związków kombatanckich związanych ze środowiskiem Piłsudczyków. W 1939 r. zrzeszała ona 37 organizacji liczących łącznie ponad 600.000 członków.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

cja pozostawać w ścisłym kontakcie, należy tworzyć koła poborowych, w których trzeba podkreślać ważność pracy w wojsku w chwili obecnej, ze względu na zbliżanie się wojny i sytuacji rewolucyjnej, trzeba wskazywać na gorączkowe zbrojenia państw imperialistycznych, przeciwstawiając im prawdziwie pokojową politykę Rosji sowieckiej, trzeba mobilizować ich dokoła żądań o skrócenie służby wojskowej do 6 miesięcy, służby w miejscu zamieszkania, zasiłków dla rodzin poborowych w ilości całkowitego zarobku poborowego itd. Przy odchodzeniu poborowych należy organizować masówki na dworcach i miejscach ich skupień, organizować masowe odprowadzanie ich przez robotników i chłopów ze śpiewem rewolucyjnych pieśni. Przed odejściem poborowych (ścisłych lub sympatyków) miejscowa organizacja bierze od nich adresy pułku i ustala patrole, które następnie przesyła do Okręgowego Komitetu Wojskowego (kampania poborowa w marcu 1930 r.).

2. Wszędzie tam, gdzie stoi wojsko, a nie ma partyjnych kontaktów, powinna miejscowa organizacja starać się bezwzględnie o nawiązanie takich kontaktów, wykorzystując wszelkie możliwe w tym kierunku drogi: znajomości, pokrewieństwo itp. Tam, gdzie kontakty są, należy wśród żołnierzy prowadzić systematyczną pracę, wyznaczając przy każdym rejonie odpowiedzialnego człowieka. Jeżeli w kompanii jest kilka kontaktów, tworzymy jaczejkę kompanijną.

A. Jaczejka kompanijna powinna dokładnie znać życie pułku. Jakie jest jedzenie, odzież, stosunek oficerów do żołnierzy, co mówią dowódcy na pogadankach, tzw. lekcjach oświaty, wypadki bicia żołnierzy i jakie są uroczystości w pułku, o wszystkim tym powinna [być] jaczejka kompanii, a przez nią partia poinformowana, powinna na każde zdarzenie w pułku natychmiast zareagować, mobilizując żołnierzy do masowego żądania lepszego jadła, masowych protestów przeciwko uciskowi oficerskiemu itd. Należy przeciwdziałać faszyzacyjnej robocie oficerów (oświata, ognisko żołnierskie, wydawnictwa dla żołnierzy, uroczystości wojskowe, kino), zmierzająca do zabicia w nich świadomości klasowej — praca nad rewolucyjnym uświadomieniem żołnierzy. Trzeba demaskować oficerów, jako sługusów kapitału, demaskować hasła patriotyzmu, obrony ojczyzny, przeciwdziałać klerykalizacji i polonizowaniu białoruskich, ukraińskich i żydowskich robotników i chłopów w mundurach. Oficerską agitację trzeba paraliżować, popularyzując zdobycze mas pracujących i żołnierzy w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, armii burżuazyjnej przeciwstawiać Armię Czerwoną klasową, gdzie żołnierz służy w miejscu zamieszkania, nie zna ucisku oficerów, gdzie armia jest szkołą uświadomienia klasowego.

B. W swojej codziennej pracy powinna jaczejka stale wskazywać żołnierzom, jak międzynarodowa i polska burżuazja szykuje wojnę przeciw pierwszemu państwu robotników i chłopów — Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich, jak w tej wojnie chce ich, robotników i chłopów użyć na mięso armatnie. Imperialistycznej polityce państw burżuazyjnych, jaczejka przeciwstawia pokojową politykę Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, wzywając do jego aktywnej obrony i zamiany wojny imperialistycznej w wojnę domową. Musi starać się rozwiać szerzoną w wojsku legendę o dziadku Piłsudskim, rzekomym opiekunie żoł-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nierzy, wskazując, że jest to wykonawca imperialistycznych planów faszystowskiej dyktatury kapitalistów i obszarników.

C. Wobec zbliżającej się sytuacji bezpośrednio rewolucyjnej jaczejka kładzie szczególny nacisk na stałe wykazywanie łączności żołnierzy z robotnikami i pracującymi chłopami, popularyzując wśród nich ich rewolucyjną walkę o fabryki dla robotników, ziemię dla pracujących chłopów, samookreślenie aż do oderwania narodów podbitych, popularyzuje wśród nich rewolucyjne wystąpienie mas pracujących, wzywa żołnierzy do udziału w ich wystąpieniach, wzywa do przeciwstawienia się dowódcom, gdy rozkażą im strzelać do robotników i chłopów w czasie strajków, demonstracji, do bratania się z nimi itd.

Wzywa do wspólnej walki robotników, pracujących chłopów i żołnierzy o zbrojne powstanie, o rady delegatów robotniczych, chłopskich i żołnierskich, o polską republikę rad, o zjednoczoną białoruską republikę rad, należy uświadamiać żołnierzy, że imperializm polski wykorzystuje ich jako broń do okupacji Zachodniej Białorusi, do gnębienia narodowo-wyzwoleńczej rewolucyjnej walki mas pracujących Zachodniej Białorusi, stara się zaszczepić w duszy żołnierza, robotnika i chłopa z Mazowsza i Poznania jad szowinizmu i nacjonalizmu. Trzeba wyrabiać w żołnierzach zrozumienie i solidarność wyzwoleńczej walki mas pracujących Zachodniej Białorusi, tłumaczyć im że obalenie polskiego imperializmu na Zachodniej Białorusi oznacza wyzwolenie dla nich od własnych ciemiężców.

D. Jaczejka demaskuje zdradziecką robotę socjal- i nacjonalfaszystów Polskiej Partii Socjalistycznej, Bundu, Wyzwolenia, Stronnictwa Chłopskiego[22], grupy Łuckiewicza i Ostrowskiego, którzy pod płaszczykiem radykalnych frazesów o demokracji i pacyfizmie usiłują odwrócić uwagę mas pracujących od walki o obalenie dyktatury faszystowskiej i silniej je związać z aparatem państwa burżuazyjnego.

E. Szczególną uwagę należy poświęcić pracy w oddziałach Korpusu Ochrony Pogranicza[23], gdzie faszyzowanie żołnierzy jest szczególnie mocne. Tej faszyzacji i korumpowaniu żołnierzy przez wpisanie ich do złotych ksiąg pamiątkowych za

---

[22] Partia polityczna Stronnictwo Chłopskie (SCh) istniała w latach 1926–1937. Powstała w wyniku połączenia Jedności Ludowej i Związku Chłopskiego. W swoim programie głosiła m.in. przeprowadzenie reformy rolnej bez odszkodowań, upowszechnienie opieki społecznej, była zwolennikiem ustroju republikańskiego, demokratycznego. Ugrupowanie zostało zdelegalizowane przez władze polskie na skutek rozszerzania się w nim wpływów komunistycznych.

[23] Bezpośrednią przyczyną utworzenia Korpusu Ochrony Pogranicza była niestabilna sytuacja na pograniczu polsko-sowieckim i polsko-litewskim. Po nieudanej próbie przekazania policji granicznej zadań związanych z ochroną szczelności granicy, władze państwowe powróciły do ponownej koncepcji obsadzenia wschodnich rubieży Rzeczypospolitej przez formację wojskową. Z tą jednak różnicą, iż nowe jednostki — inaczej niż Bataliony Celne i Straż Graniczna — miały być dobrze wyposażone i przygotowane do pełnienia zadań. Decyzja o utworzeniu wojskowej formacji granicznej podjęta została na posiedzeniach Komitetu Politycznego Rady Ministrów 8 i 21–22 VIII 1924 r. Ministerstwo Spraw Wojskowych 12 XII 1924 r. wydało rozkaz o utworzeniu Korpusu Ochrony Pogranicza. Nową rolą, jaką otrzymał Korpus Ochrony Pogranicza w stosunku do poprzednich formacji granicznych, były zakrojone na szeroką skalę działania oświatowo-kulturalne, obliczone na pozyskanie zwłaszcza niepolskich mieszkańców strefy nadgranicznej. Akcja propagandowa miała uodporniać lokalną społeczność na hasła komunistyczne.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

różne zasługi należy przeciwstawiać naszą usilną pracę ze względu na ważne strategiczne znaczenie Korpusu Ochrony Pogranicza.

F. Równolegle do roboty organizacyjnej w wojsku, a nawet niezależnie od niej, należy prowadzić agitację przy pomocy literatury, przy czym należy to robić w naszych ogólnych kampaniach politycznych, jak i konkretnych wypadkach z życia wojska, np. manewry, oraz sypać (ewentualnie dzielić) literaturę specjalnie wojskową oraz ogólną. Technicznie należy wybierać miejsca, którędy żołnierze najczęściej przechodzą — koszary, place ćwiczeń itd.

G. Przy robocie w wojsku należy zachować ścisłą konspirację na zewnątrz, jak i wewnątrzpartyjną, należy wyznaczać do pracy osoby nieskompromitowane, nie rzucające się w oczy swym wyglądem, możliwie kobiety. Osoba pracująca w wyżej wymienionej [dziedzinie] musi być zupełnie odseparowana od innych odcinków naszej pracy.

3. Obok pracy w armii należy większą, niż dotychczas uwagę, poświęcić pracy w Strzelcu i innych organizacjach Przysposobienia Wojskowego. Dyktatura faszystowska usiłuje obok regularnej armii przygotować przy pomocy socjal- i nacjonalfaszystów kadry wojskowe, wciągając masy pracujące do takich organizacji jak Strzelec, Przysposobienie Wojskowe i Wychowanie Fizyczne, Związek Obrońców Ojczyzny, Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego, Czerwone Harcerstwo[24], które poza szkoleniem wojskowym, mają za zadanie rozbijanie rewolucyjnej walki mas pracujących, szerzenie faszystowskiej ideologii w masach, a na Zachodniej Białorusi ich gęsto rozsiana sieć ma za zadanie utrwalić rządy okupantów, spolonizować i sfaszyzować synów robotników i chłopów. W organizowaniu Strzelca istnieje ścisła współpraca między administracją państwową i samorządami gminnymi a kapitalistami, obszarnikami i kułakami. W niektórych majątkach istnieje przymus należenia robotników rolnych do Strzelca (Głębokie). Fabrykanci zwracają się do Strzelca po robotników (Huta Vitryum w Wilnie), faszystowscy wójtowie i ich kułaccy pomocnicy uchwalają budżety na Strzelca, na Przysposobienie Wojskowe i Wychowanie Fizyczne itd.

Nasza praca w Strzelcu i innych organizacjach Przysposobienia Wojskowego zmierza do rozbijania ich, organizowania masowych wystąpień z nich, wskazując masom na ich kontrrewolucyjny charakter. Należy demaskować sposoby przyciągania młodzieży robotniczo-chłopskiej do Strzelca, a więc ulgi w służbie wojskowej, przyrzekanie posad, chodzenie do kin, cyrków itd.

Faszystowskim i półfaszystowskim organizacjom Przysposobienia Wojskowego: Strzelcowi, Towarzystwu Uniwersytetu Robotniczego, Związkowi Obrońców Ojczyzny, reformistycznym związkom sportowym — należy przeciwstawiać rewolucyjne organizacje młodzieży, czerwone organizacje sportowe, zakładać sekcje sportowe przy rewolucyjnych związkach zawodowych, tworzyć masową anty-

---

[24] Czerwone Harcerstwo Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego działało w latach 1926–1939. Powstało z inicjatywy Organizacji Młodzieży TUR jako przeciwwaga dla Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP). Była to socjalistyczna organizacja młodzieżowa związana z PPS. Do głównych działaczy Czerwonego Harcerstwa należeli m.in. Stanisław Dubois (przewodniczący), Kazimierz Wojciechowski czy Józef Deptuła. Organizacja posiadała również swój organ prasowy — „Gromadę".

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

faszystowską samoobronę. Zarówno w nich, jak i w wojsku, należy, obok innych, popularyzować hasło powstania zbrojnego".

Poza planową pracą przy rocznym wcieleniu poborowych, w okresie sprawozdawczym podkreślić należy specjalne nasilenie akcji w związku z wcieleniem II tury rocznika 1908. Tej sprawie poświęcony został specjalny okólnik Sekretariatu Komitetu Centralnego Komunistycznego Związku Młodzieży w Polsce z datą luty 1930 r., w którym m.in. czytamy:

„W początkach marca odbędzie się wcielenie do wojska II tury poborowych rocznika 1908. Do wojska idzie ok. 100.000 młodzieży. Wymusztrować i zrobić z niej posłuszne narzędzie do krwawego duszenia rosnącego niezadowolenia mas pracujących oraz do napaści na Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich w imię interesów obrony ojczyzny kapitalistycznej.

Będąc przeciwko armii burżuazyjnej, Związek Młodzieży Komunistycznej nie ucieka jednak od armii i pracy w niej. Kardynalnym obowiązkiem Związku Młodzieży Komunistycznej jest uniemożliwić faszyzmowi polskiemu tumanienie i ogłupienie służącej w wojsku młodzieży pracującej. Zadanie to jest wykonane przez organizowanie żołnierzy, wyjaśnienie im istoty i roli armii burżuazyjnej, wytłumaczenie im, że obowiązkiem ich, jako synów klasy robotniczej, jest nie dać się wykorzystać jako narzędzie walki przeciwko swym braciom tu w Polsce i w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, a broń, jaką im dano do walki z ruchem rewolucyjnym, z Armią Czerwoną winni skierować w pierś własnych oficerów, ucieleśniających w wojsku dyktaturę faszystowskiej burżuazji.

Należy więc jak najszerzej wykorzystać nadchodzące wcielenie poborowych do szeregów i rozwinąć akcję uświadamiającą wśród tych poborowych tak, aby do wojska weszła już nie ślepa, lecz uświadomiona, bierna masa, młodzież robotnicza, świadoma rewolucyjnych zadań i gotowa te zadania urzeczywistniać.

Akcję tę przeprowadzamy w sposób następujący: tworzy się koła poborowych, do których przechodzą wszyscy członkowie organizacji. Koła te zajmują się robotą polityczno-uświadamiającą oraz agitacyjną wśród bezpartyjnych poborowców, rejestrują ich, zwołują zebrania i masówki poborowych, na których wyjaśnia się nasze zadania i cele. Cała organizacja, a nie tylko poborowi, prowadzi tę akcję wśród całej młodzieży robotniczej i chłopskiej. Do akcji muszą być wciągnięte szerokie rzesze młodzieży bezpartyjnej i innopartyjnej. Należy zwoływać miejscowe i dzielnicowe zebrania i konferencje poborowych, masówki pożegnalne i demonstracje robotnicze, które by ze śpiewem i sztandarami odprowadzały poborowych do pociągu.

Należy jak najbardziej stanowczo przeciwstawić się usiłowaniom faszyzmu, chcącego oderwać, izolować robotników i chłopów w mundurach od ich towarzyszy w cywilu, na fabrykach, kopalniach, folwarkach. Organizacje Związku Młodzieży Komunistycznej spełnią swój obowiązek, jeżeli doprowadzą do nierozerwalnej łączności żołnierzy z robotnikami i chłopami. W tym celu należy rzucać na zebraniach fabrycznych ideę ścisłego powiązania robotników zatrudnionych w danym przedsiębiorstwie z młodzieżą, która od nich poszła do wojska, ideę szefostw. Tak więc [łączność] będzie utrzymana poprzez stałe wzajemne informowanie się o położeniu

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

na fabryce, o warunkach pracy i płacy, o przejawach terroru itd., a żołnierze o życiu w koszarach, zachowywaniu się oficerów itp. Należy przeprowadzić wśród robotników kampanię grosza żołnierskiego, tzn. stałe opodatkowanie robotników danego przedsiębiorstwa po kilka groszy miesięcznie (5–10 gr) dla zakupienia literatury, gazet, tytoniu itd. dla swoich żołnierzy. Tym sposobem utrzymana będzie silna idea braterstwa robotników i chłopów w mundurach ze swoimi braćmi w cywilu".

Nasilana w tym okresie akcja wśród poborowych, na którą Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno kładł specjalny nacisk, gdyż przedstawiciele tego Komitetu Okręgowego udzielali co do jej prowadzenia dyrektyw ustnych tak na konferencjach rejonowych, jak i przybywającym do Komitetu Okręgowego z poszczególnych komitetów rejonowych. Komitety rejonowe zaopatrzone zostały w specjalne tezy dla kół poborowych.

Jak sądzić można z niektórych danych, akcja wśród poborowych II tury rocznika 1908 przez poszczególne komitety rejonowe została przeprowadzona w myśl intencji kierownictwa czego dowodem może być, iż wyjeżdżający do oddziałów wojskowych poborowi w poszczególnych wypadkach otrzymywali bardziej szczegółowe instrukcje, co do pracy w oddziałach wojskowych, a nawet kontakty w poszczególnych oddziałach.

Dążąc do odpowiedniego urobienia nastroju wśród poborowych, wcielonych do oddziałów, stacjonowanych na terenie miasta Wilna i Nowo Wilejki, Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno wydał szereg specjalnych odezw i ulotek.

Akcja, prowadzona wśród członków organizacji Przysposobienia Wojskowego nie daje dotychczas podstaw do mniemania, aby przyniosła ona rezultaty pożądane przez komunistów. Zaobserwowane przedostanie się członków Komunistycznego Związku Młodzieży do poszczególnych lokalnych placówek Związku Strzeleckiego, a w jednym wypadku Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej zostało zlikwidowane.

Akcja wśród kolejarzy

Dążąc planowo do osłabienia sił obronnych państwa polskiego, komuniści zwracają również uwagę na prowadzenie akcji wśród kolejarzy, obsługujących linie transportu i zaopatrzenia.

W roku bieżącym Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi kładła specjalny nacisk na tę akcję. W roku 1929 Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w swych uchwałach o najważniejszych zadaniach organizacyjnych podał, że warsztaty i funkcjonariusze kolejowi winni być traktowani na równi z tzw. wielkimi przedsiębiorstwami, na opanowanie których Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi na równi z Komunistyczną Partią Polski kładzie specjalny nacisk. W uchwałach tych umieszczony został ustęp następujący: „W całej pracy praktycznej Sekretariat powinien zwrócić szczególną uwagę na kolejowe warsztaty w Łapach, Białymstoku, Brześciu nad Bugiem i w Wilnie".

Rozpoczęta akcja nie przyniosła widocznie pożądanych wówczas rezultatów, gdyż w biuletynie Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Biało-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

rusi Nr 4/14 z października 1929 r. Komitet Centralny w apelu do wszystkich komitetów i członków partii, podaje: „Partia dotychczas nie skierowała wszystkich swych lepszych sił na opanowanie węzłów kolejowych, zwłaszcza źle spisała się partia z kolejarzami".

W kwietniu 1930 r. w organie Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi „Do walki" Nr 3/7 znajdujemy artykuł treści następującej: „Kolejarze do walki! Położenie robotników kolejowych w Polsce i u nas na Zachodniej Białorusi pogarsza się tak samo, jak i położenie całej klasy robotniczej. Zupełnie niedawno warszawska dyrekcja wyrzuciła na ulicę 30.000 robotników kolejowych. Fala redukcji ogarnęła i koleje żelazne Zachodniej Białorusi. Tak np. wileńska dyrekcja kolejowa wydała rozporządzenie, zgodnie z którym cała praca warsztatów kolejowych skraca się do 4 dni w tygodniu. Rozporządzenie to — krok do przygotowywanej masowej redukcji i zwolnień z naszych wileńskich warsztatów kolejowych.

Należy podkreślić, że kolejarze jeszcze niedostatecznie aktywnie występują przeciw rządowi faszystowskiemu, socjalfaszystowskim wodzom związków zawodowych (Polska Partia Socjalistyczna, Narodowa Partia Robotnicza[25], Chadecja[26] i inne). Rozporządzenie dyrekcji wileńskiej mówi o tym, że takie same środki będą zastosowane w całym szeregu innych miejsc i przede wszystkim w takich dużych centrach proletariatu kolejowego, jak Białystok, Brześć nad Bugiem, Łapy, Lida, Łuniniec i inne.

W odpowiedzi na ofensywę rządu kolejarze przygotowujcie się do walki strajkowej, wypędzajcie precz socjalfaszystów, stawajcie do walki przeciw dyktaturze faszystowskiej Kolejarz S."

Akcja komunistów, prowadzona wśród kolejarzy widocznie stopniowo się rozwija, czego dowodem są następujące materiały zebrane przez tutejszy urząd.

W Nr. 2/32 z datą marzec-kwiecień 1930 r., wydawnictwa „Nowy Przegląd", wydrukowana została rezolucja Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski w sprawie działalności Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, w której m.in. czytamy: „Partia poświęciła wiele uwagi przeprowadzeniu podstawowego zadania wytkniętego jej przez III Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi — wzmożeniu pracy w wielkich fabrykach, organizacyjnemu utrwaleniu wpływów partii i rozszerzeniu akcji masowej. Uznając znaczne wysiłki partii w tym kierunku (stworzenie komórki kolejarzy w…[v]) Komitet Centralny

---

[25] Robotnicza partia polityczna powstała w 1920 r. w wyniku połączenia Narodowego Związku Robotniczego i Narodowego Stronnictwa Robotników. Narodowa Partia Robotnicza (NPR) uznawała walkę klas (nie podnosząc jej jednak do zasady bezwzględnej), głosiła solidaryzm społeczny, opierała się na zasadach chrześcijańskich. W 1926 r. partia uległa podziałowi. Nowo powstała NPR-Lewica poparła działania Józefa Piłsudskiego, zaś pozostała, większa część partii przeszła do opozycji i pod koniec lat dwudziestych weszła do Centrolewu. NPR istniała do 1937 r. kiedy to stała się częścią nowo utworzonego Stronnictwa Pracy.

[26] Chrześcijańska demokracja (Chadecja, ChD) jako ruch społeczno-polityczny pojawiła się w Europie pod koniec XIX w. Była odpowiedzią Kościała katolickiego na rosnącą popularność ideologii socjalistycznej. Chadecja za najwyższą wartość uznawała rodzinę, głosiła hasła przestrzegania zasad etyki chrześcijańskiej, solidaryzmu społecznego, pluralizmu. W II Rzeczypospolitej przedstawicielem chadecji było Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji istniejące w latach 1919–1937.

[v] Wielokropek zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Komunistycznej Partii Polski stwierdza, że realne zdobycze na tym polu stanowią zaledwie pierwsze kroki".

Stopniowy rozwój pracy wśród kolejarzy wysunął konieczność uchwalenia specjalnych tez w tej sprawie przez VII Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski. Odnośna uchwała VII Plenum brzmi w sposób następujący: „W dotychczasowej pracy wśród kolejarzy musi nastąpić radykalny i natychmiastowy zwrot. W tym celu należy:

1. Zerwać całkowicie z dotychczasowymi szkodliwymi nawyknieniami, jakoby praca wśród kolejarzy stanowiła specjalną robotę, której nie mogą prowadzić bezpośrednie organizacje okręgowe (w większości wypadków organizacje kolejarzy nie są bezpośrednio kierowane przez miejscowe organizacje partyjne).

2. Niezwłoczne zorganizowanie komórki partyjnej wszystkich kolejarzy komunistów i z całym rozmachem przystąpienie do werbunku do partii rewolucyjnych kolejarzy.

3. Wciągnięcie do komitetów okręgowych dzielnic i wydziałów związkowych przedstawicieli kolejarzy.

4. Zorganizowanie węzłowych sekcji kolejarzy: zwołanie «narad» kolejarzy w poszczególnych okręgach i ogólnokrajowych.

5. Przeprowadzenie z większym naciskiem, aniżeli dotychczas kampanii wśród kolejarzy o przywrócenie prawa wybierania na oddziałach kolejowych przez wszystkich tam pracujących robotników, delegacji i komitetów oddziałowych. Na oddziałach kolejowych należy wybierać pełnomocników, tworząc grupy związkowe".

W końcu nadmienić muszę, iż ostatnio ujawniony biuletyn informacyjny Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Nr 1 z datą kwiecień 1930 r. zawiera wzmiankę treści następującej:

„Już po zamknięciu numeru nadeszło sprawozdanie o ożywieniu roboty wśród kolejarzy w Brześciu nad Bugiem. Odbudowana została organizacja partyjna na węźle brzeskim. Powstały dwie nowe komórki w warsztatach kolejowych".

Z wywiadu wewnętrznego brak jest informacji o istnieniu na terenie województwa wileńskiego komórek komunistycznych wśród kolejarzy. Jednak stałe dopingowanie ze strony Komitetu Centralnego organizacji wileńskiej Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w kierunku wzmożenia działalności wśród kolejarzy, niezawodnie musi pobudzać tę organizację do nasilania tej akcji.

W związku z tym w marcu br. uzyskane zostały informacje, że akcja komunistyczna wśród kolejarzy w warsztatach w Nowo Wilejce ma być prowadzona nie bezpośrednio przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi, a przez Polską Partię Socjalistyczną-Lewicę, przy czym kierownictwo tą akcją objął znany działacz Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, a jednocześnie członek Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy Mendelson Szmuel, student Uniwersytetu Stefana Batorego[27].

---

[27] Uniwersytet powstał z inicjatywy Stefana Batorego w 1579 r. w wyniku przekształcenia Kolegium Jezuitów w Wilnie w Akademię i Uniwersytet Wileński Towarzystwa Jezusowego. Uczelnia miała za zadanie promować kulturę polską na północno-wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Akcja antypodatkowa

Niemniej ważne znaczenie w kierunku możliwości dezorganizowania normalnego życia państwowego, ma w przekonaniu komunistów, prowadzona przez nich kampania antypodatkowa. W związku z tym zasługuje na podkreślenie artykuł, umieszczony w organie Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski „Gromada"[28] Nr 2 z roku 1930 pt. „Jak walczyć z ciężarami podatkowymi". W artykule tym czytamy:

„Wroga postawa mas chłopskich, wobec jawnego ataku na ich byt spowodowała, że rząd, za radą swych agentów — ugodowych stronnictw — Wyzwolenia, Stronnictwa Chłopskiego i Polskiej Partii Socjalistycznej postanowił wydobyć od chłopów potrzebne mu pieniądze na dalsze przygotowania wojny ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich w sposób mniej jawny. W taki sposób, żeby wychodziło, że niby to rząd nie nakłada nowych ciężarów, a Sejm i stronnictwa ugodowe niby to są obrońcami ludu pracującego.

Przede wszystkim zabrano się do jak najszybszego podniesienia podatków samorządowych, płaconych zarówno w pieniądzach, jak i w naturze (szarwarki), przerzucając cały szereg nowych wydatków na samorządy i odciągając tym samym od tych wydatków skarb państwa.

Dotyczy to zwłaszcza olbrzymich wydatków na budowanie nowych dróg, w myśl ogólnych planów przygotowania wojny przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich. Uzależniwszy pomału cały samorząd wiejski (gminy i sejmiki) bezpośrednio od faszystowskich starostów, rząd miał pewność, że owe sejmiki i gminy będą wydawać pieniądze na te cele, które sam rząd wyznaczy i że tym samym ściągane przez samorządy pieniądze będą szły w gruncie rzeczy na potrzeby ogólnopaństwowe. Podobnie ostro zabrano się do ściągania wszelkich niby to «dobrowolnych» składek na Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, Strzelca itp.

Jednocześnie z niezwykłą surowością zabrano się do ściągania wszelkich zaległości podatkowych. W projekcie nowego budżetu rząd mówi o ściągnięciu wszystkich zaległości, a tymczasem obszarnicy i fabrykanci przy pełnym poparciu rządu faszystowskiego w bieżącym roku przestali ostatecznie wpłacać zaległości podatku majątkowego (za pierwsze półrocze wpłacono 7 mln zamiast przewidywanych nawet w budżecie 30 mln).

Dalej postanowiono zapewnić kredyty bankom państwowym również z nowych ukrytych podatków chłopskich. W tym celu podniesiono wydatnie składki ubezpieczeniowe od ognia, powiększając w ten sposób dochody Powszechnego Zakładu

---

W 1773 r. na skutek likwidacji zakonu jezuitów uniwersytet przekształcono w Szkołę Główną Litewską. Pod zaborem rosyjskim uczelnia funkcjonowała jako Cesarski Uniwersytet Wileński i była jedną z większych w całym imperium rosyjskim. W wyniku udziału wielu uczniów w powstaniu listopadowym car Mikołaj I nakazał likwidację uniwersytetu. Uczelnię reaktywowano w 1919 r. jako Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Jego pierwszym rektorem został Michał Marian Siedlecki. Do 1939 r. językiem wykładowym był język polski. Uczelnia największy swój rozkwit przeżywała w I poł. XVII w.

[28] Organ Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski wydawany w latach 1918–1936, skierowany do ludności wiejskiej.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Ubezpieczeń[29], który właśnie wszystkie nadwyżki wpływów umieszcza w bankach państwowych. Podwyżka składek ubezpieczeniowych była dokonana dla przyniesienia ulgi skarbowi państwa, który z braku innych funduszów sam musiałby udzielać kredytów bankom państwowym. W ten sposób rząd podwyższył podatki chłopów wg wskazań ugody.

Podobnie bardzo znaczne wpływy osiąga obecnie rząd ze ściągania tzw. kar administracyjnych, stosowanych przy byle okazji w stosunku do szerokich mas chłopskich. Sprawozdania skarbowe wykazują, że dochód z owych kar dochodził do sumy 40 mln. Doświadczenie życiowe zaś uczy, że olbrzymią większość tych kar płacą właśnie chłopi. Słowem, jest to bardzo chytry sposób ściągania nowego podatku od chłopów. Cała chytrość polega na tym, że kary owe ściąga się za «przekroczenia», a więc niby z winy chłopów, a nie z woli rządu. Oto do jakich różnych sposobów uciekł się rząd faszystowski, aby wycisnąć z szerokich mas chłopskich nowe potrzebne mu miliony bez jawnego podwyższenia obowiązujących podatków państwowych.

I dlatego świadomi chłopi, organizując masowe wystąpienia chłopskie przeciwko ciężarom podatkowym muszą demaskować te manewry rządu i stronnictw ugodowych, muszą wykazać chłopom, że wszelkie podwyżki podatków samorządowych, wszelkich składek, kar itd. dokonywane są na rozkaz rządu faszystowskiego i idą na potrzeby jego polityki, skierowanej przeciwko masom pracującym wsi i miast i zmierzającej do wojny ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich. Dążeniu rządu stronnictw ugodowych do rozproszkowania niezadowolenia mas chłopskich musimy przeciwstawić świadomy, jednolity protest tych mas przeciw obłudnym manewrom stronnictw ugodowych, dążących do zamaskowania tej polityki.

Ale walka mas chłopskich z polityką podatkową faszyzmu nie może ograniczać się tylko do wystąpień protestacyjnych, do akcji wiecowej i demonstracyjnej. Masa chłopska musi wystąpić do czynnej walki przede wszystkim z podatkami samorządowymi, uchwalanymi w budżecie gminnym na gromadzkich zebraniach gminnych. Nie godzić się na uchwalenie podwyżki podatków, odrzucać przedstawiane sobie budżety gminne, nie zezwalać na żadne «dobrowolne» składki na cele wojenne faszyzmu: na Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, na Strzelca itp. Jasną jest wprawdzie rzeczą, że sfaszyzowany samorząd powiatowy, znajdujący się w rękach starosty, będzie się starał narzucić siłą budżet faszystowski, że naprawdę decydować o podatkach gminnych będą mogli dopiero po zdobyciu rządu chłopsko-robotniczego, tym niemniej jednak zdecydowanie wroga postawa mas chłopskich wobec służących celem faszyzmu budżetów gminnych jest jedyną drogą odparcia ataku faszyzmu na byt chłopski. Tylko w bezwzględnej walce z ciężarami samorządowymi mogą chłopi odeprzeć atak faszyzmu.

---

[29] Polska firma ubezpieczeniowa, której początki sięgają 1803 r. Przedsiębiorstwo osiągnęło zasięg ogólnokrajowy w 1921 r. Powstała wówczas Polska Dyrekcja Ubezpieczeń Wzajemnych, która w 1927 r. przekształciła się w Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych. Firma funkcjonowała pod tą nazwą do 1952 r.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Dla należytego zorganizowania wystąpień na zebraniu gromadzkim przeciwko budżetowi gminnemu należy już na długo przed zebraniem wybrać, np. na jednym z protestacyjnych zebrań przeciwko polityce podatkowej faszyzmu, komitet chłopski, który by pokierował wystąpieniami mas bez-, mało- i średniorolnych chłopów i tym samym nie pozwolił władzom administracyjnym sterroryzować zebrania gromadzkiego.

Podobny komitet chłopski należy wybrać dla masowej walki z szarwarkami, przypominającymi pańszczyźnianą pracę chłopską. Niezgłoszenie się jednego czy drugiego chłopa do pracy szarwarkowej powoduje tylko nakładanie na nich kar administracyjnych. Dopiero zorganizowane wystąpienia wszystkich mało- i średniorolnych chłopów przeciwko szarwarkom doprowadzi do zwycięstwa, a na to potrzebny jest komitet chłopski do pokierowania akcją.

Stworzenie komitetu chłopskiego jest również niezbędne dla solidarnej samoobrony chłopskiej przeciwko egzekucjom podatkowym. Tylko zdecydowana postawa mas chłopskich wobec egzekutorów podatkowych, tylko solidarny bojkot dokonywanych licytacji podatkowych (hasło niekupowania żadnych produktów na takich licytacjach) doprowadzi i na tym odcinku do odparcia ataku faszystowskiego. Koniecznym jest również masowe wystąpienie chłopów w razie masowego stosowania wobec chłopów kar administracyjnych, zwłaszcza, jeśli — co się zdarza często — kary te padają ze szczególną siłą na bardziej czynnych chłopów i w ten sposób obok charakteru podatkowego przybierają charakter gnębienia politycznego. Niepłacenie podobnych kar przez całą wieś czy gminę może doprowadzić znowu tylko komitet chłopski, powołany przez same masy i posiadający zaufanie tych mas".

Równocześnie zaznaczyć należy, że w okresie sprawozdawczym Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi oraz Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno w swych odezwach stale podkreśla, iż kampania antypodatkowa jest jedną z zasadniczych kampanii, której właściwe przeprowadzanie może w znacznym stopniu wpłynąć na osiągnięcie dodatnich wyników dla komunistów.

Badanie przejawów akcji komunistycznej dostatecznie wyraźnie wykazuje, że metody działania, stosowane na terenie miejskim i wiejskim, w dużym stopniu się różnią.

Na terenie miejskim Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi i Komunistyczny Związek Młodzieży przejawia w znacznym stopniu akcję w czystej formie, zaś subsydiarnie wykorzystuje Polską Partię Socjalistyczną-Lewicę, a w wystąpieniach zewnętrznych, w których konieczne jest wykazanie pewnego większego zewnętrznego efektu, również i posłów Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] „Zmahanie". Na terenie wiejskim w pierwszym rzędzie akcja komunistyczna oparta jest na wykorzystywaniu wpływów Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego].

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

W tych warunkach bardzo charakterystyczne jest omówienie przejawów roboty miejskiej.

Akcja zawodowa

W grudniu 1929 r. na terenie miasta Wilna, jednym z poważniejszych wystąpień była akcja, mająca na celu wywołanie powszechnego strajku w związku ze strajkiem pracowników przemysłowo-handlowych w Wilnie. Akcja ta organizowana i prowadzona przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi, zewnętrznie realizowana była przez posłów Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] i wybitniejszych działaczy Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy (szczegółowe jej omówienie zawiera sprawozdanie półroczne z działalności Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy). Charakterystycznym jest, iż akcja ta specjalnie była podkreślona w przytoczonych na wstępie enuncjacjach Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Ruch zawodowy stale interesował kierownictwo akcji komunistycznej i co do tej akcji zebrany został następujący materiał informacyjny:

Na terenie miasta Wilna akcja oparta jest na tzw. Lewicy Zawodowej, szczegóły co do której zostaną omówione w związku ze stanem organizacji komunistycznych na terenie miasta Wilna. Natomiast na terenie powiatów akcję zawodową charakteryzują następujące dane:

Powiat wileńsko-trocki: Stwierdzono, iż mężowie zaufania Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego oraz sekretarz powiatowego sekretariatu Piotr Pietkun, rozpoczęli akcję organizacyjną wśród robotników rolnych. Poza tym istnieją usiłowania przerzucenia na teren powiatu organizacyjnych placówek samodzielnego Związku Zawodowego Robotników Budowlanych, którego oddział został założony w Niemenczynie.

Powiat święciański: W styczniu br. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi wydał, za pośrednictwem swej techniki powielaczowej, specjalną odezwę do wszystkich robotników wojłoków w mieście Święcianach, podpisując tę odezwę „Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Święcianach". W odezwie tej zawarty jest apel do wszystkich wspomnianych robotników, aby podporządkowali się oni Lewicy Związkowej i przystąpili do zorganizowania rewolucyjnego Związku Zawodowego Robotników Wojłoków. Konkretnych poczynań w kierunku zorganizowania tego związku na razie nie zaobserwowano. Jednak równolegle zaobserwowano iż od początku stycznia Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub [Poselski] usilnie stara się o pozyskanie na terenie powiatu święciańskiego, miejscowego, a odpowiadającego wymaganiom, osobnika, który by objął kierownictwo Sekretariatu Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] na powiat święciański. Z uwagi na bezczynność dotychczasowego Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Święciany, należy przypuszczać, że akcja organizacyjna Związku Zawodowego, w myśl dyrektyw kierownictwa komunistycznego, będzie realizowana przez Sekretariat Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego].

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Powiat dziśnieński: Istnieje faktycznie, lecz jest zupełnie bezczynny, oddział Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Budowlanego ziemi wileńskiej w Głębokiem. Przy likwidacji Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Głębokie w listopadzie 1928 r., u sekretarza wspomnianego Komitetu Rejonowego, Jana Aniśkowicza, jednocześnie prezesa Zarządu Okręgowego Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, ujawniono wszystkie akta wspomnianego oddziału Związku Zawodowego, jakkolwiek Aniśkowicz nie był nawet członkiem tego związku. Jak zaznaczyłem, Związek ten dotychczas działalności nie przejawiał.

W roku 1929 w Głębokiem zwołane zostało zebranie organizacyjne Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Skórzanego ziemi wileńskiej (Lewica Polskiej Partii Socjalistycznej). Zebranie to zostało urządzone z inicjatywy Krejnis Chaji, która, jak wynika z informacji, jest sekretarzem Komitetu Rejonowego Związku Młodzieży Komunistycznej w Głębokiem, a również brała udział w ostatniej konferencji Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Głębokie. Na zebraniu tym było ok. 60 osób, wyłącznie prawie młodzieży, w tym 80% Żydów. Na zebraniu przemawiał sekretarz Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] w Głębokiem Ignatowicz Stefan, który w przemówieniu swym wyrażał zadowolenie z powodu tak licznego zebrania i zaznaczał o konieczności założenia w Głębokiem oddziału związku, który musi działać na silnych i trwałych podstawach.

Jakkolwiek brak jest dotychczas informacji o akcji w kierunku ożywienia pracy oddziału Związku Zawodowego Robotników Budowlanych, to jednak przypuszczam, iż w prędkim czasie akcja w tym kierunku będzie prowadzona.

Powiat oszmiański: Działają tu oddziały Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Budowlanego ziemi wileńskiej i Związku Zawodowego Robotników [Przemysłu] Skórzanego ziemi wileńskiej w Oszmianie. Związki te stanowią wyłączną domenę wpływów Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy. Stwierdzone zostało, iż na zebraniach tych związków był obecny poprzedni sekretarz Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] w Oszmianie, Stefanowicz Aleksander.

Ostatnio z inicjatywy Komitetu Okręgowego Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy w Oszmianie czynione były zabiegi w kierunku zorganizowania oddziału Związku Zawodowego Robotników Odzieżowych (Igły).

W styczniu br. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, za podpisem Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Oszmiana wydał specjalną odezwę pt. „Do ogółu robotników miasta Oszmiany", w której nawołuje robotników przemysłu skórzanego (garbarzy i szewców), budowlanych i Igły, aby skupili się dookoła rewolucyjnego kierownictwa ruchu zawodowego (Lewicy Zawodowej) i walczyli o postulaty, które Lewica Związkowa wysuwa.

Równocześnie w odezwie tej jest wezwanie do robotników tartacznych, aby ci rozpoczęli pracę organizacyjną w szeregach rewolucyjnego związku. Ponieważ związek taki dotychczas w Oszmianie nie istnieje, należy przypuszczać, iż w tym kierunku w najbliższym czasie zostaną poczynione odpowiednie zabiegi.

Powiat mołodecki: W Rakowie istnieje oddział Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Skórzanego, zorganizowany i kierowany przez Chaję Ginburg,

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

która jest postawiona w stan oskarżenia za należenie do Związku Młodzieży Komunistycznej i branie czynnego udziału w demonstracji politycznej w roku 1928. Dostatecznie wiarogodne informacje stwierdzają, że wśród członków tego związku kolportowana jest literatura komunistyczna.

Opisane informacje wskazują na stopień nasilania kampanii zawodowej na terenie województwa wileńskiego oraz dają podstawę do wnioskowania, iż akcja organizacyjna ze strony komunistów w tym kierunku jest ostatnio specjalnie nasilana.

Niezawodnie pozostaje to w związku z zamierzoną przez komunistów, a realizowaną przez Polską Partię Socjalistyczną-Lewicę i Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski, akcją strajkową, która ma objąć teren województwa wileńskiego.

Akcja wśród bezrobotnych

W okresie sprawozdawczym, w wykonaniu szeregu uchwał X Plenum Komitetu Wykonawczego Kominternu, IV Kongresu Profinternu, VI Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski i Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi o zadaniach kompartii w ruchu zawodowym, komuniści prowadzą nasiloną akcję w kierunku zdobycia większych wpływów wśród robotników, tak zrzeszonych w związkach zawodowych, jak i niezrzeszonych.

Równolegle z tą akcją usiłują komuniści prowadzić agitację wśród bezrobotnych aby wykorzystać ich dla wystąpień demonstracyjnych.

Znamiennym jest, że równocześnie z poczynaniami komunistów, akcję wśród bezrobotnych rozpoczęła Polska Partia Socjalistyczna-Lewica, której prawdopodobnie przekazany został odcinek „roboty legalnej", rejestracja bezrobotnych, oddziaływanie w formie agitacji o wysyłanie delegacji itd.

W związku z powyższym podaję, że Komitet Centralny Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy w Warszawie wydał okólnik z dn. 3 I br. Nr 2/30 w sprawie przeprowadzenia akcji bezrobotnych. W okólniku tym, Komitet Centralny kładzie specjalny nacisk na bezzwłoczne przeprowadzenie przez wszystkie organizacje partyjne rejestracji bezrobotnych, oraz poleca tworzenie lokalnych komitetów bezrobotnych. Poza tym Komitet Centralny w okólniku zaznacza, że w akcji bezrobotnych prośby nic nie pomogą, a że bezrobotni winni występować masowo z żądaniami. Poza tym okólnik zleca w agitacji wśród bezrobotnych zaznaczać, że zasiłki dla bezrobotnych nie są wypłacane dlatego, że pieniądze idą na zbrojenia przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Zaznaczyć należy, że w akcji wśród bezrobotnych wykazali swój udział również i posłowie Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego].

Kampania wśród bezrobotnych prowadzona była z dużym nasileniem energii, a zasadnicza jej organizacja uzewnętrzniona została w artykule pt. „Bezrobotni stają do walki", umieszczonym w organie Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski „Czerwony Sztandar"[30], w którym czytamy:

[30] Centralny organ prasowy Komunistycznej Partii Polski wydawany od 1919 r., informujący o działalności partii i sytuacji ruchu robotniczego na świecie. Średni nakład pisma wynosił od 4 do 6.000

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

„Twórzmy wszędzie po fabrykach, kopalniach, folwarkach i w urzędzie pośrednictwa pracy, bojowy jednolity front mas robotniczych. We wszystkich Państwowych Urzędach Pośrednictwa Pracy winny powstać komitety bezrobotnych do komitetów akcji strajkowych, na fabrykach winni być wprowadzani i przedstawiciele bezrobotnych. Organizacja bezrobotnych do walki o swe bezpośrednie interesy, połączenie rozwijającej się potężnie aktywności proletariatu w łożysko walki z dyktaturą faszystowską — oto zadanie, z niezwykłą siłą stające przed całą partią, przed wszystkimi jej członkami. Stopień aktywności mas bezrobotnych już jest wyższy od aktywności niektórych organizacji partyjnych. Najwyższy czas, aby brak ten został usunięty. Każda akcja robotników musi być powiązana z walką bezrobotnych, do każdego komitetu akcji na fabryce, czy w związku muszą wejść przedstawiciele bezrobotnych. Akcję bezrobotnych należy ująć w ramy organizacyjne. Na każdym terenie należy stworzyć pod kierownictwem Komunistycznej Partii Polski komitety bezrobotnych, powiązać ich walkę z komitetami akcji pracujących i z komitetami antyfaszystowskimi".

Akcja tworzenia komitetów bezrobotnych realizowana była za pośrednictwem Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, toteż omówiona została szczegółowo w sprawozdaniu półrocznym, dotyczącym działalności tej partii.

Tworzenie komitetów bezrobotnych zaobserwowano na terenie miasta Wilna i miasta Oszmiany.

Punktem kulminacyjnym akcji wśród bezrobotnych miał być dzień 6 marca, w którym to dniu na terenie miasta Wilna doszło do zorganizowania drobnych wystąpień bezrobotnych pod przewodnictwem posłów Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego].

Niepowodzenie doznane w okresie akcji wstępnej i w dn. 6 marca, spowodowało, że Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi uznała za konieczne dalsze i systematyczne nasilanie akcji wśród bezrobotnych. W połowie marca Sekretariat Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi wydaje specjalny okólnik w tej sprawie, adresowany do wszystkich jaczejek, komitetów rejonowych, komitetów miejskich i komitetów okręgowych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, w którym m.in. czytamy:

„Kampania w związku ze stale wzrastającym bezrobociem i rosnącym ruchem rewolucyjnym wśród bezrobotnych staje się jednym z centralnych zadań naszej partii. Ukończone niedawno VII Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski zwraca uwagę całej partii, że «zadaniem dnia» jest rozszerzenie tej kampanii oraz mobilizowanie bezrobotnych i jeszcze pracujących proletariuszy w mieście i na wsi do rewolucyjnej walki przeciwko faszystowskiej dyktaturze. Dzień 6 marca, ogłoszony, jako międzynarodowy dzień walki z bezrobociem, miał być potężnym bodźcem ku wszechstronnemu wzmożeniu ze strony naszych partyjnych organizacji pracy wśród bezrobotnych i kierownictwach walką. Lecz nasza kampania w związku z bezrobociem nie ogra-

---

egz. Łącznie wydano 143 numery i 6 dodatków „Czerwonego Sztandaru". Druk gazety zawieszono w 1938 r. na skutek rozwiązania KPP.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nicza się i nie powinna ograniczyć się tylko 6 marca. W ślad za 6 marca kampania powinna nabrać jeszcze bardziej potężny, masowy i ostry charakter. Ona powinna mobilizować do czynnych rewolucyjnych, politycznych wystąpień całe, najbardziej szerokie masy bezrobotnych i jeszcze pracujących dookoła haseł naszej partii. Uznając za ważne dostarczenie kierowniczemu aktywowi Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi niezbędnego politycznego materiału w związku z kampanią dokoła bezrobocia, Komitet Centralny przesyła artykuły z dyrektywami, oraz odnośne wyciągi z uchwał VII Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski. Przesyłany materiał winien być drobiazgowo przestudiowany przez nasze organizacje i wykorzystany jako kierowniczy materiał polityczny w sprawie rozszerzenia i prowadzenia kampanii".

Akcji wśród bezrobotnych kompartia poświęciła wiele uwagi zarówno w swych periodycznych wydawnictwach, jak również w specjalnych odezwach. Poza tym wydana została broszura Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi pt. „Do walki z bezrobociem".

Mimo tego nasilenia, akcja wśród bezrobotnych nie przyniosła pożądanych przez komunistów rezultatów, a jedynym zewnętrznym ich przejawem było kilka nielicznych demonstracji, jak już zaznaczyłem, zorganizowanych i kierowanych przez posłów Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego].

Współdziałanie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy

Okres sprawozdawczy, w związku z całkowitym zlaniem się Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy i Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na terenie miejskim, przyniósł szereg dowodów, wykazujących ścisłe współdziałanie Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy z Komunistyczną Partią Zachodniej Białorusi.

Pomijając kwestię całkowitej identyczności szeregu okólników, wydanych przez Komitet Centralny Komunistycznej Partii Polski i Komitet Centralny Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, zasługują na podkreślenie ujawnione fakty, o których szczegółowo podałem w półrocznym sprawozdaniu odnośnie działalności Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy. W szczególności dotyczą one wydawania przez Polską Partię Socjalistyczną-Lewicę zaświadczeń członkom, udającym się w charakterze emigrantów politycznych do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich itd.

W akcji na terenie wiejskim, jak już wyżej zaznaczono, komuniści w dużym stopniu wykorzystują aparat i wpływy Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego „Zmahanie". W szczególności przy przepracowaniu działalności komunistów na tym terenie zasługują na wyróżnienie następujące momenty:

Akcja przeciwko grupie Łuckiewicza-Ostrowskiego

W pierwszych dniach stycznia br. ujawniony został okólnik Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno w sprawie kampanii przeciwko grupie Ostrowskiego i wydawanemu przez tą grupę czasopismu „Napierad". W okólniku tym m.in. czytamy:

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

„Wobec wzrastającej radykalizacji pracujących mas równolegle wzrasta terror faszystowskiej dyktatury przeciwko awangardzie rewolucyjnego ruchu, przeciwko komunistycznej partii. Nacjonalfaszyzm wzmacnia swą całą «lewicową» frazeologię, dążąc do odciągnięcia mas od rewolucyjnej walki oraz w celu sparaliżowania wzrostu wpływów komunizmu wśród pracujących mas. Socjalfaszyzm jest bazą faszyzmu wśród robotniczych mas i opiera się na górnej warstwie proletariatu, na jego arystokracji. Tak również i nacjonalfaszyzm jest bazą faszyzmu w jego narodowościowej polityce i znajduje swoje oparcie wśród burżuazji, kułaków, zamożnych średniaków i części inteligencji. Taką właśnie jest białoruska nacjonalfaszystowska grupa Ostrowskiego, Łuckiewicza, Trepki, Kruka, Jakubionka itd. Celem zdradzieckiej roboty ich jest przeprowadzanie polityki narodowościowo-socjalnego uciemiężenia przez faszystowską dyktaturę Zachodniej Białorusi.

1. Pod hasłem narodowościowego zjednoczenia usiłują oni wciągnąć pracujące masy i podporządkować je interesom białoruskiej burżuazji, kułaków, obszarników i kapitalistów. Pod hasłami twórczej pracy usiłują wciągnąć masy w sferę polskiego faszyzmu, dopomagając w przeprowadzeniu jego polityki agrarnej. Jednocześnie faszyzują oni rewolucyjny ruch i usiłują odciągnąć masy od ich walki z czysto faszystowską okupacją.

2. Po uderzeniu, które ta faszystowska kampania otrzymała od pracujących mas Zachodniej Białorusi, przy usiłowaniu sfaszyzowania Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, oni znów nasilają pracę swą i prowadzą ją aktywnie w kierunku sfaszyzowania białoruskiego narodowościowo-wyzwoleńczego ruchu oraz w celu skierowania go przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich. Na rozkaz defensywy oni znów wykluczają i oddają w ręce policji rewolucyjnych uczniów wileńskiego i kleckiego gimnazjum.

3. W warunkach specjalnego przerostu wojennego niebezpieczeństwa ze strony światowego imperializmu i jego awangardy — faszystowskiej Polski przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich i Białoruskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej białoruscy nacjonalfaszyści przy pomocy oszczerstw o moskiewskim imperializmie na sowieckiej Białorusi, drogą nawoływania do obrony białoruskich nacjonaldemokratów, klasowych wrogów socjalistycznego budownictwa w Białoruskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej, szczują jednocześnie przeciwko jedynemu proletariackiemu państwu, oporze wszystkich pracujących, przyjmują czynny udział w militaryzacji mas, w wojennych przygotowaniach całego polskiego faszyzmu do napadu na Białoruską Socjalistyczną Republikę Radziecką i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

4. Pod opieką i przy pomocy faszystowskiej okupacji wydają oni gazetę «Napierad», w której rzucają oszczerstwa, kłamią i wylewają pomyje na sukcesy socjalistycznego budownictwa Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich oraz na ich przywódcę Komunistyczną Partię Białorusi, jak również przeciwko awangardzie rewolucyjnego ruchu na Zachodniej Białorusi — komunistyczną partię. Jednocześnie wzmacniają oni swe bojowe zamiary, nawołując białoruskie masy do zapisywania się do Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, przypominają o aresztowaniach, w których oni sami brali udział, dopomagając faszystowskiemu rządowi stłumić re-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

wolucyjny ruch. Podszywając się pod rewolucyjną tradycję Hromady, sukcesorami której oni siebie nazywają, są oni w rzeczywistości zdrajcami Hromady. W tym czasie, gdy prawdziwi rewolucyjni wodzowie razem z najlepszymi synami białoruskiego proletariatu siedzą w faszystowskich więzieniach, grupa Łuckiewicza-Ostrowskiego usiłuje przedstawić drobnoburżuazyjną i kontrrewolucyjną Hromadę 1905 r. jako twórcę rewolucyjnego ruchu Hromady 1924–1926 r. (Dwa wiersze nieczytelne)[w] Walkę pod kierownictwem Komunistycznej Partii przeciwko faszystowskiemu jarzmu o zjednoczenie radzieckiej Białorusi.

5. Lewe manewry białoruskiego nacjonalfaszyzmu w chwili wzrostu rewolucyjnych nastrojów mas, grożące odciągnięciem mas od rewolucyjnej drogi walki w celu obalenia kapitalistycznego ustroju — to najpoważniejsze niebezpieczeństwo w narodowo-wyzwoleńczym ruchu. Dlatego też stoi przed naszą organizacją zadanie, na zebraniach, zbiórkach, masówkach demaskować zdradziecką robotę białoruskiego nacjonalfaszyzmu na czele którego stoją Ostrowski i Łuckiewicz, jego radykalno-narodowościową frazeologię oraz wyjaśnić jego rzeczywistą rolę wśród mas, łamiąc wszelkie próby z jego strony w kierunku sfaszyzowania mas przez koła, czytelnie, gazety, gazetę «Napierad» zwracać z powrotem.

W związku z podszywaniem się Łuckiewicza i Ostrowskiego pod Hromadę 1925–1926 r. należy podtrzymując w masach rewolucyjną tradycję Hromady 1926 r. zdecydowanie odgraniczać od kontrrewolucyjnej Hromady 1905 r. i jej faszystowskich współczesnych.

Należy, wskazując na ścisły związek nacjonalfaszyzmu z ogólnym kursem faszystowskiej dyktatury łączyć walkę przeciwko Ostrowskiemu, Łuckiewiczowi z kampanią walki pod hasłami przeciwko faszystowskiej okupacji Zachodniej Białorusi, o ziemię bez wykupu, przeciwko faszystowskiej polityce agrarnej, przeciwko wojennym przygotowaniom itd.

Z drugiej strony należy demaskować nacjonalfaszystów, łącząc to z popularyzacją zdobyczy pracujących mas w Związku Radzieckim.

Komitet Okręgowy podkreśla, że skuteczny opór może być dany nacjonalfaszyzmowi tylko pod warunkiem przełamania wszelkich iluzji w stosunku do niego i tylko po ocenie ich, jako przedstawicieli białoruskiej burżuazji, apostołów faszystowskiej okupacji Zachodniej Białorusi. Walka przeciwko Łuckiewiczowi-Ostrowskiemu nie może mieć powodzenia bez klasowej walki przeciwko kułakom i obszarnikom. Dlatego też przed naszą organizacją stoi w całej swej ostrości zadanie oczyszczenia organizacji od wpływów kułaków i kułackich elementów oraz niedopuszczenie przenikania kułackich elementów do szeregów naszej partii".

Szereg posiadanych danych stwierdza, iż realizacja nakazanej przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi kampanii przeciwko grupie Łuckiewicza-Ostrowskiego przekazana została w pierwszym rzędzie Białoruskiemu Włościańsko-Robotniczemu Klubowi [Poselskiemu] „Zmahanie", który do akcji tej wciągnął cały swój aparat organizacyjny.

---

[w] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

W akcji tej Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub [Poselski] wykazał duże zainteresowanie oraz wydał szereg wydawnictw specjalnie tej sprawie poświęconych.

Kampania głodowa

Jakkolwiek o konieczności nasilania tej kampanii, jak wynika z przytoczonych na wstępie materiałów, zabiegają wszystkie wyższe instancje partyjne, to jednak na terenie kampania ta nie znalazła szerszego rozwoju.

Realizacją tej kampanii również w dużym stopniu zajął się Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski. W tym względzie zasługuje na podkreślenie artykuł pt. „Znów głód na Zachodniej Białorusi" umieszczony w Nr. 3 z dn. 29 I 1930 r. organu Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] „Świtanje"[31]. Zawiera on motywację przyczyn głodu, analogiczną do motywacji, wysuniętej w wydawnictwach komunistycznych, w której stwierdza, że głód jest [...][x] nie z racji nieurodzaju, lecz jest „wynikiem ogólnej sytuacji bezrobotnych i małorolnych mas włościaństwa Zachodniej Białorusi, wynikiem eksploatatorskiej i wojennej polityki burżuazji".

W artykule tym dalej czytamy ataki na komasację, parcelację, likwidację serwitutów, parcelację za pieniądze, kredytową politykę rządu, które, jak wynika z artykułu, skierowane są jedynie ku polepszeniu sytuacji zamożniejszych warstw włościaństwa.

Nawiązując do sytuacji zagrażającej głodem, autor artykułu podaje, że pracujące masy Zachodniej Białorusi muszą wystąpić przeciwko ciężarom podatkowym i szarwarkowym. I w tej części artykuł pokrywa się całkowicie z dyrektywami znanymi z okólnika Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno.

Na ogół wszelkie poczynania, mające na celu rozwinięcie kampanii głodowej nie dały komunistom żadnych wyników.

Kampania przeciw szarwarkom i przeciw komasacji

Nasilana w okresie sprawozdawczym akcja antyszarwarkowa i przeciwko likwidacji serwitutów, również w dużym stopniu popierana przez Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski, nie wykazała żadnych zewnętrznych przejawów w formie wystąpień przeciwko komasacji lub obowiązkowi wykonania szarwarku.

Akcja w organach samorządowych

Jakkolwiek akcję tą należałoby rozpatrywać jako akcję ogólną, realizowaną zarówno na terenie miejskim, jak i wiejskim, to jednak gros wysiłków w tej akcji kładą komuniści na organa samorządu gminnego. Akcja ta również w dużym stopniu jest nasilana przez Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski. Pod tym względem zasługuje na podkreślenie artykuł, wydrukowany w Nr. 25/196 z dn. 6 III 1930 r. czasopisma „Trybuna Radziecka"[32], w którym m.in. czytamy:

---

[31] Pismo o charakterze narodowo-wyzwoleńczym. Obok „Świtanja", Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski „Zmahanie" wydawał również takie tytuły jak: „Zmahanie", „Na warcie", „Swiet" czy „Praca".

[x] Niewidoczny wyraz.

[32] Gazeta wydawana w Moskwie w latach 1927–1938. „Trybuna Radziecka" była polskojęzycznym organem Biura Politycznego KC WKP(b).

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

„Prezydium Kominternu podkreśliło specjalnie konieczność prowadzenia bolszewickiej polityki w samorządach. Dotychczas bowiem samorządy były siedliskiem ugodowców, którzy posłani przez partię do samorządów komunalnych, staczali się w błoto ugody z wierzchołkami socjalfaszystowskimi, a nawet w bagno korupcji i renegactwa.

Wszystkie partie komunistyczne powinny zdecydowanie zerwać z oportunistyczną praktyką w polityce samorządowej i prowadzić istotnie rewolucyjną politykę komunistyczną w samorządach".

Zasadnicze dyrektywy odnośnie akcji komunistów w samorządach zawierają wydawnictwa Komunistycznej Partii Polski i Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z lat ubiegłych.

Odnośnie akcji komunistów w samorządach stwierdzić można, iż w radach miejskich, jedynie w mieście Wilnie zaobserwowano pewne wystąpienia demonstracyjne ze strony radnych, członków Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy. Z chwilą aresztowania radnego Aleksandra Dziedziula, prezesa Komitetu Miejskiego Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy w Wilnie, akcja ta całkowicie upadła.

Natomiast na terenie wiejskim akcję samorządową realizuje Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski. Tej sprawie poświęcony został artykuł, omawiający akcję samorządową w organie prasowym Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego. Ostatnio, w związku z akcją samorządową Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub [Poselski] wydał nielegalną odezwę treści następującej:

„Chłopi i robotnicy! W prędkim czasie na obszarze ziem Zachodniej Białorusi rozpoczną się, a miejscami już się rozpoczęły, wybory do samorządów. Każdy chłop i robotnik dobrze wie, że samorząd, Sejm i inne, stworzone przez burżuazję instytucje przy kapitalistycznym porządku są tylko pomocą do lepszego oszukiwania pracujących i gwałcenia ich praw. Od wyników wyborów do samorządu nie należy spodziewać się zmiany sytuacji pracujących. Chłopi i robotnicy! Los zupełnego waszego wyzwolenia jest tylko w waszych rękach. Dobrze wiecie, że tylko po zrujnowaniu i zniszczeniu całego burżuazyjnego porządku, a także i obecnych samorządów i po wprowadzeniu na ich miejsce swoich własnych organizacji, zdobędziecie wyzwolenie. Jednak i obecne wybory do samorządów, robione przez faszyzm, nie mogą przejść bez waszego czynnego udziału. Wybór prawdziwych waszych przedstawicieli będzie jaskrawym protestem przeciwko faszystowskiemu krwawemu panowaniu, a samorządy będą tą trybuną, z której wy ten protest ogłosicie. Wasi przedstawiciele w samorządach będą wartownikami waszych interesów, będą wyjawiać całe oszukaństwo burżuazji. Każdy fakt w życiu społecznym musi być wykorzystany w celu przeglądu sił pracujących, w celu ich lepszego uświadomienia i ściślejszego zjednoczenia do walki o swe ostateczne wyzwolenie. Nie trzeba także zapominać o tym, że samorząd jest najdalej wysuniętą w masy placówką, ma największą styczność z nimi. Wiedzcie, że faszyzm przy pomocy swoich sługusów z Polskiego Stronnictwa Ludowego „Wyzwolenie", Stronnictwa Chłopskiego, żydowskiego Bundu, białoruskiej Sanacji, Chrześcijańskiej Demokracji i Włościańskiego Związku za wszelką cenę dąży do opanowania samorządowych instytucji. Podczas wyborów oni zastosują maksimum represji

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

i nadużyć, aby przeprowadzić do rad i sejmików oszukaństwem, lub nawet gwałtem, swych wiernych sojuszników — polskiego pana, czy też osadnika, albo białoruskiego kułaka, którzy będą wykonywać wszystkie zarządzenia faszystowskiego rządu, wyciągać ostatnie soki z chłopów i robotników, dusić ich szarwarkami i przyciskać jak mogą, prasą podatkową. Jeszcze większe podatki zamierzają oni nałożyć na was przez faszystowskie samorządy, oni starają się, aby w samorządach nie było słychać głosu prawdziwych bojowników pracujących mas. Oni chcą gwałtem, pańszczyzną, której dali nazwę «szarwarku» chłopsko-robotniczym potem osuszyć bagna pańskich dworów i wybrukować lotne piaski. Faszystowski rząd budując strategiczne drogi na Zachodniej Białorusi, gorączkowo szykuje się do napadu na jedyną ojczyznę pracujących — Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich. Oprócz ogromnego, trzymiliardowego budżetu, przyjętego przez faszystowski Sejm, połowa którego przeznaczona jest na przygotowania wojny, do wszystkich samorządowych budżetów wstawiane zostają sumy pieniędzy na Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, na Przysposobienie Wojskowe, Wychowanie Fizyczne i inne, które także w całości przeznaczone są na cele wojenne. Dlatego też chłopi i robotnicy powinni, wszyscy, jak jeden mąż, iść do wyborów, zgłaszać przy wyborach swoje chłopsko-robotnicze listy i zdecydowanie bronić je, oddając wszystkie swe głosy na swych prawdziwych, wypróbowanych bojowników. W razie unieważniania chłopsko-robotniczej listy, nadużyć wyborczych, represji — zbierajcie masowe protesty i przesyłajcie do naszego Klubu. Demonstrujcie przeciwko unieważnieniu chłopsko-robotniczych list i wyrzucania z nich najlepszych naszych kandydatów. Pod żadnym warunkiem nie głosujcie na ugodowe polskie, żydowskie czy też białoruskie listy, myśląc, że ktoś z nich jest lepszym — wszyscy oni są jednakowi, wszyscy są agentami faszyzmu, wszyscy są waszymi wrogami. Zdecydowanie idźcie do wyborów pod chłopsko-robotniczym sztandarem, wystawiając swoje listy «Zmahania». Chłopsko-robotniczy radni w samorządach — to jest to samo, co posłowie w Sejmie. Oni powinni założyć swoje chłopsko-robotnicze frakcje w radach, nawiązać łączność z Klubem «Zmahanie» w celu ustalenia pracy, występować wszędzie na zebraniach, jak przystoi bojownikom o chłopsko-robotnicze interesy, informując was o pracy na zebraniach i zbiórkach po wsiach. Samorządy muszą być objęte chłopsko-robotniczymi przedstawicielami. Ani jednego głosu na faszystowskie i kułackie listy.

Niech żyje chłopsko-robotnicza jedność.

Precz z listami socjal- i nacjonalfaszystów wszystkich narodowości.

Wszyscy do wyborów i wszystkie głosy na listy pracujących.

Wszyscy do demonstracji w razie unieważnienia chłopsko-robotniczych list.

Precz z pańszczyzną — szarwarkami, z faszystowską komasacją, melioracją i likwidacją serwitutów.

Ziemia bez wykupu pracującemu chłopstwu.

Ani jednego grosza na Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej i inne wojskowe organizacje.

Precz z wojennymi przygotowaniami przeciwko jedynej ojczyźnie pracujących Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Niech żyje chłopsko-robotniczy rząd".

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Odezwa ta wydana została w czerwcu br. i jak wynika z posiadanych informacji, szeroko jest kolportowana obecnie na terenie województwa wileńskiego i nowogródzkiego.

Zebrany dotychczas materiał nie wykazuje, aby w istniejących radach gminnych istotnie frakcje robotniczo-chłopskie istniały, względnie wykazywały działalność, jak również nie stwierdzono dotychczas żadnych wystąpień demonstracyjnych ze strony radnych, którzy weszli do rad gminnych z list popieranych przez sympatyków Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego „Zmahanie" i komunistów.

Akcja wśród robotników rolnych

W poszukiwaniu najbardziej dogodnego punktu zaczepienia w swej agitacji wśród ludności wiejskiej w roku bieżącym kompartia zwróciła uwagę na robotników rolnych i sezonowych, wysuwając jako krańcowy punkt swych dążeń wywołanie strajku rolnego.

W marcu br. łącząc szereg kampanii, prowadzonych na taranie wiejskim, Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno wydał specjalny okólnik, w którym zasługują na podkreślenie ustępy następujące:

„W obecnej chwili przeżywamy okres ekonomicznego i politycznego kryzysu faszystowskiej dyktatury w Polsce, okres nasilonej ofensywy na prawa i sytuację klasy robotniczej. Z drugiej strony żyjemy w okresie kontrofensywnych walk szerokich robotniczych mas przeciwko atakom faszystowskiej dyktatury, w okresie masowych wytrwałych strajków wystąpień demonstracji bezrobotnych (Warszawa, Włocławek, Lwów, Sosnowiec, Wilno). Czynne wystąpienia włościaństwa przeciwko komasacji i likwidacji serwitutów, okres radykalizacji mas, wzrost fali rewolucyjnej przy coraz bardziej zbliżających się i wzrastających walkach o władzę, charakteryzują zbliżające się zbrojne powstanie przeciwko faszystowskiej dyktaturze w Polsce.

Przed naszą partią stoi podstawowe zadanie wysunięcia się na czoło i kierowania zbliżającymi się walkami o władzę dla większości klasy rewolucyjnej. W związku z tym partia nasza powinna rozwinąć swą akcję w celu zwiększenia swych szeregów na rachunek robotników w miastach, wiejskiego proletariatu i bezrolnych na wsi. Nasze organizacje wiejskie powinny w sposób zdecydowany oprzeć się na bezrolnych i robotnikach rolnych.

Pracę wśród robotników rolnych należy prowadzić dookoła następujących codziennych żądań: 1) faszystowska dyktatura wspólnie z obszarnikami, prowadzi atak na stan parobków, atak, który z dnia na dzień wzmacnia się, przyjmuje w poszczególnych miejscowościach bardzo ostry charakter, przyczyną tego jest ogromny spadek cen na artykuły produkcji wiejskiej, który obszarnicy usiłują zniwelować drogą eksploatacji parobków. Jako podstawowe hasło w gospodarstwie wiejskim wysuwają obszarnicy racjonalizację, która polega na: a) zmniejszeniu liczby stałych robotników (ordynariuszy), drogą zamiany w letnim sezonie gorzej płatnymi robotnikami sezonowymi, rekrutującymi się z małorolnego i bezrolnego włościaństwa, b) coraz większym stasowaniu w życiu tzw. posiłku (obowiązku parobka doprowadzenia do dworu chłopca do pomocy) w powiecie brasławskim parobek obowiązany jest sprowadzić 16-letniego chłopca, co sprzyja dalszej redukcji, c) zmniejszeniu obszaru zasiewów w ogrodzie dla parobków, d) w powiecie wileńsko-trockim zmniejszo-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ne o 20% prawo do drugiej krowy, tam, gdzie się ono jeszcze utrzymało, na coraz częstszym zamienianiu płacy w pieniądzach, płacą w ziarnie, lecz po znacznie wyższej cenie ziarna (powiat wileńsko-trocki zamiast 15 zł 1 1/[...][y] puda żyta, co wg cen roku bieżącego równa się 5–6 zł), e) na faktycznym przedłużaniu dnia pracy, drogą zmniejszenia przerwy obiadowej (powiat wil[eńsko-trocki]). Przerwę obiadową z 2 godz. skrócono do ½ godz. Jeśli dodamy do tych ataków na sytuację parobków ogromnie niskie, głodowe stawki (powiat wileńsko-trocki 15 zł, 16 pudów żyta i 1 krowa, których wartość pieniężna z racji obniżenia cen żyta spadła prawie o 50%), złe warunki mieszkaniowe, brak pomocy, oto całkowity obraz.

Faszystowskie umowy zbiorowe, podpisywane przez rządowe komisje arbitrażowe, powołane z inicjatywy starostów i inspektorów pracy, przy czynnej pomocy socjalfaszystowskich kierowników związków zawodowych, zawierają postanowienia wyraźnie skierowane przeciwko parobkom i ułatwiają obszarnikom, przy oparciu się na umowach, przeprowadzanie racjonalizacji. Umowa podpisana na terenie powiatu wileńsko-trockiego, zmniejsza powierzchnię zasiewu ogrodu, przyznaje tylko 1 krowę, wówczas, gdy w szeregu powiatów poprzednio było po 2 itd.

Socjalfaszystowskie kierownictwo Związku Zawodowego Robotników Rolnych coraz wyraźniej idzie ręka w rękę z obszarnikami i obszarniczo-fabrykancką dyktaturą faszystowską.

W związku z tą sytuacją, wśród szerokich mas robotników rolnych wzrasta niezadowolenie skierowane przeciwko obszarnikom i ich agentem socjalfaszystom, wzrasta radykalizacja, która znajduje swój wyraz w powiększeniu się naszego autorytetu w masach (powiat wileńsko-trocki) gdzie nasza uchwała w roku bieżącym na okręgowym zjeździe otrzymała 60 głosów przeciwko 30, absolutnie bez wszelkiej akcji z naszej strony). Z drugiej strony straszny terror obszarników, którzy wyrzucają z pracy nawet za jedne bardziej śmiałe słowo, nie przyjmują do pracy bez rekomendacji obszarnika, gdzie poprzednio pracował (system czarnych list) przy naszej niedostatecznej akcji wywołuje pewne zaniepokojenie robotników rolnych, stwarza wśród nich przekonanie, że komisje arbitrażowe są organami bezstronnymi, że wszystkiemu są winni obszarnicy, że Związek Zawodowy Robotników Rolnych sam przez się jest dobry, a tylko obszarnicy nie dają się organizować. Tylko od naszej codziennej pracy zależy aby zrozumiano niesłuszność tego zdania, żeby robotnicy rolni czynnie, w akcji strajkowej wystąpili w obronie swej sytuacji.

Zadania:

1. Partia powinna skierować wszystkie swe wysiłki aby wzmocnić swe szeregi przez wciąganie do partii robotników rolnych. Zadanie to należy wysunąć jaczejkom włościańskim, działającym w pobliżu majątków. Jasnym jest, że od razu nie uda się wciągnąć do partii bardziej wyrobionych parobków, a dla tego konieczna jest dłuższa przygotowawcza praca.

2. Przed nielicznymi członkami partii robotnikami rolnymi, należy wysunąć kwestię o masowej pracy wśród parobków. Należy pamiętać, że oprócz pracy wciągania

[y] Niewidoczna jedna cyfra.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

parobków do partii, istnieje szereg innych form dla utworzenia aktywu w folwarkach. Należy, w miarę możności, zbierać parobków w danym majątku i wybrać z ich środowiska komitet folwarczny lub delegację (dwóch-trzech, lub jednego — zależnie od ogólnej ilości robotników), który powinien być organem, za pośrednictwem którego nasza partia może kierować codzienną walką parobków folwarku. Jasnym jest, że komitety takie uda się nam stworzyć tylko w rezultacie długiej i uporczywej pracy. O ile nie uda się teraz, to latem w czasie strajku.

3. Partia, równolegle z rozszerzaniem organizacyjnej pracy powinna wśród parobków wysunąć podstawowe zadania uaktywnienia ich w walce przeciwko faszystowskim atakom obszarnika. Każdy atak obszarnika idący po linii racjonalizacji (redukcja, zwalnianie, druga krowa, zmniejszenie powierzchni zasiewu ogrodu, wprowadzenie lub rozszerzenie ciężarów pracy, wypłaty zamiast pieniędzy żytem, wydalanie z pracy za organizacyjną propagandę aktywnych wystąpień) powinno być jak najszerzej komentowane w danym i okolicznych folwarkach, na wsi, w jaczejkach, folwarcznych komitetach itd. Członkom należy wyjaśniać faszystowski charakter tych ataków, wystąpienia przeciwko faszystowskiej polityce dyktatury należy łączyć z kampanią przeciwko tej dyktaturze i naszymi politycznymi hasłami: walka z faszystowską dyktaturą, niebezpieczeństwem wojny przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich, przeciwko białemu terrorowi, o robotniczo-włościański radziecki rząd. Należy podtrzymywać posiadane kontakty z parobkami, z którymi kontakty te mamy, organizować mężów zaufania lewicy, którzy będąc robotnikami, będą przygotowywali innych do codziennych walk, do pracy w folwarcznych komitetach. W miarę rozwoju naszej pracy w folwarkach, należy zwoływać konferencje komitetów i mężów zaufania danego rejonu, lub jego części w celu wypracowania ogólnej taktyki w danym rejonie. O takich konferencjach komitet rejonowy winien podać do wiadomości komitetowi okręgowemu.

Pracę wśród robotników rolnych na początku należy prowadzić konspiracyjnie. W pracy tej należy izolować możliwości legalne, oraz legalne rewolucyjne organizacje.

Bardzo ważną jest również praca wśród robotników sezonowych rolnych, rekrutujących się z włościaństwa. Po rozpoczęciu pracy wśród robotników rolnych należy niezwłocznie przystąpić do akcji wśród małorolnych i bezrolnego włościaństwa, które najmuje się do pracy latem w folwarku, przygotowując ich do letniego sezonu.

Za pośrednictwem ich należy utrzymać kontakty z parobkami, gdzie takie mamy. Należy ich przygotować do akcji ekonomicznych. W razie strajku należy wciągać okoliczne włościaństwo do akcji solidarności wysuwając hasło niedopuszczania łamistrajków oraz hasło pomocy materialnej dla strajkujących.

Strajki należy rozszerzać, w miarę możności przenosić je na sąsiednie folwarki, popularyzując hasło ogólnego strajku robotników rolnych w Polsce, który mając ogromne polityczne znaczenie uderzyłby w podstawy dyktatury faszystowskiej. Bardzo poważnym zadaniem dla nas jest zdemaskowanie faszystowskich arbitrażowych komisji, jako organów faszystowskiej dyktatury. Należy wyjaśniać robotnikom rolnym, że umowy zbiorowe, opracowane w komisjach, są składową częścią ataku na ich byt, że komisje arbitrażowe są organami przymusowego arbitra-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

żu, który ma na celu utrudnić robotnikom walkę strajkową. Akcję tę należy łączyć z ogólną walką przeciwko arbitrażowej polityce faszystowskiej dyktatury. Patrząc na naszą partię, organizacja powinna zrozumieć jak należy prowadzić naszą taktykę w stosunku do związku zawodowego robotników rolnych. Należy nie licząc się z wpływami, demaskować charakter socjalfaszystowskiego kierownictwa związku.

Z drugiej strony należy przygotowywać parobków do wystąpień strajkowych przeciwko atakom obszarników i w obronie swej sytuacji, jak również w celu jej polepszenia, wysuwając następujące żądania: zniesienia posyłek, o wyrównanie wartości płacy w życie, spowodowanego zmniejszeniem się cen żyta, wyrównania stawek do wysokości obowiązującej w Kongresówce, a w konkretnych wypadkach o jeszcze większą podwyżkę, o prawo do drugiej krowy na terenie całej Polski, o pomoc lekarską. Najbardziej odpowiednim czasem dla strajku jest letni sezon, wówczas należy do niego wciągnąć robotników sezonowych, wysuwając żądania podwyższenia płacy i 8-godz. dnia pracy.

Należy dla przygotowania strajku stworzyć wspólne komitety walki stałych, jak i sezonowych robotników, wybierając w czasie strajku dla kierownictwa komitet strajkowy. Fala strajków powinna obecnie przelać się przez wszystkie folwarki, gdzie mamy jakiekolwiek wpływy (dalej nieczytelne)[z] należy łączyć z ogólną walką przeciwko faszyzmowi. Należy organizować wszystkich robotników rolnych, jak członków związku zawodowego, tak i niezorganizowanych w celu opozycyjnej walki przeciwko kierownictwu związku, należy wykorzystywać każdy zjazd, każdą konferencję Związku Zawodowego Robotników Rolnych dla wysuwania naszych haseł i żądań, w tym też celu należy bardziej masowo przybywać na nie. Na konferencjach należy wbrew woli socjalfaszystów wybierać komitety lewicy dla kierowania pracą opozycyjną wśród robotników rolnych. Należy stale pamiętać, że podstawową formą pracy jest akcja od dołu na folwarkach".

Okólnik ten oparty zastał na dyrektywach, umieszczonych w okólniku Sekretariatu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z marca 1930 r. w sprawie przygotowania strajku robotników rolnych, który to okólnik również jest w posiadaniu Urzędu Wojewódzkiego.

Zasługuje na podkreślenie, że akcja wśród robotników rolnych i przygotowawcza do strajku rolnego odpowiada całkowicie wskazówkom, umieszczonym w odnośnym okólniku Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy z dn. 3 IV br., oraz wskazaniom podanym w wytycznych dla sekretarzy Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] „Zmahanie". Akcja w całokształcie nie doprowadziła jednakże dotychczas do żadnych pozytywnych wyników.

Zbadanie nastrojów wśród włościan

Zakrojona na szeroką skalę akcja na terenie wiejskim zmusza kierownictwo akcji komunistycznej do zbierania szczegółowych materiałów, które by dały mu moż-

[z] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ność dokładnego orientowania się w nastrojach i sytuacjach, w których akcja ta ma przebiegać.

Zestawienie posiadanych danych wykazuje, że organizacje wywrotowe, jak Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi, Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski i Zjednoczenie Lewicy Chłopskiej „Samopomoc" od pewnego czasu prowadzą akcję w kierunku zbierania informacji o sytuacji w terenie oraz nastrojach robotników i włościan, drogą rozpisywania ankiet, wysyłanych do mężów zaufania.

Dotychczas tutejszy Urząd zgrupował następujące ankiety:

1) ankietę, rozesłaną przez Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski, zawierającą 17 pkt.;

2) ankietę, wręczoną przez kierowników powiatowych sekretariatów poszczególnym mężom zaufania, zawierającą 10 pkt.;

3) ankietę, ujawnioną w powiatowym sekretariacie Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego, zawierającą 13 pkt.;

4) ankietę, rozesłaną w treści okólnika Nr 5 Zarządu Głównego Zjednoczenia Lewicy Chłopskiej „Samopomoc";

5) ankietę, zawartą w okólniku Nr 1 wydaną przez redakcję czasopisma „Samopomoc Chłopska"[33];

6) ankietę o położeniu i nastrojach włościan wieś N[aa-]..., podrejon Nr..., rejon Nr... która została rozesłana na terenie Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Pińsk;

7) ankietę o położeniu i nastrojach robotników fachu... w tartaku, fabryce...[-aa] na terenie województwa poleskiego;

8) ankieta w sprawie organizacji pionierskiej;

9) ankieta, umieszczona w okólniku Nr 3 Ogólnokrajowego Chłopskiego Komitetu Kongresowego, zawierająca 8 pkt.

Akcja kongresowa

Brak możności dotarcia do mas włościańskich bezpośrednio przez organizacje komunistyczne w czystej formie, wpłynął na wysunięcie hasła tworzenia komitetów kongresowych, których zasadniczym zadaniem miała być walka o poprawę bytu mas włościańskich.

W realizacji tej akcji ujawniała się jednolitość działania Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego „Zmahanie", Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy oraz nielicznych na tutejszym terenie sympatyków Zjednoczenia Lewicy Chłopskiej „Samopomoc". Akcja ta zastała szczegółowo omówiona w osobnych sprawozdaniach. Wyniki akcji, do której usiłowano również wciągnąć młodzież były minimalne. Obecnie akcja komitetów kongresowych żadnych przejawów nie wykazuje.

---

[33] Tygodnik wydawany przez Zjednoczenie Lewicy Chłopskiej „Samopomoc".

[aa] Wielokropki zamieszczone w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Akcja spółdzielcza

Realizacją wysuniętego przez kompartię hasła opanowania placówek spółdzielczych jak również tworzenia takich placówek, na tutejszym terenie zajął się Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski. W wyniku tej akcji zdołano całkowicie opanować jedną spółdzielnię białoruską Nowy Świat w Wilnie oraz stworzyć 2 spółdzielnie spożywcze w powiecie wilejskim (w Wojstomiu i Osipowiczach).

Akcja w związku z wystąpieniem Papieża

W dyrektywach, przytoczonych na wstępie niniejszego sprawozdania, kierownictwo akcji komunistycznej nakazywało rozpoczęcie zdecydowanej kampanii w związku z wystąpieniem Papieża.

W sukurs tej kampanii wydany został okólnik Komitetu Centralnego Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy z dn. 11 III br. Punktem kulminacyjnym kampanii miał być dzień 19 III br.

Na terenie województwa wileńskiego dyrektywy o tej akcji dotarły zbyt późno, w związku z czym Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno zalecił przenieść termin akcji na okres świąt wielkanocnych.

Jak wynika z posiadanego materiału informacyjnego, w poszczególnych komitetach rejonowych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi zdecydowano, aby w dniu uroczystych nabożeństw w czasie świąt wielkanocnych do kościołów i cerkwi przybyli gremialnie członkowie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży, a następnie, w razie poruszania w czasie kazań sprawy prześladowań religijnych w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich lub sprawy wystąpienia Ojca Świętego o tych prześladowaniach, demonstracyjnie opuszczali świątynie, nawet rozrzucając bibułę.

Jakkolwiek czyniono tego rodzaju przygotowania, to jednak, nie zanotowano ani jednego wypadku wystąpienia demonstracyjnego w świątyniach. Jak wynika z informacji konfidencjonalnych, szereg członków w rozmowach pomiędzy sobą oświadczali, że obawiali się pobicia za tego rodzaju wystąpienia.

Równocześnie zaznaczyć należy, że w związku z tą akcją pozostaje 1 wypadek rozrzucenia bibuły komunistycznej w ilości 4 egz. w nocy z 19 na 20 IV br. koło kościoła w Szemietowszczyźnie, powiatu święciańskiego.

Akcja bezbożników

W realizacji swych programowych zadań w okresie sprawozdawczym kompartia przystąpiła do organizowania grup bezbożników, które prowadzą akcję agitacyjną, a nawet organizują czynne wystąpienia. Zebrany dotychczas materiał informacyjny wskazuje na istnienie takich grup w kilku powiatach.

Akcja bezbożników ujawniała się na terenie miasta Wilna przez kolportaż bibuły agitacyjnej w okresie świąt żydowskich, przy czym bibuła była kolportowana nawet w domach modlitwy. Na terenie powiatów w poszczególnych wypadkach stwierdzono, iż skazani wyrokiem sądu komuniści nadsyłali do władz administracyjnych podania o skreślenie ich z listy danej religii i wydanie zaświadczenia, iż są

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

bezwyznaniowcami. Posiadane są informacje, że niektórzy zwolnieni z więzienia, po odbyciu kary, członkowie organizacji komunistycznej, wśród swoich sąsiadów prowadzą akcję bezbożników.

Akcja w związku z pobytem pana prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Zapowiedź pobytu pana prezydenta w czerwcu br. na terenie województwa wileńskiego wywołała nader intensywne przygotowania nakazane przez centralne kierownictwo akcji komunistycznej do zorganizowania masowych wystąpień demonstracyjnych. Tego rodzaju wystąpienia zostały po raz pierwszy na terenie województwa skonstatowane i dlatego też zasługują na specjalne omówienie.

W sprawie pobytu pana prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wydane zostały specjalne odezwy, tzw. centralne, jak również i lokalne. Odezwy zostały wydane, nie tylko za podpisem Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, lecz również i za podpisem Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. Kampania w związku z pobytem pana prezydenta miała nosić specjalnie bojowy charakter, a miała być połączona z wysunięciem wszystkich aktualnych dla kompartii haseł. W odezwie Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, wydanej w związku z pobytem pana prezydenta, wysunięte zostały hasła demonstracji ulicznych, bezwzględnego oporu przy organizowaniu uroczystych spotkań itd. W akcji tej wzięli udział posłowie Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] oraz członkowie Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy. Jednak wszelkie przygotowania do wystąpień demonstracyjnych nie dały pożądanego rezultatu, a ograniczyły się jedynie do rozrzucenia niewielkiej ilości bibuły. Dla scharakteryzowania napięcia tej akcji przytaczam bardziej charakterystyczne ustępy z odezwy Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitetu Centralnego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, wydanej w czerwcu br.:

„W drugiej połowie czerwca faszystowski prezydent Mościcki[34] ze swą faszystowską kliką drapieżników i darmozjadów objeżdża Zachodnią Białoruś po miastach, miasteczkach i wioskach. Później zamierza odwiedzić i Estonię. Wokół spotkania faszystowskiego prezydenta zjednoczyła się cała miejscowa burżuazja — polska, białoruska, żydowska i litewska, poruszyli się i wznieśli chwalebne pienia Polska Partia Socjalistyczna, Bund, białoruscy nacjonalfaszyści z Łuckiewiczem na czele.

Na spotkanie tej faszystowskiej kliki mobilizują się wszystkie czarne siły kraju. Na bankiety, bramy tryumfalne, na szyk i blask tego pochodu krwawych okupantów będą wydane góry złota, wyciśnięte z potu i krwi i bez tego głodujących i bezrobotnych mas.

Wileńska prasa polska i białoruska nacjonalfaszystowska już podjęła głośną kampanię wokół najazdu Mościckiego, tego kompana krwawego dyktatora Piłsudskie-

[34] Ignacy Mościcki (1867–1946) — polski chemik i polityk. W latach 1926–1939 prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Związany z ruchem socjalistycznym, a po 1935 r. jeden z kreatorów polityki sanacyjnej. Zrezygnował z urzędu 30 IX 1939 r., do śmierci przebywał na emigracji w Szwajcarii.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

go, na okupowane ziemie Zachodniej Białorusi. Już ze szpalt burżuazyjnych szczekaczy — gazet, popłynęła faszystowska blaga o tym, że przyjazd Mościckiego jest dla białoruskiego prostego, ludu wielką łaską i szczęściem, że ten przyjazd posłuży «wzmocnieniu związku polskiego i białoruskiego narodu».

Towarzysze! Poza blagą i oszukańczymi hasłami kryją się cele, skierowane przeciwko robotniczej klasie i pracującemu włościaństwu. Wspólnik krwawego Piłsudskiego pan Mościcki ma bezczelność wędrować po Zachodniej Białorusi, po kraju, gdzie jego słudzy rozprawiają się ogniem i mieczem z wyzwoleńczą walką pracujących mas.

Nie, towarzysze! Ten pan wyszedł ze swych warszawskich pałaców nie dla waszego dobra. On będzie słodko i gładko śpiewać pracującym masom i obiecywać złote góry, on towarzysząc białoruskim nacjonalfaszystom, przy czynnej pomocy tych agentów pańskiej okupacji, będzie przedstawiał przed masami związek z białoruskim pracującym narodem.

Faszystowski prezydent, włócząc się po naszych zniewolonych zagonach, po naszych ulicach oblanych krwią bezrobotnych, chce otumanić pracujące masy, aby wciągnąć je do faszystowskiej polityki do przygotowania wojny przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Podłożona niedawno piekielna maszyna w sowieckim przedstawicielstwie w Warszawie i podróże faszystowskiego prezydenta po pograniczu ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, po Zachodniej Białorusi i Estonii, gościny rumuńskich i finlandzkich generałów w Polsce, to jedna i ta sama faszystowska zbroja i sposoby skierowania wojny przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich. Wszystko to wskazuje, że faszystowska dyktatura używa wszystkich sposobów aby lepiej przygotować się i jak najprędzej rozpocząć nowy krwawy pochód na Czerwony Mińsk i Kijów, jak to zrobił Piłsudski przed 10 laty.

Towarzysze robotnicy i pracujący włościanie! Faszystowski obóz polskiej, białoruskiej, żydowskiej i litewskiej burżuazji przeprowadza szeroką kampanię przygotowując się uroczyście do spotkania swego faszystowskiego prezydenta. Rewolucyjny obóz robotników, parobków i pracującego włościaństwa, biedoty miasteczek i miast, powinien tak samo spotkać po swojemu, po rewolucyjnemu tego przedstawiciela kapitalistów, obszarników i kułaków wszystkich narodowości Polski — Kompartia Zachodniej Białorusi wzywa wszystkich uciśnionych i eksploatowanych, wszystkich bezrobotnych i głodujących, wszystkich pobitych i pokaleczonych w zakamarkach defensywy, wszystkich, którzy cierpią w faszystowskim jarzmie — po rewolucyjnemu spotkać pana Mościckiego, tego oberkata i arcyfaszystę.

PRECZ FASZYSTOWSKI PREZYDENCIE Z ZIEMI OBLANEJ KRWIĄ I POTEM PRACUJĄCYCH! PRECZ Z FASZYSTOWSKIMI OKUPANTAMI! Oto nasza rewolucyjna odpowiedź, nasz bojowy zew wokół którego skupią się wszystkie pracujące masy, by dać odpór faszystom i nacjonalfaszystom, którzy pragną wykorzystać przyjazd faszysty Mościckiego dla większego ucisku mas, dla przygotowania krwawego napadu na państwo proletariackie.

Dawajcie masowy odpór wszystkim próbom policji i faszystowskich bojówek spędzania siłą pracujących mas na spotkanie faszystowskiego prezydenta. W miejscach przejaz-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

du tego pana przygotowujcie demonstracje, masówki, pochody głodujących, pod hasłami walki przeciwko faszystowskiej dyktaturze i jej prezydentowi, w obronie Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej i całego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, za budownictwo socjalne w mieście i na wsi w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, za rząd robotniczo-włościański, rząd dyktatury proletariatu, za fabryki, ziemię i władzę, o 7-godz. dzień pracy, o rządową bezzwrotną zapomogę głodującym i bezrobotnym. Pan Mościcki będzie oszukiwać was, o niby już danej pomocy głodującym masom i obiecywać nową. Nie z łaski i dobroci idzie faszystowska dyktatura na przymusowe ustępstwa, a pod naciskiem rewolucyjnej walki pracujących mas i kontrofensywy proletariatu, przed strachem zbliżenia się proletariackiej rewolucji w Polsce.

Ani jeden robotnik, ani jedna robotnica i włościanka, ani jeden z pracującej młodzieży i uczniów nie powinien iść do kościołów i cerkwi na nabożeństwa, na pokorne służalcze spotkanie pana Mościckiego. Ani jednej skargi i prośby do faszystowskiego prezydenta — tylko klasową, rewolucyjną walką pod kierownictwem kompartii szlakiem rewolucji pracujące masy wywalczą zaspokojenie swych potrzeb, wywalczą socjalne i nacjonalne wyzwolenie.

Towarzysze żołnierze! Faszystowski prezydent za pierwszy swój obowiązek będzie uważał sprawdzenie, jak jego oficerowie i generałowie przez znęcanie się i koszarowy reżim przygotowali was do napadu na ojczyznę pracujących mas — Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, przygotowali was jako mięso armatnie nowej imperialistycznej kontrrewolucyjnej wojny. Was wykorzystuje faszystowski rząd, by zapewnić bezpieczeństwo jego prezydentowi w wędrówce, was popędzą rozpędzać i rozstrzeliwać robotniczo-włościańskie demonstracje i pochody głodujących. Towarzysze żołnierze! Łączcie się ze swymi demonstrującymi klasowymi braćmi, wstępujcie z orężem w ręku do szeregów demonstracji, stańcie w obronie pracujących mas przeciwko napadom policji i faszystowskich bojówek.

Towarzysze! Twórzcie drużyny masowej robotniczo-włościańskiej samoobrony.

Towarzysze! Kompartia Zachodniej Białorusi wzywa wszystkie pracujące i eksploatowane masy białoruskie, polskie, żydowskie i litewskie do zgrupowania się pod czerwonym sztandarem kompartii i do dania decydującego odporu wszystkim próbom faszystowskiej dyktatury, [próbom] rozpoczęcia zbrojnego napadu na Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Przepędzić faszystowskiego prezydenta z ziem Zachodniej Białorusi, to uderzyć po imperialistycznych planach krwawego Piłsudskiego.

Ręce precz od Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Bądźcie gotowi przekształcić wojnę imperialistyczną na wojnę domową.

Precz z faszystowską dyktaturą i jej agentami — socjal- i nacjonalfaszystami".

Akcja przedwyborcza

Unieważnienie wyborów w okręgu lidzkim i święciańskim, i rozpisanie ponownych pobudziło Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi do rozpoczęcia intensywnej akcji. W Nr. 4/75 organu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi „Czerwony Ściah" umieszczony został artykuł ogólnie ujmują-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

cy kwestię ponownych wyborów. W artykule tym pt. „Do wyborów pod rewolucyjnym sztandarem" m.in. czytamy:

„Faszystowski rząd będzie podtrzymywał swych przedstawicieli na wyborach pieniędzmi, politycznym i całym swoim aparatem. Łuckiewiczowska banda przy pomocy miejscowych faszystowskich władz i białoruskich kułaków będzie się starała rozbić bojowy związek robotników i włościan, a hasłami «obrony całego pracującego białoruskiego narodu», kulturalnością i tzw. twórczą pracą będzie się starała otumanić masy pracujące. Łuckiewiczowska gazeta-szczekacz «Napierad» prowadzi w[...][bb]alone szczucie przeciwko robotniczo-włościańskiej liście, agitując na agenta faszyzmu, białoruskiego i kontrrewolucjonistę Jankę Stankiewicza.

W tymże czasie faszystowski obóz i jego rząd natęża wszystkie swe siły, aby rozbić rewolucyjny robotniczo-włościański obóz, aby nie dopuścić jego kierownika — kompartię zorganizować bojowe szeregi armii bezrobotnych, głodujących i eksploatowanych. Przy tych wyborach biały terror będzie jeszcze więcej szorstki i masowy, aniżeli przy poprzednich wyborach. Faszyzm widzi wzrastanie rewolucyjnych mas, widzi zacieśnianie związku robotników i włościan i wzmocnione kierownictwo kompartii. Wszystko to niesie zgubę faszyzmowi i jego agentom socjal- i nacjonalfaszystom. Dlatego też oni z takim zacietrzewieniem i klasową nienawiścią krwawo rozprawiają się z rewolucyjnym i narodowościowo-wyzwoleńczym ruchem pracujących mas i ich kierownikiem — kompartią.

Podczas wyborów, jak i w codziennej walce klasowej, będą walczyć i zmierzą się swymi siłami w zaciętej klasowej potyczce kapitał z pracą. Zmierzą się siłami dwa obozy: faszystowski — wszyscy ci Stankiewicze, Łuckiewicze, Bildziukiewicze, Dubrowniki i inni, z drugiej strony — antyfaszystowski obóz pracy, przedstawiony z listy włościańsko-robotniczego bloku.

Pierwszy obóz występuje o dzisiejszy faszystowski rząd w Polsce, o wojnę przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich, o dalszą ofensywę kapitału na klasę pracującą, o kułacką komasację, o zwiększenie podatków, o to wszystko, co niesie nowe więzy pracującym masom, niesie głód, bezrobocie, wojnę.

Drugi obóz — robotniczo-włościański blok występuje w obronie interesów klasy robotniczej i pracującego włościaństwa, o 7-godz. dzień pracy, przeciwko faszystowskiej polityce agrarnej, przeciwko podatkom i uciskowi narodowościowemu, o ziemię bez wykupu, o obalenie dyktatury faszystowskiej, o utworzenie drogą rewolucji rządu robotniczo-chłopskiego, przeciwko wojnie, w obronie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, o samookreślenie Zachodniej Białorusi aż do oderwania i złączenia z radziecką Białorusią.

Każdy pracujący, każdy, komu sprzykrzyło się, namulało faszystowskie jarzmo, będzie głosował na swoją listę robotniczo-chłopskiego bloku, nie da ani jednego głosu na listy swych klasowych wrogów.

Kompartia Zachodniej Białorusi nawołuje każdego pracującego, każdą jednostkę rewolucyjnego obozu do przyjęcia czynnego bojowego udziału w kampanii przedwy-

---

[bb] Niewidoczna jedna litera.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

borczej i głosowaniu. Kompartia wzywa do wyborów nie dlatego, że Sejm mógłby zdecydować żądania pracujących mas, że przez Sejm robotnicy i pracujący chłopi zdobędą władzę. My idziemy do wyborów, aby wykorzystywać Trybunę Sejmową dla rewolucjonizowania mas i walki z faszystowskim reżimem, idziemy do wyborów aby organizować i mobilizować pracujące masy pod kierownictwem kompartii do zdecydowanej walki, do zdecydowanej bitwy, w celu obalenia faszystowskiej dyktatury, o dyktaturę proletariatu".

Teza wysunięta w tym artykule dawała już dostateczne podstawy do scharakteryzowania taktyki kompartii w akcji przedwyborczej.

Toteż rozwój akcji agitacyjnej i przebieg wyborów w okręgu lidzkim i święciańskim, dostatecznie potwierdziły, iż w akcji tej prowadzona będzie nasilona kampania przy wykorzystaniu wszystkich współczynników, a więc: Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego „Zmahanie" i Zjednoczonej Lewicy Chłopskiej „Samopomoc".

Akcja przedwyborcza w okręgu lidzkim

W związku z rozpoczęciem kampanii przedwyborczej w okręgu lidzkim Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno wydał okólnik treści następującej:

„Drodzy towarzysze! Komitet Okręgowy wzywa was odpowiednio przygotować się do wyborów do faszystowskiego Sejmu, które to wybory w prędkim czasie powtórzą się. Tę kampanię winniśmy wykorzystać po to, aby nasilić walkę z faszyzmem we wszystkich jego przejawach. Trzeba udowodnić masom, że cały Sejm (prócz frakcji komunistycznej i rewolucyjno-robotniczo-włościańskiej i narodowościowo-wyzwoleńczej grupy) ma jeden cel — siać iluzje pośród mas, że Sejm w walce z dyktaturą może coś zdobyć dla mas pracujących. Ten szantaż winniśmy zdemaskować przed masami i wykorzystać kampanię wyborczą do zmobilizowania szerokich mas do walki o ich codzienne żądania (czynna walka z szarwarkami, akcja bezrobotnych i głodujących itd.) jak i ogólnopolityczną walkę z faszystowską dyktaturą z okupacją Zachodniej Białorusi, przygotowaniami do napadu na Związek Radziecki, które z każdym dniem są prowadzone z coraz [bardziej] wzrastającym tempem. Front, na którym nam należy walczyć jest bardzo szeroki. On rozpoczyna się od otwartych faszystów, jak Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem i socjalfaszystowska Polska Partia Socjalistyczna, Stronnictwo Chłopskie, Wyzwolenie, Bund i kończy się zdrajcami narodowościowo-wyzwoleńczego rewolucyjnego ruchu z listą Janki Stankiewicza, za którym Łuckiewicz i kompania, oraz ich gazeta «Napierad», ze zdrajcami Hromady i niszczycielami Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, oprócz tego lista Nr 18, tj. z białoruską Chadecją, złączoną z burżuazją żydowską, ukraińską itd. Was nie powinno wprowadzić w błąd, że jeden z posłów, wybrany z listy Stankiewicza przeszedł do obozu rewolucyjnego. Lista Stankiewicza, to lista faszyzmu i wojny przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich. Najbardziej szkodliwymi wrogami w tym konkretnym momencie są nacjonalfaszyści za Stan-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

kiewiczem na czele oraz ludowo-faszystowskie partie, jak Stronnictwo Chłopskie. W tym kierunku należy nasilić wszystkie nasze siły w walce z nimi.

Drodzy towarzysze! Dlatego, aby wam bardziej pomóc w tej pracy, Komitet Okręgowy winien być poinformowany odnośnie wyborów. Jak dotychczas powinniście dać nam odpowiedź na następujące pytania:

1) kto spośród miejscowych towarzyszy będzie kandydował:

a) na skonfiskowanej liście Nr 13,

b) na łącznej liście hromadowsko-enpechowskiej, również skonfiskowanej,

c) na lewicowej białoruskiej robotniczo-włościańskiej liście również unieważnionej;

2) kto z liczby wszystkich tych list pozostał u nas, a kto przeszedł do obozu faszystowskiego, przede wszystkim do grupy Łuckiewicza i kompanii;

3) czy posiadacie odpowiednich towarzyszy na kandydatów z naszej listy. Każdy towarzysz, który będzie figurował jako kandydat na naszej liście powinien być wytrwałym rewolucjonistą;

4) czy posiadacie parobków, robotników tartacznych i fabrycznych na kandydatów do komitetów wyborczych dla kontroli itd.

Bardziej ścisłe informacje o robocie wyborczej otrzymacie później.

Akcję, którą wy przeprowadzicie 6 marca należy związać z walką przeciwko socjalnacjonalfaszystom, demaskować ich pracę przeciwko Białoruskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej. Pożądanym jest, abyście odpowiedź przysłali przez wiejskiego towarzysza, wypróbowanego w walce".

Już pierwsze poczynania akcji przedwyborczej wskazywały, że Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski „Zmahanie" przejął na siebie gros obowiązków.

Lista czysto komunistyczna (Nr 13) nie została przy wyborach zgłoszona, natomiast w miejsce tej listy zajęła lista Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] „Zmahanie" Nr 46. Na rzecz tej listy prowadzili jednolitą akcję członkowie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, jak również posłowie i mężowie zaufania Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] „Zmahanie". W posiadaniu Urzędu Wojewódzkiego w Wilnie znajduje się obfity materiał informacyjny, wskazujący na jednolitość postępowania tych wszystkich grup. Sama lista składała się z kandydatów, co do których posiadane były dostateczne informacje wskazujące na ich czynny udział w Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

W akcji przedwyborczej zanotowano wydanie szeregu odezw Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] i Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, które całkowicie pokrywały się co do swych haseł. Jednak niezbitym dowodem, wykazującym istotne oblicze listy Nr 46 posłużyć może niżej przytoczona odezwa Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, szeroko kolportowana na terenie powiatów lidzkiego, wołożyńskiego, oszmiańskiego i mołodeckiego, a nawołująca, aby wszyscy członkowie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi głosowali na jedyną listę bloku robotniczo-włościańskiego, tj. na listę Nr 46.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Treść tej odezwy jest następująca:

„Towarzysze i towarzyszki! Gdy setki tysięcy bezrobotnych głodują w mieście, a miliony na wsi, gdy masy pracujące są wskutek gospodarki kapitalistycznej i grabieżczej polityki okupacyjnej wtrącone w otchłań nędzy, biedy i głodu, gdy gospodarka kapitalistyczna w gruzy się wali i atak mas coraz bardziej zagraża panowaniu burżuazji, gdy rosną przygotowania do zdławienia ojczyzny proletariatu Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich — faszystowska dyktatura dla otumanienia mas unieważnia wybory w szeregu okręgach i rozpisuje nowe.

Towarzysze! Dyktatura faszystowska Piłsudskiego widzi rosnące niezadowolenie mas pracujących, wie, że nie znajdą posłuchu jawni faszyści z Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem, wychwalający stosunki obecne, wycofuje więc swą listę «jedynkę» i wysyła swych wiernych sług socjalfaszystów z Polskiej Partii Socjalistycznej-Prawicy, Stronnictwa Chłopskiego i nacjonalfaszystów białoruskich Stankiewicza-Łuckiewicza by swym kłamliwym frazesem radykalnym oszukali rozgoryczone masy pracujące i ich dla faszyzmu ukrócili.

Towarzysze! Dyktatura faszystowska ma komu ufać! Polska Partia Socjalistyczna to są ci, którzy łamią walkę robotniczą, sprzedają strajki, popierają arbitraż (umowy robotników rolnych), zamykają związki rewolucyjne itd. Polska Partia Socjalistyczna i Stronnictwo Chłopskie to są ci, których reforma rolna, komasacja, likwidacja serwitutów, parcelacja za pieniądze jest tak gorliwie przez faszyzm prowadzona na szkodę chłopów pracujących, to są ci, którzy głosują za podatkami i szarwarkami, wyciskanymi z mas pracujących na przyszykowania wojennego napadu na Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, to są ci, którzy popierają grabieżczą politykę okupacji faszystowskiej na Zachodniej Białorusi (osadnictwo wojskowe). Białoruscy nacjonalfaszyści są znani masom pracującym ze swej rozbijackiej roboty w Towarzystwie Szkoły Białoruskiej, z wydania uczniów rewolucyjnych policji, ze szpiclowskiej pracy ich prowodyrów, ze swego nędznego organu «Napierad», ze swego szczucia przeciwko kompartii i Białoruskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej.

Towarzysze! Czując, że masy pracujące coraz bardziej się rewolucjonizują, przychodzą socjalfaszyści z hasłami kłamliwo radykalnymi, bo pod maską radykalną kryją zamiar sprowadzenia walki rewolucyjnych mas pracujących na manowce. Takim jest hasło walki w obronie Sejmu (faszystowskiego) i demokracji (burżuazyjnej), takim jest hasło autonomii Zachodniej Białorusi, hasło nowej reformy rolnej, która by udzieliła chłopom ziemi za pół ceny. Ma to na celu odciągnąć masy pracujące na fałszywą drogę, nie dać im w walce rewolucyjnej zrzucić jarzma burżuazji i zdobyć sobie lepsze jutro. Do haseł tych przyłącza się też Stronnictwo Chłopskie, hasło «ziemia bez wykupu» — hasło partii komunistycznej, popularne wśród chłopów pracujących, by tym lepiej oszukać masy.

Towarzysze! Masy pracujące coraz bardziej sobie uświadamiają rolę faszystów, socjal- i nacjonalfaszystów. Wiec 3.000 chłopów w Bielicach, gdzie przepędzono osadników i dziesiątki takich faktów wskazywały, że masy pracujące nie mają wiary opowiadaniom rzekomych uciekinierów ze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, nie wierzą obrońcom dyktatury faszystowskiej Polskiej Partii Socjalistycznej, Stronnictwu Chłopskiemu i Stankiewiczom.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wiedzą wszyscy, że w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich panuje 7-godz. dzień pracy, że 100.000 traktorów uprawia ziemię chłopską, że ⅓ część chłopów, część biedoty i część średniactwa są zwolnione od podatków. Nie tak, jak w Polsce faszystowskiej, gdzie robotnik pracuje 16 godz. za nędzną płacę, gdzie chłopa duszą podatki, szarwarki, długi, pożyczki kułackie i państwowe, osadnictwo itd., gdzie miliony robotników i chłopów głodują i nie masz dnia by jakiś w ostatniej nędzy bezrobotny nie zabrał sobie życia.

Masy pracujące Polski uciskane, wyzyskiwane i głodujące coraz bardziej rozumieją drogę wskazywaną przez kompartię, że tylko zbrojne powstanie może ich wyrównać z ich braćmi w Związku Radzieckim.

Towarzysze! Socjal- i nacjonalfaszyści chcą was przekonać, że kartką wyborczą do Sejmu faszystowskiego zdobędziecie sobie wszystko. Partia komunistyczna powiada wam: nie kartka wyborcza, nie Sejm faszystowski, tylko walka rewolucyjna, tylko zbrojne powstanie i dyktatura proletariatu mogą wam przynieść 7-godz. dzień pracy i ziemię bez wykupu, mogą istotnie wasz byt poprawić!

Towarzysze! Lista komunistyczna Nr 13 została przez dyktaturę faszystowską unieważniona. Kompartia woła was:

W dn. 25 maja głosujcie wszyscy na jedyną rewolucyjną listę legalną, listę posłów «Zmahania»

Nr 46

Wyraźcie tym głosowaniem swą gotowość do walki pod sztandarami kompartii, z dyktaturą faszystowską o radziecki rząd robotniczo-chłopski.

Wszyscy w dn. 25 maja do demonstracji pod sztandarami kompartii!

Do walki z dyktaturą głodu, bezrobocia, terroru i wojny ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich!

Z orężem w ręku w obronie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich!

Uwolnić więźniów politycznych!

Uwolnić posła Żarskiego[35]!

Precz z Polską Partią Socjalistyczną, Stronnictwem Chłopskim, Stankiewiczem itd.!

Precz z podatkami i szarwarkami!

O ziemię bez wykupu dla chłopów pracujących!

Niech żyje zbrojne powstanie!

Niech żyje zjednoczona Białoruś radziecka!

Niech żyje kompartia!"

W ten sposób nasilana kampania wyborcza w wyniku dała komunistom oddanych na listę Nr 46 głosów: w powiecie mołodeckim — 7.878, co stanowi 74% głosujących, w powiecie wilejskim 6.981 głosów, co stanowi 57% głosujących oraz w powiecie oszmiańskim 1.747 głosów, co stanowi 10% głosujących.

---

[35] Tadeusz Żarski (1896–1934) — polski polityk, poseł na Sejm II RP w latach 1929–1930. Początkowo związany z PPS, zaś od 1924 r. działacz Komunistycznej Partii Robotniczej Polski. W 1932 r. w ramach wymiany więźniów politycznych Żarski wyjechał do ZSRR, gdzie w 1934 r. został stracony.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wybory w okręgu święciańskim

Rozpisanie ponownych wyborów w okręgu święciańskim pobudziło Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno do analogicznego działania. Realizacja akcji wyborczej i na tym terenie przypadła w udziale w pierwszym rzędzie posłom Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] „Zmahanie". Na tym terenie ujawnione zostało również współdziałanie Zjednoczenia Lewicy Chłopskiej „Samopomoc" z listą Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego], która i tu była synonimem listy komunistycznej. Akcja rozpoczęta została przez wydanie okólnika Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno treści następującej:

„List Wileńskiego Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi o ponownych wyborach do Sejmu do Święciańskiego, Postawskiego, Głębockiego i Widzkiego Komitetów Rejonowych.

Ponowne wybory do Sejmu (13 lipca) w święciańskim, postawskim rejonach przechodzą w warunkach zaostrzonego kryzysu gospodarczego w całym wileńskim okręgu, jak i na całej Zachodniej Białorusi i w Polsce. Sam fakt, że nawet (słowo nieczytelne)[cc] czasie wielkich (słowo nieczytelne)[dd] i budowlanych robót — maj i czerwiec — bezrobocie nie zmniejszyło się, nie bacząc na wszelkie piękne obiecanki faszystowskiego rządu dostatecznie jaskrawo wskazują katastrofalną sytuację państwa.

Robotnicy i włościanie Polski, Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy coraz bardziej zorganizowanie występują do walki z faszystowską dyktaturą. Wielotysięczne demonstracje bezrobotnych i robotników, szturmowe strajki przeciwko masowym redukcjom i ofensywie fabrykantów i (słowo nieczytelne)[ee] na płacę zarobkową robotników, parobków i robotników sezonowych, wystąpienia pracującego włościaństwa przeciw podatkom, szarwarkom, komasacji i likwidacji serwitutów — pracujące włościaństwo coraz ściślej przyłącza się do mocarnego rewolucyjnego ruchu pracujących miasta. Faszystowska dyktatura przeżywa kryzys. Szuka wyjścia z kryzysu w nasileniu ofensywy przeciw pracującym w kraju i w zbrojnym napadzie na Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich. Budowa strategicznych dróg w naszym okręgu i na całej Zachodniej Białorusi, wojenne manewry coraz częściej na granicy i inspekcja oberfaszysty Mościckiego w całym okręgu i granicznych osiedlach, jego wizyta u gen. Żeligowskiego[36] i u kleru wszystkich religii — wszystko to oznacza przyśpieszone przygotowania do wojny, wywołane bojaźnią faszystowskiego reżimu przed ustanowieniem dyktatury proletariatu.

W związku z tym faszyzm jeszcze bardziej nasila swój krwawy terror przeciwko ruchowi rewolucyjnemu (masowe areszty, systematyczne zamykania związków

---

[cc] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

[dd] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

[ee] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

[36] Lucjan Żeligowski (1865–1947) — generał broni Wojska Polskiego. Przywódca tzw. buntu Żeligowskiego, którego celem było zajęcie w październiku 1920 r. Wilna. W wyniku tej akcji proklamowana została Litwa Środkowa. W latach 1935–1939 był posłem na Sejm IV i V kadencji. Po kapitulacji przebywał na emigracji. Pochowany został w 1947 r. na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

zawodowych i innych rewolucyjnych robotniczych organizacji, 10–15-letnie wyroki ciężkiego więzienia dla rewolucyjnych robotników i włościan i wreszcie 3 wyroki śmierci we Lwowie za kolportaż komunistycznej literatury), z drugiej zaś strony faszystowska dyktatura w dalszym ciągu prowadzi swe manewry w odniesieniu do narodowościowo-wyzwoleńczego ruchu, wypuszcza z więzienia Taraszkiewicza (słowo nieczytelne)[ff] i innych hromadowców, ażeby siać iluzje wśród białoruskich mas pracujących o braku terroru (wówczas, gdy w tymże samym czasie w więziennych (słowo nieczytelne)[gg] siedzi ponad 10.000 więźniów politycznych z Zachodniej Białorusi) i o rzekomo zmienionym kursie w odniesieniu do narodowościowo-wyzwoleńczego ruchu. W tymże samym czasie ona zawiera umowy z socjalfaszystami Zachodniej Ukrainy (Lewickim i Ko*[s]*) i nacjonalfaszystami Zachodniej Białorusi (memoriał Ostrowskiego do Mościckiego w czasie jego przebywania w Wilnie, wyznaczenie ks. Żongołłowicza na stanowisko wiceministra oświaty, jako specjalisty w kwestiach białoruskich) w jaki sposób lepiej zdusić rewolucyjny ruch na Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainie, jak lepiej przygotować wojnę przeciw ukraińskiej i białoruskiej radzieckim republikom.

Rząd przeprowadza w szeregu okręgów wyborczych ponowne wybory do Sejmu. Jemu to jest potrzebne w tym celu, aby przykryć terror, aby odwrócić uwagę mas od gospodarczego i politycznego kryzysu w państwie, przykryć przygotowania do wojennego napadu na Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, aby całą faszystowską politykę przykryć «demokratyczną» maską, starając się tym manewrem rozbroić nastroje rewolucyjne mas. Te same cele prześladują manewry socjal- i nacjonalfaszystów. Cała ich gra wokoło Sejmu, stworzenie Centrolewu od Polskiej Partii Socjalistycznej do Chrześcijańskiej Demokracji i [Polskiego Stronnictwa Ludowego] «Piast», zwołanie kongresu Centrolewu (29 czerwca), który ma na celu odciągnięcie uwagi mas od walki o obalenie faszystowskiej dyktatury, do walki za tzw. demokrację, za ten Sejm, który głosował i zatwierdził wojenny budżet, o ten Sejm, który pomaga rządowi, pod przykrywką bardziej zamglonego frazesu przeprowadzać politykę terroru, bezrobocia, głodu i wojny.

Jakie są nasze zadania podczas ponownych wyborów w święciańskim i postawskim rejonach

Nasze partyjne organizacje tych wyborczych rejonów, jak i całego okręgu, winny decydująco demaskować wszystkie «demokratyczne» manewry i powrót iluzji w odniesieniu do Sejmu i jego działalności. Należy wykorzystać przedwyborczą kampanię do mobilizacji mas miasta i wsi: 1) do walki przeciw kapitalistyczno-obszarniczej eksploatacji, związania tej pracy z odpowiednimi akcjami w każdym rejonie, wsi lub miasteczku, np.: z antypodatkową kampanią, [walką o zniesienie] szarwarków albo [przeciwko] zmniejszeniu płacy zarobkowej, [walką z] redukcją, przedłużeniem roboczego dnia itd., 2) do konkretnej walki z wojennym niebezpieczeństwem, przy tym należy demaskować rzeczywisty cel wizyty prezydenta w wi-

[ff] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

[gg] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

leńskim okręgu i graniczne wojenne manewry, 3) do walki z socjal- i nacjonalfaszyzmem, ze wszystkimi ich kierunkami.

Szczególną uwagę należy zwrócić na demaskowanie białoruskich nacjonal- i socjalfaszystów Ostrowskich, Stankiewiczów, Łuckiewiczów itd. i z drugiej strony socjalfaszystowską Polską Partię Socjalistyczną, Bund, Stronnictwo Chłopskie, które występują ze szczególnie radykalnymi frazesami, pragnąc tym samym przejąć rewolucyjny nastrój mas. Bezlitośnie demaskować gołosłowne hasła o ziemi bez wykupu, o rozdziale majątków między włościanami, o długoterminowych, bezprocentowych kredytach itd., które prześladują jeden cel: zdezorganizować pracujących i poddać ich pod wpływy faszyzmu. Należy w sposób najbardziej zdecydowany udowodnić wiejskim masom, że te hasła obiecane służą tylko przynętą, że rzeczywista codzienna praca skierowana jest ku temu, aby jak najlepiej służyć faszystowskiej dyktaturze, 4) przedwyborcza kampania winna być związana z walką przeciw faszystowskiemu i socjal-nacjonalfaszystowskiemu terrorowi, stawiając na zebraniach we wsiach i miasteczkach kwestie wyroków śmierci, napadów i bicia przez policję i agentów defensywy oraz socjalfaszystowskie bojówki komunistycznych posłów i przedstawicieli robotniczo-włościańskiego bloku, o zaaresztowaniu komunistycznego posła towarzysza Zarskiego. Na wszystkich tych wyborczych zebraniach, zbiórkach i masówkach należy przyjmować rezolucje protestu i przesyłać je do frakcji komunistycznej Sejmu i do [Białoruskiego] Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego «Zmahanie».

Na wszystkich tych zebraniach należy stawiać w zupełnej szczerości kwestię stworzenia przy wyborczych komitetach masowych robotniczo-włościańskich drużyn samoobrony. Na samych zebraniach należy przeprowadzać werbunek drużyny samoobrony i wybory instruktorów drużyn. Głównym zadaniem samoobrony jest obrona i mobilizacja najszerszych mas robotniczych i włościańskich, do obrony włościańskich posłów od napadu policji oraz socjal- i nacjonalfaszystowskich bojówek.

Partyjne organizacje w wyborczych rejonach winny niezwłocznie przystąpić do zorganizowania masowej wyborczej kampanii, do zwołania wieców, zbiórek, masówek we wsiach, majątkach i fabrykach, gdzie trzeba opowiedzieć pracującym, że faszystowski rząd w obawie przed rewolucyjnymi wystąpieniami (słowo nieczytelne)[hh] białoruskich pracujących, bojąc się wystąpić z otwartą maską faszyzmu, zmobilizował wszystkie siły socjal- i nacjonalfaszyzmu od czarnego kleru do Polskiej Partii Socjalistycznej i białoruskich przedstawicieli nacjonalrewolucyjnego ruchu Ostrowskich-Łuckiewiczy i Jaremiczów w celu lepszego oszukaństwa mas. W tym samym czasie faszystowscy bandyci unieważnili listę komunistycznej partii «[Nr] 13» i listę [Białoruskiego] Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego «Zmahanie». Starając się tym sposobem izolować masy wyborców nie tylko od komunistycznej partii, lecz i od bojowników białoruskiego narodowościowo-rewolucyjnego wolnościowego ruchu ze «Zmahania».

Nie bacząc na unieważnienie naszej listy, winniśmy wzywać robotników i włościan tych rejonów do głosowania na unieważnioną komunistyczną listę Nr 13.

[hh] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Należy niezwłocznie przystąpić na tych wiecach, zebraniach, masówkach do wyboru komitetów wyborczych, które muszą, pod naszym kierownictwem mobilizować masy, do głosowania na unieważnione rewolucyjne listy.

Komitety wyborcze należy wybierać spośród bardziej oddanych rewolucyjnych robotników, parobków, pracujących włościan i przedstawicieli żydowskich miasteczek, biedoty, wciągając tam robotników i włościan jeszcze idących za socjal- i nacjonalfaszystowskimi partiami, lecz którzy są gotowi walczyć przeciwko biurokratycznym wierzchołkom tych partii.

Komitety wyborcze muszą rozwinąć szeroką kampanię agitacji drogą wieców, masówek, masowych rewolucyjnych demonstracji, organizacją domowej agitacji (słowo nieczytelne)[ii] z naszymi wezwaniami, numerami, po domach rozszerzając naszą literaturę, organizując techniczne akcje itd.

Należy wszystkimi środkami sprzeciwiać się nastrojom biernego bojkotu wyborów co będzie tylko na korzyść faszyzmu.

Należy wyjaśnić, tak naszym towarzyszom, jak i robotnikom i włościanom, że walczyć przeciwko faszyzmowi i socjalfaszyzmowi można tylko czynnym wystąpieniem przeciwko tym ostatnim i niezmordowaną pracą w organizacji i przygotowaniu mas proletariatu i włościaństwa i ich walce o codzienne żądania, przeciw szarwarkom, o niepłacenie kar administracyjnych, o niepłacenie podatków w głodujących rejonach, przeciw komasacjom i likwidacji serwitutów, o 100% podwyższenie płacy rolnym i leśnym robotnikom, o pełny zarobek wszystkim bezrobotnym, o 7-godz. dzień pracy itd. itd., doprowadzić ich tą drogą (słowo nieczytelne)[jj] konfliktu i wystąpienia przeciw podstawom kapitalizmu.

Komitety wyborcze z pomocą drużyn samoobrony muszą zorganizować opór mas, w wypadkach niedopuszczenia włościan do udziału w wyborach, organizując przy tym masówki, rewolucyjne demonstracje.

Komitety wyborcze muszą niezwłocznie przystąpić do stworzenia funduszu pieniężnego, do zbiórki pieniędzy na korzyść przeprowadzenia kampanii.

Kampanię wyborczą należy także połączyć z dojrzewającymi na miejscu strajkami rolnych i miejskich robotników i robotników miasteczek i wielkich przedsiębiorstw, znajdujących się w tych rejonach. Należy wybierać tam komitety akcji, omawiać żądania, wyznaczać terminy strajków na masowych zebraniach w Wilnie i w innych miastach wybierać komitety akcji naszej przedwyborczej kampanii i stworzyć fundusz do okazania jej materialnej pomocy. Tę pracę związać z akcją 13 lipca — dziesięciolecia uwolnienia radzieckiej Białorusi od białej Polski, z dziesięcioleciem pochodu Piłsudskiego na Mińsk i Kijów[37], która musi przejść pod zasadniczymi naszymi hasłami: walki z niebezpieczeństwem wojennym i popularyzacji zwycięstw radzieckiej Białorusi i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, jako jedynej socjalistycznej ojczyzny wszystkich pracujących.

[ii] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

[jj] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

[37] Chodzi o działania wojsk polskich latem 1919 r. na północnym odcinku frontu i zajęcie 8 VIII 1919 r. Mińska oraz wyprawę na Kijów z kwietnia 1920 r. i zajęcie miasta 7 V 1920 r. (wspólne działania Wojska Polskiego i armii Ukraińskiej Republiki Ludowej, Symona Petlury).

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Należy decydująco występować przeciwko rozszerzonym przez faszystów i socjalfaszystów kłamstwom przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich, o rzekomo przymusowej kolektywizacji rolnictwa, [należy rozgłosić] że włościanie radzieckiej Białorusi i całego Związku Radzieckiego dobrowolnie idą do kolektywów, tym samym polepszając swoją sytuację. Należy opowiedzieć włościanom Zachodniej Białorusi, że radzieccy włościanie posługują się maszynami, które państwo im daje, mają dzień odpoczynku, uniwersytety, bezpłatne szkoły, w języku ojczystym dla dzieci, że klasa robotnicza Związku Radzieckiego w ścisłym związku z włościanami, pod kierownictwem komunistycznej partii zwycięsko buduje socjalizm na 1/6 części kuli ziemskiej, na przekór wszystkim napadom i blokadom światowego imperializmu, przy podtrzymaniu i coraz więcej rosnących sympatiach robotników i włościan kapitalistycznych państw i kolonii do ogniska światowej rewolucji — Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Cała ta kampania winna być przeprowadzoną na zasadzie szerokiej masowej pracy. Należy starać się, drogą organizowania walki pracujących tych rejonów, wokoło naszych haseł podjąć ich walkę na bardziej wysoki polityczny stopień. Należy wszędzie popularyzować wśród szerokich mas pracujących, że jedyną drogą obalenia faszystowskiej dyktatury i ustanowienia rządu robotników i włościan, jedyną drogą do rzeczywistego uwolnienia wszystkich pracujących jest zbrojne powstanie i stworzenie rządu rad robotniczo-chłopskich i żołnierskich delegatów.

Nasze organizacje muszą nasilić pracę wśród żołnierzy, znajdujących się na terytorium ich rejonów, których faszyzm stara się skierować przeciw pracującym. Należy wzywać żołnierzy do bratania się z rewolucyjnymi robotnikami i włościanami w celu wspólnego wystąpienia przeciwko faszyzmowi, należy ich wzywać, aby w wypadku wojny ze Związkiem Radzieckim, przechodzili na stronę Armii Czerwonej celem wspólnego wystąpienia przeciw krwawym okupantom Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy w obronie jedynego państwa socjalistycznego budownictwa".

Lista Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] „Zmahanie" (lista Nr 13 w ogóle przy ponownych wyborach zgłoszoną nie została) podana została przez posła Gawrylika[38], jako pełnomocnika tej listy, z wyraźną tendencją nie zachowania formalności, wymaganych przez ordynację wyborczą. Na liście tej, jako kandydaci figurowali wyłącznie członkowie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, przy czym kandydowali Białorusini, Litwin, Staroobrzędowiec i Żydówka. Lista Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] „Zmahanie", ze względów formalnych została unieważniona, a wówczas Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, zmieniając taktykę, zastosowaną w okręgu wyborczym lidzkim, gdzie nakazywał głosowanie na listę Nr 46 polecił demonstracyjne głosowanie na listę Nr 13.

---

[38] Józef Gawrylik — białoruski polityk, urodzony 25 III 1893 r. w Wilejce. Przewodniczący Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego „Zmahanie", poseł na Sejm II Rzeczypospolitej. Został aresztowany przez władze polskie w 1930 r. i skazany na 8 lat ciężkiego więzienia. Przekazany stronie sowieckiej w 1932 r. w wyniku wymiany więźniów politycznych. W ZSRR został ponownie zatrzymany i oskarżony o białoruski nacjonalizm i stracony w 1937 r.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

O ustosunkowaniu się do listy Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] „Zmahanie" Zjednoczenia Lewicy Chłopskiej „Samopomoc" wyraźnie mówi list Zarządu Głównego Zjednoczenia Lewicy Chłopskiej „Samopomoc" z dn. 7 V br. adresowany do jednego z sympatyków, zamieszkałego na terenie powiatu święciańskiego. W liście tym czytamy: „Zjednoczenie Lewicy Chłopskiej «Samopomoc» nie wystawia swojej listy wyborczej w okręgu święciańskim, gdyż jest tam lista bratniej organizacji białoruskiej «Zmahanie», która ma Nr 46. Należy nawoływać masy chłopskie i robotnicze do głosowania na ten numer. Wy sami możecie urządzać wiece, w ten sposób, że jeden z wyborców zgłasza wiec «Zmahanie», na posterunku policji i podaje kto będzie przemawiał. Po zgłoszeniu nazwiska możecie występować na wiecu jako referent i wykazywać, co robi ugoda polska oraz faszyzm. Po listy organizacyjne, numerki i odezwy wyborcze musicie zwrócić się do najbliższego Sekretariatu Białoruskiego Chłopsko-Robotniczego Klubu Poselskiego, który wam tych rzeczy dostarczy".

Urząd Wojewódzki Wileński[39] posiada obfity materiał stwierdzający, że w okresie akcji przedwyborczej posłowie Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] utrzymywali kontakt bezpośredni z sekretarzami i członkami Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Postawy, Widze, Święciany i Głębokie. W wyniku nakazanego głosowania demonstracyjnego w dn. 13 VII br., przy głosowaniu padło głosów na unieważnione listy na terenie powiatu postawskiego 1.616 głosów, co stanowi ok. 15% głosujących, na terenie powiatu święciańskiego ok. 300 głosów co stanowi ok. 2% głosujących, na terenie powiatu dziśnieńskiego ok. 5.000, co stanowi ok. 27% głosujących oraz na terenie powiatu brasławskiego ok. 1.500 głosów, co stanowi ok. 8% głosujących.

Sprawy organizacyjne

W okresie sprawozdawczym zebrane dane, stwierdzające, iż organizacje komunistyczne realizowały dyrektywy Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi odnośnie rozgraniczenia placówek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, stopniowej likwidacji podrejonów, drogą tworzenia grup jaczejek, uporządkowania spraw wewnątrz organizacyjnych (ukompletowanie składu komitetów rejonowych, periodyczne zwoływanie konferencji rejonowych, dość częste przyjazdy przedstawicieli Komitetu Okręgowego do poszczególnych komitetów rejonowych).

W okresie sprawozdawczym Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi projektował rozpoczęcie wydawania periodycznego własnego organu pt. „Na barykady". Jednak aresztowanie członków Komitetu Okręgowego, przeprowadzone w dn. 14 IV br. uniemożliwiły realizację tych zamierzeń.

---

[39] W Urzędzie Wojewódzkim Wileńskim za sprawy związane z zachowaniem bezpieczeństwa odpowiadał powstały w 1924 r. samodzielny Wydział Bezpieczeństwa Publicznego (wcześniej był to Oddziały Bezpieczeństwa Publicznego funkcjonujący w ramach Wydziału Prezydialnego). W zakres jego kompetencji wchodziły wszelkie kwestie związane z bezpieczeństwem na terenie województwa. Na przełomie 1934 i 1935 r., w wyniku kolejnych reorganizacji struktur urzędów wojewódzkich, uległ on przekształceniu w Wydział Społeczno-Polityczny.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Stan finansowy organizacji w dużym stopniu był nadwyrężony, najprawdopodobniej z powodu uszczuplenia, a być może i wstrzymania subsydiów z Komitetu Centralnego. W związku z tym Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi polecił przeprowadzenie specjalnej zbiórki pieniężnej na rzecz organizacji. Pod tym względem jest charakterystyczny niżej przytoczony list Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, wydany w pierwszych dniach kwietnia br.:

„W ostatnich dniach dała się zauważyć znana bierność w działalności komitetów rejonowych, komitetów miejskich i jaczejek w przedmiocie zbierania środków pieniężnych wśród organizacji. Dało się zauważyć (słowo nieczytelne)[kk] zbieranie składek członkowskich wśród członków partii i środków pieniężnych na fundusz partyjny.

W chwili obecnej w czasie obostrzonej walki klasowej, brak środków materialnych utrudnia pracę partii. Ażeby uniknąć tych trudności Wileński Komitet Okręgowy postanowił prowadzić szeroką akcję zbiórki pieniędzy dla partii. W tym celu Komitet Okręgowy uchwalił:

1. Wszystkie komitety zbiórki winny drobiazgowo obmyślać środki dla przeprowadzenia zbiórki pieniędzy. Trzeba zmobilizować wszystkich robotników fabrycznych, folwarcznych, pracujące masy miasta i wsi, a także pracującą inteligencję w celu dostarczania środków materialnych dla partyjnych organizacji.

2. Kampania zbiórki partyjnego funduszu winna być związana z mobilizacją do szeregów partyjnych organizacji rewolucyjnie nastrojonych robotników, w szczególności robotników wielkich i decydujących przedsiębiorstw (koleje, huty, fabryki, tartaki, folwarki itd.) do aktywnej walki za ekonomiczno-polityczny i narodowo-rewolucyjny wolnościowy ruch pracujących mas miasta i wsi.

3. Ażeby kampania zbiórki na fundusz partyjny była przeprowadzona z dodatnimi wynikami, proponuje się wyznaczenie kwestarzy na fabrykach w pracowniach, folwarkach, wsiach itd. Wśród naszych sympatyków należy tworzyć grupy, które specjalnie zajmą się zbiórką środków pieniężnych dla kompartii, stwarzając wokół siebie aktyw ze stałych miesięcznych ofiarodawców.

Jednocześnie ze zbiórką pieniędzy należy wyjaśniać konieczność pomocy dla partii ze strony pracujących mas w postaci lokali dla organizacyjnych potrzeb.

Konieczne jest nasilenie pracy w kierunku ściągania składek członkowskich u partyjnych towarzyszy. Każdy towarzysz partii winien zrozumieć, że ociąganie się z wpłacaniem składek utrudnia pracę organizacyjną. Komitety partyjne winny dopilnować aby składki członkowskie były wpłacane na czas.

4. Dla przeprowadzenia zbiórki pieniężnej proponuje się rewolucyjne współzawodnictwo między poszczególnymi jaczejkami. Formy współzawodnictwa jaczejki uprzednio muszą być rzeczowo obmyślane z tą myślą, że każda jaczejka, wywołująca drugą do rewolucyjnego współzawodnictwa, bierze na siebie obowiązek wciągnięcia do partii konkretnej liczby nowych członków, organizowania nowych jaczejek na fabrykach, nawiązania łączności z nowymi fabrykami i prowadzenia tam partyj-

[kk] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nej pracy po linii przyciągnięcia nowych robotników do walki aktywnej przeciwko ustrojowi faszystowskiemu, o dyktaturę proletariatu. Każda jaczejka winna jest sprecyzować sumę, którą zobowiązuje się zebrać i wyzwać drugą jaczejkę na odpowiednią sumę. Wszystko to winno być przeprowadzone w sposób następujący: Np. jaczejka robotników metalowych zobowiązuje się zorganizować nowe jaczejki na dwóch fabrykach, do 1 maja przeprowadzić we wszystkich fabrykach pierwszomajową kampanię, zorganizować dobrą samoobronę, nasilić masową pracę, ogłaszać wszystkie polityczne i ekonomiczne walki robotników metalowych.

Jaczejki wiejskie postępują identycznie w odniesieniu do folwarków, tartaków, bezrolnych i małorolnych włościan. Organizując nowe jaczejki w danych miejscowościach, nasilają tym samym całą partyjną pracę wśród robotników, biednego włościaństwa itd.

6. Nie chcąc ograniczać inicjatywy jaczejek Komitet Okręgowy proponuje każdej jaczejce samodzielnie opracować plany i formy kampanii i przesłać je do zatwierdzenia do komitetu partyjnego. Komitet Okręgowy proponuje zmobilizować wszystkich partyjnych towarzyszy, Zetemkowców, frakcjonistów i sympatyków.

Zebrane sumy ze szczegółowym sprawozdaniem i korespondencją o przebiegu kampanii należy przesyłać do Komitetu Okręgowego.

List niniejszy należy przeczytać i przemyśleć we wszystkich komitetach partyjnych, komitetach Związku Młodzieży Komunistycznej i we wszystkich jaczejkach partii".

W okresie sprawozdawczym posiadane były wiarygodne informacje, które potwierdzały, iż Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno przeżywa kryzys finansowy. Bywały bowiem wypadki, że technika powielaczowa Komitetu Okręgowego zmuszona była przerywać pracę z powodu braku funduszów na zakup papieru.

W okresie sprawozdawczym również nastąpiło rozgraniczenie terytorialne Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno i nowo zorganizowanego Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lida. Komitet Okręgowy Lida nadal jednak pozostaje w pewnej zależności od Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, w pierwszym rzędzie co do wyposażenia w bibułę, jak również [w kwestii] przydziału kwot pieniężnych.

W strukturze organizacyjnej na terenie miasta Wilna nadal istniały tzw. komitety rejonowe (dzielnicowe), jako organa pośrednio pomiędzy jaczejkami, a komitetem miejskim. Pod tym względem charakterystyczny jest plan komitetu miejscowego Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, aby również wprowadzić podział terenu miasta na 4 dzielnice.

Jako nowy sposób oddziaływania na robotników stwierdzono organizowanie komitetów fabrycznych, w związku z czym znacznie upadła akcja Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, prowadzona na terenie tzw. samodzielnych związków zawodowych (Lewica Związkowa). Wspomniane komitety fabryczne w pierwszym rzędzie mają prowadzić akcję, mającą na

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

celu wywoływanie strajków ekonomicznych i politycznych z tym obliczeniem, aby można było, drogą urabiania stopniowo odpowiedniego nastroju, doprowadzić do proklamowania i przeprowadzenia strajku powszechnego.

Kolportaż wydawnictw

W okresie sprawozdawczym zaobserwowano dość znaczne nasilenie akcji wydawniczej, tzw. wydawnictw centralnych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. O ile poprzednio obserwowano nadsyłanie w dużej ilości wydawnictw Komunistycznej Partii Polski, o tyle obecnie nadsyłane są, wyjątkowo, prawie [wyłącznie], wydawnictwa Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

W dn. 24 I br. dokonano likwidacji techniki powielaczowej Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, mieszczącej się przy ul. Piłsudskiego 24. W krótkim jednak czasie potem, bowiem z końcem lutego, Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno zorganizował nową technikę powielaczową, która funkcjonuje do chwili obecnej. Technika ta obsługuje Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lida, Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wilno, Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Święciany, Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Oszmiana, odbija odezwy Komitetu Okręgowego Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, tzw. Lewicy Związkowej, tzw. Lewicy Akademickiej oraz Komitetu Miejskiego Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy. Wydawnictwa techniki powielaczowej są kolportowane na terenie całego województwa wileńskiego.

Niezależnie od nich kolportowane są tzw. wydawnictwa centralne, co do których niezbicie stwierdzono, że są one drukowane na terenie Rosji sowieckiej, a następnie transportowane na teren Polski przy współudziale sowieckiej straży granicznej. Do sprawozdania niniejszego, w formie załącznika, przylega wykaz ujawnionych po raz pierwszy, w okresie sprawozdawczym, wydawnictw i druków komunistycznych.

Wg posiadanych informacji, technika Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, w okresie od 15 XII 1923 r. do 15 IV 1930 r. wysłała, za pośrednictwem techników rozjazdowych bibułę komunistyczną w sposób następujący:

1) do Komitetu Rejonowego Lida	2 transporty	–	ogółem	735 egz.
2) do Komitetu Rejonowego Ejszyszki	1 transport	–	ogółem	225 egz.
3) do Komitetu Rejonowego Mołodeczno	2 transporty	–	ogółem	1.502 egz.
4) do Komitetu Rejonowego Głębokie	2 transporty	–	ogółem	752 egz.
5) do Komitetu Rejonowego Widze	3 transporty	–	ogółem	1.411 egz.
6) do Komitetu Rejonowego Święciany	3 transporty	–	ogółem	1.187 egz.
7) do Komitetu Rejonowego Postawy	1 transport	–	ogółem	474 egz.
8) do Komitetu Rejonowego Oszmiana	1 transport	–	ogółem	621 egz.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Poza tym charakterystyczne jest, iż w okresie sprawozdawczym zaobserwowano nadchodzenie większej ilości rosyjskich czasopism o kierunku wyraźnie komunistycznym, wydawanych przeważnie w Ameryce. Tutejszy Urząd posiada informacje, że [na] teren województwa wileńskiego są nadsyłane następujące czasopisma, nieposiadające debitu pocztowego:

1) „Nowyj Mir" tygodnik robotniczy, rosyjski organ Komunistycznej Partii Stanów Zjednoczonych Ameryki wydawany w Nowym Jorku,

2) „Razswiet", codzienna gazeta rosyjskich robotniczych kulturalno-oświatowych organizacji, wydawana w Chicago Illinois,

3) „Ruskij Gołos", codzienna gazeta, wydawana w Nowym Jorku.

Należy przypuszczać, iż nadsyłanie tego rodzaju druków ma na celu prowadzenie akcji propagandowej i urabianie nastrojów, przychylnych dla Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Akcja Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi

W okresie sprawozdawczym, zgodnie z uchwałą II Zjazdu Związku Młodzieży Komunistycznej w P[olsce] nastąpiła zmiana nazwy tego związku na Komunistyczny Związek Młodzieży Polski. Analogicznie do tego Związek Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi zmieniał nazwę na Komunistyczny Związek Młodzieży Zachodniej Białorusi. Akcja Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w okresie sprawozdawczym rozwijała się w pierwszym rzędzie, o ile nie wyłącznie, wśród żydowskiej młodzieży miasta Wilna i większych miasteczek na terenie powiatów. Wśród młodzieży białoruskiej stwierdzono istnienie nieznacznej ilości jaczejek Komunistycznego Związku Młodzieży. Szereg danych wskazuje, iż związek ten nie posiada w swych szeregach prawie zupełnie młodzieży polskiej (za wyjątkiem kilku w mieście Wilnie oraz jaczejki młodzieżowej we wsi Koncinięta, gmina Szemietowszczyzna). Akcja Komunistycznego Związku Młodzieży w okresie sprawozdawczym rozwijała się analogicznie do akcji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Akcja Pionierów

W okresie sprawozdawczym dało się zaobserwować znaczne nasilenie akcji pionierskiej i to w pierwszym rzędzie na terenie miasta Wilna. Jakkolwiek organizacja pionierska w Wilnie istnieje od roku 1926, to jednak początkowo nie wykazywała ona dużej ilości członków. Obecnie jednak akcja ta coraz bardziej nabiera na intensywności. Grupy pionierskie, złożone wyłącznie z dzieci żydowskich, istnieją w Wilnie, Widzach oraz prawdopodobnie w Głębokiem. Istnieją pewne dane, wskazujące na to, że w gimnazjum białoruskim w Wilnie nadal istnieje grupa Pionierów. Organizacja Pionierów w Wilnie wydawała w pierwszych miesiącach roku bieżącego własne czasopismo „Czerwony Pionier" oraz „Głos październików", które odbijane były na szapirografie. Na terenie miasta Wilna stwierdzono kilkakrotnie używanie Pionierów do kolportażu bibuły. Wszystkie organizowane demonstracje były obsługiwane przez czynnych członków organizacji Pionier. Na terenie miasta Wilna stwierdzono kolportaż odezwy Centralnego Biura organizacji dziecięcej w Polsce z marca 1930 r., wysu-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

wającej następujące hasła: „Przeciwko pracy dzieci do lat 16. O prawdziwie bezpłatną szkołę dla wszystkich dzieci, o 4-godz. dzień roboczy dla dzieci pracujących, bezpłatne szkoły dokształcające, bezpłatne śniadania, obiady i odzież. Precz z opłatami na Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, precz z nauką religii w szkołach. Precz z Przysposobieniem Wojskowym. Precz z żądaniami fabrykantów i panów, niech żyje rząd robotniczo-chłopski, niech żyje komunistyczny Pionier".

Również w marcu br. wileńska organizacja Pionierów umieściła w Nr. 1/29 organu Komitetu Centralnego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi „Młody Komunista" szereg korespondencji odnośnie swej działalności. W umieszczonych artykułach zasługują na wyróżnienie następujące ustępy:

„W ostatnich czasach wileńska organizacja Pionierów znacznie wzmocniła swoją działalność wśród pracujących dzieci, w wyniku czego mamy wzrost aktywności wileńskiej pionierskiej organizacji. Ilość członków Czerwonego Pioniera zwiększyła się o 50%. Organizacja posiada także łączność z rejonowymi jaczejkami Czerwonych Pionierów, które liczą w całym wileńskim okręgu 40 członków. W ostatnich czasach myśmy stworzyli okręgowe biuro Czerwonego Pioniera, które prowadzi pracę i podtrzymuje pisemną łączność z pionierskimi jaczejkami wileńskiego okręgu.

Wyszedł już 10 numer pionierskiego czasopisma «Czerwony Pionier». Wileńscy Pionierzy brali czynny udział w przeprowadzeniu czerwonego dnia 1 sierpnia, pomagali kolportować literaturę między żołnierzami i fabrycznymi robotnikami, a także demonstrowali razem z Zetemkowcami.

Pionierska organizacja prowadzi decydującą walkę z faszystowskim wychowaniem w szkołach i mobilizuje dzieci pracujących do walki z faszyzmem, socjalfaszystowskimi agentami. W tych związkach zawodowych, które są pod wpływem Bundowców i Peceków Pionierzy dopomagają lewicowej zawodowej opozycji w ich walce przeciwko zdrajcom. W ostatnim czasie mamy łączność z dziećmi pracujących włościan, lecz nie mamy jeszcze łączności z dziećmi polskich robotników.

W miesiącu lipcu i sierpniu ub. r., zorganizowaliśmy pionierskie jaczejki wśród 10-letnich dzieci i wydaliśmy dla nich czasopismo «Głos październików». Pracujemy w dziedzinie wzmocnienia kulturalnej pracy wśród Pionierów, lecz mamy jeszcze szereg braków w tej pracy. Wydajemy album o rewolucji i życiu pracujących Związku Radzieckiego z rysunkami, wycinkami z pionierskich czasopism, wydawanych w Związku Radzieckim".

Na podstawie zebranego materiału informacyjnego, zupełnie autentycznego, w akcji pionierskiej stwierdzone zostały następujące ciekawsze momenty. W styczniu br. biuro pionierskie okręgu wileńskiego wystosowało do Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży Wilno list treści następującej:

„Wobec tego, że okręgowe biuro Pioniera nie może bez pomocy Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży postawić pracy Pioniera na zdrowych i mocnych podstawach, tam gdzie już mamy kontakty, rozpocząć pracę pionierską w rejonach, gdzie zupełnie nie ma jeszcze pionierskich organizacji, okręgowe biuro zwraca się do Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży z następującym:

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

1) rozpowszechnić przez Komunistyczny Związek Młodzieży list otwarty okręgowego biura do wszystkich komitetów miejskich i komitetów rejonowych,

2) rozesłać do wszystkich komitetów miejskich i komitetów rejonowych okólnik o konieczności pracy w dziedzinie Pionierów,

3) wyznaczyć przedstawiciela z okręgu, który by miał ścisłą łączność z biurem okręgowym.

Okręgowe biuro konstatuje, że nie mając przedstawiciela w okręgu, jemu niemożliwym jest należycie postawić pracę, nie mówiąc już o tym, że praca Pioniera nie będzie związaną z pracą młodzieży, a kwestia ta jest bardzo ważna".

Wspomniany w tym liście tzw. list otwarty okręgowego biura Pionierów został szczegółowo omówiony poprzednio.

Stopniowy rozwój organizacji pionierskiej, zwłaszcza na terenie województwa wileńskiego i białostockiego, wysunął przed Komitetem Centralnym Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi kwestię wydawania drukowanego organu, specjalnie poświęconego sprawom pionierskim. W czerwcu br. ukazał się Nr l wydawnictwa pt. „Ściah Pioniera", który ma być tym organem. W artykule wstępnym podane zostaje iż „Ściah Pioniera" ma zastąpić lokalne wydawnictwa Pionierów w Wilnie i Białymstoku. Jako program wysunięte zostały następujące punkty:

„«Ściah Pioniera» będzie u nas iskierką wielkiego nauczyciela proletariatu całego świata — Lenina.

«Ściah Pioniera» będzie dopomagać wszystkim Pionierom w ich ciężkiej pracy.

«Ściah Pioniera», kryjąc się, będzie przedzierał się do każdego miasta, na fabrykę, majątek, do wsi i wszędzie, gdzie tylko pali się ogieniek pionierskiego ruchu, aby rozpalić go w płomień rewolucji.

«Ściah Pioniera» będzie podtrzymywać bodrość[40] pionierskich sił i nie da im się rozproszyć.

«Ściah Pioniera» będzie uczył, jak walczyć, jak bronić Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich — socjalistyczną ojczyznę dzieci całego świata.

«Ściah Pioniera» będzie uczył, jak stać się lepszym Zetemkowcem/rewolucjonistą.

«Ściah Pioniera» zwiąże wszystkich dzieci pracujących Białorusinów, Żydów, Polaków i Litwinów do wspólnej walki na pomoc Kazetemowcom i partii w walce przeciw faszyzmowi.

Więc kochajcie «Ściah Pioniera»! Pomagajcie mu dotrzeć do szerokich mas dzieci. Organizujcie swych korespondentów. Przy waszej pomocy «Czerwony Ściah» będzie przyjacielem, kierownikiem i nauczycielem pracujących dzieci w klasowej walce przeciwko faszystowskiej dyktaturze o zjednoczoną Białoruś sowiecką. Pionierze! Za robotniczo-chłopską sprawę bądź gotów".

Akcja Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom

Akcja Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, prowadzona była ściśle wg dyrektyw Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej

[40] Z ros. бодрость — „rześkość".

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Białorusi. Jak wynika z posiadanych materiałów, Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom na terenie miasta Wilna udziela pomocy w naturze (paczki) więźniom, osadzonym w więzieniach na Łukiszkach i Stefańskim w Wilnie, w Wilejce, w Święcianach i w Lidzie. Nieznaczną pozycję w wydatkach Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom zajmują kwoty na pomoc prawną (opłatę adwokatów) oraz pomoc emigrantom.

Gros wpływów Komitetu Okręgowego Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom Wilno stanowią kwoty przydzielone z Komitetu Centralnego Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. Poza tym zbierane są datki na rzecz Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom w związkach zawodowych, a mianowicie:

1) Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Spożywczego ziemi wileńskiej,
2) Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Chemicznego,
3) Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Skórzanego ziemi wileńskiej,
4) Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Budowlanego ziemi wileńskiej,
5) Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Metalowego ziemi wileńskiej,
6) Związku Zawodowego Nauczycieli Żydów,
7) Związku Zawodowego Fryzjerów Żydów,
8) Związku Zawodowego Personelu Średnio-Medycznego (Żydów),
9) Związku Zawodowego Pracowników Igły (Żydów),
10) Związku Zawodowego Pracowników Przemysłowo-Handlowych (Żydów).

Poza tym datki moprowskie, jak stwierdzono, zbierane były wśród członków Stowarzyszenia Wzajemnej Pomocy Studentów Żydów w Wilnie, oraz przez członków organizacji pionierskiej na terenie poszczególnych szkół żydowskich oraz w gimnazjum białoruskim.

W roku bieżącym Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom wykazała dużą działalność. Pozostawało to w związku, z jednej strony z koniecznością nasilania akcji, mającej na celu uzyskania przez Międzynarodową Organizację Pomocy Rewolucjonistom własnych funduszów, z drugiej w związku z wprowadzeniem regulaminu więziennego, przeciwko któremu w sposób zdecydowany postanowili wystąpić komuniści. Tydzień Moprowski, przypadający w okresie 18–25 III br. miał być poświęcony specjalnej akcji. W związku z tym Komitet Centralny Czerwonej Pomocy w Polsce wydał okólnik, w którym m.in. podaje:

„Na nadchodzący Tydzień Moprowski 18–25 marca, Komitet Centralny Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom wysuwa następujące wytyczne:

l. Dążenie do ogarnięcia fabryk wielkoprzemysłowych w mieście oraz szerokich mas biedoty chłopskiej i robotników rolnych na wsi, musi być nadal centralnym zadaniem Czerwonej Pomocy. Wszystkim komitetom okręgowym poleca się zbadać możliwość rozszerzenia organizacji w myśl powyższego i opracować szczegółowy plan działania. Wziąwszy za punkt ataku kilka określonych fabryk, folwarków i wsi Komitet Okręgowy rozdziela je między poszczególne komitety dzielnicowe z tym, że w ciągu Tygodnia Moprowskiego musi powstać w każdej oznaczonej fa-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

bryce czy folwarku co najmniej jedna komórka moprowska, a w każdej wsi koło Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom.

2. Niezależnie od pracy nad rozszerzeniem podstaw organizacyjnych Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, organizacje Czerwonej Pomocy muszą rozwinąć jak największą aktywność w kierunku wciągnięcia szerokich mas robotniczych i chłopskich do kampanii walki z białym terrorem. W każdej fabryce, w każdym warsztacie, wsi i folwarku należy urządzać wiece i masówki, na których wyznaczeni przez komitety dzielnicowe mówcy, oświetlą system białego terroru w Polsce, ilustrując go ostatnimi mordami faszystowskimi (strzelanie do demonstrujących i bezrobotnych w Warszawie, na Ukrainie Zachodniej i na Pomorzu) procesem Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy w Sosnowcu, nowymi wciąż środkami ataku na więźniów politycznych (Kielce, Lublin, Prużana) i torturowania ich lodem i chorobami (ostatnia śmierć towarzysza Rudaka w Rawiczu). Na masówkach i zebraniach należy uchwalać rezolucje protestacyjne przeciw orgiom białego terroru, w szczególności przeciw bestialstwom katów więziennych i wybierać spośród całej masy robotniczej, spośród zorganizowanych i niezorganizowanych robotników Komitety Obrony Więźniów Politycznych.

3. Komitety Obrony Więźniów Politycznych, odpowiednio kierowane przez aktyw moprowski, zajmą się organizowaniem demonstracji, zbieraniem składek, odzieży i obuwia, nawiązaniem kontaktu z więźniami politycznymi określonego więzienia.

4. Po wsiach powstaną Chłopskie Komitety Obrony Więźniów Politycznych, które w zasadzie mają te same zadania, co Komitety Robotnicze, ze zwróceniem większego nacisku na zbieranie pomocy w naturze, jako bardziej odpowiedniej dla biednych i średniorolnych chłopów.

5. Dotychczas w pracy moprowskiej niedostatecznie została wyzyskana forma szefostw. Pozostają nadal w mocy wskazania organizacyjne co do powiązania przy pomocy szefostwa, tj. opieki danej fabryki, wsi czy folwarku nad określoną grupą więźniów politycznych lub całym więzieniem z tym, że w miarę możności łączyć należy szefów z więźniami, którzy pochodzą z tych samych miejscowości lub pracowali przy wspólnym z nimi warsztacie pracy.

6. Wszystkie komitety okręgowe i dzielnicowe zwrócą specjalną uwagę na pracę wśród kobiet pracujących oraz wśród żon i rodzin robotniczych. Praca ta zbiegnie się prawie z Międzynarodowym Dniem Kobiet. Rozbudzoną tą ostatnią kampanią aktywność kobiet należy wyzyskać również dla utrwalenia i rozszerzenia wpływów Czerwonej Pomocy w szeregach kobiety pracującej. Niedostateczny udział kobiet w Czerwonej Pomocy w Polsce jest tym gorszy, że kobiety są szczególnie nadającym się do tej pracy elementem.

7. W przeprowadzaniu kampanii marcowej należne miejsce powinna zająć akcja sztandarowa (wieszanie sztandarów z odpowiednimi hasłami) szablonowanie haseł na murach i płotach, wypisywanie haseł kolorowymi kredkami. Do środków technicznych kampanii należy w pierwszym rzędzie odpowiednio dobrana i na czas przyszykowana literatura. Nie oglądając się na wydawnictwa Komitetu Centralnego, komitety okręgowe winny zawczasu, własnymi siłami, wydać odpowiednią

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ilość odezw oraz ulotek. Motylków z hasłami, jako najwygodniejszych do masowego kolportażu i wykonania technicznego, należy przygotować w możliwie dużej ilości z tym, że hasła umieszczone na każdym z nich tworzą pewną logiczną całość.

Hasła:

Precz z mordercami robotników i chłopów.

Precz z torturowaniem więźniów politycznych lurą faszystowską.

Precz z faszystowskim regulaminem więziennym.

Precz z przygotowaniami do wojny przeciw Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Precz z socjalfaszystowskimi sługusami.

Precz z białym terrorem. Precz z krwawą dyktaturą faszystowską.

Uwolnić więźniów politycznych.

Wszyscy do szeregu Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom.

Wszyscy do masowych demonstracji pod murami więzień.

Niech żyje międzynarodowa solidarność robotników i chłopów".

Tydzień ten nie przyniósł organizatorom pożądanych rezultatów.

Mimo to akcja Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom stale była nasilaną. Wydany został w maju br. Nr 1/4 organu Komitetu Centralnego Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom „Czerwona Pomoc". W numerze tym zasługuje na wyróżnienie okólnik, który omawia najbliższe zadania jaczejek moprowskich. Treść tego okólnika jest następująca:

„Biały terror wzrasta w całej Polsce, a najbardziej na ziemiach okupowanej Zachodniej Białorusi. Masowe areszty rzucają do więzień dziesiątki i setki robotników i pracujących włościan. W związku z przygotowaniami do 1 Maja i samym dniem 1 maja, na Zachodniej Białorusi aresztowano kilkaset ludzi.

W więzieniach faszystowskiej Polski panuje samowola administracji. Ustawa, która zrównuje stanowiska więźniów politycznych do kryminalnych, przeprowadza się z całą stanowczością we wszystkich więzieniach Zachodniej Białorusi. Listy, które otrzymywane są z więzień, pisane krwią więźniów politycznych, mówią o tym, że położenie wewnątrz więzienia pogarsza się z każdym dniem, że faszystowska administracja odbiera wszystkie zdobycze więźniów politycznych i coraz bardziej zaostrza reżim stałych katowań.

W tych warunkach zaostrzającego się białego terroru i nowego rewolucyjnego wybuchu walki pracujących mas przeciwko faszystowskiej dyktaturze, na Międzynarodową Organizację Pomocy Rewolucjonistom (Czerwoną Pomoc) i jej organizacje wkładane są wielkie i odpowiedzialne zadania.

Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom — to szeroka organizacja mas robotniczej klasy i pracującego włościaństwa, to najbliższy tył rewolucyjnego frontu walki z faszystowską dyktaturą.

Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom, zrzeszając w swych szeregach szerokie masy pracujących winna mobilizować te masy do walki przeciwko białemu terrorowi, do walki w obronie więźniów politycznych, powinna przykuwać uwagę mas do stanowiska sług kapitału.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wywalczyć, by Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom w swojej pracy organizowała szerokie masy pracujących, by stała się u nas na Zachodniej Białorusi naprawdę masową organizacją — oto pierwsze i najważniejsze zadanie. Na każdej fabryce, zakładzie przemysłowym, każdym majątku i w każdej wsi winny być stworzone masowe jaczejki Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. Szersze objęcie pracujących mas pracą moprowskich jaczejek! Wzmocnimy i rozszerzymy sieć dolnych organizacji Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom na Zachodnią Białoruś.

Drugim odpowiedzialnym i ważnym zadaniem Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom jest aktywizacja i wzmocnienie politycznej i wyjaśniającej pracy wśród szerokich mas pracujących miasta i wsi. Wokół każdego faktu białego terroru, wokół każdego przejawu pogorszenia losu więźniów politycznych Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom powinna przeprowadzić szerokie polityczne kampanie, prowadząc do masowych wystąpień robotników i pracujących włościan.

Jest rzeczą zrozumiałą, że gros uwagi całej pracy Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom trzeba poświęcić wzmocnieniu materialnej pomocy więźniom politycznym i ich rodzinom. Zbiórka pieniędzy, produktów, ubrań, książek i gazet powinna objąć najszersze masy pracujących Zachodniej Białorusi. Tu trzeba silnie podkreślić, że dotąd jeszcze praca w kierunku zbiórki materialnej pomocy więźniom politycznym nie wychodzi z dosyć wąskiego koła moprowskiego aktywu i sympatyków Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. W tej dziedzinie trzeba zrobić stanowczy przełom, bo tylko zmobilizowawszy uwagę mas wokoło tego ważnego pytania, tylko przeniknąwszy do fabryk, zakładów przemysłowych, majątków i środowiska pracującego włościaństwa, można znacznie zwiększyć ilość tej pomocy, którą zbiera się dla więźniów politycznych. Trzeba prowadzić stały odzew wśród robotników na rzecz Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. Trzeba na wszystkich robotniczych posiedzeniach w związkach zawodowych, sekcjach młodzieży organizować zbiórkę pomocy. Na wsiach, razem ze zbieraniem pieniędzy należy wzmocnić zbiór produktów, byłoby dobrze rozszerzyć na całej Zachodniej Białorusi próbę zasiewu przez biedniacko-średniackie masy włościaństwa, specjalnych moprowskich zagonów. Na ogół zadanie wzmocnienia moprowskiej pracy na wsi jest najważniejszym zadaniem, które dotąd jeszcze zbyt słabo przeprowadzane jest przez Międzynarodową Organizację Pomocy Rewolucjonistom Zachodniej Białorusi. Musimy podkreślić, że w tej dziadzinie rola miejskich i miasteczkowych moprowskich jaczejek jest nadzwyczaj wielką i wyraża się tym, by jaczejki były organizatorami i bodźcami moprowskiej pracy na wsi.

Wielką rolę w moprowskiej pracy odgrywa międzynarodowa łączność, łączność z Międzynarodową Organizacją Pomocy Rewolucjonistom innych krajów, a przede wszystkim Związku Sowieckiego. Nasze organizacje winny zwrócić większą uwagę na tę stronę swej politycznej pracy. Pisanie listów do bratnich organizacji Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, oświetlanie stanowiska więź-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

niów politycznych, obowiązkowe odpowiedzi na listy, które otrzymują nasze moprowskie jaczejki zza kordonów, musi wejść do codziennej pracy organizacji Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom.

Bezsprzecznie dodatnią stroną w pracy moprowskich jaczejek na Zachodniej Białorusi jest praca wydawnicza, która była prowadzoną szczególnie przez miejskie organizacje Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. Tę dodatnią próbę — wydawnictwo odezw, małych moprowskich gazetek, rozpowszechnianie listów otrzymywanych z więzień — trzeba rozszerzyć na wszystkie organizacje Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom Zachodniej Białorusi. Trzeba zrobić tak, by każdy fakt z życia więźniów politycznych, by każdy przejaw białego terroru były wiadome masom i mobilizowały je do rewolucyjnej walki przeciwko faszystowskiej dyktaturze.

Nadzwyczaj ważnym politycznym zadaniem jest demaskowanie przed masami socjal- i nacjonalfaszystów i tej roli, którą oni odgrywają we wzmocnieniu białego terroru i pogorszeniu losu więźniów politycznych. Koniecznym jest, z nadzwyczajną aktywnością demaskowanie kłamliwych i demagogicznych sposobów łuckiewiczowskiej bandy organizowania niby to «pomocy białoruskim więźniom politycznym». Jest rzeczą zrozumiałą, że żadnej pomocy łuckiewiczowscy nacjonalfaszyści nie okazywali i nie okazują rewolucyjnym więźniom politycznym. Oni razem z faszyzmem prowadzą walkę przeciwko rewolucyjnemu ruchowi, a więzienia i defensywa jest jednym z głównych pomocników ich w tej walce. Łuckiewiczowi i jego towarzyszom potrzebne są «lewe» gesty, aby oszukać masy i odegrać rolę «przyjaciela narodu». W odpowiedzi na te manewry nacjonalfaszystów moprowskie organizacje i razem z nimi szerokie masy pracujących Zachodniej Białorusi odpowiedzą wzmocnieniem szeregów Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom i aktywizacją jej pracy.

Wszystkie te zadania, które stoją przed Międzynarodową Organizacją Pomocy Rewolucjonistom będą wykonane przy szerokim udziale klasy robotniczej i pracującego włościaństwa Zachodniej Białorusi".

Jak wynika z wyżej przytoczonego materiału, komuniści, nasilając akcję moprowską pragną ją wykorzystać nie tylko dla celów niesienia pomocy więźniom, lecz w pierwszym rzędzie jako akcję zewnętrzną o charakterze demonstracyjnym.

Nasilanie akcji moprowskiej, zdaniem moim, w dużym stopniu wiąże się z koniecznością udzielenia pewnej pomocy i poparcia moralnego osadzonym w więzieniu komunistom, którzy przesyłają z więzień „grypsy" charakteryzujące rzekomo ciężką sytuację w więzieniu. Charakterystycznym pod tym względem jest „gryps" treści następującej:

„Bicie i katowanie więźniów politycznych na Łukiszkach przy każdej okazji jest na porządku dziennym. Umieszczeni przed paru miesiącami przez administrację w celach więźniów politycznych, prowokatorzy czynią wprost niemożliwy pobyt w celach więziennych. Administracja stosuje do więźniów politycznych Łukiszek wyszukane metody walki, jak na przykład oddzielenie robotników od inteligencji, Białorusinów od Żydów, tych, którzy otrzymują paczki z miasta od tych,

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

którzy nie otrzymują. Przeważna część biblioteki została skonfiskowana przez administrację, włościanom dają tylko takie książki, jakie administracja uważa za nieszkodliwe (religijnej treści).

Więzienne pożywienie na tyle się pogorszyło, że nie nadaje się ono nawet do karmu prosiąt naczelnika więzienia. Każdego włościanina i robotnika, którzy odważą się przynosić paczki dla więźniów politycznych, aresztują i wsadzają do więzienia.

W odpowiedzi na katowania politycznych więźniów i wprowadzenie faszystowskiego regulaminu wileński proletariat, pod kierownictwem Czerwonej Pomocy Wilna rozpoczął szeroką kampanię przeciwko białemu terrorowi. Na wszystkich zebraniach i masówkach, w związkach zawodowych robotników budowlanych, metalowych, krawców, handlowych jednogłośnie przyjmowane są rezolucje protestu. Kampania ta objęła już ok. 1.000 robotników, którzy wykazali gotowość okazywać tak materialną, jak i moralną pomoc więźniom politycznym Łukiszek".

W celu okazania „moralnego poparcia" więźniom, organizacja komunistyczna w Wilnie, zorganizowała kilka wystąpień w końcu maja i pierwszych dniach czerwca br. przed więzieniem na Łukiszkach oraz gmachem sądu.

Równolegle z akcją demonstracyjną daje się stwierdzić specjalne nasilenie akcji, mającej na celu zbieranie funduszów na rzecz Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. Jak wynika z zebranego materiału informacyjnego, w maju i czerwcu br., prawie we wszystkich komitetach rejonowych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na terenie województwa wileńskiego, przybywający przedstawiciele Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno szczegółowo omawiali konieczność wzmożenia pracy moprowskiej.

Fundusze moprowskie, poza składkami, mają być również zbierane drogą ofiar w naturze. Również obecnie staje się aktualną sprawa tzw. zagonów moprowskich i świń moprowskich.

Na terenie Komitetu Rejonowego Widze poszczególne jaczejki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi zostały powiadomione, iż w najbliższym czasie zostaną przekazane na wyżywienie prosiaki. Po wykarmieniu mają one być następnie sprzedane, a otrzymane w ten sposób pieniądze mają być przekazane do dyspozycji Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom.

Również na terenie miasta Wilna stwierdza się znaczne nasilenie akcji moprowskiej.

Charakterystyka ogólna stanu partii komunistycznej

Okres sprawozdawczy przyniósł szereg faktów, które nadal potwierdzają wysuniętą poprzednio tezę, iż Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi zmierza do swego zasadniczego celu drogą wykorzystywania różnorodnych możliwości.

Tzw. legalne przybudówki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, tj. Polska Partia Socjalistyczna-Lewica i Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski „Zmahanie" coraz bardziej uzewnętrzniają swe istotne oblicze. Akcja Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, w zasadzie niczym nie różniąca się od akcji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży w czystej formie, wykazuje stopniowy zanik. Ku końcowi okresu sprawozdawczego działal-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ność Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy całkowicie prawie zamarła, zarówno na terenie miasta Wilna, jak i w lokalnych organizacjach na terenie powiatów wileńsko-trockiego i oszmiańskiego. Element ostatecznie skomunizowany wcielony został do placówek organizacyjnych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, względnie Komunistycznego Związku Młodzieży w Wilnie i w Oszmianie, zaś większość członków (bierna masa), całkowicie zerwała kontakt organizacyjny z placówkami kierowniczymi Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy.

Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski „Zmahanie" w dużym stopniu również zrzucił poprzednią swą maskę. Wszelkie kampanie proklamowane przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi w okresie sprawozdawczym, przechodziły przy czynnym udziale posłów Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] oraz mężów zaufania. Akcja wyborcza na terenie okręgu lidzkiego i święciańskiego wykazała, że Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi uznawała listę Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] „Zmahanie" za synonim listy komunistycznej. W obecnej chwili większość mężów zaufania Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego], którzy utrzymywali kontakt bezpośrednio z posłami i Centralnym Sekretariatem, posiadają bezpośredni kontakt z lokalnymi placówkami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży.

Zasługuje na specjalne podkreślenie, że akcja Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego], którą poprzednio charakteryzowałem, jako podstawę do przygotowania tzw. bezpartyjnego aktywu komunistycznego, istotnie doprowadziła na poszczególnych terenach do znacznego rozszerzenia się nastrojów prokomunistycznych. Wytworzenie tych nastrojów było podstawowym zadaniem działalności sekretariatów powiatowych i mężów zaufania Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego]. W okresie sprawozdawczym, ze względu na nawiązanie kontaktu z wybitniejszymi przedstawicielami tego bezpartyjnego aktywu, bezpośrednio przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi nastąpiła likwidacja sekretariatów Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] „Zmahanie". Obecnie na terenie województwa wileńskiego żaden z sekretariatów powiatowych Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] już nie istnieje.

Akcja wyborcza, przy równoczesnym znacznym nasileniu ze strony Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno dyrektyw organizacjom lokalnym, przyniosła urobienie nastrojów przychylnych dla haseł, wysuwanych aktualnie przez komunistów.

Poza tym w okresie sprawozdawczym dały się zaobserwować następujące, bardziej charakterystyczne momenty w akcji komunistycznej:

1) akcja agitacyjno-propagandowa została przeprowadzona w szeregu rejonów w sposób dla organizatorów pomyślny, a w rezultacie przyniosła rozbudowę organizacji w terenie, jak również zwiększenie liczby czynnych członków,

2) aktywność szeregu organizacji wzrosła,

3) nastąpiło znaczne uporządkowanie pod względem organizacyjnym,

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

4) kontakty organizacyjne pomiędzy Komitetem Okręgowym, a poszczególnymi rejonami, a w kilku wypadkach, nawet podrejonami (grupami) obecnie funkcjonują sprawnie,

5) w okresie dwóch ostatnich miesięcy zanotowano pobyt przedstawicieli Komitetu Okręgowego prawie we wszystkich rejonach,

6) praca techniczna, prowadzona jest na zasadach należytej konspiracji, czego dowodem jest dostarczenie dużych transportów bibuły do wszystkich komitetów rejonowych, a nawet poszczególnych podrejonów bezpośrednio przez technikę Komitetu Okręgowego, przy użyciu techników rozjazdowych,

7) wysunięcie w hasłach agitacyjnych najbardziej dla szerokich mas popularnych dążeń np.: niepłacenie podatków, zapomogi dla bezrobotnych, polepszenie warunków umowy zbiorowej w rolnictwie itd.,

8) znaczne nasilenie akcji, skierowanej na wojsko i poborowych.

Akcja komunistyczna w obecnym stanie nie przedstawia na terenie województwa wileńskiego stanu groźnego dla bezpieczeństwa publicznego. Jednak skonstatować należy, iż okres sprawozdawczy przyniósł szereg faktów, na podstawie których wnioskować należy, iż kierownictwo akcji komunistycznej przywiązywało i przywiązuje do tego terenu specjalne znaczenie.

Istnieją pewne dane wskazujące, iż miasto Wilno staje się, swego rodzaju, centrum, z którego wychodzą dyrektywy, jak również środki oraz bibuła komunistyczna nie tylko na teren województwa wileńskiego. Kwestia ta obecnie jest przedmiotem specjalnego zainteresowania podległych mi organów.

W rozwoju akcji komunistycznej zasługuje na podkreślenie specjalny charakter udziału w niej młodzieży żydowskiej.

Obecnie stwierdzić można, iż na terenie miasta Wilna akcja komunistyczna właściwie opiera się jedynie na młodzieży żydowskiej, zarówno robotniczej, jak i ze sfer inteligencji. Duża ilość studentów Uniwersytetu Stefana Batorego zaangażowanych w robocie komunistycznej, daje możność kierownictwu akcji komunistycznej wykorzystywania tego elementu inteligentnego dla prowadzenia akcji propagandowo-agitacyjnej i organizacyjnej.

Na terenie małomiasteczkowym i w miastach powiatowych, gdzie zazwyczaj grupują się placówki rejonowe, udział młodzieży żydowskiej w ich kierownictwie jest znaczny (Święciany, Widze, Głębokie). Jak stwierdzono, funkcje w Komitecie Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitecie Okręgowym Komunistycznego Związku Młodzieży Wilno pełnią wyłącznie prawie Żydzi.

Jednak stwierdzić należy, że tak wybitny udział Żydów na kierowniczych placówkach Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży nie przypada do gustu członkom Białorusinom. Na tym tle w poszczególnych rejonach (Widze, Głębokie) dochodzi do poważnych tarć. Żydzi chcą bezwzględnie utrzymać kierownictwo tych placówek w swych rękach. Zarzucają oni Białorusinom, że wszystkie „wsypy" są powodowane przez zeznania aresztowanych członków Białorusinów, względnie przez prowokatorów Białorusinów.

W poszczególnych ośrodkach np.: Raków, Święciany stwierdzono całkowite zamknięcie się organizacji Komunistycznego Związku Młodzieży czysto żydowskich,

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

które nie chcą wcale nawiązywać kontaktu z lokalnymi organizacjami, do których należą członkowie innych narodowości.

Nasilenie akcji komunistycznej zewnętrznej wykazuje załączone zestawienie zewnętrznych przejawów tej akcji. Sumarycznie wykazuje ono:

miasto Wilno — wywieszono 31 sztandarów oraz rozrzucono bibułę w 11 wypadkach
powiat wileńsko-trocki — rozrzucono bibułę w 3 wypadkach
powiat oszmiański — rozrzucono bibułę w 1 wypadku
powiat święciański — rozrzucono bibułę w 2 wypadkach, wywieszono 1 sztandar
powiat brasławski — rozrzucono bibułę w 4 wypadkach, wywieszono 4 sztandary
powiat wilejski — rozrzucono bibułę w 1 wypadku, wywieszono 2 sztandary
powiat postawski — rozrzucono bibułę w 4 wypadkach, wywieszono 5 sztandarów
powiat mołodecki — rozrzucono bibułę w 1 wypadku, wywieszono 30 sztandarów
powiat dziśnieński — rozrzucono bibułę w 1 wypadku, wywieszono 6 sztandarów

W okresie sprawozdawczym na terenie miasta Wilna zorganizowano 7 masówek i 6 demonstracji Komunistycznego Związku Młodzieży.

Akcja represyjna organów służby bezpieczeństwa w okresie sprawozdawczym przedstawia się w sposób następujący:

miasto Wilno — zatrzymano 139 członków KPZB i KZM, przekazanych do dyspozycji władz sądowych,
powiat wileńsko-trocki — zatrzymano 3 członków PPS-Lewicy, przekazanych do dyspozycji władz sądowych,
powiat oszmiański — zatrzymano 7 członków KPZB, przekazanych do dyspozycji władz sądowych,
powiat święciański — zatrzymano 7 członków KPZB, przekazanych do dyspozycji władz sądowych,
powiat brasławski — zatrzymano 3 członków KPZB, przekazanych do dyspozycji władz sądowych,
powiat wilejski — zatrzymano 9 członków mężów zaufania BWRKP, przekazanych do dyspozycji władz sądowych,
powiat mołodecki — zatrzymano 4 członków mężów zaufania BWRKP, przekazanych do dyspozycji władz sądowych,
powiat dziśnieński — zatrzymano 5 członków mężów zaufania BWRKP, przekazanych do dyspozycji władz sądowych,
powiat postawski — zatrzymano 11 członków mężów zaufania BWRKP, przekazanych do dyspozycji władz sądowych.

II. STAN ORGANIZACYJNY

W okresie sprawozdawczym uzyskałem zupełnie wiarogodne informacje, że Sekretariat Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, jak i Sekretariat Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi znajdują się w Gdańsku.

Co do obsady personalnej Sekretariatu nie posiadam ścisłych danych.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Co do składu Komitetu Centralnego utrzymuję nadal swe informacje, podane w sprawozdaniu z dn. 10 I br.

Natomiast w Warszawie przebywa stale jeden funkcjonariusz Sekretariatu, tzw. upołnomoczennyj, który utrzymuje kontakt z komitetami okręgowymi za pośrednictwem centralnej techniki.

„Upołnomoczennym" tym przez parę miesięcy był Arseniusz Konczewski, ps. Włodzimirow vel Adamczewski.

Ostatnio miejsce Konczewskiego zajął Owsiej (Józef) Epsztejn ps. Sosnowski.

Co do obsady Komitetu Centralnego Komunistycznego Związku Młodzieży nie posiadam informacji.

Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno

W okresie sprawozdawczym nastąpiło nominalne wyłączenie z terenu Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno nowo zorganizowanego Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lida. Jednak nadal istnieje zależność tego, nowo zorganizowanego Komitetu Okręgowego od Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno.

W okresie sprawozdawczym w Komitecie Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno nastąpiła zasadnicza zmiana organizacyjna, która polegała na zniesieniu dotychczasowego kolegialnego charakteru Komitetu Okręgowego. Wydziały jako takowe, zostały zniesione.

W skład Sekretariatu Komitetu Okręgowego wchodzą obecnie: 1) sekretarz Komitetu Okręgowego, 2) sekretarz Komitetu Miejskiego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i tzw. 3) odpowiedzialny za pracę wiejską.

Poprzednie wydziały zostały zastąpione przez jednoosobowych kierowników, tzw. upołnomoczennych, którzy w skład Sekretariatu nie wchodzą.

Ta innowacja organizacyjna została spowodowana względami natury konspiracyjnej, bowiem szereg aresztów na terenie miasta Wilna upewnił „upołnomoczennowo" Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Warszawie, że organizacja wileńska posiada w swym łonie jako prowokatora jednego z wybitniejszych członków.

W okresie sprawozdawczym przebywała i obecnie przebywa w Wilnie na stałe przedstawiciel centralnej techniki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, który utrzymuje bezpośredni kontakt z „upołnomoczennym" Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Warszawie. Sekretarz Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno w swych posunięciach uzależniony jest w dużym stopniu, od wspomnianego przedstawiciela techniki.

W okresie sprawozdawczym Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno otrzymywał miesięczną dotację w kwocie 5.000 zł. Zachodziły jednak wypadki, że w przeciągu paru miesięcy dotacje nie dochodziły do Komitetu Okręgowego Wileńskiego.

Z otrzymanej dotacji Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno wydatkuje najwięcej na technikę, przy czym opłaca również wydatki centralnej techniczki.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno terytorialnie obejmuje cały teren województwa wileńskiego.

Skład personalny Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno w okresie sprawozdawczym uległ kilkakrotnie zmianie.

W pierwszych dniach lutego br., po dokonanej akcji represyjnej w stosunku do Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego, cała obsada ówczesnego Komitetu Okręgowego, składająca się z funkcjonariuszy, opuściła miasto Wilno za wyjątkiem technika.

W końcu lutego br. z polecenia „upołnomoczennowo" w Warszawie sprawą uporządkowania organizacyjnego Komitetu Okręgowego zajął się Natanson Salomon, student Uniwersytetu Stefana Batorego.

Już w marcu br. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno funkcjonował sprawnie w składzie następującym: 1) sekretarz Komitetu Okręgowego Natanson Salomon, student Uniwersytetu Stefana Batorego, 2) sekretarz Komitetu Miejskiego Mendelson Szmuel, 3) „upołnomoczennyj" roboty wiejskiej ps. Andrzej. Techniczką centralną była ps. Rocha, która ściśle współpracowała z technikiem Komitetu Okręgowego Abramsonem Kiwelem, studentem Uniwersytetu Stefana Batorego.

W dn. 16 kwietnia nastąpiła likwidacja Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno oraz techniki, przy czym zatrzymano 17 osób, w tej liczbie Natansona i Abramsona.

Aresztowania kwietniowe wpłynęły na zdekompletowanie Komitetu Okręgowego. Nastąpiła panika, przy czym szereg wybitniejszych działaczy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi uciekło z miasta Wilna.

W obecnej chwili [na] Sekretariat Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno składa się: 1) sekretarz Komitetu Okręgowego Żydówka, pseudonim nieznany (znana z rysopisu), 2) sekretarz Komitetu Miejskiego Zagoryn Mojżesz, student Uniwersytetu Stefana Batorego, 3) „upołnomoczennyj" pracy wiejskiej początkowo Zylbermanówna Rachela, obecnie, prawdopodobnie, Róg Szymon, ps. Liberman. Techniczka centralna znana z rysopisu oraz współpracujący z nią technik okręgowy Nowiński Josel, ps. Mejłach.

Do stycznia br. organizacja wileńska Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi była uważana za najbardziej zorganizowaną i bojową. W dyspozycji Komitetu Okręgowego znajduje się technika powielaczowa, sprawnie funkcjonująca.

Technika ta zasadniczo podlega centralnej techniczce przebywającej w Wilnie. Jednak treść wydawnictw, odbijanych przez technikę powielaczową musi przejść przez korektę sekretarza Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno.

W maju br. Sekretariat Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, wobec nieudanych wystąpień pierwszomajowych, rozpoczął prowadzenie ścisłej kontroli nad Komitetem Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno. Doprowadziło to do ujawnienia, że Sekretariat Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno składał fikcyjne sprawozdania itd.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Poza tym Sekretariat Komitetu Centralnego stale jest zaabsorbowany niwelowaniem walki frakcyjnej, która nadzwyczaj ostro ujawnia się w łonie organizacji wileńskiej.

Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wilno

Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wilno obejmuje teren analogicznie jak Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno. Brak jest informacji o zorganizowaniu w Lidzie osobnego Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi. Jednak należy przypuszczać, że ten Komitet Okręgowy powstał, względnie powstanie w najbliższym czasie.

Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Wilno posiada kontakty z rejonami, analogicznie jak Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Wilno posiada następujące wydziały:

1) wydział miejski,
2) wydział wiejski,
3) wydział wojskowy,
4) okręgowe biuro pionierskie.

O obsadzie Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Wilno brak jest ścisłych informacji. Posiadane są dane, stwierdzające, że w skład komitetu tego wchodzą i zajmują tam bliżej nieokreślone stanowiska: 1) Taboryski Wulf, 2) Biterman Henoch, 3) Felman Mejer, 4) Kaczergiński Załman, 5) Bank Szołom.

Miasto Wilno

Na terenie miasta Wilna istnieje: Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitet Miejski Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi.

Miasto Wilno podzielone jest na rejony (dzielnice), przy czym posiadane są informacje o istnieniu dwóch komitetów rejonowych (dzielnicowych) na terenie miasta. W strukturze organizacyjnej tej instancji na terenie miejskim Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi statutowo [ich] nie przewiduje. Istniejące komitety rejonowe (dzielnicowe), zdaniem moim są instancją pośredniczącą pomiędzy Komitetem Miejskim, a jaczejkami.

Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno posiada wydziały: zawodowy, kobiecy, Agitpropu oraz koło obsługi Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom.

Sekretarzem Komitetu Miejskiego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi jest prawdopodobnie ps. Mitiusz.

Poza tym w skład tego komitetu wchodzą, z nieustalonymi dotychczas funkcjami: 1) Olkin Arkadiusz, student Uniwersytetu Stefana Batorego, 2) Szogan Nosen,

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

3) student ps. Mulka, 4) ps. Szmerka, 5) ps. Andrzej oraz 6) Jodko Józef, prezes Komitetu Miejscowego Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy.

Wg posiadanych informacji na terenie miasta Wilna istnieje 13 jaczejek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi:

1) budowlana — 1 jaczejka, sekretarz Kac Icek oraz 4 członków,
2) handlowców — 1 jaczejka, sekretarz Jerozolimski Zelik oraz 4 członków,
3) chemiczna — 1 jaczejka, sekretarz Brolnik Eliasz oraz 2 członków,
4) Igły — 2 jaczejki, sekretarze: Rogow Tobiasz i Berman Abram, razem 9 członków,
5) metalowców — 1 jaczejka, sekretarz Dudek Abram oraz 4 członków,
6) piekarzy — 1 jaczejka, sekretarz Głazman Mowsza oraz 4 członków,
7) skórzana – 1 jaczejka, sekretarz Bąk Jakub oraz 5 członków,
8) spożywców — 1 jaczejka — 7 członków, (w rozpracowaniu),
9) fryzjerów — 1 jaczejka — 4 członków, (w rozpracowaniu),
10) fotografów — 1 jaczejka — 5 członków, (w rozpracowaniu),
11) nauczycieli — 1 jaczejka — 6 członków, (w rozpracowaniu),
12) studentów —1 jaczejka, sekretarz Kapłan Michał oraz 3 członków.

Komitet Miejski Komunistycznego Związku Młodzieży Wilno posiada wydziały: zawodowy, szkolny i koło do obsługi Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. W skład komitetu tego wchodzą: 1) Bas Lew, 2) Zaliszańska Rejza, 3) Gindi[n] Mendel i 4) Gurwicz Chaim.

Na terenie miasta Wilna istnieje 16 jaczejek Komunistycznego Związku Młodzieży, a mianowicie:

1) budowlanych — 2 jaczejki, sekretarze Kaneman Abram, Ejcher Lejba, 14 członków,
2) chemiczna — 1 jaczejka, członków 4 (w rozpracowaniu),
3) metalowców — 1 jaczejka, sekretarz Gordon Abram, członków 5,
4) Igły — 3 jaczejki, ogółem 18 członków, rozpoznano sekretarzy 3 jaczejek, są nimi: 1) Dubińska Rywa, 2) Klaczko Szepsel i 3) Kowal Doba,
5) piekarzy — 2 jaczejki, 11 członków — obecnie w toku rozpracowania,
6) skórzanych — 2 [jaczejki], sekretarzami są: Gurwicz Szymon i Felczer Dawid, ogółem 8 członków,
7) fryzjerów — 1 [jaczejka] ogółem 6 członków (w toku rozpracowania),
8) chemicznych — 2 jaczejki: jedna na hucie szklanej przy ul. Kalwaryjskiej, sekretarz Gawrylik (imienia brak), członków 7, druga w hucie przy ul. Krakowskiej członków 7 (w toku rozpracowania),
9) handlowo-przemysłowych — 2 [jaczejki], sekretarzami których są: Lewinson Rocha i Straszun Debora, ogółem członków 11.

Za pośrednictwem wydziału szkolnego Komitet Miejski Komunistycznego Związku Młodzieży Wilno prowadzi akcję pionierską, którą z ramienia komitetu kierują: Rudeńska Chana i Madejskier Szejna.

Ogólna liczba członków organizacji pionierskiej na terenie miasta Wilna wynosi 100–170. Spośród organizacji komunistycznych na terenie miasta Wilna ostat-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nio najbardziej rozwija się Czerwony Pionier. Jak wynika z informacji pochodzących z wewnątrz organizacji komunistycznych, temu rozwojowi Pioniera w pierwszym rzędzie sprzyja zupełny brak sankcji karnych w stosunku do członków organizacji pionierskich.

Jak wynika z posiadanych informacji grupy pionierskie istnieją:

1) w szkole zawodowej „Pomoc Pracy" akcją kierują: Gordon Rejza i Wołożyńska Miriam,

2) w technikum żydowskim, kierownicy: Brojdo Lejba i Gryngajc Lejba,

3) w seminarium żydowskim nauczycielskim kieruje akcją Lewin Chana,

4) w gimnazjum żydowskim humanistycznym — akcją kieruje Sztejn Leja,

5) w gimnazjum Gurewiczowej — grupa w toku rozpracowania.

Wszystkie wspomniane wyżej grupy pionierskie łączą wyłącznie dzieci żydowskie.

Oprócz tego istnieje nieliczna grupa pionierska w gimnazjum białoruskim w Wilnie, którą kierują Oskierko Włodzimierz i Ledzik Jan.

Na terenie miasta Wilna akcja komunistyczna w dużym stopniu opierała się do niedawna na Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy. Jak wynika z posiadanych informacji źródłowych, stosunek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi do Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy w Wilnie był całkowicie uzależniony od decyzji władz centralnych.

Komitet Centralny Komunistycznej Partii Polski, po ostatnim procesie Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy w Sosnowcu, postanowił wstrzymać subsydia finansowe dla Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy. Mimo to jednak Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, ze względu na specyficzne warunki lokalne, nadal udziela Komitetowi Miejscowemu Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy w Wilnie 300 zł miesięcznie na pracę organizacyjną.

W skład Komitetu Miejscowego Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy w Wilnie, dla zapewnienia linii politycznej, wchodzili stale funkcjonariusze Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Np. Piotr Pieńkowski, płatny funkcjonariusz Komunistycznej Partii Polski.

W okresie od maja br. Polska Partia Socjalistyczna-Lewica straciła całkowicie wpływy i organizacyjnie została rozbita. Wobec tego nie jest ona obecnie uważana za zdolną do prowadzenia akcji na terenie miasta Wilna.

Na terenie miasta Wilna uzewnętrzniają się zasadnicze fragmenty akcji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, prowadzonej przez wykorzystywanie Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego.

Działalność Centralnego Sekretariatu Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego, jak również poszczególnych posłów jest stale i ściśle kontrolowana przez specjalnego funkcjonariusza Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, który wchodzi w skład Centralnego Sekretariatu. Ostatnio posłów Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] zaczęto posądzać o tzw. odchylenie prawicowe. Wg informacji, całkowicie wiarygodnych, posłowie Dworczanin[41],

---

[41] Ignacy Dworczanin — białoruski polityk, urodzony 27 V 1895 r. w Pohorcach, powiatu słonimskiego. Od 1917 r. członek Białoruskiej Rady Wojskowej. W 1919 r. w Białymstoku został przez

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Gawrylik i Grecki[42] stoją na gruncie tzw. komunizmu narodowego białoruskiego. Zdeklarowanym komunistą o kierunku międzynarodowym jest poseł Kryńczyk. Poseł Wołyniec zarówno w sferach Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, jak i przez innych posłów Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] uważany jest za miernotę.

W warunkach ciągłych tarć wewnętrznych i stałego w ostrej formie ingerowania delegatów Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w sprawy wewnętrzne Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego], posłowie Dworczanin, Gawrylik i Grecki wykazują duże zdenerwowanie. Jedynie, jakoby terror, do którego ucieka się Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi wpływa na to, iż posłowie ci nie decydują się na zerwanie z Komunistyczną Partią Zachodniej Białorusi.

Zasługuje na uwagę fakt, iż wszystkie sekretariaty powiatowe Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] w zasadzie muszą być obsadzone przez członka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi lub Komunistycznego Związku Młodzieży. Obsadę personalną Centralnego Sekretariatu Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] oraz sekretarzy powiatowych musi bezwzględnie zatwierdzić Sekretariat Centralnego Komitetu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Na terenie województwa wileńskiego, w okresie istnienia sekretariatów powiatowych Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego], wszystkie kontakty komitetów rejonowych z Komitetem Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi były załatwiane przy pośrednictwie funkcjonariuszy Centralnego Sekretariatu Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego.

Jak wynika z posiadanych informacji, w obecnej chwili kontaktowanie się przybywających do Wilna przedstawicieli komitetów rejonowych z sekretarzem Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi są w zasadzie niedopuszczalne.

Z przybywającymi z rejonów przedstawicielami kontaktują się członkowie organizacji wileńskiej, którzy dopiero składają sprawozdanie sekretarzowi Komitetu Okręgowego.

Kontaktowanie to również nie odbywa się od razu. Zastosowany został system spotykania przedstawiciela na jawce[43] przez członka organizacji Pionierów, który

---

władze polskie zatrzymany i umieszczony w obozie, skąd zbiegł. Nauczyciel, członek Towarzystwa Szkoły Białoruskiej i Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady. Był posłem na Sejm II kadencji z listy „Zmahania". W 1930 r. aresztowany i skazany na 8 lat ciężkiego więzienia. W 1932 r. na podstawie umowy o wymianie więźniów politycznych ze Związkiem Radzieckim wyjechał do ZSRR, gdzie został ponownie zatrzymany. Stracony w 1937 r.

[42] Jan Grecki — białoruski działacz polityczny, urodzony 31 VIII 1898 r. w Bielawiczach, powiatu kosowskiego. Członek Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady i Towarzystwa Szkoły Białoruskiej. Od 1924 r. związany z Komunistyczną Partią Zachodniej Białorusi. W 1928 r. uzyskał mandat posła na Sejm II kadencji z listy Białoruskiego Chłopsko-Robotniczego Klubu „Zmahanie". W 1930 r. został aresztowany i skazany na 8 lat ciężkiego więzienia razem z innymi posłami „Zmahania". W 1932 r. wyjechał do ZSRR w drodze wymiany więźniów politycznych. Został przez władze sowieckie zatrzymany i stracony w 1937 r.

[43] Jawka — grupa konspiracyjna.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ustala następny kontakt. W ten sposób przybyły przedstawiciel komitetu rejonowego przechodzi przez dwa lub trzy kontakty, aż dojdzie do kontaktu właściwego, na którym ma możność zetknięcia się bezpośrednio z osobą odbierającą sprawozdanie i udzielającą dyrektyw.

Na terenie miasta Wilna akcja komunistyczna wśród organizacji starszych straciła bardzo dużo organizacyjnie. Jest to powodowane w pierwszym rzędzie bardzo ostrą walką frakcyjną. Również spadł znacznie stan organizacyjny Komunistycznego Związku Młodzieży, co spowodowane zostało w pierwszym rzędzie stałymi aresztami w czasie wystąpień zewnętrznych, do których są angażowani wyłącznie członkowie Komunistycznego Związku Młodzieży.

Powiat wileńsko-trocki

Na terenie powiatu brak jest przejawów akcji komunistycznej w czystej formie. Natomiast w celu urobienia odpowiednich nastrojów, kierownictwo akcji komunistycznej działało tu za pośrednictwem Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy oraz mężów zaufania Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego. Akcja Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, po wycofaniu się z czynnej pracy Jankielewiczówny Rebeki, ps. Janka, oraz zatrzymaniu Wrony Stefana, całkowicie zamarła. Akcja Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego, po aresztowaniu Piotra Pietkuna również nie przejawia się od lutego br.

Na terenie miasta Nowo Wilejki zamieszkują luźni członkowie i sympatycy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży, rekrutujący się częściowo z robotników warsztatów wagonowych, częściowo z robotników fabryki tektury w Kuczkuryszkach.

Na terenie gminy olkienickiej, wśród ludności litewskiej działają w duchu prokomunistycznym Sawłan Maciej, Wieliczko Józef, Biekszo Franciszek i Matujzo Jan.

Jaczejka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Michaliszkach, gminy gierwiackiej, jakkolwiek nadal istnieje, jednak żadnej działalności nie przejawia.

Powiat święciański

W Święcianach istnieje Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi. W okresie sprawozdawczym Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Święcianach żywszej działalności nie przejawiał, jednak w celu pozyskania większych wpływów wśród robotników i rolników, tzw. legalną formą działalności zmierzał do założenia Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, w którym to celu Sekretariat Komitetu Okręgowego Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy w Wilnie, pismem z dn. 12 III br. powiadomił Starostwo o zebraniu organizacyjnym. Odpowiedzialnym za zebranie miał być Dawid Ginzburg, członek Komunistycznego Związku Młodzieży w Święcianach, inicjatorem zaś zorganizowania koła miał być Jan Czynczyk, sekretarz Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Święciany. Wskutek odmowy w udzieleniu zezwolenia na organizacyjne zebranie, jednostka Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy dotychczas nie została założona.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Również Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi przedsięwziął czynności zmierzające do opanowania oddziału Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Budowlanego w Podbrodziu i w tym celu sekretarz Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Czynczyk Jan porozumiewał się z sekretarzem związku Maraczem Władysławem, synem Jana, który był karany 3-letnim więzieniem za działalność komunistyczną, lecz Maracz, w obawie powtórnego aresztowania, a nie chcąc oficjalnie odmówić się od dalszej pracy w Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi wyjechał z Podbrodzia, rzekomo w poszukiwaniu pracy do Wielkich Solecznik powiatu wileńsko-trockiego.

Jednostki organizacyjne Zjednoczenia Lewicy Chłopskiej „Samopomoc" na terenie powiatu nie istnieją i organizacja ta ogranicza się tylko do nadsyłania wybitniejszym członkom Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi bezpłatnie swych wydawnictw oraz posiada korespondentów w osobach Kisiela Stanisława i Nowaczyńskiego Jana, zamieszkałych we wsi Szudowce, gminy łyntupskiej.

Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski jednostek organizacyjnych nie posiada i ma on bardzo znikome wpływy na terenie gminy Szemietowszczyzna. Po zaaresztowaniu w miesiącu styczniu członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, Gołubowskiego Konstantego ze wsi Starłygi, Bakuło Józefa i Kumiszczo Piotra z Koncinięty, gminy Szemietowszczyzna, działalności tego Klubu wśród miejscowej ludności nie zanotowano. W związku z rozpisaniem nowych wyborów do Sejmu miejscowy Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi otrzymał polecenie by w sprawach akcji wyborczej współpracował z Białoruskim Włościańsko-Robotniczym Klubem Poselskim i w tym celu poseł tego Klubu Gawrylik, jako pełnomocnik listy Klubu „Zmahanie", porozumiewał się z sekretarzem koła Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Szułanach Szwejkowskim Kazimierzem i sekretarzem Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Święciany Czynczykiem Janem, wystawiając ich kandydatury na posłów do Sejmu. Z powodu unieważnienia listy „Zmahania" polecono wziąć udział w wyborach, nakazując swym członkom manifestacyjnie wrzucać do urn wyborczych [listę Nr] 13.

W skład zarządu Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi wchodzą: Czynczyk Jan, jako sekretarz, Lipatow Finagiej, jako technik i Maminski Jerzy jako członek zarządu. Teren działalności Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Święciany obejmuje miasto Święciany, Nowo Święciany, gminy święciańską, łyntupską i hoduciską. Komitetowi Rejonowemu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Święciany podlegają następujące jednostki organizacyjne:

1) Koło Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Święcianach, do którego należą Antochin Tichon i Press Szymel ze Święcian;

2) Koło Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Nowo Święcianach, do którego należy: Łaptiew Awdziej, Paukszto Józef, Kajeto Augustyn, Graznow Piotr, Zając Stefan, Zajkin Jan, Krawczynowa Eudokia, Rekść Józef, Jadźwiński Seweryn, Trejnis Justyn, Karpas Szołom i Jermal Kazimierz. Z powyższych osób zaob-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

serwowano, że Karpas Szołom utrzymuje kontakt z Czynczykiem Janem, sekretarzem Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, natomiast pozostali członkowie żadnej działalności nie przejawiają;

3) Koło Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Kochanówce, do którego należy Pietrow Antoni, Mamiński Józef, Mamiński Adam i Trawkin Andrzej;

4) Koło Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi we wsi Czynczyki, do którego należą: Czynczyk Edmund, Beczelis Konstanty, Czynczyk Józef, Subocz Józef i Nalewajko Feliks;

5) Koło Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Nowosiółkach, gminy łyntupskiej, do którego należą: Rudow Gabriel, Dziemidow Daniel, Lipatow Kuźma, Szpako Dymitr i Korolkow Foka;

6) Koło Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi we wsi Montogoliszki, gminy hoduciskiej, w skład którego wchodzą Wołoszyn Klemens i Wołoszyn Mojżesz.

Z jednostek wyżej wymienionych najwięcej czynnymi są koła Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi we wsi Kochanówka, Czynczykach i w Święcianach, a najwięcej czynnymi działaczami są Czynczyk Jan, Mamiński Jerzy, Lipatow Finagiej, Antochin Tichon, Karpas Szołom i Trawkin Andrzej.

Oprócz Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Święciany istnieją podrejon (grupa) Szemietowszczyzna, podległa Komitetowi Rejonowemu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Postawach i koła Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi we wsi Szułanach i Izabelinie, gminy daugieliskiej, zależne od Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Widze.

Na terenie podrejonu (grupy) Szemietowszczyzna zaobserwowano, że po powrocie byłego sekretarza tego podrejonu Kumiszczo Piotra wszczęta została ożywiona działalność, zdążająca do zorganizowania Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, lecz aresztowanie w końcu stycznia br. Kumiszczo Piotra, Gołubowskiego Konstantego, Kumiszczo Jana, Skakuna Józefa, Bakuło Józefa i Kumiszczo Aleksandra, którzy dotychczas przebywają w więzieniu, spowodowały, że działalność organizacji komunistycznych na tym terenie zupełnie osłabła. W początkach maja br. zaobserwowano, że pod wpływem nacisku przez Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Postawy pozostali członkowie jaczejki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z powrotem przystąpili do zorganizowania podrejonu. W tym celu dn. 20 V br. do wsi Koncinięta przyjeżdżała delegatka Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Zylbermanówna Rachela, która za pośrednictwem żony aresztowanego Bakuły Józefa skontaktowała się ze Zdanko Bronisławem, zamieszkałym we wsi Pomosze, gmina Szemietowszczyzna.

Członkowie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, istniejących na tym rejonie kół we wsi Koncinięta, Konstantynowie, Potrzebiczach i Świrze z powodu zaaresztowania Kumiszczy Piotra i innych żadnej działalności dotychczas nie przejawiają. Natomiast zaobserwowano, że czynnymi członkami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi są Zdanko Bronisław, Lisowski Michał, Zbrodrygo Piotr ze wsi Pomosze, gmina Szemistowszczyzna i przybyły z Kobylnika na stały pobyt

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

do wsi Stołpinięta Zdanowicz Józef. Zdanko Bronisław jest poszlakowany, iż objął on kierownictwo podrejonem Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Szemietowszczyzna i przystąpił do pracy w porozumieniu z Zylbermanówną Rachelą.

W kole Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Koncinięta członkowie Spiechlanin Nikodem, Surwiło Stanisław i Lewicki Wacław żadnej działalności nie przejawiają.

W kole Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Konstantynów Ptasiowicz Maksymilian i Łuksza Jan wyjechali w poszukiwaniu pracy do Francji.

W kole Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Świr sekretarz tego koła Froł Jerofiejew został powołany do odbycia powinności wojskowej i wyjechał do 13. Pułku Piechoty w Pułtusku. Reszta członków żadnej działalności nie przejawia. Ostatnio, przybyła do Świra Gordon Pesia, po mężu Rawicz, która również nie działa.

Wystąpienie na zewnątrz podrejonu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Szemietowszczyzna było notowane dn. 20 IV br. w postaci rozrzucenia literatury komunistycznej około kościoła w Szemietowszczyźnie.

Na terenie gminy daugieliskiej istnieją dwa koła we wsi Izabelin i we wsi Szułany, które są podległe bezpośrednio Komitetowi Rejonowemu w Widzach.

W skład kół Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi wchodzą:

1) w Izabelinie Lisowski Jan, jako sekretarz i jako członkowie Szyłejkiski Dymitr, Bursow Fiedot, Trubkin Minaj, Bierozin Minaj, Bierozin Jan, Szyłejkiski Grzegorz, Szaudinis Antoni i Szrubianiec Jan,

2) do koła Szułany wchodzą Szwejkowski Kazimierz jako sekretarz i jako członkowie Tarando Antoni, Czepulis Joachim, Czepulis Kazimierz, Szwejkowska Anna, […][ll]ycan Julia, Pawłowicz Krzysztof, Ławrynczuk Adolf, Kryszało Antoni i Jurkiewicz Michał.

Sekretarze tych kół Lisowski Jan i Szwejkowski Kazimierz utrzymują bezpośredni kontakt z sekretarzem Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Widze Wasilewskim, od którego otrzymują wszelkie wskazówki co do przeprowadzenia akcji komunistycznej.

Komunistyczny Związek Młodzieży Zachodniej Białorusi w okresie sprawozdawczym przejawiał wewnątrz organizacji dość żywą działalność, przeprowadzając nowe wybory do zarządu Komitetu Rejonowego, w skład którego zostali wybrani: jako sekretarz Tajc Lejba, technik — Ginzburg Dawid i jako członkowie zarządu Luliński Kiwel, Rozenberg Icek, Poszumieński Ruwim, Sorokin Boruch i Abramson Szloma. Luliński Kiwel i Poszumieński Ruwim zostali wcieleni do formacji wojskowych w celu odbycia powinności wojskowej.

Dn. 26 VI br. Rozenberg Dawid i przybyły na wakacje z Wilna do Święcian Lewin Lejzor, pod przykrywką wycieczki urządzili w lesie koło zaścianka Trok (niedaleko Święcian) zebranie, w którym brało udział ok. 30 osób, przeważnie młodzieży żydowskiej. Na zebraniu tym były omawiane sprawy pozyskiwania nowych członków, akcja przeciwwojenna i prowadzono dyskusje polityczne, w których brali udział poszczególni członkowie.

[ll] Niewidoczna jedna litera.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wystąpienia na zewnątrz Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży były notowane w postaci wywieszenia transparentu dn. 26 IV br. w Święcianach, natomiast literatura rozrzucaną nie była, jakkolwiek Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży kilka razy był zasilany w literaturę przez Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno.

Z działalnością Komunistycznego Związku Młodzieży na terenie Nowych Święcian, Dukszt i Hoduciszek w okresie sprawozdawczym nie spotykano się, a także we wsi Koncinięty po zaaresztowaniu Bakuły Bolesława, pozostali członkowie Komunistycznego Związku Młodzieży żadnej działalności nie przejawiają. Do Hoduciszek przybył na stały pobyt z Postaw, poszlakowany o należenie do Komunistycznego Związku Młodzieży Tarasiewicz Ruwim.

Oddział Związku Zawodowego Przemysłu Odzieżowego w Święcianach jest opanowany przez Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży.

Organizacja Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom przejawiała swą działalność w postaci zbierania składek pieniężnych. W Święcianach został zorganizowany Powiatowy Komitet Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, w skład którego zostali wybrani: Poszumieński Ruwim, jako prezes i jako sekretarz Luliński Kiwel. Z powodu powołania ich do służby wojskowej akcją Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom w Święcianach kierują członkowie Komunistycznego Związku Młodzieży Abramson Szloma i Sorokin Boruch. Wymieniony zarząd Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom w Święcianach posiada pieczęć okrągłą. Na terenie gminy Szemietowszczyzna składki pieniężne na Międzynarodową Organizację Pomocy Rewolucjonistom zbierał Zdanko Bronisław, który zebraną kwotę w sumie 20 zł przekazał Krawackiemu Bronisławowi, zamieszkałemu w Bałaszach, gminy kobylnickiej, powiatu postawskiego.

Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Widze na teren gminy daugieliskiej poszczególnym kołom zapodał, że w najbliższym czasie będzie przydzielał trzodę celem jej tuczenia przez członków kół i po wytuczeniu [nastąpi jej] przekazywanie na cele Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom.

Powiat brasławski

Inicjatywa pracy partyjnej w okresie sprawozdawczym pozostawała nadal w rękach Widzkiego Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży, zaś Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi znajduje się pod wpływami młodszych, którzy wszyscy za wyjątkiem sekretarza Bałabkina Jana są Żydami. Pomimo inicjatywy Komitetu Okręgowego Wilno oraz wysiłków ze strony miejscowych działaczy w kierunku postawienia Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Widze na należytym poziomie, Komitet Rejonowy nie stanął na wysokości zadania. W Komitecie Okręgowym omówiono nawet ewentualne zlikwidowanie rejonu starszych dla podporządkowania członków kierownictwu Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży. Nie zostało to jednak przeprowadzone ze względu na aresztowanie Glikmanówny, jak również dlatego że

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

partia nie chciała pozbywać się jednostki organizacyjnej, posiadającej już pewne tradycje, której zlikwidowanie oznaczałoby upadek wpływów partii na terenie. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno jest źle informowany tak przez Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży jak i przez Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii [Zachodniej Białorusi] o faktycznym stanie rzeczy na terenie. Jak się obecnie daje zaobserwować z posunięć organizacyjnych Żydów, właściwych kierowników organizacji, dążą oni do usunięcia właściwego powodu uchylania się członków-chrześcijan od pracy partyjnej. Także po aresztowaniu Glikmanówny wybrali jako sekretarza Bałapkina Jana, chcąc tym sposobem wykazać, że partia znajduje się pod kierownictwom chrześcijan. Gdyby nie młodzież żydowska, zasilająca szeregi organizacji na tym terenie, organizacje komunistyczne uległyby likwidacji, skutkiem braku nowych kandydatów i zniechęcenia starszych członków. Niektórzy członkowie jedynie z obawy przed terrorem nie występują z organizacji, pod przymusem wykonuje się polecenia partii, uchylając się w miarę możności od zebrań i innych obowiązków partyjnych. Dotyczy to jednak tylko członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi chrześcijan. Potwierdza to szereg faktów (sekretarz Komitetu Rejonowego nie mógł znaleźć wśród członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi kandydatów na posłów, pomimo czynionych propozycji tak sekretarzowi Komitetu Rejonowego Widze, jak i innym członkom, nie znalazło się chętnych na wyjazd do pracy partyjnej na innym terenie).

Współpraca organizacji komunistycznych z Białoruskim Włościańsko-Robotniczym Klubem Poselskim przedstawia się jak następuje: członkami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, a zarazem mężami zaufania Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego są Atrachimowicz Mikołaj ze wsi Koziany, gminy bohińskiej, sekretarz jaczejki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Kozianach, jedynej prawie jaczejki aktywnej, wchodzącej w skład Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Widze i sekretarz jaczejki wsi Borowe, gminy bohińskiej, Macuk Józef. Oboje w miesiącu styczniu br., w celu skuteczniejszego zwalczania Koła Młodzieży Wiejskiej w Kozianach zapodali gazecie „Samopomoc Chłopska" adresy dwóch najczynniejszych członków Koła Młodzieży Wiejskiej, a to celem wysyłania wspomnianej gazety na adres tych członków.

Mężowie zaufania Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego Ciunel Jan, Zygałko Konstanty, Janusz Aleksander i Macuk Michał są równocześnie członkami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Wymienieni otrzymali polecenie nawiązania kontaktu z sekretarzem sekretariatu wspomnianego Klubu w Postawach, skąd mieli otrzymać literaturę i dokąd mieli kierować swą korespondencję.

Dn. 22 I 1920 r. w czasie odbywającego się jarmarku w mieście Widzach przyjechał poseł Dworczanin z Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego, delegowany do Widz przez Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno na skutek starań rejkomu widzkiego, celem urządzenia wiecu. Wiec nie odbył się ponieważ policja nie dopuściła do kontaktów z członkami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży i wobec nieposiadania przez Dworczanina zezwolenia na wiec.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

W dn. 11 VI br. w związku z akcją przedwyborczą, do mieszkania sekretarza Komitetu Rejonowego Widze przybył poseł Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego Gawrylik, który oświadczył, że adres i skierowanie otrzymał z Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, po czym omówił z sekretarzem sprawy przyszłych wyborów i zażądał wskazania kandydatów na posłów z organizacji podległych Komitetowi Rejonowemu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Widze, a wobec braku chętnych zapisał na listę sekretarza.

W dn. 11 VI br. poseł Gawrylik przybył do wsi Podzisieniki, gminy bohińskiej, gdzie chciał się widzieć z sekretarzem jaczejki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Macukiem Michałem, lecz nie zastał go w domu, wobec czego udał się do sołtysa Macuka Daniela, byłego członka Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady i Towarzystwa Szkoły Białoruskiej za pośrednictwem którego zwołał ok. 15 ludzi, wśród których agitował w sprawach wyborczych.

Członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, był jak stwierdzono, Czebotar Antoni, były sekretarz Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom i technik Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Widze, znajdujący się obecnie w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, który w swoim czasie czynił starania, zmierzające do założenia w Widzach organizacji Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, lecz zorganizowanie koła tej organizacji w Widzach nie doszło do skutku, wobec ucieczki Czebotara[mm].

Istniejące w Widzach kółko Pionierów umieszczam w wykresie oraz łączę je kontaktem z Komitetem Rejonowym Komunistycznego Związku Młodzieży i Międzynarodową Organizacją Pomocy Rewolucjonistom. Pionierów, wg ostatniej informacji jest czterech, przedstawicielem ich jest Widuczyński Icek. W okresie sprawozdawczym organizacja Pionierów nie przejawiała żadnej działalności na zewnątrz.

W stosunku do stanu z końcem grudnia 1929 r. zanotowano wzrost organizacyjny, głównie dzięki szeroko prowadzonej akcji na terenie gminy daugieliskiej, o której to akcji dotychczas bliższych danych brak. Na terenie powiatu brasławskiego jednak robota starszych stanowczo upadła, zaś praca Komunistycznego Związku Młodzieży nieznacznie się ożywiła (Brasław, Druja i Dryświaty).

W skład Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Widze wchodzą obecnie: sekretarz Wasilewski Karol, członek Fadziejew Siemion, oraz Bałapkin Jan sekretarz Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży.

Do rejonu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Widze należą następujące jaczejki:

1) Karczmiszki, sekretarz Wasiljew Fioklis[t] oraz 3 członków,
2) Dawidziuny, sekretarz Wasilewski Karol oraz 2 członków,
3) Błażyszki, sekretarz Mamzelew Ignacy, ilość członków nieznana,
4) Lipołaty, sekretarz Nazarow Sawielij, ilość członków nieznana,
5) Mieleszki, sekretarz Gasianiec Michał, ilość członków nieznana,

---

[mm] Nazwisko dopisane między wierszami.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

6) Koziany, sekretarz Atrachimowicz Mikołaj, członków 9,
7) Ozierawa, sekretarz nieznany, znanych 2 członków,
8) Borowe, sekretarz Macuk Józef, ilość członków nieznana,
9) Podzisieniki, sekretarz Macuk Michał, ilość członków nieznana.

Poza tym w miejscowościach Rymszany, Wołki, Turmonty, Pograniczna, Platerowo i Janowo zamieszkują mężowie zaufania — członkowie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, którzy dążą do stworzenia w tych miejscowościach jaczejek.

W skład Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Widze wchodzą: sekretarz Bałapkin Jan, członkowie Szulman Ejda i Blachmanówna Liza oraz przedstawiciel grupy Pionierów Widuczyński Icek.

W skład rejonu Komunistycznego Związku Młodzieży Widze wchodzą następujące jaczejki:

1) Widze I, sekretarz Szulmanówna Ejda, ilość członków nieznana,
2) Widze II, sekretarz Blachmanówna Liza, ilość członków nieznana,
3) Widze III, skład jaczejki nieznany,
4) Brasław, rozpoznano 3 członków,
5) Druja, skład nieznany.

Powiat dziśnieński

W okresie sprawozdawczym, najprawdopodobniej w związku z dokonaniem rewizji w powiatowym Sekretariacie Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego w Głębokiem, co pociągnęło za sobą aresztowanie kierownika tegoż Sekretariatu Ignatowicza Stefana, a tym samym sparaliżowało akcję Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] na terenie powiatu, jednostki organizacyjne Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży, których praca w większości wypadków nastawiana była przez sekretariat Klubu, wykazały o wiele słabszą działalność, przy czym zauważono, że niektóre z jednostek, podanych w sprawozdaniu z poprzedniego okresu żadnej akcji nie przejawiały.

Zapoczątkowana przez Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Sekretariat Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego], akcja, zmierzająca do utworzenia Oddziału Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Skórzanego w Głębokiem nie mogła się rozwinąć skutecznie, ze względu na pominięcie przez organizatorów całego szeregu formalności, związanych z rejestracją oddziału.

Jak zaobserwowano większość członków organizującego się Oddziału Związku rekrutowała się spośród miejscowych członków organizacji komunistycznych, czy też jej sympatyków. Zorganizowaniem Oddziału Związku zajęła się Krejnis Chaja, członek Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Zauważono jedynie żywszą działalność organizacji komunistycznych na terenie gmin: głębockiej, dokszyckiej i porpliskiej, przejawiającą się w formie kolportażu bibuły i rozwieszeniu sztandarów komunistycznych, co tłumaczyć należy, iż na stanowiskach kierowniczych stoją osoby o większym wyrobieniu, posiadające dość duży zasób energii.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Głębokie pracę swoją obecnie na terenie powiatu prowadzi za pomocą 5 podrejonów i 11 jaczejek.

Rozpracowywanie działalności Komitetu Rejonowego Głębokie w okresie sprawozdawczym dostarczyło cały szereg wiadomości, potwierdzonych, że cała akcja kierownicza, jak na wsi tak i w miasteczkach spoczywa w rękach członków partii Żydów, zamieszkałych w mieście Głębokiem.

Te materiały pozwalają stwierdzić, że aczkolwiek sekretarzem Komitetu Rejonowego jest Cyrban Włodzimierz, mieszkaniec wsi Bielewicze, gminy norzyckiej, powiatu postawskiego i że jego prawą ręką w pracy organizacyjnej na terenie wsi jest Szczasny Konstanty, to jednak faktyczne kierownictwo spoczywa w ręku Krejnis Chai, utrzymującej bezpośredni kontakt z Komitetem Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno.

Wszelkie dyrektywy otrzymywane z Komitetu Okręgowego przede wszystkim trafiają do rąk Krejnisówny, a ta dopiero w odpowiedniej już formie przekazuje je Cyrbanowi Włodzimierzowi. Zaznaczyć należy, że częstokroć Cyrban Włodzimierz otrzymuje li tylko suche polecenie Krejnisówny, nie będąc wtajemniczonym w całość akcji i w całość dyrektyw, otrzymanych z Komitetu Okręgowego.

Na zanik pracy w niektórych jednostkach organizacyjnych dotychczas notowanych wpłynął także brak w obecnym czasie Sekretariatu Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] w Głębokiem oraz działalności Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, które to organizacje w wysokim stopniu przyczyniały się do nadawania impulsu w pracy organizacyjnej jednostkom komunistycznym na terenie wsi.

W skład Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Głębokie wchodzą: sekretarz Cyrban Włodzimierz, technik Glezer Myta oraz członkowie: Krejnis Chaja, Szczasny Konstanty i Puczyński Jan.

Do rejonu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Głębokie należy:

1) podrejon Hermanowicze te we wsi […][nn]olica, sekretarz Łapuszyński Jan, o stanie podrejonu brak bliższych informacji,

2) podrejon Porpliszcze, sekretarz Bobrowski Tomasz, do tego podrejonu należy:

3) jaczejka we wsi Kozły, sekretarz Kiełbasiewicz Julian,

4) jaczejka we wsi Pierełoje, sekretarz Szytel Bazyl,

5) podrejon Wierzchnia, sekretarz Dyrko Włodzimierz, o stanie podrejonu brak informacji,

6) podrejon Lichobołocie, sekretarz Puczyński Jan, w skład tego podrejonu wchodzą:

7) jaczejka Lichobołocie, sekretarz ten sam Puczyński,

8) jaczejka w Szarabajach, sekretarz Szarabajko Aleksander,

9) podrejon Dokszyce, sekretarz Rogólko Tomasz, w skład tego podrejonu wchodzą jaczejki:

10) Mołożany, sekretarz Mołożaniec Gierasim,

11) Ścienki, sekretarz Dojlidowicz Dymitr,

12) Targuny, sekretarz Małużeniec Mikołaj,

[nn] Niewidoczne dwie litery.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

13) Komajsk, sekretarz Zakowko Jan,

14) Krywiczany, sekretarz Szewiel (zbiegł do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich).

Poza tym w skład Komitetu Rejonowego Głębokie wchodzą jaczejki:

15) w Głębokiem, sekretarz Sokołowski Antoni i

16) w Kwaczach, sekretarz Baryło Paweł.

W skład Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Głębokie wchodzą: sekretarz Chodos Lejzor oraz członkowie Koc Arke i Glezer Myta.

Do rejonu Komunistycznego Związku Młodzieży Głębokie należą:

1) podrejon Komunistycznego Związku Młodzieży Głębokie, sekretarz Koc Arke, w skład którego wchodzą 2 jaczejki żydowskie w mieście Głębokiem,

2) podrejon Dokszyce, sekretarz Taubus Lejba. W skład tego podrejonu wchodzą jaczejki:

3) w Dokszycach, sekretarz Margolin Dawid,

4) w Krywiczanach — skład nieustalony.

Poza tym posiadane są informacje, iż w Głębokiem znajduje się grupa Pionierów.

Należy zaznaczyć, iż w okresie sprawozdawczym posiadane były informacje, które wskazywały, iż na terenie gminy dokszyckiej znajduje się przeprawa graniczna Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, przez którą udają się członkowie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Powiat postawski

Na terenie powiatu postawskiego istnieją Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi oraz zamieszkuje sekretarz Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Głębokie.

Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Postawy obejmuje swoją działalnością gminy: postawską, łuczajską, duniłowicką, hruzdowską, żośniańską, miadziolską i kobylnicką, w których posiada 3 podrejony, 22 jaczejki i 103 członków.

Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi obejmuje swoją działalnością gminy: postawską i hruzdowską, w których posiada 7 jaczejek i 26 członków.

Poza tym, po ostatniej bytności w rejonie przedstawiciela Komitetu Okręgowego Wilno zostało powołane do życia trzyosobowe kierownictwo prac Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, które obejmuje teren działania obydwóch komitetów rejonowych.

Polska Partia Socjalistyczna-Lewica na terenie powiatu żadnej działalności nie przejawia i komórek swoich nie ma. To samo jest i ze Zjednoczeniem Lewicy Chłopskiej „Samopomoc", za wyjątkiem kilku sympatyków, którzy noszą się z myślą założenia Samopomocy Chłopskiej w Bałaszach, gminy kobylnickiej, jednak, jak dotychczas koło to nie zostało założone. W drugiej połowie miesiąca stycznia br. powiatowy sekretarz Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego]

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

w Postawach, Bośko Jan został zatrzymany i w drodze administracyjnej skazany na 2 miesiące aresztu. Po kilku dniach Bośko z aresztu zbiegł. Od tej pory, do chwili obecnej sekretarza Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] w Postawach nie ma i nie notowana jest żadna działalność tej organizacji, wyłączając kilkakrotny pobyt posłów Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] na terenie powiatu, w związku z wyborami do Sejmu.

W skład Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Postawy wchodzą: Kobajło Michał, sekretarz, członkowie: Krótki Józef, sekretarz Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Postawy, Kurdo Antoni, sekretarz podrejonu żośniańskiego, Kobiak Paweł ps. Staś Kobiacki, sekretarz podrejonu kobylnickiego.

Rejon młodzieży organizacyjnie zależny jest od rejonu starszych i kontaktu z Komitetem Okręgowym Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wilno nie posiada: wszelkie dyrektywy otrzymuje od sekretarza rejonu starszych.

Jawka Komitetu Rejonowego dla Komitetu Okręgowego mieści się we wsi Lipniki, oddalonej od Postaw i stacji kolejowej o 4 km.

Kierownikiem prac moprowskich w powiecie jest Liwko Władysław, wyznaczony przez sekretarza rejonu Kobajło Michała. Do pracy w Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom została zaangażowana Kuszel Julia z podrejonu żośniańskiego i Żytko Zofia z jaczejki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Zacharowszczyzna. [...][oo] zależne od Liwko Władysława, który dostarczać ma im materiały Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom i bloczki. Kierownictwo Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom zostało utworzone w kwietniu br. na polecenie przedstawiciela Komitetu Okręgowego, który w tym czasie był w rejonie. Do jego pobytu Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom działalności prawie że nie przejawiała. Liwko kontaktu z Komitetem Okręgowym Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom nie ma, a instrukcje i materiały otrzymuje od sekretarki rejonu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Nadsyłane są one razem z literaturą Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Na skutek zlecenia Komitetu Okręgowego w miesiącu styczniu br. sekretariat rejonu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi objął Kobajło Michał, ponieważ Komitet Okręgowy nie dowierzał Dubowce Włodzimierzowi, uważając go za kułaka. Dubowko zgodził się na to i czynności swe przekazał Kobajle, nie kontaktując go jednak z jednostkami organizacyjnymi. Stan taki trwał do miesiąca kwietnia br., tj. do czasu przybycia przedstawiciela Komitetu Okręgowego, wskutek czego praca partii była znikoma, gdyż czołowi działacze zajęci byli walką, jaka trwała pomiędzy Dubowko i Kobajło. Przedstawiciel Komitetu Okręgowego zakazał Kobajle wtajemniczać w cokolwiek Dubowkę, obiecując, że Komitet Okręgowy wyśle Dubowkę na inny teren. I rzeczywiście w końcu maja br. Dubowko został wezwany do Komitetu Okręgowego Wilno, skąd po 4 dniach wrócił, nie mówiąc w jakim

[oo] Niewidoczna część zdania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

celu był wzywany. Do obecnej chwili znajduje się on we wsi Ogrodniki w miejscu swego zamieszkania.

Od czasu odsunięcia Dubowki działalność partii szybko wzrasta, rejon nawiązuje stałe kontakty z podrejonem duniłowickim, żośniańskim i kobylnickim, powstaje kilkanaście nowych jaczejek, wzmaga się werbunek nowych członków.

Aktywność partii, jej siła użyteczności w porównaniu z ubiegłym okresem, znacznie się wzmogła, co należy przypisać silnemu kierownictwu partii i inspekcjonowaniu najbliższych jednostek organizacyjnych przez członków sekretariatu rejonu, którzy na miejscu udzielali instrukcji i pouczeń członkom jaczejek. Wprowadzona w werbowaniu członków rywalizacja pomiędzy poszczególnymi jaczejkami i podrejonami dała dodatnie wyniki, w porównaniu z ubiegłym okresem sprawozdawczym.

Notowane są w okresie sprawozdawczym dwa wypadki zorganizowania bojówek z członków rejkomu Postawy dla wykonania wydanych przez partię wyroków śmierci i jeden wypadek usiłowania wykonania takiego wyroku. Poza tym rejon na 1 V br. delegował swego przedstawiciela do Wilna dla wzięcia udziału w demonstracjach pierwszomajowych, czego w poprzednich okresach sprawozdawczych, pomimo kategorycznych nakazów w tym względzie Komitetu Okręgowego — nie było. Do Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi należą: zastępca wójta gminy sośniańskiej Łukjanowicz Hilary i radny gminy norzyckiej Puśko Piotr — partia jednak w samorządzie wpływów nie posiada. Należą również do partii sołtys gromadzki Brzeski Wasyl i woźny gminy woropajewskiej Czechowicz Aleksander.

W okresie sprawozdawczym wystąpienia partii notowane były w związku z 1 V br. Rozrzucona została w kilku miejscach literatura partyjna i wywieszono 5 transparentów, z czego jeden przez Komitet Rejonowy Głębokie.

Podrejon Szemietowszczyzna organizacyjnie przynależny do Komitetu Rejonowego Postawy ostatnio jakoby odszedł do Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Święciany i dziś z Postawami kontaktu nie utrzymuje. Najsilniejszym z podrejonów jest podrejon kobylnicki, który działalność swą przejawia na terenie gminy kobylnickiej. Następnie podrejon żośniański przejawiający swą działalność na terenach gmin: hruzdowskiej, żośniańskiej i miadziolskiej. Sekretarz duniłowickiego podrejonu i kilku członków zamieszkują na terenie gminy postawskiej, reszta członków tego podrejonu o nieznanych nazwiskach i miejscach zamieszkania, jak wynika z dotychczas posiadanych informacji, znajduje się w okolicach Duniłowicz-Łuczaja.

Komitet Rejonowy Głębokie na terenie powiatu postawskiego posiada 4 jaczejki w gminach norzyckiej i Kozłowszczyzna. Poza wskazanymi jaczejkami Komitet Rejonowy Głębokie w gminie norzyckiej posiada luźnych członków, z którymi bezpośrednio kontakt utrzymują Cyrban Włodzimierz i Szczasny Konstanty.

W dn. 13 IV br. przybył do Komitetu Rejonowego Postawy przedstawiciel Komitetu Okręgowego Wilno, [który] doręczył sekretarzowi rejonu hasło i nazwisko członka kompartii w hucie szklanej w Hołubie, każąc nawiązać z nim kontakt. Kontakt ten do dziś nawiązany nie został.

Cyrban Włodzimierz i Szczasny z Komitetu Rejonowego Głębokie od roku 1929 utrzymują kontakt partyjny z hutą szklaną w Hołubie, [do której] wysyłali literatu-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

rę. Jaka jednostka organizacyjna znajduje się na terenie huty dotychczas brak informacji. Sądzić należy jednak, że jest tam najwyżej kilku członków, robotników huty, znajomych Cyrbana i Szczasnego i oni to będą tworzyć dotychczas niewyjaśnioną jednostkę organizacyjną, o której przedstawiciel Komitetu Okręgowego, dając hasło i jawkę sekretarzowi Komitetu Rejonowego Postawy, wyraził się jako o rejonie. Rejonu tam jednak niewątpliwie nie ma.

Poza tym wiadome są kontakty z hutą szklaną Centralnego Sekretariatu Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego i wileńskiego oddziału Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy. Bliższych informacji jednak co do charakteru tych kontaktów na razie brak. Dodać tu muszę, że przedstawiciel Centralnego Sekretariatu Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego w hucie szklanej był przed 10 I br., a technik Komitetu Okręgowego Wilno przedstawicielowi Komitetu Rejonowego Postawy o Woropajewszczyźnie wspomniał w ostatnich dniach stycznia br.

W skład rejonu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Postawy wchodzą następujące jaczejki:

1) w Postawach, sekretarz Sowko Aleksander — 4 członków,

2) w Lipnikach, sekretarz Awłas Szymon — 3 członków,

3) w Zacharowszczyźnie, sekretarz Trusow Aleksander, ps. Jaszka — 5 członków,

4) w Miasteczku, sekretarz Kobajło Jan — 4 członków,

5) w Rusinach, sekretarz Kobajło Leon — 6 członków,

6) w Kaszycach, sekretarz Osinienko Wiktor — 2 członków,

7) w Litwinkach, sekretarz Lipnicki Jan — 2 członków,

8) w Romelkach, sekretarz Stefan Gil[pp] — skład jaczejki nieustalony,

9) podrejon Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kobylnik, sekretarz Kobiak Paweł, ps. Staś Kobiacki, w skład tego podrejonu wchodzą jaczejki:

10) w Falewiczach, sekretarz Hryniewicz Grzegorz — 4 członków,

11) w Juszczkowszyźnie, sekretarz Kojro Antoni — 3 członków,

12) w Brzeskich, sekretarz Brzeski Bazyl — 2 członków,

13) w Kraskach — w toku rozpracowania,

14) w Kobylniku, sekretarz Tumkiewicz Józef — 4 członków,

15) w Bałaszach, sekretarz Krawacki Bronisław — 8 członków,

16) w Prońkach, sekretarz Leczycki Leon — 3 członków,

17) w Karabanach, sekretarz Januć Wincenty — 2 członków,

18) w Surmierzu, sekretarz Malinowski Jan — 3 członków,

19) podrejon żośniański, sekretarz Kurdo Antoni. W skład podrejonu wchodzą jaczejki:

20) w Habach, sekretarz Malewicz Ignacy — 5 członków,

21) w Słobodzie, sekretarz Taraziewicz Stanisław — 2 członków,

22) w Kowalach, sekretarz Hordyniec Wiaczesław, ps. Wacław — 2 członków,

23) w majątku Kowale, sekretarz Bohusz Stanisław — 2 członków,

---

[pp] Nazwisko dopisane między wierszami.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

24) w Nowosiółkach, sekretarz Zacharewicz Foma — 4 członków,

25) podrejon duniłowicki, sekretarz Janusz (imię nieznane). Skład podrejonu bliżej nieznany.

Poza tym na terenie powiatu zamieszkuje szereg członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, którzy, jako mężowie zaufania prowadzą działalność w kierunku zorganizowania jaczejek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Sekretarzem Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Postawy jest Krótki Józef, mieszkaniec wsi Lipniki. W skład Komitetu Rejonowego poza tym wchodzą: Kurdo Wiktor i Sierodo Filip. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży jest organizacyjnie zależny od Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, od którego otrzymuje wszelkie dyrektywy.

W skład rejonu Komunistycznego Związku Młodzieży Postawy wchodzą następujące jaczejki:

1) w Lipnikach, sekretarz Osinienko Anatoliusz — 3 członków,

2) w Koziczach, sekretarz Prońko Serafin — 4 członków,

3) w Kubarkach sekretarz Bielicki Władysław — 3 członków,

4) w Ogrodnikach, sekretarz Miłta Konstanty — 3 członków,

5) w Koszycach, sekretarz Osinienko Piotr — 4 członków,

6) w Romelkach, sekretarz Litwinionok Grzegorz — 3 członków,

7) w Baranowiczach, sekretarz Jarmołowicz Paweł — 3 członków.

Poza tym na terenie powiatu postawskiego znajdują się następujące jaczejki, wchodzące w skład rejonu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Głębokie:

1) jaczejka w Bielewiczach, sekretarz Szczasny Konstanty — 11 członków,

2) jaczejka w Stanielewiczach, sekretarz Puśko Piotr — 5 członków,

3) jaczejka w Łazowikach, ma 4 członków, obecnie w stadium rozpracowania,

4) jaczejka w Łapiszakach, sekretarz ps. Wołodzia — obecnie rozpracowywana.

Powiat oszmiański

Akcja komunistyczna w okresie sprawozdawczym wzmogła się bardzo znacznie, w porównaniu ze stanem z grudnia 1929 r. wykazując znaczną ruchliwość i wpływy nieproporcjonalnie duże, w stosunku do stanu organizacyjnego komuny.

W dziedzinie współpracy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z Polską Partią Socjalistyczną-Lewicą zostało stwierdzone nasilenie pracy w kierunku wciągnięcia członków Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy do komuny. W Oszmianie, z liczby ogólnej 64 członków Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy zostało wciągniętych do Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi 8 osób.

W dziedzinie pracy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z Białoruskim Włościańsko-Robotniczym Klubem Poselskim skonstatowano, iż najczynniejsi członkowie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi są jednocześnie mężami zaufania Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego]. Dla zobrazowania powyższego stanu rzeczy podaję:

Podczas akcji wyborczej w lidzkim okręgu wyborczym mężem zaufania przy komitecie wyborczym klubu „Zmahanie" w Lidzie, był aktywny członek Komunistycz-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nej Partii Zachodniej Białorusi na terenie powiatu — 1) Borkowski Feliks, techniczny pracownik Sekretariatu Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego, 2) Szydłowski Aleksander ze wsi Minki, gminy smorgońskiej i 3) Szczęsny Włodzimierz ze wsi 3 Maja tejże gminy, którzy są jednocześnie członkami podrejonu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Smorgoniach, 4) Jancewicz Bernard, ze wsi Świrydowicze, gminy smorgońskiej, zbiegły do Rosji sekretarz Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] Stefanowicz Aleksander był jednocześnie członkiem Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i posiadał kontakty z Komitetem Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Jak wynika z dotychczas zebranych informacji, w akcji, prowadzonej przez komunistów na terenie związków zawodowych w mieście Oszmianie nastąpiło całkowite zlanie się Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy. To samo zostało zaobserwowane na terenie miejskim przy tworzeniu komitetów kongresowych: zlanie się tego tak daleko zaszło, iż w obecnej chwili jest już prawie niemożliwym stwierdzić w jakich wypadkach akcja prowadzona jest pod firmą organizacji legalnych, [a] w jakich przez Komunistyczną Partię Zachodniej Białorusi w czystej formie.

Ruch komunistyczny oraz wpływy komuny znacznie się wzmogły, z jednej strony i w kierunku rozszerzenia sieci placówek organizacyjnych (utworzenie Komitetu Rejonowego Oszmiańskiego) z drugiej strony przez znaczne wzmocnienie wpływów Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na terenie gmin smorgońskiej, krewskiej oraz częściowo kucewickiej i holszańskiej. Wzmocnienie to dało swe wyniki przez sukces Klubu „Zmahanie" podczas uzupełniających wyborów do Sejmu w dn. 25 V br., gdzie Klub ten uzyskał 1.747 głosów (10% głosujących). Sukces ten powstał przede wszystkim dzięki umiejętnemu rzucaniu haseł wywrotowych na teren wiejski, haseł opartych i uzasadnionych ciężkim stanem gospodarczym wsi oraz dzięki dość szeroko rozgałęzionej i sprężyście prowadzonej sieci mężów zaufania Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego, pracujących jednocześnie na rzecz komuny. Sieć ta obecnie już całkowicie zastąpiła aparat byłej Hromady.

Wg posiadanych konkretnych danych ilość mężów zaufania Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego] posiadających kontakty sięga 50 osób, z których do 20 osób przyjmuje aktywny udział, bądź to w pracy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w czystej formie, bądź też pod pretekstem prowadzenia pracy kulturalno-oświatowej Towarzystwa Szkoły Białoruskiej lub też, jak zostało ostatnio stwierdzone w Białoruskim Instytucie Gospodarki i Kultury.

Do organizacji legalnych, znajdujących się pod wpływem komunistycznym należy zaliczyć hurtek Białoruskiego Instytutu Gospodarki i Kultury w Świrydowiczach, gminy smorgońskiej, prezeską którego jest Janczukowiczówna Maria.

Charakteryzując stan organizacyjny komuny donoszę, iż najwięcej aktywną organizacją na terenie powiatu jest ośrodek smorgoński.

Istnienie Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Smorgonie ujawniono w chwili uzyskania informacji, że w grudniu 1929 r. odbyło się zebra-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nie rejonowe, na którym byli przedstawiciele jaczejek. Zebranie to odbyło się w cegielni we wsi Minki, gminy smorgońskiej. Konferencja miała charakter ściśle organizacyjny.

Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Smorgoniach liczył 6 członków, a mianowicie: 1) Gaduszewicz Aron, syn Trofimy i Diry, rocznik 1907, szewc, który wg otrzymanych informacji 15 IV br. przebywał w Dołhinowie, powiatu wilejskiego, gdzie brał udział w konferencji partyjnej. Wymieniony w 1928 r. przebywał na terenie Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w sprawie przeniesienia literatury komunistycznej, na dowód czego na wyżej omawianej konferencji w Dołhinowie pokazywał fotografię, sporządzoną w Pleszczenicy (teren Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej), 2) Kagan Izaak, syn Mowszy i Estery, rocznik 1910, 3) Rapoport Izrael, syn Mowszy i Sary, rocznik 1908, buchalter. Wszyscy trzej wyżej wymienieni zamieszkują w Smorgoniach.

Ostatnio Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi ze Smorgoń został przeniesiony do Oszmiany, zaś w Smorgoniach pozostał podrejon.

Na terenie gminy smorgońskiej wchodzą w skład podrejonu smorgońskiego:

1) jaczejka w Minkach, na czele z Szydłowskim Aleksandrem — liczy członków 4,
2) jaczejka w Klindziniętach — członków 3,
3) jaczejka we wsi 3 Maj — ilość członków nieznana,
4) jaczejka w Świrydowiczach na czele z Janczukowiczówną Marią — 4 członków,
5) jaczejka we wsi Bajby — ilość członków nieustalona,
6) jaczejka we wsi Sukniewicze — ilość członków nieustalona.

Do najbardziej czynnych jaczejek podrejonu smorgońskiego zaliczam jaczejkę we wsi 3 Maj i w Świrydowiczach.

Odnośnie organizacji komunistycznych na terenie miasta Oszmiany, to wg posiadanych informacji w Oszmianie zorganizowano Komitet Rejonowy, na czele którego stoi Borkowski Feliks, prezes Powiatowego Komitetu Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, który posiada kontakt z Komitetem Okręgowym w Wilnie za pośrednictwem Centralnego Sekretariatu Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego]. W styczniu br. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Wilnie za podpisem Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Oszmiana wydał specjalną odezwę pt. „Do ogółu robotników miasta Oszmiany", w której nawołuje robotników przemysłu skórzanego, budowlanego, Igły, aby skupili się dookoła rewolucyjnego kierownictwa ruchu zawodowego (Lewicy Związkowej).

Na terenie miasta Oszmiany działają oddziały Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Budowlanego ziemi wileńskiej i Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Skórzanego ziemi wileńskiej. Związki te dotychczas stanowiły wyłączną domenę wpływów Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, faktycznie zaś były zorganizowane i kierowane przez członka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Olańskiego Daniela i zbiegłego do Rosji sekretarza Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego w Oszmianie Stefanowicza Aleksandra, członka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Obecnie z powodu uwięzienia Olańskiego Daniela omawiane związki zawodowe są zupełnie nieczynne.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Na terenie powiatu oszmiańskiego ujawniło się w formie nader wyraźnej wciąganie stopniowe członków Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy do organizacji Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Z liczby członków Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy wciągnięci do Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi zostali niżej wymienieni (prócz Borkowskiego): 1) Olański Daniel, 2) Rusiecki Antoni, 3) Charłampji Trofim, 4) Pakulniewicz Sykstus, 5) Hajdarowicz Franciszek, 6) Każdzin Eliasz i 7) Rapoport Izrael. Z wymienionych — Olański Daniel, Rapoport Izrael i Charłampji Trofim stanowią jaczejkę w mieście Oszmianie w Związku Zawodowym [Robotników] Przemysłu Skórzanego, reszta zaś stanowi jaczejkę w Związku Zawodowym Robotników Przemysłu Budowlanego.

Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Oszmiana posiada stały kontakt z Komitetem Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Wilnie, zaś podrejon Smorgonie kontakt luźny z Komitetem Rejonowym w Oszmianie w osobie Szydłowskiego Aleksandra, członka Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy.

W skład Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Oszmiana wchodzą: sekretarz Borkowski Feliks, zaś jako członkowie, prawdopodobnie, Olański Daniel i Charłampji Trofim.

Do rejonu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Oszmiana należą:

1) podrejon Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Smorgoniach, sekretarz Rabinowicz Borys-Berko, technik Bukszaniec Mejer. Do podrejonu tego należą:

2) jaczejka we wsi Świrydowicze, sekretarz Janczukowiczówna Maria, członków 4,

3) jaczejka we wsi 3 Maj, sekretarz Szczęsny Włodzimierz, ilość członków nieznana,

4) jaczejka we wsi Bajby — w toku rozpracowania,

5) jaczejka we wsi Sukniewicze — w toku rozpracowania,

6) jaczejka we wsi Klindzinięta, sekretarz Woroniszcze Włodzimierz,

7) jaczejka we wsi Minki, sekretarz Szydłowski Aleksander.

Bezpośrednio z Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Oszmiana kontaktują:

8) jaczejka skórzana, sekretarz Olański Daniel, skład jaczejki nieustalony,

9) jaczejka budowlana, sekretarz Hajdarowicz Franciszek, skład jaczejki nieustalony.

Powiat mołodecki

Od chwili zdekonspirowania całego szeregu członków organizacji komunistycznej, wskutek nietaktycznych posunięć, powodujących ucieczkę do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich Kościukiewicza Aleksego, Kozłowskiego Piotra i Czarneckiego Jana — organizacja na terenie powiatu dotychczas nie może należycie zorganizować się.

Poza tym istnieje przeświadczenie, że w liczbie nieskompromitowanych członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi znajduje się kilku „prowokatorów".

Kilkakrotne zwracanie się Biziuka Aleksandra, za pośrednictwem Centralnego Sekretariatu Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego do Ko-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

mitetu Okręgowego w Wilnie o nawiązanie kontaktu nie doszło do skutku, wskutek braku zaufania Komitetu Okręgowego do powiatu mołodeckiego.

Stare jednostki organizacyjne, w liczbie 28, utrzymują pomiędzy sobą stały kontakt, za wyjątkiem miasta Rakowa, lecz pracy żadnej nie prowadzą poza urządzaniem rzadkich zebrań dla omówienia wytworzonej sytuacji i wywieszenia transparentów, jak to miało miejsce na terenie gmin lebiedziewskiej i bienickiej, by tym podkreślić, że organizacja istnieje.

Spośród wymienionych 28 jednostek na wyróżnienie zasługuje Raków. Istnieje tam jednostka żydowska, niemająca kontaktu zarówno z organizacją w powiecie, jak i z jej członkami. Jest to jednostka odosobniona, kontakt z Komitetem Okręgowym utrzymująca bezpośrednio, stan jej personalnie nie zwiększa się, swe wpływy zaś rozpościera jedynie w Związku Zawodowym Robotników Przemysłu Skórzanego i pokrewnych w Polsce — oddziału rakowskiego.

Organizacja komunistyczna na terenie powiatu mołodeckiego współpracuje jedynie z Centralnym Sekretariatem Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego za pośrednictwem Biziuka Aleksandra z Sieledczyk i Sadowskiego Józefa z Połoczan.

Na terenie powiatu mołodeckiego obecnie istnieje jeden Komitet Rejonowy, trzy podrejony, 24 jaczejki, w tym dwie żeńskie.

Komitet Rejonowy, na razie, poza granice powiatu nie wychodzi i do tego nie dąży, stare kontakty z powiatem wilejskim i oszmiańskim zostały zerwane przez poszczególnych członków jaczejek.

Obecnie istniejący Komitet Rejonowy, podrejony i jaczejki nie organizują nowych jednostek partyjnych w powiecie, a to skutkiem zakazu w tym kierunku Nowasza Jana z Wielkiego Sioła, posiadającego kontakt z Komitetem Okręgowym. Tenże Nowasz Jan jest obecnie kierownikiem całej organizacji i utrzymuje kontakty tylko z osobami, które po powrocie z więzienia przystąpiły do pracy partyjnej, a pochodzącymi przeważnie z Chożowa i Labiedziewa, dalszych zaś kontaktów na razie nie chce mieć. Nowasz, po przeprowadzeniu selekcji personalnej w partii na całym terenie powiatu, ma zamiar stworzyć Komitet Rejonowy i zorganizować podległe mu jednostki partyjne na nowych zasadach — jak najdalej idącej konspiracji.

Do najbardziej aktywnych działaczy należą: 1) Nowasz Jan z Wielkiego Sioła, 2) Łucki Teodor z Chożowa, 3) Posoch Wincenty z Lebiedziewa i 4) Żukowski Jerzy z Siwicy, którzy zaraz po wyjściu z więzienia rozpoczęli pracę, przez nawiązanie kontaktu z poszczególnymi jednostkami, celem utrzymania ich w całości i niedopuszczenia do rozpadnięcia się. Taką samą robotę uprawiają, jedynie w mniejszym stopniu Masewicz Saweliusz, Bondarowicz Makar, Sidorowicz Maciej — z Siwicy, Prokop Sapacz z Wiotchowa i Sielawski Władysław z Chożowa, którzy niedawno wyszli z więzienia.

Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Mołodeczno ma siedzibę we wsi Wielkie Sioło. Działalnością kieruje Nowasz Jan, Komitet Rejonowy utrzymuje kontakt z:

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

1) podrejonem Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Chożowie, sekretarz Łucki Teodor — członków 1,

2) jaczejką Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Połoczanach, sekretarz Sadowski Józef — członków 1,

3) jaczejką Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi we wsi Litwa, sekretarz Swińczuk Gabriel — członków 1.

Komunistyczny Związek Młodzieży Zachodniej Białorusi posiada na terenie powiatu mołodeckiego następujące placówki:

1) podrejon w Lebiedziewie, sekretarz Posoch Wincenty, członków 1,
2) jaczejka w Mołodecznie, sekretarz Palczewski Konstanty, członków 1,
3) jaczejka w Lebiedziewie, sekretarz Jurewicz Bazyl, członków 6,
4) jaczejka w Morośkach, członków 8,
5) jaczejka w Domaszach, sekretarz Siemaszkiewicz Jakub, członków 2,
6) jaczejka w Markowie, sekretarz Micko Arkadiusz, członków 1,
7) jaczejka w Zaskiewiczach, sekretarz Osipowicz Aleksander, członków 2,
8) jaczejka w Zaskiewiczach (żeńska), sekretarz Babiej Eudoksja, członków 1,
9) jaczejka w Wiotchowie, sekretarz Lis Sergiusz, członków 1,
10) jaczejka w Wiotchowie (żeńska), sekretarz Lis Nadzieja,
11) jaczejka w Zarudziczach, sekretarz Kościukiewicz G[i]erasim, członków 1,
12) jaczejka w Bobrynie, sekretarz Dudko Mikołaj,
13) jaczejka w Janiewiczach, sekretarz Dudko Aleksander,
14) jaczejka w Siwicy, sekretarz Bondarowicz Makar, członków 3,
15) jaczejka w Połoczanach, sekretarz Sadowski Józef, członków 1,
16) jaczejka w Litwie, członków 2,
17) podrejon w Rakowie, członków 2,
18) jaczejka w Nowosiółkach, sekretarz Zacharczuk Jan, bliższych danych brak,
19) jaczejka w Radoszkowiczach, członków 6,
20) jaczejka w Sycewiczach, członków 5,
21) jaczejka w Sieledczykach, sekretarz Biziuk Aleksander,
22) jaczejka w Wieremiejkach, sekretarz Pugacz Włodzimierz,
23) jaczejka w Krynicy, sekretarz Gryszel Jan,
24) jaczejka w Gaiszczu, członków 1,
25) jaczejka w Turkowszczyźnie, członków 2,
26) jaczejka w Wazgiełach, członków 1.

Powiat wilejski

Powiat wilejski w województwie wileńskim stanowi teren specjalnej akcji komunistycznej. Od dłuższego czasu nie ustalono bezpośredniego kontaktu kierowniczych jednostek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na tym terenie, jak również nie natrafiono na istnienie sieci organizacyjnej, za wyjątkiem terenu, bezpośrednio dotykającego sąsiednich powiatów, gdzie poczynania organizacyjne prowadzone są przez jednostki lokalne z obcego terenu.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Natomiast wyniki wyborów do Sejmu w 1926 r. wykazały właśnie w części środkowej powiatu głęboko sięgające wpływy komunistyczne, gdyż oddano tam z górą 6.000 głosów na unieważnioną listę Nr 13. We wszystkich obwodach głosowania oddane były kartki na Nr 13, w 14 obwodach (z ogólnej ilości 34) oddano na listę Nr 13 z górą 30% głosów.

Nie prowadząc akcji w kierunku organizacyjnym, kierownictwo komunistyczne na tym terenie nasila akcję w celu zrewoltowania ludności drogą agitacji, prowadzonej przez Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski, który stosunkowo największy wpływ wśród ludności posiada obecnie na tym terenie.

Na terenie powiatu robotą wywrotową kieruje poseł Flegont Wołyniec, posiłkując się obszerną siecią mężów zaufania Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego „Zmahanie".

— — [qq]

Odrębnie od opisanego stanu rzeczy należy traktować akcję Komunistycznego Związku Młodzieży, prowadzoną na terenie powiatu wilejskiego wśród młodzieży żydowskiej. Stan organizacji Komunistycznego Związku Młodzieży nie jest dostatecznie rozpracowany. Posiadane są informacje o istnieniu jaczejki Komunistycznego Związku Młodzieży w Dołhinowie, która zależna jest organizacyjnie od podrejonu Komunistycznego Związku Młodzieży w Dokszycach, powiatu dziśnieńskiego. Sekretarzem tej jaczejki jest Gordon Szyfra, członków 7.

Oprócz tego istnieje jaczejka Komunistycznego Związku Młodzieży w Chocienczycach, utrzymująca kontakt z jaczejką Komunistycznego Związku Młodzieży w Radoszkowiczach, powiatu mołodeckiego.

W zakładach przemysłowych w Rajówce zamieszkuje luźny członek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Szymański Konstanty, który jednak żadnej działalności organizacyjnej nie przejawia.

Na terenie powiatu wilejskiego czynna jest przeprawa graniczna Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na odcinku Budsław-Dołhinów. Na czele tej przeprawy stoi Szpajer Aron, mieszkaniec miasta Dołhinowa. Utrzymuje on kontakt z techniczką Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi ps. Rochą, oraz niejakimi Szulkinem i Szerem zamieszkałym w Wilnie przy ul. Stefańskiej 21 m.11, od których otrzymuje powiadomienie o mającej nastąpić przeprawie skompromitowanych członków kompartii.

III. Obsada poszczególnych komitetów Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi

Członkowie Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, wybrani na I zjeździe

1) ps. Poddubny, vel Lubański — posiadane informacje podałem w sprawozdaniu ze stanu organizacji komunistycznych z końcem grudnia 1929 r.;

[qq] Opuszczona została tabela przedstawiająca ogólną liczbę złożonych głosów oraz liczbę głosów oddanych na listę Nr 46 w poszczególnych obwodach powiatu wilejskiego podczas wyborów 25 V 1930 r.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

2) ps. Motołe — posiadane informacje podałem w sprawozdaniu ze stanu organizacji komunistycznych z końcem grudnia 1929 r.;

3) Arseniusz Konczewski — w ciągu pierwszych miesięcy 1930 r. przebywał w Warszawie, gdzie był tzw. upołnomoczennym sekretariatu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi;

4) ps. Korczyk — dane w sprawozdaniu ze stanu organizacji komunistycznych z końcem grudnia 1929 r.;

5) ps. Julek — dane w sprawozdaniu ze stanu organizacji komunistycznych z końcem grudnia 1929 r.;

6) ps. Klim — dane w sprawozdaniu ze stanu organizacji komunistycznych z końcem grudnia 1929 r.;

7) ps. Jurka — wobec oświadczenia o tym, iż solidaryzuje się z linią Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi został przywrócony w prawach członkowskich.

Zastępcy członków Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi

1) ps. Szlomka — dane w sprawozdaniu ze stanu organizacji komunistycznych z końcem grudnia 1929 r.;

2) ps. Siemion — dane w sprawozdaniu ze stanu organizacji komunistycznych z końcem grudnia 1929 r.;

3) ps. Władek — dane w sprawozdaniu ze stanu organizacji komunistycznych z końcem grudnia 1929 r.

Informacji o obsadzie Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi nie posiadam.

_ _ [rr]

Sprawozdanie niniejsze przedkładam w 2 egz.

Załączniki:

1) wykres stanu organizacji komunistycznych na terenie województwa wileńskiego,

2) wykres stanu organizacji komunistycznych na terenie miasta Wilna,

3) zestawienie zewnętrznych przejawów działalności komunistycznej,

4) wykaz ujawnionych druków i wydawnictw komunistycznych.

Wojewoda
(–) W[ładysław] Raczkiewicz

_ _ [ss]

[rr] Opuszczony został wykaz obsady personalnej jednostek organizacyjnych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi.

[ss] Opuszczony został wykaz ujawnionych druków komunistycznych.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wyszczególnienie
Zewnętrznych przejawów akcji organizacji komunistycznych na terenie województwa wileńskiego

Aresztowania:
miasto Wilno

1) dn. 24 I 1930 r. aresztowano funkcjonariusza Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi,
2) dn. 25 I 1930 r. aresztowano technika drukarni Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno,
3) dn. 8 II 1930 r. aresztowano za udział w masówce 1 osobę,
4) dn. 30 I 1930 r. aresztowano 11 osób (działaczy komunistycznych i Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego]),
5) dn. 17 II 1930 r. aresztowano 1 osobę za wywieszanie sztandaru,
6) dn. 6 III 1930 r. aresztowano za udział w demonstracji 4 osoby,
7) dn. 25 III 1930 r. aresztowano za rozrzucanie bibuły 1 osobę,
8) dn. 31 III 1930 r. aresztowano za rozrzucanie bibuły 4 osoby,
9) dn. 2 IV 1930 r. aresztowano za rozrzucanie bibuły 1 osobę,
10) dn. 16 IV 1930 r. aresztowano 17 osób podczas likwidacji organizacji komunistycznych,
11) dn. 24 III 1930 r. aresztowano 6 osób za napad na lokal Związku Studentów Białorusinów,
12) dn. 29 IV 1930 r. aresztowano za udział w masówce 2 osoby, za rozrzucanie bibuły 2 osoby,
13) dn. 30 IV 1930 r. przytrzymano w celach prewencyjnych 42 czynniejszych działaczy komunistycznych,
14) dn. 1 V 1930 r. przytrzymano za rozrzucanie bibuły 8 osób,
15) dn. 30 IV 1930 r. przytrzymano za prowadzenie agitacji antypaństwowej 1 osobę,
16) dn. 26 IV 1930 r. przytrzymano członków antyfaszystowskiego komitetu — 6 osób,
17) dn. 24 V 1930 r. przytrzymano za kolportaż bibuły i udział w demonstracji 15 osób,
18) dn. 3 VI 1930 r. przytrzymano za kolportaż bibuły 4 osoby,
19) dn. 3 VI 1930 r. przytrzymano za udział w demonstracji 7 osób,
20) dn. 13 VI 1930 r. przytrzymano w celach prewencyjnych, z nakazu prokuratora, 33 osoby,
21) dn. 21 VI 1930 r. przytrzymano za sprzedaż znaczków moprowskich 1 osobę,

powiat wileńsko-trocki

22) dn. 30 I 1930 r. przytrzymano 3 działaczy Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego],

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

powiat oszmiański

23) dn. 30 I 1930 r. przytrzymano 6 działaczy Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu [Poselskiego],
24) dn. 23 V 1930 r. przytrzymano za kolportaż bibuły 1 osobę,

powiat święciański

25) dn. 30 I 1930 r. przytrzymano 7 działaczy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi,

powiat brasławski

26) dn. 30 I 1930 r. przytrzymano 2 osoby za kolportaż bibuły,
26a) dn. 23 II 1930 r. przytrzymano czynną działaczkę Komunistycznego Związku Młodzieży Widze,

powiat wilejski

27) dn. 30 I 1930 r. przytrzymano za kolportaż bibuły 9 osób,

powiat postawski

28) dn. 30 I 1930 r. przytrzymano za kolportaż bibuły 10 osób,
29) dn. 1 V 1930 r. przytrzymano za wywieszanie sztandarów 1 osobę,

powiat mołodecki

30) dn. 30 I 1930 r. przytrzymano za kolportaż bibuły 1 osobę,
31) dn. 25 V 1930 r. przytrzymano za kolportaż bibuły 1 osobę,
32) dn. 21 VI 1930 r. przytrzymano w celach prewencyjnych 2 osoby,

powiat dziśnieński

33) dn. 30 I 1930 r. przytrzymano za kolportaż bibuły 5 osób.

Wywieszenie sztandarów i rozrzucanie bibuły komunistycznej

miasto Wilno

1) 16 I 1930 r. wywieszono 1 sztandar
2) 17 I 1930 r. wywieszono 1 sztandar
3) 26 I 1930 r. wywieszono 2 sztandary
4) 31 I 1930 r. wywieszono 1 sztandar
5) 3 II 1930 r. wywieszono 1 sztandar i rozrzucono bibułę komunistyczną
6) 12 II 1930 r. wywieszono 1 sztandar
7) 5 III 1930 r. ujawniono kolportaż bibuły
8) 9 III 1930 r. wywieszono 1 sztandar
9) 11 III 1930 r. wywieszono 1 sztandar
10) 10 III 1930 r. wywieszono 2 sztandary
11) 15 III 1930 r. wywieszono 1 sztandar
12) 16 III 1930 r. wywieszono 2 sztandary i rozrzucono bibułę komunistyczną
13) 18 III 1930 r. wywieszono 1 sztandar i rozrzucono bibułę komunistyczną
14) 20 III 1930 r. wywieszono 1 sztandar
15) 31 III 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
16) 23 IV 1930 r. wywieszono 3 sztandary
17) 25 IV 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
18) 26 IV 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

19) 28 IV 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
20) 29 IV 1930 r. wywieszono 4 sztandary
21) 1 V 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
22) 7 V 1930 r. wywieszono 1 sztandar
23) 12 V 1930 r. wywieszono 1 sztandar
24) 14 V 1930 r. wywieszono 1 sztandar
25) 18 V 1930 r. wywieszono 1 sztandar
26) 21 V 1930 r. wywieszono 1 sztandar
27) 29 V 1930 r. wywieszono 1 sztandar
28) 13 i 14 IV r. wywieszono 1 sztandar i rozrzucono bibułę komunistyczną
29) 23 VI 1930 r. wywieszono 1 sztandar i rozrzucono bibułę komunistyczną

powiat wileńsko-trocki

30) 26 I 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
31) 18 III 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
32) 14 IV 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną

powiat oszmiański

33) 24 VI 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną

powiat święciański

34) 3 I 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
35) 19 IV 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
36) 27 IV 1930 r. wywieszono sztandar komunistyczny

powiat brasławski

37) 14 I 1930 r. wywieszono 1 sztandar i rozrzucono bibułę komunistyczną
38) 25 I 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
39) 20 III 1930 r. wywieszono 2 sztandary i rozrzucono bibułę komunistyczną
40) 2 V 1930 r. wywieszono 1 sztandar
41) 8 VI 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną

powiat wilejski

42) 23 III 1930 r. wywieszono 1 sztandar
43) 23 IV 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
44) 1 V 1930 r. wywieszono 1 sztandar

powiat postawski

45) 1 V 1930 r. wywieszono 4 sztandary i rozrzucono bibułę komunistyczną
46) 2 V 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
47) 3 V 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną
48) 6 V 1930 r. wywieszono 1 sztandar
49) 21 V 1930 r. rozrzucono bibułę komunistyczną

powiat mołodecki

50) 29 I 1930 r. wywieszono 5 sztandarów
51) 18 III 1930 r. wywieszono 4 sztandary
52) 1 V 1930 r. wywieszono 8 sztandarów
53) 28 IV 1930 r. wywieszono 1 sztandar
54) 30 IV 1930 r. wywieszono 5 sztandarów

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

55) 19 V 1930 r. wywieszono 2 sztandary
56) 25 V 1930 r. wywieszono 1 sztandar i rozrzucono bibułę komunistyczną
57) 9 VI 1930 r. wywieszono 1 sztandar
58) 12 VI 1930 r. wywieszono 1 sztandar
59) 30 VI 1930 r. wywieszono 2 sztandary

powiat dziśnieński

60) 30 IV 1930 r. wywieszono 6 sztandarów i rozrzucono bibułę komunistyczną

Masówki i demonstracje

miasto Wilno

1) 19 I 1930 r. odbyła się masówka Związku Młodzieży Komunistycznej
2) 28 I 1930 r. odbyła się masówka Związku Młodzieży Komunistycznej
3) 3 II 1930 r. odbyła się masówka Związku Młodzieży Komunistycznej
4) 8 II 1930 r. odbyła się masówka Związku Młodzieży Komunistycznej przytrzymano 1 osobę
5) 6 III 1930 r. odbyła się demonstracja przytrzymano 4 osoby
6) 18 III 1930 r. odbyła się demonstracja
7) 21 III 1930 r. odbyła się masówka Związku Młodzieży Komunistycznej przytrzymano 1 osobę
8) 25 III 1930 r. odbyła się masówka Związku Młodzieży Komunistycznej przytrzymano 1 osobę
9) 29 IV 1930 r. odbyła się masówka Związku Młodzieży Komunistycznej przytrzymano 2 osoby
10) 1 V 1930 r. odbyła się demonstracja przytrzymano 8 osób
11) 24 V 1930 r. odbyła się demonstracja przytrzymano 11 osób
12) 26 V 1930 r. odbyła się demonstracja przytrzymano 2 osoby
13) 3 VI 1930 r. odbyła się demonstracja przytrzymano 7 osób

powiat dziśnieński

14) 1 V 1930 r. członkowie organizacji komunistycznych doprowadzili do porządku zaniedbany grób żołnierza sowieckiego i na grobie umieścili napis: „Cześć poległemu za wolność"

Na terenie innych powiatów demonstracji i masówek nie zanotowano.

Kopia, maszynopis
Litewskie Centralne Archiwum Państwowe w Wilnie (dalej: LCAP), sygn. f. 51, ap. 17, b. 123, k. 1–38; 39–42.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 8

[1930], Nowogródek. — Sprawozdanie Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego Urzędu Wojewódzkiego Nowogródzkiego dotyczące akcji organizacyjnych i propagandowych przeprowadzonych na terenie województwa.

Charakterystyka komunistycznych akcji organizacyjnych i propagandowych, prowadzonych w okresie sprawozdawczym na terenie województwa nowogródzkiego

Na terenie województwa czynne są: Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Baranowicze, Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Baranowicze oraz Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wilno.

Komitetowi Okręgowemu kompartii Baranowicze podlegają terenowo powiaty: baranowicki, słonimski, nowogródzki, stołpecki, nieświeski, część powiatów łunnieckiego i kosowskiego województwa poleskiego.

Organizacje zaś komunistyczne, istniejące na terenie powiatów: lidzkiego, wołożyńskiego i szczuczyńskiego, podlegają Komitetowi Okręgowemu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, względnie Komitetowi Okręgowemu Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wilno.

Kompartia dla wymienionych powiatów zabiega w powtórnych wyborach do Sejmu w okręgu wyborczym Nr 62 Lida o utworzenie Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Lidzie, do którego [...][a] mają wejść organizacje komunistyczne na terenie powiatu mołodeczańskiego i części powiatu oszmiańskiego województwa wileńskiego.

Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Baranowicze-Słonim wraz z podległymi im jednostkami są rozbite, gdyż oba wymienione komitety zostały w roku ubiegłym zlikwidowane i dotąd nie zdołały się zreorganizować, w związku z czym kontakty partyjne są zerwane, podległe jednostki organizacyjne pozbawione są kierownictwa, skutkiem czego nie są zdolne do pracy, tym bardziej, że wybitniejsi działacze komitetów rejonowych miejskich i wiejskich zostali w roku bieżącym jak i ubiegłym aresztowani, pozostali zaś nieaktywni członkowie tych komitetów zostali w swej działalności przez wywiad władz bezpieczeństwa obezwładnieni.

W ten sposób cała działalność komitetów rejonowych wiejskich i miejskich ograniczyła się do nieskoordynowanych wysiłków w kierunku reorganizacji. Działalność zaś propagandowa nosiła charakter dorywczy i przejawiła się zaledwie przy najważniejszych kampaniach i akcjach poleconych przez władze zwierzchnie kompartii do przeprowadzenia.

---

[a] Niewidoczny jeden wyraz.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nie lepiej przedstawia się stan organizacyjny oraz działalność kompartii na terenie powiatów podległych terenowo Komitetowi Okręgowemu kompartii Wilno. Stosunkowo najruchliwszymi były organizacje komunistyczne w mieście Lidzie oraz w gminach Ejszyszki, Werenowo i Radun. Najintensywniejszym przejawem działalności kompartii na terenie powiatów lidzkiego i wołożyńskiego była akcja wyborcza kompartii w okręgu wyborczym Nr 62 Lida. Nikło również przedstawia się stan organizacyjny i działalność Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonostom. W związku z powiększeniem się liczby więźniów politycznych i obcięciem zasiłków od władz centralnych partii dla więźniów politycznych, Komitet Centralny Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom wspólnie z władzami zwierzchnimi kompartii kilkakrotnie polecał wzmożenie akcji na rzecz więźniów politycznych i organizowanie w tym celu lokalnych komitetów Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom. Próby jednak organizowania tych komitetów nie dały rezultatów, wobec czego działalność Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom jest bardzo nikła, obowiązek zaś niesienia pomocy dla więźniów politycznych spadł na ich znajomych i rodziny. W związku z tym oskarżeni komuniści bronią się w procesach przeważnie sami, w wyjątkowych jedynie wypadkach, mianowicie, gdy chodzi o najwybitniejszych działaczy, obronę opłaca Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom. Pomoc okazywana więźniom politycznym i ich rodzinom przez pełnomocnika Rosyjskiego Czerwonego Krzyża — Sempołowską ostatnio stała się dorywczą i szczupłą.

Akcja propagandowa kompartii:

Kompartia w akcjach propagandowych, podobnie zresztą jak i w akcjach organizacyjnych, usiłowała oprzeć się na niezorganizowanych mało i średniorolnych chłopach białoruskich na wsi, zaś na robotnikach żydowskich i w niewielkim stopniu na robotnikach chrześcijanach w miastach, przy czym w dążeniu do odbudowy rozbitych organizacji władze kierownicze kompartii zmierzały do oparcia się na podstawowym elemencie proletariackim wsi i miast, a więc na robotnikach rolnych na wsi, robotnikach zaś większych zakładów przemysłowych i kolei w mieście. W tym celu władze zwierzchnie kompartii usamodzielniały najniższe jednostki partyjne, zalecały planowość pracy i kontrolę jej wykonania, mówiły o konieczności poznania przez członków kompartii i pokrewnych organizacji lokalnych warunków ekonomicznych i społecznych w celu wykorzystania tych wiadomości w swej działalności, kładły specjalny nacisk na przestrzeganie konspiracji i walkę z prowokatorstwem oraz wpływami ugrupowań wrogich kompartii, we wszystkich zarządzeniach i akcjach podkreślały niebezpieczeństwo bliskiej wojny nakazując zwalczanie przygotowań do wojny, wyrażających się, zdaniem kompartii, [zarówno] w reformach rolnych, jak i w komasacji, melioracji, likwidacji serwitutów, naprawie i budowie nowych dróg, w przysposobieniu wojskowym, we wzmożeniu wpływów propaństwowych organizacji społecznych i gospodarczych (domy ludowe, Kasy Stefczyka, kółka rolnicze, spółdzielnie mleczarskie, związki młodzieży itp.). Jednym słowem kompartia we wszystkich zjawiskach i poczynaniach, które mają na celu uzdrowie-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nie stosunków w województwie i poprawę bytu ludności widzi przygotowania do wojny, określając je „oczyszczaniem przedpola przyszłego placu wojny ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich".

[…][b] i wpływami oraz tężyzną organizacyjną kompartii a jej zadaniami. W wyniku tej dysproporcji właśnie wytworzył się na niekorzyść kompartii tzw. rewolucyjny bezpartyjny aktyw na wsi, który wbrew oczekiwaniom kompartii wymyka się spod jej kierownictwa i zdradza coraz więcej zainteresowania w niepodporządkowywaniu się organizacjom komunistycznym oraz w emancypowaniu się spod jej bezpośredniego wpływu. Wymieniona część włościan białoruskich i bez dalszej propagandy ze strony kompartii oraz bez jej kierownictwa, a z racji tylko głodu ziemi i innych niezaspokojonych potrzeb życiowych ustosunkowuje się opozycyjnie do obecnego porządku rzeczy i ustroju.

Naczelne władze kompartii i jej ekspozytury zdając sobie sprawę ze swej słabości i z niej wynikającego emancypowania się spod kierownictwa kompartii bezpartyjnego aktywu rewolucyjnego przedsiębrały […][c] cały szereg środków zaradczych i wskazując w swoich sprawozdaniach na wszystkie te braki i niedociągnięcia i określając emancypowanie się bezpartyjnego aktywu rewolucyjnego spod jej bezpośredniego kierownictwa mianem odbolszewiczenia i odstępstwa od linii politycznej Lenina. Kompartia w przeniesieniu punktu ciężkości w ruchu wywrotowym z rąk kompartii do rąk bezpartyjnego aktywu rewolucyjnego widzi bardzo poważne niebezpieczeństwo i ostrzega przed nim. Oceniając zjawisko to z punktu życiowego należy uważać je za naturalne. Kompartia bowiem po spełnieniu swej roli, tj. po zrewolucjonizowaniu tej części włościan, którzy z racji ich socjalno-społecznych potrzeb byli zainteresowani dokonaniem zmiany porządku rzeczy w drodze rewolucji, utraca siłę […][d], monopol jedynego rozbudziciela dążności rewolucyjnej oraz rolę kierowniczą w czasie pokojowym, gdyż wobec ujawnionej bezsilności kompartii sprawy ekonomiczne i ustrojowe zagadnienia, łącznie z uświadomieniem socjalnym i politycznym włościan, odgrywają odtąd rolę faktycznego motoru ruchu wywrotowego.

Do opisanego procesu w dużym stopniu przyczyniło się głoszenie przez kompartię zbyt radykalnych haseł przy równoczesnej niemocy […][e] do bodaj częściowego realizowania tych haseł w praktyce i w życiu.

Ponadto nie bez wpływu na zdystansowanie w ruchu wywrotowym kompartii było przeżycie się idei komuny za granicą i w kraju, skompromitowanie programu komuny na skutek praktycznej niemożności zrealizowania tego programu w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich oraz na skutek poderwania wiary w ludności Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich na odcinku wyzwoleńczego ruchu białoruskiego. Uświadomieni bowiem politycznie Białorusini z jednej strony nie godzą się na podporządkowanie interesów nacjonalizmu białoruskiego idei ko-

---

[b] Niewidoczny jeden wyraz.
[c] Niewidoczny jeden wyraz.
[d] Niewidoczny jeden wyraz.
[e] Niewidoczny jeden wyraz.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

munistycznej nie uznającej nacjonalizmu, z drugiej zaś strony zdają sobie sprawę, iż wygrywanie nacjonalizmu białoruskiego przez Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich li tylko dla celów kompartii nie gwarantuje Białorusinom żadnych możliwości rozwojowych białoruskiego ruchu wyzwoleńczego.

W szczególności opisany proces jak wyraz słabości kompartii miał swoje źródło w przyczynach zaistniałych już w okresach poprzednich, jak i w bieżącym. Do przyczyn z okresu poprzedniego należały:

1) znaczne pomniejszenie subsydiów przez Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich dla kompartii w Polsce;
2) nieprzyjmowanie do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich skazanych za działalność wywrotową na karę więzienia [po]niżej 5 lat;
3) niezadowolenie z niedostatecznej pomocy Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom dla więźniów politycznych i ich rodzin oraz wynikająca stąd obawa przed procesami komunistycznymi, stąd i niechęć do narażania się na te procesy;
4) tarcia wewnętrzne w centrali na tle prawicowych i lewicowych odchyleń, przeniesione następnie w pewnym stopniu i do organizacji lokalnych;
5) wzmożenie się antysemityzmu u chrześcijan, członków kompartii, względnie Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, co w dużym stopniu hamowało pracę kompartii na wsi;
6) dobrze postawiony i funkcjonujący wywiad władz bezpieczeństwa w łonie kompartii i w następstwie tego zdekonspirowanie terenu oraz represje w formie likwidacji każdej jednostki organizacyjnej kompartii zdradzającej więcej żywotności i intensywności w pracy;
7) brak po stronie kompartii choćby jednej na większą skalę zakrojonej i z dodatnim rezultatem przeprowadzonej akcji, która by mogła sugestionować masy, co przy upadku ideowości i dyscypliny i w związku z tym rozwielmożnionego prowokatorstwa w szeregach kompartii podkopało wiarę w nią i w jej zdolności do przeciwstawienia się ugruntowanemu oraz z dnia na dzień zwiększającemu się autorytetowi państwa polskiego na ziemiach wschodnich;
8) najszkodliwszą w konsekwencji dla kompartii okazała się nieudolność jej odnośnie związania organizacji komunistycznych przesyconych Żydami z terenem wiejskim. W wyniku czego kompartii nie udało się stworzyć partyjnego aktywu wiejskiego, ani tak bardzo dla niej pożądanej szerokiej opozycji na gruncie legalnych organizacji: społecznych, narodowych, zawodowych, kulturalno-oświatowych, spółdzielczych itp., z powodu czego kompartia została cofnięta na dość wąski odcinek wewnętrzny i ani nie zdołała stworzyć nowej masowej organizacji na wzór Hromady, podatnej do rozwinięcia na jej terenie masowej pracy, ani odbudować uszczuplone represjami Towarzystwo Szkoły Białoruskiej, aby je następnie przystosować do prowadzenia masowej działalności politycznej.

Do wymienionych przyczyn z okresu poprzedniego, które spowodowały proces rozkładający kompartię, doszły w okresie sprawozdawczym nowe, mianowicie:

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

1) wprowadzenie w strukturę organizacyjną innowacji (utworzenie grup, zastąpienie normalnych władz rejkomów tzw. trójkami itp.), przez które kompartia zamierzała dostosować się do nowych warunków i w ten sposób usprawnić organizacyjnie funkcjonowanie. Wymienione jednak innowacje minęły się z celem głównie z powodu braku działaczy, natomiast wprowadziły chaos i zamieszanie w kompartii;
2) emigracja działaczy kompartii drogą nielegalną do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, względnie do Ameryki. Działacze kompartii bowiem wobec beznadziejnego stanu tej organizacji, naciskani przez władze zwierzchnie kompartii w kierunku podejmowania nieustannych prób postawienia szeregów organizacyjnych na odpowiednim poziomie, widząc bezskuteczność tych zabiegów oraz spowodowani stałą obawą aresztowania ich i osadzenia w więzieniu, celowo uciekają za granicę, co naturalnie zwiększa jeszcze chaos i bezwładność kompartii;
3) kolektywizacja w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, która w dużym stopniu skompromitowała program komuny i zniechęciła m.in. i Białorusinów obywateli polskich do ustroju komunistycznego. Zbiegli do Polski przed kolektywizacją i związanymi z nią represjami obywatele Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w dużym stopniu przyczynili się swym opowiadaniem o stosunkach w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich do ostudzenia zapału i wiary Białorusinów obywateli polskich do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i jego ustroju;
4) podobnie oddziaływały również na Białorusinów w Polsce i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich aresztowania najwybitniejszych działaczy wyzwoleńczego ruchu białoruskiego w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich;
5) kryzys gospodarczy i zaostrzona [w związku z] nim troska członków kompartii o byt również bardzo ujemnie odbiło się na życiu i działalności kompartii wyrywając z jej szeregów bardzo wybitnych działaczy, którzy wyemigrowali z Polski;
6) […][f] się prestiżu Rzeczypospolitej Polskiej, zdecydowane zwalczanie przez władze bezpieczeństwa ruchu wywrotowego we wszelkiej jego formie, wzrost znaczenia wpływów organizacji lojalnie ustosunkowujących się do państwa, w tym i grupy Łuckiewicza i Ostrowskiego, która swą akcją prasową w pewnym stopniu poderwała autorytet i wpływy kompartii wśród Białorusinów;
7) brak na terenie tutejszego województwa większych zakładów przemysłowych oraz dobrze i na większą skalę funkcjonujących warsztatów rolnych, w związku z czym kompartia nie posiada dostatecznej liczby podstawowego dla niej elementu, jakim jest proletariat miast i wsi, co w konsekwencji pozbawiło kompartię najbardziej rewolucyjnego trzonu organizacyjnego;

[f] Niewidoczny jeden wyraz.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

8) dalsze niepowodzenia kompartii i jej ekspozytur we wszystkich akcjach przeprowadzanych w pierwszym półroczu bieżącego roku przez kompartię, ta bowiem, jak również Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski, nie przeprowadziły w okresie sprawozdawczym ani jednej akcji, względnie kampanii, z dodatnim rezultatem, poza odosobnionymi i mało efektywnymi wystąpieniami przy sposobności obchodu rocznic i świąt komunistycznych. Nawet na odcinku socjalnej akcji kompartii ta skompromitowała się w oczach ludności nie zdążając patronować potrzebom życia ludności. W okresie bowiem sprawozdawczym zanotowano wiele wypadków samorzutnych wystąpień ze strony samej ludności zwłaszcza w związku z przeprowadzaną komasacją, melioracją, likwidacją serwitutów, poborem do wojska, wreszcie kryzysem gospodarczym i wynikającym z niego obniżeniem płac robotnikom. Charakterystycznym było, że tu i ówdzie wybuchały samorzutnie strajki, opory władzy itp. Miejscowe zaś kierownictwo kompartii albo zgoła nie wiedziało o wspomnianych wystąpieniach, albo dowiadywało się za późno, skutkiem czego nie zdołało już ująć kierownictwa w tych wystąpieniach, a tym bardziej je podtrzymać i odpowiednio dla celów propagandy wykorzystać.

Wszystkie wymienione przyczyny razem wzięte wywołały w rezultacie apatię i bierność mas wobec wysuwania haseł kompartii, zwężenie się jej szeregów, zastój w dopływie świeżych sił stwarzając dogodne warunki i przysposabiając grunt pod zupełne opanowanie jednostek organizacyjnych kompartii przez wywiad władz bezpieczeństwa, co w konsekwencji umożliwiło tym władzom wyaresztowanie wszystkich ruchliwszych i wybitniejszych działaczy. W ten sposób kompartia straciła najlepszych rewolucjonistów zahartowanych i zaprawionych w pracy kompartii utracając z nimi i swój aktyw, opróżnionych zaś miejsc po aresztowanych nie mogła nikim zastąpić, co znowu odbiło się na wewnętrznej spoistości organizacji.

W znacznym stopniu na obniżenie się całokształtu poziomu działalności wywrotowej wpłynęło zaprzepaszczenie się najruchliwszego i najbardziej ideowego do niedawna aktywu Związku Młodzieży Komunistycznej. Związki te prawdopodobnie skutkiem niedostatecznej kontroli nad nimi organizacji starszych utknęły w drodze do wytyczonych w Związku Młodzieży Komunistycznej celów. Przy właściwym młodzieży dużym zapale i roznamiętnieniu rewolucyjnym nie mając dość potrzebnych sił do pokonywania wysuniętych przez życie trudności, omawiane związki popadły w beztreściowe sekciarstwo, stwarzając ideologię, w której drobnomieszczańskie frazesy rewolucyjne uważane były za rewolucyjną dążność do czynu.

W związku z wymienionymi błędami oraz rozpanoszeniem się w Związku Młodzieży Komunistycznej szablonu i biurokratyzmu, związki te nie umiejąc uwzględnić specyficznych stosunków wśród młodocianych oderwały się od mas młodzieży robotniczej, popadły w bierność polityczną, niezaradność organizacyjną, w doktrynerstwo, zatracając przez to wszelką zdolność do akcji masowej jako jedynego i najważniejszego czynnika rewolucjonizowania mas i przystosowania ich do wymogów walki rewolucyjnej.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Kompartia, zdając sobie dokładnie sprawę z tego stanu rzeczy, ostatnio koncentruje całą swoją uwagę i siłę by ratować swoją pozycję wobec mas na odbudowaniu Towarzystwa Szkoły Białoruskiej i jego umasowieniu, by je następnie wprzęgnąć do swej pracy i tą drogą stworzywszy dalszy etap rewolucjonizowania mas utrzymać się w roli wodza rewolucji i obrońcy ludu. Niezależnie od wysiłków w kierunku odbudowania Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, kompartia kładzie szczególny nacisk na usprawnienie służby informacyjnej oraz uleczenie jednostek organizacyjnych z bezwładności, gdyż ta ostatnia w połączeniu ze słabo funkcjonującą służbą informacyjną kompartii uniemożliwiały wykorzystanie sprzyjających koniunktur, które dotąd wyprzedzały zawsze faktyczną możność i przygotowanie kompartii w kierunku ich wykorzystania.

— — [g]

Za wojewodę
w zastępstwie
Naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego
[…][h]

Kopia, maszynopis
Państwowe Archiwum Obwodu Grodzieńskiego w Grodnie (dalej: PAOG), sygn. f. 551, o. 1, d. 1103, k. 1–10.

[g] Opuszczono mniej istotny fragment dokumentu.
[h] Niewidoczne nazwisko.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 9

1931 IV 25, Święciany. — Karta daktyloskopowa Kuryckiego Załmana sporządzona na Komendzie Policji Państwowej w Święcianach.

Wojew. Wileńskie
Komenda Pa[illegible]
pow. Święciańskiego
m. dz. Dtk 184

Nagłówkowa pieczęć urzędu sporządzającego kartę i Nr. sprawy

PERSONALJA:

Nazwisko Kurycki
Imiona Załman
Ewentualne przezwisko (pseudonim)
Imię ojca Girsza - Eljokum
Imię i nazwisko panieńskie matki Chana Andon
Dzień, miesiąc i rok urodzenia 1914 r.
Miejsce urodzenia Ażwinty gmina —
pow. — kraj Polska
Zapisany do ksiąg ludności stałej (przynależny) w Święcianach
gm. Wejże pow. Święciany kraj Polska
Ostatnie miejsce zamieszkania (dokładny adres) Święciany m.
Zabłotnia Nr. 1. Wojew. Wileńskie

Stan cywilny: kawaler, żonaty, wdowiec, rozwiedziony (podkreślić)
Imię i nazwisko panieńskie żony
Wyznanie mojżeszowe
Zawód fryzjer
Stosunek wojskowy nie służył
Dokumenty osobiste: jakie, gdzie, kiedy i przez kogo wydane, №№ nie ma

Czy tożsamość tej osoby została bezsprzecznie stwierdzona i na jakiej podstawie: Tożsamość stwierdzona z miejsca zamieszkania

Poprzednie kary:

Nazwiska i imiona ewentualnych wspólników przestępstwa: Jerzy Lajzer Baran Samuel i Leszcow Abigmej zam. z Święcianach

Fotografowany dn. 25. kwietnia r. 1931 w Komendzie Pow. P.P. w Święcianach № kliszy
Powód daktyloskopowania: powzięcie podejrzenia o należenie do K.P.Z.B.

Ewentualne uwagi:

Podpis daktyloskopowanego:
Z. Kurycki

RYSOPIS:

Szczegóły odpowiadające podkreślić, brakujące uzupełnić

1. WZROST: 1 m. 56 cm.
2. POSTAĆ: wysmukła, krępa, otyła.
3. WŁOSY: szatyn
kolor, obfitość.
4. ZAROST: ciemny golony
kolor, kształt.
5. TWARZ: owalna
kształt, cera.
6. CZOŁO:
wysokie, niskie, pochyłe.
7. OCZY:
niebieskie, szare, żółte, żółto-czerwone, jasno-ciemno-brunzowe, czarne.
8. BRWI: ciemne
kolor, łukowate, zrośnięte, proste.
9. NOS:
mały, średni, duży, gruby, wąski, szeroki, wklęsły, prosty, falisty, tępy, orli.
10. USZY:
małe, średnie, duże, odstające, przylegające, przekłute.
11. USTA:
małe, średnie, duże, wargi wywrócone, obwisłe.
12. UZĘBIENIE:
pełne, braki, sztuczne.
13. BRODA: owalna
14. RĘCE i NOGI: proste
15. CHÓD: normalny
16. WŁADA JĘZYKAMI: polskim rosyjskim
17. SZCZEGÓLNE ZNAKI:
2/

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Urząd Śledczy Policji Państw. w Wilnie

Wzór Nr. 27.

~~Centrala Służby Śledczej w Warszawie~~

1914.

Nazwisko: Kurycki

Formuła klasyf. 9 Ee 11

Imiona: Załman

17 Si

PRAWA RĘKA

MĘZCZYZNA

1. Pr. wielki palec	2. Pr. wskazujący palec	3. Pr. środkowy palec	4. Pr. serdeczny palec	5. Pr. mały palec
	(16)		(8)	

Przy sporządzaniu odcisków i wysyłce karty składać (łamać) tylko w tem miejscu

Przy sporządzaniu odcisków linji papilarnych należy umieszczać palce w odpowiadających przedziałkach w ten sposób, aby zgięcie pierwszego stawy znajdowało się tuż nad grubą linją. Każdy palec należy przewałkować od jednego brzegu paznogcia do drugiego. Brak lub zdeformowanie któregokolwiek z palców zaznaczyć w odpowiedniej przedziałce i opisać w rubryce szczególnych znaków.

LEWA RĘKA

6. Lw. wielki palec	7. Lw. wskazujący palec	8. Lw. środkowy palec	9. Lw. serdeczny palec	10. Lw. mały palec
(4)		(2)		(1)

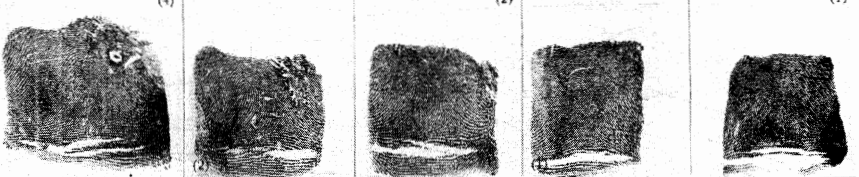

Przy sporządzaniu odcisków i wysyłce karty składać (łamać) tylko w tem miejscu

LEWA RĘKA — PRAWA RĘKA

Jednoczesny odcisk czterech palców

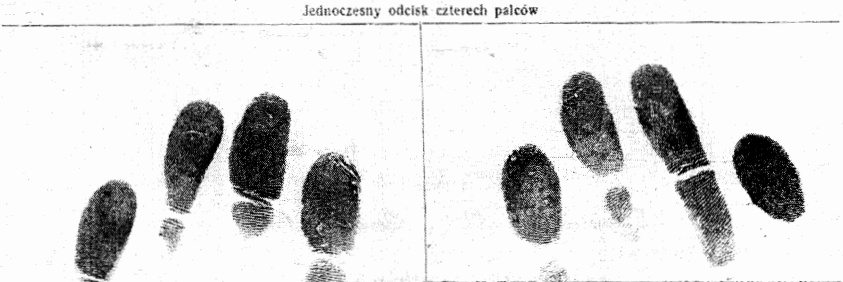

Kartę sporządzono dn. 25. IV. r. 1931.

w (miejscowość) Święciańsk pow. tegoż

w urzędzie Komendzie Pow. P.P.

przez st. pod. Michra

WYDZIAŁ IV. G. K. P. P.

Wpłynęło dn. 12 V 31 № kontr. 583.

Klasyf. dn. 12 V 31 przez [signature]

Sprawdzono dn. 12 V 31 przez [signature]

Zakł. Graf. „Znicz", Wilno

Oryginał, maszynopis
LCAP, sygn. f. 89, ap. 5, b. 86, k. 23–24.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 10

1931 VII 7, Brześć nad Bugiem. — Sprawozdanie Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie organizacyjnym partii komunistycznej na obszarze województwa z końcem czerwca 1931 r.

Poufne

W wykonaniu polecenia z 10 VI br. w załączeniu przedkładam wykres organizacji komunistycznych wg stanu z końcem czerwca 1931 r., jednocześnie donoszę:

Działalność organizacji wywrotowych w okresie sprawozdawczym szła po linii uchwał V Zjazdu Komunistycznej Partii Polski, IV Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i II Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski. Wznowiona w końcu poprzedniego okresu sprawozdawczego akcja na terenie wiejskim, a zwłaszcza w okręgu brzeskim prowadzona w myśl powyższych uchwał, znalazła całkowite swe potwierdzenie w zorganizowaniu podczas kampanii głodowej w dn. 25 II br. w Kobryniu demonstracji komunistycznej przy udziale ok. 300 osób przeważnie młodzieży wiejskiej z okolicznych gmin.

Dla kierowniczych jednostek kompartii demonstracja ta była niejako przeglądem organizacyjnego ujęcia mas, na które, po słabej kampanii „Stronnictwa Ludowego" w styczniu br., zarządy poszczególnych jednostek organizacyjnych, naciskane przez zwierzchnie władze partyjne zwróciły specjalną uwagę. Prowadzona w tym czasie intensywna akcja organizacyjna doprowadziła do całkowitego zmontowania aparatu partyjnego w powiatach: brzeskim, kobryńskim, pińskim, sarneńskim oraz do nawiązania łączności z poszczególnymi działaczami komunistycznymi w powiatach: prużańskim, kosowskim, drohickim, łuninieckim i stolińskim. Równocześnie z akcją organizacyjną kompartia pogłębiała niezadowolenie szerszych warstw robotniczo-włościańskich, wywołane kryzysem ekonomicznym. Powodzenie w realizowaniu przeprowadzonych akcji należy przypisać z jednej strony wybitnym kierowniczym jednostkom partyjnym, delegowanym przez władze centralne do poszczególnych komitetów okręgowych na terenie województwa (Brześć nad Bugiem — Epsztejn Ruchli vel Roza, ps. Zośka i drugi ps. Anna, Pińsk — Pejsachowicz Chawa vel Berta Goldsztejn, ps. Basza, Murawiec Izrael-Menasze, ps. Sonia i inni) i z drugiej kryzysowi gospodarczemu i ciężkiemu położeniu materialnemu ludności w miastach i na wsi, szczególnie wśród drobnych rolników, którzy z powodu złego stanu materialnego, braku pracy i dodatkowych zarobków stanowili podatny grunt dla wpływów komunistycznych.

Wykorzystując powyższą sytuację kierownictwo partyjne wzmogło swą działalność na wszystkich odcinkach życia państwowego, społecznego i gospodarczego w kierunku rozsadzania w walkach dokoła codziennych bolączek i bezpośrednich żądań, wysuwanych przez głód, nędzę i bezrobocie, podstaw istniejącego ustroju politycznego i obalenia go przez powstanie zbrojne „robotników, chłopów i żołnierzy".

Dążąc do forsownego realizowania przytoczonych wytycznych władze centralne natychmiast zapełniały wytwarzane przez likwidacje i aresztowania luki w apa-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

racie organizacyjnym, a nadto zasilały go *ad hoc* delegowanymi specjalnymi funkcjonariuszami.

W komitetach okręgowych potworzono i rozszerzono specjalne wydziały jak: wiejskie, zawodowe, wojskowe, kolejowe, kobiece itp. Wyznaczeni instruktorzy i kierownicy wydziałów dość często docierali do niższych jednostek organizacyjnych, dając tam dyrektywy, wskazówki i nastawienia do intensywnej pracy w myśl ogólnych założeń. W okresie sprawozdawczym stwierdzono pogłębienie działalności wśród wojska i poborowych. Niemal w każdym garnizonie na terenie województwa kompartia posiada swych ludzi.

Nadto stwierdzono również rozszerzenie i ugruntowywanie wpływów wśród kolejarzy. Zaznaczyć tu należy, że w pracy tej dyrektywy idą przeważnie bezpośrednio z centrali ponad miejscowymi organizacjami.

Akcja na terenie wiejskim została znacznie rozszerzona, a do pracy poszczególne komitety okręgowe wyznaczały niejednokrotnie po kilku naraz instruktorów.

Najintensywniej bodaj prowadzoną była akcja w kierunku tworzenia tzw. samoobrony — przyszłego wojska rewolucyjnego. Brzeski Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi posiada 5 ubojowionych komitetów rejonowych, zaś na terenie pińskiego okręgu w Komitecie Rejonowym Telechany (powiat kosowski) stwierdzono organizowanie bojówek systemy piątkowego. W powiecie koszyrskim, najspokojniejszym dotychczas pod względem przestępczości politycznej stwierdzono organizowanie przez Sel-Rob organizacji pod nazwą „Krasnyje bojowiki".

Ugruntowywanie wpływów komunistycznych i aktywność czynników wywrotowych na terenie województwa są niejednolite. Najmniejsze są w powiatach wschodnich i zwiększając się stopniowo ku zachodowi dochodzą do dość dużego napięcia w zachodniej części województwa (powiat brzeski) — 8 komitetów rejonowych.

Na powyższy stan wpłynęły przede wszystkim bezpośrednie wiadomości ze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich o istniejących tam stosunkach, a następnie przeprowadzane kilkakrotnie skuteczne likwidacje wyższych jednostek organizacyjnych w Pińsku, czego nie można było dokonać na terenie Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem. Nadto otoczenie specjalną opieką i troskliwością przez centralne organy partyjne Brześcia nad Bugiem jako ważnego strategicznego punktu na wypadek rewolucji. Pod tym względem charakterystyczne jest ogólne rozmieszczenie lokalnych jednostek partyjnych, których siedziby znajdują się przeważnie w większych ośrodkach skupień ludzkich bądź też w pobliżu od nich, a leżących wzdłuż linii kolejowych zarówno północno-południowych jak i wschodnio-zachodnich.

Na odcinku legalnych organizacji kompartia spowodowała ożywienie działalności organizacyjnej Sel-Robu Jedności, restytuując swe komórki w powiatach: brzeskim, kobryńskim, prużańskim i koszyrskim oraz nawiązując łączność z poszczególnymi działaczami w powiatach: drohickim, pińskim i stolińskim.

Przenikanie wpływów komunistycznych do szerszych warstw włościańskich za pośrednictwem bibliotek-czytelń ukraińskiego Towarzystwa „Proświta" było utrzy-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

mane w płaszczyźnie z poprzedniego okresu sprawozdawczego, z tym jednak, że zarysował się większy rozdźwięk pomiędzy głównym zarządem Towarzystwa, opanowanym przez zwolenników Ukraińskiego Zjednoczenia Narodowo-Demokratycznego, a jego filiami, opanowanymi w większości przez członków, względnie sympatyków kompartii.

Znacznie większymi punktami dla transfuzji wpływów komunistycznych w powiecie kosowskim i częściowo prużańskim były oddziały (hurtki) Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, w znacznym stopniu opanowane przez kompartię, a zwłaszcza od czasu powołania tymczasowej komisji rządzącej.

Charakterystycznym materiałem w tej sprawie, doskonale ilustrującym powyższy stan oraz zagadnienie kierownictwa ruchem narodowościowym na Polesiu służy list Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z czerwca br. do partyjnych organizacji brzeskiego i pińskiego okręgów, ujawniony w dn. 25 VI br. u aresztowanych w Warszawie przy ul. Orlej Lederman Chai i rzekomo Jankowskiej Bronisławy, którego główniejsze ustępy brzmią:

„Drodzy towarzysze, brzeski i piński okręgi, znajdują się na styku ziem dwóch narodowości — białoruskiej i ukraińskiej i znaczną część tych okręgów zamieszkują przeważającą masą Ukraińcy. Wśród ukraińskich pracujących mas, pracuje szereg zbiorowych organizacji, jak «Proświta», kooperatywy, «Rydna Chata» i inne. Pracuje także polityczna antyfaszystowska organizacja Sel-Rob Jedność. Najgęściejszą sieć swych organizacji na terenach wspomnianych okręgów, specjalnie brzeskiego, posiada «Proświta», zarząd której znajduje się w ręku Ukraińskiego Zjednoczenia Narodowo-Demokratycznego i kleru.

Do obecnego czasu miejscowe partyjne organizacje niedostatecznie zwracały uwagę na kierownictwo ukraińskim narodowo-wyzwoleńczym ruchem, co w rezultacie wydaje niebezpieczeństwo, zwiększania się wpływów ukraińskich nacjonalfaszystów, a przeważnie Ukraińskiego Zjednoczenia Narodowo-Demokratycznego i radykałów. Partyjne organizacje powinny natychmiast przystąpić do ulepszenia swojej pracy wewnątrz masowych ukraińskich organizacji i utworzyć w nich komunistyczne frakcje i wejść w porozumienie z oddzielnymi towarzyszami tam, gdzie jeszcze nie można utworzyć frakcji. Jednocześnie z ukształtowaniem frakcji wewnątrz danych organizacji i nawiązaniu z nimi kontaktów, partyjne organizacje powinny opracować częściowo żądania przy bezpośrednim udziale szerokich mas. W trakcie pracy partyjne organizacje powinny zbadać stan wszystkich ukraińskich społecznych organizacji na terenach ich okręgu, dowiedzieć się o [ich] liczbie, gdzie się znajduje poszczególna organizacja, liczbę członków, stopień naszych wpływów, usterki w pracy, wzmocnić czynność w stosunku do wrogich organizacji i ich manewrów, dowiedzieć się o stopniu ich wpływów w rejonach. Pińskie i brzeskie partyjne organizacje, kierując ogólną rewolucyjną walką pracujących mas, powinny czujnie przysłuchiwać się o nacjonalnych żądaniach ukraińskich mas, wzmocnić kierownictwo ukraińskim narodowo-wyzwoleńczym ruchem, nadać kierunek pracy w społecznych ukraińskich organizacjach.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Przy urzeczywistnieniu tego zadania partyjne organizacje powinny liczyć się i mieć na uwadze inne ułożenie się klasowych sił w ukraińskim społecznym ruchu i niektóre osobliwości w ukraińskim narodowo-wyzwoleńczym ruchu, nie tak jak to mamy na Zachodniej Białorusi.

Partyjne organizacje powinny mieć na uwadze, że w ukraińskiej wsi znajduje się bardzo silna część wiejskiej burżuazji, bardziej silne ukraińskie socjalistyczne i nacjonalfaszystowskie partie, bardziej stare tradycje niż białoruski faszyzm na Zachodniej Białorusi, chociaż aktywność pierwszego i drugiego [jest] jednakowa, znajdują się także i ostatki wpływów Wasilkowszczyzny (Wasilkow, Turjański i inni, których partia wyrzuciła ze swoich szeregów jako kułackich agentów) — wszystko to stanowi szczególnie ostrą walkę przeciwko ukraińskiemu nacjonalfaszyzmowi w szeregach narodowo-wyzwoleńczego ruchu w celu oczyszczenia społecznych organizacji od szerzycieli nacjonalizmu i faszyzmu.

Politykę faszyzmu i socjalfaszyzmu (Polskiej Partii Socjalistycznej), by wytworzyć na Polesiu specjalną nacjonalność «Poleszuków», należy wyjaśnić masom, jako sposób polskiego imperializmu, polonizacji ukraińskich i białoruskich pracujących mas i wciągania ich w całą politykę faszystowskiego rządu[1].

We wszystkich społecznych ukraińskich organizacjach, a szczególnie w «Proświcie», [naj]większym niedostatkiem roboty niższych organizacji jest zamknięcie się, oderwanie się od mas, od ich codziennej walki. Przy wzmacnianiu walki o socjalne potrzeby mas, należy wyjaśniać, że pod maską tzw. czystej nacjonalnej kultury, ukraińska burżuazja przeprowadza kontrrewolucyjną robotę. W jednym rzędzie z tym należy popularyzować zdobycze socjalistycznego budownictwa w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, a szczególnie w Ukraińskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej, zdobycze tak w kierunku industrializacji kraju, jak i rozwój proletariackiej kultury ukraińskich mas. Należy wszystkimi sposobami walczyć przeciwko próbom połączenia «Proświty» z Towarzystwem Szkoły Białoruskiej.

Zgłoszona przez pojedynczych robotników «Proświty» potrzeba przemianowania «Proświty» na Towarzystwo Szkoły Białoruskiej i motywowana tym, że centralne kierownictwo «Proświty» spoczywa w rękach ukraińskiej burżuazji i kleru (Ukraińskiego Zjednoczenia Narodowo-Demokratycznego i popostwa) i z tego powodu nie mogą łączyć się w «Proświcie» rewolucyjni robotnicy i chłopi jest niewłaściwym, politycznie szkodliwym, [jest to] równoznaczne w praktyce z odstąpieniem od walki w tych organizacjach o masę.

---

[1] Na Polesiu, ze względu na słabo uświadomioną narodowościowo wiejską ludność prawosławną, władze starały się prowadzić autonomiczną politykę mającą na celu szybkie uczynienie z Poleszuków obywateli narodowości polskiej. Założenia władz lokalnych, realizujących koncepcję zaproponowaną na początku lat dwudziestych przez wojewodę Downarowicza, potwierdzał spis powszechny z 1931 r., który wykazał na terenie województwa poleskiego ponad 707.000 osób (62% wszystkich mieszkańców województwa) deklarujących język narodowy jako „tutejszy". Zwolennikiem autonomicznych działań w kwestiach narodowościowych na Polesiu był wojewoda poleski Wacław Kostek-Biernacki (1932–1939). Dawało mu to praktycznie nieograniczoną władzę w kształtowaniu polityki na podległym mu terenie. Dzieląc obszary północno-wschodnie na zamieszkałe przez Białorusinów i Poleszuków, stosowano kalkę z obszaru ukraińskiego, gdzie w podobny sposób wyodrębniano Ukraińców i Rusinów.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Podobne tendencje są niebezpieczne, tym bardziej w obecnych warunkach, kiedy zachodnio-ukraińska burżuazja natęża wszystkie swe siły w kierunku wzmocnienia swych politycznych wpływów na Wołyniu i Polesiu, tworząc w ten sposób organizacyjne punkty oporu. Odejście w tych warunkach rewolucyjnych organizacji «Proświty» do Towarzystwa Szkoły Białoruskiej oznaczałoby nie przeciwstawienie się atakującemu nieprzyjacielowi, a oczyszczenie mu drogi.

Taki oportunizm, pokrywany ładnie rozumianym internacjonalizmem nie mobilizuje ukraińskich mas do walki przeciwko nacjonalnemu gnębieniu i okupacji, a odrywając awangardy, pozostawia te masy pod wpływami ukraińskiego nacjonalfaszyzmu, sprzymierzeńców okupacji. Brzeskie i pińskie partyjne organizacje, rozgraniczając organizacyjnie białoruski i ukraiński ruch narodowościowy — powinny wzmocnić polityczną łączność pomiędzy tym ruchem i polskim antyfaszystowskim ruchem. W drodze wzajemnego wysyłania delegacji, zamiany listów, wprowadzenia rewolucyjnego współzawodnictwa, solidarnych masowych wystąpień przeciwko aresztom, rozgromowi organizacji itp. jednolitemu frontowi burżuazji wszystkich narodowości Polski, przeciwstawić rewolucyjny jedyny front pracujących wszystkich narodowości. Przed partyjnymi organizacjami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi tak czysto ukraińskich terenów, jak mieszanych białorusko-ukraińskich, stoi zadanie nie łączenia «Proświty» z Towarzystwem Szkoły Białoruskiej a przeciwnie, walka o masy wewnątrz tych organizacji, zawojowanie kierownictwa, umasowienia organizacji, będących już pod naszym kierownictwem, wzmocnienia ich pracy, aktywizacja ich, jako masowych opornych punktów w walce przeciwko nacjonalnemu gnębieniu, przeciwko faszystowskiej dyktaturze, przeciw kierownictwu Ukraińskiego Zjednoczenia Narodowo-Demokratycznego i innych ukraińskich nacjonalfaszystów. Mobilizując i organizując masy w niższych organizacjach «Proświty» do walki z kułacko-popostwem, Ukraińskim Zjednoczeniem Narodowo-Demokratycznym petlurowskimi «wierchuszkami», organizowania niższych organizacji do walki przeciwko burżuazyjnym zarządom powiatowych oddziałów i centralnemu kierownictwu «Proświty», wyjaśniając szerokim ukraińskim masom pracującym rzeczywistą rolę tych faszystowskich «oświatowców», wyrywając im kierownictwo, partyjne organizacje powinny tę walkę nierozerwalnie łączyć z walką ukraińskich pracujących mas Zachodniej Ukrainy, przeciwko gnębieniu, okupacji i jej sprzymierzeńcowi ukraińskiej burżuazji.

Odnośne hasła, które podjęła rewolucyjna opozycja «Proświty», są następujące: przeciwko UNDO-wsko-popowskim wierzchołkom «Proświty», przeciw faszystowskiemu głównemu kierownictwu i jego filii w Brześciu nad Bugiem, o masowość «Proświty» pod robotniczo-chłopskim kierownictwem. Przeciwko terrorowi i rozgromowi organizacji «Proświty», przeciwko faszyzacji «Proświty», o wyborczość, masowe sprawozdania, o demokrację w «Proświtach», przeciwko klerykalno-faszystowskim bibliotekom i prasie, o robotniczo-chłopskie biblioteczki, książki i gazety, o rewolucyjną pracę oświatową, przeciwko burżuazyjno-popowskiemu ogłupieniu, przeciwko plotkom na [temat] Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wszystkie te hasła powinny być konkretyzowane stosownie do miejscowych warunków i przy udziale szerokich pracujących ukraińskich mas.

Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi

czerwiec 1931 r."

Usiłowania w kierunku rozszerzenia i ugruntowania wpływów na terenie związków zawodowych nie dały kompartii poważniejszych rezultatów. Delegowany kilkakrotnie w tej sprawie do Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem w początkach okresu sprawozdawczego specjalny instruktor Komitetu Centralnego Kopcewicz Fajwel, ps. Rafał odniósł mierne sukcesy. Od czasu jego aresztowania w Warszawie akcja na tym odcinku znacznie osłabła.

Przeorywanie umysłów społeczeństwa wiejskiego i elementu robotniczego w sensie rewolucyjnym przez byłą Białoruską Włościańsko-Robotniczą Hromadę, byłą Niezależną Partię Chłopską[2] i były Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski, byłą Polską Partię Socjalistyczną-Lewicę, Sel-Rob Jedność i elementy rdzennie komunistyczne, aczkolwiek przenika te masy na tle ogólnej radykalizacji, to jednak nie przynosi miarodajnym czynnikom partyjnym tych wyników, na które w założeniu liczyli. Oficjalne sprawozdania kierownictwa najbardziej aktywnego na terenie województwa Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem z czerwca br. są znacznie przesadzone i nie odtwarzają rzeczywistego stanu rzeczy. Opisane w tych sprawozdaniach akcje rzeczywiście miały miejsce, lecz wyniki jej miały znacznie mniejsze rozmiary i spowodowane były raczej ogólnym ciężkim kryzysem gospodarczym, niż oparte na głębszym podłożu ideowym w duchu komunistycznym.

Niemniej jednak sytuacja na tym odcinku jest bardzo naprężona. W wyniku prowadzonej akcji antywojennej przenika do szerszych warstw społecznych przekonanie, że wojna, względnie jakiś przewrót, są nieuniknione i że wcześniej czy później nastąpić muszą, jednak rozagitowane elementy radykalne zachowują się dotychczas stosunkowo biernie.

Wpływa na to z jednej strony obawa represji ze strony organów bezpieczeństwa i z drugiej izolowanie przez areszty i likwidacje kierowniczych jednostek, a tym samym i krzyżowanie wszelkich planowanych akcji i wystąpień. W razie jednak jakiegokolwiek bądź przejawu rozruchu, względnie dywersji element ten weźmie aktywny udział, czekając tylko na okazję do wykazania swego niezadowolenia. Podkreślić tu należy, że dotychczasowa walka z przestępczością przeciw państwu, prowadzona jedynie przez administrację polityczną i organy służby bezpieczeństwa daje tylko efekt doraźny i nie wnosi czynnika eliminującego wpływy elementów wywrotowych w kierunku likwidującym je zupełnie.

---

[2] Utworzona w 1924 r. przez secesjonistów z PSL „Wyzwolenie". Niezależna Partia Chłopska (NPCh) od początku była infiltrowana przez komunistów, którzy w 1925 r. przejęli w niej kierownictwo. Po delegalizacji ugrupowania większość członków podjęła działalność w Zjednoczeniu Lewicy Chłopskiej „Samopomoc".

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Do powyższego stanu przyczynia się w znacznym stopniu bierne zachowanie się w tej sprawie czynników społecznych, które czy to w obawie represji, czy też w obawie o swą egzystencję pragną przerzucić cały ciężar tej walki na barki czynników rządowych.

Z przeprowadzanych w okresie sprawozdawczym obchodów rocznic ważniejszych wydarzeń z historii ruchu komunistycznego i specjalnych akcji należy podkreślić akcję w związku z kampanią „Dnia głodowego i walki z bezrobociem", podczas której doszło do urządzenia demonstracji w Kobryniu w dn. 25 lutego, o czym wspominałem na wstępie i w związku z obchodem 1 Maja, kiedy to elementy wywrotowe urządziły demonstrację z udziałem ok. 40 osób we wsi Nowosiółki, powiatu brzeskiego. Poza tym elementy wywrotowe ograniczały się do kolportażu literatury, wywieszania transparentów, urządzania masówek itp.

Na podkreślenie zasługują jeszcze akcje antywojenne, antypodatkowe, antyszarwarkowe i antymelioracyjne, w wyniku których było kilka drobniejszych wystąpień, o czym podaję w części szczegółowej.

W strukturze organizacyjnej zasadniczych zmian nie stwierdzono. Zanotowano tylko odrestytuowanie kilku jednostek organizacyjnych i zorganizowanie w kilku powiatach komitetów samoobrony.

Zasięg wpływów Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na tereny województw: wołyńskiego, lubelskiego, białostockiego i nowogródzkiego względnie odwrotnie również zasadniczym zmianom nie uległy.

Reasumując powyższe należy stwierdzić, że wpływy kompartii w okresie sprawozdawczym wzmogły się nieznacznie w powiatach wschodnich i bardziej w powiatach północnych, południowych i zachodnich.

Razem na terenie województwa kompartia liczy czynnych jednostek organizacyjnych: 2 komitety okręgowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 2 komitety okręgowe Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 2 komitety okręgowe Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, 5 komitetów miejskich Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 3 komitety miejskie Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 2 komitety podmiejskie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 1 komitet podmiejski Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 24 komitetów rejonowych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 14 komitetów rejonowych Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 6 grup komórek, względnie komitetów podrejonowych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 4 grupy komórek, względnie komitetów podrejonowych Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 2 komórki kolejowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 217 komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 89 komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi.

Wszystkich jednostek organizacyjnych na terenie województwa kompartia liczy 373, w których posiada ok. 1.700 członków, w tym ok. 1.200 partyjnych i ok. 500 młodzieżowych.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem

Delegowana w końcu poprzedniego okresu sprawozdawczego przez Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na stanowisko sekretarza Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem Epsztejn Roza vel Ruchla, ps. Zośka, ps. Sonia vel Sura-Szurka po nawiązaniu łączności z aktywniejszymi działaczami partyjnymi w początkach okresu sprawozdawczego dokooptowała do pracy partyjnej w Komitecie Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi znanych działaczy komunistycznych na terenie Brześcia nad Bugiem, a karanych więzieniem za działalność komunistyczną Furmanowicza Josela i Winograda Judela, którym powierzyła pracę nad odbudowaniem komunistycznych związków zawodowych na terenie miasta Brześcia nad Bugiem, jak: robotników budowlanych, pracowników metalowych i pracowników drukarskich. Nadto poleciła im odbudowanie komitetów miejskich.

W tymże okresie czasu do pomocy sekretarce Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Epsztejn Ruchli zostaje delegowana przez Komitet Centralny na stanowisko sekretarza Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem funkcjonariuszka ps. Anna, która równocześnie rozpoczęła pracę organizacyjną wśród młodzieży. W tym celu udała się ona na teren okręgu do poszczególnych komitetów rejonowych.

W międzyczasie Komitet Centralny deleguje do Brześcia nad Bugiem kilkakrotnie funkcjonariusza z wydziału zawodowego — Kopcewicza Fajwela, ps. Rafała, który miał za zadanie zorganizować Lewicę Związkową oraz komórki samoobrony. Z jego inicjatywy powstała egzekutywa Komitetu Miejskiego, tzw. trójka, do której weszli: Goldsztejn Jakub, Onuczko Lejzor i Lejba Lider.

Nadto Kopcewicz wydał dyrektywy w sprawie przygotowań do demonstracji w dn. 25 II br. w związku z akcją „Dnia głodowego i walki z bezrobociem" oraz polecił Epsztejnównie nawiązać łączność z miejscową organizacją Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy w celu podporządkowania jej swym dyrektywom.

17 I br. Kopcewicz, wyjeżdżając z Brześcia nad Bugiem zabrał ze sobą Furmanowicza Josela celem przerzucenia go do pracy partyjnej na teren innego komitetu okręgowego.

28 I br. na rozszerzonym Plenum Komitetu Okręgowego został zorganizowany Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w skład którego weszli: Goldsztejn Jakub — sekretarz, równocześnie członek Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, Kursyn Małka — skarbnik, Kursyn Chana — technik, Charnacz Josel i Poczynko Zalman — członkowie. 29 I br. zorganizowano Komitet Miejski Komunistycznego Związku Młodzieży, do którego weszli: Finkielsztejn Mordko — sekretarz, Tenenbaum Judel Mordko — technicy oraz Lider Lejba — członek. W tym czasie na terenie miasta Brześć nad Bugiem powstaje kilka komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży, a mianowicie: dwie odzieżowe [komórki] Komunistycznego

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Związku Młodzieży: żeńska, sekretarką której została Kotelańska Leja, męska, sekretarzem której został Baczkowski Berko i dwie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi: stolarzy i odzieżowa — sekretarzem pierwszej został Poczynko Zelman, drugiej Onuczko Lejzor oraz komórka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi służby domowej w skład której weszli: Czerniak Daria, Demjaniuk Maria i Proniewicz Anna. W organizowaniu komórek Komunistycznego Związku Młodzieży najczynniejszy udział brał Lider Lejba — członek Komitetu Miejskiego Komunistycznego Związku Młodzieży.

W związku z kampanią „Dnia głodowego i walki z bezrobociem", Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży oraz komitety miejskie przystąpiły do organizowania szeregu wystąpień w postaci demonstracji, wywieszania transparentów i rozrzucania odezw komunistycznych. Rezultatem tej pracy było urządzenie demonstracji w Kobryniu. Zamierzone demonstracje w Brześciu nad Bugiem i w Wysokiem Litewskiem do skutku nie doszły z powodu silnej prewencji ze strony organów bezpieczeństwa.

Sekretarka Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży ps. Anna, inspekcjonując Komitet Rejonowy Wysokie Litewskie zaangażowała do pracy w Komitecie Okręgowym Komunistycznego Związku Młodzieży Brześć nad Bugiem Domowskiego Abę, mieszkańca miasta Wysokie Litewskie, czynnego członka Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Wysokie Litewskie. Domowski w Komitecie Okręgowym objął funkcję łącznika pomiędzy funkcjonariuszami, przybywającymi z Komitetu Centralnego sekretarzami komitetów rejonowych i sekretarzem Komitetu Okręgowego Brześć nad Bugiem. Po wyjeździe z Brześcia nad Bugiem sekretarki Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży ps. Anny w połowie lutego br. Domowski objął funkcję tymczasowego sekretarza Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży.

Po otrzymaniu informacji, iż sekretarka Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Epsztejn Roza ma wyjechać z Brześcia nad Bugiem — przytrzymano ją dn. 6 III br. po kontakcie z nieznanym osobnikiem na ul. Listowskiego i przekazano władzom sądowym, które osadziły ją w więzieniu. W związku z zatrzymaniem Epsztejn Rozy dokonano szeregu rewizji, przy czym u utrzymującego mieszkanie konspiracyjne — Całkiesa Abrama, zamieszkałego przy ul. Brązowej Nr 16/18 została ujawniona literatura komunistyczna. Całkies Abram decyzją władz sądowych osadzony został w więzieniu. Wypływająca z tej sprawy łączniczka Erlich vel Herlich Chaja w obawie przed aresztowaniem zbiegła w niewiadomym kierunku.

W trakcie aresztowania Epsztejn Rozy przybył do Brześcia nad Bugiem funkcjonariusz Komitetu Centralnego z Wydziału Wojskowego, nieznanego nazwiska w celu udzielenia łączności sekretarce Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z wojskiem, lecz z powodu nieotrzymania kontaktu wyjechał z Brześcia nad Bugiem.

Wkrótce po zatrzymaniu Epsztejn Rozy, stanowisko sekretarza Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi objął funkcjonariusz, delego-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

wany z Komitetu Centralnego, Urbanowicz Józef, który dla większego zakonspirowania się wstąpił na kursy szoferskie w Brześciu nad Bugiem.

Po objęciu stanowiska tymczasowego sekretarza Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży przez Domowskiego Abego, ożywiła się praca partyjna w Komunistycznym Związku Młodzieży tak na terenie Brześcia nad Bugiem, jak i poszczególnych komitetów rejonowych. W ostatnich dniach marca br., otrzymano informacje, że Domowski ma być przeniesiony na inny teren do pracy wywrotowej przeto dn. 1 IV br. został on zatrzymany, jednak dowodów konspiracyjnych przy nim nie znaleziono, wobec czego po stwierdzeniu tożsamości został on zwolniony, po czym wyjechał do Wysokiego Litewskiego, skąd po pewnym czasie wydalił się w niewiadomym kierunku.

Już w pierwszej połowie kwietnia br. organizacje komunistyczne na terenie Komitetu Okręgowego rozpoczęły intensywną akcję przygotowawczą do obchodu 1 Maja. W tym czasie na teren Komitetu Okręgowego przybyła nowa funkcjonariuszka z Komitetu Centralnego — Żydówka, nieznanego nazwiska, która dokooptowała do pracy partyjnej nowego członka z Komitetu Rejonowego Łyszczyce ps. Kamczatkina i przy jego pomocy kierowała całą akcją. Kampanię pierwszomajową prowadził w Brześciu nad Bugiem Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, który prócz aktualnej literatury, otrzymanej z Komitetu Okręgowego, wydał własną odezwę do żołnierzy garnizonu brzeskiego, pisaną przez swego sekretarza Finkielsztejna Mordko. Odezwa ta, po odbiciu na szapirografie, była kolportowana przed koszarami w Brześciu nad Bugiem.

W celach prewencyjnych w związku z przygotowaniami do obchodu 1 Maja zarządzono szereg rewizji u aktywniejszych działaczy na terenie okręgu, w wyniku których u kilku ujawniono materiał dowodowy w postaci transparentów i literatury. W czasie prowadzonego w tej sprawie dochodzenia został aresztowany w dn. 18 V br. sekretarz Komitetu Miejskiego Finkielsztejn Mordko, któremu udowodniono pisanie odezwy do żołnierzy garnizonu brzeskiego.

Dzień 1 Maja przeszedł na ogół spokojnie, za wyjątkiem wsi Nowosiółki, powiatu brzeskiego, gdzie został urządzony pochód komunistyczny przy udziale 40 osób.

W pierwszych dniach maja br. otrzymano wiadomości, że sekretarz Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Urbanowicz Józef ma być odwołany z zajmowanego stanowiska do centrali, wobec czego zarządzono jego aresztowanie i przekazanie władzom sądowym, które osadziły go w więzieniu.

Pomimo powyższych aresztów wśród kierowniczych jednostek praca na terenie Komitetu Okręgowego przerwie nie uległa, gdyż po aresztowaniu Urbanowicza kierownictwo przyjął ps. Kamczatkin. Wkrótce też do pomocy zostali delegowani przez Komitet Centralny na teren Komitetu Okręgowego Brześć nad Bugiem funkcjonariusz ps. Pietrow — do pracy wśród członków partyjnych i Madejskier Czesna, ps. Cześka — do pracy wśród młodzieży.

Mając stosunkowo dobrze zmontowany aparat partyjny wymienieni kierują główną uwagę na akcję wśród wojska, na akcję antywojenną, antypodatkową, antyszarwarkową itp.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Akcje te przejawiały się w kolportażu okolicznościowej literatury, wydawaniu i kolportowaniu przez poszczególne komitety rejonowe specjalnych odezw (Komitet Rejonowy Kobryń i Domaczewo), wywieszaniu transparentów z okolicznościowymi hasłami, urządzaniu masówek oraz w odmowie wykonywania robót szarwarkowych (Komitet Rejonowy Wołczyn i Komitet Rejonowy Kobryń) itp.

Do najaktywniejszych komitetów rejonowych należeli: Wołczyn, Domaczewo, Kobryń, Włodawa, Terespol i Łyszczyce.

Powyższy stan do pewnego stopnia odtwarza sekretarz Komitetu Okręgowego w swym sprawozdaniu do Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi ujawnionym w dn. 25 VI br. w Warszawie u Lederman Chai i rzekomo Jankowskiej Bronisławy, z posiedzenia Plenum Komitetu Okręgowego Brześć nad Bugiem, odbytego prawdopodobnie w pierwszej połowie czerwca br., którego treść dla charakterystyki przytaczam w tłumaczeniu z języka rosyjskiego:

„Sprawozdanie z Plenum posiedzenia Komitetu Okręgowego I

A. O pracy Komitetu Okręgowego. Posiedzenie skonstatowało: że Komitet Okręgowy nie przeprowadził dostatecznej aktywności w kierownictwie pracy komitetów rejonowych, wobec czego oddzielne rejony nie pracowały zupełnie (Kobryń, Antopol, Bereza Kartuska, Czernawczyce, Wysokie Litewskie), lub prowadziły pracę na własną rękę (Domaczewo, Włodawa), robiąc przy tym cały szereg błędów. Komitet Okręgowy prawie zupełnie nie kierował pracą Komunistycznego Związku Młodzieży, który częściowo pracował na własną rękę, a w niektórych komitetach rejonowych przekształcił się w dodatek do partii. Komitet Okręgowy dotychczas nie odbudował technicznego aparatu: ze względu na to, cały okręg pozostał bez literatury, nie odbudował miejskiej organizacji. Z posunięć Komitetu Okręgowego zaznaczamy: Komitet Okręgowy nie uregulował periodycznego obsługiwania rejonów; nawiązał łączność z zagubionymi rejonami; rozpoczął rozwijanie kampanii antyszarwarkowej i antypodatkowej, kampanii walki o pomoc dla poszkodowanych przez powódź i połączenie tych kampanii z kampanią 1 sierpnia, rozpoczął aktywizację partii przeprowadzając w tym reorganizację poszczególnych komitetów rejonowych (Łyszczyce i Terespol), odzyskał łączność z dwoma.

B. O kampaniach: posiedzenie konstatuje, że kampania antyszarwarkowa i antypodatkowa nie były rozwinięte w dostatecznej mierze, na co wskazuje bardzo mała ilość masówek i komitetów w okręgu, słabe kierownictwo partii walką mas z egzekutorami i szarwarkami (Włodawa, Kobryń, Domaczewo), nie wykorzystywanie przez poszczególne partorganizacje niezadowolenia pracujących mas (Terespol, Łyszczyce) w celu organizowania ich do walki z faszyzmem i popularyzowania naszych ogólnych haseł, kampania walki o pomoc poszkodowanym od powodzi — ogólne nierozwinięta, na co wskazuje nieprzeprowadzenie ani jednej masówki, w tym kierunku. Kampania strajku robotników rolnych, [nie] posunęła się znacznie naprzód za ostatni okres (nie przeprowadzono zjednoczonej rejonowej konferencji sezonowych robotników, nie przystąpiono do wyborów strajkowego komitetu i do bezpośredniego przygotowania do strajku na ogórkowych plantacjach).

C. O wystąpieniu mas przeciw podatkom i szarwarkom i kierownictwie partii w tych wystąpieniach.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wystąpienia mas przeciwko podatkom i szarwarkom we wsi Osowo, włodawskiego rejonu, we wsi Hanna, Sanczuki i Kuzawka, domaczewskiego rejonu, we wsi Andronowo i Legaty, kobryńskiego rejonu, strajk na szosie w łyszczyckim rejonie — był dziełem naszej partii, lecz mimo udziału partii, kierującej tymi wystąpieniami, nie zdołano poprowadzić masy do dalszej walki, zadawalając się częściowym sukcesem, a mianowicie: w Osowie komórka Komunistycznego Związku Młodzieży, biorąca udział w walce włościan z sekwestratorem i policją i kierująca tą walką, po rozpędzeniu przez policję i przyjeździe komendanta posterunku, który zaproponował kompromis «płacić podatki» (Komitet Okręgowy zupełnie nie kierował nacjonalno-wyzwoleńczym ruchem na tyle, ile było można) — zgodziła się na to i nie wystąpiła przeciwko takiemu kompromisowi, nie zwołała zaraz że masówki, nie wyłoniła komitetu walki, nie rzuciła haseł: «Ani grosza podatków faszystowskiemu rządowi krwi, głodu, bezrobocia i terroru» — robiąc tym samym prawą oportunistyczną pomyłkę. Komitet Rejonowy Domaczewo zaraz po odmowie wyjazdu włościan wsi Hanna, Sanczuki, Kuzawka — na szarwarek nie przystąpił do organizowania komitetów i przeprowadzenia masówek, opóźniając się tym samym z wydzieleniem partyjnego kierownictwa walki, Kobryński Komitet Rejonowy mimo odmowy wyjazdu włościan wsi Andronowo, Legaty na szarwarek, nie przystąpił też do prowadzenia masówek i wyboru komitetów, licząc że komitety są niepotrzebne. Takie ustosunkowanie się Komitetu Rejonowego powoduje powtarzanie prawej omyłki i nie pobudza do walki mas. Jaczejka kierująca starciem na szosie łyszczyckiego rejonu, wzięła z początku prawidłowy kierunek, wywołując strajk, nie uczyniła jednak po przywiezieniu łamistrajków [nic], by takowych masowo spędzać z roboty, wobec czego strajk się załamał.

Ze względu na powyższe Plenum postanawia:

A. Uintensywnić kierownictwo Komitetu Okręgowego poszczególnymi rejonami, nastawić robotę w nieczynnych i nowo odbudowanych rejonach, uintensywnić kierownictwo partii Komunistycznym Związkiem Młodzieży, wydzielając w każdym komitecie rejonowym odpowiedzialnego za Komunistyczny Związek Młodzieży, zaznaczając udział przedstawicieli partii na posiedzeniu Komunistycznego Związku Młodzieży, wymieniając obowiązek instruktorów Komitetu Okręgowego, sprawdzania i kierownictwa w czasie objazdów Komunistycznego Związku Młodzieży, odłączyć od partii, gdzie on śpi i stworzyć z niego samodzielną organizację, zastosowując kierownictwo partii, stworzyć miejską organizację, w najkrótszym czasie zorganizować okręgową technikę i wydawnictwo, ująć w swe ręce kierownictwo narodowo-wyzwoleńczym ruchem, wciągnąć do niego szerokie masy włościaństwa i drobnomieszczaństwa oraz inteligencję, pod hasłem walki o świecką szkołę w rodzinnym języku, przeciw narodowemu uciskowi, tworząc opozycję w «Proświcie» i Ukraińskim Zjednoczeniu Narodowo-Demokratycznym.

B. Szerzej rozwinąć antyszarwarkową i antypodatkową kampanię walki o pomoc poszkodowanym od powodzi, wiążąc te kampanie z przygotowaniem do 1 sierpnia, tworząc drużyny samoobrony i sztafety Czerwonych Gońców, wydzielając w każdym rejonie grupę bojową, za pośrednictwem której rozpocząć mobilizację mas do

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

walki z faszyzmem, wiążąc wspomnianą walkę pracujących mas z koniecznymi i ogólnymi hasłami partii. W kampanii włościańsko-robotniczych strajków przeprowadzić zjednoczoną rejonową konferencję sezonowych robotników, biorąc kierunek na wywołanie strajku w czasie pielenia, a w związku z tym rozpatrzenie potrzeb i przeżucie ich na masówkach, wybory strajkowego komitetu, wydanie gazetki «Sielchoznik». Zwołanie partyjnej rady parobków całego okręgu w celu wyjaśnienia ich położenia i rozpracowania potrzeb i planu pracy na przyszłość. Rozesłać pismo do wszystkich komitetów miejskich, komitetów rejonowych i komórek z krytyką błędów partyjnych organizacji w dzie[dzinie] kierownictwa z walką mas dla [ich] przepracowania, rozszerzyć tą walkę na cały dany rejon mobilizując sąsiednie wsie, a później na cały okręg. Przeprowadzić aprowizację partyjnych organizacji, za pośrednictwem rozdzielenia roboty między członkami komitetów rejonowych, komitetów miejskich i komórek, bardziej częstych posiedzeń komitetów rejonowych, komitetów miejskich i komórek, na których winne być rozpatrywane i omawiane wyniki pracy za okres od jednego do drugiego posiedzenia, omyłki i spostrzeżenia, znajdujące się na danym terenie i opracowanie planu pracy: pouczyć komitety rejonowe, komitety miejskie i komórki w kierunku samodzielnej pracy i reagowania w swoim czasie na wszystkie wynikające w ich terenach wypadki. Rozszerzyć i wzmocnić wpływy partii w masach przez wydzielenie bezpartyjnego aktywu, zwiększyć partię na rachunek robotniczo-parobczańskiego i biedującego elementu. Postawić komitety rejonowe i komórki wobec rywalizacji w określonym terminie.

O pracy Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży

1. Plenum stwierdza, że praca Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży idzie prawidłowo. Wobec niedawnego rozpoczęcia pracy Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży przed nim stoi zadanie, nawiązać łączność ze wszystkimi rejonami i przeprowadzić szerzej początki kampanii: organizacji przedpoborowych, z partyjnych organizacji Pionierów, [w] związku z antywojenną kampanią i organizacją młodzieży, w związkach zawodowych, rewolucyjnych kontr faszystowskich i przodujących lewicy. Rozszerzyć Komunistyczny Związek Młodzieży, wciągając do organizacji robotniczo-parobczańskiej i biedny element, rozszerzając Komunistyczny Związek Młodzieży na nieobjęte organizacją wsie.

O pracy Komitetu Okręgowego Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom

1) Rozszerzyć organizację Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom w okręgu, mobilizując masę do walki z białym terrorem i przeciwko wojnie ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, pod hasłami: «Do walki o uwolnienie wszystkich więźniów politycznych», «Precz z białym terrorem», «Przeciwko faszystowskiemu więziennemu prawu», «Precz z wojną ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich», «Precz z imperialistyczną wojną. Niech żyje wszechświatowa rewolucja».

Wciągając do Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom szerokie masy robotniczo-włościańskie i drobnomieszczańskie, organizując imprezy i zbiórki

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ofiar na więźniów politycznych, wykorzystując każdy fakt terroru [zwiększając] organizację mas do walki z faszyzmem, urządzając demonstracje przed więzieniami i defensywami. Najważniejszym kolejnym zadaniem Komitetu Okręgowego Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom [jest] związek ze wszystkimi rejonami i rozszerzenie organizacji. O kampanii w związku z rozwiązaniem Samopomocy. Plenum postanowiło rozpocząć kampanię walki z białym terrorem, nawiązując z antywojenną kampanią, pod hasłami: «Precz z białym terrorem», «Precz z wojną przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich», «Niech żyje rewolucja proletariatu», «Niech żyje sowiecka Polska», «Za samookreśleniem włącznie do oderwania Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy», «Przeciwko rozwiązaniu Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, rewolucyjnych związków zawodowych i Samopomocy», «Do walki o uwolnienie wszystkich więźniów politycznych». Kampanie przeprowadzą się za pośrednictwem: masówek, demonstracji, wywieszania transparentów, wydania okręgowej odezwy (Samopomoc powinna prowadzić robotę jak nielegalna organizacja)".

W związku z akcją antypodatkową i antyszarwarkową na terenie Komitetu Rejonowego Wołczyn, powiatu brzeskiego, w dn. 9 VI br., dokonano szeregu rewizji u osób poszlakowanych, w czasie których u mieszkańca wsi Orle — Proniewicza Kaliny ujawniono materiał dowodowy w postaci różnego rodzaju odezw i rękopisów o treści dotyczącej omawianych akcji.

Wzmożona działalność w końcu poprzedniego i w początkach bieżącego okresu sprawozdawczego na terenie Komitetu Rejonowego Czernawczyce w dn. 27 III br. została poważnie zahamowaną przez aresztowanie wybitnego i aktywnego działacza tego Komitetu Rejonowego Tronczę Dymitrego wraz ze Szkutą Pawłem i Piekarskim Eugeniuszem ze wsi Bluwienicze, gmina Turna, powiatu brzeskiego, u których w czasie rewizji ujawniono materiał dowodowy w postaci 4 transparentów i rewolweru partyjnego wraz z nabojami.

Odnośnie jednostek organizacyjnych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na terenie powiatu prużańskiego, podlegającego organizacyjnie Komitetowi Okręgowemu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem należy zaznaczyć, że pomimo ogólnego wzmożenia się aktywności elementu wywrotowego w okresie sprawozdawczym na terenie tego powiatu, wybitniejsi miejscowi działacze z jednej i zwierzchnie władze partyjne z drugiej strony zajęte były wyłącznie odbudowaniem rozbitych i nieczynnych jednostek organizacyjnych oraz wyszukiwaniem wzajemnego kontaktu. Ze względu na terenowe położenie tego powiatu pomiędzy trzema komitetami okręgowymi, wybitniejsi miejscowi działacze, pragnąc odbudować rozbite jednostki organizacyjne, a nie mając po lipcowej 1930 r. likwidacji łączności z Komitetem Okręgowym Brześć nad Bugiem w początkach okresu sprawozdawczego za pośrednictwem Komitetu Rejonowego Różana nawiązały łączność z Komitetem Okręgowym Baranowicze-Słonim. Wkrótce jednak łączność ta została przerwaną i wtedy aktywniejsi działacze zwrócili się w kierunku Komitetu Okręgowego Pińsk i Komitetu Okręgowego Brześć nad Bugiem (w zależności od terenu). Instruktor obwodu Błudeń Gordziejczyk Jan za pośrednictwem Komitetu Rejonowego Telechany, powiatu kosowskiego, nawiązał łączność

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

z Komitetem Okręgowym Pińsk, zaś wybitniejsi działacze z obwodu, szczególnie za pośrednictwem Lewkowicza Konstantego, Smieciu[...][a] Andrzeja i innych za pośrednictwem Komitetu Rejonowego Kobryń i [Komitetu Rejonowego] Żabinka nawiązali łączność z Komitetem Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem. W końcu okresu sprawozdawczego na terenie powiatu prużańskiego zarysowały się wyraźnie dwa komitety rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi: Berezki z siedzibą w Błudniu, podlegający Komitetowi Okręgowemu Pińsk i Prużański z siedzibą w Szeniach, podlegający Komitetowi Okręgowemu Brześć nad Bugiem.

Reasumując powyższe, stwierdzić należy, że działalność wywrotowa w okresie sprawozdawczym na terenie Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem znacznie się wzmogła. Niezależnie od tego stwierdzono wzmożenie się działalności wywrotowej na ternie Komitetu Okręgowego na odcinku legalnej przybudówki jaką jest Sel-Rob Jedność, którego nowe ogniwa organizacyjne powstały w powiatach: brzeskim, kobryńskim i prużańskim oraz w organizacjach kulturalno-oświatowych, jak Towarzystwo Szkoły Białoruskiej i Ukraińskie Towarzystwo „Proświta", których koła służą za punkty oparcia i parawan legalności, a zwłaszcza koła (hurtki) Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w powiecie prużańskim.

W strukturze organizacyjnej Komitetu Okręgowego zasadniczych zmian nie stwierdzono. Została tylko rozszerzona sieć organizacyjna. Zasięg wpływów Komitetu Okręgowego pod względem terytorialnym utrzymał się w płaszczyźnie z poprzedniego okresu sprawozdawczego, natomiast pod względem propagandystycznym ugruntował się znacznie na terenie wiejskim i częściowo na terenie miejskim.

Do wybitniejszych działaczy okręgu w końcu okresu sprawozdawczego należeli:

1) ps. Kamczatkin — sekretarz Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi,
2) ps. Pietrow — członek Komitetu Okręgowego i funkcjonariusz Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi oraz kierownik Wydziału Wojskowego,
3) ps. Siemionow — instruktor wiejski Komitetu Okręgowego i kierownik rejonów ubojowionych,
4) Pietroczuk vel Pietrowczuk Filip — instruktor Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi,
5) Kondratiuk Aleksander — kurier i łącznik Komitetu Okręgowego,
6) Chazan Abram — sekretarz Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi,
7) Man Chaim — członek Komitetu Okręgowego i kierownik Wydziału Zawodowego,
8) Winograd Judel — członek Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i sekretarz Komitetu Miejskiego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi,

[a] Trzy litery niewidoczne.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

9) Rudczyk Grzegorz — instruktor Komitetu Okręgowego do pracy wiejskiej,
10) Raszap Sara — kierowniczka Wydziału Kobiecego przy Komitecie Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi,
11) Kursyn Małka — członek Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i sekretarka Komitetu Okręgowego Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom,
12) Zylber Judel — członek Komitetu Miejskiego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem,
13) Andrzejuk Piotr — sekretarz Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Łyszczyce,
14) Cymerman Dawid — sekretarz Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Małoryta,
15) Lifszyc Jankiel — członek Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kobryń,
16) Kostyluk Teodor — członek Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kobryń,
17) Siemieniuk Stefan — członek Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Żabinka,
18) Snitko Ignacy — członek Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Żabinka,
19) Lewkowicz Konstanty — członek Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Prużana,
20) Gordziejczyk Jan — sekretarz [Komitetu] Rejonowego Komunistycznej Partii [Zachodniej Białorusi] Błudeń i inni, o ustalonych nazwiskach, wymienionych w załączniku.

Z przejawów działalności w poszczególnych powiatach okręgu w okresie sprawozdawczym ustalono:

Powiat brzeski

W związku z obchodem „Dnia głodowego" na terenie powiatu wywieszono w nocy z 21 na 22 II br. 3 transparenty i 25 lutego wywieszono 14 transparentów oraz znaleziono 15 odezw, 27 lutego w mieście Brześciu nad Bugiem znaleziono 4 odezwy.

3 III br. u Trociuka Cypriana ze wsi Pryłuki, gmina Miedna, znaleziono jeden transparent.

8 marca w związku z obchodem „Międzynarodowego Dnia Kobiet" w gminie motykalskiej wywieszono jeden transparent.

Z 1 na 2 kwietnia w związku z procesem Lichtensztejna i innych członków kompartii z Brześcia nad Bugiem, wywieszono w Brześciu nad Bugiem jeden transparent.

11 kwietnia w gminie motykalskiej wywieszono jeden transparent.

W okresie kampanii pierwszomajowej, która rozpoczęła się dn. 18 kwietnia wywieszono w mieście Brześciu nad Bugiem 12 transparentów, rozrzucono ok. 400 odezw i znaleziono w paczkach ok. 16 kg bibuły. Na terenie powiatu wywieszono 17 transparentów oraz we wsi Nowosiółki, gmina Wołczyn, urządzony został pochód komunistyczny przy udziale 40 osób.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Powiat kobryński

W okresie obchodu rocznicy „3L" działalność kompartii ograniczyła się do zbiórek na Międzynarodową Organizację Pomocy Rewolucjonistom.

W związku z obchodem „Dnia głodowego" 25 lutego w Kobryniu odbyła się demonstracja, przy udziale ok. 300 osób przeważnie młodzieży z okolicznych wiosek, którzy grupami przybyli do Kobrynia, uzbrojeni w kije i kamienie. Niektóre grupy na wezwanie policji do rozejścia, stawiły czynny opór. Zatrzymano wówczas 104 osoby (w tym 17 kobiet), z których 65 przekazano władzom sądowym, które osadziły je w tymczasowym areszcie.

15 marca w Dziatkowiczach na drogowskazie naklejono 3 kartki o treści komunistycznej. Sprawcy zostali ujęci i przekazani władzom sądowym.

W kwietniu we wsi Strychowo, gmina Tewle, rozkolportowano ok. 100 odezw wydanych przez Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kobryń.

W okresie kampanii pierwszomajowej na terenie powiatu wywieszono 7 transparentów oraz znaleziono 12 odezw oraz udekorowano mogiły poległych podczas inwazji bolszewików, czerwoną szarfą i napisem „Cześć poległym bojownikom rewolucji".

7 maja we wsiach Nowosiółki i Smolarnia, gmina Dziatkowicze, znaleziono 5 odezw pisanych ołówkiem, o treści antypaństwowej. Sprawców ujawniono w osobach Czmiela Grzegorza i Koralczuka Wasyla, których aresztowano.

10 czerwca na drogowskazie pod Kobryniem nalepiona została jedna odezwa o treści antypaństwowej.

10 czerwca ujawniono dwie odezwy, jedną pod wsią Kaluchy, gmina Kobryń, drugą pod wsią Kamień Szlachecki, gmina Horodec, odbitych na szapirografie, wydanych przez Komitet Rejonowy Kobryń. W związku z tym aresztowano trzech członków kompartii: Panasiuka Aleksandra, Szwarko Grzegorza i […][b]łyczowa Olipiego.

22 czerwca na ogrodzeniu z drutów kolczastych majątku Imienin ujawniono 11 odezw wydanych przez Komitet Rejonowy Kobryń w sprawie akcji strajkowej.

Powiat prużański

W styczniu za pośrednictwem Komitetu Rejonowego Różana Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Słonim nadesłał Chomikowi Janowi z Zalesia 150 odezw, które on rozesłał do poszczególnych komórek do kolportażu drogą z rąk do rąk.

1 maja we wsi Barmuty, gmina Rewiatycze, wywieszono 4 transparenty.

Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Pińsk

Komitet Okręgowy Pińsk w składzie: sekretarza ps. Basza false Berta Goldsztejn, recto Chawa Pejsachowicz (funkcjonariuszka Komitetu Centralnego), która przyby-

[b] Niewidoczna jedna litera.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ła do Pińska w dn. 21 XII br., sekretarz Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży ps. Menaszy vel Murawiec Izrael — Menasza (funkcjonariusz Komitetu Centralnego), który przybył do Pińska w dn. 18 XII br. oraz sekretarka Komitetu Miejskiego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi ps. Sonia, nazwiska nieustalonego, nielegalna członkini Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi pozostała po poprzedniej likwidacji — rozpoczął wraz z miejscowymi członkami ożywioną działalność w kierunku odbudowania jednostek partyjnych w Pińsku oraz nawiązania łączności z rejkomami: Telechany, Łuniniec, Dąbrowica, Stolin, Sarny i Klesów. Wykładnikiem ożywionej działalności wymienionych była kampania „3L", która wyraziła się w kolportażu literatury na terenie powiatu pińskiego i wywieszaniu transparentów komunistycznych w powiecie stolińskim. W związku z tą kampanią w powiecie pińskim przytrzymano 3 osoby.

24 I br. przybył do Pińska funkcjonariusz Komitetu Centralnego ps. Wolf recto Josif Kapłan, który objął od Chawy Pejsachowicz funkcję sekretarza Komitetu Okręgowego. Ostatnia zaś została przez Komitet Centralny delegowana na takież stanowisko do Grodna. W tymże czasie wyjechała z Pińska w niewiadomym kierunku ps. Sonia. Na żądanie sekretarza ps. Wolfa vel Kapłana delegowano w dn. 17 II br. do Pińska niejakiego Salomona Białogórskiego (funkcjonariusza Komitetu Centralnego z instruktorki) w celu podniesienia pracy Komunistycznego Związku Młodzieży na terenie Komitetu Okręgowego Pińsk, gdyż wg zdania Kapłana — sekretarz Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży Murawiec ze swego zadania nie wywiązał się należycie i był nieudolnym. Białogórski po jednotygodniowym pobycie i wydaniu odpowiednich wskazówek powrócił do Warszawy.

W związku ze zbliżającym się świętem „Dnia bezrobotnych" wydał Kapłan szereg odezw, które były kolportowane w mieście Pińsku. Niezależnie od tego zamierzał on urządzić demonstrację bezrobotnych przed Magistratem i Starostwem w Pińsku.

Jednocześnie Komitet Okręgowy pod kierownictwem sekretarza Kapłana rozpoczął ożywioną działalność na trenie związków zawodowych, dążąc do organizowania Lewicy Związkowej i wydając w tym celu szereg odezw. Akcja ta początkowo znalazła podatny grunt na terenie fabryki zapałek w Pińsku, lecz wkrótce została ona sparaliżowaną przez organizacje Polskiej Partii Socjalistycznej, dawnego Frontu Rewolucyjnego i Bundu.

Kampania „Dnia głodowego i walki z bezrobociem" skończyła się niepowodzeniem, gdyż poza nielicznym kolportażem odezw w Pińsku i w powiecie stolińskim innych przejawów działalności wywrotowej nie stwierdzono. Zapowiedziana demonstracja w Pińsku nie doszła do skutku, gdyż bezrobotni nie tylko że nie słuchali wezwań prowodyrów komunistycznych, lecz sami skutecznie przeciwdziałali wszelkim ich poczynaniom.

Napotykając na niepowodzenie wśród miejskiego elementu robotniczego, Kapłan przerzuca swą działalność na wieś, skąd ściąga do Pińska aktywniejszych działaczy celem przeszkolenia ich na instruktorów pracy wiejskiej.

Pragnąc powetować swe niepowodzenia w czasie kampanii „Dnia głodowego i walki z bezrobociem" w dn. 25 II br. Kapłan zamierza urządzić w związku z kam-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

panią „Dnia kobiety pracującej", przypadającą w dn. 8 III br., demonstrację komunistyczną, która zostaje sparaliżowaną przez aresztowanie w dn. 4 III br. Kapłana wraz z Sergiuszem Konoplickim, mieszkańcem wsi Duże Orły, powiatu stolińskiego, który szkolił się w Pińsku na instruktora wiejskiego. W trakcie dalszych dochodzeń zostali jeszcze zatrzymani Mejer Kominiar — członek Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży, Hersz Bułański i Naftul Kapłan — łącznicy do Komitetu Okręgowego oraz Ruwin Bereznogier — członek Komunistycznego Związku Młodzieży w Dużych Orłach. Wszyscy za wyjątkiem Naftuli Kapłana, który został oddany pod dozór policji, zostali osadzeni w więzieniu w Pińsku.

Częściowa ta likwidacja podziałała na pozostałych członków do tego stopnia, iż w związku z kampanią „Dnia kobiety [pracującej]" nie dokonali żadnego kolportażu literatury, dopiero w dn. 18 III br. w Pińsku wywiesili dwa nieczytelne transparenty. W połowie marca br. z powodu zdekonspirowania się opuścił Pińsk sekretarz Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży ps. Menaszke vel Murawiec, udając się do Warszawy.

W związku ze zbliżającą się kampanią pierwszomajową Komitet Centralny delegował do Pińska funkcjonariuszkę, niejaką Rywkę Elbaum, która po przybyciu do Pińska objęła funkcję sekretarza Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży. W tym okresie zauważyć się dało silny napływ literatury partyjnej z Warszawy, w mniejszym zaś stopniu z Wilna. Elbaum rozpoczęła gorączkowe przygotowania do obchodu pierwszomajowego zarówno na terenie miasta Pińska, jak i w poszczególnych komitetach rejonowych (z którymi istniała łączność), dokąd też wysyłała instrukcję oraz aktualną literaturę. W samym mieście zorganizowała rozbity Komitet Okręgowy, wznowiła działalność młodzieży, jak również nawiązała łączność ze wszystkimi komórkami w Pińsku i wydała im zarządzenia do pierwszomajowych wystąpień.

Wobec nadmiaru posiadanej literatury Komitet Okręgowy postanowił już od 6 IV br. rozpocząć kolportaż literatury, by tym sposobem przygotować szerokie masy do wystąpień pierwszomajowych. 9 IV br. przybył do Pińska Hirsz Rabinowicz (funkcjonariusz Komitetu Centralnego), który objął funkcję instruktora przy Komitecie Okręgowym Komunistycznego Związku Młodzieży. Po przybyciu do Pińska Rabinowicz w tymże dniu wyjechał w teren do Komitetów Rejonowych Stolin, Dąbrowica, Sarny i Klesów, by wydać na miejscu odpowiednie instrukcje oraz sprawdzić stan organizacyjny tychże. 11 IV br. w Pińsku odbyła się ścisła konferencja Komitetu Okręgowego, na której wyłoniony został komitet pierwszomajowy. 13 IV br. w Pińsku odbyło się posiedzenie pierwszomajowego komitetu, na którym uchwalono rezolucję oraz program obchodu. 15 IV br. powrócił do Pińska Rabinowicz i zdał sekretarzowi sprawozdanie o stanie wyżej wymienionych komitetów rejonowych. 17 IV br. przybył do Pińska funkcjonariusz Komitetu Centralnego Salomon Białogórski, o którym mowa wyżej, i po przyjęciu sprawozdań i wydaniu na miejscu odpowiednich zarządzeń w dn. 20 IV br. powrócił do Warszawy. Razem z nim wyjechał z Pińska i Rabinowicz, który tym razem wyjechał do Telechan i powrócił stamtąd w dn. 21 IV br. do Pińska.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

W celu sparaliżowania wzmożonej działalności przedpierwszomajowych aktywniejszych jednostek organizacyjnych 23 IV br. rozpoczęto likwidację, w czasie której zostali zatrzymani:

1) sekretarz Komitetu Okręgowego Rywka Elbaum, ps. Irka, 2) Mowsza Hamerman — łącznik do Komitetu Okręgowego, 3) sekretarz Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży Hirsz Rabinowicz, 4) technik Komitetu Okręgowego Srul Hamerman, 5) sekretarz Komitetu Miejskiego Komunistycznego Związku Młodzieży Mirla Prymak i 6) Ajzyk-Abrum Rozenberg — technik Komitetu Miejskiego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Niezależnie od powyższego zostali zatrzymani łącznicy Komitetu Okręgowego Pińsk, których Komitet Okręgowy wysłał z literaturą do Stolina i Sarny, mianowicie: na dworcu w Łunińcu Aron Komar z Pińska i w Stolinie niejaki Bencjon Najdycz z Pińska i Estera Sajfer ze Stolina.

Wymienieni, za wyjątkiem Rabinowicza Hirsza, którego Sędzia Śledczy zwolnił z braku dostatecznych dowodów i Hamermana Mowszy, którego oddał pod dozór policji zostali osadzeni [w] więzieniu pińskim.

W tymże czasie został częściowo zlikwidowany Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Telechany w powiecie kosowskim, podlegający Komitetowi Okręgowemu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Pińsk. Aresztowano wybitniejszych działaczy tego Komitetu Rejonowego i zlikwidowano jego archiwum.

Nie zważając na straty jakie Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi poniosła na terenie Komitetu Okręgowego Pińsk Komitet Centralny, w celu obowiązkowego zorganizowania ulicznych demonstracji delegował do Pińska w dn. 28 IV br. funkcjonariusza nieustalonego nazwiska ani pseudonimu, który po przybyciu skontaktował się z nieobjętymi likwidacją członkami partii, wydał szereg odezw oraz zarządzenie w celu bezwzględnego urządzenia demonstracji ulicznej w dn. 1 maja, sam zaś w dn. 30 kwietnia rano wyjechał w kierunku Warszawy, poruczając całokształt przeprowadzenia akcji Symie Wysockiej z Pińska. W myśl zarządzeń wspomnianego funkcjonariusza zostało wydane polecenie podmiejskiemu rejonowi, by ten w dn. 1 V br. delegował do Pińska swych członków oraz ściągnął bezpartyjnych chłopów do udziału w demonstracji. Niezależnie od powyższego zostało wydane zarządzenie miejscowym komórkom w Pińsku by wszyscy członkowie stawili się w dn. 1 maja u wylotu ulicy Bazyliańskiej i rynku do udziału w demonstracji. Akcję tą sparaliżowały organa bezpieczeństwa przez zatrzymanie wybitnych działaczy z tego rejonu jak również i zatrzymanie kierowników demonstracji w Pińsku.

Cała akcja obchodowa ograniczyła się wobec tego na terenie całego Komitetu Okręgowego do wywieszenia kilkunastu transparentów i kolportażu niewielkiej ilości odezw.

Powyższa likwidacja przerwała planową działalność Komitetu Okręgowego zaledwie na okres jednego miesiąca, gdyż już w końcu okresu sprawozdawczego stwierdzono odbudowywanie rozbitych i nieczynnych jednostek organizacyjnych zarówno w Pińsku, jak i na terenie okręgu. Komitet Rejonowy Komunistycznej Par-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

tii Zachodniej Białorusi Telechany został już całkowicie odbudowany. Nadto na terenie tego Komitetu Rejonowego stwierdzono istnienie bojówek komunistycznych systemu piątkowego. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi został już częściowo odbudowany, zaś Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi całkowicie. Do Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży wchodzi 7 członków z sekretarzem na czele (funkcjonariusz Komitetu Centralnego, chrześcijanin, lat 28, wzrostu wysokiego, tęgiej budowy ciała, blondyn, twarz okrągła, zarost golony, ubrany w szary marynarkowy garnitur i szary kapelusz). Nadto została już nawiązana łączność z Komitetem Rejonowym w Janowie i Motolu, powiatu drohickiego, Komitetem Rejonowym Bostyń z siedzibą w Luszczy, powiatu łuninieciego i innymi.

Do najbardziej czynnych jednostek organizacyjnych na trenie Komitetu Okręgowego [zaliczany] jest Komitet Rejonowy Telechany z siedzibą we wsi Wygonoszcza, powiatu kosowskiego. Ten Komitet Rejonowy utrzymuje łączność prócz Komitetu Okręgowego z Komitetem Rejonowym Motol i [Komitetem Rejonowym] Janów, powiatu drohickiego, Komitetem Rejonowym Hancewicze, powiatu łuninieckiego i innymi miejscowościami.

Reasumując powyższe stwierdzić należy, że wpływy kompartii na terenie Komitetu Okręgowego w odniesieniu do poprzedniego okresu sprawozdawczego poważniejszym zmianom nie uległy. Pomimo delegowania na teren tego Komitetu Okręgowego szeregu funkcjonariuszy Komitetu Centralnego i sprzyjających warunków spowodowanych kryzysem gospodarczym akcja kompartii na żadnym niemal odcinku nie znalazła spodziewanego dla kierownictwa partyjnego wyniku. Na niwelowanie wpływów kompartii przyczyniły się w znacznym stopniu bezpośrednie wiadomości ze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich o istniejących tam warunkach i panujących stosunkach, rozpowszechniane przez uciekinierów. Poza tym istniejące tarcia w łonie partii, powstałe na tle podejrzeń o prowokacje były również czynnikiem ujemnym dla pozytywnego wyniku przedsiębranych poczynań. Najpoważniejszym jednak czynnikiem w hamowaniu wpływów kompartii było niewątpliwie systematyczne wyrywanie z łona partii wybitniejszych i kierowniczych jednostek. Wytworzony w ten sposób brak odpowiedniego systematycznego kierownictwa i obawa przed ewentualnymi represjami ze strony organów bezpieczeństwa spowodowały u pozostałych członków apatię i niechęć do pracy, częstokroć nawet jawne sprzeciwianie się i niewykonywanie zleceń zwierzchnich organów partyjnych. Nadto przedsiębrane przez organy bezpieczeństwa taktyczne posunięcia i dekonspirowanie aktywnych członków partii wytworzyły w ich łonie tarcia i wzajemną nieufność.

Wskutek wyłuszczonych przyczyn kierownicze jednostki partyjne kierowały główny wysiłek na ratowanie swego stanu posiadania, a następnie na utrzymanie szerszych warstw robotniczo-włościańskich w duchu nieprzychylnych państwowości polskiej. Stosowane represje i środki prewencyjne względem aktywniejszych jednostek organizacyjnych w większych ośrodkach skupień ludzkich wpłynęły na zwierzchnie władze partyjne do przerzucenia swej akcji na wieś. Tym niewątpli-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

wie, należy tłumaczyć wzmożenie się aktywności w niektórych rejonach wiejskich, a zwłaszcza w telechańskim, gdzie należy dopatrywać się istnienia wydziału wiejskiego tego Komitetu Okręgowego.

Na odcinku legalnych przybudówek kompartii w okresie sprawozdawczym nie stwierdzono wzmożenia się aktywnego ruchu w myśl założeń kompartii. Wpływy w istniejących na terenie okręgu oddziałach (bibliotekach-czytelniach) Ukraińskiego Towarzystwa „Proświta" utrzymały się w płaszczyźnie z poprzedniego okresu sprawozdawczego. W ruchu zawodowym daje się zaobserwować nieznaczną utratę wpływów kompartii.

W strukturze organizacyjnej Komitet Okręgowy rozszerzył sieć swych komitetów rejonowych przez założenie nowych Komitetów Rejonowych w Klesowie i Dąbrowicy, powiatu sarneńskiego, Komitetu Rejonowego w Telechanach, powiatu kosowskiego i odbudowanych nieczynnych Komitetów Rejonowych w Motolu i Janowie, powiatu drohickiego. Zasięg wpływów w terenie rozszerzył się na południowo-wschodnią część powiatu kosowskiego. Wpływy tego Komitetu Okręgowego na powiat kostopolski, województwa wołyńskiego, znacznie zmalały i były utrzymywane przez luźne kontakty z Komitetem Rejonowym Stolin i [Komitetem Rejonowym] Sarny.

Do wybitniejszych działaczy w okręgu w końcu okresu sprawozdawczego należeli:

1) Sekretarz Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży — funkcjonariusz z Komitetu Centralnego, chrześcijanin, lat 28, wzrostu wysokiego, tęgiej budowy ciała, blondyn, twarz okrągła, zarost golony, ubrany w szary marynarkowy garnitur i szary kapelusz,
2) Gitla Korman — członek Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży,
3) Wogman Nisel — członek Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży,
4) Moszko Perelsztejn,
5) Terespolski — szewc, członek Komitetu Rejonowego Telechany,
6) Majewski Grzegorz — członek Komitetu Rejonowego Stolin,
7) Rożko Timofiej — członek Komitetu Rejonowego Stolin,
8) Lewin Mojsze — członek Komitetu Rejonowego Stolin,
9) Portnoj Lejzor — technik Komitetu Rejonowego Łachwa,
10) Maszczuk — brat geometry szpiega, skarbnik i sekretarz Komitetu Rejonowego Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom w Łachwie,
11) Szuster Bejła — członek Komitetu Rejonowego Janów,
12) Krawiec Mejer — członek Komitetu Rejonowego Janów,
13) Narożny — członek komórki kolejowej w Janowie,
14) Czemeryński Berko — sekretarz Komitetu Rejonowego Motol i inni o ustalonych nazwiskach, wymienieni w załączniku.

Z przejawów działalności w poszczególnych powiatach okręgu w okresie sprawozdawczym ustalono:

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Powiat piński

6 I br. w mieście Pińsku znaleziono 27 odezw, nawołujących do demonstracji w dn. 7 stycznia tj. w dniu rozprawy sądowej przeciw byłym posłom z Białoruskiego Włościańsko-Robotniczego Klubu Poselskiego.

12 stycznia pod Pińskiem zdjęto transparent z napisem: „Zwolnić białoruskich deputatów".

W związku z obchodem rocznicy „3L" począwszy od 15 do 21 I br. w Pińsku kolportowano odezwy komunistyczne, m.in. odbijane na szapirografie, wydane przez Komitet Okręgowy Pińsk. Na gorącym uczynku kolportażu zatrzymano Krasilszczyk Chanę, u której w czasie rewizji znaleziono przybory do sporządzania odezw.

19 stycznia odbyła się w Pińsku masówka, z okazji rocznicy „3L" w związku z którą aresztowano Ferdman Chanę i Kindziuk Chaję.

14 lutego w fabryce zapałek w Pińsku kolportowano odezwy, odbijane na szapirografie, z których znaleziono 9 szt.

W związku z obchodem „Dnia głodowego i walki z bezrobociem" w Pińsku kolportowano odezwy, z których 21 lutego znaleziono 112 szt. i 25 lutego ok. 100 odezw.

W czasie obchodu rocznicy Komuny Paryskiej od 16 do 18 marca wywieszono w Pińsku 2 transparenty.

24 marca w Pińsku znaleziono ok. 1 kg literatury komunistycznej.

Z 5 na 6 kwietnia w Pińsku znaleziono 30 odezw.

W związku z kampanią pierwszomajową, która rozpoczęła się 12 kwietnia rozrzucono w Pińsku ok. 300 odezw, a na terenie powiatu wywieszono 6 transparentów, z czego 5 w gminie łahiszyńskiej.

Powiat drohicki

W związku z obchodem 1 Maja na terenie powiatu wywieszono 4 transparenty.

Powiat stoliński

W czasie obchodu rocznicy „3L" na terenie powiatu wywieszono 3 transparenty.

Z 24 na 25 z okazji kampanii „Dnia głodowego i walki z bezrobociem" na terenie powiatu rozrzucono 165 odezw i wywieszono 2 transparenty.

W związku z obchodem pierwszomajowym na terenie powiatu ujawniono 25 odezw i 3 transparenty.

Powiat kosowski

Z okazji obchodu rocznicy „3L" w Telechanach kolportowano odezwy w ten sposób, iż zaufanym wręczano do rąk oraz rzucano do mieszkań.

Z 11 na 12 kwietnia na drodze Iwacewicze-Kosów znaleziono 4 ulotki komunistyczne.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Baranowicze

Działalność tego Komitetu Okręgowego na tereny objęte jego wpływami w poprzednim okresie sprawozdawczym, tj. powiat kosowski i północna część powiatu łuninieckiego, w okresie sprawozdawczym była bardzo słabą z powodu eliminowania przez organy bezpieczeństwa województwa nowogródzkiego kierowniczych członków obsady Komitetu Okręgowego.

Poza jednym wypadkiem łączności Komitetu Rejonowego Różana z Komitetem Okręgowym Baranowicze za pośrednictwem Komitetu Rejonowego Słonim w styczniu br. innych wypadków i kontaktów nie stwierdzono. Niemniej jednak jednostki organizacyjne, znajdujące się w tym terenie tj. Komitety Rejonowe: Kosów i Różana, Telechany i Hancewicze cechowała dość duża aktywność, a zwłaszcza Komitet Rejonowy Telechany, który w tym okresie został zorganizowany, [a] po kwietniowej likwidacji ponownie odbudowany.

W poprzednim okresie sprawozdawczym w tym terenie istniały tylko 3 komitety rejonowe (Kosów, Różana i Hancewicze). Z powodu słabej łączności z Komitetem Okręgowym Baranowicze, a raczej braku tej łączności działalność w początkach okresu sprawozdawczego była bardzo słabą. W celu pobudzenia do życia nieczynnych jednostek organizacyjnych aktywniejsi członkowie zaczęli szukać łączności z sąsiednimi komitetami okręgowymi. Najpierw została nawiązana łączność Telechan z Komitetem Okręgowym Pińsk. Komitet Rejonowy Różana, po utracie łączności ze swym Komitetem Okręgowym usiłował za pośrednictwem Komitetu Rejonowego Prużana nawiązać łączność z Komitetem Okręgowym Brześć nad Bugiem. Gdy i ta droga zawiodła, w drugiej połowie okresu sprawozdawczego Komitet Rejonowy Różana wspólnie z Komitetem Rejonowym Kosów nawiązały łączność z Komitetem Rejonowym Telechany i za jego pośrednictwem z Komitetem Okręgowym Pińsk. Komitet Rejonowy Telechany stał się niejako ekspozyturą Komitetu Okręgowego Pińsk dla terenów, należących poprzednio do Komitetu Okręgowego Baranowicze-Słonim. Pod koniec okresu sprawozdawczego uzyskano informacje, że Komitet Rejonowy Telechany nawiązał łączność z Komitetem Rejonowym Hancewicze, powiatu łuninieckiego, Komitetem Rejonowym Motol i Komitetem Rejonowym Janów, powiatu drohickiego. Z dość dużej aktywności Komitetu Rejonowego Telechany można przypuszczać, że w jego rejonie istnieje Wydział Wiejski Komitetu Okręgowego Pińsk. Z chwilą powstania Komitetu Rejonowego Telechany w strukturze organizacyjnej Komitetu Rejonowego Kosów i [Komitetu Rejonowego] Różana nastąpiły pewne zmiany. Komitet Rejonowy Kosów swymi wpływami sięga obecnie na teren gminy kosowskiej, zachodnią część gminy borko-giczyckiej, powiatu kosowskiego i południową część gminy dobromyskiej, powiatu baranowickiego, Komitet Rejonowy Różana obejmuje gminę różańską, powiatu kosowskiego i południową część gminy dziewiątkowickiej, powiatu słonimskiego, Komitet Rejonowy Telechany obejmuje gminy telechańską, świętowolską i wschodnią część gmin borko-giczyckiej i piaskowskiej, powiatu kosowskiego i Komitet Rejonowy Hancewicze obejmuje gminy chotyniecką i czuczewicką, powiatu łuninieckiego.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Komitety Rejonowe Kosów, Różana i Hancewicze w okresie sprawozdawczym poza dążeniem do nawiązania łączności z wyższą jednostką organizacyjną i odbudowania swych komórek organizacyjnych innej działalności prawie że nie przejawiały, natomiast Komitet Rejonowy Telechany prowadził bardzo ożywioną działalność organizacyjną i agitacyjną. Najpierw w Telechanach powstał Komitet Miejski, na czele którego stał Łandman Szemszel. Następnie tenże Łandman zorganizował Komitet Rejonowy Telechański z siedzibą w Kozikach, na czele którego stanął Krawczenia Łukasz, a po jego ucieczce do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich Michnikiewicz Teodor z Giczyc.

W kwietniu br., po stwierdzeniu, że Komitet Rejonowy Telechany zamierza zorganizować w dn. 1 maja demonstrację komunistyczną w Iwacewiczach i Telechanach, powiatu kosowskiego oraz że Komitet Miejski w Telechanach otrzymał transport literatury komunistycznej, przeznaczonej na 1 Maja Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Kosowie i zlikwidowała „trójkę" Komitetu Rejonowego Telechany, częściowo Komitet Miejski i Komitet Pierwszomajowy w Telechanach. Poza tym skonfiskowano archiwum Komitetu Rejonowego i transport otrzymanej literatury. Ogółem aresztowano i osadzono w więzieniu 8 osób. Wobec tych aresztów dzień 1 Maja przeszedł na terenie powiatu kosowskiego zupełnie spokojnie.

Obecnie Komitet Rejonowy Telechany łącznie z Komitetem Miejskim Telechany liczy 21 komórek. W kwietniu br. Komitet Okręgowy wobec dużej ilości komórek i rozległego terenu nosił się z zamiarem rozbicia tego Komitetu Rejonowego na dwa rejony, lecz po konferencji rejonowej, odbytej w dn. 20 IV br. przy udziale delegata Komitetu Okręgowego ograniczono się do powołania do „trójki" Komitetu Rejonowego jeszcze dwu członków z Wygonoszczy, powiatu kosowskiego: Dymitra Klimowa i Mojsieja Omielaszczyka, którzy obecnie kierują całą pracą Komitetu Rejonowego. Nadto wszystkie komórki posiadają bojówki samoobrony, tzw. piątki, które w wystąpieniach mają nakaz używać tylko kamieni, piasku, pałek itp. Broni palnej mają zlecenie nie używać do czasu prowokacji ze strony policji. Broń posiadają członkowie „piątek", każdy na własną rękę.

Do legalnych organizacji, opanowanych na tym terenie przez organizację komunistyczną [zaliczane] są przede wszystkim koła (hurtki) Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w powiecie kosowskim, poza tym nieliczne związki zawodowe. Działalność kół Towarzystwa Szkoły Białoruskiej była również dosyć aktywną i ograniczała się do urządzania przedstawień amatorskich, zabaw tanecznych itp., na których urządzano masówki i prowadzono akcję antypaństwową. Działalność ta była szczególnie ożywioną od czasu wyłonienia Tymczasowej Komisji Rządzącej Towarzystwa Szkoły Białoruskiej. Kolportowano nielegalne odezwy Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, uświadamiające masy o usiłowaniach grupy Ostrowskiego i Łuckiewicza do opanowania Towarzystwa Szkoły Białoruskiej. Na szczególną uwagę zasługuje zwołanie przez wymienioną komisję w Wilnie w dn. 25 III br. nielegalnej konferencji, na której omawiano sprawy likwidacji Towarzystwa Szkoły Białoruskiej przez rząd i przygotowania tej organizacji do pracy konspiracyjnej. Poza tym na tej konferencji postanowiono przeprowadzić akcję protestacyjną w związku z niedo-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

puszczeniem do Walnego Zjazdu w Wilnie, aresztowania delegatów, o zwolnienie z więzienia byłego posła Taraszkiewicza itp.

Wiosną br. zaobserwowano pojedyncze wypadki ucieczki do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich spośród komunistów. W maju br. na tym terenie zaczęły kursować pogłoski o budowie przez Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich nad Dnieprem olbrzymich rozmiarów fabryki i że w związku z tym Rosja potrzebuje setek tysięcy robotników. Na skutek tych pogłosek w końcu okresu sprawozdawczego stwierdzono masową ucieczkę młodzieży do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Ponadto otrzymano informacje, że Rosja przyjmuje komunistów tutejszych, posiadających dobrą opinię [...][c], których następnie kieruje do Moskwy do oddziałów OPU*[s]* na przeszkolenie.

W końcu nadmienić należy, że za pośrednictwem Komitetu Rejonowego Telechany w okresie sprawozdawczym nawiązał łączność z Komitetem Okręgowym Pińsk Komitet Rejonowy Berezki z siedzibą w Błudniu, powiatu prużańskiego.

Do aktywniejszych działaczy w tym terenie należą:

1) Ostaszenia Stefan z Bereźnicy, powiatu kosowskiego — sekretarz Komitetu Rejonowego Różana,
2) Jakucenia Michał z Hładysz, gminy kosowskiej — członek Komitetu Rejonowego Różana i kierownik grupy Sosnówka,
3) Radkiewicz Józef z Razmierek — członek Komitetu Rejonowego Kosów,
4) Sobol Michał z Białawicz — członek Komitetu Rejonowego Kosów,
5) Terespolski — szewc z Telechan, członek Komitetu Rejonowego Telechany,
6) Klimow Dymitry z Wygonoszczy — członek Komitetu Rejonowego Telechany,
7) Omielaszczuk Mojsiej — członek Komitetu Rejonowego Telechany,
8) Żyd im. Berko — członek Komitetu Rejonowego Hancewicze i inni, wymienieni w załączonym wykazie.

Z przejawów działalności zewnętrznej w tym terenie, poza wymienioną przy Komitecie Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Pińsk stwierdzono:

1 V br. we wsi Sieradowo, gmina Kosów, wywieszenie jednego transparentu.

8 V br. na ścieżce leśnej pomiędzy wsią Kruhowicze i Mielniki, powiatu łunnieckiego, znalezienie jednej ulotki komunistycznej. Ulotek tych miało być rozrzuconych więcej, jednak w czasie poszukiwań ich nie znaleziono.

11 V br. do posterunku Policji Państwowej w Kruhowiczach dostarczył mieszkaniec tejże wsi Hajcukiewicz Zachor 133 egz. odezw komunistycznych, znalezionych pod swą stodołą.

Stan jednostek organizacyjnych kompartii w poszczególnych powiatach administracyjnych przedstawia się następująco:

---

[c] Niewidoczny jeden wyraz dopisany między wierszami.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

A. Powiat brzeski

1. Miasto Brześć nad Bugiem

a) Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi — ustalonych 6 członków obsady

b) Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi — ustalonych 3 członków obsady

c) Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi — 3 członków ustalonych. W skład jego wchodzi 6 komórek: skórzana — 2 członków, drzewna — 3 członków, odzieżowa męska — 3 członków, odzieżowa żeńska — 3 członków, stolarzy — 3 członków i służących — 5 członków.

d) Komitet Miejski Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi — 4 członków. W skład jego wchodzą 3 komórki: odzieżowa — 5 członków, drzewna — 4 członków, skórzana — 2 członków.

Wpływy w oddziałach związków zawodowych: skórzanym — 50%, budowlanym — 50%, metalowców — 50%, włókienniczym — 100%, pracowników drukarskich — 20%, żydowskie szkoły rzemieślnicze — 5%, ukraińskie towarzystwa — 5%, Towarzystwo Kursów Wieczorowych dla Robotników Żydowskich — 10%, Zjednoczenia Szkół Żydowskich — 10% i Towarzystwo „Ort" — 5%.

2. Powiat brzeski

e) Komitety Podmiejskie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Puhaczewie — składy nieustalone, z komórkami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi we wsiach: Radwanicze Kościelne, Radwanicze Małe, Franopol i Podlesie — członkowie nieustaleni

Wpływy w czytelniach ukraińskich „Proświty" — 40 %, w Komitecie Rejonowym Sel-Rob Jedność — 75% i wśród miejscowych włościan.

f) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Domaczewie — ustalonych 2 członków. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi — ustalony 1 członek. Skład zarządu nieustalony. Komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży nieustalone. Ustalony 1 członek komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Leplówce.

Wpływy w bibliotece-czytelni „Proświta" — 30%, w Komitecie Rejonowym Sel-Rob Jedności w Leplówce — 95% i wśród miejscowych włościan.

Komitety Miejskie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży w Domaczewie — członkowie nie ustaleni. Komitety te podlegają Komitetowi Rejonowemu Domaczewo.

g) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Stradecz — ustalono 3 członków, członkowie Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży nieustaleni. Komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi we wsiach: Pryłuki — 3 członków, Stradeczu — 3 członków i Zbuninie — 3 członków.

Wpływy w „Proświcie" — 80%, w kooperatywach ukraińskich — 90% i wśród miejscowej ludności.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

h) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Czernawczyce — skład nieustalony. Komórki we wsiach: Czernawczyce — 2 członków, Pokry — 2 członków, Omelina — 4 członków, Iwacewicze — 2 członków, Podolesie — 3 członków, Bluwienicze — 3 członków, Sielachy — 6 członków.

Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Czernawczyce — skład nieustalony. Komórka we wsi Nieświło — 3 członków. Komórka w Turnie uległa likwidacji w marcu br.

Wpływy w „Proświcie" i kooperatywach — 50% i wśród miejscowej ludności.

i) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Łyszczyce — 3 członków. Komórki we wsiach: Szczytniki Małe — członków nie ustalono, Jackowice — 3 członków, Ponubiatycze — 3 członków, majątek Łyszczyce — 3 członków, Sycze — 2 członków, Neple — 4 członków, Niechołsty — 3 członków, Kozłowicze — 4 członków, Czelejewo — 3 członków.

Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Łyszczyce — skład nieustalony. Komórki we wsiach: Szczytniki Małe — [członkowie] nie ustaleni, Neple — 3 członków, Sucharewicze Duże — 3 członków, Niechołsty — 4 członków, Zapole — 3 członków i Kozłowicze — […][d] członków.

Wpływy w ukraińskich czytelniach-bibliotekach „Proświty" — 50% i wśród miejscowej ludności.

j) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wysokie Litewskie — skład nieustalony. Komórki we wsiach: Mykszyce — 3 członków, Raśna — 4 członków, Kowaliki — [członków] nie ustalono.

Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Wysokie Litewskie — skład nieustalony. Komórki [we wsiach]: Mykszyce — 3 członków, Raśna — 4 członków.

Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi — skład nieustalony. Dwie komórki — krawców i stolarzy — członkowie nieustaleni.

Komitet ten podlega Komitetowi Rejonowemu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Wpływy w związkach zawodowych — 50%, Zjednoczenie Szkół Żydowskich — 60% i wśród miejscowej ludności.

k) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wołczyn — 1 członek ustalony. Komórki: Zalesie — 3 członków, Orle — 3 członków, Złomyśle — 3 członków, Stawy — [członków] nie ustalono, Ogrodniki — [członków] nie ustalono, Kostary — [członków] nie ustalono, Wieliczkowicze — [członków] nie ustalono.

Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Wołczyn — skład nieustalony. Komórki: Zalesie — 4 członków, Orle — [członków] nie ustalono.

Dość znaczne wpływy wśród miejscowej ludności.

---

[d] Niewidoczna jedna cyfra.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

l) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży w Kamieńcu Litewskim — skład nieustalony. Ustalono jedną komórkę — 3 członków we wsi Krywlany. Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Kamieńcu Litewskim — skład nieustalony.

Komunistyczny Związek Młodzieży [w Kamieńcu Litewskim] — 3 członków. Komórki nie ustalono.

Wpływy w ukraińskich czytelniach-bibliotekach „Proświty" — 50%, w żydowskich związkach zawodowych — 50%, w Zjednoczeniu Szkół Żydowskich — 20% i wśród miejscowej ludności.

ł) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Małoryta — w stanie nieczynnym. Komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi: Zburaż — 2 członków, Lachowce — 1 członek, Osowa — 2 członków, Laski — 3 członków, Zamszany — 3 członków, Otłusz — 3 członków, Uzapelka — 3 członków, Łańska — 4 członków, futor Łożyce — 3 członków, futor Jabłeczno — 3 członków. Komórki z braku dyrektyw nieczynne.

Wpływy w ukraińskich bibliotekach-czytelniach „Proświty" — 40% i wśród miejscowej ludności.

Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Małoryta — 4 członków. Komórka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Małoryta — 4 członków.

Komitet Miejski Komunistycznego Związku Młodzieży — skład nieustalony.

Wpływ wśród Związku Zawodowego Odzieżowego — 50%.

m) komórka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi kolejowa — 3 członków ustalonych

n) komórki wojskowe — częściowo składy znane (bliższe dane posiadają władze wojskowe)

Razem w powiecie brzeskim kompartia liczy: Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 5 komitetów miejskich Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, z których jeden na prawach komitetu rejonowego — 4 podległe komitety rejonowe, 4 komitety miejskie Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, z których jeden na prawach komitetu rejonowego — 3 podległe komitety rejonowe, 1 Komitet Podmiejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży, 8 komitetów rejonowych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 7[e] komitetów rejonowych Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 55[f] komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i 16 komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 1 komórka kolejowa. Członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi ustalono 144[g], a Komunistycznego Związku Młodzieży 56.

---

[e] Prawidłowa liczba komitetów rejonowych to 8.

[f] Prawidłowa liczba komórek to 54.

[g] Prawidłowa liczba komórek to 148.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

B. Powiat kobryński

a) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kobryń — ustalonych 5 członków z komórkami: Andronowo — 7 członków, Chodosy — 2 członków, Bogusławicze — 1 członek, Litwinki — 1 członek, Szypowicze — [członków] nie ustalono, Suchowszczyce — 1 członek, Polatycze — 3 członków, Hućki — 1 członek, Batcze — 2 członków, Mazicze — 1 członek, Jakowszczyce — 6 członków, Prusk — 3 członków

Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Kobryń (siedziba w Legatach) — ustalonych 4 członków z komórkami: Kobryń — 1 członek, Andronowo — 7 członków, Chodosy — [członków] nie ustalono, Bogusławicze — [członków] nie ustalono, Litwinki — [członków] nie ustalono, Szypowicze — [członków] nie ustalono, Suchowszczyce — [członków] nie ustalono, Polatycze — 2 członków, Hućki — 2 członków, Batcze — 1 członek, Mazicze — [członków] nie ustalono, Jakowszczyce — 2 komórki — 12 członków, Prusk — 2 członków, Mielniki — 3 członków, Strychowo — 3 członków.

Wpływy w ukraińskich czytelniach-bibliotekach „Proświty" — 90%, w Sel-Rob Jedności — 100% i poważny wpływ wśród miejscowych włościan.

Komitet Miejski Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Kobryniu — 7 członków, komórek nie ustalono.

Wpływ w żydowskich związkach zawodowych — 75%.

b) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Żabinkowski (siedziba w Rokitnicy) — ustalonych 4 członków, z komórkami: w Rokitnicy — 6 członków, Saki — 4 członków, Stebrowo — 5 członków, Załuzje — 1 członek i Nowosady — [członków] nie ustalono oraz z powiatu brzeskiego komórki Oczki i Bujaki — członków nie ustalono

Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Żabinkowski — 3 członków z komórkami: 2 w Rokitnicy — 9 członków, 2 w Sakach — 12 członków, 2 w Stebrowie — 8 członków, Raczki — 4 członków, Stepanki — 5 członków, Życin — [członków] nie ustalono, Szczegliki — 5 członków, Bulkowo — 4 członków i Siechnowicze — [członków] nie ustalono, oraz z powiatu brzeskiego komórki: Oczki — 3 członków, Zbirogi i Chmielowo — członków nie ustalono.

Wpływy w ukraińskich czytelniach-bibliotekach „Proświty" i Sel-Rob Jedności — 100% oraz wśród miejscowego włościaństwa.

Razem kompartia liczy: 2 komitety rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 2 komitety rejonowe Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 1 Komitet Miejski Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi podległy Komitetowi Rejonowemu, 18[h] komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i 30 komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi. Ustalonych członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi 53, Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi 83[i].

[h] Prawidłowa liczba komórek to 19.

[i] Prawidłowy wynik to 97.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

C. Powiat prużański

W powiecie prużanskim struktura organizacyjna jest podzielona na grupy komórek. W pierwszych dniach lipca br. mają być utworzone Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z siedzibą w Błudniu i w Szeniach, w skład których wejdą: grupy komórek: Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Bereza Kartuska ([z] siedzibą w Błudniu) — 1 członek ustalony.

I grupa Błudeń z komórkami: Błudeń — 10 członków, Bereza Kartuska — 1 członek, Zarzecze — 1 członek, Niemowicze — 7 członków, Życzyn — 7 członków, Ogrodniki (powiat Kosów) — 1 członek i Strygin.

II grupa Osowce z komórkami: Osowce — 6 członków, Worożbity — 5 członków, Sosnówka — 1 członek, Olechnowicze — 3 członków, Malecz — 3 członków zawieszonych.

III grupa Zalesie z komórkami: Zalesie — 6 członków, Piniany — 1 członek, Chorewo — 1 członek, Rożkowicze — 1 członek, Smolanica — 1 członek, Krasne — 1 członek, Kruhłe — 2 członków, Turowszczyzna — 1 członek, Winice — 2 członków, Worotne — 4 członków, Orańczyce — 2 członków i Oleszany — 1 członek.

Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Prużana (siedziba w Szeniach) — 1 członek ustalony, z grupą komórek Szenie, z komórkami: Szenie — 12 członków, Prużana — 2 członków, Kociołki — 2 członków, Czachcze — 1 członek, Zarzecze — 1 członek, Sosnówka — 1 członek, Libja — 1 członek, Murawa — 1 członek.

Wpływy w Towarzystwie Szkoły Białoruskiej — 100% i w ukraińskich czytelniach-bibliotekach „Proświty" — 75%, w ukraińskich kooperatywach — 40%, w związkach zawodowych — 40% i wśród miejscowej ludności.

Razem komparia liczy: 2 komitety rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi (w stadium organizacji), 4 grupy komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i 32 komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Ustalonych 89[j] członków.

D. Powiat piński

1. Miasto Pińsk

a) Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi — 4 członków

b) Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi — skład nieustalony, z komórkami: 1) w fabryce zapałek — 4 członków, 2) Związek Zawodowy Robotników Stolarskich — 1 członek, 3) fabryka dykt Louriego — 1 członek, 4) bezrobotnych — 3 członków i 5) służących — 1 członek

c) Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi — 7 członków

d) Komitet Miejski Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi — skład nieustalony, z komórkami w fabryce zapałek, w Związku Zawodowym Robotników Odzieżowych, bezrobotnych — o nieustalonej liczbie

[j] Prawidłowy wynik to 91.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Istniała komórka wśród marynarzy, z którą jednak w kwietniu łączność zerwano, ze względów konspiracyjnych. Wpływy: w fabryce zapałek — 40%, w Związku Zawodowym Robotników Drzewnych — sekcja stolarska — 20%, w Związku Zawodowym Przemysłu Odzieżowego — 15%, w Związku Zawodowym Robotników Skórzanych — 10% i wśród bezrobotnych — 40%.

2. Powiat piński

e) [Komitet] Podmiejski Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z komórkami: Iwaniki, Halewo, Maziewicze, Wielatycze, Porzecze — obsada nieznana

f) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Stoszany z komórkami: Łahiszyn, Mokra Dąbrowa, Stoszany — obsada nieznana

Wpływy wśród miejscowej ludności:

Razem kompartia w powiecie posiada: Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 2 komitety rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 14 komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i 3 komórki Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi. Ustalonych członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi 14.

E. Powiat łuniniecki

Stan organizacji komunistycznych w powiecie przedstawia się następująco:

a) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Hancewicze — nieodbudowany, pozostały jedynie komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi: w mieście Kruhowicze — 3 członków, Ostrowiu — 1 członek i Deniskowiczach — 3 członków

b) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Luszcza — skład i komórki nieustalone

c) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Łachwa — 2 członków ustalonych, któremu podlega Komitet Podrejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Łachwa, z komórkami: Łachwa — 5 członków, Czerebasowo, Luboń, Mokrowo, Lubaczyn, Kożangródek i Dworce — skład i ilość członków nie ustalono

Wpływy w Związku Rzemieślników Żydowskich w Łachwie — 10%, Kożangródku — 20%, Leninie — 30%, w stowarzyszeniu „Tel-Chaj" w Łunińcu — 10% oraz wśród miejscowych włościan.

Razem kompartia w powiecie posiada: 3 komitety rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 2 rejkomy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 1 Komitet Podrejonowy z 10 ustalonymi komórkami. Ustalonych członków jest 14.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

F. Powiat stoliński

Stan organizacji komunistycznych w powiecie przedstawia się następująco:

a) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży w Stolinie — skład nieustalony, z komórkami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Stolinie i Rzeczycy nad Horyniem i komórką Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Stolinie — skład i ilość członków nie ustalona

Wpływy wśród miejscowych włościan — 30%, wśród młodzieży żydowskiej — 20%.

Komitet Podrejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Duże Orły — 5 członków, z komórkami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi: Małe Orły — 2 członków, Horodec — 2 członków, Ugolec — 5 członków, Choromsk — 1 członek, Tury — 2 członków, Ladziec — 4 członków, Dubieniec — 3 członków oraz komórkami Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Małych Orłach — 4 członków, Ladcu — [członków] nie ustalono, Horodcu — 1 członek i na chutorze Lisowicze — 2 członków.

Wpływ wśród miejscowej ludności.

Komitet Podrejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wysock — 4 członków, z komórkami: 3 w Wysocku — ilość członków nieznana, Rzeczyca Wasylowa — 5 członków, Złote — 10 członków, chutor Brodziec — 1 członek, chutor Chylin — 1 członek, Zadeń — 6 członków, Puźnia, Ludyń, Rudnia — ilość członków nieustalona.

Wpływ wśród miejscowej ludności.

Komórki w Radczycku, Kołodnem, Owsimirowie i Nieczatowie — ilość członków nieustalona.

Wpływ wśród miejscowej ludności.

Razem kompartia w powiecie posiada: 1 Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 2 komitety podrejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, 1 Komitet Podrejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, 24 komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i 5 komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi. Ustalonych członków 58.

G. Powiat drohicki

Stan organizacji komunistycznych w powiecie przedstawia się następująco:

a) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Rowinach — nieczynny. Obsada nieustalona, 6 komórek nieczynnych

b) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Motolu — ustalono 2 członków. Komórki i członkowie nieustaleni

c) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Janowie — 2 ustalonych członków. Komórki nieczynne i członkowie nieustaleni

Oba komitety rejonowe są w stadium organizacyjnym.

Wpływy: w Towarzystwie Kursów Wieczorowych (żydowskie) — 70%, Związek Rzemieślników Żydowskich — 60%, Hechauc-Pionier — 50%, na tartaku „Gorbur" — 20%.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

H. Powiat kosowski

Stan organizacji komunistycznej na terenie powiatu przedstawia się następująco:

a) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Różana (siedziba w Bereźnicy), w skład którego wchodzą dwie grupy komórek: a) Różana z komórkami: Różana, Bereźnica, Woroniłowicze, Łososin, Klepacze, Szczytno, Buźki, Kołozuby, Blizna i Bajki; b) Sosnówka z komórkami: Jundziłowicze, Hładysze, Darguże, Wielki Halik, Sosnówka, Mały Halik, Hrynkowszczyzna, Muziłowicze i Jarutycze

Ogółem Komitet Rejonowy Różana liczy ok. 75 członków.

b) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Kosów (siedziba we wsi Razmierki) — 3 członków ustalonych, z komórkami: Razmierki, Bycz, Sieradowo, Hoszczewo, Zapole, Białawicze, Olszanica, Kwasewicze, Jodczyki, Juraszki, Kulesze, Skuraty, Chodorki, Starozowszczyzna, Jukiewicze, Aleksiejki, Sienkiewicze, Ruda Kuszniery, Ozierce, Podstaryń, Borki i Lubiszczyce

Ogółem Komitet Rejonowy Kosów liczy ok. 110 członków.

c) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Telechany — 3 członków, w skład którego wchodzi Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Telechanach z 3 komórkami oraz komórki w Ozaryczach, Kruglewiczach, Wólce Telechańskiej, Wygonoszczy, Bobrowiczach, Dołdze, Wielkiej Haci, Kozikach, Giczycach, Galeńczycach, Jaglewiczach, Własowcach, Wólce Obrowskiej, Chodakach, Żytlinie, Korotczynie, Zybajłach, Jabłonce i Woli

Rejon ten liczy ok. 145 członków. Razem kompartia w powiecie posiada: 3 komitety rejonowe, 2 grupy komórek, 1 Komitet Miejski, 62[k] komórki i ok. 330 członków.

Wpływy: w Towarzystwie Szkoły Białoruskiej — 100%, w związkach zawodowych i dość duże wśród miejscowej ludności.

Komórka kolejowa w Iwacewiczach: ustalono 3 członków.

I. Powiat koszyrski

W powiecie koszyrskim jednostek organizacyjnych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi nie stwierdzono, natomiast we wsi Wielki Obzyr i innych w gminie Borowno istnieją komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy, podlegające wyższej jednostce organizacyjnej na terenie powiatu kowelskiego (województwo wołyńskie).

Nadto jednostkom organizacyjnym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na terenie województwa poleskiego podlegają jednostki organizacyjne Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na terenie powiatów: sarneńskiego (województwo wołyńskie), włodawskiego i bialskiego (województwo lubelskie).

[k] Prawidłowa liczba komórek to 63.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

J. Powiat sarneński

a) Komitet Rejonowy Sarny — skład i ilość komórek nie ustalono

b) Komitet Rejonowy Dąbrowica — 4 członków obsady z 6 komórkami na terenie gminy Dąbrowica, powiatu sarneńskiego i 13 komórkami na terenie gminy Wysock, powiatu stolińskiego

c) Komitet Rejonowy Klesów — 5 członków obsady z komórkami: 1) Klesów, obsada — 5 członków, 2) Klesów wieś — 8 członków, 3) Wydry — 10 członków i 4) Czudelka — 2 członków

K. Powiat włodawski

Komitet Rejonowy Włodawa — skład nieustalony, z komórek ustalono 1 w Przyborowie, powiatu brzeskiego.

L. Powiat bialski

Komitet Rejonowy Terespol — składu osobowego i ilości komórek nie ustalono.

Prócz Komitetu Rejonowego Terespol na terenie powiatu bialskiego istnieją komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, wchodzące w skład Komitetu Rejonowego Domaczewo i Stradecz na terenie powiatu brzeskiego. Ilości tych komórek nie ustalono.

W załączeniu przedkładam w 3 egz. wykazy składu osobowego wyższych jednostek organizacyjnych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi oraz niektórych aktywniejszych członków niższych jednostek organizacyjnych.

Za wojewodę
(–)

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki w Brześciu, sygn. 54, k. 21–33v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 11

1931 IX 25, Nowogródek. — Sprawozdanie Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego Urzędu Wojewódzkiego Nowogródzkiego dotyczące działalności partii komunistycznej na terenie województwa.

Poufne

W ślad za informacjami, zamieszczonymi w sprawozdaniu miesięcznym z dn. 9 IX br., dotyczącymi rozpowszechniania pogłosek i anonimów, wzywających ludność pod groźbą podpalenia osiedli do powstrzymania się od pracy w sąsiednich majątkach i osadach — zgłaszam wypadki rozpowszechniania określonych wyżej pogłosek i anonimów, obrazując w końcu sprawozdania całokształt aktualnych akcji kompartii.

Powiat nowogródzki

W dn. 9 IX br. w skrzynce pocztowej w Nowogródku znaleziono anonimową kartkę, zapowiadającą pożar na dzień 12 września — pożar ulicy Tatarskiej i części ulicy Piłsudskiego. Autor anonimu podpisał się: „Podpalacz Denisow 1". Dochodzenie w toku.

Z początkiem września stwierdzono, iż wersje w mającym nastąpić podpaleniu miasteczka Dworo[...][a] i Zdzięcioła oraz okolicznych wsi, które głosowały na listę Nr 1 — rozpowszechniał pomocnik pisarza, gmina Dworzec, Uhryń Władysław w ten sposób, że opowiadał o podrzuceniu pod tym urzędem listu z pogróżkami podpalenia wymienionych miejscowości. Uhryń nie przyznaje się do winy. Dochodzenie w toku.

W początkach września ustalono, iż mieszkaniec wsi Plechowa, gminy rajczańskiej, Bieniasz Piotr, rozpowszechniał wersje o podrzuceniu anonimu z pogróżką podpalenia zabudowań mieszkańca chutoru Zubkowo, gminy kuszelewskiej. Dochodzenie wraz z aktem oskarżenia zostało skierowane do urzędu prokuratorskiego.

Dn. 3 IX br. włóczęga bez stałego miejsca zamieszkania Kuryk Mikołaj ze wsi Mokrec, gminy wsielubskiej, rozpowszechniał niepokojące pogłoski w formie zapytań, skierowanych do mieszkańców wsi Niesutyczne, gminy horodeczańskiej: „Czy prędko będziecie panów rżnąć i czy są w okolicy częste pożary".

W nocy na 14 IX br. we wsi Bołotce, gminy szczorsowskiej, została podrzucona kartka z napisem: „Obywatele pamiętajcie od dnia dzisiejszego ani jedna dusza nie pójdzie do pana na roboty itd." Dochodzenie w toku.

Z początkiem września br. ustalono, iż mieszkaniec wsi Połuże, gminy korelickiej — Lisowski Paweł agitował przeciwko chodzeniu do pracy do folwarku na terenie gminy korelickiej oraz turzeckiej (powiatu stołpeckiego). Doniesienie skierowano do urzędu prokuratorskiego. Sąd Grodzki w Mirze wobec Lisowskiego zastosował areszt jako środek zapobiegawczy, Lisowski przyznał się do uprawiania

[a] Niewidoczna jedna litera.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

wymienionej agitacji i wskazał jako na wspólnika w niej mieszkańca wsi Kajszówka, gminy cyryńskiej — Antoniego Siergiejewa.

Dn. 9 IX br. mieszkaniec wsi Serwecz, gminy cyryńskiej, Jan Michałowski dostarczył policji znalezioną na swoim podwórzu kartkę o treści: „Towarzysze sielanie, nie chodźcie na roboty, nie puszczajcie synów i córek do dworów, domagajcie się zapłaty w wysokości 3 zł za 8 godz., a gdy będziecie chodzić i nie będziecie słuchać, będziemy palić wioski". Dochodzenie w toku.

Wg uzyskanych informacji konfidencjonalnych w dniach ostatnich jeden z działaczy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w rozmowie z informatorem oświadczył, że członkowie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w rejonie korelickim, powiatu nowogródzkiego, rozrzucają odezwy komunistyczne, nawołujące ludność do niechodzenia na roboty do majątków, osadników i kułaków, do nieuczęszczania do kościołów i cerkwi grożąc w przeciwnym razie podpaleniami. Zdaniem wspomnianego działacza akcja ta świadczy o tym, że „nadchodzi koniec faszystowskiej Polsce".

Dn. 13 IX br. mieszkaniec wsi Nowiny, gminy kuszelewskiej, Hdyn Jan dostarczył policji kartkę znalezioną na swoim podwórzu o treści: „Towarzysze i towarzyszki, nie płaćcie podatków, nie odbywajcie szarwarków, nie bądźcie tacy bojaźliwi, bierzcie widły, noże i uwalniajcie się od pańszczyzny, kto ma jaki karabin, to niech chowa, przyda się do waszej zemsty. Czerwoni dają 10 mln złota, ażeby postawić nas do pomocy. A wy towarzysze przyszykujcie dla siebie dobre konie i będziecie gonić ze swego kraju panów. Głosujcie za Nr 8, a my towarzysze za parę miesięcy będziemy się z wami widzieć. Będzie głosowanie 28 S…" (dalej nieczytelne)[b]. Wymieniona kartka była pisana ołówkiem chemicznym ręcznie w języku białoruskim. Dochodzenie na razie bez wyników.

Powiat stołpecki

Z początkiem września br. ustalono, iż mieszkanka miasteczka Turca, Sawiejko Helena, lat 65, rozpowszechniała pogłoski o znalezieniu anonimu, zapowiadającego podpalenie tego miasteczka z czterech stron. Dochodzenie przeciwko wymienionej skierowano do urzędu prokuratorskiego.

W dn. 1 IX br. mieszkaniec wsi Wierutowo, gminy turzeckiej — Wierzbicki Włodzimierz, rozsiewał pogłoski o podpaleniu zabudowań Jana Kościenia, mieszkańca tej wsi za przechowywanie zbiorów właścicielki folwarku Wierutowo.

W dn. 1 IX br. we wsi Tarasiewicze, gminy turzeckiej, znaleziono ulotkę pisaną drukiem maszynowym, literami łacińskimi w języku białoruskim o treści: „Wszędzie strajkują, strajkujcie i wy, za darmo nie chodźcie panom robić, ja chłopiec 17-letni zapalę cały świat".

We wsi Ladki, gminy turzeckiej, agitację przeciwko chodzeniu na roboty do majątku, połączoną z groźbą podpalenia, prowadził sołtys wymienionej wsi Jan Buśko, radny gminy turzeckiej. Wymieniony został złożony z urzędu stołpeckiego. Dochodzenie przeciwko wymienionemu w toku.

---

[b] Zapis zamieszczony w podstawie wydania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

W dn. 1 IX br. ludność wsi Wielkie Żuchowicze, wobec rozsiewanych pogłosek i gróźb wstrzymała się od pracy w majątkach.

W dalszym ciągu rozsiewane są pogłoski i pogróżki we wsiach Wielkie Łuki, Unichowo, Kryszyłowszczyzna, Korzewo, Małe Żuchowicze, [w] Krynkach i Niekraszewiczach, gminy żuchowickiej.

W dn. 3 IX br. we wsi Radziuki, gminy mirskiej, znaleziono anonim wzywający do niechodzenia na roboty do majątków i osad.

W dn. 4 IX br. we wsi Troszczyce, gminy żuchowickiej, znaleziono anonim o treści: „Zawiadamiam was naprzód ostatecznie zdecydowanie, żeby wasi wioskowi na roboty nie chodzili, a jeżeli nie zwrócą na to uwagi, to będą do cna spaleni od razu w 6 miejscach i nie myślcie, że ten papierek jest napisany na śmiech. Czerwony sztandar wyżej trzymajcie, bijcie swoich donosicieli wioskowych". Podpis — Iwan Rusak. Dochodzenie w toku.

W dn. 6 IX br. we wsi Unichowo, gminy tuchowickiej, znaleziono 5 anonimowych ręcznie pisanych ulotek, zawierających [wezwanie] do powstrzymania się od pracy w majątkach z zagrożeniem nieposłusznym wezwaniu — zemstą. Na jednej z ulotek było dopisane: „Śmierć obszarnikom".

Dn. 4 IX br. we wsiach Bronosowo i Czyżenowicze, gminy turzeckiej, znaleziono wyżej określone ulotki, grożące w razie przyjęcia pracy w osadach czy majątkach spaleniem wiosek.

W tym samym okresie, jak ustalono wywiadem, we wsiach Berezowcach i Ladkach, gminy turzeckiej, komuniści agitują za nieposyłaniem dzieci do szkoły grożąc zemstą podpalenia rodzicom, nie słuchającym tego wezwania, oraz grożąc wymordowaniem nauczycieli w wypadku, gdyby pisali doniesienia na nieuczęszczające dzieci do szkoły.

W dn. 7 IX br. nauczycielka Zahorska Maria ze wsi Berezowiec zdjęła z budynku szkolnego kartkę treści: „Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi zwraca się do członków tejże partii, ażeby nie dopuszczali ludność chodzić na roboty do panów, dosyć jej pracować na pana".

Z końcem sierpnia br. osadnik Ludwik Bartosz udzielił informacji, iż nieznany agitator rozrzucał z dachu autobusu, kursującego między Nowogródkiem a Stołpcami ulotki koloru białego i czerwonego, nawołując do niechodzenia na zarobki do panów i osadników oraz za niepłaceniem podatków, ponieważ w przyszłym roku wybuchnie wojna. Dochodzenie w toku.

Dn. 4 IX br. we wsi Siniawskiej Słobodzie, gminy derewieńskiej, na ścianie domu gospodarza tej wsi Kławsucia, znaleziono kartkę z groźbą podpalenia za pracę w majątkach.

Kartkę z takim samym wezwaniem i groźbą, znaleziono pod domem mieszkanki miasteczka Jeremicz, Elżbiety Caruk, mąż której zbiegł jako komunista do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Na skutek rozsiewania pogłosek i tych anonimów z obawy przed zemstą porzucili pracę stolarze zajęci u osadnika Sałaty Karola, zamieszkałego w rejonie jeremickim. Ponadto robotnicy przezeń zaangażowani i zajęci przy młóceniu zboża zo-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

stali w drodze powrotnej do domu napadnięci przez nieznanych mężczyzn, którzy chcieli ich pobić oraz zagrozili pewnym pobiciem, o ile nie porzucą pracy. Niepokój wśród osadników w tym rejonie na skutek tej agitacji i gróźb tym bardziej zwiększył się z chwilą, gdy dowiedzieli się o spaleniu budynków osadników w osadzie Kosy Dwór, powiatu nowogródzkiego.

Obok rozpowszechniania tych gróźb komuniści prowadzą agitację na terenie gminy jeremickiej i turzeckiej za niepłaceniem podatków i stawianiem oporu sekwestratorom przy ich ściąganiu. Wypadek takiego oporu miał miejsce w dn. 5 IX br. we wsi Pogorzełka, gdzie sekwestratorowi był stawiany bierny opór przez kobiety, podczas, gdy mężczyźni stali zgrupowani z daleka.

Na skutek tej agitacji wiele osób zbywa samowolnie zasekwestrowane przedmioty, oddane pod ich dozór, nie wpłacając równocześnie zaległych podatków.

Dn. 10 IX br. mieszkaniec folwarku Piaseczno, gminy mirskiej, Kot Mikołaj opowiadał robotnikom tegoż folwarku, że koło Baranowicz powstańcy białoruscy rozbili dwa pułki kawalerii polskiej, a w Puszczy Białowieskiej rozbili kompanię piechoty oraz, że wojsko polskie nie może sobie dać rady z powstańcami. Badany Kot przyznał się do winy wyjaśniając, że wiadomości te otrzymał od Hałaburdy Jana z folwarku Usza, gminy żuchowickiej. Dochodzenie w toku.

Powiat nieświeski

Dn. 15 IX br. do mieszkanki wsi Proście, gminy horodziejskiej, Huskowej, pracującej w polu podeszło 2 nieznanych mężczyzn, którzy pod groźbą spalenia wsi, zakazali mieszkańcom wsi Proście chodzić na robotę do majątku Proście. Wg przeprowadzonych wywiadów wymienionej wyżej Huskowej odgrażali się mieszkańcy wsi Małe Niedźwiadki, gminy żuchowickiej, powiatu stołpeckiego, Szymański Jan i Rokosz Jan, poszukiwani za rozrzucenie literatury komunistycznej.

W dn. 16 IX br. ekonom wsi Proście Walerian Michałowski doniósł, że zajęte u niego sezonowo robotnice Matrona Jackiewiczówna i Matrona Nieścierówna porzuciły pracę z obawy przed zemstą komunistów.

Mając na uwadze powyżej opisane wypadki komunistycznej akcji za powstrzymaniem robotników rolnych od pracy w majątkach i osadach przy pomocy stosowania terroru groźby podpalenia oraz wypadki rozszerzania tego terroru tu i ówdzie i na inne akcje komunistyczne — należy podkreślić:

1) że akcje te uległy ostatnio do pewnego stopnia odprężeniu do czego w znacznej mierze przyczyniło się ogłoszenie o wprowadzeniu sądów doraźnych oraz utworzenie z dn. 15 IX br. specjalnych rejonów wywiadowczych celem zduszenia opisanej wyżej akcji w zarodku. Pismo zarządzające co do utworzenia tych rejonów przedkładam w załączeniu.

Równocześnie w tym samym celu zostało wydane starostom załączone zarządzenie w kierunku pogłębienia wywiadów oraz wejrzenia w stosunki między pracodawcami a robotnikami, które w wielu wypadkach są nienormalne i jako takie stanowią podatne podłoże do określonej wyżej agitacji komunistycznej.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

2) że kompartia zasadniczo nie uskutecznia swych gróźb podpalenia w sposób widoczny, skutkiem czego jej wyżej opisana akcja nosi raczej cechę dywersji moralnej zarówno w stosunku do właścicieli majątków, osad i kułaków, jak i ludności samej, którą w niektórych gminach powiatu nowogródzkiego i stołpeckiego kompartia potrafiła sterroryzować. Fakt ostatni jest bardzo niepokojący, gdyż dzięki terrorowi kompartia uzyskała najbardziej dla niej z punktu widzenia jej działalności — pożądane umasowienie wyżej określonej akcji oraz możność rozszerzenia tego terroru i na inne akcje, na co zresztą wskazywałyby wypadki stosowania pogróżek podpalenia również w stosunku do prowokatorów i wioskowych donosicieli, w stosunku do rodziców posyłających dzieci swych do szkół polskich, do nauczycieli sporządzających doniesienia na nieposyłane dzieci do szkoły oraz wobec osób, opornie ustosunkowujących się do komunistycznej akcji, wzywającej do niepłacenia podatków itp.

Jak wspomniałem wyżej, kompartia zasadniczo nie uskutecznia swoich gróźb podpalenia osiedli względem poszczególnych gospodarzy, gdyż nie chodzi jej o niszczenie włościan białoruskich, ale o wprzęgnięcie ich przy pomocy terroru do aktualnych swych akcji celem tych umasowienia.

Do prowadzenia właściwej dywersji, a więc palenia dworów, folwarków, osadników, kułaków i innych aktów dywersyjnych kompartia nie czuje się jeszcze na siłach, choć tu i ówdzie zaprawia swoich członków, a zwłaszcza bezpartyjny aktyw do tej akcji dywersyjnej, trudno jest bowiem oprzeć się przypuszczeniu czy sugestii, że niektóre z pożarów i zdarzeń mają swoje źródło w agitacji komunistycznej.

Prowadzone dochodzenia co do niektórych pożarów nie ustalają podpalenia przez członków kompartii, ale też nie osłabiają podejrzeń co do komunistycznego ich charakteru tym bardziej, że kompartiia wg uzyskanych informacji powoduje tylko pożary tych osad, kułaków i dóbr obszarników, właściciele których są skłóceni ze sobą, względnie ludnością okoliczną, aby w ten sposób pozorami osobistej zemsty odwrócić podejrzenie od kompartii.

Na akcję pożarową kompartii wskazują pośrednio jej okólniki i treść kolportowanej literatury.

Celem zilustrowania trudności nastręczających się w ustalaniu charakteru niektórych pożarów — podaję najważniejsze z nich:

W dn. 11 IX br. w osadzie Przesliczka, gmina Szczorse, spalił się chlew i stodoła na szkodę Pieślakowej Antoniny, żony osadnika cywilnego. W stodole spaliły się tegoroczne zbiory oraz narzędzia rolnicze na ogólną sumę 13.000 zł. Budynek był ubezpieczony na sumę 1.530 zł. Podejrzenie o podpalenie pada na Rutkowskiego Jakuba, służącego Pieślakowej.

Dn. 12 IX br. w majątku Zubartowszczyzna, gminy zdzięciolskiej, powiatu nowogródzkiego, powstał pożar, który strawił na szkodę Domejko Aleksandry i jej sukcesorów Pematowskiej Bronisławy, Domejkow Henryka, Zofii i Leona oraz Sewerynowej Józefy stodołę drewnianą i oborę wraz ze zbożem, narzędziami rolniczymi i 8 szt. bydła. Straty wynoszą 65.000 zł, asekuracja całego majątku wynosiła 47.000 [zł]. Podejrzany o podpalenie jest były fornal tego majątku Aleksy Otrowski, który w związku z dochodzeniem został zatrzymany.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

W nocy na 13 IX br. nieznani sprawcy podpalili 2 stogi zboża na szkodę właściciela majątku Nowe Dziewiątkowicze, powiatu słonimskiego, Olgierda Sliźnia. Straty wynoszą 4.500 zł. Wysokość asekuracji nieznana z powodu nieobecności na miejscu właściciela.

W nocy na 10 IX br. z nieustalonych przyczyn spaliła się stodoła ze zbiorami na szkodę osadnika cywilnego właściciela osady Hulicze, gminy niehniewickiej, powiatu nowogródzkiego. Straty wynoszą 4.000 zł, suma asekuracyjna 3.000 [zł].

Dn. 19 IX br. we wsi Gieniusze, gminy wsielubskiej, powiatu nowogródzkiego, spaliła się na szkodę gajowego lasów hrabiego O'R[o]urke-Malewskiego stodoła ze zbiorami. Strata wynosi 3.300 zł, asekuracja 800 zł. O podpalenie jest podejrzany mieszkaniec wsi Gienusze — Kisły Stanisław.

Dn. 6 IX br. powstał pożar w młynie należącym do Garmizy Gieśli w miasteczku Rubieżewiczach, powiatu stołpeckiego. Pożar ugaszono, młyn wraz z maszynami przedstawia wartość 40.000 zł a był asekurowany na sumę 7.500 zł, zachodzi podejrzenie zbrodniczego podpalenia.

W nocy na 9 IX br. powstał pożar w osadzie Mościszcze, gminy dokudowskiej, powiatu lidzkiego, który zniszczył stodołę ze zbiorami. Zachodzi podejrzenie podpalenia ze strony mieszkańców miasteczka Dokudowa Kosiaka Eliasza i Slepary Aleksego, którzy uprzednio mieli się odgrażać poszkodowanemu podpaleniem.

Dn. 6 IX br. z nieustalonych przyczyn spalił się młyn wodny w chutorze Ostrowo, gminy starowiejskiej, powiatu słonimskiego, na szkodę Demickiej Demiamy oraz gospodarzy z okolicznych wsi, których zboże znajdowało się w tym czasie w młynie. Straty wynoszą 5.000 zł, sumy asekuracyjnej nie ustalono.

Dn. 16 IX br. spaliła się stodoła wraz ze zbożem na szkodę osadnika wojskowego w osadzie Niehniewicze, tejże gminy, powiatu nowogródzkiego, Jóźwiaka Stanisława. Straty wynoszą 3.000 zł, asekuracja zaś 700 zł.

Dn. 16 IX br. w osadzie Malowszczyzna, gminy horodziejskiej, powiatu nieświeskiego, z nieustalonych przyczyn spaliła się stodoła ze zbożem na szkodę Chałmockiej Ewy.

W miejscowości Feliksowo, w majątku Kraszewskiej i Wierzbowskiej został postrzelony w pierwszej połowie września br. stróż nocny podczas pilnowania stodoły ze zbiorami.

W dn. 18 IX br. nieznany sprawca podpalił kaplicę prawosławną we wsi Sieliszcze, gmina Horodeczno, powiatu nowogródzkiego, tę samą co do której rozpowszechniano w miesiącu sierpniu pogłoski, iż ma zostać spaloną, a w kilkanaście dni później znaleziono w strzelinie tej kaplicy knot i pudełko zapałek. Kaplicę tę podpalono mimo pilnowania jej przez wartę nocną, pełnienie której zostało zarządzone przez starostę powiatowego. Pożar został spowodowany przez zapalenie nagromadzonej przez sprawców słomy na niezamkniętym ganku tej kaplicy, przy czym stwierdzono, że słoma była noszona spod stodoły Jana Sawickiego. Nocy krytycznej wyznaczeni do pilnowania kaplicy byli mieszkańcy wsi Sieliszcze Jacuk Bazyli, lat 25 i Apanas Afanazy, lat 32. W dochodzeniu stwierdzono, iż wymienieni z obawy przed ewentualnym napadem na nich ze strony podpalaczy, warty przy kaplicy

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nie pełnili. Fakt spalenia tej kaplicy w opisanych wyżej okolicznościach wskazuje, mimo wszystko, na planowaną komunistyczną akcję podpaleń.

W nocy na 13 IX br. we wsi Łyntupy, gminy sobotnickiej, powiatu lidzkiego, z nieustalonych na razie przyczyn spalił się dom mieszkalny, zabudowania gospodarskie z inwentarzem martwym, spichlerz, 2 krowy, 1 koń, 1 szt. nierogacizny na szkodę Szczytno Franciszka. Straty wynoszą 4.000 zł. Suma asekuracyjna 3.700 zł. Przy gaszeniu pożaru brała udział straż ogniowa ze wsi Kledniki, gminy lipniskiej, powiatu lidzkiego. W czasie gaszenia mieszkańcy wsi Łyntupy Szczytno Stefan, syn Piotra, ze swymi szwagrami Szczytno Stefanem, Szczytno Józefem i Puczko Franciszkiem nie dopuszczali do gaszenia ognia, rzucali się na strażaków z kamieniami i pobili ich kijami, powodując w ten sposób wycofanie się strażaków z akcji ratowniczej i porzucenie przez nich narzędzi pożarniczych. Po przybyciu policji na miejsce pożaru straż ogniowa podjęła dalszą akcję. Winnych przeszkadzania w gaszeniu pożaru pociągnięto do odpowiedzialności.

Fakt powyższy przemawiałby za przypuszczeniem, iż wiele pożarów ma swoje źródło w agitacji kompartii łączącej tę akcję częstokroć z korzyścią poszkodowanych pożarem; nie wykluczam bowiem możliwości, iż czynniki wywrotowe prowadzą agitację w kierunku samopodpalania w wypadkach, gdy to przynosi poszkodowanym korzyści w formie sum asekuracyjnych.

Należy także podkreślić, że na konto akcji pożarowej kompartii, istniejącej w opinii ludności, bez wątpienia — niektóre osoby we własnym interesie rozpuszczają pogłoski o mających nastąpić pożarach bądź też podpalają własne zabudowania licząc, iż podejrzenie podpalenia zostanie skierowane na członków kompartii. Przykładem względnie wyrazem tego zjawiska były następujące fakty:

W miesiącu sierpniu br. gospodyni majątku Nakryszki, gminy Zdzięcioł, powiatu nowogródzkiego, Zgliczyńska Zofia puszczała w obieg pogłoski o mającym nastąpić spaleniu wymienionego majątku. Zgliczyńska usiłowała w ten sposób skierować podejrzenie na fornala wymienionego majątku i spowodować jego zwolnienie.

Fornale majątku Skobejki jak również majątku Lebioda Wielka, powiatu szczuczyńskiego, podrzucili anonimy z groźbą podpalenia wymienionych majątków również w celach osobistych, pragnęli oni w ten sposób wymóc lepsze traktowanie oraz jednocześnie zabezpieczyć się przed grożącym im zwolnieniem z pracy. Anonimy były sporządzone przez dzieci fornali wspomnianych majątków.

Akcja władz bezpieczeństwa prowadzona w miesiącu lipcu, sierpniu i wrześniu w kierunku stwierdzenia charakteru pożarów i gróźb anonimowych — jak wyżej wspomniałem — nie doprowadziła do ustalenia komunistycznego charakteru pożarów. Panowie starostowie wypowiedzieli się, że przyczyną pożarów, poza nieostrożnym obchodzeniem się z ogniem, wadliwą budową kominów, przez zemstę osobistą — była wysoka premia asekuracyjna, która jakkolwiek znacznie zmniejszana, obecnie wobec wielkiego braku gotówki, złego stanu materialnego rolników, konieczności stawiania względnie przestawiania budynków, znacznych udogodnień dla pogorzelców przy zakupie budulca z lasów państwowych, wreszcie taniości robocizny — przedstawia, mimo wszystko, korzystny interes dla ubezpieczonych.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

W związku z całą treścią powyższego sprawozdania nasuwa się pytanie, kto, kiedy i jak zapoczątkował i zorganizował opisaną wyżej akcję kompartii oraz akcję za powstrzymaniem robotników rolnych od pracy w majątkach, niepłaceniem podatków, stawianiem oporu przy ich ściąganiu — oraz dlaczego właśnie w dobie obecnej prowadzi wymienioną akcję przy pomocy groźby podpalenia organizacja komunistyczna, która mimo propagowania w swojej literaturze wspomnianych akcji od kilku lat, przecież dotąd nie potrafiła pchnąć tych akcji na tory realizacji; odpowiedź na pierwsze pytanie streszcza się w nazwisku działacza białoruskiego, którym jest Aniskowicz. Wymieniony właśnie przebywając i ukrywając się w miesiącu czerwcu, lipcu i sierpniu na terenie powiatu nowogródzkiego, a częściowo i stołpeckiego, w charakterze delegata Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi zapoczątkował i następnie zorganizował akcję o charakterze dywersji moralnej, wyrażającą się najpierw w formie rozsiewania pogłosek o podpaleniach, następnie stosowania gróźb podpalenia, w akcji ogałacania majątków, folwarków i osad w porze zbiorów z robotników rolnych. Aniskowicz zabiegał również usilnie w kierunku wywołania masowego oporu przeciwko ściąganiu podatków i agitował za niepłaceniem tychże.

Dla uwypuklenia charakteru działalności Aniskowicza i roli jakiej się podjął z ramienia kompartii i czynników wrogich państwu [polskiemu], podaję uzyskane o nim dane, wykonując tym samym polecenie ministerstwa z dn. 3 IX br.

Aniskowicz Teodor, wzrost niżej średni, szczupły, blond włosy czesane do góry, twarz blada, bez zarostu, oczy niebieskie, nos cienki, proporcjonalny, wargi cienkie, broda nieco spiczasta, czoło niskie, nogi małe kabłąkowate. Włada językami: polskim, białoruskim, rosyjskim, ukraińskim, czeskim i niemieckim. Ubrany w miękki kapelusz filcowy koloru szarego, granatową marynarkę, takąż kamizelkę, spodnie sportowe koloru ciemnoszarego w kratkę czarno-żółtą, chodził najczęściej w pończochach wełnianych, koloru szarego, buciki sportowe wyrobu czeskiego, koloru ciemnobrązowego z białym obszyciem, syn Leona i And[…][c]li, urodzony w roku 1904 we wsi Słoboda, gminy lubczańskiej, powiatu nowogródzkiego, zamieszkuje obecnie w Wilnie. Aniskowicz ukończył gimnazjum białoruskie w Nowogródku w 1923 r. i wyjechał drogą nielegalną do Pragi czeskiej, gdzie ukończył politechnikę, otrzymał tytuł inżyniera elektrotechnika, w miesiącu zaś maju 1931 r. powrócił do domu.

Aniskowicz w czasie pobytu w Pradze czeskiej obracając się niezawodnie w kołach wrogiej Polsce młodzieży ukraińskiej i białoruskiej, prawdopodobnie miał styczność z działaczami Kominternu, a może i z wojskową organizacją ukraińską oraz jej obecnym protektorem i w związku z tym musiał otrzymać na odjezdnym szczegółowe instrukcje co do zainicjowania i zorganizowania na terenie Zachodniej Białorusi analogicznej akcji, jakiej widownią była Małopolska Wschodnia. Prawdopodobnie w związku z tym Aniskowicz wróciwszy w maju br. na teren powiatu nowogródzkiego od razu przystąpił do poruczonej mu akcji, w tym celu nawiązał

[c] Niewidoczna jedna litera.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

kontakt z działaczami kompartii oraz członkami Tymczasowej Komisji Pełnomocnej Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w Wilnie, gdzie następnie po zlikwidowaniu przez władze bezpieczeństwa aktywu komunistycznego w Tymczasowej Komisji Pełnomocnej w początkach lipca br. — został z ramienia Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi delegowany jako mąż zaufania wraz z Martuszewiczem i Weweleckim do Głównego Zarządu Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w Wilnie. Aniskowicz odbudowując w ten sposób aktyw w tym zarządzie, energicznie wziął się do pracy w Towarzystwie Szkoły Białoruskiej w myśl wskazówek Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, przy czym występował pod fałszywym nazwiskiem Oleszkiewicza.

Charakterystycznym dla działalności Aniskowicza było zacieranie różnicy między członkami Towarzystwa Szkoły Białoruskiej a kompartią, gdyż Aniskowicz na organizowanych przez siebie zebraniach traktował członków tych organizacji na równi i poruczał jednym i drugim te same zadania do wykonania.

Całość działalności Aniskowicza w wymienionych miesiącach była duża ilościowo, a zwłaszcza jakościowo, po rozszyfrowaniu bowiem Aniskowicza jako działacza okazało się, że był on głównym motorem przy prowadzeniu w miesiącu czerwcu, lipcu i sierpniu wszystkich akcji komunistycznych, spowodował on ożywienie się i to znaczne, działalności wywrotowej na terenie powiatów nowogródzkiego, stołpeckiego i częściowo nieświeskiego i wszystkie ważniejsze przejawy tej działalności inicjował i organizował występując już to w charakterze instruktora Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, już to w Tymczasowej Komisji Pełnomocnej Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w Wilnie, względnie w charakterze delegata Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, mianowicie:

1. Aniskowicz spowodował odbycie się w dn. 31 V br. w lesie pod Nowogródkiem zebrania członków Towarzystwa Szkoły Białoruskiej jak również działaczy kompartii, na którym referował po raz pierwszy sprawę niepłacenia podatków, niewykonywania szarwarków, niesłuchania władz, niekupowania rzeczy z licytacji przeprowadzonej w związku ze ściąganiem podatków i innych należytości, agitował za składaniem pisemnych protestów przeciw stosowaniu względem Towarzystwa Szkoły Białoruskiej represji, za zwolnieniem więźniów politycznych i polecił wybierać w każdym rejonie kompartii po dwóch mężów zaufania, stanowiących specjalne komitety, za pomocą których Aniskowicz rozwijał następnie swoją działalność i zamierzał popchnąć element wywrotowy do masowych demonstracji. Ponadto Aniskowicz zapowiedział na wspomnianym zebraniu przyjście Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w odpowiedniej chwili Białorusinom do pomocy (omówiono w sprawozdaniu periodycznym za miesiąc maj br.).

2. Obudził zdecydowanie pociągającym sposobem pracy datujący się od miesiąca czerwca br. ruch od dołu (omówiono w sprawozdaniu periodycznym za miesiąc czerwiec br. w ustępie: „Sytuacja ogólna" i „Ruch wywrotowy"), spowodował znaczne ożywienie działalności organizacyjnej kompartii i skonsolidował jej szeregi na terenie powiatów nowogródzkiego i stołpeckiego.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

3. Spowodował silne rozwinięcie się akcji technicznej kompartii na wymienionym terenie, zaprzęgając do niej, jak również do pracy propagandowej byłych uczniów białoruskiego gimnazjum w Wilnie, Nowogródku i Klecku, jak również pewną ilość uczniów białoruskiego gimnazjum w Nowogródku i Klecku w okresie ferii letnich; tym właśnie tłumaczy się wybitny udział wspomnianych uczniów w akcji technicznej kompartii w związku z akcją komunistyczną 1 VIII br.

4. Ożywił również na terenie powiatu stołpeckiego działalność Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, która m.in. wyraziła się w odbyciu zjazdu członków Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w dn. 1 VI br. w Mirze, powiatu stołpeckiego. Zjazd zorganizował Okręgowy Zarząd Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w Mirze. Na zjeździe podkreślono konieczność podtrzymania rozwoju nacjonalizmu białoruskiego, pomimo stosowanych represji względem Towarzystwa Szkoły Białoruskiej przez władze, omówiono wyszkolenie objazdowych instruktorów Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, uchwalono protest przeciwko aresztowaniu członków Tymczasowej Komisji Pełnomocnej Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w Wilnie oraz przeciw represjom stosowanym względem kulturalno-oświatowej działalności Towarzystwa Szkoły Białoruskiej. Ponadto uchwalono rozpocząć akcję w kierunku masowego składania deklaracji o szkołę białoruską (omówiono w sprawozdaniu periodycznym za miesiąc maj br. dn. 9 VI br. w ustępie „Ruch wywrotowy" str. 7).

5. Aniskowicz usiłował również popchnąć komorganizację, członków Towarzystwa Szkoły Białoruskiej oraz przez nich zaagitowany wywrotowy element bezpartyjny — do urządzenia w Koreliczach, powiatu nowogródzkiego, masowej demonstracji komunistycznej w dn. 15 VII br. (omówiono w sprawozdaniu periodycznym za miesiąc lipiec br. w ustępie „Ruch wywrotowy" str. 4); była to ta sama demonstracja, która nie doszła do skutku z powodu sparaliżowania przez władze bezpieczeństwa przygotowań do niej — a o której pisały następnie gazety komunistyczne, mianowicie organ prasowy Komitetu Centralnego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi „Młody bojownik" i gazeta „Sowiecka Białoruś" (omówiono w sprawozdaniu periodycznym za miesiąc sierpień br. w ustępie „Działalność organizacyjna i propagandowa kompartii" na str. 19).

6. Odnośnie Towarzystwa Szkoły Białoruskiej Aniskowicz przyczynił się głównie do zorganizowania obchodu pięciolecia Hromady i związanej z nią akcji rozprzedaży medalioników z podobizną Taraszkiewicza, pragnąc w ten sposób przez nawiązanie do popularności Hromady i Taraszkiewicza pociągnąć szerszy ogół, celem wykorzystania go następnie do umasowienia aktualnych akcji kompartii (omówiono w sprawozdaniu periodycznym za miesiąc sierpień br. w ustępie „Działalność kompartii na odcinku Towarzystwa Szkoły Białoruskiej" str. 1).

7. Po takim przygotowaniu gruntu Aniskowicz przystąpił do organizowania najważniejszej, z punktu widzenia kompartii w dobie obecnej, akcji, mianowicie akcji o charakterze dywersji moralnej i sabotażu ekonomicznego.

Pierwszym przejawem tej akcji było zorganizowanie i odbycie w dn. 15 VIII br. zebrania rejkomu kompartii Niesutycze, powiatu nowogródzkiego, w którym wzięli udział również działacze kompartii z powiatu stołpeckiego. Na zebraniu tym

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Aniskowicz referował organizowanie oporu przy egzekucjach podatkowych, organizowanie i prowadzenie akcji za powstrzymaniem robotników rolnych od pracy w majątkach i osadach, nawoływał do niepłacenia podatków (omówiono w sprawozdaniu periodycznym za miesiąc czerwiec br. w ustępie „Działalność organizacyjna i propagandowa kompartii" str. 4 pkt. 4 i w ustępie „Akcja o charakterze sabotażowym" str. 1 i 2).

W wyniku tej ostatniej akcji pojawiły się prawie masowe na terenie powiatu nowogródzkiego i stołpeckiego anonimy, początkowo zawierające zapowiedź palenia określonych w anonimach osiedli, następnie zaś rozpowszechniano wersje i podrzucano anonimy z pogróżkami podpalenia, skierowanymi już pod adresem poszczególnych gospodarzy i całych osiedli, gdyby te ośmieliły się przyjąć pracę w majątkach i osadach.

Charakter tej akcji daje się określić dokładnie, mając na uwadze nie tyle jej przejawy ale raczej ostatnie wydane okólniki kompartii, kolportowane odezwy oraz hasła wypisane na wywieszonych ostatnio sztandarach, jak również całą literaturę kompartii, powstałą około zagadnienia dywersji i ruchu partyzanckiego na Zachodniej Białorusi.

W tej też określonej wyżej literaturze wspomniana akcja posiada swoje uzasadnienie, o czym wspomnę szerzej w następnym sprawozdaniu specjalnym.

Zapoczątkowana przez Aniskowicza opisana wyżej akcja w dobie obecnej tłumaczy się z punktu widzenia kompartii — dzisiejszą sytuację nie tylko w Polsce ale i w całym świecie. Z sytuacją tą Komintern i jego sekcje wiążą wielkie nadzieje na rychłe dojrzenie tej sytuacji do stadium rewolucyjnego.

Za wojewodę
Za Naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego
(–) (F.B.*[s]* Knapp)

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki Nowogródzki, sygn. 39, k. 13–22v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 12

1932 IV 9, Wilno. — Sprawozdanie wojewody wileńskiego do Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczące działalności komunistycznej prowadzonej na terenie województwa wileńskiego oraz planowanej akcji likwidacyjnej członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Tajne. Bardzo Pilne

Dywersja a likwidacja

W wykonaniu polecenia z dn. 23 III br. donoszę, że cały materiał informacyjny, dotyczącej możliwej na terenie województwa wileńskiego akcji dywersyjnej został zgrupowany, wskazuje on, że przygotowania w tym kierunku czynione są przez organa wywrotowe na terenie powiatów święciańskiego i postawskiego.

Celem dokładnego zorientowania się w posiadanym materiale informacyjnym oraz dla ustalenia planu przeciwdziałania, odbyła się w tutejszym Urzędzie Wojewódzkim w dn. 6 IV br. pod przewodnictwem Naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa konferencja Kierowników Wydziałów Śledczych, w której wzięli również udział panowie wiceprokurator Sądu Apelacyjnego, prokurator Sądu Okręgowego w Wilnie, wiceprokurator do spraw politycznych Sądu Okręgowego w Wilnie, komendant wojewódzki Policji Państwowej oraz naczelnik Urzędu Śledczego.

Na konferencji tej tak naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa jak i prokurator Sądu Okręgowego w Wilnie udzielili kierownikom Wydziałów Śledczych wskazówek i instrukcji, dotyczących akcji przeciwdywersyjnej w ogólności, zaś w szczególności kwestii unieszkodliwienia tych jednostek organizacyjnych kompartii i poszczególnych działaczy, którzy mogą wziąć udział w omawianej akcji.

Likwidacja przeprowadzona zostanie w ciągu miesiąca kwietnia, przy czym do dn. 10 IV br. organa Policji Państwowej przekażą władzom prokuratorskim w trybie art. 241 kpk. całkowity, posiadany przez siebie materiał dotyczący jednostek organizacyjnych kompartii i poszczególnych działaczy podlegających unieszkodliwieniu.

W tymże terminie przekazany będzie władzom prokuratorskim przez starostów powiatowych w trybie art. 240 kpk. materiał dowodowy, posiadany przez starostwa. W ten sposób, opierając się na przekazanym materiale, kierownictwo akcją likwidacyjną obejmą władze prokuratorskie.

Posiadany materiał informacyjny, jak już zaznaczyłem, wskazuje na możliwość akcji dywersyjnej na terenie powiatów święciańskiego i postawskiego, w związku z tym na terenie tych powiatów będzie przeprowadzona likwidacja.

Na terenie powiatu święciańskiego akcja dywersyjna ściśle związana jest z akcją wywrotową. Najbardziej aktywnym w akcji komunistycznej obecnie jest rejon świrski, który — wg posiadanych informacji — na terenie powiatu święciańskiego jest obecnie też jedynym rejonem ubojowionym. Szczególnie niebezpieczną jest drużyna samoobrony w Konciniętach, której niektórzy członkowie posiadają broń.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

W związku z tym unieszkodliwieni będą następujący członkowie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w rejonie Świr (gminy Świr i Szemietowszczyzna):

1) Sołomiak Bencjan — Świr, sekretarz Komitetu Rejonowego,
2) Szuster Abram — Świr,
3) Mackin Judel — Świr,
4) Chodos Berel — Świr,
5) Świrski Mowsza — Świr,
6) Silewicz Mieczysław — Świr,
7) Wajner Lejba — Świr,
8) Joffe Mojżesz — Świr,
9) Samko Michał, wieś Korki, gminy świrskiej,
10) Wierzbicki Stanisław — Konstantynów,
11) Bakuło Leon — Koncinięta, gmina Szemietowszczyzna,
12) Radjon Antoni — Koncinięta, gmina Szemietowszczyzna,
13) Popiek Władysław — Koncinięta, gmina Szemietowszczyzna,
14) Skakun Wiktor — Koncinięta, gmina Szemietowszczyzna,
15) Popiel Konstanty — Koncinięta, gmina Szemietowszczyzna,
16) Kumiszczo Franciszek — Koncinięta, gmina Szemietowszczyzna,
17) Łomoć Jan — Janiewicze, gmina Szemietowszczyzna,
18) Moroz Michał — Janiewicze, gmina Szemietowszczyzna,
19) Zdanko Bronisław — Pomosze, gmina Szemietowszczyzna,
20) Zbrodygo Piotr — Pomosze, gmina Szemietowszczyzna,
21) Krawacka Katarzyna — Malinówka, gmina Kobylnik,

oraz 22) Morożko Justyn z Wiszniewa, powiatu wilejskiego, który utrzymuje kontakt z Konciniętami.

Co do wszystkich wyżej wymienionych, posiadany jest tylko materiał informacyjny (konfidencjonalny); rewizje u nich przeprowadzone zostaną w okresie przygotowań do akcji pierwszomajowej i konkretny materiał dowodowy stanowić będą wyniki rewizji.

Na terenie powiatu postawskiego możliwość akcji dywersyjnej istnieje na terenie gmin Kobylnik i Miadzioł. Ostatnio uzyskane zostały informacje konfidencjonalne, że na terenie wspomnianych gmin w przyśpieszonym tempie tworzona jest organizacja dywersyjna i że organizuje ją mieszkaniec wsi Pasynki, gminy kobylnickiej, Jan Łapcik wg wskazówek niejakiego Zepina vel Zempina, który podobno zamieszkuje na terenie powiatu wilejskiego, lecz stale jest w podróży, ostatnio ps. Zepin wyjechał po dalsze wskazówki do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i powrót jego miał nastąpić w okresie od 5 do 10 IV br. Wspomniany Jan Łapcik utrzymuje kontakt z niejakim Antonim Szapielem (zachodzi podejrzenie, że w celach konspiracyjnych pod to nazwisko podszywa się bliżej na razie nieznany osobnik), który ma być głównym kierownikiem akcji dywersyjnej w rejonie gmin: Łyntupy, Komaje, Świr oraz miejscowości Kleszczenica, powiatu święciańskiego oraz Kobylnik (powiat postawski) i miejscowość w kierunku Michaliszek. Wymie-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

niony Szapiel kontaktuje we wsi Pieszkowce, gminy łyntupskiej; łącznikiem pomiędzy Łapcikiem Janem a ps. Szapielem jest niejaki Siemaszko.

Poza tym do omawianej organizacji dywersyjnej mają należeć:

1) Lewitan, zamieszkały w Kobylniku,
2) Cichoń Wojciech, zamieszkały we wsi Kupa, gminy kobylnickiej,
3) Lejba Chodos z Duniłowicz,
4) niejaki Suworow vel Suworin ze wsi Brusy, gminy miadziolskiej,
5) ps. Chilman ze wsi Kluszczany, gminy świrskej,

oraz 6) na razie nieustalony osobnik ze wsi Nowosiółki, gminy miadziolskiej.

Co do innych członków organizacji na razie informacji brak.

Wg tychże informacji, na teren powiatu postawskiego dostarczony został ze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich transport broni, a mianowicie 3 ręczne karabiny maszynowe (Thompson), 20 karabinów i 30 rewolwerów; z transportu tego: 2 ręczne karabiny maszynowe, 12 karabinów i 26 rewolwerów zostało odesłane do ps. Chilmana w Kluszczanach, 1 ręczny karabin maszynowy i 4 karabiny [znalazły się] u niejakiego Suworina vel Suworowa we wsi Brusy, gminy miadziolskiej oraz 4 karabiny i 4 rewolwery we wsi Nowosiółki, gminy miadziolskiej. Następny transport broni ma nadejść w najbliższym czasie.

W związku z wyżej omówionymi informacjami, dotyczącymi broni, zaznaczam, że Komendant Posterunku Policji Państwowej w Kobylniku miał możność odczytania listu, dostarczonego przez informatora, a pisanego przez Łapcika do ps. Szapiela. List ten pisany był przez papier zwilżony i odczytany został przez naświetlenie go silną latarką elektryczną na czarnym tle. Po odczytaniu list został zwrócony informatorowi dla doręczenia Szapielowi. Treść jego jest następująca: „Co mówiliśmy o tym, to poszły to pan odbierz u Chilmana w Kluszczanach. 2 karabiny maszynowe i 12 ręcznych i 26 browningów, jak panu co potrzeba to dać znać jak najprędsze o Zempinie. Łapcik". Pod podpisem umieszczone są jakieś cyfry: 12 czy też 16.

Zaznaczam, że lokal posterunku Policji Państwowej w Kobylniku obserwowany jest przez członków kompartii w Kobylniku. Osoby wyżej wymienione jako członkowie organizacji dywersyjnej — nie brały dotychczas czynnego udziału w akcji komunistycznej.

Posiadany materiał informacyjny jest obecnie w przepracowaniu, pan prokurator Sądu Okręgowego [został] powiadomiony i likwidacja nastąpi prawdopodobnie już w najbliższych dniach.

Powyższe przedkładam do wiadomości.

Za wojewodę
(–) (M[arian] Jankowski)
Wicewojewoda

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki Wileński, sygn. 22, k. 9–10.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 13

1932 IV 30, Brześć nad Bugiem. — Rozporządzenie wojewody poleskiego Jana Krahelskiego do starostów powiatowych o represjach związanych z nielegalną emigracją do Związku Radzieckiego.

Poufne — Pilne

Z danych statystycznych, dotyczących ruchu uciekinierskiego z Polesia do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich wynika, że poważny procent nielegalnych emigrantów stanowi młodzież w wieku przedpoborowym, sympatyzująca z ustrojem komunistycznym, że największa ilość uciekinierów pochodzi z powiatów bezpośrednio graniczących ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, wreszcie, że 50% uciekinierów z okresu lipiec 1930 r. — marzec 1932 r. dotychczas pozostaje w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (np. w powiecie łuninieckim, na ogólną ilość 488 zbiegów dotychczas wróciło tylko 211).

Ponieważ stosowane dotychczas środki zapobiegawcze i represyjne, zmierzające do stłumienia wywołanej agitacją czynników wywrotowych nielegalnej emigracji do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich odniosły zaledwie częściowo skutek pomyślny i emigracja tylko zmalała, ale w zmniejszonej skali trwa w dalszym ciągu — zachodzi konieczność zastosowania względem zbiegów ostrzejszych środków w celu uniemożliwienia z jednej strony powrotu do kraju zbiegom, pozostającym dotychczas w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i tam szkolonym w szpiegostwie i dywersji, z drugiej zaś utrudnienia uciekinierom, którzy już ze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich powrócili, prowadzenia akcji wywrotowej.

Pierwszym środkiem będzie pozbawienie zbiegów w wieku przed- i poborowym obywatelstwa polskiego za niespełnienie obowiązku służby wojskowej. Panowie starostowie zarządzą niezwłoczne wszczęcie spraw o pozbawienie obywatelstwa tych osób w myśl rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dn. 11 VIII 1920 r. i odnośnych przepisów wykonawczych.

Drugim środkiem będzie usunięcie z terenu województwa powracających zbiegów. W tym celu należy ustalić, które z osób zbiegłych do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich a następnie powracających stamtąd — nie posiadają obywatelstwa polskiego. Osobom tym, jako cudzoziemcom o nieustalonej przynależności państwowej, należy niezwłocznie cofnąć pozwolenia na pobyt w powierzonym panu staroście powiecie na podstawie § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 18 XI 1927 r., którego moc obowiązująca została przedłużona do 1 I 1934 r. oraz § 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 3 X 1928 r. Odpisy odnośnych decyzji należy podawać do wiadomości pozostałym panom starostom, którzy nie będą uwzględniali ewentualnych podań osób zainteresowanych o zezwolenia na pobyt w powierzonych im powiatach.

W stosunku do osób, które po pobycie w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich wróciły do miejsc zamieszkania, a które posiadają obywatelstwo pań-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

stwa polskiego, represje wydalające mogą być stosowane tylko w powiatach granicznych, stanowiących pas graniczny. Tu panowie starostowie powinni w całej pełni wykorzystać uprawnienia, wynikające z art. 11 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 23 XII 1927 r. o granicach państwa.

Uprawnienia te, polegające na zakazie zamieszkiwania na obszarze pasa granicznego na czas od 1 roku do 3 lat osobom karanym m.in. za nielegalne przekroczenie granicy państwa, należy wykorzystywać przede wszystkim względem elementu napływowego, a następnie względem miejscowej młodzieży, poszkalowanej o udział w akcji wywrotowo-komunistycznej lub w szpiegostwie. Tę samą represję należy zastosować w formie złagodzonej (zakaz rocznego pobytu) względem tych uchodźców spośród miejscowej ludności, których więzy życiowe i gospodarcze z obecnym miejscem zamieszkania nie są tak silne, by ich roczna nieobecność w miejscu dotychczasowego zamieszkania mogła spowodować poważniejsze ujemne następstwa dla nich samych, względnie ich rodzin. Odnosi się to jednak tylko do ludzi, cieszących się dotychczas nieposzlakowaną opinią, których zbiegostwo do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich tłumaczy się nie sympatiami dla ustroju komunistycznego, lecz pójściem na lep agitacji czynników wywrotowych wskutek słabego uświadomienia o skutkach ucieczki do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Do wykonania niniejszego zarządzenia zechcą panowie starostowie przystąpić niezwłocznie, a jeśli chodzi o wydawanie decyzji, zabraniających pobytu cudzoziemcom o nieustalonej przynależności państwowej i zakazujących zamieszkiwania w pasie granicznym — doręczać je możliwie jednocześnie większej ilości osób w celu wywarcia skuteczniejszego efektu wśród zamierzających się udać jeszcze do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w drodze nielegalnej.

O decyzjach, wydanych w myśl niniejszego zarządzenia w stosunku do poszczególnych osób, należy czynić stosowne adnotacje w rubryce „uwagi" w ewidencji elementu uciekinierskiego, prowadzonej w myśl zarządzenia z dn. 15 IV br. oraz trybem ustalonym w zacytowanym zarządzeniu — zawiadamiać Urząd Wojewódzki (Wydział Bezpieczeństwa).

Wojewoda
(–) podpis nieczytelny

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki w Brześciu, sygn. 44, k. 62a–62av.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 14

1933 I 20, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych i naczelnika Urzędu Śledczego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem informujące o pojawieniu się na terenie powiatów przygranicznych szpiegów wyszkolonych w Związku Radzieckim.

Urząd Wojewódzki uzyskał informacje konfidencjonalne, że w okresie ostatnich 3–4 tygodni, powracają na teren województwa, rzekomo jak odrzuceni ze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich uciekinierzy, kursanci Zjednoczonego Państwowego Zarządu Politycznego.

Kursy odbywały się w ten sposób, że osadzeni w celach „amerykanki" kursanci byli codziennie odprowadzani do lokalu Zjednoczonego Państwowego Zarządu Politycznego, w Mińsku, gdzie odbywały się wykłady. Przytrzymywanie kursantów w celach „amerykanki" (osobnikach) niezawodnie było spowodowane względami konspiracyjnymi, aby kursanci wzajemnie się nie poznajomili lub też stykając się z ludźmi nawet na terenie sowieckim, nie ujawnili, iż przechodzą specjalne kursy.

Jak wynika z posiadanych informacji kursiści m.in. przechodzili przeszkolenie dywersyjne.

Kursanci po powrocie na teren Polski, przydzieleni zostali do właściwych jednostek partyjnych, w charakterze kierowników tych organizacji, względnie kierowników oddziałów dywersyjnych. Jednocześnie podlegają oni bezpośrednio najbliższym agentom Zjednoczonego Państwowego Zarządu Politycznego, względnie Pogranotriadów, od których otrzymują dyrektywy i wskazówki w pracy. Tym samym więc i kierownictwo roboty wywrotowej — zwłaszcza w miejscowościach przygranicznych — przechodzi w ręce Zjednoczonego Państwowego Zarządu Politycznego.

Ostatnio również Urząd Wojewódzki poczynił obserwacje, iż zwiększa się ilość przerzucanych ze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich rzekomych uciekinierów. Charakterystyczne, że uciekinierzy ci przebywali w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich najmniej kilka miesięcy.

Podając powyższe do wiadomości panów starostów Urząd Wojewódzki prosi o nasilenie wywiadu, celem rozpracowania ewentualnych kursantów oraz prowadzonej przez nich roboty w terenie. Należy poddać jak najściślejszej obserwacji wszystkich rzekomo przerzuconych z powrotem przez władze sowieckie uciekinierów, zwłaszcza tych, którzy dłuższy okres czasu przebyli w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i nasuwa się podejrzenie, że mogli ukończyć tam kursy o których mowa.

Urząd Wojewódzki zwraca również uwagę panów starostów powiatów granicznych, że zebrane przez nich ostatnie informacje konfidencjonalne wskazują na wznowienie penetracji terenu przez czynniki zakordonowe, zwłaszcza na terenie przygranicznym w formie kontaktów bezpośrednich poszczególnych jaczejek z pobliskimi Pogranotriadami. Z informacji tych wynika, że niektórzy członkowie tych jaczejek, udają się do pobliskich Pogranotriadów w Związku Socjalistycznych Republik Ra-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

dzieckich, gdzie kontaktują się z oficerami wywiadu sowieckiego, otrzymują dyrektywy i zadania do wykonania na terenie Polski. Przejawiają oni działalność partyjną — jednak być może, iż wykonują i zadania szpiegowskie.

Odnośnie więc tych komórek komunistycznych, które posiadają bezpośrednią łączność ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich — Urząd Wojewódzki prosi panów starostów o zwrócenie na nie specjalnej uwagi i nasilenie wywiadu, przy czym należy powiadomić o ich istnieniu i szczegółowo informować właściwe terytorialne placówki Oddziału II Sztabu Głównego, z którymi wspólnie należy te jednostki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi rozpracowywać.

Wszelkie informacje dotyczące ewentualnie kursantów — kontaktów członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich — należy Urzędowi Wojewódzkiemu przekazywać w drodze pilnej, informując szczegółowo o uzyskanych informacjach i wydanych zarządzeniach.

Za wojewodę
(K[azimierz] Rolewicz)

Odpis, maszynopis
PAOB, sygn. f. 2004, o. 3, d. 2, k. 116.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 15

1933 I 31, Wilno. — Sprawozdanie wileńskiego starosty grodzkiego W. Kowalskiego do Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego o działalności partii komunistycznej na terenie Wilna.

Tajne

Komunikuję, że Urząd Śledczy w Nowogródku posiadając informacje o jawce komorganizacji w Wilnie w dn. 22 bm. delegował do Wilna jednego ze swoich informatorów i funkcjonariusza służby śledczej, w celu nawiązania kontaktu z komorganizacją w Wilnie i ewentualnego otrzymania jawki komorganizacji w Nowogródku. Informator Urzędu Śledczego w Nowogródku w dn. 23 bm. zgłosił się do mieszkania Zyrmonów, przy ul. Nowogródzkiej Nr 52, których córka Rywa i syn Szołom przebywają obecnie w więzieniu za komunizm i zwracając się do Zyrmona Jankiela poprosił go udzielenia mu kontaktu z komorganizacją w Wilnie, podając się za przedstawiciela jednego z komitetów rejonowych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na terenie województwa nowogródzkiego, motywując [prośbę] tym, że wskutek aresztowania sekretarza i członków Sekretariatu Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Nowogródek, rejon ten utracił kontakt z Komitetem Okręgowym Nowogródek i wskutek tego dąży do nawiązania kontaktu przez Wilno. Zyrmon Jankiel polecił takowemu zgłosić się w dniu następnym mówiąc, że postara się o człowieka, który mu udzieli dalszych kontaktów. Po zgłoszeniu się informatora do Zyrmona w dn. 24 bm. w godzinach popołudniowych, takowy oświadczył mu, by przyszedł o godz. 20 min. 30. Informator powiedział Zyrmonowi, że nie jest sam, gdyż przyjechał razem z nim jeden z członków Komitetu Rejonowego, który ma do załatwienia bardzo ważną sprawę. Zyrmon oświadczył, że wieczorem mogą przyjść obaj.

W dn. 24 bm. o godz. 20 min. 30 do mieszkania Zyrmona udał się informator wraz z funkcjonariuszem służby śledczej, którzy po przybyciu do mieszkania Zyrmona zastali nieznaną im osobniczkę, Żydówkę, wzrostu wyżej średniego, lat 25–27, ubraną w czarne palto i czarny kapelusz, która przyjrzała się przybyłym i wkrótce pożegnała się z Zyrmonem, opuszczając mieszkanie, nie nawiązując rozmowy z przybyłymi. Po niejakim czasie przyszedł do mieszkania Zyrmonów przedstawiciel Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, który już raz uprzednio kontaktował się w Wilnie z informatorem Urzędu Śledczego w Nowogródku i zaopatrzył takowego w literaturę. Osobnik ten porozmawiał z przybyłymi, wypytując się w jakim celu przybyli do Wilna, co słychać na rejonie z którego pochodzą itp., po czym oświadczył im, by w dn. 25 I br. o godz. 15 udali się na jawkę przy ul. Nowogródzkiej Nr 4 m.5 i zapytali się o Sorę Finkelsztejn, której jako hasło mają wymienić przysłowie: „Prywiet od Głębockiej", podkreślając, iż w wypadku gdyby Sory nie było, to mogą hasłem tym zwrócić się do jej siostry. Osobnik ten jak wynika z określonego rysopisu przez informatora i funkcjonariusza Urzędu Śledczego w Nowogródku, jest identyczny z ps. Feliksem vel Rudolfem,

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

technikiem Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, który jest znany z informacji, uzyskanych z własnego źródła konfidencjonalnego, a który prawdopodobnie będzie identyczny z Tajcem Chaimem, synem Abrama i Tajby, ur. w 1910 r. w powiecie nowogródzkim, stolarz, zamieszkały przy ul. Pożarowej 15, karany 4-letnim ciężkim więzieniem z art. 102 k.k.

Wg posiadanych informacji wynika, że ps. Rudolf vel Feliks jest z zawodu stolarzem, siedział 4 lata w więzieniu, że ma siostrę, która przebywa w więzieniu. Powyższe przypuszczenia opieram również na tym, że Zyrmon Jankiel, jak słyszał informator Urzędu Śledczego w Nowogródku, zwracając się w czasie rozmowy do Tajca Chaima nazwał go „Chaim". Ponadto, że zarządzoną obserwacją stwierdzono, iż jeden z osobników, który wyszedł z mieszkania Zyrmonów, po wyjściu informatora i funkcjonariusza Urzędu Śledczego w Nowogródku został doprowadzony przez obserwatorów na [...][a] Pożarowy. Tajc Chaim zamieszkuje przy ul. Pożarowej 15. Czy Tajc Chaim jest identyczny z ps. Feliksem vel Rudolfem, zostanie ostatecznie ustalone po okazaniu fotografii tegoż informatorom Wydziału Śledczego miasta Wilna.

W dn. 25 bm. informator i funkcjonariusz Urzędu Śledczego w Nowogródku udali się na jawkę przy ul. Nowogródzkiej 4 m.5, gdzie przyjęła ich po wymianie hasła NN — Żydówka, prawdopodobnie nazwana przez ps. Feliksa Finkelsztejn Sora, która poleciła im zaczekać. Po upływie kilku minut do mieszkania tejże, a raczej do pokoju, w którym siedzieli wymienieni, przybyła nieznana im osobniczka, Żydówka, wzrostu wysokiego, brunetka, wysmukła, lat ok. 27, włosy strzyżone krótko, ubrana w palto koloru brązowego, kołnierz z futra koloru brązowego, na głowie miała futrzany beret, czy też mały kapelusz koloru brązowego. Suknia również koloru brązowego, w botach. Osobniczka ta po przywitaniu się z przybyłymi wszczęła rozmowę rozmawiając z nimi w języku rosyjskim, wypytując się dlaczego przybyli do Wilna, omijając linię łączności Komitetu Okręgowego Nowogródek i gdy takowi wyjaśnili, poczęła wypytywać się o stan organizacji i pracę Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na tamtejszym terenie, informując takowych o obecnej sytuacji, o poczynaniach kompartii itp., notując niektóre rzeczy, opowiadane przez informatora i funkcjonariusza Urzędu Śledczego w Nowogródku. Rozmowa trwała ok. 3 godz. Szczegółowe sprawozdanie z przebiegu rozmowy nadeślę w ślad za pismem po uzyskaniu takowego z Urzędu Śledczego w Nowogródku. Po skończonej rozmowie informator zwrócił się do tej funkcjonariuszki z zapytaniem, czy nie można by było otrzymać literatury dla rejonów, prosząc, o ile takową można by było otrzymać, aby pisana była w języku polskim, rosyjskim, względnie białoruskim, a nie żydowskim, gdyż w swoim rejonie nie posiadają Żydów i w związku z tym takowej kolportować nie mogą. Funkcjonariuszka ta oświadczyła informatorowi, żeby w dn. 26 bm. o godz. 12 stawił się na podpunkt przy ul. Nowogródzkiej 16 na frontową klatkę schodową i ażeby jako znak rozpoznawczy trzymał gazetę wileńską i gdy do niego podejdzie ktoś i zapyta czy „Pan czeka na narzeczoną?" ma odpowiedzieć: „Nie, ona już dawno wyjechała do Białegostoku". Funkcjonariuszka Komunistycz-

[a] Fragment nieczytelny.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nej Partii Zachodniej Białorusi, która rozmawiała z informatorem i funkcjonariuszem Urzędu Śledczego w Nowogródku przy ul. Nowogródzkiej 4 m.5, oświadczyła takowym, że w najbliższych dniach delegowany zostanie ktoś z centrum na tamtejszy teren, przy czym żegnając się z wymienionymi oświadczyła im, że oni mieszkanie to opuszczą po niej nie wcześniej jak po upływie 15 min. i następnie sama wyszła. Funkcjonariuszka ta zaobserwowaną przez wywiadowców obserwatorów Wydziału Śledczego miasta Wilna nie została z uwagi na to, że nie jest takowym znana i że lokal ten opuściła przed wyjściem z lokalu tego informatora i funkcjonariusza Urzędu Śledczego w Nowogródku, z którymi obserwatorzy Wydziału Śledczego miasta Wilna nie mogli uprzednio porozumieć się, co do rysopisu funkcjonariuszki, biorąc ponadto pod uwagę dom, w którym nastąpiło spotkanie, który posiada dwa wyjścia i większą ilość lokatorów, tak, że bez posiadanego rysopisu trudno było zorientować się kogo z wychodzących należało poddać obserwacji.

W dn. 26 bm. o godz. 12 informator Urzędu Śledczego w Nowogródku stawił się na punkt przy ul. Nowogródzkiej 16, na który po upływie godz. 12, jak zaobserwowano przybyła ulicą Słowackiego, od strony W. Pohulanki, osobniczka Żydówka, wzrostu wyżej średniego, lat 27–30, wysmukła, ubrana w czarne palto z czarnym karakułowym kołnierzem, kapelusz czarny, w śniegowcach, rękawiczki brązowe wełniane, z paczką większego rozmiaru, która po skontaktowaniu się z informatorem weszła z takowym do bramy domu Nr 16 przy ul. Nowogródzkiej i doręczyła temuż przyniesioną paczkę, po czym oddaliła się udając się ul. Nowogródzką w stronę ul. Zawalnej.

Obserwatorzy Wydziału Śledczego miasta Wilna stwierdzili, że osobniczka ta po kontakcie udała się na ul. Szawelską do domu Nr 6, skąd wyszła o godz. 13 min. 15, udając się na ul. Portową do domu Nr 3 na klatkę schodową, na której znajdują się mieszkania oznaczone numerami 2, 4, 5, 18, 21, lecz do którego z tych mieszkań weszła ze względów technicznych i konspiracyjnych stwierdzić nie zdołano. Obserwowana o godz. 14 wyszła z tego domu i udała się na ul. Zawalną 24, lecz do którego z mieszkań nie stwierdzono, skąd o godz. 15.25 wyszła i udała się na ul. Stefańską 23 na klatkę frontową, do któregoś z mieszkań, znajdujących się na 4 czy 5 piętrze, oznaczonych numerami 9, 10, 11, 12. O godz. 16 min. 35 wyszła, po czym autobusem pojechała na Zwierzyniec i po wyjściu z autobusu udała się na ulicę Wierzbową do domu Nr 20, skąd wyszła o godz. 19 i ponownie autobusem odjechała z powrotem do miasta. Gdzie wymieniona zamieszkuje dotychczas obserwacją stwierdzić nie zdołano. Wymieniona osobniczka jest identyczną z osobniczką Żydówką, która w dn. 18 bm. dostarczyła na skład 100 egz. różnych okólników i biuletynów, opisanych w nocie konfidencjonalnej Zagłoby Nr 10. Zachodzi podejrzenie, że osobniczka ta może zamieszkiwać w którymś z tych domów, do których zachodziła w czasie prowadzonej nad nią obserwacji.

Paczka doręczona przez nią informatorowi Urzędu Śledczego w Nowogródku zawierała wewnątrz większą ilość następujących wydawnictw, odbitych na powielaczu, pierwowzór do których pisany był na maszynie w języku polskim, rosyjskim i białoruskim, a mianowicie:

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

1) informator polityczny Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Nr 7 z datą listopad 1932 r.,
2) nowa faszystowska rozprawa nad towarzyszem Taraszkiewiczem,
3) do wszystkich komitetów okręgowych, komitetów dzielnicowych i komitetów rejonowych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w sprawie rozesłania dyrektyw Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski w związku z akcją przeciw likwidacji resztek ubezpieczeń społecznych z podpisem Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, listopad 1932 r.,
4) odezwa z podpisem Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z datą Wilno, listopad 1932 r. pt. „Robotnicy i chłopi Białorusi Zachodniej",
5) odezwa Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z datą Wilno, grudzień 1932 r. pt. „Do walki z morderczymi ekspedycjami karnymi w Grodzieńszczyźnie, precz z krwawą pacyfikacją Polesia i Wołynia",
6) wydawnictwo Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z datą grudzień 1932 r. Do wszystkich komitetów okręgowych, komitetów centralnych i komitetów rejonowych do walki przeciw nowym atakom kapitału.
7) wydawnictwo pt. „E. Karłowski". Taktyka manewrowania polskich socjalfaszystów w strajkach o 6,5 stronicach,
8) antywojenny biuletyn Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z datą wrzesień 1932 r. o 13,5 stronicach,
9) wydawnictwo pt. „Socjalistycznej ojczyzny" (materiał Agitpropu) o 5 stronicach,
10) wydawnictwo pt. „W sprawie taktyki jednolitego frontu" o 7,5 stronicach,
11) odezwa pt. „Precz z nową prowokacją okupantów polskich wobec ruchu narodowo-wyzwoleńczego", z podpisem Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z datą Wilno, styczeń 1933 r. w języku polskim, oraz takaż odezwa w języku białoruskim,
12) odezwa Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z datą Wilno, listopad 1932 r. pt. „Robotnicy i pracujący chłopi Białorusi Zachodniej w sprawie wyborów do parlamentu w Niemczech",
13) odezwa Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z datą Wilno, listopad 1932 r. pt. „Wyrwijcie trzech grodzieńskich robotników z rąk katów",
14) odezwa Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski z datą Warszawa, styczeń 1933 r. pt. „Precz z sądami doraźnymi na żołnierzy".

Starosta Grodzki
(–) (W.*[s]* Kowalski)

Oryginał, maszynopis
LCAP, sygn. f. 51, ap. 17, b. 404, k. 79–80v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 16

1933 I [b.d.], Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych przytaczające treści dyrektyw wydanych przez partię komunistyczną dotyczących rozwoju ruchu komunistycznego na obszarach wiejskich.

Poufne

W jesieni 1932 r. Komunistyczna Partia Polski, po zestawieniu wypadków masowych wystąpień włościańskich, jakie miały miejsce w 1932 r. na terenie Polski stwierdza, że wzrost aktywności zrewolucjonizowanych mas włościańskich na tle narastającego niezadowolenia wyprzedza organizacyjne ujęcie tych mas przez partyjne organizacje i pozostawia je w tyle poza biegiem wypadków.

Jest to wynikiem niedoceniania tego ruchu przez kierownictwo partyjne i stwarza dla partii poważne niebezpieczeństwo w postaci możliwości zaistnienia oderwania się partii od mas i niemożności reagowania na bieg wypadków.

Toteż Komunistyczna Partia Polski zwróciła specjalną uwagę na wzmożenie szerokiej i intensywnej propagandy komunistycznej na wsi i wyrównanie szeregu błędów.

W związku z powyższym Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi wydaje we wrześniu 1932 r. odezwę, przeznaczoną specjalnie dla dołów partyjnych, w której, po zestawieniu wypadków masowych wystąpień włościańskich, wyraźnie na te wypadki wskazuje, jako na przykłady godne naśladowania oraz dając zasadnicze nastawienie na akcję antypodatkową, wzywa do rozpoczęcia przygotowań do wystąpień, tak pojedynczych osób, jak i masowych.

Jednocześnie Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi wystosował do Okręgowej Komisji i Rejonowej Komisji specjalny list o bieżących zadaniach w pracy partii na wsi, w którym po zobrazowaniu sytuacji w kraju daje następujące dyrektywy:

„Rola naszych partorganizacji w wystąpieniach włościan na Zachodniej Białorusi.

W wystąpieniach włościan przeciwko obszarnikom, przeciwko podatkom, szarwarkom, kułackiej kabale itp. bezwzględnie zauważa się znaczny wzrost roli kierowniczej naszych partyjnych organizacji. Tam, gdzie partjaczejki przygotowują wystąpienia, tam, gdzie komuniści wysuwają na czoło walkę, tam wystąpienia włościan nabierają szczególnie masowego charakteru i tam one przyjmują szczególnie ostre formy.

Lecz należy podkreślić, że w pracy partorganizacji na wsi jest wiele niedostatków. Cały szereg błędów, które są szczególnie niebezpieczne w warunkach burzliwego narastania ruchu włościaństwa.

Głównym niebezpieczeństwem jest niedocenianie tego ruchu, który rozszerza się nie tylko na Zachodnią Białoruś, lecz i na Zachodnią Ukrainę i w całej Polsce. Jest obawa, że oddzielne nasze organizacje nie potrafią ocenić tego nowego, co jest w walce włościańskiej, mianowicie stworzenia się, jak to było na Zachodniej Ukra-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

inie w leskim powiecie miejscowego zbrojnego powstania włościan, przerastania włościańskich wystąpień w walkę powstańczą, jak to było w kamień-koszyrskim powiecie[1], wciąganie do walki bardziej szerokich mas włościaństwa, co obecnie ma miejsce prawie na całej Zachodniej Białorusi. Nasze okręgowe organizacje nie poświęcają dostatecznej uwagi na stałe zwiększanie kierownictwa wiejskimi partrejonami. Zasadniczym brakiem pracy wiejskich partorganizacji jest nieumiejętność rozszerzania włościańskich wystąpień na całe grupy wiosek, gmin i powiatów, nieumiejętność wykorzystania każdego faktu obszarniczego i okupacyjnego ucisku w celu przygotowania i organizowania szerokich wystąpień włościańskich. Dotychczas jeszcze dużo naszych wioskowych jaczejek nie rozumie znaczenia szerokiej masowej roboty wśród włościan (zwoływanie zebrań, wystąpienia na wiecach, wrogich partii i organizacja masówek, strajków, demonstracji, pochodów głodowych itp.). Jeszcze liczne wiejskie jaczejki przykrywają swoją bezczynność rewolucyjnymi frazesami, o gotowości do powstania zbrojnego, nie rozumiejąc, że powstanie zbrojne może być przygotowane tylko w stałej systematycznej organizacji walki szerokich włościańskich mas, przeciwko wszelkiego rodzaju przejawom obszarniczo-okupacyjnego ucisku i kierownictwa już teraz w oddzielnych miejscowościach walką zbrojną włościan przeciwko władzy. Są jeszcze niektóre odgałęzienia wioskowej organizacji, nieoczyszczonej od elementów kułackich, które, jak to było w zajnowskim rejonie świadomie hamowały masową pracę partii. Wielkim politycznym brakiem w robocie znacznej części naszych partyjnych organizacji jest nieumiejętność wiązania włościańskich wystąpień przeciwko podatkom, komasacji, szarwarkom itp., narodowo-wyzwoleńczej walki, nieumiejętność nadawania tym wystąpieniom włościan charakteru antyokupacyjnego i nie należy zapominać, że ruch włościański jest najbardziej zaostrzony na Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainie z przyczyny podwójnego ucisku, a to socjalnego i nacjonalnego, który istnieje na Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainie i który ogniem i mieczem niszczy wszelkie przejawy nacjonalo-wyzwoleńczej walki.

Natychmiastowe i umiejętne skierowanie naszej pracy na wsi ku naprawieniu wszystkich tych niedostatków i błędów może nam umożliwić uczynienie jeszcze bardziej szerokiego rozmachu we włościańskim ruchu i dopomoże to nam przyśpieszyć rozwiązanie na Zachodniej Białorusi agrarnej rewolucji, bezpośredniej walki o ziemię, przeciwko obszarnikom, o samookreślenie Zachodniej Białorusi aż do oderwania od Polski. Jeśli natychmiast naprawimy te błędy i usuniemy niedostat-

---

[1] Chodzi o akcję dywersyjną, która miała miejsce w lipcu 1932 r. na terenie powiatu koszyrskiego (województwo poleskie) i kowelskiego (województwo wołyńskie). Impulsem do rozpoczęcia działań było zabójstwo, dokonane przez działaczy komunistycznych, wójta gminy Borowo powiatu koszyrskiego — Smolarczuka. W działaniach dywersyjnych udział wzięła ok. 100-osobowa grupa młodzieży. Rekrutowała się ona głównie z młodzieży wiejskiej, która, w obawie przez represjami, udała się do lasów. Oprócz zabójstwa wójta grupa dokonała jeszcze kilku ataków, zabijając dwóch posterunkowych i raniąc jednego. Władze państwowe skierowały przeciwko niej policję i wojsko w łącznej sile ok. 1.000 osób. W wyniku działań służb bezpieczeństwa, oddział został rozbity na mniejsze grupki, które następnie sukcesywnie likwidowano.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ki, wówczas potrafimy zmobilizować szerokie masy włościańskie, te masy olbrzymiego sprzymierzeńca klasy robotniczej w walce o rewolucyjne wyjście z kryzysu, w walce o władzę.

Zasadnicze zadania i kolejne akcje na wsi.

Zadaniem, które stoi przed nami w zakresie pracy partyjnej na wsi jest organizowane rozszerzenia i zaostrzenia walki włościańskiej w każdych codziennych kwestiach ucisku, rozszerzenia tej walki, nadając jej formy walki o ziemię, przeciwko obszarnikom i okupantom, jako głównym wrogom mas włościańskich.

Naszym zadaniem jest stać na czele tej uzbrojonej walki, która już przejawia się w niektórych miejscowościach, skierowanie jej przeciwko obszarnikom i okupantom, poprowadzenie jej do walki o zdobycie ziemi obszarników. Ważnym zadaniem jest zwrócenie wielkiej uwagi na ruch włościański ze strony miejscowych organizacji, przeprowadzenie solidarnych wystąpień centrów proletariackich, w związku z włościańską walką podtrzymania tej walki ze strony robotników z miast. Wydźwignięcie naprzód całej pracy zagadnienia zjednoczenia klasy robotniczej z włościaństwem jest zasadniczym zadaniem naszej partii. Zjednoczenie to winniśmy wzmocnić za pomocą solidarnych wystąpień włościan i robotników, jak również za pomocą poszerzania solidarnych wystąpień robotników.

Komitet Centralny stawia przed partorganizacjami następujące zadania, które stoją przed nami w dziedzinie pracy na terenach wiejskich.

1. Zagadnienie walki z niebezpieczeństwem wojny i obrona Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. W szeregu wojskowych organizacji nie są wykorzenione prowojenne nastroje. Winniśmy spowodować, aby antywojenna masowa robota, która już zaczęła się w niektórych rejonach, objęła całą Zachodnią Białoruś. Niebezpieczeństwo wojny pozostaje nadal aktualne. Koniecznym jest, aby partia zorganizowała masowe włościańskie wystąpienia przeciwko niebezpieczeństwu wojny, w obronie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Każde wystąpienie chłopskie przeciwko podatkom, głodowi i uciskowi narodowościowemu, należy wiązać z zagadnieniem wojny. Antywojenny kongres, który odbył się w końcu miesiąca sierpnia w Amsterdamie, nawołuje do tworzenia stałych antywojennych komitetów, mobilizujących szerokie masy do walki przeciwko wojnie. Zbliża się 15. rocznica październikowej rewolucji i to należy przekształcić w masową kampanię walki przeciwko wojnie wobec Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich oraz popularyzować Związek Radziecki (wysłanie delegatów, sprawozdania o Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i Białoruskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej, uchwalenie rezolucji gratulacyjnych pracującym sowieckiej Białorusi itd.).

2. Zagadnienie walki z białym terrorem. Biały terror okupantów w miarę zbliżania się wojny i wzrostu rewolucyjnego ruchu przybiera coraz bardziej masowe rozmiary i skierowuje się przeciwko najszerszym masom tylko za ostatnie czasy na Zachodniej Białorusi mamy ekspedycje karne, w Pińszczyźnie i Nowogródczyźnie, masowe areszty na całej Zachodniej Białorusi, coraz częstsze wyroki śmierci, sądów

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

doraźnych, zabójstwo włościan w murach defensywy itd. Jednocześnie w masach włościańskich dojrzewa wola do bojowego przeciwstawiania się przeciw terrorowi okupantów. W całym szeregu wsi Nowogródczyzny włościanie prześladują konfidentów, włościanie kamień-koszyrskiego powiatu stawili opór bojowy karnym ekspedycjom, na pogrzebie zabitego włościanina Wieczorka w kartuz-berozkim rejonie, brzeskiego okręgu było z górą tysiąc włościan. Należy jednak przyznać, że nasze wiejskie organizacje nie umiały jeszcze rozwinąć szerokiej włościańskiej walki przeciwko terrorowi. Przede wszystkim należy dojść do zorganizowania masowych i bojowych wystąpień, jako odpowiedzi na wyroki śmierci sądów doraźnych. Organizowanie włościańskich wystąpień przed gmachy sądów, demolacja tych gmachów, organizacja masówek, pochodów na mogiły zabitych i powieszonych, wydatna pomoc rodzinom poległych towarzyszy, wszystko to musi być pierwszorzędnym zadaniem organizacji partyjnych. Walka z ekspedycjami karnymi może mieć powodzenie wówczas, kiedy nasze organizacje wciągną do nich chłopów całych rejonów, gmin i powiatów. Kamień-koszyrscy włościanie dają przykład oporu egzekucjom karnym. Walka z ekspedycjami karnymi winna przybierać różnego rodzaju formy, zaczynając od masowych demonstracji, a kończąc na zbrojnym kontrataku.

Koniecznym jest rozszerzenie na całej Zachodniej Białorusi masowej walki z policją, konfidentami, prowokatorami (masowy bojkot, szczucie, przepędzanie ze wsi itd.).

W dziedzinie organizacji samoobrony i masowej sieci Czerwonych Gońców uczyniliśmy tylko pierwsze kroki, w każdej wsi musi być drużyna samoobrony. Zagadnienie samoobrony w chwili obecnej jest to zagadnienie obrony najszerszych mas włościańskich przed napadem policyjnych band przed aresztami, przed prowokacyjną pracą policyjnych psów.

3. Zagadnienie głodu i walki przeciwko obszarnikom. Organizacja szerokiego ruchu na punkcie głodu winna być aktualnym zadaniem partii wobec zbliżania się zimy. W zeszłym roku za wyjątkiem niektórych nielicznych miejscowości, nie udało się nam zorganizować masowego wystąpienia włościan w związku z głodem. Tłumaczy się to przede wszystkim tym, że nasze organizacje na czoło swojej pracy nie wysunęły zagadnienia walki z głodem we wsi. W naszej pracy winniśmy wysunąć żądanie bezwzględnej pomocy państwowej, jak to chlebem, ziarnem, opałem, dla wszystkich głodnych chłopów. W związku z tym żądaniem trzeba organizować we wsiach zebrania, masówki, pochody, do rad gminnych, do powiatowych sejmików itd., jednocześnie należy wiązać te wszystkie wystąpienia z szeroką masową robotą wśród włościan, przy czym należy rzucić hasło: «Idźcie do obszarniczych i państwowych spichrzy, zabierajcie chleb i dzielcie go między chłopów». Dookoła tego hasła należy zorganizować wystąpienia włościan całych wsi, całych grup, wiosek itd. Winniśmy postawić, jako główny czynnik wzrastający ruch na Zachodniej Białorusi w kierunku opanowania chleba obszarniczego, nadając temu ruchowi masowe formy i charakter.

Organizując głodowe kampanie, organizacje nasze muszą wzmocnić pracę wśród mas włościańskich w kierunku przygotowania i organizowania masowych wystąpień, skierowanych przeciwko wszelkiego rodzaju formom, obszarniczego ucisku (niepła-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

cenie długów, walka przeciwko przymusowym formom eksploatacji, zdobycie opału i materiału budowlanego z lasów obszarniczych, korzystanie z łąk obszarniczych itp.).

Rząd faszystowski przeprowadza u nas na Zachodniej Białorusi w szybkim tempie komasacyjną politykę, która rabuje ziemię u włościaństwa. Zaostrzając walkę przeciwko komasacji, przeciwko kułactwu, w interesach którego przeprowadza się komasację partia winna powiązać walkę przeciw komasacji w bezwzględną walkę o ziemię bez wykupu dla chłopów. Należy wysunąć hasło niepłacenia wszelkiego rodzaju komasacyjnych wydatków, które jeszcze bardziej zwiększają lichwiarskie zadłużenie pracującego włościaństwa.

Organizując walkę włościańskich mas przeciwko wszelkim formom przymusowej eksploatacji, winniśmy wysunąć na czoło przykład walki przeciwko szarawarcznemu przymusowi. Przykład Leska na Zachodniej Ukrainie wskazuje, że walka przeciwko szarwarkom doprowadza masy do bezwzględnego powstania, przeciwko obszarnikom i okupantom.

4. Zagadnienie walki przeciwko podatkom i długom. Organizacja włościańskich wystąpień dookoła hasła: «Nie płaćcie ani grosza podatków, ani długów rządowi faszystowskiemu okupacyjnemu, rządowi głodu, terroru i wojny», winna być jednym z najbardziej aktualnych zadań partii na wsi. Antypodatkowy ruch objął dość znaczną część rejonów Zachodniej Białorusi. Ruchowi temu nieodwołalnie należy nadać formy bardziej masowe oraz bardziej organizacyjne. Partjaczejki winny zwrócić uwagę na bardziej masowe przygotowanie antypodatkowych wystąpień w tym celu, aby objęły one nie tylko jedną wioskę, lecz całe rejony i gminy. Nieodzownie już teraz należy rozpocząć zwoływanie w wioskach zebrań, na których należy wysuwać zagadnienie niepłacenia podatków, wyjaśniać rzeczywistość ostatnich dekretów, wydanych przez rząd faszystowski, skierowanych przeciwko i w dobro włościan. Łącznie z tym należy pobudzić włościan nie tylko przeciwko zasadniczym podatkom państwowym, lecz również przeciwko wszelkiego rodzaju innym podatkom, które są nakładane na gospodarstwa chłopskie. Szczególnie aktualnym zagadnieniem w chwili obecnej w całej krainie jest walka przeciwko podatkom oraz zagadnienie wjazdu na miasteczkowe i miejskie rynki i jarmarki. Wielotysięczne bojowe wystąpienia włościan w Jadowie, pod Warszawą, strajk włościan 30 wiosek na Wołyniu, fala podobnych strajków w całej Polsce świadczą o tym, że zagadnienie to pobudza do walki najszersze masy. Koniecznym jest, aby nasze organizacje wzniosły na najwyższe szczyty strajki włościaństwa, by organizowały te strajki, dążąc do rozszerzania ich i przekształcania w bojowe wystąpienia włościan za przykładem Jadowa. Jednocześnie należy dyskredytować zdradzieckie oblicze Stronnictwa Ludowego, Polskiej Partii Socjalistycznej nacjonal-faszystów, którzy pragną przejąć ten ruch strajkowy włościaństwa w swoje ręce, aby ruch ten skierować na tory legalności, w celu zatępienia jego charakteru bojowego.

5. Zagadnienie walki przeciwko uciskowi narodowościowemu. Włościańskie (wiejskie) partorganizacje, jeszcze nie nauczyły się rozwijać szeroko kampanii prze-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ciwko konkretnym przejawom ucisku narodowościowego. Komsomolskie organizacje nie prowadzą prawie żadnej pracy, a mimo to w szerokich masach włościaństwa zaostrza się nienawiść ku okupacji.

Nieodzownym jest, aby partjaczejki w wioskach rozszerzyły szeroką masową walkę o szkołę w ojczystym języku. Komsomoł winien przejawić szczególną aktywność w kwestii mobilizacji włościańskiej młodzieży do wystąpień o język ojczysty, o szkołę w języku ojczystym, przeciwko nauczycielom, polonofilom, przeciwko okupanckim uroczystościom itd.

Najważniejszą polityczną kampanią jest masowa walka w obronie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich przed usiłowaniami ze strony okupanta co do polonizowania i militaryzowania tej nacjonalno-kulturalnej placówki. Jednocześnie partjaczejki winny wykorzystać wszystkie legalne możliwości dla poszerzania pracy nacjonalnej, w celu szerokiego rozpowszechniania legalnej pracy, winny tworzyć wszelkiego rodzaju legalne i półlegalne koła, sportowe towarzystwa itd.

Szczególnie ważnym momentem w pracy włościańskich organizacji jest umiejętność powiązania każdego wystąpienia włościan z nacjonalno-wyzwoleńczym ruchem w walce przeciwko okupantom. Należy uczynić w całej masowej pracy zwrot w dziedzinie kierownictwa nacjonalo-wyzwoleńczym ruchem, o czym mówią postanowienia V Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

6. Batracki proletariat i praca wśród sezonowych robotników. Jednym z zasadniczych zadań naszej partii jest opanowanie proletariatu batrackiego. Wypełnienie tego zadania staje się szczególnie ważnym momentem w związku ze wzrastaniem włościańskiego ruchu rewolucyjnego i koniecznością wzmocnienia proletariackiego kierownictwa tym ruchem. Drobiazgowo opis zadania Komitetu Centralnego pisze w osobnym dokumencie (we wzmiankowanej wyżej odezwie — uwaga własna).

Należy znacznie wzmocnić aktywność wśród szerokiej masy sezonowych robotników, którzy zazwyczaj są eksploatowani przez obszarników o kawałek chleba. Organizacja strajków robotników sezonowych, tworzenie komitetów strajkowych, wiązanie ich walki z walką batraków, winny być jednym z pierwszorzędnych zadań partii.

7. Rozszerzenie i zaostrzenie walki włościańskiej. Cała taktyka naszej partii na wsi winna być skierowana ku rozszerzeniu i zaostrzeniu włościańsko-rewolucyjnego ruchu. Jest to zasadnicze zadanie naszej partii na wsi. Musimy nauczyć się przygotowywać i organizować wystąpienia opanowując najszersze masy, bardziej szerokie niż to było dotychczas. Jednocześnie winniśmy nauczyć się przenosić wystąpienia włościan z jednej do drugiej i na sąsiednie wsie, na całą gminę i na cały powiat. Można będzie to uczynić wtedy, jeśli nasze organizacje będą przygotowywać wystąpienia drogą organizowania masowego przygotowania do tej pracy, jeżeli będą umiały szybko powiadamiać sąsiednie wioski i rejony o istniejących wypadkach oraz rozpoczynać solidarne wystąpienia wciągając do tego szerokie masy włościaństwa. Wraz z kwestią rozszerzenia ruchu powyższego, wiąże się zasadni-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

cze zadanie wszechstronnego zaostrzenia form walki włościańskiej. Włościanie coraz częściej chwytają za kosę, za «obrezankę», za karabin. Coraz częściej walka włościan przybiera ten charakter zbrojny. Nadając walce włościan bardziej masowy charakter, rozszerzając ją za przykładem Leska na Zachodniej Ukrainie, winniśmy powiązać partyzancko-powstańczy ruch z walką szerokich mas włościańskich i nie dopuścić do izolowania tego ruchu od ruchu masowego.

8. Komitety włościańskie. Szczególnie ważnym zagadnieniem pracy wiejskiej jest tworzenie kierowniczych organów włościańskiego rewolucyjnego ruchu. Tu najpierw wysuwa się zadanie bardziej energicznej pracy w kierunku stworzenia we wsi włościańskich komitetów. Wg praktyk pracę należy prowadzić wg następujących przykładów: a) należy stworzyć włościańskie komitety, b) wykorzystać do tego każdą konkretną akcję, c) tworzone komitety włościańskie ożywiać drogą wykorzystywania ich w całym szeregu dojrzewających wystąpień włościan, d) należy kłaść szczególny nacisk na powoływanie komitetów włościańskich i na ich ścisły związek z masą włościaństwa.

Najbardziej zapomnianą w naszej pracy na wsi jest kwestia pracy lewych gminnych ławników (radnych). W warunkach rozszerzania włościańskiego ruchu należy ożywić pracę tych radnych podporządkowując ich do akcji, o czym wydaje zarządzenie list Komitetu Centralnego.

9. Walka z wrogimi partiami i organizacjami. Nasze wioskowe partorganizacje prowadzą niedostateczną walkę z wrogimi partiami, a przede wszystkim z pracą i organizacjami faszystowskiego Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem, ze Stronnictwem Ludowym i białoruskimi nacjonal-faszytami. Koniecznym jest tworzenie w tych organizacjach opozycji, celem doprowadzenia tych organizacji do rozkładu i wycofania z nich włościan. Należy prowadzić zdecydowaną walkę za całkowitym rozbiciem i rozgromieniem okupancko-faszystowskich organizacji Strzelca. W tym celu nasze organizacje winny wykorzystać wszelkie wiece i zebrania, urządzane przez te partie, aby na tych zebraniach przed masami dyskredytować te partie, aby nie dać im możności prowadzenia jakiejkolwiek masowej pracy we wsi.

W liście niniejszym Komitet Centralny szczególnie zastanawia się nad zasadniczymi i najbardziej aktualnymi zadaniami naszej partii we wsi. Rozwiązanie tych zadań zależne jest od podniesienia aktywności w pracy każdego wiejskiego Komitetu Rejonowego i każdej wiejskiej komórki. Należy bezzwłocznie wysunąć na wszystkich partkomórkach i partkomitetach niniejszy list Komitetu Centralnego, aby od razu nakreślić plan pracy wśród włościan w całym okręgu, rejonie i we wsi. Nieodzownym jest obarczenie każdego członka partii powyższą pracą. Należy zdecydowanie uaktywnić batracki i biedniacki kierunek, zdecydowanie oczyszczając szeregi komórek i partaktywy z kułackiego i półkułackiego elementu. Należy szeroko wykorzystać aktyw, który wychodzi z więzienia, wciągać jego do aktywnej pracy partyjnej. Każda komórka winna rozpracować wszystkie partyjne uchwały, omawiać otrzymywaną partyjną literaturę, umiejętnie rozpowszechniając ją wśród

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

włościan. W warunkach zaostrzającego się terroru komórki winny wzmocnić konspirację, nie osłabiając jednocześnie kontaktu z szerokimi masami. Defensywa usiłuje wszelkimi sposobami rozbić naszą organizację wewnątrz. Nasza partia winna we wszystkich gałęziach mobilizować wszelkie siły dla prowadzenia stałej i zdecydowanej walki z prowokacyjną pracą defensywy. Każda partyjna komórka we wsi winna zrozumieć, że na nią nakłada się bardziej niż kiedy indziej ważne zadania w kierunku organizowania włościańskiej walki i przygotowania siłami całej organizacji «olbrzymiego» powstania włościan, które wspólnie z walką klasy robotniczej pod kierownictwem proletariatu staną się jednym z zasadniczych i najważniejszych faktów — zwycięska proletariacka rewolucyjna Polska".

Podając powyższe do wiadomości Urząd Wojewódzki zaznacza, że z zawartymi dyrektywami Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi odnośnie pracy partyjnej na wsi należy zapoznać wszystkich funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa, biorących udział w akcji zwalczania działalności czynników wywrotowych.

Poza tym w związku z dyrektywami Komitetu Centralnego w kierunku oczyszczenia szeregów partyjnych z elementu kułackiego i półkułackiego — moment ten winien być w pierwszym rzędzie wykorzystany przez organa służby bezpieczeństwa dla pogłębienia dezercji i wprowadzenia fermentu w szeregi kompartii.

Ponieważ ostatnio zaobserwowano, że centralne władze kompartii istotnie zwracają większą uwagę na należyte zorganizowanie pracy partyjnej na wsi, poza tym zaś na terenie województwa notowane są wypadki dążenia kompartii do ubojowienia tej pracy w niektórych miejscowościach — Urząd Wojewódzki zwraca specjalną uwagę panów starostów na treść przytoczonego wyżej listu.

Poprzednio już były przesyłane panom starostom informacje o zamierzeniach kompartii w kierunku tworzenia tzw. Komitetów Chłopskich, Komitetów Czynu itp., ponieważ jednak omawiany list Komitetu Centralnego kładzie specjalny nacisk na tworzenie tych komitetów, gdyż przy przygotowaniach do ubojowienia nastrojów wsi i wywołania wystąpień włościańskich przypisuje tym komitetom pierwszorzędną rolę — bezwzględnie nie należy tolerować ich istnienia, sam zaś fakt stworzenia takiego komitetu uważać należy jako sygnał niebezpieczeństwa, który winien wywołać dążenia do jak najszybszego unieszkodliwienia wybitniejszych działaczy partyjnych w danej miejscowości w trybie przepisanym w kodeksie postępowania karnego.

Za wojewodę
(–) (K[azimierz] Rolewicz)
Naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa

Oryginał, maszynopis
PAOB, sygn. f. 2002, o. 2, d. 291, k. 485–488.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 17

1933 II 18, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych i naczelnika Urzędu Śledczego w Brześciu nad Bugiem zawiadamiające o działalności komunistycznej na wsi.

Poufne

Urząd Wojewódzki zawiadamia, że w Nr. 1 organu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi „Partrabotnik" z datą Wilno, styczeń 1933 r., umieszczony został w dziale „Praca na wsi" artykuł pt. „Rozszerzyć walkę przeciwko opłatom i karom", który rozwija uchwałę VI Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, o następującej treści: „Wykorzenienie nieprzychylnego pogardliwego stosunku do żywiołowych form walki (np. podpalanie majątków obszarników, bojkot opłat rynkowych i inne), podtrzymanie ich bez zastrzeżeń i skierowanie na organizowane masowe wystąpienia".

Treść wspomnianego artykułu w tłumaczeniu na język polski jest następująca:

„W rdzennej Polsce i na Zachodniej Ukrainie masowa walka pracującego włościaństwa przeciw różnym opłatom (drogowe, mostowe, kopytkowe itp.) przyjmuje coraz szersze rozmiary w formie strajków, bojkotu i przeradza się często w otwarte konflikty z faszystowskim reżimem: krwawe potyczki z policją (Jadów, Łódź, Warszawa itp.). U nas na Zachodniej Białorusi o takich wystąpieniach zupełnie nie słychać. Główną przyczyną tego odstawania jest to, że nasze wiejskie partorganizacje niedostatecznie albo też na ogół żadnej uwagi nie zwracają i że partyjne organizacje nie organizują walki chłopskich mas przeciw tego rodzaju faszystowsko-okupacyjnym grabieżom.

Oto przykłady opłat i kar:

1) za wjazd do miasteczka albo miasta na rynek wymagana jest opłata 20 gr;

2) gdy chłop prowadzi na sprzedaż konia, krowę albo świnię, musi zapłacić za każdą sztukę 1 zł kopytkowego, a prócz tego musi posiadać tzw. świadectwo pochodzenia, za które płaci w gminie 50 gr, to świadectwo ważne tylko jest 10 dni i po tym terminie trzeba brać nowe, a gdy chłop tego świadectwa nie posiada płaci 5 zł kary;

3) na wsi wprowadza się obowiązek, aby na każdej chłopskiej chałupie była przybita deska, za którą trzeba płacić 80 gr; na tej desce musi być narysowana łopata itp. — wszystkie te przyrządy musi chłop posiadać w zawczasu wybranym miejscu; za niewykonanie tego policja nakłada kary od 5 do 10 zł;

4) w zimie wszyscy chłopi muszą mieć podczas wyjazdu dzwonek; gdy dzwonka brak — karze się od 3 do 5zł;

5) przy otrzymywaniu jakiegokolwiek zaświadczenia z gminy władze gminne nakładają znaczki 10–20 gr przymusowo;

6) nocne warty, które obecnie są obowiązkowymi we wszystkich wsiach, odpowiadają za zniszczenie telefonicznych i telegraficznych przewodów, za rozrzucenie komunistycznej literatury itd.; za niewyjście na wartę karze się do 25 zł.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wszystkie te kary i opłaty są składową częścią panowania krwawej okupacji i wywołują szerokie niezadowolenie mas. O tym, że pracujący chłopi występują do walki przeciw tym formom grabieży świadczą fakty z Nowogródzkiego. Miejscowym organizacjom udało się drogą zwołania kilku masówek zorganizować chłopów wsi: Smolicze, Biała, Kopały, Kuki (korelickiego rejonu) do zdecydowanego oporu.

Niesłusznym jest twierdzenie, że forma strajku-bojkotu, który żywiołowo powstaje i stosowany jest przez pracujących chłopów w walce z faszystowsko-obszarniczą grabieżą, jest nie naszą formą walki.

To jest podejście sekciarskie. Każda forma walki mas, skierowana przeciw okupacji, jest rewolucyjną walką i partia musi podtrzymywać i stać na jej czele. To samo stosuje się i do strajków chłopów. Partia ich organizuje i w trakcie walki zaostrza, na masowej podstawie, do zdecydowanych wystąpień przeciw policji, wiążąc tą walkę przeciw terrorowi, krwawym pacyfikacjom i wojnie.

Partyjne organizacje powinny zwrócić maksimum uwagi na najdrobniejsze kwestie i bolączki pracujących mas wsi, zorganizować ich do walki o swe codzienne żądania pod hasłem: «Ani grosza rogatkowych, kopytkowych i innych, precz z karami». Partyjne organizacje powinny mobilizować masy drogą masówek, zebrań, przez pracę, przez organizowanie strajków, bojkotów rynku, do walki z wszelkiego rodzaju opłatami i karami, wystawiać pikiety na drogach i bacznie uważać, aby bojkot tych rynków był ogólnym, równocześnie organizować masowe obozy, zbierać się koło rogatek i siłą przerywać się przez nie.

W tej walce partyjne organizacje powinny demaskować zdradziecką rolę narodowo-faszystowskich partii (Stronnictwo Ludowe i inne), które starają się sprowadzić walkę przeciw faszystowsko-okupacyjnemu reżimowi na drogę antysemityzmu i antymiejskich nastrojów.

Ze swej strony miasteczkowe i miejskie partyjne organizacje powinny demonstracjami, masówkami i wysyłaniem delegatów solidaryzować się z walką pracujących chłopskich mas, pomagać im, przerywać się przez miejskie rogatki, łamać ramki białego terroru, a tym samym wzmacniać robotniczo-chłopski sojusz i hegemonię proletariatu".

Podając powyższe do wiadomości Urząd Wojewódzki prosi o zwrócenie uwagi na tego rodzaju akcję oraz stosowane przeciwdziałanie jej.

Za wojewodę
(–) (K[azimierz] Rolewicz)
Naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa

Kopia, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki w Brześciu, sygn. 44, k. 8–8v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 18

1933 II 23, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych na temat akcji komunistycznej wśród ludności wiejskiej.

Poufne

Nawiązując do pisma z dn. 12 I br., zawierającego dyrektywy Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi co do bieżących zadań partii na wsi (vide specjalnie pkt. 3 „dyrektywy") Urząd Wojewódzki zawiadamia, że w Nr. 1 organu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi „Partrabotnik" z datą Wilno, styczeń 1933 r., umieszczony został w dziale „Praca na wsi" artykuł pt. „Organizujmy walkę głodującej wioski", który rozwija uchwałę VI Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi o następującej treści: „Organizacja masowych wystąpień: zgromadzenia, głodowe pochody, demonstracje pod hasłami konfiskaty chleba u obszarników i podział jego przez wiejskie komitety pomiędzy głodujące masy, bezzwrotnej państwowej pomocy dla głodujących i poszkodowanych od nieurodzaju i klęsk żywiołowych (gradobicie, powodzie, pożary i inne) zbożem, nasionami i w gotówce".

Treść wspomnianego artykułu jest następująca (w tłumaczeniu na język polski):

„Głód na wsi Zachodniej Białorusi w roku bieżącym ma bardzo ostre formy. Sprawozdania z miejscowości mówią o bardzo ciężkiej sytuacji szerokich chłopskich mas, która z wiosną bezsprzecznie nabierze groźniejszych i powszechnych rozmiarów. W większości chłopskich gospodarstw nie ma już nie tylko chleba, lecz nawet i kartofli. Nie mają nasion na siew.

Po wsiach żerują różne faszystowskie organizacje, które przeprowadzają bardzo często przymusowe zbiórki, maskując je różnymi dobroczynnymi celami, jak zbiórka na bezrobotnych, głodujących itp.

Demaskując faszystowską akcję, która w rzeczywistości prowadzi do jeszcze większej grabieży pracujących mas, wzbogacenia kułactwa i różnych faszystowskich przybłędów, należy zmobilizować masy wsi do zaboru chleba i nasion z pańskich i państwowych składów, masowego wyrębu pańskiego i państwowego lasu. Każda jaczejka, każda partyjna organizacja musi przeprowadzić szeroką akcję w każdej wsi, przeprowadzić wyjaśniającą pracę za pośrednictwem odezw, wieców, zebrań i indywidualnej agitacji. Na masowych wystąpieniach wybierać komitety do walki z głodem. Komitety urządzają masowe pochody do gmin, starostw, domagając się państwowej, bezrobotnej zapomogi — pochody do fabryk, koszar z wezwaniem do wspólnej solidarnej walki. Należy zwrócić baczną uwagę na to, by komitety te były czynnymi organizatorami walki mas. W tym celu należy pamiętać o tym, by w komitetach był ścisły podział funkcji, kolektywna praca, systematyczne posiedzenia i sprawozdawczość wobec mas. W trakcie przygotowania zorganizować drużyny masowej samoobrony i rozszerzyć organizację Czerwonych Gońców. Przygotowa-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ne i zorganizowane w ten sposób masy poprowadzić do zaboru składów, masowego wyrębu lasu i podziału tegoż przez chłopskie komitety wśród biedoty i głodujących.

Mogą być jednak i takie wypadki, że masy już są gotowe do zaboru zawartości składów i wyrębu lasu i że mają one już doświadczenie w tego rodzaju walce. W takich wypadkach przestępstwem będzie ze strony członków partii, jeśli nie podniosą tych nastrojów i nie zorganizują tej walki.

We wszelkich wypadkach walki głodującej wsi należy ze wszech miar starać się, aby przygotować wystąpienia parobków w majątkach, wciągać ich do komitetów walki i wystawiać ich żądania. Dla wciągnięcia parobków do wspólnej walki z chłopami do zaboru obszarniczych składów, należy przede wszystkim wykorzystywać niewypłacalność i «kręcielstwo» obszarników w płaceniu zarobków parobkom, co jest bodajże ogólnym zjawiskiem".

W związku z powyższym Urząd Wojewódzki prosi panów starostów o zwrócenie bacznej uwagi na działalność kompartii w kierunku realizowania poruszonych wyżej zadań w pracy wśród ludności wiejskiej. W związku z aktualnymi nastawieniami kompartii na terenie wiejskim należy zwrócić uwagę na wypadki defraudacji leśnych badając czy nie są one wynikiem akcji komunistycznej.

Za wojewodę
(–) (K[azimierz] Rolewicz)
Naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki w Brześciu, sygn. 44, k. 15–15v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 19

1933 II [b.d.], [b.m.]. — Tłumaczone z języka rosyjskiego pismo Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi do komitetów rejonowych i jaczejek.

Drodzy towarzysze. Małoryta.

1. Położenie zaostrza się z dnia na dzień. W odpowiedzi na głód i walkę pracujących mas rośnie i przyjmuje zastraszające formy krwawy terror. Jeszcze nie ostygły ślady pacyfikacji w małoryckim rejonie, gdzie karny oddział łamał domy i bił ludzi w przeszło dziesiątkach wiosek, jak policyjne bandy rzuciły się na kobryński rejon. W tę minutę gromią kobryński rejon, przeszło 100 aresztowanych. Strasznie biją na posterunkach. 55-letniego starca Siemiona Kozła, Aleksieja Wołoszczuka tak pobito, że skóra odstaje od czaszki na 3 cm, że krew tryska z nosa, uszu i gardła i Wołoszczuk zupełnie ogłuchł. Jednak tego im mało. W nocy z 5 na 6 lutego gromią wieś Litwinki, rozbijają zupełnie chatę skatowanemu Siemionowi Kozłowi, Żukow i dziesiątka innych, wyrywają drzwi, łamią piece, rzucają dwuletnie dzieci o ziemię. Biją wszystkich bez wyjątku, rozbijają naczynia, rwą i depczą nogami mięso itd. Zwierzęcość okupantów przechodzi miarę.

2. To bicie karnych oddziałów, katowanie po posterunkach, polowe sądy, wprowadzone teraz do polskiej armii, wskazują jak wielki [jest] strach faszyzmu przed wzrastającą walką mas. Karne oddziały mogą każdej minuty odwiedzić także drugie rejony. Przygotowujcie się ich wtedy spotkać. W masowej kampanii udowodnić [należy] tymi faktami każdemu pracującemu i gospodarzowi [okrucieństwo okupantów]. Dać poznać masom o gotującym się niebezpieczeństwie, dać poznać, że bije okupant nie tylko komunistów, lecz i szersze masy, że terrorem chcą oni wyciągnąć pot i krew z pracujących — rozbić walkę. Już zaczęła się grabież wioski Małoryty. My damy zrozumieć że krwawy terror, to przygotowanie wojny przeciw sowieckiej Rosji, że masowa walka podrywa to przygotowanie, że tylko masowo zorganizowaną walką odbić można zwierzęcy napad bandytów, że masową walką [można] rozbić faszystowski terror.

3. Komitet Okręgowy podejmuje w okręgu akcję protestu przeciw karnym oddziałom i polowym sądom. Akcję pomocy ofiarom terroru, walkę z katami, konfidentami i sypakami, nawiązując akcję z walką przeciw podatkom, głodu i chłodu nad hasłami. Zbrojne odparcie karnych ekspedycji. Precz ze zwierzęcością politycznych bandytów w Małorycie, Kobryniu, Kamieniu Koszyrskim i innych [miejscowościach]. Śmierć katom. Na pomoc ofiarom krwawej okupacji, ani grosza podatków rządowi bandytów, grabieżników wojny. Precz z polowymi sądami w armii. Precz wyganiajcie z wiosek i fabryk agentów okupacji, konfidentów i szpicli. Nie dawajcie w łapy faszyzmu waszych braci. Odbijajcie aresztowanych. Masowo bierzcie drzewo z pańskich i państwowych lasów. Wszyscy po chleb w pańskie spichlerze. Dosyć głodować. Niech żyje zbrojne powstanie. Niech żyje bohaterska komunistyczna partia i Komsomoł. Organizacji nie łatwo przystąpić do zwołania masowej

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

rady młodzieży, bo w młodzież przede wszystkim uderza faszyzm. Należy z obawą przyjmować na nich rezolucję protestu (przedtem przygotować) z nich komitety solidarności, które poprowadzą akcję protestu i pomocy (pieniędzmi i produktami) ofiarom okupacji, które w tymże czasie poprowadzą przygotowanie wsi do [stawienia] oporu bandytom. Nie powtarzać więcej omyłek kobryńskiej organizacji, która nie wykorzystała bojowego nastroju masy po demonstracji, dla wyboru komitetu walki, organizacji i drużyn samoobrony Czerwonych Gońców. Komunistyczny Komitet Rejonowy wydziela nie tylko uderzeniowe punkty pomocnicze wsi, gdzie może rzucić wszystkie siły, ażeby tam te komitety zorganizować, gdzie trzeba wybrać delegata rejonu, który powiezie produkty i pieniądze ofiarom okupacji, gdzie przewodzić [będzie] masowej walce z konfidentami. Rejkomy wypuszczają ulotki-motylki, pisma rejonowe w małoryckim i kobryńskim rejonie (pisma te organizacyjnym szlakiem odesłać). Wyznaczony przez Komitet Okręgowy dzień obejmie wsie plakatami i transparentami, [należy wówczas] wymalować hasłami ściany, pisane dziegciem itd., krąg akcji pomocy rozszerzyć i umocnić Międzynarodową Organizację Pomocy Rewolucjonistom. Akcję rozszerzyć można [poprzez] organizację wieców i demonstracji. Przede wszystkim obejmować punkty, przydzielić komendantów i oratorów itd., pismo to rejkomy rozpracowują na zebraniach sekretarzy i na jaczejkach, gdzie wyrabiają więcej konkretne akcje. Akcja pokaże, jak Komitet Rejonowy ocenia ważność, a także umie w szybki sposób zareagować na każdy fakt terroru. W czasie akcji zbierać korespondencję i rezolucję dla przesłania do Komitetu Okręgowego. Z komunistycznym pozdrowieniem Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Młodzieży.

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki w Brześciu, sygn. 50, k. 10–10v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 20

1933 III 13, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych na temat akcji komunistycznej w wojsku.

Urząd Wojewódzki zawiadamia, że w dn. 27 VIII 1932 r. na zebraniu sekretarzy komitetów dzielnicowych w Okręgu Zagłębia Dąbrowskiego Komunistycznej Partii Polski przy udziale objazdowego instruktora z Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski była omawiana m.in. sprawa pracy w wojsku i Przysposobieniu Wojskowym, przy czym powzięto następujące rezolucje, które mają służyć jako wytyczne w pracy na najbliższą przyszłość:

1. Tworzenie komitetów bojowych w obronie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i to przeważnie w ośrodkach przemysłu wojennego. Zadaniem komitetów będzie umiejętne i nieznaczne uszkadzanie sprzętu wojennego, utrudnienie transportów tegoż oraz niedbałe wyrabianie sprzętu wojennego, aby w ten sposób uniemożliwić terminowe dostawy.

2. Tworzenie frakcji komunistycznych w łonie Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego przez wstępowanie członków Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej nieskompromitowanych w szeregi Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego. Członkom, którzy zgłoszą się na ochotnika do Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego nie będzie wolno chodzić na zebrania, masówki, wycieczki i inne imprezy komunistyczne, jak również nie wolno im będzie utrzymywać kontaktu z członkami znanymi władzom bezpieczeństwa. Zadaniem członków w razie przyjęcia ich w szeregi Przysposobienia Wojskowego będzie bezwzględne podporządkowanie się dyscyplinie wojskowej, gorliwe oddawanie się wyszkoleniu wojskowemu, a nadto pilne śledzenie nastrojów Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego, stanu liczebnego uzbrojenia, składów broni i amunicji, zaznajamianie się z nowoczesną taktyką wojskową, rozkazami oraz śledzenie wszelkich przejawów życia codziennego w łonie Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego. O wszelkich spostrzeżeniach członkowie Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej mają składać sprawozdania na ręce specjalnego referenta, który w tym celu zostanie wyznaczony.

Członkom przyjętym do Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego pod żadnym warunkiem nie wolno jest prowadzić jakiejkolwiek polityki na własną rękę. Akcja ta zastąpić ma mająca się wkrótce ukazać broszurka pt. „Czerwone Przysposobienie Wojskowe i Wychowanie Fizyczne", wydana przez Komitet Centralny Komunistycznej Partii Polski i która będzie kolportowana przez specjalnych kolporterów wśród członków Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego.

3. Uświadomienie wszystkich członków poborowych w poszczególnych komórkach, którzy w październiku ub.r. i w marcu br. otrzymają karty powołania do czynnej służby, aby ci śledzili przejawy życia koszarowego i pozostawali w ścisłym

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

kontakcie z partią. Ponadto członkowie Ci winni składać masowe podania do właściwych Powiatowych Komitetów Uzupełnień, by ich wcielono do garnizonów, stacjonowanych w pobliżu ich miejsca zamieszkania, a przeważnie, do garnizonów w ośrodkach przemysłowych, które będą punktami wypadowymi niedalekiej rewolucji proletariackiej.

Powyższe Urząd Wojewódzki przesyła do wykorzystania, z tym że o wszelkich spostrzeżeniach w powyższej sprawie należy powiadomić Urząd Wojewódzki.

Za wojewodę
K[azimierz] Rolewicz
Naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa

Odpis, maszynopis
PAOB, sygn. f. 2004, o. 3, d. 2, k. 18.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 21

1933 III 20, Wilno. — Nota konfidencjonalna Wydziału Śledczego Komendy Policji Państwowej w Wilnie.

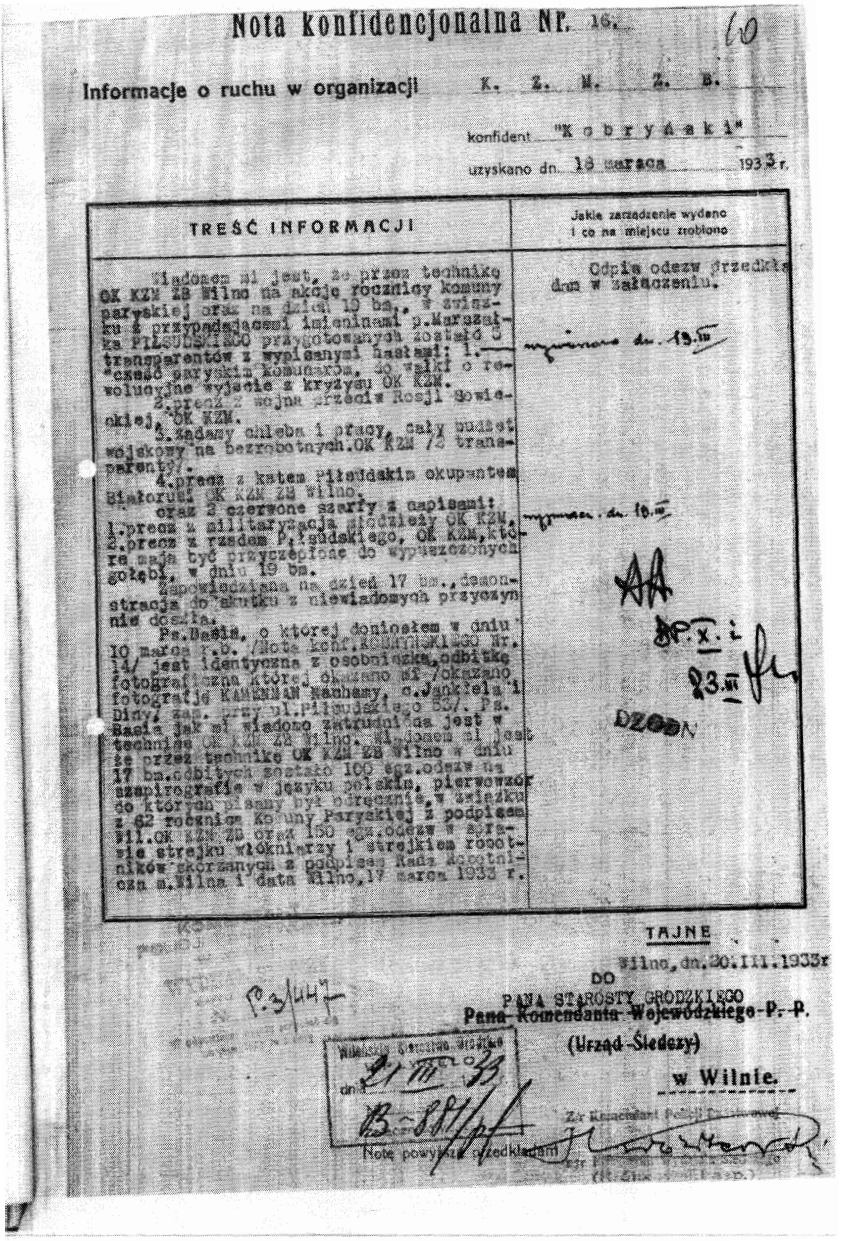

Nota konfidencjonalna Nr. 16. 60

Informacje o ruchu w organizacji K. Z. M. Z. B.

konfident "Kobryński"

uzyskano dn. 18 marca 1933 r.

TREŚĆ INFORMACJI	Jakie zarządzenie wydano i co na miejscu zrobiono
Wiadomem mi jest, że przez technikę OK KZM ZB Wilno na akcję rocznicy komuny paryskiej oraz na dzień 19 bm., w związku z przypadającemi imieninami p.Marszałka PIŁSUDSKIEGO przygotowanych zostało 5 transparentów z wypisanymi hasłami: 1. "cześć paryskim komunarom, do walki o rewolucyjne wyjście z kryzysu OK KZM. 2.precz z wojną przeciw Rosji Sowieckiej, OK KZM. 3.żądamy chleba i pracy, cały budżet wojskowy na bezrobotnych.OK KZM /2 transparenty/. 4.precz z katem Piłsudskim okupantem Białorusi OK KZM ZB Wilno. oraz 2 czerwone szarfy z napisami: 1.precz z militaryzacją młodzieży OK KZM, 2.precz z rządem Piłsudskiego, OK KZM,które mają być przyczepione do wypuszczonych gołębi, w dniu 19 bm. Zapowiedziana na dzień 17 bm.,demonstracja do skutku z niewiadomych przyczyn nie doszła. Ps.Basia, o której doniosłem w dniu 10 marca r.b. /Nota konf.KOBRYŃSKIEGO Nr. 14/ jest identyczna z osobniczką,odbitkę fotograficzną której okazano mi /okazano fotografję KAMENNAN Nachamy, c.Jankiela i Diny/ zam. przy ul.Piłsudskiego 53/. Ps. Basia jak mi wiadomo zatrudniona jest w technice OK KZM ZB Wilno. Wiadomem mi jest że przez technikę OK KZM ZB Wilno w dniu 17 bm.odbitych zostało 100 egz.odezw na szapirografie w języku polskim, pierwowzór do których pisany był odręcznie, w związku z 62 rocznicą Komuny Paryskiej z podpisem Wil.OK KZM ZB oraz 150 egz.odezw w sprawie strejku włókniarzy i strejkiem robotników skórzanych z podpisem Rada Robotnicza m.Wilna i data Wilno,17 marca 1933 r.	Odpis odezw przedkładam w załączeniu. wyjaśniono dn. 19.III wypuszcz. dn. 19.III AA DP.X. i 23.III DZODN

TAJNE

Wilno, dn.20.III.1933r

DO

PANA STAROSTY GRODZKIEGO

~~Pana Komendanta Wojewódzkiego P. P.~~

~~(Urząd Śledczy)~~

w Wilnie.

P.3/447

Wileńskie Starostwo Grodzkie dnia 21 III 33 B-881/pf

Notę powyższą przedkładam

Zr Komendant Policji Państwowej

Zr Komendant Wydziału Śledczego

(Rożnowski kap.)

Oryginał, maszynopis
LCAP, sygn. f. 51, ap. 17, b. 325, k. 10.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 22

1933 III 25, Nieśwież. — Pismo komendanta Policji Państwowej powiatu nieświeskiego zawierające notę konfidencjonalną z ustaleniami Konstantego Kozaka na temat ruchu organizacji komunistycznej.

Treść informacji	Jakie zarządzenia wydano i co na miejscu zrobiono
1. W dn. 22 III 1933 r. konfident płatny doniósł mi, że we wsi Domasze, gminy darewskiej, powiatu baranowickiego, istnieje jaczejka komunistyczna, na czele której stoi Aleksander Prońko, syn Nikodema, szewc, adiutant Ochotniczej Straży Pożarnej we wsi Domasze. 2. We wsi Szawieli, gminy darewskiej, istnieje jaczejka komunistyczna, na czele której stoi były uczeń gimnazjum białoruskiego w Klecku nieustalonego nazwiska, zacięty działacz komunistyczny. 3. We wsi Żerebkowiczach, gminy darewskiej, również istnieje jaczejka komunistyczna, dowódcą której jest osobnik nieustalonego nazwiska, mieszkaniec wsi Żerebkowicze, dobrze rozwinięty umysłowo, który ma zadanie organizować jaczejki komunistyczne w każdej wsi białoruskiej, za pośrednictwem swoich zaufanych zwolenników. Na wypadek rozruchów w państwie polskim ma on być dowódcą na całą Zachodnią Białoruś. Obecnie wszystkie organizacje komunistyczne w powiatach nieświeskim i baranowickim bezpośrednio podlegają mu; ma nosić tytuł rezydenta na Zachodnią Białoruś. 4. We wsi Jażewicze, Rządowe Husaki, gminy kleckiej i we wsi Kręty Brzeg, gminy horodziejskiej, istnieją jaczejki komunistyczne. Nazwisk dowódców i członków nie dało się ustalić na razie. 5. Prońko Aleksander, działacz komunistyczny, mieszkaniec wsi Domasze, nakłada nacisk, aby w każdej wsi organizować jaczejki komunistyczne, przez wpisywanie się na członków zarządu legalnych stowarzyszeń istniejących po wsiach działaczy komunistycznych, i rozpoczynać pracę komunistyczną. Jest nacisk przeważnie wchodzić na członków zarządu organizacji ochotniczych straży pożarnych i kółek młodzieży wiejskiej.	Nad Prońkiem Janem czasowo zamieszkałym w Dołkintach roztoczyłem ścisłą poufną obserwację oraz nad młodzieżą białoruską zamieszkałą we wsiach Hryckiewiczach, Suprynowiczach i Onoszkach. Niezależnie od powyższego w nocy z dn. 24 na 25 III 1933 r. i na 26 III 1933 r. wyślę patrole na teren pomiędzy wsią Hryckiewiczami a wsią Domaszami oraz rozstawię zasadzki pomiędzy wymienionymi osiedlami, w celu ujawnienia działaczy komunistycznych w rejonie powiatu baranowickiego.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wyżej wymieniony Prońko Aleksander, mieszkaniec wsi Domasze, obecnie nastawia aparat na przyległe wsie tutejszego rejonu, a mianowicie: na wieś Hryckiewicze, Onoszki i Suprynowicze, dążąc zorganizować w tych wsiach jaczejki komunistyczne, większy nacisk nakłada na wieś Hryckiewicze. 6. Informator zapodał, że za kilka dni mają zamiar wywiesić sztandary komunistyczne we wsi Domaszach, Żerebkowiczach, powiatu baranowickiego i wsi Suprynowiczach i Hryckiewiczach tutejszego rejonu. Sztandary komunistyczne mają być rozwieszone z inicjatywy Proński Aleksandra, mieszkańca wsi Domasze, w związku z rocznicą niezależnej republiki białoruskiej. Wobec powyższych okoliczności przekonałem się, że konfident zapodał informacje prawdziwe, gdyż zapodane informacje w ostatnim punkcie zgadzają się z rzeczywistością, np. że w dn. 25 marca przypada rocznica proklamowania niezależnej republiki białoruskiej. 7. W dn. 21 III 1933 r. w miasteczku Snowiu Prońko Jan, syn Nikodema i Justyny, rocznik 1913, prawosławny, pochodzący ze wsi Domasze, gminy darewskiej, brat rodzony Proński Aleksandra wymienionego w pkt. 1, a który obecnie służy we wsi Dołkintach tutejszego rejonu u jednego z gospodarzy jako parobek, spotkał się z Januszkiewiczem Michałem, mieszkańcem wsi Kamionka tutejszego rejonu, który organizuje oddział strzelecki w Kamionce i w trakcie rozmowy zaczął wytykać Januszkiewiczowi dlaczego on organizuje oddział strzelecki, a nie hurtek białoruski.	

Komendant Posterunku Policji Państwowej
(–) Antoni Sadowski, przodownik

Odpis, maszynopis
PAOG, sygn. f. 551, o. 1, d. 1182, k. 1–1v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 23

1933 IV 6, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych informujące o mającej nastąpić w okresie świąt wielkanocnych komunistycznej akcji antyreligijnej.

Wg uzyskanych informacji władze centralne kompartii wydały podległym jednostkom organizacyjnym polecenie w kierunku wzmożenia akcji antyreligijnej oraz zorganizowania wystąpień w czasie świąt wielkanocnych, których dni w roku bieżącym wypadają wspólnie tak dla obrządków rzymskokatolickiego i grekokatolickiego, jak i wyznania mojżeszowego.

W szczególności w dniach świątecznych mają być kolportowane masowo ulotki komunistyczne, antyreligijne i rozrzucane, względnie rozlepiane obok kościołów, cerkwi i bożnic, nadto wywieszane w porze nocnej na kościołach itp., względnie obok nich czerwone transparenty z hasłami antyreligijnymi.

Ponadto czynniki wywrotowe zamierzają dążyć do zakłócenia nabożeństw, organizowania napadów na śpieszących do świątyń oraz urządzania pod świątyniami masówek z przemówieniami bezbożnickimi.

Powyższe Urząd Wojewódzki przesyła celem wydania stosownych zarządzeń zapobiegawczych oraz donoszenia o wszelkich spostrzeżeniach i informacjach, uzyskanych w sprawie wymienionych przygotowań kompartii.

Za wojewodę
K[azimierz] Rolewicz

Odpis, maszynopis
PAOB, sygn. f. 2004, o. 3, d. 2, k. 72.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 24

1933 V 30, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych informujące o rozwoju organizacji Związku Rewolucyjnych Strzelców.

Na jednej z konferencji Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy, odbytej w styczniu br. na terenie województwa stanisławowskiego, omawiana była sprawa Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców. Wg otrzymanych w tej sprawie informacji do Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców mogą należeć ludzie, którzy mają wpojone zasady komunistyczne, znają się na pracy konspiracyjnej, są przeciwnikami wojny ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich i wrogami okupantów, tj. Polaków.

System tej organizacji polega na tym, że w każdej wsi powstaje grupa trzech ludzi, którzy mają za zadanie zorganizować Sojusz Rewolucyjnych Strzelców w ten sposób, że każdy z „trójki" dobiera sobie po 2 ludzi i w ten sposób powstaje oddział składający się z 9 osób. Jest to zaczątek Armii Czerwonej we wsi. Pierwsza „trójka" jest organem kierowniczym dla oddziału i ta spośród siebie wybiera sekretarza (delegata) do Komitetu Rejonowego Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców. W skład Komitetu Rejonowego wchodzi tylu sekretarzy ile wsi należy do danego rejonu.

Zasadą dobierania ludzi do oddziału Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców jest wyszukiwanie ludzi wojskowo wyszkolonych, a szczególnie posiadających znajomość pewnych specjalnych działów służby wojskowej np. artylerii, karabinów maszynowych, lotnictwa itp. Wyszkolony wojskowo członek oddziału Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców staje się instruktorem w zakresie swojej specjalności wojskowej dla całego oddziału. Członkowie oddziału starać się mają przy tym o literaturę traktującą o znajomości sztuki wojskowej dla samokształcenia się. Każdy z członków ma obowiązek wystarać się o broń dla siebie i innych członków oddziału, czy to w drodze kupna za pieniądze partyjne, czy to w drodze kradzieży, czy wreszcie w drodze przyciągnięcia posiadacza broni palnej jako członka do oddziału.

Każdy członek oddziału Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców winien być na „półlegalnym", tzn. narazić się policji, ukrywać się przed nią w różnych miejscach jej nieznanych i u osób zaufanych, a jak najmniej we własnym domu. Ma to na celu wyrobienie w sobie sprytu i zdolności ukrywania się, a szczególnie dobrego ukrycia się przed policją wtedy, kiedy będzie groził wybuch wojny, a policja poszukiwać będzie celem aresztowania lub internowania. Członkowie Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców prowadząc taki tryb życia, uchronią się przed aresztowaniem, zbiegną w lasy i miejsca niedostępne, zorganizują się i od razu staną się oddziałem partyzanckim, gotowym do boju i niszczenia obiektów wojennych. W obecnym już czasie mają występować przeciw policji, w razie aresztowania nie przyznawać się do należenia do organizacji, a na podstępne pytania policji odpowiadać żądaniem konfrontacji.

Na konferencji tej podkreślono też, że policja wciska do organizacji prowokatorów, których należy bezwzględnie śmiercią karać na wypadek ujawnienia, i że [można] poznać ich po tym, że są bardzo ciekawi, o wszystko pytają, a nawet sami podburzają do jak największej aktywności.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Każdy członek organizacji obowiązany jest płacić podatek partyjny w wysokości 10 gr, zebraną kwotę oddaje się sekretarzowi Komitetu Rejonowego Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców.

Z uwagi na przyszłe boje, jakie komuniści będą toczyć w czasie rewolucji z wojskiem, muszą już obecnie zorganizować pomoc lekarską dla rannych powstańców, gdyż nie będą mogli korzystać ze szpitali i pomocy lekarzy w miastach, ponieważ to by im groziło śmiercią. W tym celu przy każdym oddziale Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców ma się stworzyć jako przybudówkę „Widdił Sanitarnoj Pomoczi", angażując do niego wysłużonych i wyszkolonych w wojsku sanitariuszy.

Jako specjalna sekcja ma być zorganizowane „Rewolucyjne Zinoctwo", a jego oddziały będą w czasie rewolucji trudniły się dostarczaniem żywności i przenoszeniem rozkazów oraz informacji o ruchach wojsk.

W stosunku do Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy stanowi Sojusz Rewolucyjnych Strzelców jej przybudówkę, a sekretarz Komitetu Miejskiego Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców ma mieć kontakt z sekretarzem partyjnym w miejscu. Ten sam stosunek zachodzi między Komunistyczną Partią Zachodniej Ukrainy a Sojuszem Rewolucyjnych Strzelców i wyższymi instancjami tych organizacji.

Posiadane informacje wskazują, że kompartia przywiązuje obecnie wielką uwagę do organizowania „Sojusza Rewolucyjnych Strilciw" i sprawa ta stanowi jedno z głównych zadań komparti w obecnej dobie.

Na odbytych konferencjach organizacyjnych Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców biorą udział wybitni członkowie Komunistycznej Patii Zachodniej Ukrainy i Komsomołu, którzy podnoszą konieczność organizowania Sojuszu Rewolucyjnych Strzelców w łonie wszystkich organizacji komunistycznych, przy czym kładą nacisk na uzbrojenie członków.

Podając powyższe do wiadomości i wykorzystania Urząd Wojewódzki prosi o nasilenie wywiadu wśród tamtejszych organizacji komunistycznych w kierunku sprawdzenia czy wymieniony związek istnieje na tamtejszym terenie, względnie czy przez organizacje komunistyczne czynione są starania w kierunku tworzenia oddziałów tego związku.

O wyniku należy donieść w terminie miesięcznym.

Za wojewodę
K[azimierz] Rolewicz
Naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa

Kopia, maszynopis
PAOB, sygn. f. 2002, o. 2, d. 291, k. 277.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 25

1933 VI 24, Brześć nad Bugiem. — Meldunek komendanta powiatowego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem Józefa Twaroga do starosty powiatowego w Łunińcu o zatrzymaniu członka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi zamierzającego nielegalnie przekroczyć granicę polsko-radziecką.

Melduję, iż w dn. 23 VI 1933 r. w mieście Hancewiczach, tutejszego powiatu, został zatrzymany Jackiewicz Gabryel, syn Grzegorza i Antoniny, lat 26, stały mieszkaniec wsi Zarzecze, gmina Sielec, powiatu prużańskiego, który miał zamiar udać się do Rosji sowieckiej w drodze nielegalnej.

W czasie badania Jackiewicz przyznał się, że należy do kompartii i jest czynnym członkiem komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi we wsi Zarzecze oraz wydał członków zarządu wspomnianej jaczejki, wyjaśniając, że sekretarzem komórki jest Chodun Jan, syn Bazylego, technikiem Roman Błocki, syn Stefana i skarbnikiem Chodun Julian.

Urząd Śledczy w Brześciu nad Bugiem i Komendę Powiatową Policji Państwowej w Prużanie powiadomiłem telefonicznie.

Komendant Powiatowy Policji Państwowej
J[ózef] Twaróg, komisarz

Oryginał, maszynopis
PAOB, sygn. f. 2002, o. 2, d. 291, k. 261.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 26

1933 VII 29, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych i naczelnika Urzędu Śledczego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem na temat akcji komunistycznej w szkołach.

Poufne

Urząd Wojewódzki donosi (powiadamia), że w Nr. 3 organu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi „Partrabotnik" z miesiąca maja br. umieszczony jest artykuł pod nazwą „Zaniedbany dział pracy", w którym omówione są aktualne zadania kompartii na terenie szkolnym. Treść tego artykułu, w tłumaczeniu z języka białoruskiego na polski, jest następująca:

„Wielki wzrost narodowo-wyzwoleńczego ruchu znalazł swój wyraz także i w walce dzieci w szkołach. Należy zaznaczyć, że dzieci wykazują dużo inicjatywy i walka ich odznacza się dużą polityczną ostrością, śmiałością i bojowością. Tak np. w Nowogródczyźnie dzieci podczas państwowego święta, obrywają białe odcinki rozdawanych im polskich flag narodowych i demonstrują z czerwonymi, w Prużańskiem dzieci rzucają pod ławkę polskie podręczniki, w Wilnie w szkole żydowskiej podczas lekcji, uczeń wygłasza przemówienie w obronie Taraszkiewicza, w Grodzieńszczyźnie, w szkołach bojkotują dzieci konfidentów, w Słonimskiem prowadzą stałą walkę z dziećmi wojskowych osadników. Dzieci zrywają orły, wykłuwają oczy na portretach Piłsudskiego i Mościckiego, nie chcą wstępować do faszystowskich organizacji przy szkołach, nie pozwalają kierownikom oddawać na Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej pieniędzy zarobionych na szkolnych przedstawieniach.

Lecz nasze organizacje tą walką, posiadającą ogromne polityczne znaczenie na ogół zajmują się niedostatecznie. Czasami zupełnie nie reagujemy na takie fakty, które wywołują ogromne oburzenie całej masy i w odpowiedzi na które organizacje musiałyby rozwinąć najszerszą rewolucyjną akcję. Tak było w Smorgoni, gdy z winy polonizatorki-kierowniczki zginęła 13-letnia uczennica, tak było w Nowogródczyźnie, gdy policja biła i wyrzucała z białoruskiego gimnazjum uczniów. My tak samo prawie że nigdy nie reagujemy na wyrzucanie ze szkół dzieci za rewolucyjne wystąpienia.

To mówi o tym, że nasze organizacje nie rozumieją ogromnego politycznego znaczenia walki dzieci przeciw polonizacji i okupacji, nie doceniają ważności jej dla całego narodowo-wyzwoleńczego ruchu. Trzeba wzmocnić kierownictwo walki dzieci, walkę tę trzeba przenieść do fabryk i wsi. Na każdy fakt gwałtu i znęcania się nad dziećmi przez okupantów, robotnicza i chłopska masa pod kierownictwem naszych organizacji, powinna natychmiast odezwać się demonstracjami, protestami, masówkami i zebraniami. Trzeba nareszcie zacząć realizowanie dawno rzuconego partyjnego hasła: «Wypędzać znienawidzonych polonizatorów-kierowników». Najbliższe miesiące muszą być przygotowaniem do tego, aby w jesieni rozwinąć z nową siłą masową walkę o szkołę w mowie ojczystej. Przed Komsomołem prócz tego stoi zadanie wzmocnienia kierownictwa pionierskiej organizacji, rozszerzenia

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

jej, jak również scentralizowania i dopomożenia w tworzeniu własnego kierownictwa. Wykonanie tego zadania dalej odkładać nie można".

Podając powyższe do wiadomości, Urząd Wojewódzki prosi panów starostów o nadsyłanie ewentualnie uzyskanych informacji o akcji komunistycznej wśród dzieci ze szczególnym uwzględnieniem odcinka szkolnego.

Za wojewodę
M.*[s]* Małaczyński
w zastępstwie Naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa

Kopia, maszynopis
PAOB, sygn. f. 2002, o. 2, d. 291, k. 530.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 27

1933 X 16, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych i naczelnika Urzędu Śledczego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem na temat akcji komunistycznej w szkołach.

Urząd Wojewódzki zawiadamia, że w czasie rewizji u działacza kompartii Dawida Fejgenberga, studenta Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Wileńskiego, zatrzymanego w Wilnie w dn. 7 IX br. ujawniony został rękopis w języku polskim o treści następującej:

„Do ogółu niezamożnej młodzieży szkół średnich województw północno-wschodnich. Koleżanki i koledzy. Stoimy wobec nowego roku szkolnego, władze szkolne udzieliły już nam błogosławieństwa na drogę i pouczyły o wszystkich dobrodziejstwach, które nam da szkoła w roku bieżącym. Ale my sami musimy przekonać się co znaczą te dobrodziejstwa i komu są one potrzebne. Synom obszarników, wyższych urzędników, wojskowych, przemysłowców i bogatych kupców. Pieniądze rodziców dają możność łatwego pokonywania trudności w nauce i przyjemnego spędzania wolnego czasu. Stanowisko w hierarchii społecznej, rozgałęzione stosunki dają im pewność, że po maturze otworzy się przed nimi droga do uniwersytetu a po uniwersytecie do intratnych posad. Atmosfera ich rodzin harmonizuje z szowinistycznym i klerykalnym duchem szkoły. Szkoła wychowuje ich na wzorowych synów swojej klasy. Dla synów inteligencji pracującej, robotników, rzemieślników i chłopów szkoła jest czymś innym. Od I klasy aż do ukończenia gimnazjum wisi nad nami groźba usunięcia ze szkoły za nieuiszczenie opłat, lub porzucenie nauki dla licho płatnej pracy zarobkowej. Brak czasu i pomocy w nauce spycha nas często do kategorii «niedołężnych» i «leniwych» w interpretacji władz szkolnych. Kiedy dobrniemy do matury, nie mamy pewnej perspektywy, gdyż matura jest warunkiem koniecznym, ale niedostatecznym do uzyskania pracy, lub możności wstąpienia na uniwersytet. Liczne przykłady bezrobotnych magistrów, głodujących studentów i bezpłatnych praktykantów dowodzą, że droga do życia młodzieży, pochodzącej z warstw niezamożnych jest w dzisiejszym społeczeństwie na każdym kroku utrudniona. Po ukończeniu szkoły będziemy obarczeni balastem niepotrzebnych nam wiadomości, wpajanych nam na lekcjach łaciny, religii, historii i polskiego. Taka wiedza będzie nam w samodzielnym rozwoju tylko kulą u nogi. O to jednak chodzi władzom dzisiejszego społeczeństwa, klasom posiadającym, żebyśmy wyszli ze szkoły doszczętnie ogłupieni, niezdolni do niezależnego myślenia. Na lekcjach łaciny, dzisiejsze urządzenia społeczne oparte na wyzysku i ucisku wyprowadza się z czasów rzymskich, aby przedstawić ją, jako historię rzezi i rzeźników wojen i królów, a nie jako dzieje walk klasowych i rozwoju kulturalnego. Władcy dzisiejszego życia, fabrykanci, bankierzy i obszarnicy obawiają się słusznie, że studiując walki wyzwoleńcze niewolników, chłopów pańszczyźnianych i trzeciego stanu przeciw ówczesnym ciemiężcom, nauczymy się zwalczać ich panowanie. Wykłady historii i literatury mają przepoić nas nienawiścią do ludzi, mówiących innym językiem, aby-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

śmy zapomnieli, że naszym rzeczywistym wrogiem jest własny wyzyskiwacz bez względu na jego narodowość. Religia ma usprawiedliwić ucisk i wyzysk i odebrać nam siłę buntu i walki żebyśmy w pokorze ducha przyjmowali i nierówność społeczną, jako zrządzenie opatrzności.

Nauki przyrodnicze, wykładane w ten sposób aby jak najmniej kompromitować dogmaty religijne, nie dają nam pojęcia o wspaniałym rozwoju ludzkości, o potędze techniki, zmianach w społeczeństwach, których postęp techniczny wymaga".

Kopia, maszynopis
PAOB, sygn. f. 2002, o. 2, d. 291, k. 484.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 28

1933 X 26, Wilno. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego przytaczające treść listu otwartego oraz dodatku do listu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w sprawie rewolucyjnych wystąpień w okręgu brzeskim i sądzie polowym w Kobryniu.

Poufne

Urząd Wojewódzki donosi (powiadamia), że w drodze konfidencjonalnej uzyskane zostały, odbite na powielaczu maszynopisy w języku rosyjskim i białoruskim, rozpoczynające się od słów: „List otwarty Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi o rewolucyjnych wystąpieniach w okręgu brzeskim i wojenno-polowym sądzie w Kobryniu. Do wszystkich członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, do Kazetemu Zachodniej Białorusi, do wszystkich robotników, włościan, żołnierzy i pracującej inteligencji Zachodniej Białorusi…", podpisany: „Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi", z datą: Wilno 10 IX 1933 r.

Treść tego maszynopisu w tłumaczeniu na język polski jest następująca:

„Drodzy Towarzysze!

Wiadomości o rewolucyjnych wystąpieniach w Brzeskiem oraz sąd doraźny nad 9 rewolucjonistami w Kobryniu przykuły do siebie uwagę robotniczych i chłopskich mas nie tylko na Zachodniej Białorusi, lecz i w całej Polsce. Z powodu ogromnego znaczenia tych wystąpień dla dalszego rozwoju rewolucyjnego ruchu, doświadczenie tych walk musi być utrwalone i musi stać się zdobyczą każdego komunisty, wszystkich robotników i chłopów.

Areną zajść jest bogaty w rewolucyjne tradycje brzeski okręg, który wniósł niejedną sławną stronę do historii walki o oswobodzenie Zachodniej Białorusi spod jarzma polskiego imperializmu (Kamień Koszyrski, Wołczyno, Prużańskie i inne). Miejscowości te, są wg składu narodowościowego, prawie wyłącznie białoruskie i ukraińskie. Brzeskie — jest terenem bardzo ostrych konfliktów z polską okupacją. Zasadniczy konflikt kieruje się po linii ziemi. Szerokie masy bezrolnych i małorolnych chłopów, doprowadzone do ostatniego stopnia nędzy z jednej strony, a z drugiej — polscy obszarnicy i polscy osadnicy, którzy łącznie z policją i urzędnikami są bezpośrednimi wyrazicielami okupacji narodowego i socjalnego ucisku. Białoruskie i ukraińskie wsie znajdują się w stanie stałej ostrej walki w stosunku do majątków Małaczewskich, Wajewskich, Moraczewskich, do działek polskich osadników — Ksieńskich i jemu podobnych. Walka ta czasami zamiera, to znowuż wybucha z jeszcze większą siłą, lecz nigdy nie ustaje. Masy pracującego chłopstwa brzeskiego okręgu wyrosły politycznie na doświadczeniach własnej walki, zawsze stoją w pierwszych szeregach rewolucyjnego chłopstwa Zachodniej Białorusi.

Powstanie ropczyckie znalazło tutaj gorący odzew, wlało otuchę i wiarę w siły rewolucyjnego ruchu w całej Polsce i stało się sygnałem dla nowego rewolucyjnego wybuchu w Brzeskiem.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Dzięki czynnej masowej pracy komunistycznej partii i Komunistycznego Związku Młodzieży ściśle związanych z chłopskimi masami i organizujących codzienną ich walkę — rewolucyjna wieś w Brzeskiem bardzo szybko rozwinęła szeroką aktywną kampanię solidarności, przyjmując na masówkach i zebraniach rezolucje solidarności, przygotowując się odpowiedzieć krakowskim chłopom swymi walkami i rozszerzeniem frontu walki.

Silny wpływ na ten rewolucyjny wybuch w Brzeskiem miały ostatnie strajkowe walki proletariatu, które silną falą przewaliły się po całym państwie. Włókniarze Łodzi i Białegostoku, tartacznicy w Hajnówce, uporczywa walka włókniarzy Supraśla[1] i inne proletariackie walki uczyły chłopów rewolucyjnej wytrwałości, solidarności i uporu w walce.

Wszystko to razem stało się osnową tych rewolucyjnych wystąpień, które miały bezpośrednią łączność z kobryńskim procesem.

* * *

Nazajutrz po masówce solidarności z krakowskimi powstańcami, we wsi Leplówka (koło Domaczewa) zjawił się sekwestrator z policją i zaczął rabować chłopski majątek. Chłopi w rzeczywistości wykazali, że wczorajsze przemówienia nie poszły na marne — masą rzucili się na sekwestratora z policją i wypędzili ich ze wsi. W starciu tym od kul policjanta, który, uciekając, ostrzeliwał się, padł rewolucyjny chłop Leontij Boroński. Chłopi natychmiast urządzili rewolucyjną demonstrację, obnosząc ciało zabitego ze śpiewem rewolucyjnych piosenek po całej wsi. Nazajutrz wtargnęła do wsi karna ekspedycja, dokonując zwierzęcej pacyfikacji.

Partyjna organizacja, łącznie z Komunistycznym Związkiem Młodzieży, zwróciła się do wszystkich rejonów okręgu z wezwaniem przyjścia z pomocą rozgromionej Leplówce. Równocześnie z tymi wypadkami chłopi wsi Pawłopol i sąsiedniej, w których były dokonywane masówki solidarności z Krakowskiem, przygotowali się wg ropczyckiego przykładu, do marszu na majątek znanego w całym rejonie eksploatatora, Małaczewskiego. Chłopi, którzy mieli z nim stary ostry konflikt za sprzedany kułakom serwitut, którzy długie miesiące nie mogli od niego doczekać się oddania zapracowanej płacy zarobkowej robotników sezonowych, szykowali się całą masą iść do niego po chleb dla głodnej wsi. Jednak policja uprzedziła ten marsz pacyfikacją Pawłopolu i całego rejonu. Policyjne bandy zrywały dachy z chat, rozwalały piece, biły starców, dzieci i kobiety. Rozgromili w całym rejonie wszystkie chłopskie kooperatywy. Zezwierzęciałe bandy oblewały naftą mąkę i psuły cały towar.

Chłopi pacyfikowanych i sąsiednich wsi, widząc te dzikie bicia i znęcanie się, zaczęli przygotowywać się do samoobrony i oporu. W nocy z 3 na 4 sierpnia zaczęli odbierać broń u nienawistnych osadników i w masie 300 osób poszli z bronią osadników do policyjnego posterunku w Nowosiółkach.

---

[1] Chodzi o falę strajków, która wybuchła w przemyśle włókienniczym w 1933 r. na tle ekonomicznym. Do krwawych zajść doszło m.in. w Supraślu, gdzie w lipcu 1933 r. w czasie starć z policją zginęło 2 robotników a 48 zostało rannych. Pogrzeb zabitych stał się manifestacją środowisk lewicowych. Do Supraśla przyjechało wiele delegacji z całej Polski.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Śmiertelny strach przed grozą chłopskiego powstania objął obszarników i osadników w całym okręgu. Władze okupacyjne z wojewodą-katem Kostkiem-Biernackim na czele pośpieszyły na pomoc. Rozpoczęła się krwawa pacyfikacja, która objęła wsie 5 rejonów: kobryńskiego, żabińskiego, podgoreckiego, domaczewskiego i prużańskiego. Najczynniejsi uczestnicy chłopskich wystąpień i robotnica-komunistka Regina Kapłan byli postawieni przed sądem doraźnym.

* * *

Rewolucyjne wystąpienia chłopów w Brzeskiem, szybkość z jaką tu dotarły wiadomości o powstaniu w Krakowskiem i entuzjazm, powstaniem tym wywołany, jaskrawie świadczą o silnym wzrastaniu rewolucyjnych nastrojów mas, ich dążeniu do broni i walki, są one jeszcze jednym wskaźnikiem dojrzewania rewolucyjnego kryzysu w całym państwie.

Wystąpienia te były przejawem ostrej walki z okupacją i jeszcze bardziej zaostrzyły tę walkę. Skierowane one były przeciw wszystkim głównym przedstawicielom okupacji Zachodniej Białorusi — obszarnikom, osadnikom i policji. Były one przejawem zaostrzenia walki o ziemię.

Kampania solidarności z powstaniem w środkowej Galicji i rewolucyjne wystąpienia na Polesiu wzmocniły bojowy sojusz pracujących uciemiężonych narodów Zachodniej Białorusi z robotnikami i chłopami całej Polski. Walki te były poważnym uderzeniem, skierowanym na narodowościowe szczucie polskiej burżuazji, białoruskich i ukraińskich nacjonalfaszystów. Wystąpienia te były poważnym uderzeniem, skierowanym na wojenne szczucie polskiej, białoruskiej i ukraińskiej burżuazji. Rewolucyjny chłop Polesia swymi walkami silnie podkreślił: «Ja widzę dla siebie wyjście nie w imperialistycznej wojnie, nie w pochodzie na Związek Radziecki, lecz w sojuszu walki łącznie z proletariatem i chłopami całej Polski przeciw faszystowskiej władzy i okupacji — o władzę pracujących».

* * *

Dla każdego komunisty i komsomolca, dla każdego uświadomionego robotnika i chłopa, musi być jasnym, dlaczego ostatnia fala rewolucyjnych wystąpień w Brzeskiem nie osiągnęła takich szerokich rozmiarów jak w Krakowskiem, tym bardziej, że głód i nędza tu ściśle przeplecione są z narodowo-okupacyjnym uciskiem. Chodzi o to, że za wyjątkiem jednego wypadku, gdy trzy wsie pod kierownictwem komunistów solidarnie i zorganizowanie wystąpiły, cały ruch został rozpylony wystąpieniami poszczególnych, a nie wielu wsi, setek a nie dziesiątek tysięcy chłopów. Chodzi także o to, że część rewolucyjnego aktywu nie zwróciła dostatecznej uwagi na rozszerzenie frontu i na skoncentrowanie wokół siebie najszerszych mas wsi, drogą wysunięcia konkretnych żądań najważniejszych kwestii codziennego życia. W odniesieniu do tego wystąpienia w Leplówce muszą służyć przykładem prawidłowego podejścia partyjnych organizacji. Tam udało się wciągnąć całą masę pracujących do walki dlatego właśnie, że zorganizowano wystąpienia na podstawie najważniejszych kwestii w danej miejscowości.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Bohaterskie wystąpienia chłopów Leplówki, Nowego Sioła, Pawłopolu, Dorobszewicz, które wyjawiły ogromne rewolucyjne oddanie się i energię chłopów w Brzeskiem, spotkały szeroki odzew w robotniczo-chłopskich masach, staną się bodźcem dla dalszego rozwijania walki przeciw obszarnikom, terrorowi i okupacji i są zwycięstwem rewolucyjnego ruchu.

* * *

Zorganizowany równocześnie z przeprowadzeniem masowych aresztów rewolucyjnych działaczy w całej Polsce, sąd doraźny w Kobryniu miał na celu rozbić falę rewolucyjnych walk proletariatu i zapobiec dojrzewającym chłopskim powstaniom, miał zamiar rozbić cały ruch rewolucyjny. Stawiając jako główny punkt oskarżenia przynależność do Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, walkę naszej partii z okupacją i rzekome zbrojne powstanie w Nowosiółkach, rząd faszystowski polskiej imperialistycznej burżuazji zamierza rozbić kierownictwo rewolucyjnego ruchu — partię komunistyczną.

«Kara śmierci przez powieszenie dla 9 oskarżonych będzie dobrym przykładem dla wszystkich organizacji Komunistycznej Partii Polski» — tak krzyczał faszystowski prokurator na kobryńskim procesie. Zniweczyć proletariacką awangardę, zdusić narodowo-wyzwoleńczą walkę i przygotować grunt do tego, aby każdego robotnika i chłopa, należącego do komunistycznej partii, każdego uczestnika narodowo-wyzwoleńczej walki, posłać na szubienicę — oto właściwe cele kobryńskiego procesu.

* * *

Sąd doraźny w Kobryniu i pacyfikacje brzeskiego okręgu wywołały ogromne wzburzenie wśród klasy robotniczej i chłopów całego państwa. Na przekór masowym aresztom Komunistyczna Partia [Polski] zorganizowała masową kampanię protestu. Proletariat Warszawy, włókniarze i inni robotnicy Białegostoku, robotnicy Wilna i Brześcia nad Bugiem na masowych wiecach, zebraniach i demonstracjach (Warszawa) strajkiem politycznym (w Brześciu nad Bugiem) protestowali solidarnie i walczyli w obronie 9 Kobryńców. Protestowały także organizacje pracującej inteligencji.

Pod naporem tej silnej fali masowego protestu rząd faszystowski musiał ustąpić. 9 rewolucjonistów było uratowanych od szubienicy, a sprawę Reginy Kapłan przekazano sądowi zwykłemu.

Fakt, że partyjna organizacja Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi miasta Brześcia nad Bugiem, która do ostatniej chwili wykazywała bardzo słabą aktywność, obecnie, w związku z procesem i pacyfikacją, zmobilizowała do kampanii protestu szerokie warstwy robotników i zorganizowała strajk protestu stolarzy, jak też i to, że w innych miastach udało się przyciągnąć do tej kampanii szerokie warstwy robotników i pracującej inteligencji świadczy o tym, że rząd faszystowski celu swego nie osiągnął: sąd doraźny nie powstrzymał rewolucyjnej walki, lecz odwrotnie wywołał nowe rewolucyjne wystąpienia, nasilił walkę z terrorem w całym państwie.

Silne wystąpienia — wiece i demonstracje proletariatu Warszawy przeciw sądowi doraźnemu i pacyfikacji na okupowanej Zachodniej Białorusi, są dobrym świa-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

dectwem, że robotnicza klasa Polski wykonuje swe zadanie — kierownika uciemiężonych narodów w walce przeciw polskiemu imperializmowi.

Ogromne wzburzenie robotniczych mas i ich aktywny protest zmusił i socjalfaszystowskich przywódców zastosować lewicowe manewry i chociaż słownie wystąpić przeciw sądowi doraźnemu[2]. Lecz równocześnie z tym oni w swej prasie pomijali milczeniem tę rzeczywistą masową kampanię protestu i demonstrację, zorganizowane wyłącznie przez partię komunistyczną. Oni, z całą świadomością, w ślad za aktem oskarżenia pomagali fałszować program naszej partii w kwestiach narodowościowych. Głównym ich argumentem przeciw sądom doraźnym było to, że takie sądy mogą zaszkodzić interesom polskiej państwowości na kresach («Robotnik»), tj. mogą szkodzić okupacji. Wstrętna dwulicowość «tych obrońców» najjaskrawiej wykazała się w centralnym organie Polskiej Partii Socjalistycznej «Robotnik», w którym w czołowym artykule z dn. 2 września pod szumnym tytułem: «Żądamy zniesienia sądów doraźnych» napisano: «Sądy doraźne można jeszcze usprawiedliwić w okresach burzliwych…». Dając tym do zrozumienia rządowi faszystowskiemu, że w rzeczywistości nie są oni przeciwnikami sądów doraźnych dla zduszenia ruchu rewolucyjnego. I potem centralny organ Bundu «Volkszeitung» pisał, że «tylko on i 'Robotnik' bronili Kobryńców» (!!).

W związku z kobryńskim procesem cała faszystowska i socjalfaszystowska prasa, w ślad za aktem oskarżenia starała się spaczyć program naszej partii.

Walcząc z napaściami tych sług polskiego imperializmu każdy komunista musi obecnie więcej niż przedtem, wyraźnie znać nasz program i codziennie tłumaczyć go masom. Nasza partia, jako jedyna partia proletariatu, walczy z wszelkim narodowościowym uciskiem, walczy o to, by po przepędzeniu okupantów białoruskie, ukraińskie i litewskie masy mogły same decydować o swej państwowej przynależności albo, jak to powiedziane jest w naszym haśle, walczy «o prawa Zachodniej Białorusi, Zachodniej Ukrainy i ziem litewskich do samookreślenia aż do oderwania od Polski». Rzecz jasna, że komuniści mają swoje zdanie o państwowej przynależności. Nasza partia tłumaczy masom, że zupełną możliwość kulturalnego i go-

---

[2] Metodą na spacyfikowanie nastrojów antypaństwowych była działalność sądów doraźnych, które zastąpiły funkcjonujące w czasie wojny sądy polowe. W myśl przyjętych przez władze założeń, rozwiązania sytuacji szukano przede wszystkim w eskalacji środków represyjnych. Sądy doraźne rozpoczęły działalność 1 VIII 1922 r. Na ziemiach północno-wschodnich, prócz indywidualnych rozbojów natury kryminalnej, szczególnie w rozplakatowywanym obwieszczeniu kładziono nacisk na karanie za uczestniczenie w zorganizowanych grupach przestępczych. Za samo członkostwo w grupie groziło ciężkie więzienie powyżej lat 8, natomiast za udział w dywersji przeciwko instalacjom kolejowym, pociągom, budynkom kościelnym i urzędowym nawet kara śmierci. Śmiercią karano też zabójstwo osób sprawujących funkcje publiczne. Postanowienia sądów doraźnych były ostateczne, a skazanemu nie przysługiwała apelacja. Wyroki zapadające w czasie rozpraw sądowych były surowe i miały działać odstraszająco. W latach trzydziestych władze podjęły ponownie decyzję o reaktywacji funkcjonowania sadów doraźnych. Działały one w okresie od 2 IX 1931 do 13 III 1934 r. Najwięcej wyroków skazujących zapadło właśnie na ziemiach północno-wschodnich. Spośród wszystkich 270 wyroków śmierci zasądzonych na terenie całego kraju, aż 132 wydano na obszarze ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

spodarczego rozwoju białoruskie i ukraińskie pracujące masy mogą uzyskać tylko drogą obalenia władzy kapitalistów i obszarników, drogą zjednoczenia rozerwanych przez imperializm białoruskich i ukraińskich ziem w zjednoczone białoruską i ukraińską radzieckie republiki. Równocześnie partia mówi, że wywalczyć to prawo do samookreślenia można tylko drogą wspólnej walki pracujących wszystkich narodowości o proletariacką rewolucję w Polsce.

Takimże prowokacyjnym kłamstwem jest oskarżenie, że rzekomo nasza partia organizowała w sierpniu br. zbrojne powstanie w kobryńskim powiecie. Rzeczywistą treścią i celem zbrojnego powstania chłopów Nowosiółek i Pawłopola była samoobrona przeciw pacyfikacji i przygotowanie oporu karnym ekspedycjom.

Nasza partia nie jest przeciw, lecz za zbrojnym powstaniem. My codziennie mówimy robotnikom, chłopom i żołnierzom, że tylko drogą zbrojnego powstania można obalić faszystowską dyktaturę. Lecz partia prowadzi do tego drogą organizacji walki robotników i chłopów na podstawie ich codziennych potrzeb, walcząc o zjednoczenie pod swymi sztandarami większości klasy robotniczej, większości narodu. Zbliża się czas, gdy nasza partia, stojąc na czele milionowych mas robotników i chłopów wystąpi do zbrojnej walki o Polskę radziecką, o prawa uciemiężonych narodów do samookreślenia.

W walce o urzeczywistnienie swych haseł Komunistyczna Partia [Polski] nie odstąpiła i nigdy nie odstąpi ani przed szubienicami, ani przed katorgą, ani też przez innymi formami faszystowskiego terroru, lecz będzie prowadzić tę walkę do zupełnego zwycięstwa.

* * *

Towarzysze! Na nową falę faszystowskiego terroru, na próby faszyzmu zdusić szubienicami ruch rewolucyjny, partia nasza ma tylko jedną odpowiedź: «Rozszerzyć front walki! Wzmocnić szeregi!».

Komitet Centralny zwraca się do wszystkich komunistów i komsomolców z wezwaniem: Ścieśnić szeregi! Każdy z nas musi zrozumieć ważność i odpowiedzialność chwili obecnej. Od nas, od naszej aktywności zależy odbicie prób faszyzmu, aby podciągnąć pod szubienicę całą Komunistyczną Partię Polski, aby na wzmożony terror odpowiedzieć wzmożoną mobilizacją mas do walki. Z jeszcze większą energią i uporem bronić swe organizacje. Wzmacniać w nich konspirację i dawać swą aktywnością i odwagą przykład wszystkim robotnikom i chłopom.

Komitet Centralny zwraca się z apelem do wszystkich robotników, chłopów i żołnierzy, do wszystkich pracujących Zachodniej Białorusi: Złączcie się masą wokół waszej Komunistycznej Partii [Polski]. Wstępujcie masowo do jej szeregów! Brońcie ją od ataków faszyzmu!

W odpowiedzi na wzmożenie terroru — szerzej front walki –

Przeciw atakom fabrykantów, przeciw obniżeniu płacy zarobkowej i wyrzucaniu z fabryki, majątków.

Przeciw obszarniczej eksploatacji, likwidacji serwitutów i komasacji — o ziemię bez wykupu chłopom!

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Przeciw podatkowej grabieży — ani grosza, ani ziarna, ani godziny szarwarków, rządowi pacyfikacji, szubienic, głodu, wojny i narodowego ucisku. Niech żyje ogólny opór sekwestratorom, egzekutorom i pomagającej im policji. Niech żyje opór karnym ekspedycjom, aż do zbrojnej walki z nimi!

Przeciw przymusowej polonizacji białoruskich, ukraińskich, litewskich i żydowskich mas! Przeciw nienawistnej okupacji i jej przedstawicielom obszarnikom, osadnikom, wyznaczonym wójtom i im podobnym. Precz z okupantami Zachodniej Białorusi.

Towarzysze chłopi i robotnicy!

Dzięki waszej rewolucyjnej walce tym razem udało się wyrwać pętlę z rąk katów. Lecz aby zerwać plany faszyzmu oddawania każdego rewolucyjnego robotnika i chłopa pod sąd doraźny należy wzmocnić naszą energię i konieczne są wysiłki całej klasy robotniczej, całego pracującego chłopstwa. Szubienicami i katowaniem aresztowanych faszyzm chce zdusić każdą walkę pracujących i dlatego też walka przeciw terrorowi musi stać się nierozdzielną od codziennej walki robotników i chłopów.

Precz z sądami doraźnymi! Precz z wyrokiem sądu doraźnego — wyrokiem bezterminowego więzienia dla 8 rewolucyjnych chłopów z Brzeskiego. Żądajcie na zebraniach, wiecach, demonstracjach, politycznych strajkach zwolnienia zasądzonych Kobryńców i wszystkich więźniów politycznych. Pomagajcie rewolucyjnym chłopom, którzy, uciekając od faszystowskiego terroru, zmuszeni są ukrywać się w lasach! Zbierajcie dla nich produkty i ubranie. Chrońcie ich od konfidentów i psów policyjnych.

Wybierajcie komitety pomocy ofiarom pacyfikacji, aresztowanym Kobryńcom i ich rodzinom.

Niech żyje sojusz walki robotników i chłopów. Niech żyje sojusz walki pracujących w Zachodniej Białorusi, Zachodniej Ukrainie i całej Polsce. O prawo do samookreślenia dla wszystkich uciemiężonych narodów aż do oderwania się od Polski!

O Polskę radziecką!
Wilno, 10 X 1933 r.

Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi"

Podając powyższe do wiadomości, Urząd Wojewódzki zwraca uwagę panów starostów (pana naczelnika Urzędu Śledczego) na przytoczony wyżej ustęp następującej treści:

„Nasza partia — jako jedyna partia proletariatu, walczy przeciwko wszelkiemu uciskowi narodowemu, walczy o to, by po przepędzeniu okupanta białoruskie, ukraińskie, litewskie masy mogły same zadecydować o swej przynależności państwowej, lub, jak to powiedziano w naszym haśle, walczy «o prawo Zachodniej Białorusi, Zachodniej Ukrainy i ziem litewskich do samookreślenia się włącznie aż do oddzielenia się od Polski». Jasnym jest, że komuniści mają swoje zdanie co do państwowej przynależności. Nasza partia tłumaczy masom, że całkowitą możliwość kultu-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ralnego i gospodarczego rozwoju białoruscy i ukraińscy pracujący otrzymają tylko w drodze zrzucenia władzy kapitalistów i obszarników, w drodze zjednoczenia rozerwanych przez kapitalizm białoruskich i ukraińskich ziem w zjednoczone białoruską i ukraińską republiki radzieckie. Jednocześnie partia oświadcza, że zdobyć to prawo do samookreślenia się możliwym jest tylko drogą wspólnej walki pracujących wszystkich narodowości za proletariacką rewolucję w Polsce".

Poza tym w tejże drodze uzyskano odbity na powielaczu maszynopis w języku rosyjskim, rozpoczynający się od słów: „Dodatek do listu otwartego Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z 10 września (przeznaczono wyłącznie dla członków partii i Komunistycznego Związku Młodzieży). Ocena pracy partkierownictwa brzeskiego okręgu w czasie wypadków w Leplówce, Nowosiółkach itd.", podpisane: „Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi", z datą: Wilno, 10 IX 1933 r.

Treść tego maszynopisu jest następująca:

„1. Kierownictwo partyjnej organizacji i Komunistycznego Związku Młodzieży w Brześciu nad Bugiem prawidłowo rzuciło hasło przeprowadzenia kampanii solidarności z powstaniem krakowskim i walki z pacyfikacją w Brzeskiem. Po linii kampanii solidarności można odznaczyć duże zwycięstwa, które mają ogromne polityczne znaczenie.

2. Kierownictwo zastosowało prawidłowy kurs na organizację masowych pochodów przeciw obszarnikom, na nadanie tym pochodom i kampanii solidarności bardziej masowego charakteru i wciągnięcia do niej wszystkich rejonów.

3. Kierownictwo słusznie sprzeciwiało się ucieczkom do lasu i wzywało ukrywających się w nich chłopów Leplówki złączyć się z szerokimi masami dla zorganizowania oporu karnym ekspedycjom. Kierownictwo to wykazało bystrą orientację i wielką elastyczność, nawiązując łączność bezpośrednio z ukrywającymi się w lasach, przeprowadzając z nimi zebrania i rozsyłając wielu z nich do sąsiednich rejonów w celu zorganizowania kampanii solidarności i rozszerzenia walki.

4. Równocześnie należy zaznaczyć, że partyjne kierownictwo w Brzeskiem, jak i Komunistyczny Związek Młodzieży, niedostatecznie dawało opór sekciarskim nastrojom części aktywu partii i Komunistycznego Związku Młodzieży, wyrażającym się w dążeniu do zaostrzenia form walki, kosztem dążenia nadania jej bardziej masowego charakteru.

5. Kierownictwo partii (i Komunistycznego Związku Młodzieży) niedostatecznie zajmowało się opracowaniem i popularyzacją żądań, osnutych na podstawie codziennych potrzeb pracujących wsi i jej konfliktów z obszarnikami, gdy właśnie te konflikty stworzyły podstawę do wystąpień w Nowosiółkach.

Wilno, 10 IX 1933 r.

Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi".

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Ministerstwu Spraw Wewnętrznych Urząd Wojewódzki przedkłada odbitki fotograficzne omawianych wyżej maszynopisów.

Za wojewodę
p.o. naczelnika wydziału
(–) (W.*[s]* Żmigrodzki)

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki Wileński, sygn. 6, k. 8–11v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 29

1933 I 3-XII 30, Nowogródek. — Wykaz spraw komunistycznych prowadzonych przez Wydział Bezpieczeństwa Publicznego Urzędu Nowogródzkiego.

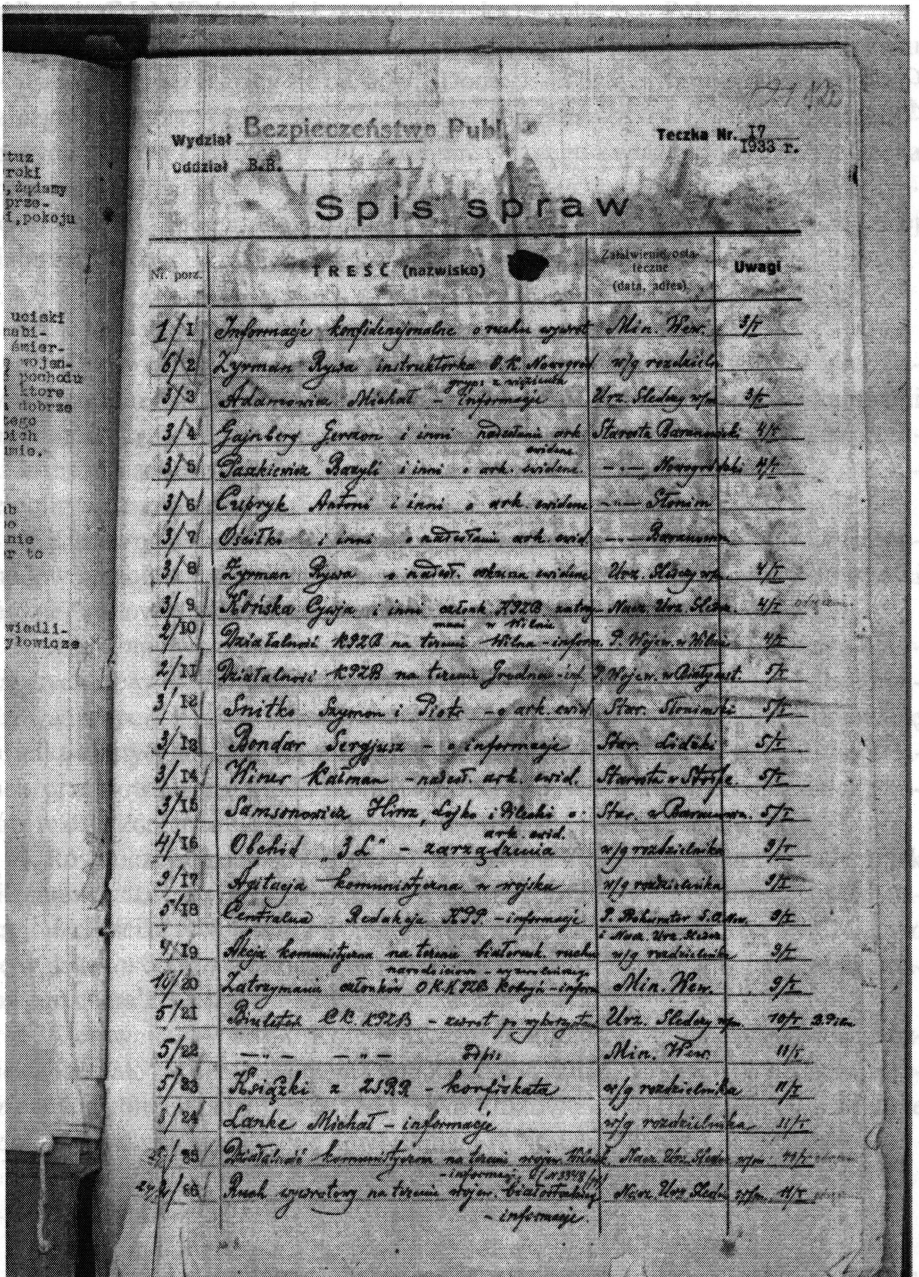

Wydział Bezpieczeństwa Publ.
Oddział B.B.
Teczka Nr. I7 1933 r.

Spis spraw

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostateczne (data, adres)	Uwagi
1/1	Informacje konfidencjalne o ruchu wywrot	Min. Wew.	3/r
6/2	Żyrmun Ryska instruktorka O.K. Nowogr.	w/g rozdzielnika	
3/3	Adamowicz Michał - informacje	Urz. Śledczy w/m	3/r
3/4	Gajnberg Jerzam i inni udzielanie ark.	Starosta Baranowicki	4/r
3/5	Jaskiernia Bazyli i inni o ark. ewidencyjne	— " — Nowogródzki	4/r
3/6	Cuprik Antoni i inni o ark. ewidencyjne	— " — Słonim	
3/7	Oświeta i inni o udzielanie ark. ewid.	— " — Baranowicze	
3/8	Żyrman Ryska o udzielenie arkusza ewidencyjnego	Urz. Śledczy w/m	4/r
3/9	Kotriska Cyrja i inni członk. KPZB zatrz.	Min. Wew. Urz. Śledczy	4/r
2/10	Działalność KPZB na terenie m. Wilna - informacje	P. Wojew. w Wilnie	4/r
2/11	Działalność KPZB na terenie Grodna - inf.	P. Wojew. w Białymstoku	5/r
3/12	Sruttko Szymon i Piotr - o ark. ewid.	Star. Słonimski	5/r
3/13	Bondar Serafin - o informacje	Star. Lidzki	5/r
3/14	Winer Kalman - nadesł. ark. ewid.	Starostwo w Słonimie	5/r
3/15	Samsonowicz Hirsz, Lejko i Wolski o ark. ewid.	Star. w Baranowiczach	5/r
4/16	Obchód „3 L" - zarządzenia	w/g rozdzielnika	3/r
2/17	Agitacja komunistyczna w wojsku	w/g rozdzielnika	3/r
5/18	Centralna Redakcja KPP - informacje	P. Prokurator S. Okr.	3/r
4/19	Akcja komunistyczna na terenie b. ruchu	i Min. Ur. Śledcze w/g rozdzielnika	3/r
10/20	Zatrzymanie członków O.K. KPZB Redakcji - inform.	Min. Wew.	3/r
5/21	Biuletyn CK. KPZB - zwrot po wykonaniu	Urz. Śledczy w/m	10/r 3.VIII.
5/22	— " — " — Dyr.	Min. Wew.	11/r
5/23	Książki z ZSRR - konfiskata	w/g rozdzielnika	11/r
8/24	Lanke Michał - informacje	w/g rozdzielnika	11/r
2/25	Działalność komunistyczna na terenie miejsc. Wilno - informacje. (Dz. 3369/II)	Min. Wew. Urz. Śledczy w/m	11/r
2/26	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostockiego - informacje.	Min. Wew. Urz. Śledczy w/m	11/r

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

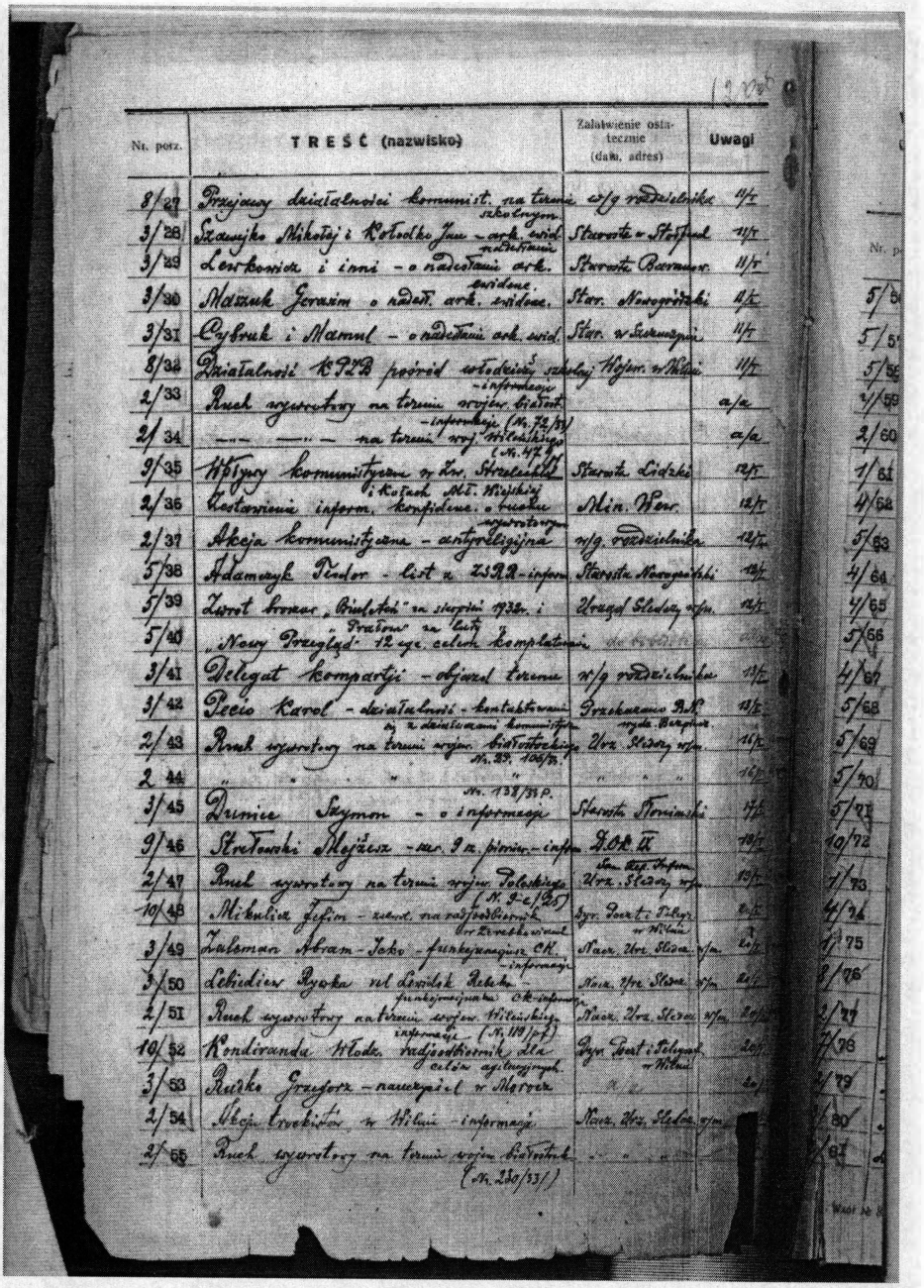

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostatecznie (data, adres)	Uwagi
8/27	Przejawy działalności komunist. na terenie szkolnym.	w/g rozdzielnika	11/x
3/28	Szamejko Mikołaj i Kotsolko Jan – ark. śledcze	Starosta w Sokółce	11/x
3/29	Lewkowicz i inni – o nadesłanie ark.	Starosta Baranow.	11/x
3/30	Mazuk Gerazim o nadesł. ark. śledcze.	Star. Nowogródzki	11/x
3/31	Cybruk i Mamul – o nadesłanie ark. śledcz.	Star. w Lidzie	11/x
8/32	Działalność K.P.Z.B. przed ustawieniem – informacja	Rejon. w Mińsku	11/x
2/33	Ruch wywrotowy na terenie woj. białost. – informacja (L. dz. 72/33)		a/a
2/34	— " — " — na terenie woj. Wileńskiego (L. dz. 47/33)		a/a
3/35	Wpływy komunistyczne w Dyr. Skarbowej	Starost. Lidzki	12/x
2/36	Ustawienie inform. kompletne. o ruchu i Kołach Nieb. Miejskiej wywrotowym	Min. Wew.	12/x
2/37	Akcja komunistyczna – antyreligijna	w/g rozdzielnika	12/x
5/38	Adamczyk Teodor – list z ZSRR – inform.	Starostw. Nowogródzki	13/x
5/39	Zwrot broni „Bielsko" na sierpień 1932 r. i	Urząd Śledczy w/m.	14/x
5/40	„Nowy Przegląd" 12 egz. celem kompletowania. Prośba na list	do 6/XII 33	
3/41	Delegat komparcji – objazd terenu	w/g rozdzielnika	11/x
3/42	Pecio Karol – działalność – kontaktowanie	Grzebarowicz P.K. myśliwy Baranow.	13/x
2/43	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostockiego z działalnością komunistyczną Nr. 29. 100/33.	Urz. Śledczy w/m	16/x
2/44	" " " " " "		16/x
3/45	Primicz Szymon – o informacje Nr. 138/33 P.	Starostw. Nowogr.	17/x
9/46	Strzałowski Alojzy – szer. 9 p. strz. – inform.	D.O.K. II	18/x
2/47	Ruch wywrotowy na terenie woj. Poleskiego (L. dz. 9-c/33)	Nacz. Org. Inform. Urz. Śledczy w/m	19/x
10/48	Mikulicz Józef – zakon. na zajęciach wojsk.	Dyr. Poczt i Telegr. w Mińsku	20/x
3/49	Zalcman Abram-Joko – funkcjonariusz CK.	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	20/x
3/50	Lebidiew Zyska vel Lewicki Zelda – funkcjonariusz CK. – informacja	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	21/x
2/51	Ruch wywrotowy na terenie woj. Wileńskiego	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	21/x
10/52	Kondiranda Włodz. radjotelegrafista dla celów agitacyjnych – informacja (L. dz. 110/33)	Dyr. Poczt i Telegr. w Mińsku	21/x
3/53	Rutka Grzegorz – nauczyciel w Mereczu		21/x
2/54	Akcja komunistyczna w Mińsku – informacja	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	21/x
2/55	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostock. (L. dz. 230/33)	" " "	21/x

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

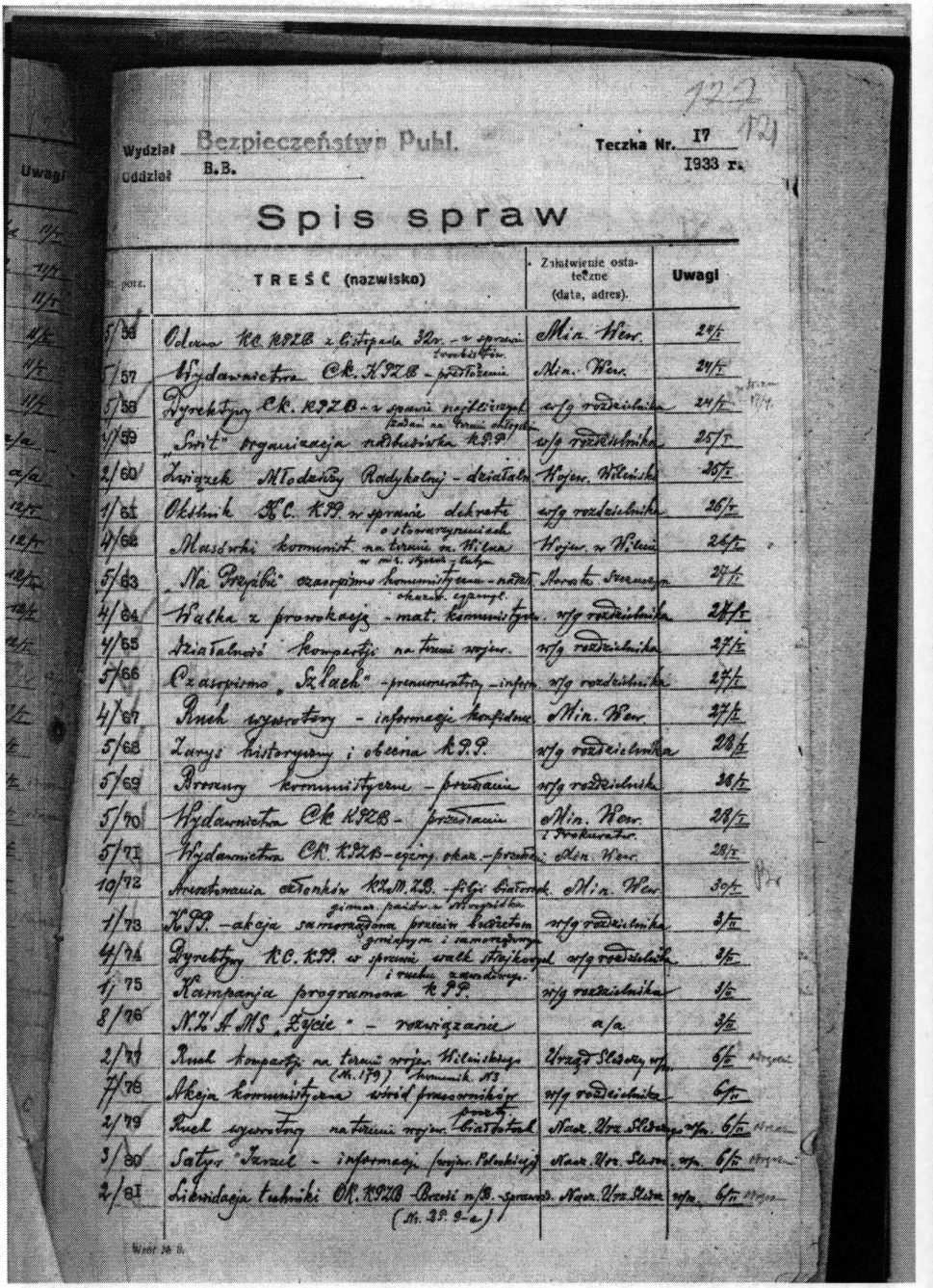

Wydział Bezpieczeństwa Publ. Teczka Nr. I7
Oddział B.B. 1933 r.

Spis spraw

Uwagi	l. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Zawiadomienie ostateczne (data, adres).	Uwagi
	5/56	Odezwa KC. KPZB z listopada 32r. – w sprawie [illegible]	Min. Wew.	24/I
	5/57	Wydawnictwa CK. KPZB – potępienie	Min. Wew.	24/I
	5/58	Dyrektywy CK. KPZB – w sprawie najbliższych zadań na terenie obwodu	wg rozdzielnika	24/I
	4/59	„Sierp" – organizacja robotnicza K.P.P.	wg rozdzielnika	25/I
	2/60	Związek Młodzieży Radykalnej – działalność	Wojew. Wileński	26/I
	1/61	Okólnik KC. KPP. w sprawie dekretu	wg rozdzielnika	26/I
	4/62	Masówki komunist. na terenie m. Wilna o stowarzyszeniach	Wojew. m. Wilna	26/I
	5/63	„Na Przełęcz" czasopismo komunistyczne – nadsyłanie w miesz. Bystrzyca i Gaj	Komend. Straży Pożarn.	27/I
	4/64	Walka z prowokacją – mat. komunistyczny	wg rozdzielnika	27/I
	4/65	Działalność Komparcji na terenie wojew.	wg rozdzielnika	27/I
	5/66	Czasopismo „Szlach" – prenumeratorzy – informacje	wg rozdzielnika	27/I
	4/67	Ruch wywrotowy – informacje konfidenc.	Min. Wew.	27/I
	5/68	Zarys historyczny i obecna K.P.P.	wg rozdzielnika	28/I
	5/69	Prowokacja komunistyczna – przestrzegania	wg rozdzielnika	28/I
	5/70	Wydawnictwa CK. KPZB – przestrzeganie	Min. Wew. i Prokurator.	28/I
	5/73	Wydawnictwa CK. KPZB – ogólny okaz – przestrz.	Min. Wew.	28/I
	10/72	Aresztowania członków KhAM. ZB. – fizjo. biuletyn	Min. Wew.	30/I
	1/73	K.P.P. – akcja samorządowa przeciw budżetom zimowa, pasywa w Komunalnych	wg rozdzielnika	3/II
	4/74	Dyrektywy KC. KPP. w sprawie walk strajkowych gminnych i samorządowych i ruchu zawodowego	wg rozdzielnika	3/II
	1/75	Kampanja programowa K.P.P.	wg rozdzielnika	3/II
	8/76	N.Z.S.M.S. „Życie" – rozwiązanie	a/a	3/II
	2/77	Ruch komparcji na terenie wojew. Wileńskiego (K. 179) Komunist. 83	Urząd Śledczy w/m.	6/II
	7/78	Akcja komunistyczna wśród proletariuszy	wg rozdzielnika	6/II
	2/79	Ruch wywrotowy na terenie wojew. powiat Brzostowski	Nacz. Urz. Śledczego w/m.	6/II
	3/80	Satyr „Jeruel" – informacje wojew. Poleskiego	Nacz. Urz. Śledz. w/m.	6/II
	2/81	Likwidacja techniki CK. KPZB Brześć n/B. (K. 39. 9-a.)	Nacz. Urz. Śledz. w/m.	6/II

Wzór 28 B.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

12/60

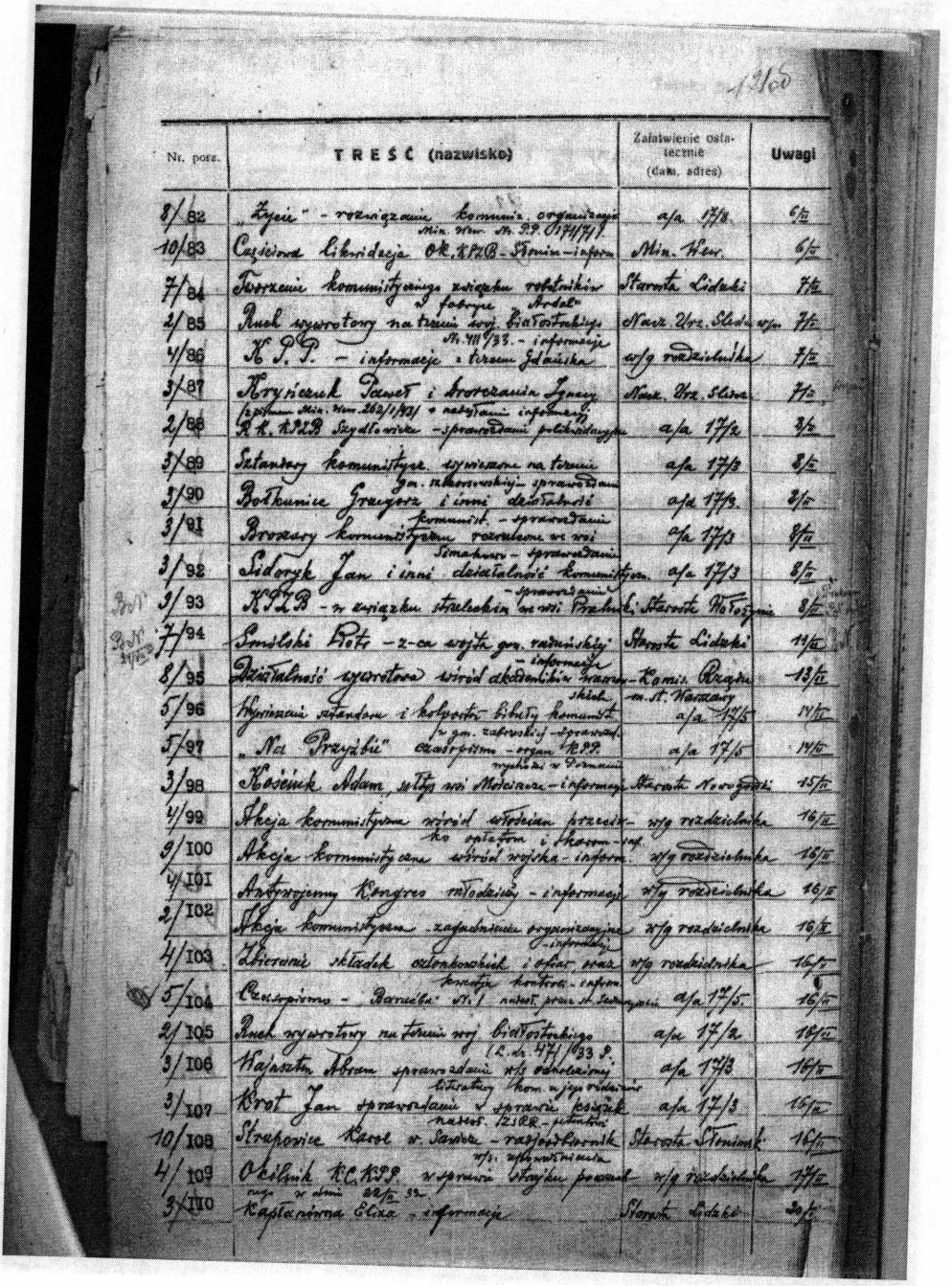

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostatecznie (data, adres)	Uwagi
8/82	„Życie" - rozwiązanie komuniz. organizacji Min. Wew. Nr. P.P. 171/71	a/a 17/8.	6/II
10/83	Częściowa likwidacja OK.KPZB - Słonim - inform.	Min. Wew.	6/II
7/84	Tworzenie komunistycznego związku robotników w fabryce „Ardal"	Starosta Lidzki	7/II
2/85	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostockiego Nr. 411/33. - informacje	Nacz. Urz. Śledcz. w/p	7/II
4/86	K.P.P. - informacje z terenu Gdańska	w/g rozdzielnika	7/II
3/87	Kryńczuk Paweł i Broszczanin Ignacy (z pismem Min. Wew. 262/1/931 + nadesłanie informacji)	Nacz. Urz. Śledcz.	7/II
2/88	R.K. KPZB Szydłowicze - sprawozdanie polikwidacyjne	a/a 17/2	8/II
3/89	Sztandary komunistyczne wywieszone na terenie gm. szczorsowskiej - sprawozdanie	a/a 17/3	8/II
3/90	Bołkunice Grzegorz i inni działalność komunist. - sprawozdanie	a/a 17/3.	8/II
3/91	Broszary komunistyczne rozrzucone we wsi Simakowo - sprawozdanie	a/a 17/3	8/II
3/92	Sidoryk Jan i inni działalność komunistyczna - sprawozdanie	a/a 17/3	8/II
9/93	KPZB - w związku strzeleckim we wsi Pralniki	Starosta Wołożyński	8/II
7/94	Smilski Piotr - z-ca wójta gm. raduńskiej - informacje	Starosta Lidzki	11/II
8/95	Działalność wywrotowa wśród akademików warszawskich - informacje	Komis. Rządu m. st. Warszawy	13/II
5/96	Wywieszanie sztandaru i kolportaż bibuły komunist. w gm. zabrzeskiej - sprawozd.	a/a 17/5	14/II
5/97	„Na Przyźbie" czasopismo - organ K.P.P. wychodzi w Poznaniu	a/a 17/5	14/II
3/98	Kościuk Adam, sołtys wsi Mościszcze - informacje	Starosta Nowogródzki	15/II
4/99	Akcja komunistyczna wśród włościan przeciwko opłatom i karom - inf.	w/g rozdzielnika	16/II
9/100	Akcja komunistyczna wśród wojska - inform.	w/g rozdzielnika	16/II
4/101	Antywojenny Kongres młodzieży - informacje	w/g rozdzielnika	16/II
2/102	Akcja komunistyczna - zagadnienie organizacyjne - informacje	w/g rozdzielnika	16/II
4/103	Zbieranie składek członkowskich i ofiar, oraz kwestja kontroli - inform.	w/g rozdzielnika	16/II
5/104	Czasopismo - „Baraćba" Nr. 1 nadesł. przez st. Szczerzyckiego	a/a 17/5.	16/II
2/105	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostockiego (L. dz. 47/33 P.)	a/a 17/2	16/II
3/106	Wajnsztein Abram sprawozdanie w/s odnalezionej literatury kom. u jego rodziców	a/a 17/3	16/II
3/107	Krot Jan sprawozdanie w sprawie książek nadesł. ZSRR - petentowi	a/a 17/3	16/II
10/108	Strupowice Karol w. Sawicze - radjoodbiornik w/s. upoważnienia	Starosta Słonimski	16/II
4/109	Okólnik K.C.K.P.P. w sprawie strajku powszechnego w dniu 22/II 33.	w/g rozdzielnika	17/II
3/110	Kapłanówna Eliza - informacje	Starosta Lidzki	20/II

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

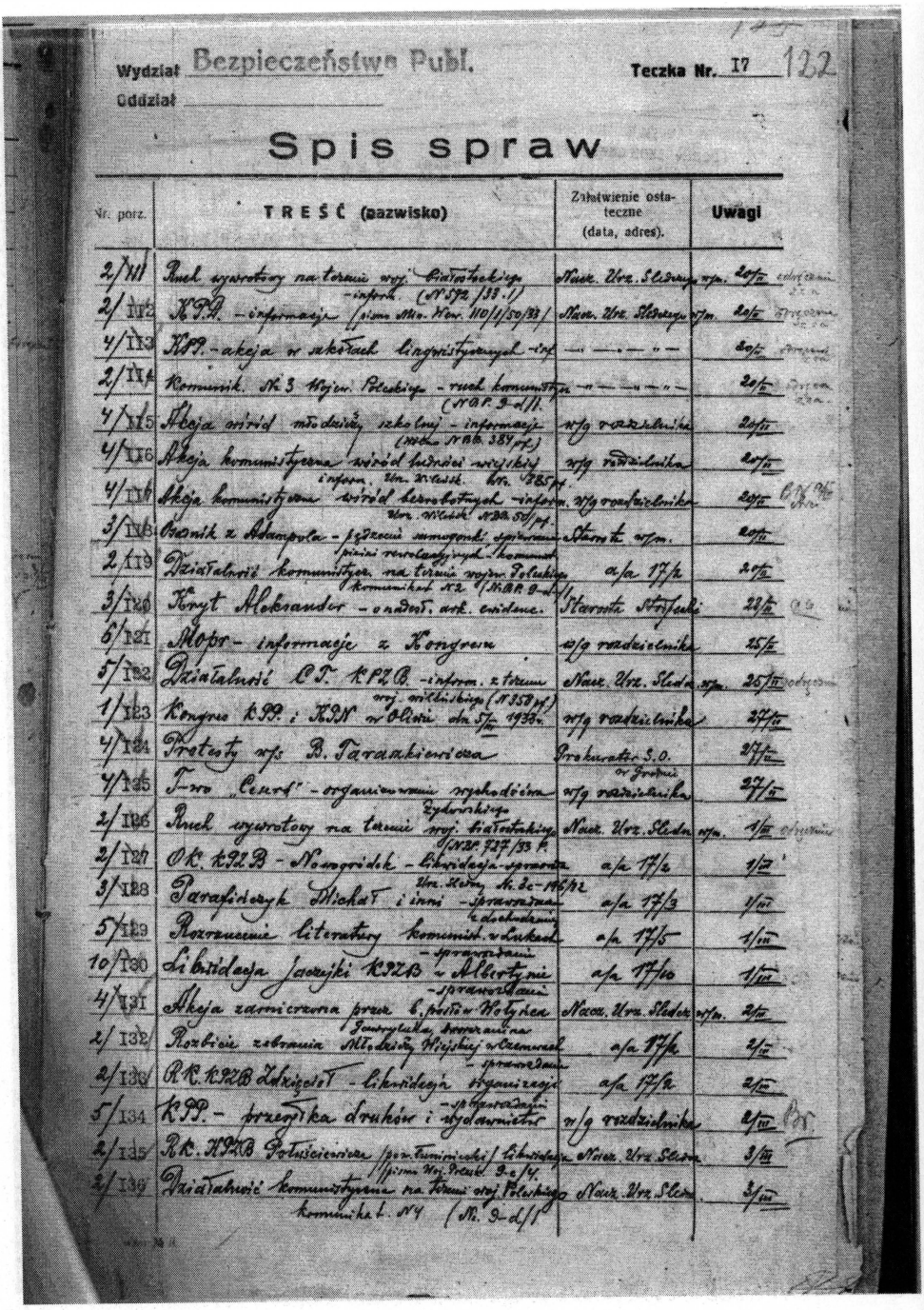

Wydział Bezpieczeństwa Publ. Teczka Nr. I7 122

Oddział

Spis spraw

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostateczne (data, adres).	Uwagi
2/III	Ruch wywrotowy na terenie woj. Białostockiego -inform. (WUBP 533/33 r.)	Nacz. Urz. Śledczego	wpł. 20/II
2/II2	K.P.R. - informacja (pismo Min. Wew. 110/1/50/33)	Nacz. Urz. Śledczego	wpł. 20/II
4/II3	KPP. - akcja w szkołach lingwistycznych -inf.	— " — " —	20/II
2/II4	Komunik. Nr 3 Wojew. Poleskiego - ruch komunistyczny (WUBP 3-d/II.)	— " — " —	20/II
4/II5	Akcja wśród młodzieży szkolnej - informacja (WUBP WUBP 384/33 r.)	wg rozdzielnika	20/II
4/II6	Akcja komunistyczna wśród ludności wiejskiej (inform. Urz. Wojewódz. Nr. 385/33 r.)	wg rozdzielnika	20/II
4/II6	Akcja komunistyczna wśród bezrobotnych -inform. (Urz. Wojewódz. WUBP 50/33 r.)	wg rozdzielnika	20/II
3/II8	Ossmik z Adampola - pozbycie samogonki (pismo Starostwa Powiatowego)	Starostwa wpł.	20/II
2/II9	Działalność komunistyczna na terenie woj. Polesk. (Komunikat Nr 2 (WUBP 2-d/I)	a/a 17/2	20/II
3/II10	Kryt Abbrander - ondeof. ark. ewidenc.	Starostwa Powiatowe	22/II
5/II21	Mopr - informacje z Kongresu	wg rozdzielnika	25/II
5/II22	Działalność C.K. KPRP. - inform. z terenu	Nacz. Urz. Śledcz. wpł.	26/II odczyt.
1/II23	Kongres KPP. i KPN w Oliwie dn. 5/II 1933 r. (WUBP 358/33 r.)	wg rozdzielnika	27/II
4/II24	Protesty wpł. B. Tarankiewicza	Prokuratora S.O.	27/II
4/II25	T-wo „Ceres" - organizowanie wypadów (pismo Starostwa)	wg rozdzielnika	27/II
2/II26	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostockiego (WUBP 527/33 r.)	Nacz. Urz. Śledcz. wpł.	1/III odczytano
2/II27	OK. KPRP - Nowogródek - likwidacja -sprawa	a/a 17/2	1/III
3/II28	Paraszkiewych Michał i inni - sprawa (Urz. Wojew. Nr. 2c-146/32 r.)	a/a 17/3	1/III
5/II29	Rozpowszechnianie literatury komunist. w Łuninie - sprawa	a/a 17/5	1/III
10/II30	Likwidacja Jaczejki KPRP w Albertynie - sprawa	a/a 17/10	1/III
4/II31	Akcja zamieszania przez b. posłów Wołyńskich (centrolka komunistyczna)	Nacz. Urz. Śledcz. wpł.	2/III
2/II32	Rozbicie zebrania Młodzieży Wiejskiej w Czemerach - sprawa	a/a 17/2	2/III
2/II33	RK. KPRP Zdrzieciół - likwidacja organizacji - sprawa	a/a 17/2	2/III
5/II34	KPP. - przegląd druków i wydawnictw	wg rozdzielnika	2/III
2/II35	RK. KPRP Potuściewicze (pow. Kamieniec) Likwidacja (pismo Woj. Urzęd. 3-c/4.)	Nacz. Urz. Śledcz.	3/III
2/II36	Działalność komunistyczna na terenie woj. Poleskiego (komunikat nr 4 (Nr. 2-d/I)	Nacz. Urz. Śledcz.	3/III

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Teczka Nr. 17

1286

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostatecznie (data, adres)	Uwagi
5/137	Czasopisma komunistyczne wychodzące na terenie woj. lwowskiego	do w/g rozdzielnika	3/III
2/138	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostockiego	a/a - 17/2	3/III
4/139	VI Zjazd KPP - informacje (informacje N.B.P. 786/33)	w/g rozdzielnika	3/III
3/140	Michałowski - z-ca sołtysa wsi Ramany	Starosta Nowogródzki	9/III
2/141	Ruch wywrotowy na terenie woj. Poleskiego (gen. egzyg. - inform.)	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	9/III
2/142	Ok. KPZB - Pińsk Ok. KZM. ZB - Pińsk (komunikat N5 (N9-d/1)	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	9/III
2/143	Ok. MOPR i inne - likwidacja (pismo Nr. 9-c/3.	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	9/III
2/143	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostockiego (N.B.P. 900/33 P.	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	9/III
8/144	Działalność na terenie szkolnym - odpis listu wojew. Poleskiego Nr. BP. 9-d/3.	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	9/III
10/145	Bołkunice Andrzej - wys. upoważnienia na radjoodbiornik	Starosta Słonimski	10/III
4/146	Dzień paryskiej komuny - obchód komunist. - informac.	w/g rozdzielnika	10/III
5/147	„Na Przyźbie" czasopismo komunizujące - konfiskata	w/g rozdzielnika	14/III
3/148	Lewczuk Serafin - o nadesłanie informacyj	Wojewoda Poleski	15/III
2/149	Ruch wywrotowy - informacje	Min. Wew. i Wojew. w Wilnie	16/III
4/150	Arciuch Adam i Kukieta Szymon - akcja wywrotowa	w/g rozdzielnika	16/III
10/151	Akcja podatkowa - o informacje	Starosta w Słonimie	20/III
1/152	Raczyński Daniel - przechow. porządku dziennego obrad Plenum KZM.	w/g rozdzielnika	21/III
8/153	Krajowa konferencja ZMS-u w Łodzi w styczniu 1933 r.	w/g rozdzielnika	22/III
6/154	Wykaz zapomóg nadesł. przez sowiecki czerw. krzyż	Starosta w Baranowiczach	22/III
5/155	Wydawnictwa komunistyczne z ZSRR - przesyłki polecone	Dyr. Poczt i telegr. w Wilnie	22/III
5/156	Wydawnictwa komunistyczne z ZSRR -"-	Starosta w Stołpcach	22/III
3/157	Mowszowicz Mojżesz i inni - informac.	a/a 17/3	22/III
3/158	Sawicki Stanisław i Bobrowski Joachim - podejrzani o działal. komunist. sprawozdanie	a/a 17/3.	
3/159	Howsza Włodzimierz - podejrzany o należenie do KPZB.	a/a 17/3.	
2/160	Działalność komunistyczna na terenie wojew. Poleskiego - komunik. N7	a/a 17/2.	
2/161	Ruch wywrotowy na terenie wojew. białostock.	a/a 17/2	
3/162	Gaberman Hirsz - działalność komunistyczna - informacje	a/a 17/3.	
2/163	R.K. KPZB. Połuściewicze - wojew. Poleskiego - likwidacja	a/a 17/2	
5/164	Literatura komunistyczna zatrzymana na linji przemytu w Wiszniewie	a/a 17/5.	
2/165	Ruch wywrotowy na terenie wojew. białostock.	a/a 17/2	

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

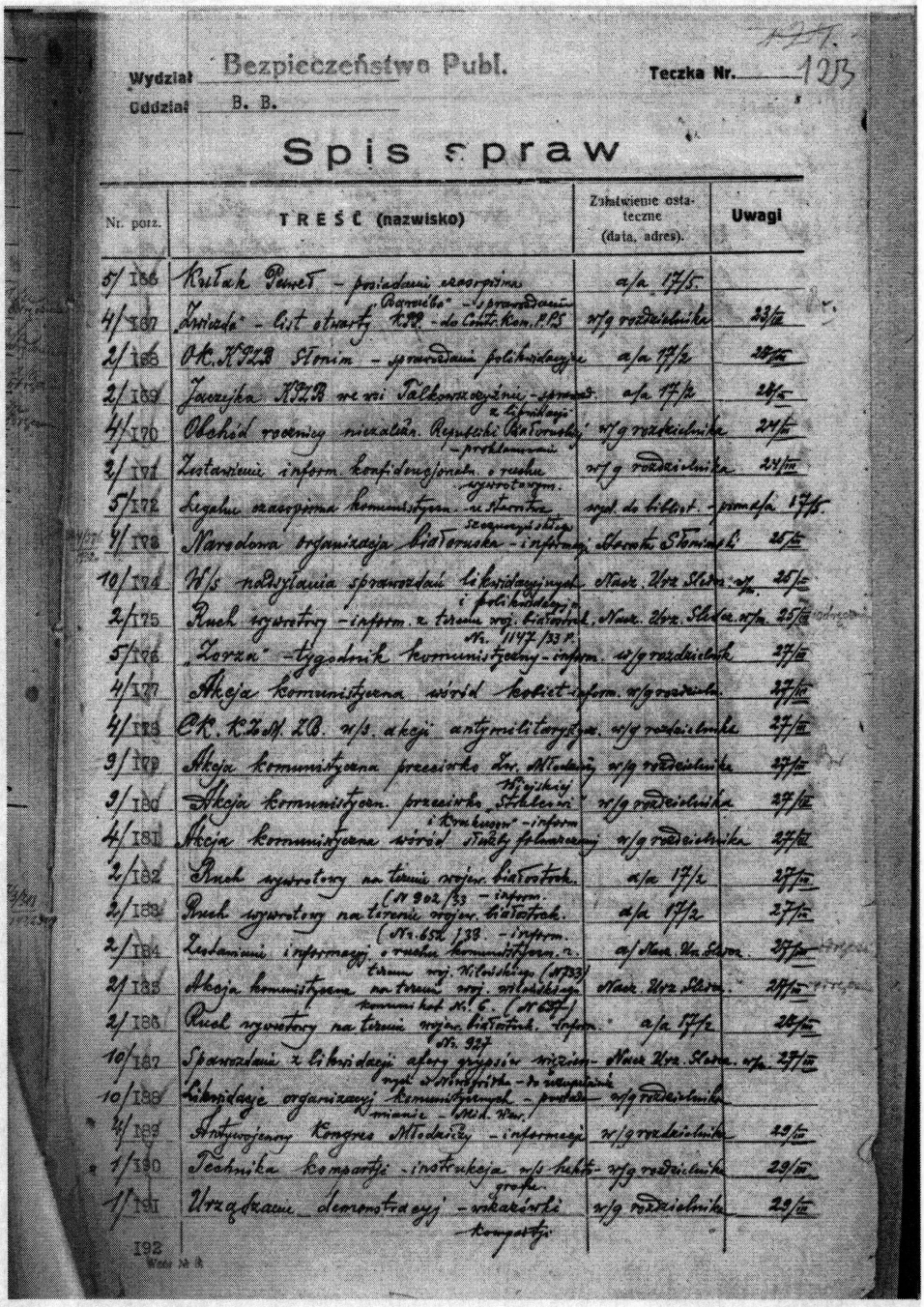

Wydział Bezpieczeństwa Publ. Teczka Nr. 123

Oddział B. B.

Spis spraw

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostateczne (data, adres).	Uwagi
5/ I86	Kuźak Paweł - posiadanie broni palnej	a/a 17/5.	
4/ I87	„Iskra" - list otwarty KW. - do Centr. Kom. PPS	w/g rozdzielnika	23/5
2/ I88	OK. KSAP Słonim - sprawozdanie polityczne	a/a 17/5	23/5
2/ I89	Jaczejka KSAP we wsi Talkowszczyźnie - sprawoz. z likwidacji	a/a 17/5	23/5
4/ I90	Obchód rocznicy powstania Republiki Białoruskiej - przemówienia	w/g rozdzielnika	24/5
2/ I91	Zestawienie inform. konfidencjonalnych o ruchu wywrotowym.	w/g rozdzielnika	24/5
5/ I92	Legalna organizacja komunistyczna - w Słonimiu	wypad do bibliot. - powiatu	17/5.
4/ I93	Narodowa organizacja białoruska - informacja	Obwodu Słonim	25/5
10/ I94	W/s podziału sprawozdań likwidacyjnych i politycznych	Nacz. Wyw. Sztabu	25/5
2/ I95	Ruch wywrotowy - inform. z terenu woj. białost.	Nacz. Wyw. Sztabu	25/5
5/ I96	„Zorza" - tygodnik komunistyczny - inform. Nr. 1147/33 r.	w/g rozdzielnik	27/5
4/ I97	Akcja komunistyczna wśród kobiet - inform.	w/g rozdziel.	27/5
4/ I98	C.K. KzSM ZB. w/s akcji antymilitarystycznej	w/g rozdzielnika	27/5
3/ I99	Akcja komunistyczna prasowa wśród Młodzieży	w/g rozdzielnika	27/5
3/ I100	Akcja komunistyczna prasowa „Sztandar Młodzieży" i „Prawda" - inform.	w/g rozdzielnika	27/5
4/ I101	Akcja komunistyczna wśród Służby folwarcznej	w/g rozdzielnika	27/5
2/ I102	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostock.	a/a 17/5	27/5
2/ I103	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostock. (Nr 902/33 - inform.	a/a 17/5	27/5
2/ I104	Zestawienie informacji o ruchu komunistycznym na terenie woj. Nowogródzkiego (Nr. 654/33. - inform.	a/a Nacz. Wyw. Sztab.	27/5
2/ I105	Akcja komunistyczna na terenie woj. Nowogródzkiego (Nr 1733)	Nacz. Wyw. Sztab.	29/5
2/ I106	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostock. (Nr 627)	a/a 17/5	26/5
10/ I107	Sprawozdanie z likwidacji afery grupy Nr. 927	Nacz. Wyw. Sztab.	29/5
10/ I108	Zakończenie organizacji komunistycznych - przekaz	wypad do Nowogródka - do zdecydowania	
4/ I109	Antywojenny Kongres Młodzieży - informacja	w/g rozdzielnika	29/5
1/ I110	Technika konspiracji - instrukcja w/s tekstu grafu.	w/g rozdzielnika	29/5
1/ I111	Urządzenie „demonstracyjne" - wskazówki kompetencji.	w/g rozdzielnika	29/5
I92			

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

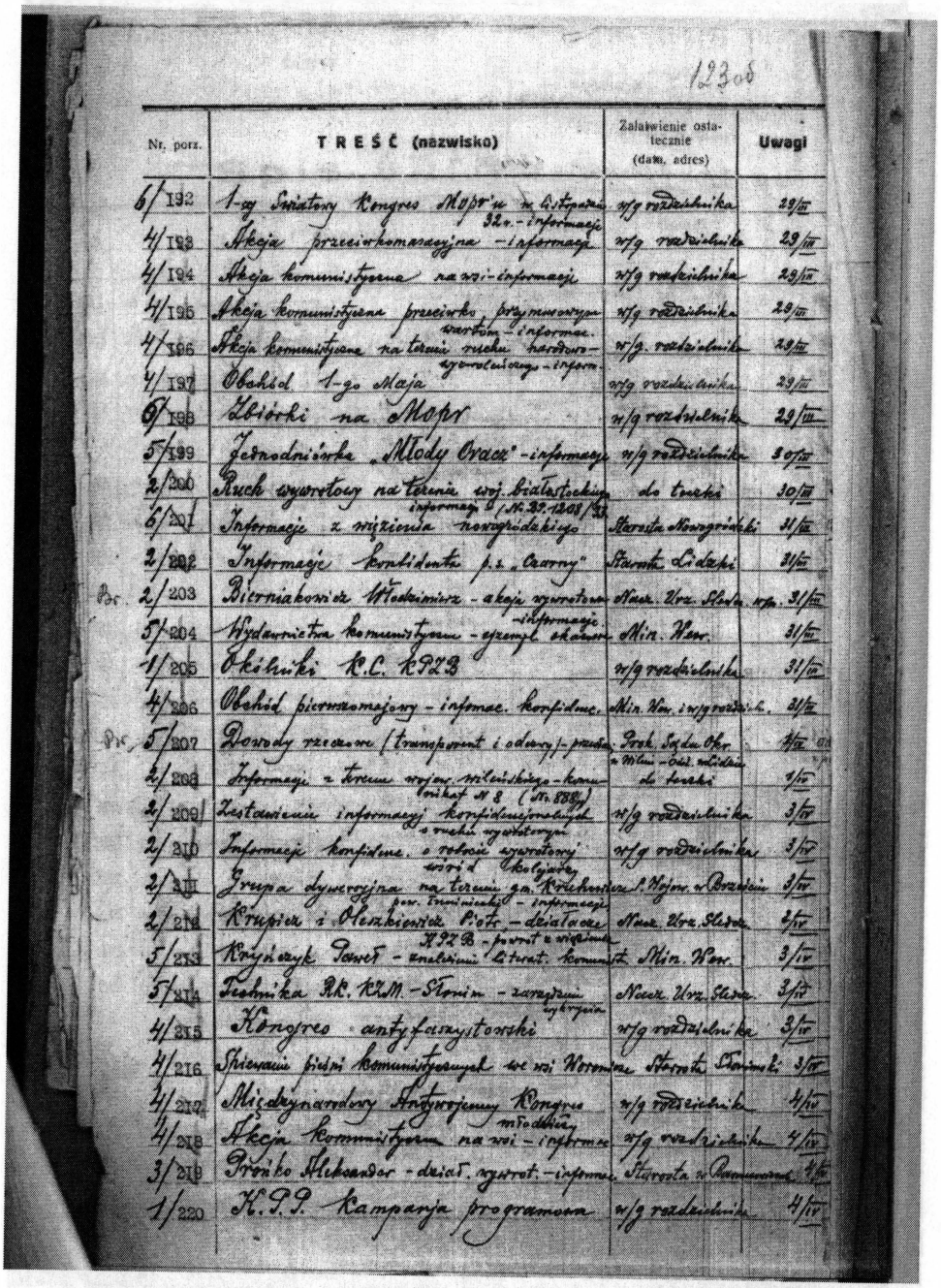

1230

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostatecznie (data, adres)	Uwagi
6/192	1-szy Światowy Kongres Mopr'u w Gdańsku 32r. - informacje	w/g rozdzielnika	29/III
4/193	Akcja przeciwkomunistyczna - informacja	w/g rozdzielnika	29/III
4/194	Akcja komunistyczna na woj. - informacja	w/g rozdzielnika	29/III
4/195	Akcja komunistyczna przeciwko przymusowym	w/g rozdzielnika	29/III
4/196	Akcja komunistyczna na terenie ruchu narodowo-wyzwoleńczego - informac.	w/g. rozdzielnika	29/III
4/197	Obchód 1-go Maja	w/g rozdzielnika	29/III
6/198	Zbiórki na Mopr	w/g rozdzielnika	29/III
5/199	Jednodniówka „Młody Orać" - informacja	w/g rozdzielnika	30/III
2/200	Ruch wywrotowy na terenie woj. białostockiego informacja (Nr. 32.1208/33)	do teczki	30/III
6/201	Informacje z województwa nowogródzkiego	Starosta Nowogródzki	31/III
2/202	Informacje konfidenta p.s. „Czarny"	Starost. Lidzki	31/III
2/203	Biernakowicz Włodzimierz - akcja wywrotowa - informacje	Nacz. Urz. Śledcz. wp.	31/III
5/204	Wydawnictwa komunistyczne - egzempl. okazowe	Min. Wew.	31/III
1/205	Okólniki K.C. KPZB	w/g rozdzielnika	31/III
4/206	Obchód pierwszomajowy - informac. konfidenc.	Min. Wew. i w/g rozdz.	31/III
5/207	Rozwody rzeczowe (transparent i odezwy) - przesł.	Prok. Sądu Okr. w Mławie - Dział. Śledczy	1/IV
2/208	Informacje z terenu woj. nowogródzkiego - komunikat № 8 (Nr. 1884)	do teczki	1/IV
2/209	Zestawienie informacyj konfidencjonalnych o ruchu wywrotowym	w/g rozdzielnika	3/IV
2/210	Informacja konfidenc. o rozwoju wywrotowej wśród Kolejarzy	w/g rozdzielnika	3/IV
2/211	Grupa dywersyjna na terenie g.p. Różanystok por. Trzeciakiewicz - informacja	P. Wojsk. w Białymstoku	3/IV
2/212	Krupicz i Oleszkiewicz Piotr - działacze	Nacz. Urz. Śledcz.	3/IV
5/213	Krzyżczyk Józef - analizing Literat. komunist. K97B - powrót z więzienia	Min. Wew.	3/IV
5/214	Techn. Ref. K.K.M. - Słonim - zarządzenia wybory	Nacz. Urz. Śledcz.	3/IV
4/215	Kongres antyfaszystowski	w/g rozdzielnika	3/IV
4/216	Spisowanie jeńców komunistycznych we woj. Nowogr.	Starosta Słonimski	3/IV
4/217	Międzynarodowy Antywojenny Kongres młodzieży	w/g rozdzielnika	4/IV
4/218	Akcja komunistyczna na woj. - informac.	w/g rozdzielnika	4/IV
3/219	Stroko Aleksander - działal. wywrot. - informac.	Starosta w Nowogrodzie	4/IV
1/220	K.P.P. Kampanja programowa	w/g rozdzielnika	4/IV

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

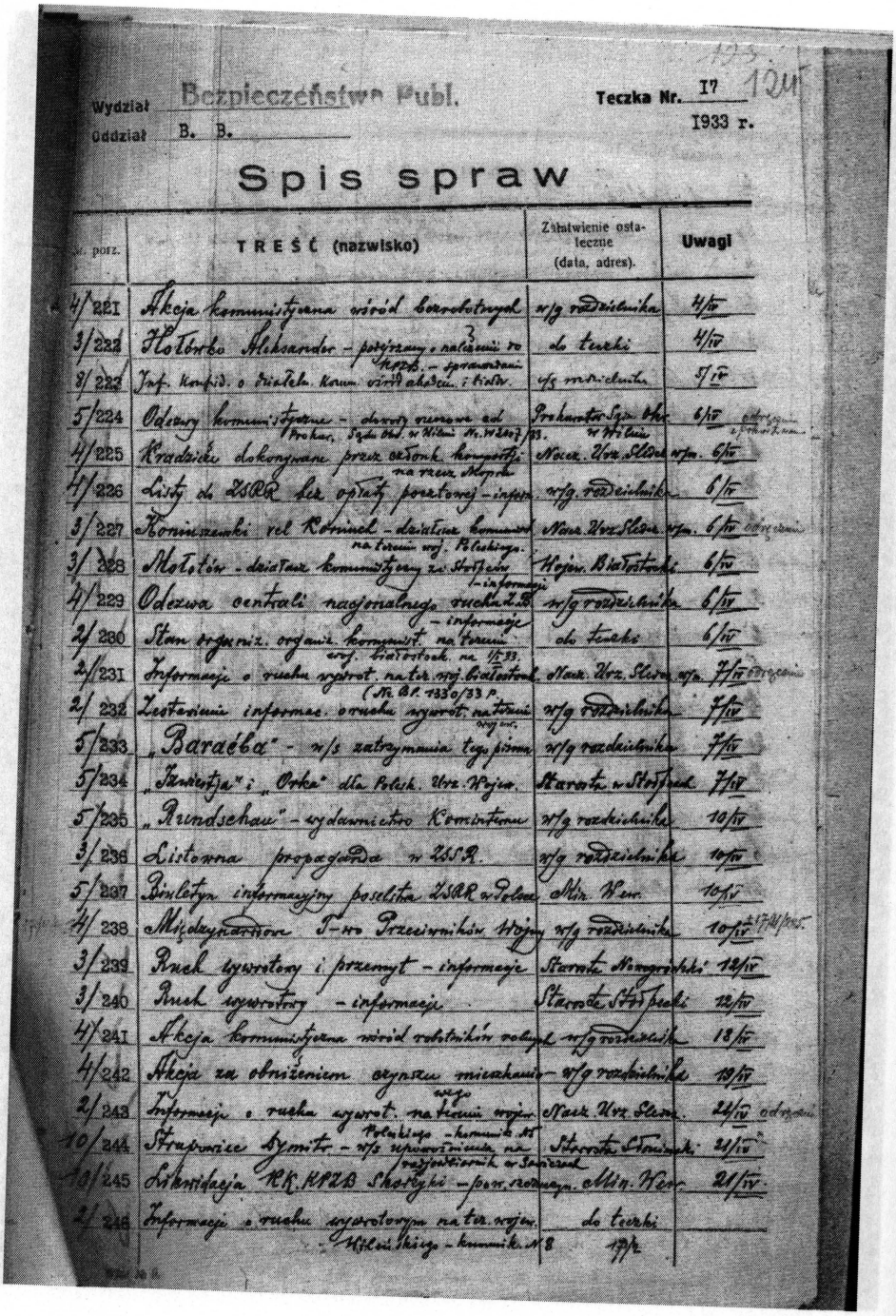

Wydział Bezpieczeństwa Publ. Teczka Nr. I? 1241
Oddział B. B. 1933 r.

Spis spraw

l. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostateczne (data, adres).	Uwagi
4/221	Akcja komunistyczna wśród robotniczych	w/g rozdzielnika	4/IV
3/222	Hołówko Aleksander – potrzebny o natychmiast na Kom. Sp. – sprawozdanie	do teczki	4/IV
8/223	Jaf. Konfid. o działal. komun. wśród akadem. i kolon.	w/g rozdzielnika	5/IV
5/224	Odezwy komunistyczne – dotyczy pisma ref. Prokur. Sądu Okr. w Wilnie Nr. W 2807/33.	Prokurator Sądu Okr. w Wilnie	6/IV odesłano z pismem z dnia 7.IV.33 r.
4/225	Kradzieże dokonywane przez członk. komunistyczne	Nacz. Urz. Śledcz.	w/m. 6/IV
4/226	Listy do ZSRR bez opłaty pocztowej – informacja na temat akcji	w/g. rozdzielnika	6/IV
3/227	Koniuszewski vel Kornicel – działalność komunistyczna na terenie woj. Polesiego.	Nacz. Urz. Śledcz.	w/m. 6/IV odesłano
3/228	Mołotów – działalność komunistyczna na Stolpcach	Wojew. Białostocki	6/IV
4/229	Odezwa centrali nacjonalnego ruchu ukr. – informacja	w/g rozdzielnika	6/IV
2/230	Stan organiz. organiz. komunist. na terenie woj. białostock. na 1/IV 33.	do teczki	6/IV
2/231	Informacja o ruchu wywrot. na ter. woj. białostock. (M. Bl. 1330/33 P.	Nacz. Urz. Śledcz.	w/m. 7/IV odesłano
2/232	Zestawienie informac. o ruchu wywrot. na terenie woj.	w/g rozdzielnika	7/IV
5/233	„Baraćba" – w/s zatrzymania tego pisma	w/g rozdzielnika	7/IV
5/234	„Jandarja" i „Orka" dla Polsk. Urz. Wojsk.	Starosta w Stołpcach	7/IV
5/235	„Rundschau" – wydawnictwo Kominternu	w/g rozdzielnika	10/IV
3/236	Listowna propaganda w ZSRR.	w/g rozdzielnika	10/IV
5/237	Biuletyn informacyjny poselstwa ZSRR w Polsce	Min. Wew.	10/IV
4/238	Międzynarodowe Stow. Przeciwników Wojny	w/g rozdzielnika	10/IV 17/VI/33.
3/239	Ruch wywrotowy i przemyt – informacje	Starost. Nowogródzki	12/IV
3/240	Ruch wywrotowy – informacje	Starost. Stołpecki	12/IV
4/241	Akcja komunistyczna wśród robotników rolnych	w/g rozdzielnika	18/IV
4/242	Akcja za obniżeniem czynszu mieszkaniowego	w/g rozdzielnika	19/IV
2/243	Informacja o ruchu wywrot. na terenie woj.	Nacz. Urz. Śledcz.	22/IV odesłano
10/244	Strzępowicz Dymitr – w/s upowszechniania na Polesiu bolszewickich wydawnictw na terenie powiatu Sarnieńskiego	Starosta Sarneński	21/IV
10/245	Korespondencja KK. KPZB Skarbkiej – pow. rodzaju	Attaché Wojsk.	21/IV
2/246	Informacja o ruchu wywrotowym na ter. woj.	do teczki	
	Miłosławskiego – komunik. № 8	17/V.	

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

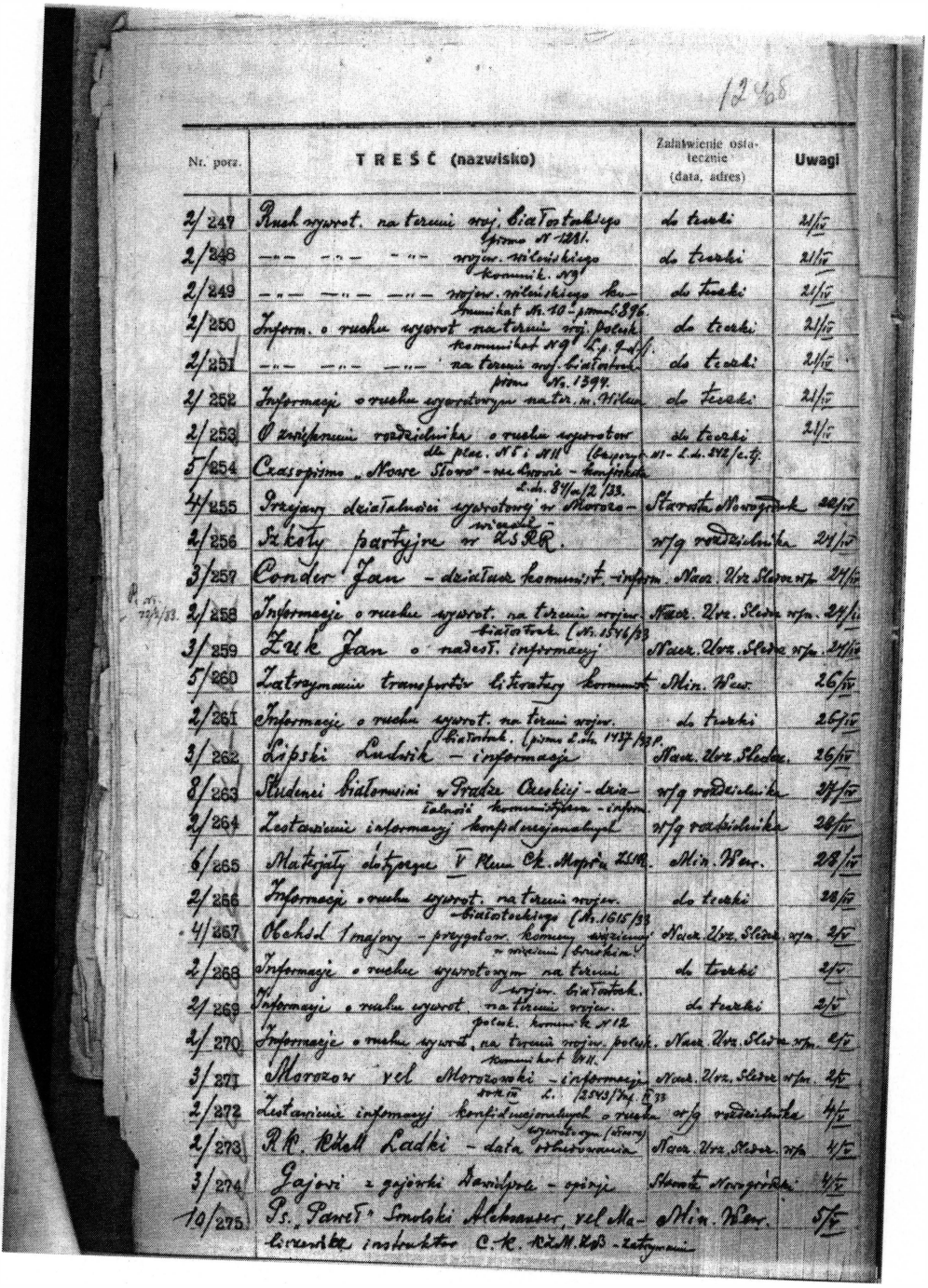

1248

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostatecznie (data, adres)	Uwagi
2/247	Ruch wywrot. na terenie woj. Białostockiego pismo nr 1281.	do teczki	21/IX
2/248	— " — " — " — " — " — wojew. wileńskiego komunik. Nr	do teczki	21/IX
2/249	— " — " — " — " — " — wojew. wileńskiego komunikat Nr. 10 - pism. L. 896.	do teczki	21/IX
2/250	Inform. o ruchu wywrot. na terenie woj. połock. komunikat Nr 9 L.p. 9 d/f.	do teczki	21/IX
2/251	— " — " — " — " — " — na terenie woj. białostock. pismo Nr. 1394	do teczki	21/IX
2/252	Informacji o ruchu wywrotowym natr. m. Wilna	do teczki	21/IX
2/253	O zniszczeniu rozdzielnika o ruchu wywrotow. dla plac. N 5 i N 11 (kopert. m - L.dz. 842/c.tj.	do teczki	21/IX
5/254	Czasopisma „Nowe Słowo" - nielegalne - konfiskata L.dz. 84/a/12/33.		
24/255	Drzejazy działalności wywrotowej w Mozrzo- wie (wieś)	Starostwa Nowogródzk	22/IX
2/256	Szkoły partyjne w ZSRR.	w/g rozdzielnika	24/IX
3/257	Conder Jan - działacz komunist. - inform.	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	24/IX
2/258	Informacje o ruchu wywrot. na terenie wojew. białostock. (Nr. 1546/33	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	24/IX
3/259	Żuk Jan o nadesł. informacyj	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	24/IX
5/260	Zatrzymanie transportów literatury komunist.	Min. Wew.	26/IX
2/261	Informacje o ruchu wywrot. na terenie wojew.	do teczki	26/IX
3/262	Lipski Ludwik - informacja (Białystok. (pismo L.dz. 1437/33	Nacz. Urz. Śledcz.	26/IX
8/263	Skidanei Białorusini w Pradze Czeskiej - działalności komunistyczn. - inform.	w/g rozdzielnika	27/IX
2/264	Zestawienie informacyj konfidencjonalnych	w/g rozdzielnika	28/IX
6/265	Materjały dotyczące V Plenu Ck. Mopr'u	Min. Wew.	28/IX
2/266	Informacja o ruchu wywrot. na terenie wojew. białostockiego (Nr. 1615/33	do teczki	28/IX
4/267	Obchód 1 majowy - przygotow. komuny wrześniowej w miastach i fabrykach	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	2/V
2/268	Informacje o ruchu wywrotowym na terenie wojew. białostock.	do teczki	2/V
2/269	Informacje o ruchu wywrot. na terenie wojew. połock. komunikat Nr 12	do teczki	2/V
2/270	Informacje o ruchu wywrot. na terenie wojew. połock. komunikat Nr 11.	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	2/V
3/271	Morozow vel Morozowski - informacja	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	2/V
2/272	Zestawienie informacyj konfidencjonalnych o ruchu wywrotowym (wieś)	w/g rozdzielnika	4/V
2/273	R.K. Kłatt Ladki - data urodzenia	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	4/V
3/274	Gajowi z gajówki Dawidpole - opinje	Starost. Nowogródzki	4/V
10/275	Ps. „Paweł" Smolski Aleksander, vel Ma-	Min. Wew.	5/V
	liszewski instruktor C.K. KSM. Zdj. - zatrzymanie		

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

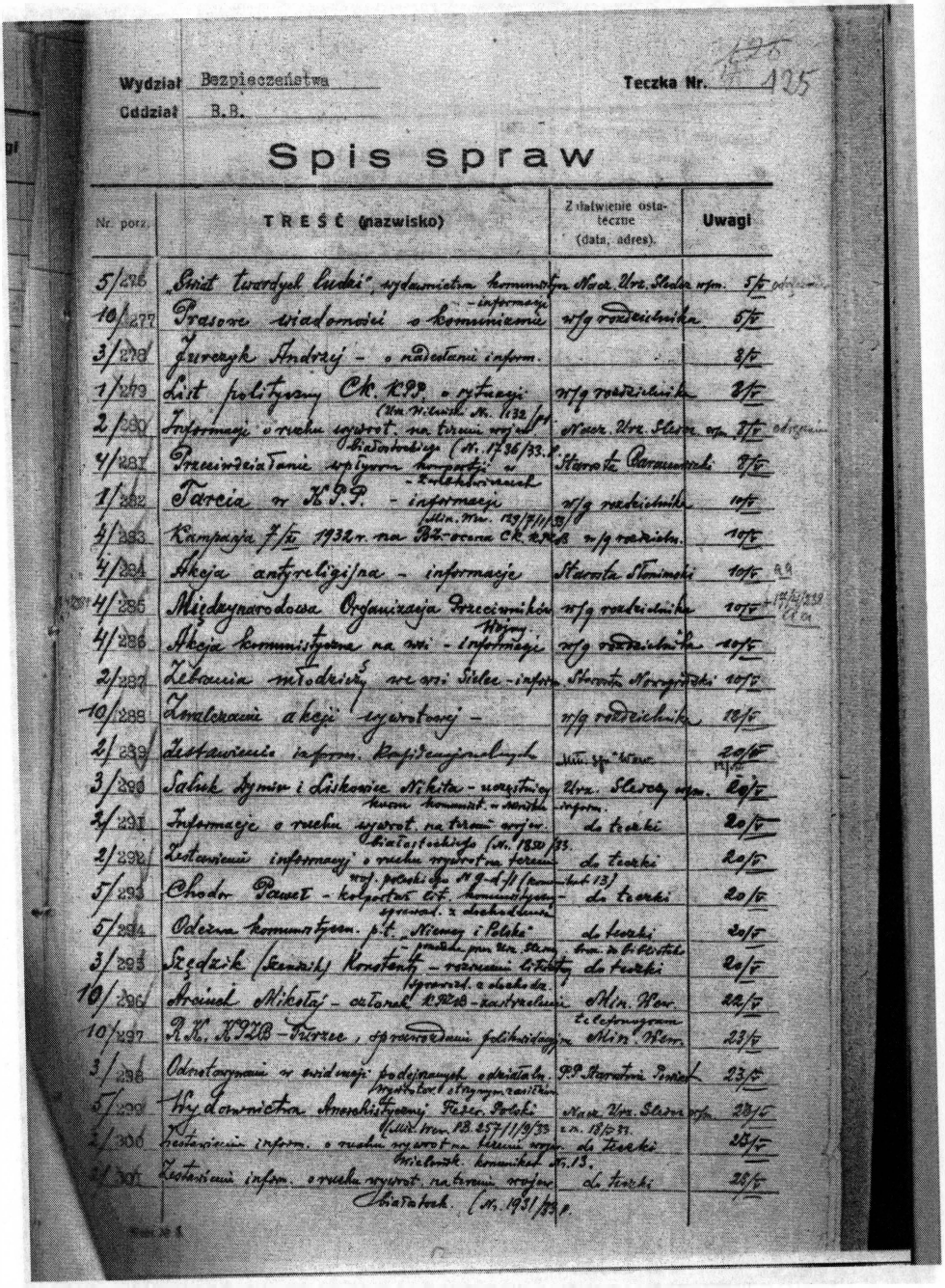

Wydział Bezpieczeństwa Teczka Nr. 425

Oddział B.B.

Spis spraw

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostateczne (data, adres).	Uwagi
5/276	„Świt tvardyel Łucki" wydawnictwa komunistyczne	Nacz. Urz. Śledczego	5/5
10/277	Prasowe wiadomości o komunizmie - informacje	w/g rozdzielnika	5/5
3/278	Żurczyk Andrzej - o nadesłanie inform.		8/5
1/279	List polityczny CK. KPP. o rytuacji	w/g rozdzielnika	8/5
2/280	Informacje o ruchu wywrot. na terenie woj. (Min. Wewnętrz. Nr. 1432/33	Nacz. Urz. Śledczego	7/5 odrzucono
4/281	Przeciwdziałanie wpływom komunistów w Białostockiem (Nr. 1736/33. P.	Starosta Łomżyński	9/5
1/282	Partia or KPP. - informacje	w/g rozdzielnika	10/5
4/283	Kampanja 7/XI 1932r. na Wschodzie CK. KPP. (Min. Wew. 129/II/33)	w/g rozdziału	10/5
4/284	Akcja antyreligijna - informacje	Starosta Łomżyński	10/5
4/285	Międzynarodowa Organizacja Przeciwników Wojny	w/g rozdzielnika	10/5
4/286	Akcja komunistyczna na wsi - informacje	w/g rozdzielnika	10/5
2/287	Zebrania młodzieży we wsi Silce - inform.	Starosta Nowogródzki	10/5
10/288	Zaniechanie akcji wywrotowej -	w/g rozdzielnika	18/5
2/289	Zastrzeżenie informac. konfidencjonalnych	Min. Spr. Wewn.	20/5
3/290	Salnik Szymon i Liskowiec Nikita - uczestnicy kursów komunist. w Moskwie	Nacz. Urz. Śledczego inform.	20/5
3/291	Informacje o ruchu wywrot. na terenie woj. Białostockiego (Nr. 1850/33.	do teczki	20/5
2/292	Zastrzeżenie informacyj o ruchu wywrot. na terenie woj. pol. Białostockiego Nr. 9-d-1/1 (komunikat 13)	do teczki	20/5
5/293	Chodor Paweł - kolportaż CK. komunistyczny - sprawozd. z działalności	do teczki	20/5
5/294	Odezwa komunistyczna p.t. „Niemcy i Polska"	do teczki	20/5
3/295	Szedzik (Szendzik) Konstanty - rozesłanie Litwy	do teczki	20/5
10/296	Krainski Mikołaj - ostrzeżenie KPP. CB - zastrzelenie	Min. Wew.	22/5
10/297	KPP. KPZB - Pierze, dyspozycje	do informacyjnego Min. Wew.	23/5
3/298	Odnotowanie w ewidencji podejrzanych odwiedzin	P.P. Starostwa Powiat.	23/5
5/299	Wydawnictwa komunistyczne Ameryki Północnej, Francji, Polski	Nacz. Urz. Śledczego	23/5
2/300	Zastrzeżenie inform. o ruchu wywrot. na terenie woj. (Min. Wew. P.B. 257/II/33	do teczki	23/5
3/301	Zastrzeżenie inform. o ruchu wywrot. na terenie woj. Białostockiego (Nr. 1931/33	do teczki	28/5

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

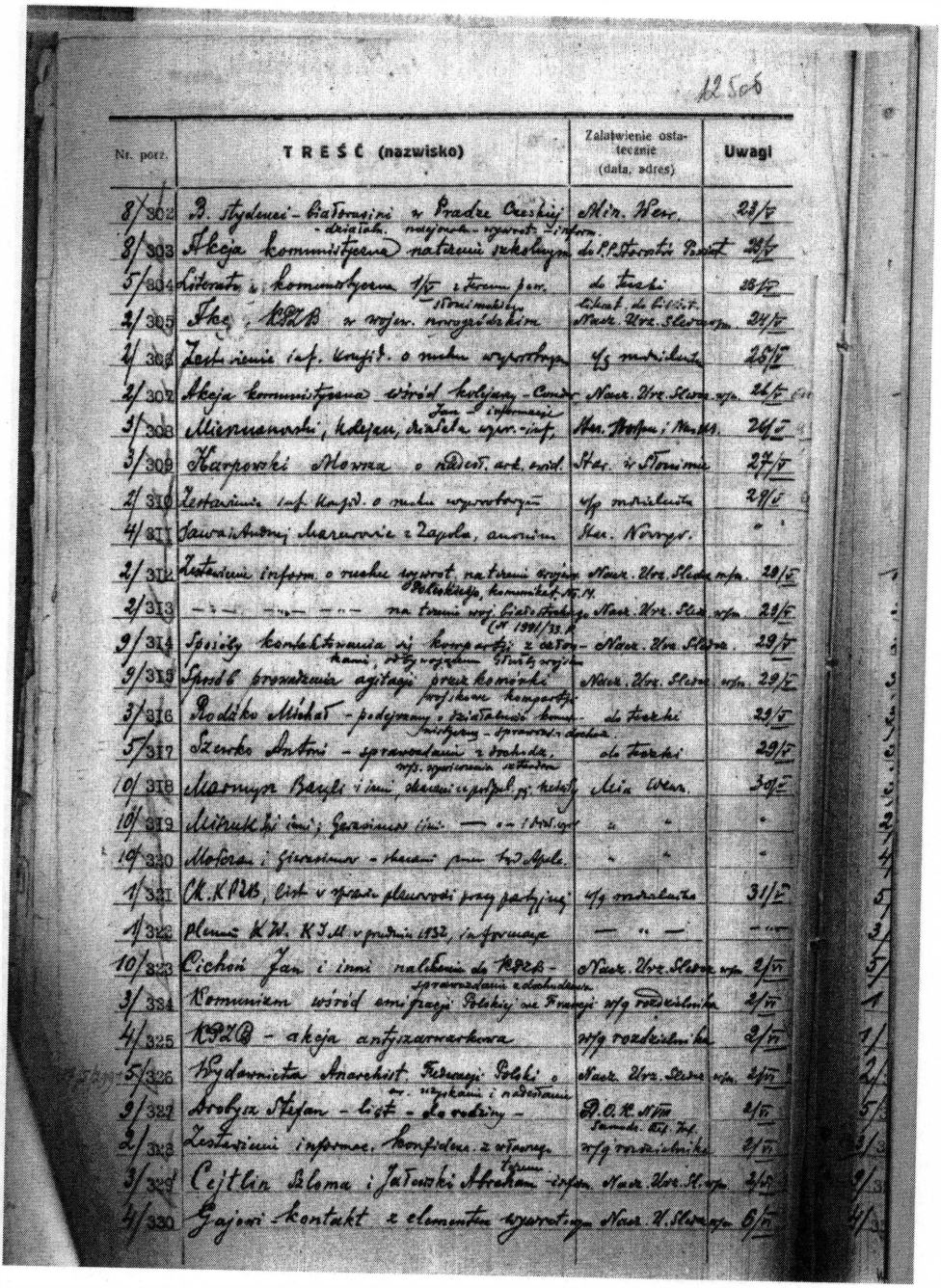

12506

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostatecznie (data, adres)	Uwagi
8/302	Sd. Stydenci - białorusini w Pradze Czeskiej - działal. nacjonalno-separat. i inform.	Min. Wer.	23/V
8/303	Akcja komunistyczna natrafienie zakonspir.	do P.P. Stronnictw Polit.	23/V
5/304	Literatura i komunikaty KC z terenu pow.	do teczki	23/V
2/305	Akc. KPdB w rejon. nowogródzkim - korespondencja	Szkat. do b.i.i.t. Nacz. Urz. Śledczego	24/V
2/306	Zestawienie inf. konfid. o ruchu wywrotowym	w/g meldunku	25/V
2/307	Akcja komunistyczna wśród kolejarzy - Centr. Zarz. Kolei Państw. - informacja	Nacz. Urz. Śledczego w/m.	26/V
3/308	Mieszanowski, kolejarz, działacz wywr. - inf.	Min. Komun. i Min. Kol.	26/V
3/309	Karpowski Słowa o rzeczyw. ark. ewid.	Star. w Słonimiu	27/V
2/310	Zestawienie inf. konfid. o ruchu wywrotowym	w/g meldunku	28/V
4/311	Jawa i Antoni Marcewicz z Zapola, anonim	Star. Nowogr.	"
2/312	Zestawienie informac. o ruchu wywrot. na terenie woj. Nacz. Urz. Śledczego w/m. Poleskiego, komunikat Nr. 14		29/V
2/313	— " — " — " — na terenie woj. Lwowskiego (cf. 1901/33 K)	Nacz. Urz. Śled. w/m.	29/V
9/314	Sprawy kontaktowania się komunistów z ośrodkami, wytycznymi Komitetu wojsk.	Nacz. Urz. Śledcz.	29/V
9/315	Sprawa prowadzenia agitacji przez komunistów wśród wojskowej kompartii	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	29/V
3/316	Wołodko Mikołaj - podejrzany o działalność komunistyczną - sprawa do archiwum	do teczki	29/V
5/317	Szerko Antoni - sprawa o zdradę, wyjaśnienia oskarżonego	do teczki	29/V
10/318	Marmyza Bazyli i inni, oskarżeni o przynależność do KPZB, wyjaśnienia oskarżonych	Min. Wew.	30/V
10/319	Mitrucki Emil, Garasimiuk Jan — o n/ wyż.	"	"
10/320	Mosora i Garasimiuk - sprawa przynależności do KPZB	" "	"
1/321	CK KPZB, list w sprawie plenum i przygotowań do partyjnej	w/g meldunku	31/V
1/322	plenum KW. KC KPZB w grudniu 1932, informacja	— " —	— " —
10/323	Cichoń Jan i inni naleźenie do KPZB - sprawa do archiwum	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	2/VI
3/324	Komunizm wśród emigracji Polskiej we Francji	w/g rozdzielnika	2/VI
4/325	KPZB - akcja antyszczepionkowa	w/g rozdzielnika	2/VI
5/326	Wydawnictwa Anarchist. Federacji Polski o nr. ukazania i nadesłaniu	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	2/VI
9/327	Drobyz Stefan - list - do rodziny -	P.O.K. w Wilnie Samodz. Ref. Inf.	2/VI
2/328	Zestawienie informac. konfidenc. z różnego terenu	w/g rozdzielnika	2/VI
3/329	Cejtlin Szloma i Jałowski Abraham - inform.	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	3/VI
4/330	Gajowi - kontakt z elementem wywrotowym	Nacz. Urz. Śledcz. w/m.	6/VI

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

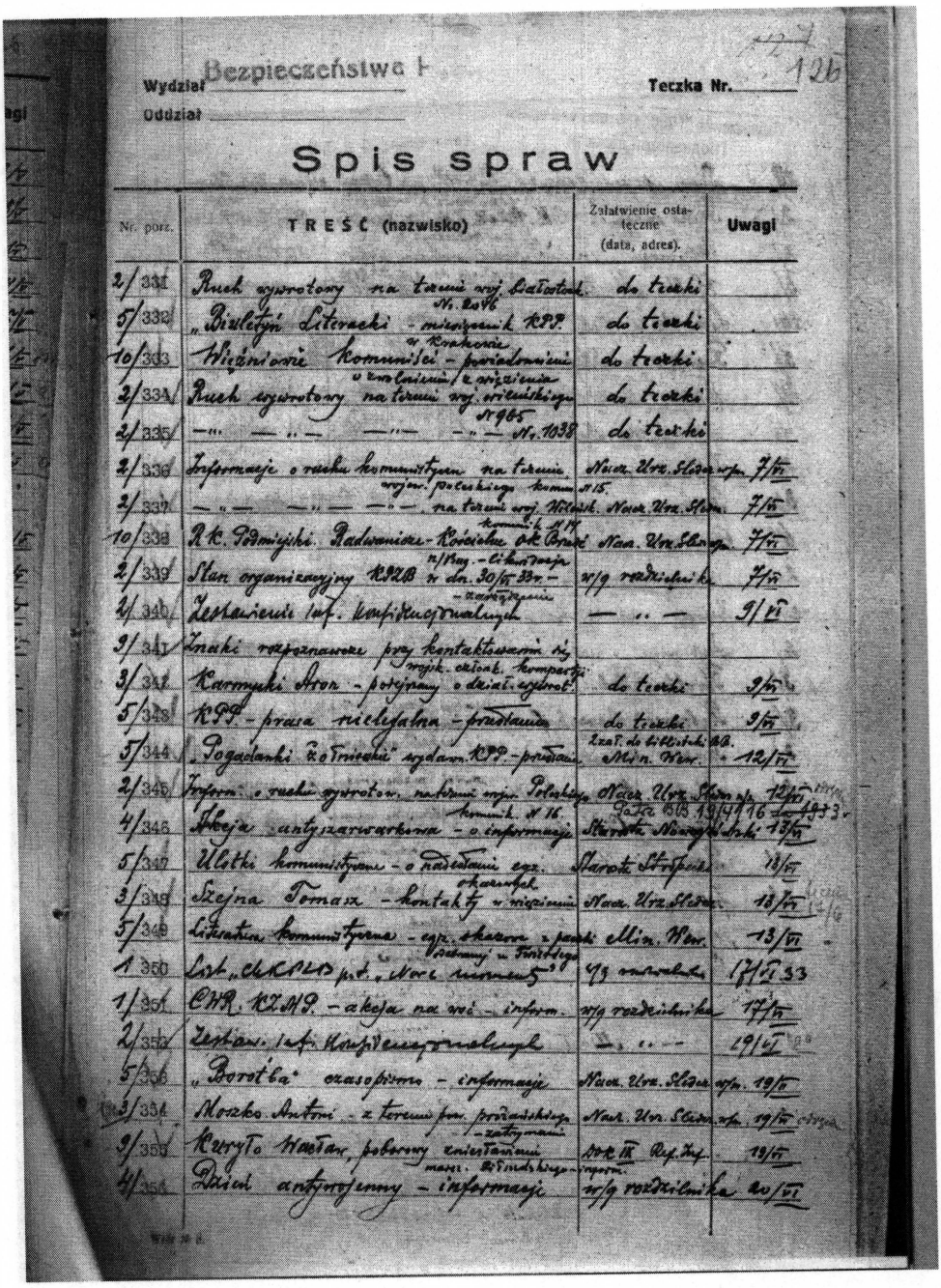

Wydział Bezpieczeństwa I Teczka Nr. 126

Oddział

Spis spraw

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostateczne (data, adres).	Uwagi
2/331	Ruch wywrotowy na terenie woj. Białostock.	do teczki	
5/332	„Biuletyn Literacki" - miesięcznik KPP. Nr. 2 z 6	do teczki	
10/333	Więźniowie komunistyczni - powiadomienie o zwolnieniu z więzienia w Krakowie	do teczki	
2/334	Ruch wywrotowy na terenie woj. wileńskiego. Nr 965	do teczki	
2/335	— „ — „ — „ — Nr. 1038	do teczki	
2/336	Informacje o ruchu komunistycznym na terenie woj. poleskiego komun. nr 15.	Nacz. Urz. Śledczego	wp. 7/IV
2/337	— „ — „ — „ — na terenie woj. Wileńsk. komunik. nr 14	Nacz. Urz. Śledczego	wp. 7/IV
10/338	N.K. Podmiejski Radwanowice - Krzeszkowice	Nacz. Urz. Śledczego	wp. 7/IV
2/339	Stan organizacyjny KPZB na dn. 30/IV 33 r. - n/Reg. - Ciechanowice	n/g rozdzielnika	7/IV
2/340	Zestawienie inf. konspiracyjnych - zarządzenie	— „ —	9/IV
3/341	Znaki rozpoznawcze przy kontaktowaniu się		
3/342	Karmnyki Stow. - potrzeby o działalności komunistycznej	do teczki	9/IV
5/343	KPP - prasa nielegalna - przesłanie	do teczki	9/IV
5/344	„Pogadanki robotnicze" wydaw. KPP. - przesłanie	Zest. do biblioteki MSW. Min. Wew.	12/IV
2/345	Inform. o ruchu wywrotow. nadesłanie wyjm. Polskiego	Nacz. Urz. Śledczego	wp. 12/IV
4/346	Akcja antyszczepionkowa - o informacje komunik. nr 16.	Sąd. Okr. Nowy Sącz	19/4/16 do 1933 r. 13/IV
5/347	Ulotki komunistyczne - o nadesłanie egz.	Starost. Strzyżowski	13/IV
3/348	Szejna Tomasz - kontakty z więźniami skazanymi	Nacz. Urz. Śledczego	13/IV
5/349	Literatura komunistyczna - egz. skazana z prasy	Min. Wew.	13/IV
1/350	Zjazd „Chłopskich p.t. „Nowe kierunki" odbywany w Poroninie	n/g rozdzielnika	17/IV 33
1/351	CWR. KKMP. - akcja na woj. - inform.	n/g rozdzielnika	17/IV
2/352	Zestaw. inf. konspiracyjnych	— „ —	19/IV
5/353	„Boroťba" czasopismo - informacje	Nacz. Urz. Śledczego	wp. 19/IV
3/354	Moszko Antoni - z terenu pow. prudnickiego - zatrzymanie	Nacz. Urz. Śledczego	wp. 19/IV odpis
9/355	Kuryto Nestor, poborowy zainteresowanie marsz. Śląskiego	KOK III Ref. Inf.	19/IV
4/356	Dział antysemicki - informacje	n/g rozdzielnika	20/IV

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

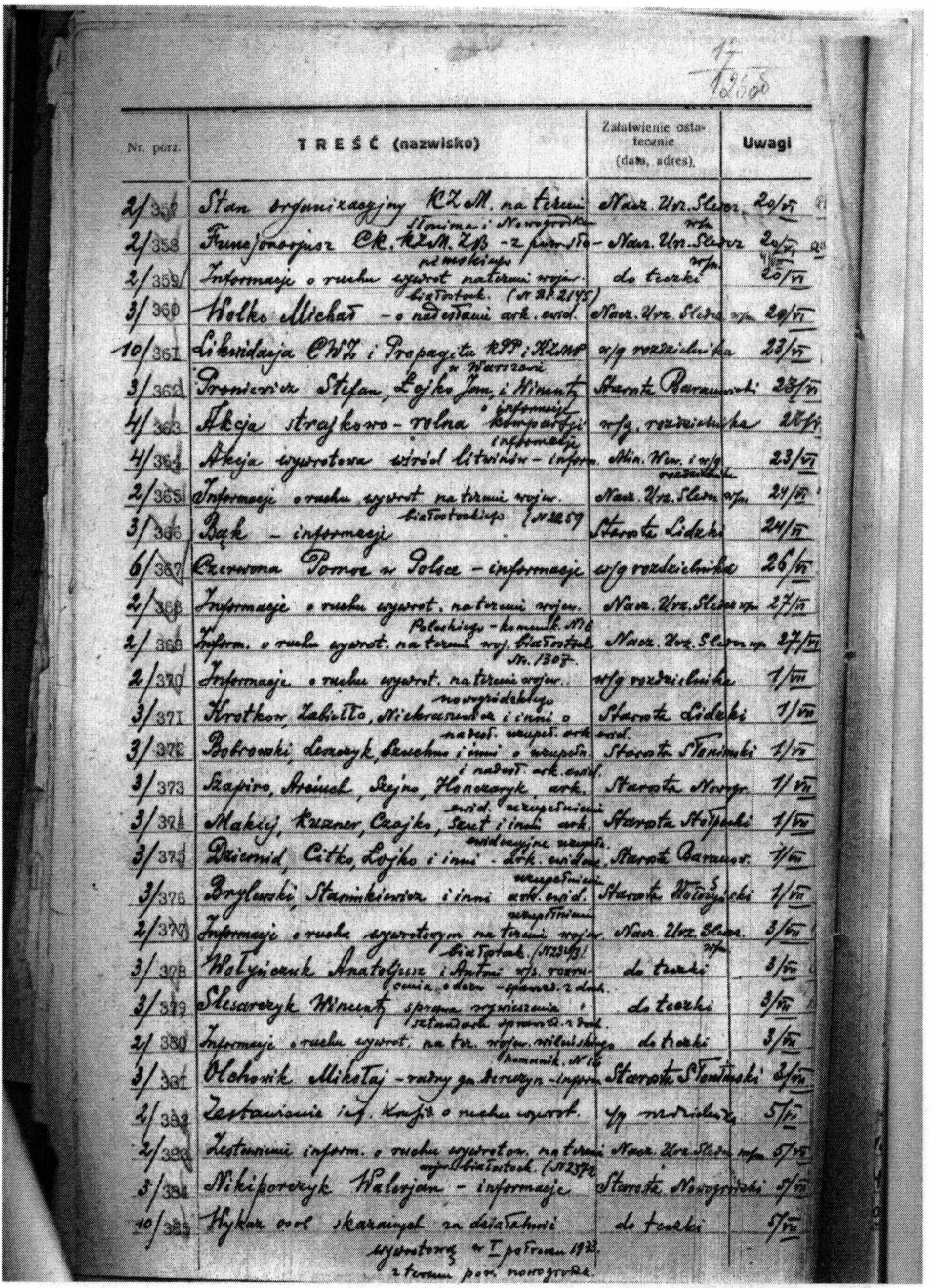

17
12500

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostatecznie (data, adres).	Uwagi
2/357	Stan organizacyjny KZM. na terenie Słonima i Nowogródka	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	20/VI
2/358	Funcjonarjusz CK. KZM. ZB - z pow. słonimskiego	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	20/VI
2/359	Informacje o ruchu wywrot. na terenie wojew. białostock. (N 21.2145)	do teczki	20/VI
3/360	Wolko Michał - o nadesłanie ark. ewid.	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	20/VI
10/361	Likwidacja CWZ i Propagita KPP i KZMP w Warszawie	w/g rozdzielnika	23/VI
3/362	Proniewicz Stefan, Łojko Jan, i Wincenty	Starosta Baranowski	23/VI
4/363	Akcja strajkowo-rolna o informacje kompartji	w/g. rozdzielnika	23/VI
4/364	Akcja wywrotowa wśród litwinów - inform.	Min. Wew. i w/g rozdzielnika	23/VI
2/365	Informacje o ruchu wywrot. na terenie wojew. białostockiego (N 22.59	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	24/VI
3/366	Bąk - informacje	Starosta Lidzki	24/VI
6/367	Czerwona Pomoc w Polsce - informacje	w/g rozdzielnika	26/VI
2/368	Informacje o ruchu wywrot. na terenie wojew. Poleskiego - komunik. N 16	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	27/VI
2/369	Inform. o ruchu wywrot. na terenie woj. białostock. Nr. 1307.	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	27/VI
2/370	Informacje o ruchu wywrot. na terenie wojew. nowogródzkiego	w/g rozdzielnika	1/VII
3/371	Krotkow, Zabiełło, Niekraszewicz i inni o nadesł. uzupeł. ark. ewid.	Starosta Lidzki	1/VII
3/372	Bobrowski, Leszczyk, Szuchno i inni o uzupełn. i nadesł. ark. ewid.	Starosta Słonimski	1/VII
3/373	Szapiro, Arciuch, Szejno, Honczaryk, ark. ewid.	Starosta Nowogr.	1/VII
3/374	Makiej, Kuzner, Czajko, Szut i inni ark. ewid. uzupełnienie	Starosta Stołpecki	1/VII
3/375	Dziernid, Citko, Łojko i inni - ark. ewidencyjne uzupełn.	Starosta Baranow.	1/VII
3/376	Brylewski, Staninkiewicz i inni ark. ewid. uzupełnienie	Starosta Wołożyński	1/VII
2/377	Informacje o ruchu wywrotowym na terenie wojew. białostock. (N 23493)	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	3/VII
3/378	Wołyńczuk Anatoljusz i Antoni w/s. rozrucenia odezw - sprawozd. z doch.	do teczki	3/VII
3/379	Ślesarczyk Wincenty sprawa wywieszenia i sztandaru sprawozd. z doch.	do teczki	3/VII
2/380	Informacje o ruchu wywrot. na ter. wojew. wileńskiego komunik. N 16	do teczki	3/VII
3/381	Olchowik Mikołaj - radny gm. Berezyn - inform.	Starosta Słonimski	3/VII
2/382	Zestawienie inf. konfid. o ruchu wywrot.	w/g rozdzielnika	5/VII
2/383	Zestawienie inform. o ruchu wywrotow. na terenie wojew. białostock. (N 2372	Nacz. Urz. Śledcz. w/m	5/VII
3/384	Nikiporczyk Walerjan - informacje	Starosta Nowogródzki	5/VII
10/385	Wykaz osób skazanych za działalność wywrotową w I półroczu 1933. z terenu pow. nowogródzk.	do teczki	5/VII

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

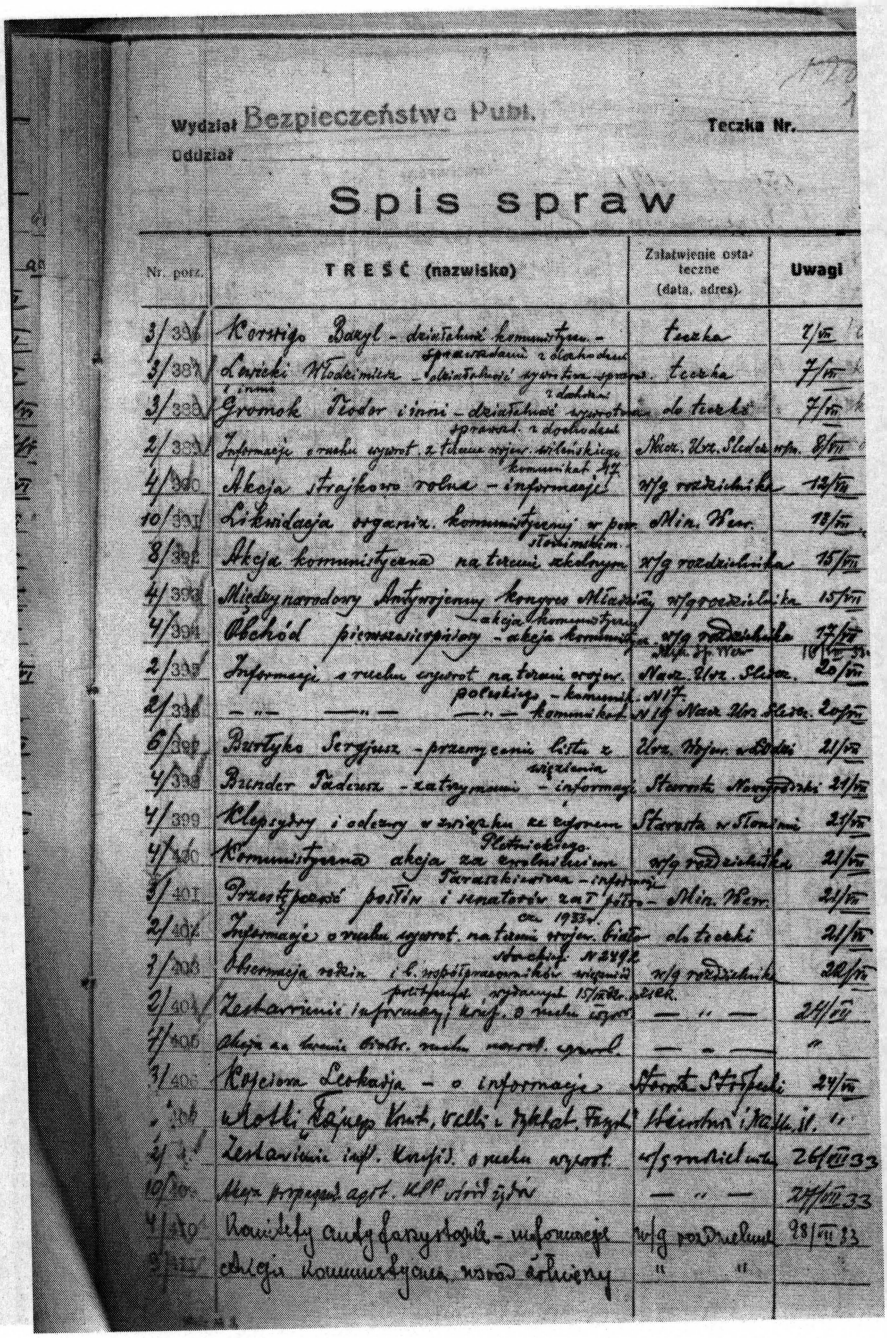

Wydział Bezpieczeństwa Publ. Teczka Nr. 1

Oddział

Spis spraw

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostateczne (data, adres).	Uwagi
3/386	Korstigo Bazyl - działalność komunistyczna. -	teczka	7/III
3/387	Ławicki Włodzimierz - działalność szpiegowska - sprawa.	teczka	7/III
3/388	Gromok Teodor i inni - działalność szpiegowska	do teczki	7/III
2/389	Informacja o ruchu wywrot. na terenie woj. śląskiego	Nacz. Ur. Śledcz.	8/III
4/390	Akcja strajkowa rolna - informacja	w/g rozdzielnika	13/III
10/391	Likwidacja organizac. komunistycznej w pow.	Min. Wew.	13/III
8/392	Akcja komunistyczna na terenie szkolnym	w/g rozdzielnika	15/III
4/393	Między narodowy Antywojenny Kongres Młodzieży	w/g rozdzielnika	15/III
4/394	Obchód piętnastolecia - akcja komunistyczna	w/g rozdzielnika	17/III
2/395	Informacja o ruchu wywrot. na terenie woj.	Nacz. Ur. Śląsk.	20/III
2/396	— „ — — „ —	W/g Nacz. Ur. Śląsk.	20/III
6/397	Bartyka Sergjusz - przesyłanie listu z	Ur. Woj. w Łodzi	21/III
4/398	Brunder Tadeusz - zatrzymanie - informacja	Starosta Nowotarski	21/III
4/399	Klepsydry i odezwy w związku ze zgonem	Starosta w Słomnie	21/III
4/400	Komunistyczna akcja za zwolnieniem	w/g rozdzielnika	21/III
3/401	Przestępczość posłów i senatorów za lata	Min. Wew.	21/III
2/402	Informacja o ruchu wywrot. na terenie woj.	do teczki	21/III
2/403	Obserwacja rodzin i b. współpracowników wywiadu	w/g rozdzielnika	22/III
2/404	Zestawienie informacyj kons. o ruchu wywr.	— „ —	24/III
4/405	akcja na terenie Białor. ruchu narodowo wyzwol.	— „ —	„
3/406	Księdza Lechacja - o informacje	Starosta Strzyżowski	24/III
„ 407	Wolf Józef Knut, rolnik z Pikułat. Pszyk	Starostwo Kraśnik	„
2/408	Zestawienie inf. Konsj. o ruchu wywrot.	w/g rozdzielnika	26/III 33
10/409	Akcja przeprow. agit. KPP wśród żydów	— „ —	27/III 33
4/410	Kawiarnie Cukiernie - informacje	w/g powiadomienia	28/III 33
8/411	akcja komunistyczna wśród żołnierzy	„ „	

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

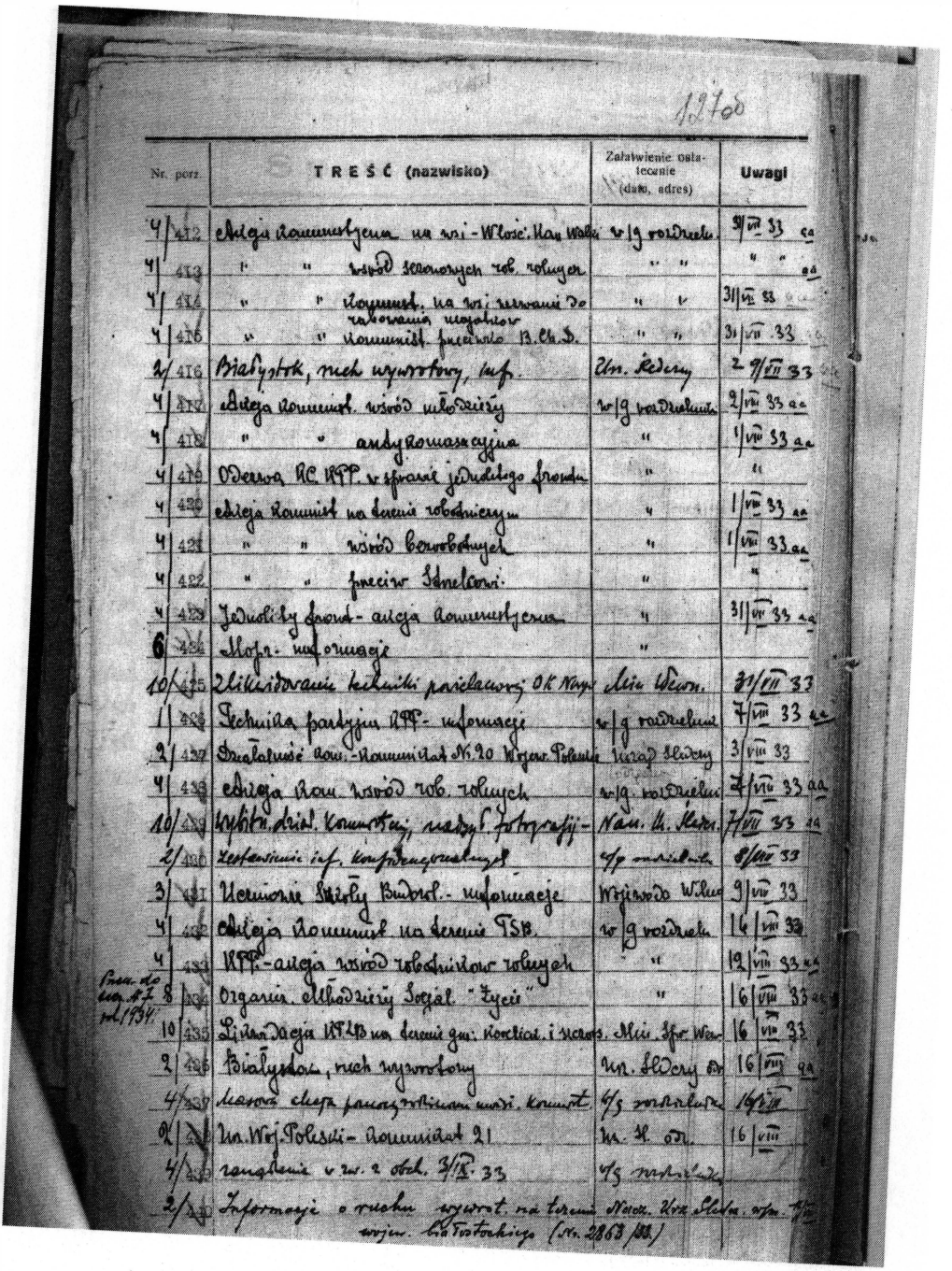

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie: ostatecznie (data, adres)	Uwagi
4/412	Akcja komunistyczna na wsi - Włoc. Haw Wołk	w/g rozdzielu	29/VII 33 ca
4/413	" " wśród zdemoral. rob. rolnych	" "	" " aa
4/414	" " komunist. na wsi zerwanie do rabowania urzędów	" "	31/VII 33
4/416	" " komunist. przeciwko B.Ch.D.	" "	31/VII 33
2/416	Białystok, ruch wywrotowy, wsp.	Wn. Śledczy	2-9/VIII 33
4/417	Akcja komunist. wśród młodzieży	w/g rozdzielnika	2/VIII 33 aa
4/418	" " antykomunistyczna	"	1/VIII 33 aa
4/419	Okręg KC KPP. w sprawie jednolitego frontu	"	"
4/420	akcja komunist. na terenie robotniczym	"	1/VIII 33 aa
4/421	" " wśród bezrobotnych	"	1/VIII 33 aa
4/422	" " przeciw faszyzmowi	"	"
4/423	Jednolity front - akcja komunistyczna	"	31/VII 33 aa
6/424	Sfera - informacje	"	
10/425	Likwidowanie technicznej placówki OK Kraju	Min. Obron.	31/VII 33
1/426	Technika partyjna KPP - informacje	w/g rozdzielnika	7/VIII 33 aa
2/427	Działalność kom.-komunistów N. 20 Wojew. Poleskie	Urząd Śledczy	3/VIII 33
4/428	akcja kom. wśród rob. rolnych	w/g rozdzielnika	4/VIII 33 aa
10/429	Wydział Wiad. Komunistycznej nadsyłanej z Litwy -	Wn. Wł. Śledcz.	7/VIII 33 aa
2/430	Zerwanie inf. konspiracyjnych	c/p zwolnić	8/VIII 33
3/431	Uczniowie Szkoły Budowl. - informacje	Wojewoda Wileń	9/VIII 33
4/432	akcja komunist. na terenie TSR.	w/g rozdzielnika	14/VIII 33
4/433	KPP.-akcja wśród robotników rolnych	"	19/VIII 33 aa
Powr. do akt. Nr 8 wol. 1934 8/434	Organa administracji Społ. "Życie"	"	16/VIII 33 aa
10/435	Likwidacja KPP na terenie gm. Kocielec i Serock. Min. Spr. Wew.		16/VIII 33
2/436	Białystok, ruch wywrotowy	Wn. Śledczy Bk	16/VIII aa
4/437	Nazwa chwyt faszystowskiego wśród komunist.	w/g rozdzielnika	16/VIII
2/438	Wn. Woj. Poleskie - komunikat 21	Wn. Śl. Odz.	16/VIII
4/439	zarządzenia z dn. 2 obch. 3/IX. 33	w/g rozdzielnika	
2/440	Informacje o ruchu wywrot. na terenie Okręg. Urz. Śledcz. Woj. Wileńskiego (Nr. 2863/33)		

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

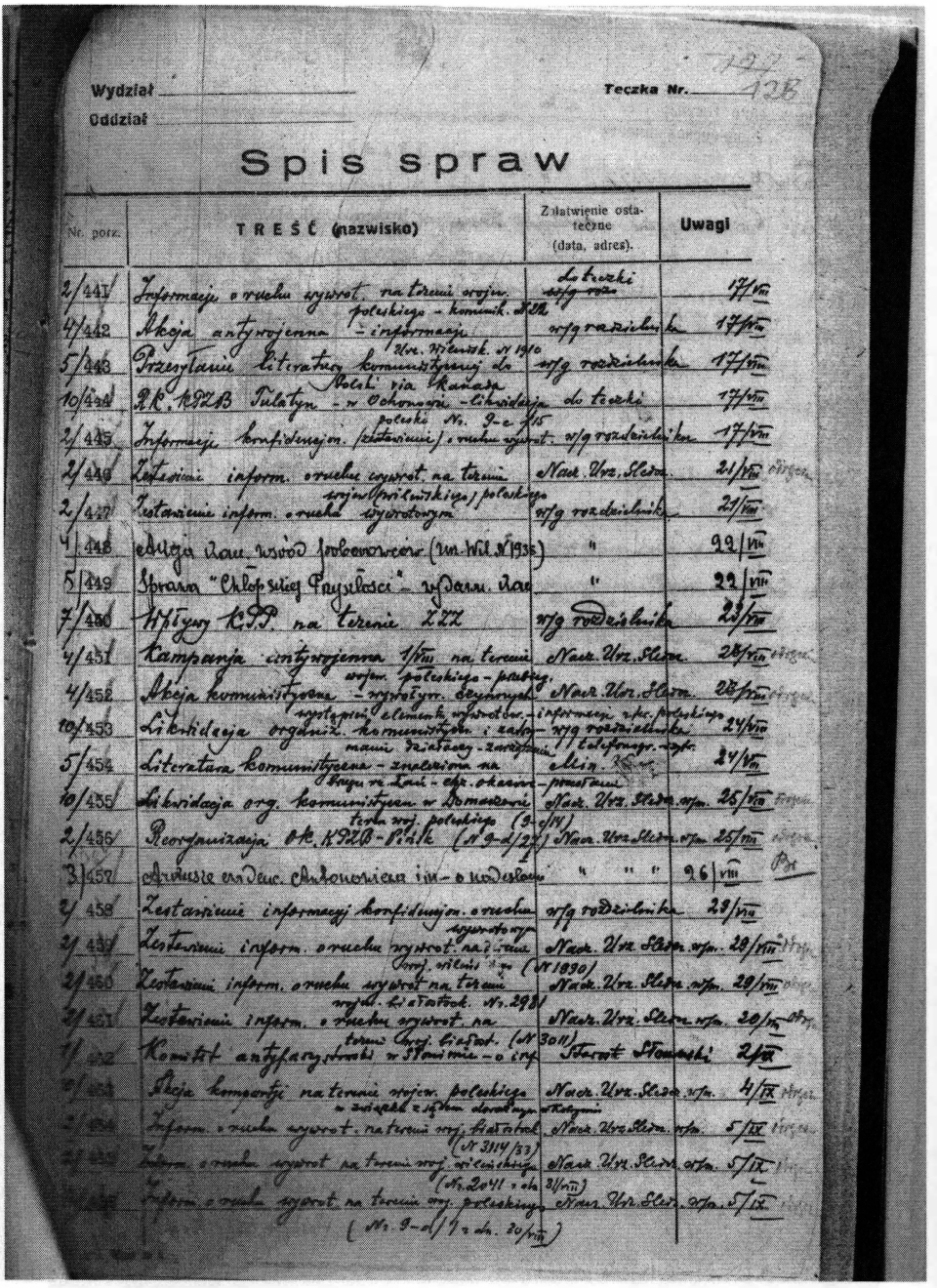

Wydział _____ Teczka Nr. 438

Oddział _____

Spis spraw

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostateczne (data, adres).	Uwagi
2/441	Informacja o ruchu wywrot. na terenie wojsk.	Lwówek	17/VIII
4/442	Akcja antysowiecka – informacja.	wfg rozdzielnika	17/VIII
5/443	Przesyłanie literatury komunistycznej do	wfg rozdzielnika	17/VIII
10/444	PK. KPZB Sulatyn – w sprawie – likwidacja do teczki		17/VIII
2/445	Informacje konfidencjon. (zestawienie) o ruchu wywrot.	wfg rozdzielnika	17/VIII
2/446	Zestawienie inform. o ruchu wywrot. na terenie	Nacz. Urz. Śledz.	21/VIII
2/447	Zestawienie inform. o ruchu wywrotowym	wfg rozdzielnika	21/VIII
4/448	edycja nau. wśród robotników (un. Wil. 8/1935)	"	22/VIII
5/449	Sprawa "Chłopskiej Prasówki" – wydaw. nau.	"	22/VIII
7/450	Wpływy KPP na terenie Z.Z.Z.	wfg rozdzielnika	23/VIII
4/451	Kampania antysowiecka 1/VIII na terenie	Nacz. Urz. Śledz.	28/VIII
4/452	Akcja komunistyczna – wywrotowa dezorgan.	Nacz. Urz. Śledz.	28/VIII
10/453	Likwidacja organizac. komunistycznych i zasto-	wfg rozdzielnika	24/VIII
5/454	Literatura komunistyczna – znaleziona na	akta	24/VIII
10/455	Likwidacja org. komunistycznych w Pomorzu	Nacz. Urz. Śledz. wpłn.	25/VIII
2/456	Reorganizacja pk. KPZB – Pińsk (nr 9-d/27)	Nacz. Urz. Śledz. wpłn.	25/VIII
3/457	Odruchy ewidenc. chałupowiczan i in. – o wydarzeniu	" " "	26/VIII
2/458	Zestawienie informacji konfidencjon. o ruchu	wfg rozdzielnika	29/VIII
2/459	Zestawienie inform. o ruchu wywrot. na terenie	Nacz. Urz. Śledz. wpłn.	28/VIII
2/460	Zestawienie inform. o ruchu wywrot. na terenie	Nacz. Urz. Śledz. wpłn.	29/VIII
2/461	Zestawienie inform. o ruchu wywrot. na	Nacz. Urz. Śledz. wpłn.	30/VIII
1/462	Komitet antyfaszystowski w Słonimie – o inf.	Starost Słonimski	2/IX
5/463	Akcja komunistyczna na terenie	Nacz. Urz. Śledz. wpłn.	4/IX
2/464	Inform. o ruchu wywrot. na terenie	Nacz. Urz. Śledz. wpłn.	5/IX
2/465	Inform. o ruchu wywrot. na terenie	Nacz. Urz. Śledz. wpłn.	5/IX
2/466	Inform. o ruchu wywrot. na terenie	Nacz. Urz. Śledz. wpłn.	5/IX

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

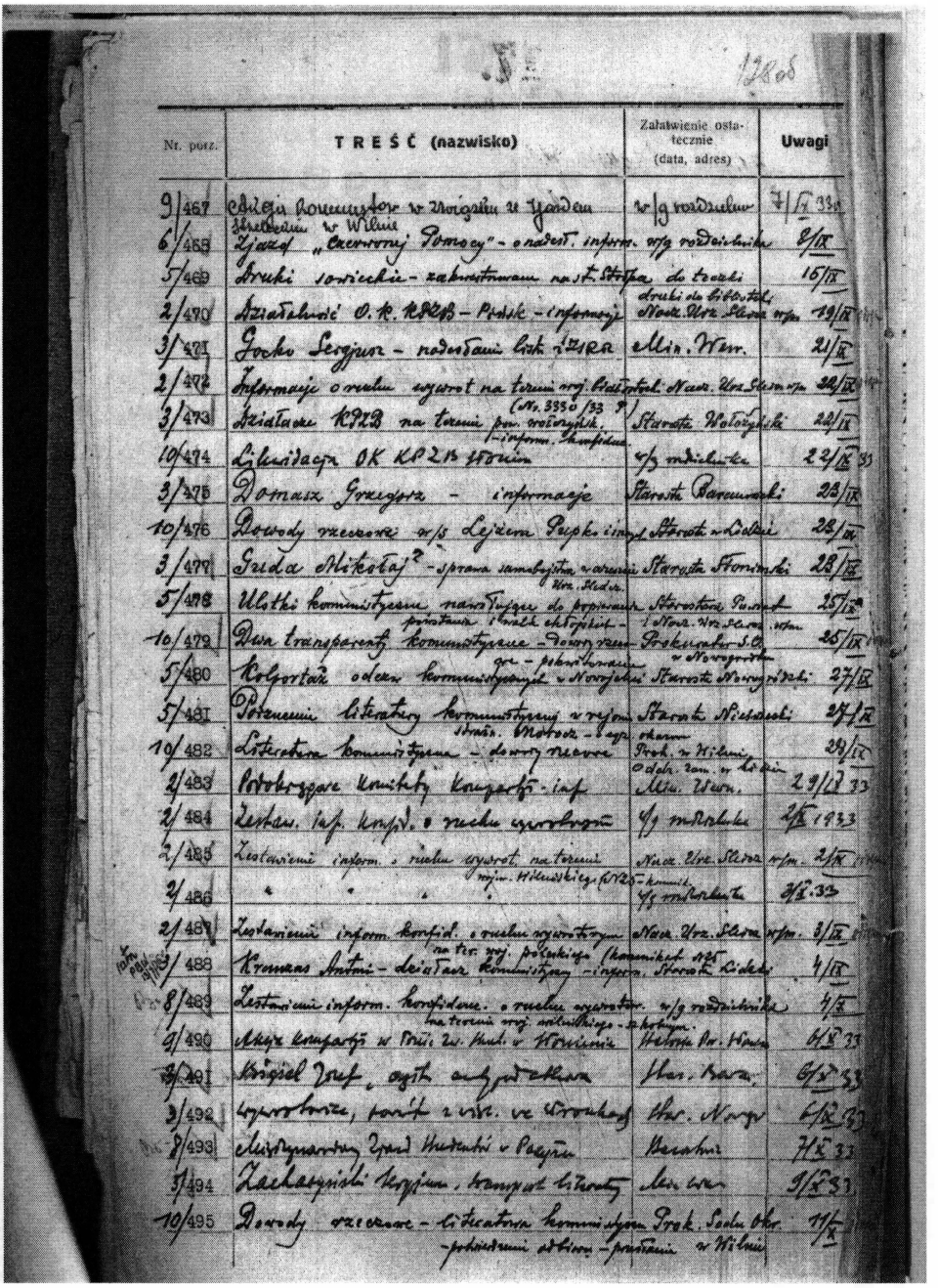

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostatecznie (data, adres)	Uwagi
9/467	Odbiór komunistów w Wojciechu z Grodna	w/g rozdzielnika	7/IX 33
6/468	Zjazd „Czerwonej Pomocy" - o nadesł. informacji do Biura Wileńskiego	wg rozdzielnika	8/IX
5/469	Druki sowieckie - zabezpieczenie na st. Stołpce	do teczki	15/IX
2/470	Działalność O.K. KPZB - Pińsk - informacje	druki do Biblioteki Nacz. Urz. Śledczego	19/IX
3/471	Locha Sergjusz - nadesłanie listu z UNRA	Min. Wew.	21/IX
2/472	Informacje o ruchu wywrotowym na terenie woj. Białostockiego	Nacz. Urz. Śledczego	22/IX
3/473	Działalność KPZB na terenie pow. wołożyńskiego - informacje (Nr. 3330/33 S)	Starostwo Wołożyńskie	22/IX
10/474	Likwidacja OK KPZB w Grodnie	w/g rozdzielnika	22/IX 33
3/475	Domasz Grzegorz - informacje	Starostwo Baranowickie	23/IX
10/476	Dowody rzeczowe w/s Lejzera Pepko i innych	Starostwo Lidzkie	28/IX
3/477	Szuda Mikołaj? - sprawa samobójstwa w areszcie Urz. Śledczego	Starostwo Stowbcowskie	28/IX
5/478	Ulotki komunistyczne nawołujące do popierania powstania i walki chłopskiej -	Starostwo Pińskie i Nacz. Urz. Śledczego	25/IX
10/479	Dwa transparenty komunistyczne - dowody rzeczowe - pokwitowanie	Prokuratura S.O. w Nowogródku	25/IX
5/480	Kolportaż odezw komunistycznych w Nowojelni	Starostwo Nowogródzkie	27/IX
5/481	Rozsyłanie literatury komunistycznej w rejonie Iłłuksztu. Motorz - 8 egz.	Starostwo Nieświeskie	27/IX
10/482	Literatura komunistyczna - dowody rzeczowe	Prok. w Wilnie	28/IX
2/483	Rozbrojenie Uniwersytetu Kaunackiego - info	odpis. Kom. w Kownie Min. Wew.	29/IX 33
2/484	Zestaw. info. konfid. o ruchu wywrotowym	w/g rozdzielnika	2/X 1933
2/485	Zestawienie informacji o ruchu wywrotowym na terenie woj. Wileńskiego (1925 -	Nacz. Urz. Śledczego	w/m. 2/X
2/486	" " " "	w/g rozdzielnika	3/X.33
2/487	Zestawienie informacji konfid. o ruchu wywrotowym na ter. woj. poleskiego (komunikat 1925	Nacz. Urz. Śledczego	w/m. 3/IX
3/488	Kromas Antoni - działacz komunistyczny - informacja	Starostwo Lidzkie	4/IX
8/489	Zestawienie informacji konfidencjonalnych o ruchu wywrotowym na terenie woj. wileńskiego - za luty	w/g rozdzielnika	4/X
2/490	Akty konspiracji w Pińsku Zw. Strzel. w Krzemieńcu	Nacz. Urz. Śledczego	6/X 33
3/491	Książek Józef, zwykł. aut. z Kleszczel	Kier. Kwat.	6/X 33
3/492	Wywrotowcy, powrót z ZSRR. ze Stowbcowszczyzny	Kier. Kwat.	6/X 33
8/493	Skutki zamachu Zjazd Studentów w Paryżu	Bezpośr.	7/X 33
5/494	Zachaczyński Kazjan, transport literatury	Min. Wew.	9/X 33
10/495	Dowody rzeczowe - literatura komunistyczna - pokwitowanie odbioru - powrócenie	Prok. Sądu Okr. w Wilnie	11/X

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

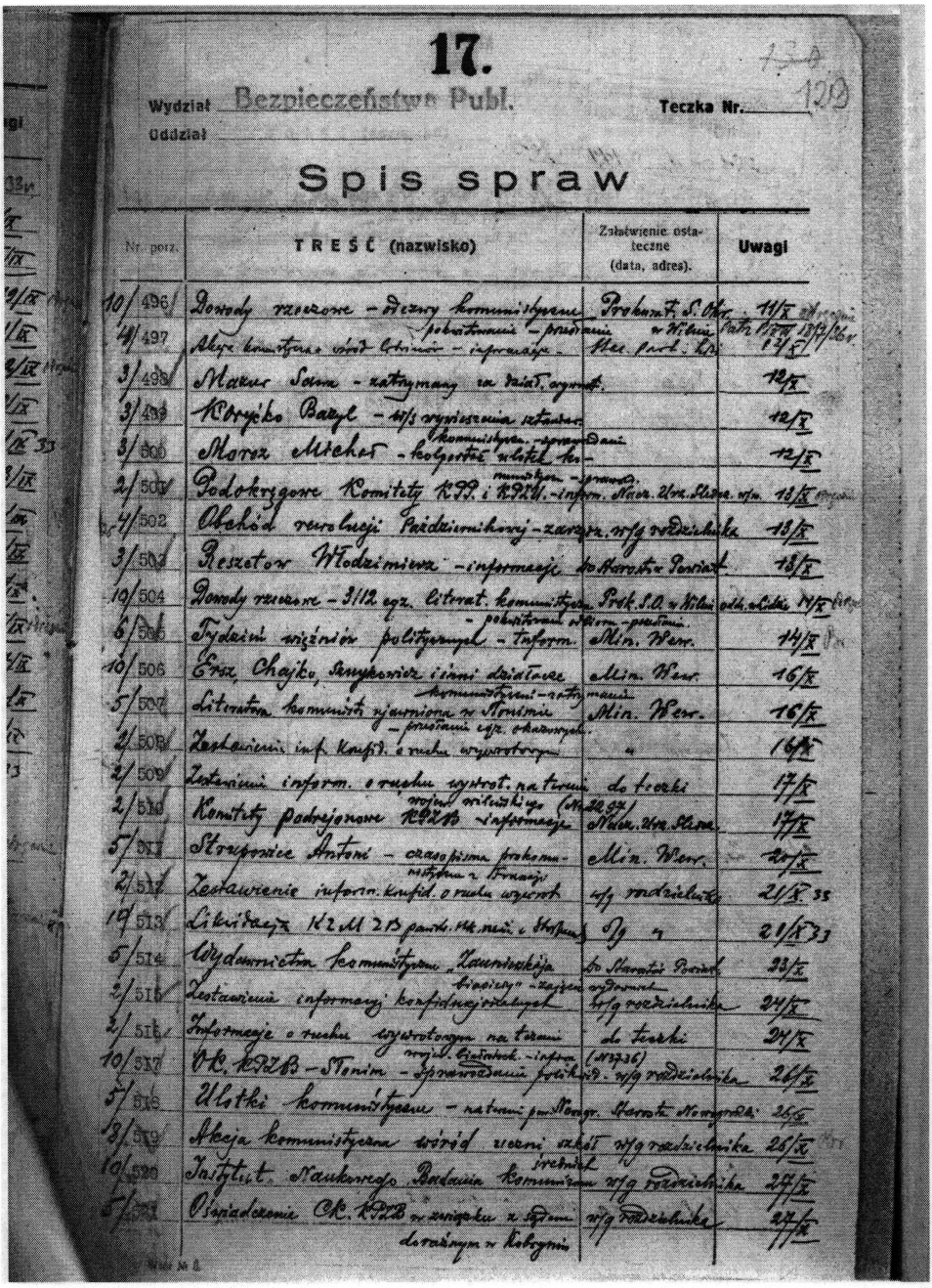

17.

Wydział Bezpieczeństwa Publ. Teczka Nr. 120

Oddział

Spis spraw

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostateczne (data, adres).	Uwagi
10/496	Dowody rzeczowe – zdjęcia komunistyczne	Prokurat. S. Okr.	11/X
4/497	Akcje komunistyczne wśród uczniów – informacja	Kur. Pow.	13/X
3/498	Makar Salma – zatrzymany za działalność		12/X
3/499	Korejko Bazyl – w/s wywiezienia		12/X
3/500	Morez Micheł – kolportaż ulotek		12/X
2/501	Podokręgowe Komitety KPP. i KPZU. – informacje		13/X
4/502	Obchód rewolucji Październikowej – zarządz.	w/g rozdzielnika	13/X
3/503	Reszetow Włodzimierz – informacje	do Starost. Postaw.	13/X
10/504	Dowody rzeczowe – 3/12 egz. literat. komunistyczn.	Prok. S.O. w Wilnie	14/X
6/505	Tydzień więźniów politycznych – Informacja	Min. Wew.	14/X
10/506	Ersz, Chajko, Szmyderer i inni działalność	Min. Wew.	16/X
5/507	Literatura komunistyczna znaleziona w Nowinie	Min. Wew.	16/X
2/508	Zestawienie inf. Konfid. o ruchu wywrotowym	"	16/X
2/509	Zestawienie informac. o ruchu wywrot. na terenie	do teczki	17/X
2/510	Komitety podrejonowe KPZB – informacje	oryginał orzeczenia (K. 22.27) Wydz. Ubezp. Społ.	17/X
5/511	Skrzypowicz Antoni – czasopisma komunistyczne	Min. Wew.	20/X
2/512	Zestawienie informac. konfid. o ruchu wywrot.	w/g rozdzielnika	21/X 33
10/513	Likwidacja K-tu KPZB pawiat. Pow. Mil. i Stołpce	Dyr. "	21/X 33
5/514	Wydawnictwa komunistyczne „Zawiślańskija"	do Starosty Powiat.	23/X
2/515	Zestawienia informacyj konfidencjonalnych	w/g rozdzielnika	24/X
2/516	Informacje o ruchu wywrotowym na terenie	do teczki	24/X
10/517	Okr. KPZB – Stanisł. – Sprawozdania (oryginał Ciechanek. – inform.	(K. 27.36) w/g rozdziel.	26/X
5/518	Ulotki komunistyczne – na terenie pow.	Starost. Nowogród.	26/X
2/519	Akcja komunistyczna wśród uczni szkół	w/g rozdzielnika	26/X
10/520	Instytut Naukowego Badania Komunizmu	(oryginał orzeczenia) w/g rozdzielnika	27/X
5/521	Oświadczenie Okr. KPZB w związku z aktem dotyczącym w Kobrynia	w/g rozdzielnika	27/X

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

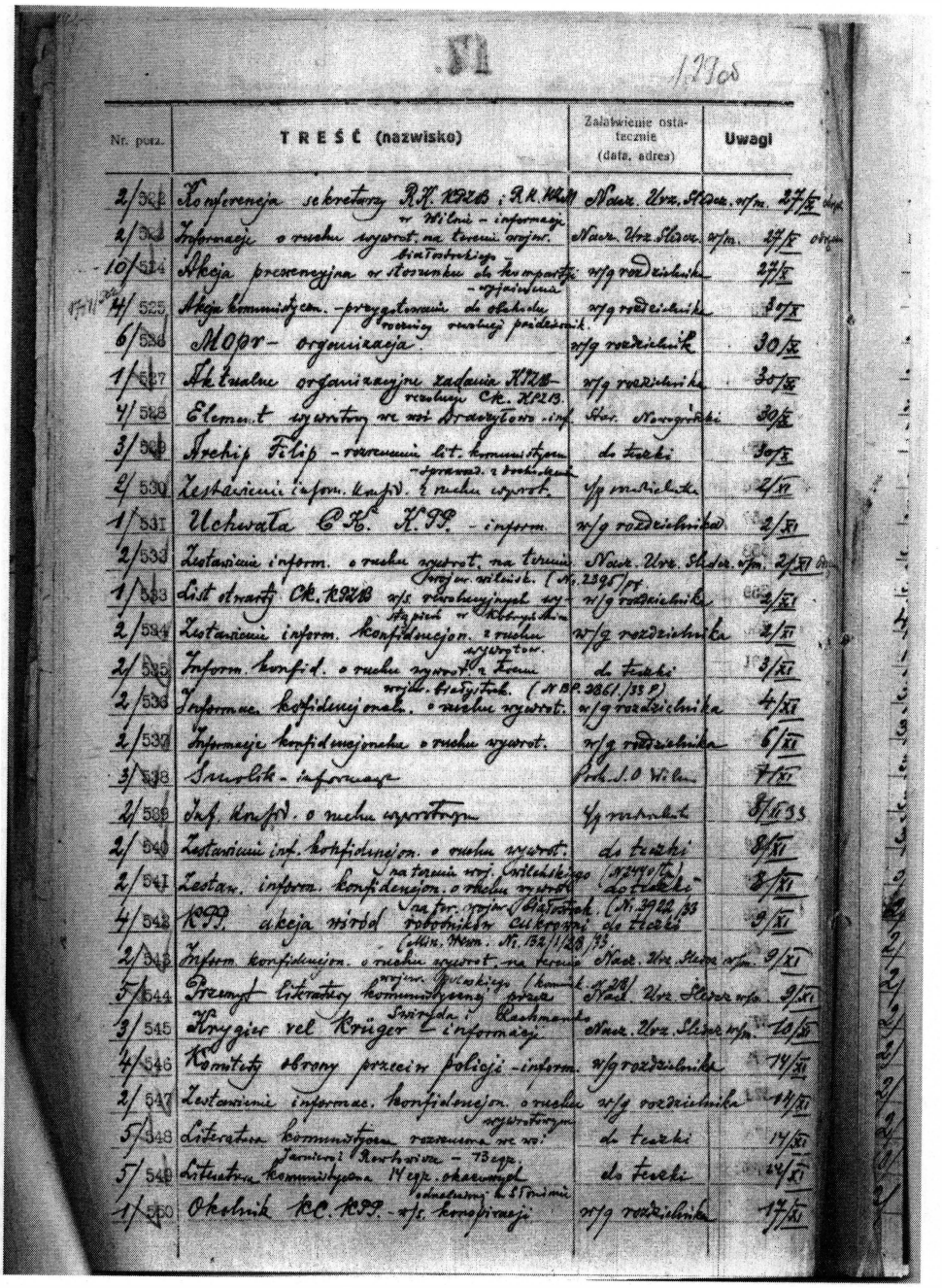

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostatecznie (data, adres)	Uwagi
2/534	Konferencja sekretarzy R.K. KPZB i R.K. KPZ w Wilnie – informacja	Nadz. Urz. Śledz. w/m.	27/X
2/535	Informacje o ruchu wywrot. na terenie woj. białostockiego	Nadz. Urz. Śledz. w/m.	27/X
10/536	Akcja prowokacyjna ze strony b. komunistów – wyjaśnienia	w/g rozdzielnika	27/X
4/537	Akcja komunistyczna – przygotowania do obchodu rocznicy rewolucji październikowej	w/g rozdzielnika	30/X
6/538	MOPR – organizacja	w/g rozdzielnika	30/X
1/539	Aktualne organizacyjne zadania KPZB – rezolucja CK. KPZB.	w/g rozdzielnika	30/X
4/540	Element wywrotowy we wsi Orzeszkowo i okol.	Szer. Nowogródzki	30/X
3/541	Archip Filip – rozesłanie lit. komunistycznej – sprawa z dochodzenia	do teczki	30/X
2/542	Zestawienie informacji Konfid. z ruchu wywrot.	w/g rozdzielnika	2/XI
1/543	Uchwały CK. KPZ. – informacja	w/g rozdzielnika	2/XI
2/544	Zestawienie informacji o ruchu wywrot. na terenie woj. wileńsk. (Nr. 2395/IV)	Nadz. Urz. Śledz. w/m.	2/XI
1/545	List otwarty CK. KPZB w/s. przeprowadzenia wyborów w Kołomyi	w/g rozdzielnika	2/XI
2/546	Zestawienie informacji konfidencjonalnych z ruchu wywrotowego	w/g rozdzielnika	3/XI
2/547	Informacja konfid. o ruchu wywrot. na terenie woj. wileńsk. (Nr. 2861/33 g)	do teczki	3/XI
2/548	Informacje konfidencjonalne o ruchu wywrot.	w/g rozdzielnika	4/XI
2/549	Informacje konfidencjonalne o ruchu wywrot.	w/g rozdzielnika	6/XI
3/550	Świrblis – informacja	Prok. S.O. Wilno	7/XI
2/551	Inf. konfid. o ruchu wywrotowym	w/g rozdzielnika	8/XI 33
2/552	Zestawienie inf. konfidencjon. o ruchu wywrot.	do teczki	8/XI
2/553	Zestaw. informacji konfidencjon. o ruchu wywrot. na terenie woj. wileńskiego (Nr. 2440/IV)	do teczki	8/XI
4/554	KPP. akcja wśród robotników Cukrowni Białystok (Nr. 3922/33 tajne. Wydz. Wew. Nr. 132/1/28/33)	do teczki	9/XI
2/555	Informacje konfidencjon. o ruchu wywrot. na terenie woj. wileńskiego	Nadz. Urz. Śledz. w/m.	9/XI
5/556	Przegląd literatury komunistycznej przesłanej	Nadz. Urz. Śledz. w/m.	9/XI
3/557	Kryger vel Krüger – informacja	Nadz. Urz. Śledz. w/m.	10/XI
4/558	Komitety obrony przeciw policji – informacja	w/g rozdzielnika	14/XI
2/559	Zestawienie informacji konfidencjon. o ruchu wywrotowym	w/g rozdzielnika	14/XI
5/560	Literatura komunistyczna rozesłana we wsi Świrydy i Rachmonty – 73 egz.	do teczki	14/XI
5/561	Literatura komunistyczna 14 egz. skonfiskowana podczas rewizji	do teczki	14/XI
1/562	Okólnik KC. KPZ. – w/s. konspiracji	w/g rozdzielnika	17/XI

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

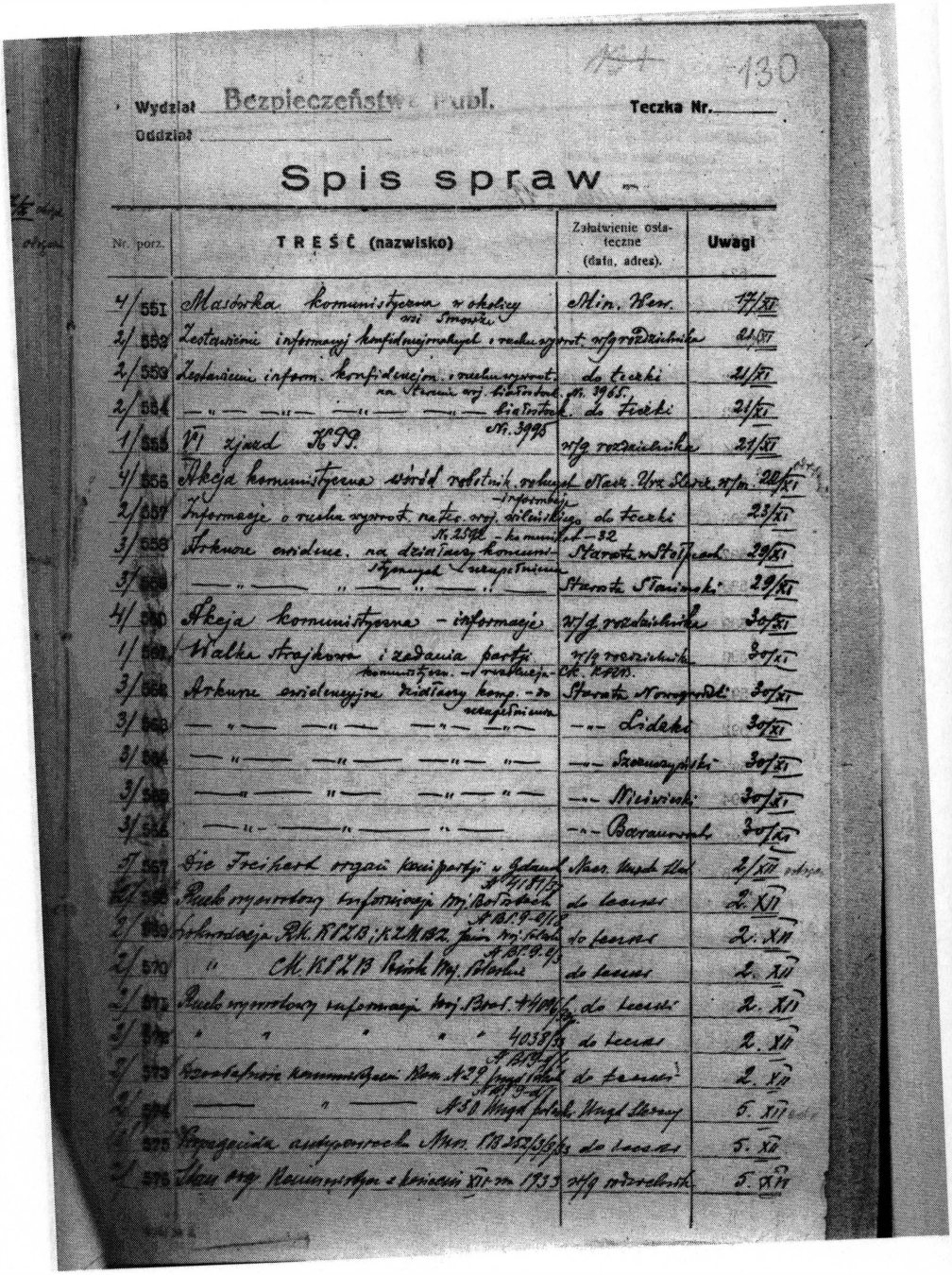

Wydział Bezpieczeństw[illegible] Publ. Teczka Nr. 130

Oddział

Spis spraw

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostateczne (data, adres).	Uwagi
4/551	Masówka komunistyczna w okolicy wsi Smosze.	Min. Wew.	17/XI
2/552	Zestawienie informacyj konfidencjonalnych o ruchu wyrob. organizacyjnego		21/XI
2/553	Zestawienie inform. konfidencjonalnych o ruchu wyrob. na terenie woj. białostock.	do teczki	21/XI
2/554	— " — " — " — " — " — Nr. 3965.	Białystok. do Teczki	21/XI
1/555	VI zjazd KPP. Nr. 3995	w/g rozdzielnika	21/XI
4/556	Akcja komunistyczna wśród robotników rolnych	Nacz. Urz. Starz. w/m.	20/XI
2/557	Informacje o ruchu wyrob. nacjonal. woj. białostock.	do teczki	23/XI
3/558	Arkusz ewidencyjny na działaczy komunistycznych Nr. 2592	Starosta w Stolinie	29/XI
3/559	— " — " — " —	Starosta Stanisławski	29/XI
4/560	Akcja komunistyczna - informacje	w/g rozdzielnika	30/XI
1/561	Walka strajkowa i zadania partii	w/g rozdzielnika	30/XI
3/562	Arkusze ewidencyjne działaczy komunistycznych - do ewidencji	Starosta Nowogródzki	30/XI
3/563	— " — " — " — " —	— " — Lidzki	30/XI
3/564	— " — " — " — " —	— " — Szczuczyńskiego	30/XI
3/565	— " — " — " — " —	— " — Mińskiego	30/XI
3/566	— " — " — " — " —	— " — Baranowickiego	30/XI
1/567	Die Fackel organ komunistycznej partji w Gdańsku	Nacz. Wydz. Śl.	2/XII odpis
2/568	Ruch wywrotowy informacja Mj. Bartoszek. A.B.29-9/32	do teczki	2. XII
2/569	Rozwiązanie Pk. KZB i KZM 32 Jam. Mj. Sztab. A.B.29-9/32	do teczki	2. XII
2/570	" CK. KPZB Rejon Mj. Sztabowy A.B.29-9/32	do teczki	2. XII
2/571	Ruch wywrotowy informacja Mj. Prof. A.B.29-9/32	do teczki	2. XII
2/572	" " " " 4038/32	do teczki	2. XII
2/573	Konspiracyjne komunistyczne Biuro Nr. 29 Jang. Sztab. A.B.29-9/32	do teczki	2. XII
2/574	——— " ——— A.B.29-9/32	Nacz. Sztab. Wydz. Śl.	5. XII
2/575	Propaganda antyjapońska Min. Spr. Zagr.	do teczki	5. XII
2/576	Okólny Nacz. Wydziału z dnia 11 XII-go 1933 r.	w/g rozdzielnika	5. XII

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

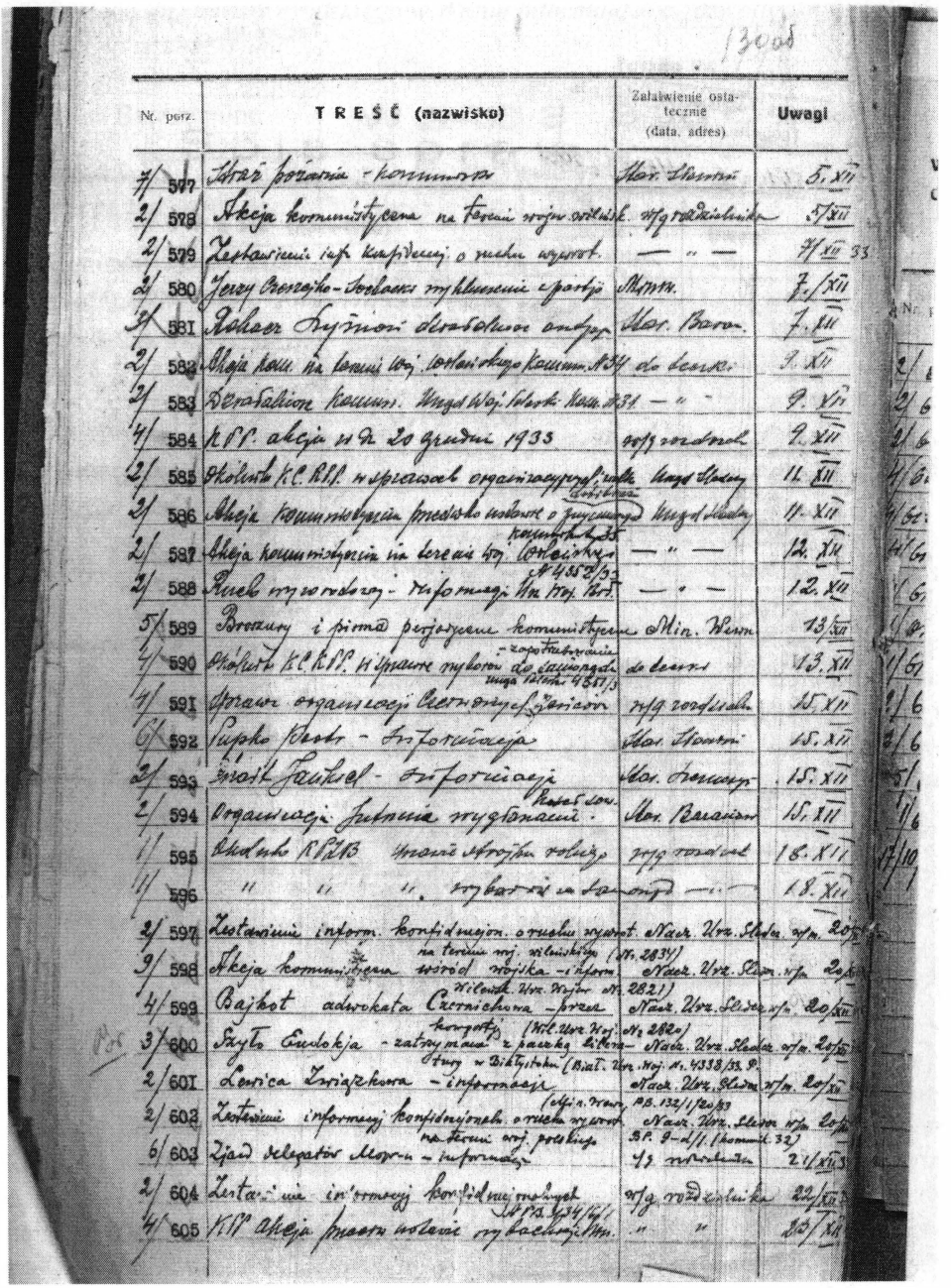

Nr. porz.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostatecznie (data, adres)	Uwagi
7/ 577	Służba pożarnicza - komunistyczna	Kom. Starosta	5. XII
2/ 578	Akcja komunistyczna na terenie woj. wileńsk.	wtg rozkazu	5/XII
2/ 579	Zestawienie instr. kwatermistrzowskiej o ruchu wywrot.	— " —	7/XII 33
2/ 580	Jerzy Orzeszko-Sosnowski wydalenie z partii	Skarb.	7./XII
3/ 581	Robotnicy Państwowi dezercja ordynans	Kom. Baran.	7. XII
2/ 582	Akcja komun. na terenie woj. wileńskiego kontynuowana do dzisiaj	do dzisiaj	9. XII
2/ 583	Dezercja komunist. Urząd Woj. Wileński Kom. 434	— " —	9. XII
4/ 584	KPP. akcja w dn. 20 Grudnia 1933	wtg rozkazu	9. XII
2/ 585	Okólnik K.C. KPP. w sprawach organizacyjnych (Centrala)	Urząd Śledczy	11. XII
2/ 586	Akcja komunistyczna (Centrala) przeciwko osobowe o przynależność państwową 35	Urząd Śledczy	11. XII
2/ 587	Akcja komunistyczna na terenie woj. wileńskiego	— " —	12. XII
2/ 588	Ruch wywrotowy - informacja (Nr 4852/33) Wm. Inty. Bat.	— " —	12. XII
5/ 589	Broszury i pisma perjodyczne komunistyczne	Min. Wewn.	13/XII
4/ 590	Okólnik K.C. KPP. w sprawie wyłonienia - zaopatrywania do zatwierdzenia (wiąże Pismo 4852/33)	do dzisiaj	13. XII
4/ 591	Sprawy organizacji Czerwonej Pomocy	wtg rozkazu	15. XII
6/ 592	Łupko Teodor - dezercja	Kom. Starost.	15. XII
2/ 593	Zwolik Paweł - dezercja	Kom. Starost.	15. XII
2/ 594	Organizacja Jedności wyzwoleńczej (Rosa Lux.)	Kom. Baranow.	15. XII
11/ 595	Okólnik KPdN Uchwała dezercja rolnicy	wtg rozkazu	18. XII
11/ 596	" " " wybory do Sejmu	— " —	18. XII
2/ 597	Zestawienie inform. konfidencjon. o ruchu wywrot.	Nacz. Urz. Śledcz. w/s.	20/XII
9/ 598	Akcja komunistyczna na terenie woj. wileńskiego (Nr. 2834) wśród wojska - informacja	Nacz. Urz. Śledcz. w/s.	20/XII
4/ 599	Bajkot adwokata Czernichowa - prezes (Wileńsk. Urz. Wojew. Nr 2821)	Nacz. Urz. Śledcz. w/s.	20/XII
3/ 600	Szyła Eudokja - zatrzymana z paczką bibuły (Wil. Urz. Woj. Nr 2822) kompetencja	Nacz. Urz. Śledcz. w/s.	20/XII
2/ 601	Lewica Związkowa - informacja (Białost. Urz. Woj. Nr. 4338/33. P. Urząd w Białymstoku	Nacz. Urz. Śledcz. w/s.	20/XII
2/ 602	Zestawienie informacyj konfidencjonalnych o ruchu wywrotowym na terenie woj. poleskiego (akta n. Urzęd. P.B. 132/1/20/33 P.P. 9-d/1. (komunik. 32)	Nacz. Urz. Śledcz. w/s.	20/XII
6/ 603	Zjazd delegatów Mopru - informacja	wtg rozkazu	21/XII 33
2/ 604	Zestawienie informacyj konfidencjonalnych (Akta Urzędu Śledczego)	wtg rozkazu Śledczego	22/XII
4/ 605	KPP akcja pracy wśród rzemieślników	" "	23/XII

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

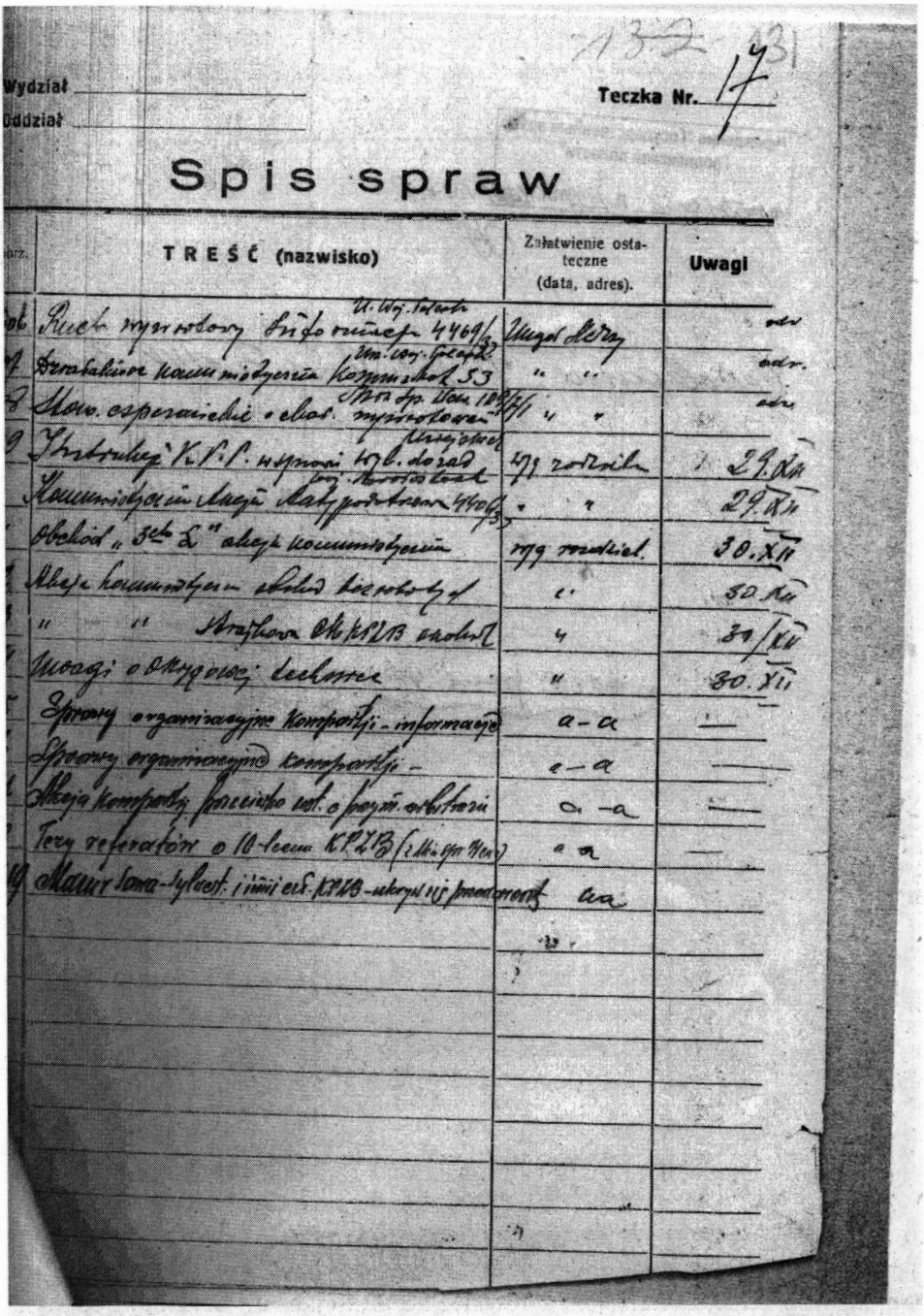

Wydział

Oddział

Teczka Nr. 17

Spis spraw

Nr.	TREŚĆ (nazwisko)	Załatwienie ostateczne (data, adres).	Uwagi
6	Ruch wyzwolony Informacje U. Woj. Polesk. 4469/33	Urząd Śledczy	odr.
7	Działalność komunistyczna Komunikat 53 Urz. Woj. Polesk.	" "	odr.
8	Stow. esperanckie o char. wyzwolonem Min. Spr. Wewn. 109/7/1	" "	odr.
9	Instrukcje K.P.P. w sprawie wyb. dorad Urzędowej	wyg. rozdziału	29.XII
	Komunistyczna Akcja Antypodatkowa Woj. Starostwa 4406/33	" "	29.XII
	Obchód „3-go L" akcja komunistyczna	wyg. rozdział.	30.XII
	Akcja komunistyczna obchód bezrobotnych	"	30.XII
	" " Strajkowa CMKPZB [illegible]	"	30/XII
	Uwagi o Okręgowej technice	"	30.XII
	Sprawy organizacyjne kompartji - informacje	a-a	—
	Sprawy organizacyjne kompartji -	a-a	—
	Akcja kompartji przeciwko ust. o przym. arbitrażu	a-a	—
	Tezy referatów o 10-leciu KPZB (z Min. Spr. Wewn.)	a-a	—
19	Manifestacja Sowa-Sylwest. i inni czł. KPZB - ukrywają się przedmiotem	na	

Oryginał, rękopis
PAOG, sygn. f. 551, o. 1, d. 1144, k. 120–131.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 30

1934 I 23, Wilno. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego do starosty grodzkiego w Wilnie informujące o rozwoju akcji komunistycznej na terenie Wilna.

Tajne. Bardzo pilne

Urząd Wojewódzki powiadamia, że wg posiadanych informacji, akcja komunistyczna na terenie miasta Wilna obecnie przedstawia się następująco:

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi

Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na terenie miasta Wilna obecnie nie istnieje i z ramienia Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi pracą partyjną wśród starszych w Wilnie prowizorycznie kieruje instruktor Komitetu Centralnego ps. Mejszke o następującym rysopisie: Żyd, brunet, lat przeszło 30, wzrost wyżej średni, włosy faliste, czesane do góry, nos garbaty, jakby przełamany, twarz pociągła, wąsy strzyżone po angielsku, mówi dość słabo po polsku, kiedyś rzekomo pracował on w Białymstoku.

Oprócz ps. Mejszki i w kontakcie z nim pracuje instruktorka Komitetu Centralnego o następującym rysopisie: Żydówka, wysoka, tusza średnia, przystojna, lat ok. 30, nos prosty, twarz pociągła, oczy piwne, spojrzenie bystre, ubrana w ciemne palto z fokowym kołnierzem i mankietami, pali papierosy. Poprzednio pracowała ona w Warszawie i województwach centralnych. Obecnie prowadzi działalność wyłącznie wśród wojska.

W ostatnich dniach miesiąca grudnia ub.r. był w Wilnie osobnik, co do którego istnieje przypuszczenie, że przyjeżdżał z polecenia Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi na inspekcję działalności instruktorów Komitetu Centralnego. Rysopis tego osobnika: wysoki, lat 35–40, ciemny blondyn, włosy uczesane z rozdziałem, twarz pociągła, szczupła, czerwonawa, oczy jasne, zęby rzadkie. Ubrany był w skórzaną kurtkę i takąż czapkę, spodnie ciemne z grubego materiału, żółte trzewiki sportowe. Po polsku mówi bardzo słabo, z akcentem cudzoziemca, natomiast zupełnie poprawnie mówi po niemiecku i w narzeczu „plattdeutsch". Osobnik ten po krótkim pobycie w Wilnie wyjechał w nieznanym kierunku.

Dla kierowania pracą partyjną w dzielnicach istnieją prowizoryczne, tzw. trójki, które kierują aktywem partyjnym i mają zadanie zorganizowania komitetów dzielnicowych. Kwestia zorganizowania komitetów dzielnicowych całkowicie uzależniona jest od dokonania należytego doboru ludzi. Posiadane są informacje, że „trójki" takie istnieją na terenie dzielnic: Łosiówka i Nowe Zabudowanie, przy czym dzielnica Nowe Zabudowanie, ze względu na zbyt rozległy teren została podzielona na dwa rejony: Nowy Świat i Nowe Zabudowanie. Poza tym istnieje uzasadnione przypuszczenie, że funkcjonuje również takaż „trójka" i w dzielnicy Popławy.

Na czele „trójki" w dzielnicy Łosiówka stoi ps. Wacek, którego prawdziwe imię jest Minka. Odbywał on już karę więzienia. Dla ułatwienia poszukiwań podaję, że ps. Wacek ma oczy chore, silnie zaczerwienione.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Na czele „trójki" w Nowych Zabudowaniach stoi Żydówka. Bliższych wiadomości o niej na razie brak.

Co do obsady kierownictwa w dzielnicy Popławy, na razie informacji brak.

Kierownictwo „trójkami" pozostaje w ręku wspomnianego wyżej ps. Mejszki.

Konferencje partyjne odbywały się przy ul. Zawalnej Nr 27 m.20. Tamże prawdopodobnie mieści się jawka dla przyjezdnych wybitnych działaczy partyjnych. W mieszkaniu tym zamieszkiwał, ewentualnie zamieszkuje ps. Stefan o następującym rysopisie: Żyd, wzrost średni (160 cm), brunet, czesany na jeża, twarz owalna, czerwonawa, tłusta, oczy niebieskie, golony, nos normalny, ubrany w futro czarne z fokowym kołnierzem, czarne spodnie, pantofle, getry, cyklistówka jasna, po polsku mówi ze słabym akcentem żydowskim.

Konspiracyjne mieszkanie partyjne mieści się przy ul. Wileńskiej 6 m.21. W mieszkaniu tym w dn. 19 I br. sekretarze komitetów rejonowych byli przyjmowani przez instruktorów Komitetu Centralnego o następujących rysopisach:

1) Żyd, wzrost średni (162 cm), szatyn, czesany z przedziałem, włosy z krótkie, twarz pociągła, nos orli, oczy piwne, ubrany w popielatą jesionkę, spodnie czarne w paski, pantofle, getry, kalosze, jasnozielony kapelusz, chód szybki, włada dobrze językiem polskim, niezupełnie czysto wymawia literę „r", podczas czytania zakłada okulary amerykańskie. Nazwisko jego jest prawdopodobnie Rabinowicz;

2) kobieta, żydówka, wzrost średni, szatynka, krótko obcięte włosy z loczkiem, twarz pociągła, wpadnięte policzki, zęby popsute, oczy piwne, w czasie rozmowy trzyma krzywo głowę, nos pociągły, pali papierosy „Grand Prix" i „Klub", ubrana w czarne palto z barankowym kołnierzem, czarną suknię, czarne pończochy, czarne pantofle, czarne boty z zamkami, po polsku mówi dobrze ze słabym niewyraźnym akcentem, nosi przy sobie latarkę elektryczną bez powiększającego szkła.

Poza tym Urząd Wojewódzki posiada informacje, że w Wilnie działa wybitny funkcjonariusz partyjny o następującym rysopisie: chrześcijanin, wysoki (170–175 cm), brunet, czesany na jeża, włosy faliste, twarz owalna, wąsy angielskie, oczy piwne, nos semicki, w czasie rozmowy uśmiecha się, ubrany w płaszcz sukienny koloru niebieskiego, podobny do nieprzemakalnego, spodnie wizytowe w paski, pantofle czarne, getry, po polsku mówi bardzo dobrze, rzekomo pochodzi z Warszawy, nosi jasny kapelusz.

Komunistyczny Związek Młodzieży

Istnieje Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży, przy czym każdy z członków tego Komitetu Okręgowego stanowi równocześnie odpowiedni wydział. Ostatnio w Mołodecznie zatrzymany został członek Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży Wilno — kierownik wydziału Agitpropu Tawłaj Wincenty. Komitety dzielnicowe Komunistycznego Związku Młodzieży nie zostały jeszcze zmontowane i obecnie w poszczególnych dzielnicach montuje się aktyw młodzieżowy. M.in. aktyw taki tworzony jest rzekomo i w dzielnicy Popławy.

Komunistyczny Związek Młodzieży ma w swoim ręku obecnie całą technikę partyjną byłego Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno. Technika dysponuje maszyną do pisania.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Konferencje aktywu Komunistycznego Związku Młodzieży odbywały się do niedawna u krawca przy ul. Sofjaniki 4 m.3, lecz od czasu przeprowadzenia tam rewizji przez Wydział Śledczy, działacze młodzieżowi zbierają się każdorazowo w innym lokalu. W związku ze wspomnianą wyżej rewizją partia przeprowadza obecnie dochodzenie w celu ustalenia przyczyn rewizji, gdyż obawia się prowokacji. W czasie rewizji w lokalu znajdował się wspomniany wyżej ps. Mejszke, który podał się za czeladnika krawieckiego.

Wg posiadanych informacji w Wilnie montowaną jest tzw. grupa korespondentów, która ma przesyłać korespondencję do wydawnictw partyjnych. Na czele tej grupy ma stać ps. Grysza, Białorusin.

W związku ze zbliżającymi się wyborami do samorządów prowadzoną jest akcja wyborcza, która jednak znajduje się zaledwie w zaczątku. Kierownictwo akcji ma ps. Emil (Jodko), który przez organa kierownicze partyjne uważany jest za niepewnego i obecnie pozostaje pod obserwacją partyjną.

Od pewnego czasu zauważono, że czołowi działacze partyjni w pracy swej używają kilku pseudonimów. Ma to na celu ułatwienie w wypadku aresztowania, ustalenia w jakiej grupie należy szukać prowokatora.

Dotychczas posiadane informacje wskazują, że wyrok śmierci na Kałabina został wykonany przez bojówkę z dzielnicy Nowy Świat, na czele której rzekomo stoi Klimaszewski, Rosjanin, z zawodu murarz, czy też cieśla, popularnie zwany „Klimem".

Niezależnie od sieci organizacyjnej kompartii w Wilnie istnieje organizacja przedborowców, licząca ok. 80 członków. Organizacja ta działalność swoją prowadzi niezależnie od Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży.

Akcja wśród bezrobotnych

W wyniku tarć, jakie notowane były na terenie Związku Zawodowego Robotników Budowlanych pomiędzy Okręgową Komisją Klasowych Związków Zawodowych, a grupą komunizującą, pozostającą pod kierownictwem kompartii, Okręgowa Komisja Klasowych Związków Zawodowych doszła do przekonania, że wpływy komunistyczne na terenie tego związku wzrosły do takiego stopnia, że zmiana kierownictwa drogą normalną, a w ten sposób i zniwelowanie wpływów komunistycznych przez samych członków związku — zwolenników Okręgowej Komisji Klasowych Związków Zawodowych, jest bardzo trudne i w związku z tym Okręgowa Komisja Klasowych Związków Zawodowych wykluczyła Związek [Zawodowy] Robotników Budowlanych, postanawiając złożyć do centrali w Warszawie wniosek rozwiązania tego związku.

Akcja na terenie ruchu narodowościowo-wyzwoleńczego białoruskiego

Z całą stanowczością można stwierdzić, że wydawnictwo pt. „Białoruska Gazeta" jest legalnym organem partii komunistycznej. Z posiadanych informacji wynika, że redaktor tego czasopisma, Karpowicz, jest delegatem Komitetu Centralnego nie tylko do wydawania „Białoruskiej Gazety", lecz i w ogóle do kierowania całością tzw. ruchu narodowościowo-wyzwoleńczego.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Akcja Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi wśród Litwinów

W dalszym ciągu ujawniane są wydawnictwa komunistyczne, podpisane przez Litewskie Biuro Komunistyczne. Kierownictwo tą akcją centralizuje się w Wilnie.

Litewscy studenci-komuniści usiłują ponownie zorganizować komórki komunistyczne w Gimnazjum Litewskim w Wilnie i w tym celu do lokalu Gimnazjum Litewskiego często przychodzą studenci Cycenas, Karaś i Mackiewicz i były student Jonis. W swej akcji wywrotowej na terenie gimnazjum studenci ci posługują się uczniami 8 klasy: Żołdokasem, Gryszko i Adamowiczem. Wymienieni wyżej studenci od kilku już miesięcy nosili się z zamiarem założenia czasopisma w języku litewskim. Czasopismo to miało być legalnym organem kompartii, a w szczególności Litewskiego Biura Komunistycznego. W dn. 15 I br. ukazał się w Wilnie miesięcznik pt. „Zinios". Posiadane informacje wskazują, że wymienieni wyżej studenci-Litwini już od dłuższego czasu nawiązywali kontakty z poszczególnymi osobnikami w terenie, by w ten sposób zmontować sieć kolporterów dla czasopisma „Zinios".

Akcja na terenie szkół zawodowych

Posiadane informacje wskazują zupełnie wyraźnie, że kompartia specjalną uwagę zwraca na szkolnictwo zawodowe, ze szczególnym uwzględnieniem szkół rzemieślniczych. Wiąże się to niewątpliwie z ogólną akcją komunistyczną na terenie ruchu zawodowego i ma na celu montowanie kadr przyszłego aktywu partyjnego dla związków zawodowych.

Informacje powyższe uzyskane z własnych źródeł konfidencjonalnych Urząd Wojewódzki przesyła Panu Staroście do skrupulatnego przepracowania. Stwierdzając, że na całym szeregu odcinków akcja komunistyczna w mieście Wilnie uległa znacznemu nasileniu, Urząd Wojewódzki podkreśla konieczność równoległego nasilenia wywiadu własnego, gdyż dotychczasowe wyniki nie można zakwalifikować jako wystarczające.

Za wojewodę
(–) W.*[s]* Żmigrodzki
p.o. naczelnika wydziału

Odpis, maszynopis
LCAP, sygn. f. 51, ap. 17, b. 404, k. 62–63v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 31

1934 I 29, Wilno. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego do starosty grodzkiego w Wilnie dotyczące rozwoju akcji komunistycznej wśród Litwinów.

Tajne. Bardzo pilne

Urząd Wojewódzki przesyła informacje konfidencjonalne, dotyczące akcji komunistycznej wśród Litwinów. Informacje te uzyskane zostały z własnego źródła konfidencjonalnego.

W roku 1931 i 1932 na terenie Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie kompartia prowadziła pracę wśród studentów Litwinów, tworząc w nich tzw. trójki. W jesieni 1932 r. została utworzona tzw. Grupa trzech, do której weszli dwaj studenci z „trójek". Grupa trzech podlegała dyrektywom Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, gdzie miała swego przedstawiciela. Na terenie Uniwersytetu Wileńskiego istniały 4 „trójki".

Poza tym istniała tzw. Sekcja Litewska, kierowana przez 5 osób. Sekcja ta miała swego delegata w Grupie trzech. W ten sposób do Grupy trzech wchodziły 2 osoby z „trójek" i jedna z Sekcji. Sekcja Litewska miała swego przedstawiciela w Komitecie Okręgowym Komunistycznego Związku Młodzieży Wilno i działalnością swoją obejmowała teren Gimnazjum im. Witolda Wielkiego w Wilnie i Litewską Szkołę Rzemieślniczą, mieszczącą się w Wilnie, przy ul. Wielkiej 12.

Do Grupy trzech wchodzili: Karaś Jan, student Uniwersytetu Stefana Batorego, Druto Kiejstut, student Uniwersytetu Stefana Batorego (obaj z „trójek") i Adamowicz Józef, uczeń Gimnazjum im. Witolda Wielkiego w Wilnie, jako delegat Sekcji. Przedstawicielem Grupy trzech w Komitecie Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno był Jan Karaś.

Do Sekcji Litewskiej wchodzili: Adamowicz Józef, uczeń gimnazjum, Żołodokas, czy też Gryszka, pozostali trzej nieznani. Delegatem Sekcji w Grupie trzech był Adamowicz Józef, który również z ramienia tej Sekcji wchodził i do Komitetu Okręgowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wilno.

Na początku 1933 r. Grupa trzech i „trójki" istniejące na Uniwersytecie [Stefana Batorego], zaczęły poważnie się zastanawiać nad usamodzielnieniem się, a przedstawiciel Grupy trzech w Komitecie Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Karaś Jan zaczął domagać się od Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno utworzenia samodzielnej jednostki organizacyjnej litewskiej. Wg projektu Karasia, ta nowo utworzona jednostka organizacyjna litewska kontaktowałaby się za pośrednictwem Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z Litewską Komunistyczną Partią, mającą siedzibę swoją w Mińsku (Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich), na czele której stoją Mickiewicz, ps. Kapsukas i Angalijetis.

Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, jak również i Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi sprzeciwiły

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

się tworzeniu jakichkolwiek bądź samodzielnych organizacji litewskich i wywołane w skutek tego tarcia trwały aż do miesiąca września 1933 r.

We wrześniu 1933 r., wbrew decyzjom Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, komuniści Litwini tworzą własną jednostkę organizacyjną pod nazwą „Litewskie Biuro Komunistyczne" i wydają pierwszą ulotkę, w nagłówku której Litewskie Biuro Komunistyczne podane jest jako sekcja Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi.

Litewskie Biuro Komunistyczne, a właściwie kierownictwo jego, składa się z 5 osób: 3 członków i 2 zastępców. Do pierwszego kierownictwa Litewskiego Biura Komunistycznego weszli: kierownik Jan Karaś, sekretarz Kiejstut Druto, członek Antoni Karużas — wszyscy studenci Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Następnie kierownictwo Litewskiego Biura Komunistycznego zmieniło się: na miejsce Karużasa Antoniego wszedł Jonis Kazimierz. Nazwiska zastępcy znane nie są.

Przy Litewskim Biurze Komunistycznym istnieje Politbiuro, na czele którego stoi wspomniany wyżej Karaś Jan. Inni członkowie nie są znani.

Poza tym istnieją Sekcje: Młodzieży i Wiejska. Na czele każdej sekcji stoi kierownictwo, złożone z 3 osób.

Sekcja Młodzieży prowadzi działalność wyłącznie na terenie miasta Wilna wśród uczniów Gimnazjum Litewskiego im. Witolda Wielkiego i Litewskiej Szkoły Rzemieślniczej. Do kierownictwa Sekcji wchodzą: Adamowicz Józef i Gryszka, trzeci członek nie jest znany. W Gimnazjum Litewskim istnieją 4 jaczejki liczące ok. 15 uczniów. Do jaczejek m.in. należą: Żołodokas, Gryszka, Czenis — wszyscy uczniowie VIII klasy. W Litewskiej Szkole Rzemieślniczej w Wilnie istnieje jedna jaczejka, licząca 5 uczniów. Jaczejką tą kieruje jeden z trzech wymienionych wyżej uczniów Gimnazjum Litewskiego.

Kierownictwo Sekcji Wiejskiej składa się z 3 osób. Na czele kierownictwa stoi Jonis Kazimierz, pozostali nie są znani. Sekcja Wiejska ma 3 komitety rejonowe: Komitet Rejonowy Dubicze w gminie Zabłocie, powiatu lidzkiego, który obejmuje swą działalnością gminę Orany (powiat wileńsko-trocki), Zabłocie i Raduń (powiat lidzki). Kierownikiem rejonu w Dubiczach jest Stankiewicz, zamieszkały w Dubiczach. Rejon liczy przeszło 50 osób i jest najlepiej zorganizowany.

Komitet Rejonowy Grygiszki w gminie daugieliskiej, powiatu święciańskiego, obejmuje swoją działalnością gminy daugieliską i Ignalino. Rejon ten liczebnie jest stały.

Komitet Rejonowy Olkieniki (powiat wileńsko-trocki) obejmuje swoją działalnością gminę olikienicką, siedziba mieści się w pobliżu Olkienik. Do rejonu tego należą również Ejszyszki (powiat lidzki). Liczebnie rejon słaby.

Kierownik Sekcji Wiejskiej, Jonis Kazimierz, odwiedza rejony, inspekcjonuje je i udziela dyrektyw.

Technika Litewskiego Biura Komunistycznego. Odezwy, okólniki itp. przeważnie tłumaczone są na język litewski z wydawnictw Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. Karaś Jan przepisuje je na maszynie na kalkę powielaczową, następnie zaś ta kalka przesyłana jest z Litewskiego Biura Komunistycznego do techniki Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno, która odbija już na powielaczu, a następnie przechowuje na swoim składzie do czasu wręczenia technikom.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Kurierzy, przybywający z rejonów, kontaktują się z Jonisem Kazimierzem. Litewskie Biuro Komunistyczne swojej bibuły do rejonów przez swoich ludzi nie wysyła, bibułę tą przesyła się do komitetów rejonowych przez specjalnych kurierów przybyłych z komitetów rejonowych. Kurierzy ci zgłaszają się do mieszkania Jonisa, względnie kontaktują się z nim w czytelni litewskiej, mieszczącej się w Wilnie przy ul. Wielkiej.

Komitet Rejonowy Dubicze przed Świętami Bożego Narodzenia 1933 r. otrzymał z Wilna transport bibuły w związku z obchodem „3L" i miał polecenie rozrzucenia tej bibuły w czasie od 10 do 25 I br. Transport tej bibuły zabrał z Wilna nieznany bliżej młody wieśniak ze wsi, położonej w pobliżu Dubicz.

Ostatnio okólnik Litewskiego Biura Komunistycznego, wysłany przed Świętami Bożego Narodzenia 1933 r. dotyczył taktyki pracy partyjnej na wsi.

Litewskie Biuro Komunistyczne otrzymuje z Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno co miesiąc po kilkadziesiąt zł, kwota ta nigdy nie przekracza 100 zł miesięcznie. Pieniądze wydatkuje przeważnie Jonis Kazimierz, w związku z inspekcją rejonów.

Politbiuro wydaje „Bezbożnika" („Bedienis"), numer który składa się z 12–14 kart. Ostatni numer „Bezbożnika" zawiera rysunek, przedstawiający księdza katolickiego, jadącego konno na wieśniaku i trzymającego w prawym ręku worek z pieniędzmi, a w lewym bat, zakończony krzyżem.

Z ramienia Litewskiego Biura Komunistycznego kontakt z Komitetem Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno utrzymywał Jonis Kazimierz, obecnie zaś — Druto Kiejstut.

W miesiącu styczniu 1934 r. Litewskie Biuro Komunistyczne wydało legalny miesięcznik w języku litewskim pt. „Zinios". Redaktorem odpowiedzialnym „Zinios" jest Stanisława Damkowska, zajmująca w partii podrzędne stanowisko. Litewskie Biuro Komunistyczne za pośrednictwem Damkowskiej przekazało administracji „Zinios" kwotę 50 zł, jako subsydium.

Powyższe informacje Urząd Wojewódzki przesyła panu staroście, celem rozpracowania ich na terenie miasta Wilna. Równocześnie Urząd Wojewódzki zaznacza, że [a]na razie[a] nie zamierza obecnie przeprowadzać jakiejkolwiek likwidacji, względnie unieszkodliwienia działaczy zaangażowanych w akcji komunistycznej wśród Litwinów. Posiadane informacje zamierza Urząd Wojewódzki wykorzystać w kierunku rozpracowania Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno jako całości. W związku z tym, jeśliby zaszła nieodzowna konieczność zatrzymania kogokolwiek z działaczy komunistycznych, zaangażowanych w omawianej akcji, proszę pana starostę porozumieć się uprzednio z Wydziałem Bezpieczeństwa i dopiero po uzyskaniu zgody Wydziału Bezpieczeństwa możliwym będzie dokonanie takiego zatrzymania.

Za wojewodę
(–) (W.*[s]* Żmigrodzki)
p.o. naczelnika wydziału

Odpis, maszynopis
LCAP, sygn. f. 51, ap. 17, b. 404, k. 68–69.

---

[a] Tekst dopisany między wierszami.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 32

1934 VI 13, Nowogródek. — Sprawozdanie naczelnika Urzędu Śledczego Policji Państwowej w Nowogródku z przeprowadzonego dochodzenia w sprawie likwidacji Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Szczara oraz podległych jednostek organizacyjnych.

Wydział Śledczy w Słonimie posiadał informacje, że na terenie gminy żyrowickiej i dziewiątkowickiej, powiatu słonimskiego, działa i istnieje Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Szczara wraz z podległymi jednostkami komorganizacyjnymi i że ostatnio rejkom ten otrzymał transport literatury komunistycznej, z którego część literatury przekazał odcinkowemu Sawickiemu Aleksandrowi, zamieszkałemu w Okuninowie oraz sekretarzowi komórki Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Podlesiu Jakóbczykowi Jerzemu.

W związku z powyższym przystąpiono do likwidacji oraz do zatrzymania w pierwszym rzędzie Sawickiego Aleksandra, który w toku rozpytywań przyznał się do należenia do Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi, do którego wstąpił w roku 1930 z namowy Wierzbickiego Andrzeja, przebywającego obecnie w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Z polecenia Wierzbickiego zorganizował on komórkę, do której wciągnął na członków Butę Stefana i Tewrela Mikołaja, natomiast Sawicki był sekretarzem tej komórki. Działalność Sawickiego w komórce ograniczyła się do przeprowadzenia pogadanek z członkami komórki oraz do czytania literatury komunistycznej, otrzymywanej od Wierzbickiego Mitrofana — zbiegłego w swoim czasie przed aresztowaniem do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Sawicki niezależnie od pełnienia funkcji sekretarza komórki w Okuninowie sprawował również funkcję odcinkowego. W skład jego odcinka wchodziło 3 komórki: w Podlesiu — sekretarz Jakóbczyk Jerzy, w Suczkach — Dubrówko Jan i w Okuninowie — Sawicki Aleksander. Składki członkowskie przed świętami Wielkiej Nocy — Sawicki Aleksander z członków zebrał ogółem 15 zł, które przekazał Michalczykowi Adamowi o pseudonimie „Jakub", mieszkańcowi wsi Zahorna, gminy żyrowickiej. Ostatnio wszelkie dyrektywy otrzymywał od Michalczyka Adama. Pierwszy transport literatury komunistycznej otrzymał w miesiącu styczniu 1934 r., który przekazał na podległe komórki. Drugi transport literatury komunistycznej również otrzymał od Michalczyka Adama. Tą ostatnią literaturę na komórki nie przekazywał, a dał ją do przechowania Tewrelowi Mikołajowi — członkowi jego komórki. Posiedzenia z sekretarzami komórek Sawicki odbywał dość często, na których wtajemniczał w zasady partii oraz omawiał z nimi dyscyplinę partyjną i konspirację. W związku z zeznaniem Sawickiego został zatrzymany Jakóbczyk Jerzy, sekretarz komórki w Podlesiu, który przyznał się do zajmowanego stanowiska oraz do zorganizowania komórki w Podlesiu z polecenia Kononowicza Andrzeja — mieszkańca wsi Jarutycze, gminy dziewiątkowickiej. Komórka Jakóbczyka była podległą do odcinka w Okuninowie, odcinkowym której był Sawi-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

cki Aleksander — mieszkaniec wsi Okuninowo. Składki członkowskie Jakóbczyk Jerzy każdorazowo wpłacał odcinkowemu Sawickiemu Aleksandrowi. Literaturę komunistyczną otrzymał od Sawickiego dwa razy, jeden raz na rocznicę rewolucji październikowej, drugi na święta Wielkiej Nocy. Literaturę tą ukrył w stodole, należącej do Iweńko Tekli i miejsce ukrycia wskazał policji, która podczas rewizji omawianą literaturę odnalazła. Ponadto Jakóbczyk zapodał, że w miesiącu styczniu 1934 r. wziął udział w masówce komunistycznej, odbytej we wsi Pleszki, gminy dziewiątkowickiej, w której wzięło udział ok. 50 osób. Na masówce omawiano akcję strajkową w gminie żyrowickiej, na której przemawiała Rusiecka Maria — mieszkanka wsi Zalesie, gminy żyrowickiej. W miesiącu lutym 1934 r. przybył do Jakóbczyka Jerzego, zamieszkałego we wsi Podlesie, Kononowicz Andrzej i polecił udać się do odcinkowego Sawickiego i powiedzieć mu: „Czy był tam «Szach», gdzie na niego oczekiwał «Mat»?". Z tego widać, że Kononowicz będąc na emigracji występował w partii pod pseudonimem „Mat". Sawickiego wówczas Jakóbczyk w domu nie zastał i powrócił do wsi Podlesie. W związku z zeznaniami Sawickiego Aleksandra i Jakóbczyka Jerzego przystąpiono do zatrzymywania innych osób, które zostały pomówione przez wymienionych.

Przesłuchana Rusiecka Maria — nie przyznała się, by pełniła ona funkcję sekretarza Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Słonim i z tytułu tego stanowiska wchodziła w skład Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Słonim. W czasie strajku w gminie żyrowickiej — przyznała się, że brała udział i rola jej ograniczyła się tak jak i innych dziewcząt do zatrzymywania koni i niedopuszczenia do wywózki drzewa innym wozakom. W miesiącu styczniu 1934 r. w związku ze strajkiem odbyła się masówka komunistyczna we wsi Pleszki, w której wzięła udział. Na masówce tej przemawiała i treść [przemówienia], jak zeznaje Rusiecka, dotyczyła akcji strajkowej. Ponadto zapodała, że na masówce brali również z nią udział: Michalczyk Włodzimierz, Samienko Jan i Michalczyk Adam, którzy również przemawiali na tej masówce. Jakie tematy poruszali wymienieni, tego Rusiecka nie słyszała, bo w tym czasie wyszła na podwórko. W czasie strajku Rusiecka ukrywała się we wsi Okuninowie i Pleszkach z obawy przed aresztowaniem. Innych wyjaśnień o jej działalności nie zapodała.

Przesłuchany Tewrel Mikołaj — przyznał się, iż jest on członkiem komórki Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Okuninowie i że w miesiącu styczniu 1933 r. wstąpił z namowy Buty Stefana — sekretarza tej jaczejki. Wiosną 1934 r. Sawicki Aleksander wręczył Tewrelowi zwitek literatury komunistycznej, celem ukrycia. Literaturę dał Sawicki dlatego do przechowania Tewrelowi, bo nie był on nigdy skompromitowany. Otrzymaną literaturę od Sawickiego Tewrel ukrył w skrzynce i zakopał w ziemi, której wskazał miejsce ukrycia i policja takową znalazła. W skrzynce tej znajdowała się literatura różnego rodzaju, m.in.: „Wiestki ze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich", „Mołody Komunist", „Czerwony Ściah", 2 książki pt. „Chrystematia", broszurki „Czym powinno być i jak powinno pracować Towarzystwo Szkoły Białoruskiej", broszurki pt. „Zaklik", broszurki „Rozkwit Białoruskiej Sowieckiej Kultury", „Faszyzm Niebezpie-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

czeństwo Wojny", „Nie w wojnie ratunek", „O sytuacji i zadaniach partii", „Trzymiesięczny strajk włókniarzy w Białymstoku", sztandar koloru czerwonego z wypisanymi hasłami komunistycznymi oraz inne ulotki komunistyczne. Sztandar oraz część literatury otrzymał od Kononowicza Andrzeja, z którym odbył kontakt z polecenia Buty Teodora.

Rozpytywany Dubrówko Jan — przyznał się, że jest sekretarzem komórki we wsi Suczki i że z namowy Sawickiego Aleksandra zorganizował komórkę, do której wciągnął na członków Jana Owsiejczyka, Ryło Teodora i Ryło Józefa. Składek członkowskich ogółem zebrał 9 zł, które przekazał Sawickiemu Aleksandrowi. Przed świętami Bożego Narodzenia 1933 r. Dubrówko wraz ze swymi członkami dokonali zbiórki produktów na rzecz Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, przy czym zebrali 2 pudy żyta, 1 pud gryki, chleba ok. 2 kg i słoniny ok. ½ kg. Zebrane produkty Dubrówko przekazał odcinkowemu Sawickiemu Aleksandrowi. Posiedzenia jaczejki odbywały się przy współudziale Sawickiego Aleksandra, na których omawiał Sawicki prowadzenie agitacji za niepłaceniem podatków, zbieraniem datków na rzecz więźniów politycznych, mówił o dyscyplinie partyjnej, konspiracji, o zasadach partii, o prowokacji, zaznaczając, iż kto zdradzi partię — czeka go wyrok partyjny. Literaturę komunistyczną Dubrówko otrzymał od Sawickiego dwa razy. Jeden raz otrzymaną literaturę rozdał wśród swych członków do czytania. Drugi raz otrzymaną literaturę od Sawickiego ukrył i zakopał na polu pod nazwą „Jamy". [Dubrówko] dobrowolnie wskazał miejsce ukrycia literatury, gdzie na wspomnianym miejscu policja odnalazła literaturę komunistyczną. Oprócz tej działalności Dubrówko brał udział w konferencji koło wsi Wiecieniówka, w której wzięli udział: Buta Teodor, Sawicki Aleksander i NN osobnik o przezwisku „Barbuszyn" — wszyscy z Okuninowa.

Konferencji przewodniczył Sawicki Aleksander, który nawoływał zebranych do prowadzenia agitacji za niepłaceniem podatków, zbieraniem datków na rzecz Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, przy czym ubolewał nad tym, że nie wszyscy członkowie zgłaszają się na konferencję. Drugi raz Dubrówko wziął udział w konferencji, która się odbyła we wsi Suczki w jego mieszkaniu. W konferencji wzięli udział wszyscy członkowie komórki we wsi Suczki oraz Sawicki Aleksander i NN osobnik imieniem Jan o przezwisku „Barbuszyn". Konferencji również przewodniczył Sawicki Aleksander, który scharakteryzował ogólną sytuację polityczną i zalecał prowadzić agitację za werbunkiem w szeregi partii. Trzecia konferencja obyła się w mieszkaniu Jana Owsiejczyka we wsi Suczki, w której wzięli udział wszyscy członkowie komórki w Suczkach oraz NN osobnik, który został sprowadzony na konferencję przez NN osobnika imieniem Jan o przezwisku „Barbuszyn". Na konferencji NN osobnik mówił o składkach członkowskich, o zasadach partii, dyscyplinie partyjnej, konspiracji, o prowadzeniu agitacji za niepłaceniem podatków i niewykonywaniem szarwarków. Po skończonej konferencji wszyscy się rozeszli. W końcu Dubrówko zeznał, że wzywał jeden raz na konferencję Kułaka Antoniego, zamieszkałego we wsi Borowiki, gminy żyrowickiej, który na konferencję nie stawił się, przeto wysłał Dubrówko swego członka jaczejki w osobie Jana Ow-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

siejczyka do Kułaka, by ten się zgłosił po odbiór literatury komunistycznej, który to Kułak przybył na drugi dzień i otrzymał od Dubrówki literaturę komunistyczną przeznaczoną na jaczejkę Kułaka Antoniego.

Rozpytany Samienko Jan — nie przyznał się do należenia do partii komunistycznej i wyjaśnił, że w miesiącu styczniu 1934 r. wziął udział w akcji strajkowej, która odbywała się na terenie gminy żyrowickiej. Rola jego w akcji ograniczyła się do wyboru go do komitetu strajkowego w Zalesiu, do którego weszło szereg innych osób, m.in.: Michalczyk Adam, Rusiecka Maria i Michalczyk Włodzimierz. Z chwilą aresztowania członków komitetu strajkowego zbiegł on przed aresztowaniem i ukrywał się kilka dni, po czym powrócił do domu. W czasie emigracji wziął on udział w masówce komunistycznej, odbytej we wsi Pleszki w roku 1934, w której wzięli również udział: Michalczyk Adam, Rusiecka Maria i Michalczyk Włodzimierz. Poza tym w masówce tej wzięła udział większa ilość osób. Samienko przyznał się, iż na masówce przemawiał on i treść jego przemówień dotyczyła akcji strajkowej zalecając zebranym w dalszym ciągu strajkować i nie dopuścić innych wozaków do wywózki drzewa. W analogiczny sposób na masówce przemawiał i Michalczyk Włodzimierz.

Rozpytany Michalczyk Włodzimierz — zapodał, że jest bezwyznaniowym i był już karany za przynależność do komórki Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Zalesiu, w której pełnił funkcję sekretarza komórki. Za działalność tą skazany został na 3 lata więzienia. Obecnie do komorganizacji nie należy. W związku z prowadzoną akcją strajkową został wybrany do komitetu strajkowego w Zalesiu. Na zebraniach komitetu strajkowego nie był. W związku z likwidacją strajku i aresztowaniem członków komitetu strajkowego — zbiegł przed aresztowaniem i ukrywał się we wsi Pleszki, w której to wsi zwołana została masówka komunistyczna przy udziale ok. 100 osób. Na masówce tej przemawiał, jednak agitacji przeciwpaństwowej nie prowadził, a treść jego przemówienia dotyczyła wyłącznie akcji strajkowej.

Rozpytani: Ryło Teodor, Ryło Józef, Owsiejczyk Jan — przyznali się do należenia do komórki Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Suczkach, w której byli zwykłymi członkami. Ponadto zapodali, że działalność ich w jaczejce ograniczyła się do czytania literatury komunistycznej, wpłacania składek członkowskich miesięcznie po 50 gr. Ponadto Ryło Teodor zapodał, że jeden raz z Ryło Józefem zbierał datki na rzecz Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom i zebrał ok. 6 funtów żyta. Następnie zapodał, że brał udział w konferencji, która odbyła się w mieszkaniu Dubrówki Jana, zamieszkałego we wsi Suczki. Na konferencji tej Sawicki Aleksander mówił o dyscyplinie partyjnej, o konspiracji, nawoływał do prowadzenia agitacji za niepłaceniem podatków i niewykonywaniem szarwarków. Ponadto Ryło Teodor zapodał, że brał również drugi raz udział w konferencji oraz [że uczestniczyli w niej] członkowie komórki we wsi Suczkach. Konferencja odbyła się w mieszkaniu Owsiejczyka Jana, syna Pawła, zamieszkałego w Suczkach. Konferencji przewodniczył nieznany osobnik, który w podobny sposób omówił akcję podatkową, konspirację i dyscyplinę partyjną.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wszyscy członkowie komórki w Suczkach oraz sekretarz Dubrówko Jan wzajemnie pomówili sami siebie oraz zapodali swą działalność nieomal to samo, którą przejawił Dubrówko Jan.

W końcu został przesłuchany Kułak Antoni — sekretarz komórki Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Borowikach, który do zarzuconego mu czynu nie przyznał się i zapodał, że Jana Dubrówki ze wsi Suczki absolutnie nie zna i nigdy od niego literatury komunistycznej nie otrzymywał. Kategorycznie zaprzecza również, by kiedykolwiek Jan Owsiejczyk do niego przychodził w celu, by ten przybył do Dubrówki Jana, zamieszkałego w Suczkach. Dlaczego o ten czyn pomawia go Dubrówko Jan, sekretarz komórki we wsi Suczki, tego wytłumaczyć nie umie.

W związku z powyższą likwidacją zostali przekazani władzom sądowym następujące osoby:

1) Sawicki Aleksander, 2) Jakóbczyk Jerzy, 3) Rusiecka Maria, 4) Tewrel Mikołaj, 5) Dubrówko Jan, 6) Michalczyk Włodzimierz, 7) Samienko Jan, 8) Ryło Józef, 9) Ryło Teodor, 10) Owsiejczyk Jan i 11) Kułak Antoni. Względem Sawickiego Aleksandra, Jakóbczyka Jerzego, Tewrela Mikołaja i Dubrówko Jana władze sądowe zastosowały środek zapobiegawczy — areszt, zaś co do pozostałych, oddano ich pod dozór policji.

Dochodzenie w tej sprawie prowadził przodownik Służby Śledczej Chmielewski Julian z Wydziału Śledczego w Słonimie.

(–)

Odpis, maszynopis
PAOG, sygn. f. 551, o. 1, d. 1155, k. 26–27v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 33

1934 VIII 1, Nowogródek. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Nowogródzkiego do Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przytaczające treść odezwy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi dotyczącej Towarzystwa Szkoły Białoruskiej.

Poufne

Urząd Wojewódzki donosi, że technika obwodowa Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Białymstoku nadesłała ostatnio transport wydawnictw komunistycznych na teren Komitetu Okręgowego Słonim.

M.in. odezwę w sprawie Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, której treść w tłumaczeniu z języka białoruskiego — jest następująca:

„Proletariusze wszystkich krajów łączcie się! Do członków Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, do wszystkich robotników i włościan Zachodniej Białorusi!

Towarzysze!

Nacjonalfaszyści z byłego głównego zarządu Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, do którego nie ma zaufania ani jeden hurtek zwołują w Wilnie ogólny zjazd Towarzystwa Szkoły Białoruskiej na 17 VI 1934 r.

Okupacja wzmacnia nacjonalny ucisk, zadaje nowe ciosy Towarzystwu Szkoły Białoruskiej. Białostocki Okręgowy Zarząd zawieszony jest przez policję, hurtki zamykają się. Białostocki Okręgowy Zjazd — zabroniony. Rząd terroryzuje delegatów na ogólny zjazd. Okupacja chce ostatecznie rozgromić waszą kulturalno-oświatową, nacjonalno-wyzwoleńczą organizację — Towarzystwo Szkoły Białoruskiej.

Rękę w rękę z faszyzmem i okupacją idzie były główny zarząd — Marcińczycy, Szyrmy, Stankiewicze, a na Białostocczyźnie — różni Łukasicy i im podobni.

Nacjonalfaszyści już weszli w porozumienie z wileńskim wojewodą i starostami. Oni nie chcą jednocześnie dopuścić na zjazd rzeczywistych przedstawicieli tebeszowskich mas. Oni chcą aby ten zjazd był zjazdem współpracownictwa z okupacją, zjazdem zdrady i sprzedajności.

Towarzysze!

Nie zważając na to, Towarzystwo Szkoły Białoruskiej zawdzięczając waszej robocie i oddaniu się tebeszowskich mas i wszystkich pracowników — żyje i rozwija się. Wy i teraz nie dopuścicie, aby z Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, które wy niejednokrotnie broniliście przed uderzeniami okupacji i ich sług — nacjonalfaszystów — przedstawicieli białoruskiej burżuazji — zrobili zbiorowisko waszych wrogów, placówkę polonizacji, nacjonalizmu i antysowieckiej polityki.

Brońcie Towarzystwo Szkoły Białoruskiej!

Na przekór wszystkim zaborom i terrorowi okupantów organizujcie nowe, rozszerzajcie działalność starych hurtków, przeprowadzajcie zebrania i masówki, protestujcie przeciwko zawieszeniu Białostockiego Okręgowego Zarządu, zamykaniu

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

hurtków, zabranianiu zwoływania Białostockiego Okręgowego Zjazdu, przeciwko zdrajcom z byłego zarządu głównego, wybierajcie delegatów na zjazd — oddanych bojowników nacjonalno-wyzwoleńczego ruchu i sprawy pracowników, masowo jedźcie na zjazd 17 czerwca w Wilnie, zbierajcie pieniądze na przejazd dla waszych delegatów!

Pokażcie Marcińczykom, Szyrmom, całej faszystowskiej bandzie — Ostrowskim, Łuckiewiczom, księżom Stankiewiczom i ich okupacyjnym opiekunom, że swoją piersią będziecie bronić Towarzystwo Szkoły Białoruskiej.

Niech ten zjazd będzie potwierdzeniem tego, że tebeszowskie masy nie mają nic wspólnego z Marcińczykami, Szyrmami! Niech ten zjazd wyrzuci z szeregów Towarzystwa Szkoły Białoruskiej członków byłego głównego zarządu i wszystkich jawnych i zamaskowanych agentów białoruskiej burżuazji i faszystowskiej okupacji!

Wybierajcie do nowego głównego zarządu robotników i włościan — oddanych sprawie nacjonalno-wyzwoleńczej walki!

Do wzmocnienia walki z okupacją i nacjonalnym uciskiem.

Przeciwko rozgromowi Towarzystwa Szkoły Białoruskiej.

Przeciwko głodowi i grabieży podatkowej, szarwarkom.

O bezpłatną szkołę w rodzinnej mowie.

Przeciwko białemu terrorowi, przeciwko wszelkiemu nacjonalizmowi i pogromowej antysemickiej hecy.

Za samookreślenie Zachodniej Białorusi aż do oderwania od Polski.

Precz ręce okupantów i ich nacjonalno-faszystowskich sług — od Towarzystwa Szkoły Białoruskiej!

Wszyscy 17 czerwca pojedziemy do Wilna aby zrobić ten zjazd rzeczywistym zjazdem tebeszowskich mas!

Jedyny prowodyr wszystkich uciemiężonych i eksploatowanych — komunistyczna partia!

Pod jej przewodnictwem wspólnie ze wszystkimi robotnikami i włościanami Zachodniej Białorusi, Zachodniej Ukrainy i całej Polski wzmocnimy walkę z faszystowską dyktaturą, fabrykantami, obywatelami ziemskimi, okupantami, za samookreślenie uciśnionych ludów aż do oderwania od Polski, za proletariacką rewolucję w Polsce — za rząd robotników, włościańskich i żołnierskich delegatów, który my zawojujemy przez masową rewolucyjną walkę aż do zbrojnego powstania!

Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi

Wilno, czerwiec 1934 r."

Odezwa ta ma związek z projektowanym (nieodbytym) w dn. 17 czerwca w Wilnie zjazdem Towarzystwa Szkoły Białoruskiej.

Za wojewodę
(–) (R.*[s]* Kaftański)
w zastępstwie naczelnika wydziału

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki Nowogródzki, sygn. 39, k. 81–81v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 34

1935 VIII 21 — Arkusz ewidencyjny informujący o działalności wywrotowej Szrubianieca Jana.

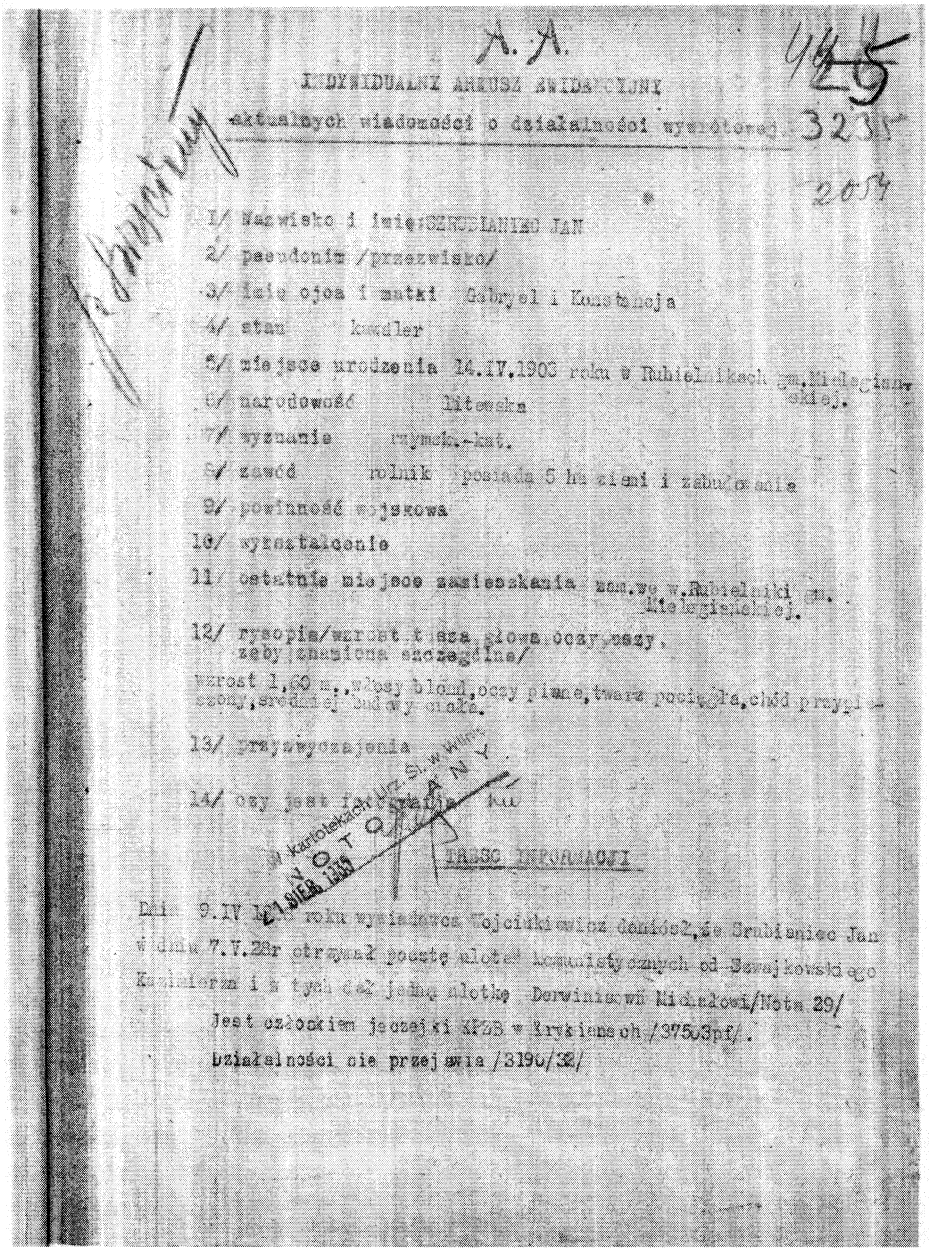

A. A.

INDYWIDUALNY ARKUSZ EWIDENCYJNY

aktualnych wiadomości o działalności wywrotowej

1/ Nazwisko i imię: SZRUBIANIEC JAN

2/ pseudonim /przezwisko/

3/ imię ojca i matki Gabryel i Konstancja

4/ stan kawaler

5/ miejsce urodzenia 14.IV.1903 roku w Rubielnikach gm. Mielegiańskiej.

6/ narodowość litewska

7/ wyznanie rzymsk.-kat.

8/ zawód rolnik posiada 5 ha ziemi i zabudowania

9/ powinność wojskowa

10/ wykształcenie

11/ ostatnie miejsce zamieszkania zam. we w. Rubielniki gm. Mielegiańskiej.

12/ rysopis/wzrost tusza głowa oczy uszy, zęby znamiona szczególne/

wzrost 1,60 m., włosy blond, oczy piwne, twarz pociągła, chód przypieszony, średniej budowy ciała.

13/ przyzwyczajenia

14/ czy jest fotografia

W kartotekach Urz. Śl. w Wilnie

NOTOWANY

21 SIEP. 1935

TREŚĆ INFORMACJI

Dnia 9.IV 1928 roku wywiadowca Wojciukiewicz doniósł, że Srubianiec Jan w dniu 7.V.28r otrzymał pocztę ulotek komunistycznych od Szwajkowskiego Kazimierza i z tych dał jedną ulotkę Derwinisowi Michałowi/Nota 29/

Jest członkiem jeczejki KPZB w Krykianach /37503pf/.

Działalności nie przejawia /3190/32/

Oryginał, maszynopis
LCAP, sygn. f. 51, ap. 17, b. 519, k. 11.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 35

1935 IX 15, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych na temat akcji komunistycznej w szkołach.

Poufne

Zawiadamiam, że w związku z rozpoczęciem się roku szkolnego, komitety centralne Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi wydały podległym sobie jednostkom organizacyjnym następujące dyrektywy, dotyczące akcji szkolnej:

„1. W jaki sposób organizować walkę o szkołę i oświatę.

Każda komórka, każdy komitet partyjny i kazetemowy winny natychmiast omówić na posiedzeniach sprawę walki o szkołę, o oświatę w języku ojczystym, uwzględniając doświadczenie lat ubiegłych, opracować praktyczny plan, nakreślić sobie szkoły i wsie, w których ma się rozpocząć walka, wydzielić towarzyszy odpowiedzialnych za wykonanie nakreślonych działań.

Partyjne i kazetemowe komórki i komitety mają zwołać szereg narad, zebrań ludności, młodzieży, dzieci, na których należy opracować konkretne żądania, odpowiednio do każdej miejscowości. Walkę dzieci w szkołach należy powiązać z walką całej ludności.

Cała kampania walki o szkołę, o oświatę w języku ojczystym ma być przeprowadzana na zasadzie szerokiego frontu ludowego. We wsiach, gdzie są białoruskie organizacje chadeckie: Białoruski Instytut Gospodarki i Kultury, «Proświty», organizacje litewskie: Rytas, Kultura, Kazimierz, organizacje faszystowskie — straż ogniowa, rezerwiści, Młoda Wieś, Stowarzyszenie Młodzieży Katolickiej, kółka rolnicze, Strzelec (w których znajdują się masy pracujące).

W miasteczkach i miastach, gdzie istnieją oprócz wyżej wymienionych organizacji: Polska Partia Socjalistyczna, Bund, Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego, Cukunft, Haszomer Hacair, Bejtar, Centralna Żydowska Organizacja Szkolna, Bin, Harcerz, Czerwony Krzyż, Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, Macierz Szkolna i in. — należy zwrócić się do nich z propozycją zorganizowania wspólnej walki o szkołę, o oświatę w języku ojczystym; zwoływać narady członków tych organizacji w sprawie kampanii szkolnej, pójść na zebrania tych organizacji do ich lokali i wyjaśnić im konieczność wystąpienia frontem ludowym o szkołę, o oświatę w języku ojczystym.

2. Platforma frontu ludowego w walce o szkołę, o oświatę w języku ojczystym może być: walką o szkołę w języku ojczystym na koszt państwa. Jeżeli w danej wsi jest szkoła polonizatorska — domagać się wykładania w niej mowy ojczystej. Jeśli szkoły nie ma — domagać się jej otwarcia, walczyć przeciw opłatom, szarwarkom szkolnym i różnym dobrowolnym składkom uczniowskim. Domagać się, by nauczyciel mówił do dzieci w ich języku ojczystym, by nie kpił z nich za to, że nie znają polskiego, by nauczyciele i polonizatorzy nie wyszydzali języka ojczystego, by dzieci przemocą nie zapędzali do Hufca, Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, Czerwonego Krzyża, Harcerza, by nauczyciele i księża nie bili i nie karali dzieci (nie sta-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

wiali na kolana, nie zostawiali bez obiadu, nie wypędzali z lekcji itp.), by dzieciom pracujących dano bezpłatne podręczniki, materiały piśmienne, odzież; domagać się zniesienia dekretu zakazującego otwierania szkół białoruskich, przeciw likwidacji istniejących szkół (zarówno polskich), o wydalenie ze szkół znienawidzonych nauczycieli polonizatorów, o wydalenie instruktorów wychowania pozaszkolnego, o mianowanie nauczycieli wysuwanych przez masy, mianowicie nauczycieli białoruskich itd.

3. Formy walki. Na zasadzie platformy ludowego frontu z organizacjami, które przyłączyły się do wspólnej walki należy wykorzystywać i stosować wszystkie formy walki: zwoływać zebrania, masówki, wiece, uchwalać rezolucje z żądaniami, pisać deklaracje, zbierać podpisy, organizować pochody rodziców do szkoły z żądaniem, by ich dzieci uczono w języku ojczystym, organizować demonstracje pod gminy, sejmik powiatowy, do inspektora oświaty, organizować strajki szkolne, bojkot nauczycieli-polonizatorów itd. Stworzyć organy walki — komitety rodzicielskie, komitety szkolne.

W celu rozszerzenia i zaostrzenia walki o szkołę, o oświatę w języku ojczystym — należy wykorzystywać wszystkie możliwości legalne, w szczególności wykorzystywać zebrania, zwoływane przez nauczycieli. Na posiedzeniach radnych gminnych, sejmików powiatowych organizować wystąpienia radykalnych radnych z żądaniami ludności (konkretnie z danej wsi, miasteczka).

Partia i Komunistyczny Związek Młodzieży winny nawiązać kontakt z nauczycielami, wciągać ich do walki; wykorzystywać ich bolączki, zorganizować ich do wystąpień przeciw nakładaniu na nauczycieli obowiązku zakładania organizacji faszystowskich, przeciw zmuszaniu ich do wykonywania roli szpiclów, konfidentów, polonizatorów, przeciw podporządkowaniu ich klerowi itd.

Organizować uczniów, aby nie rozproszeni, lecz wszyscy masowo, gromadą szli do szkoły ze śpiewem rewolucyjnych i białoruskich pieśni ludowych, aby rozmawiali ze sobą i zwracali się do nauczycieli w języku ojczystym, aby na tablicach, ścianach w szkołach wypisywali hasła: żądamy szkoły w języku ojczystym, żądamy bezpłatnych podręczników w języku ojczystym, przyrządów szkolnych, bezpłatnej odzieży, odżywiania; aby wygwizdali, wykpili znienawidzonych nauczycieli, instruktorów wychowania pozaszkolnego.

Organizować młodzież do walki o szkoły wieczorowe, kursy w języku ojczystym, tworzyć koła samokształcenia, dramatyczne, śpiewu, sportowe, muzykalne, koła czytania książek, gazet.

Kładąc nacisk na rozwinięcie akcji szkolnej, Komitet Centralny Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitet Centralny Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi zwracają uwagę na to, że każdy partyjniak i kazetemowiec powinien zrozumieć, że walka o szkołę, za oświatę w języku ojczystym jest jednym z najważniejszych odcinków w ruchu narodowo-wyzwoleńczym, jedną z decydujących dźwigni dla uruchomienia na podstawie frontu ludowego najszerszych mas ludności".

Powyższe przesyłam do wiadomości.

Za wojewodę
(–) (A[dam] K[arol] Tyczyński)
Kierownik Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego

Kopia, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki w Brześciu, sygn. 44, k. 58–58v.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 36

1937 I 25, Brześć nad Bugiem. — Sprawozdanie Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego o stanie organizacyjnym partii komunistycznej na obszarze województwa z końcem grudnia 1936 r.

Poufne

I. OGÓLNA OCENA SYTUACJI W RUCHU KOMUNISTYCZNYM

Okres sprawozdawczy przyniósł organizacji komunistycznej nieznaczny wzrost zarówno stanu organizacyjnego, jak i wpływów wśród ludności.

Aczkolwiek organizacja komunistyczna nie może się poszczycić większymi sukcesami w dziedzinie pozytywnych osiągnięć czy to w walce o rzekomą poprawę bytu penetrowanej ludności, czy też wystąpień antypaństwowych lub antyrządowych, jednak jak wynika z nastrojów, podchwyconych rozmów między ludnością wiejską, coraz częstszych pogróżek w stosunku do Polaków i polskości, fragmentarycznych wystąpień strajkowych itp. wpływy komunistyczne rzeczywiście się zwiększyły.

Na ten stan wpłynął poważnie amnestiowany element wywrotowy, który po swym powrocie i krótkim wypoczynku, za nielicznymi wyjątkami, wziął aktywny udział w pracy zarówno organizacyjnej, jak i agitacyjnej. Stały nacisk przedstawicieli władz centralnych na silne konspirowanie poczynań aktywniejszych działaczy, popierany terrorem w stosunku do osób poszlakowanych o współpracę z organami bezpieczeństwa spowodował trudniejszy dostęp organów bezpieczeństwa do kierowniczych ogniw organizacyjnych, utrudnił eliminowanie z terenu wybitniejszych jednostek wywrotowych, paraliżowanie ich poczynań i stosowanie skutecznych środków represyjnych. Zmiana taktyki przez organizację komunistyczną w podejściu do szerszych warstw społecznych i legalnych ośrodków życia zbiorowego, wynikającej z akcji jednolitofrontowej, spowodowała również pewne trudności w rozszyfrowaniu źródeł roboty komunistycznej i ich właściwego charakteru. Ścisła konspiracja, terror i zmiana taktyki doprowadziły w większości powiatów (brzeski, prużański, drohicki, piński, łuniniecki, stoliński) do zrealizowania z większym lub mniejszym powodzeniem kładzionego od dłuższego czasu przez kierownicze władze organizacyjne nacisku na oderwanie się od „defensywy", pozostawienia organów bezpieczeństwa w tyle, usprawnienia swego stanu organizacyjnego i ugruntowywania swych wpływów w terenie, a zwłaszcza wśród młodszego pokolenia na wsi.

Dodać tu należy, że do powiększania wpływów komunistycznych na wsi przyczynia się również odbieranie agitacyjnych audycji sowieckich za pośrednictwem radioaparatów odbiorczych, których instalację specjalnie w tym celu propagują jednostki kierownicze.

Do poważniejszych pozytywnych osiągnięć w dziedzinie zewnętrznych przejawów działalności komunistycznej zaliczyć należy ujęcie w ramy organizacyjne w jesieni 1936 r. akcji strajkowo-rolnej i leśnej w zachodniej części powiatu koszyrskiego, południowym skrawku powiatu kobryńskiego i południowej części powiatu brzeskiego.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Fakt podporządkowywania się w początkach akcji pracowników leśnych i wozaków dyrektywom kierownictwa bądź to z własnej woli, bądź też pod wpływem terroru świadczył, że organizacja posiadała w terenie posłuch lub też potrafiła go wymusić. Pomimo dużego wysiłku ze strony kierownictwa strajk ten, na skutek przedsięwziętych środków represyjno-prewencyjnych przez organa bezpieczeństwa i administrację leśną przeszedł bez większego powodzenia. Należy tu podkreślić, że kierownictwo akcji strajkowej umiejętnie podchwyciło i wykorzystało niedociągnięcia administracji leśnej w dziedzinie unormowania warunków pracy i płacy zatrudnionego elementu robotniczego przy różnych robotach leśnych.

Inne akcje, jak: antypodatkowa, antyszarwarkowa, antyreligijna itp., prowadzone przez organizacje komunistyczne, nie znajdowały w terenie większego powodzenia.

W dziedzinie propagowania akcji jednolitofrontowej organizacja komunistyczna osiągnęła pewne pozytywne dla siebie wyniki jedynie w środowiskach żydowskiego elementu robotniczego spod znaku Bundu i Poalej Syjon-Lewicy, na ogół jednak, poza Pińskiem, niewielkie. W organizacjach chrześcijańskich, a zwłaszcza polskich, akcja ta poza nielicznymi indywidualnymi wypadkami posłuchu nie znajduje.

Przebieg akcji zewnętrznej i stosowanych środków represyjnych w poszczególnych powiatach na terenie województwa przedstawiał się następująco:

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Powiat	Ujawniono transparentów		Ujawniono wydawnictw komunistycznych		Ujawniono plakatów antypaństwowych		Inne wystąpienia		Ilość osób zatrzymanych		Ilość osób zwolnionych przez policję		Ilość osób przekazanych władzom sądowym		Ilość osób zwolnionych przez władze sądowe		Ilość osób zwolnionych za kaucją lub oddanych pod dozór policji		Ilość osób osadzonych w więzieniu	
	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936
brzeski	38	37	234	420	3	27	2	2	225	133	152	108	73	25	-	5	19	5	54	15
drohicki	1	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	6	-	-	-	4	-	2	-
kobryński	3	6	46	341	-	15	1	-	26	45	-	15	26	30	-	-	1	-	25	30
kosowski	9	1	83	-	1	-	-	-	14	13	1	3	13	10	-	-	4	3	9	7
koszyrski	3	5	106	312	-	-	-	-	18	66*/**	1	19	16	45	-	-	-	13	16	32
łuniniecki	-	1	25	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
piński	4	5	70	36	-	-	2	-	21	20	-	3	21	17	-	-	6	5	15	12
prużański	2	-	3	13	3	-	-	-	33	1	15	-	18	1	-	-	8	1	10	-
stoliński	1	-	3	3	-	-	-	-	6	1	-	-	6	1	-	-	-	1	6	-
Razem:	61	55	570	1.127	7	42	5	2	349	279	169	148	179	129	-	5	42	28	137	96

Uwagi: * Jeden przekazany Kompol Kowel
** Jeden przekazany Placówce Wywiadowczej Korpusu Ochrony Pogranicza Nr 7

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Na zmniejszenie się liczby wyeliminowanych z terenu aktywniejszych działaczy przy wzroście natężenia roboty komunistycznej wpłynęło do pewnego stopnia częściowe oderwanie się w niektórych powiatach organów bezpieczeństwa od organizacji komunistycznej i utrudnione z tych powodów grupowanie materiałów dowodowych.

W liczbie 129 osób zatrzymanych i przekazanych władzom sądowym, znajduje się 4 instruktorów centralnych. Nadto w czasie obławy w styczniu 1936 r. w powiecie kosowskim został zabity jeden emigrant polityczny i członek Komitetu Okręgowego Słonim.

Zwiększony cośkolwiek przejaw akcji technicznej nie jest dostatecznym odzwierciedleniem natężenia roboty komunistycznej, gdyż dyrektywy władz kierowniczych zmierzały na ogół w kierunku nieuzewnętrzniania tej akcji, a ograniczania się do wewnętrznego kolportażu (z rąk do rąk).

W walce z działalnością komunistyczną brały udział organizacje społeczne, które w niektórych powiatach, jak piński i kosowski, wykazały dość duże zainteresowanie. Akcja ta polegała na uświadamianiu ludności w duchu antykomunistycznym przez wygłaszanie odczytów, pogadanek z przezroczami, kolportaż odpowiedniej literatury itp.

Ten sposób kontrakcji jest może najbardziej skuteczny, gdyż usuwa grunt dla propagandy komunistycznej i powoduje przeciwstawienie się jej przez samą ludność w terenie.

W dziedzinie zasięgu wpływów organizacji komunistycznej stwierdzono nieznaczne przesunięcie się od strony południowej województwa ku północy wpływów Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy w powiatach: pińskim, koszyrskim, kobryńskim i brzeskim.

Ze strony Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi zasadniczych zmian w zasięgu wpływów w poszczególnych okręgach nie stwierdzono. Z braku stałej łączności jednostek organizacyjnych w północno-zachodniej części powiatu prużańskiego z Brzeskim Komitetem Okręgowym usiłowały one nawiązywać kontakty z Komitetami Okręgowymi Słonim i Białystok, jednak stałego charakteru nie przybrały.

Sygnalizowane w poprzednim okresie sprawozdawczym przenikanie do gminy wołczyńskiej, powiatu brzeskiego, wpływów Komunistycznej Partii Polski w okresie sprawozdawczym miejsca nie miało.

II. ORGANIZACJE KOMUNISTYCZNE I ICH KIEROWNICZE INSTANCJE

a) komitety okręgowe

1. Komitety Okręgowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem

Okręg brzeski obejmuje swymi wpływami: powiat brzeski, za wyjątkiem południowego i południowo-wschodniego skrawków, kobryński, za wyjątkiem południowego skrawka, prużański, za wyjątkiem północno-zachodniej części, zachodnią część gminy Piaski, powiatu kosowskiego i zachodnią część gminy Braszewi-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

cze, powiatu drohickiego, województwa poleskiego oraz zachodzi skrawek (nadbużański) powiatu bialskiego, województwa lubelskiego (rejon Terespol i częściowo Zabłocie-Sławatycze).

Ostrożny montaż organizacyjny w tym okręgu, jaki zarysował się w końcu 1935 r. po dokonanych w pierwszej połowie 1935 r. likwidacjach, prowadzony przez organa centralne przy pomocy pozostałych w terenie aktywniejszych miejscowych działaczy doprowadził w początkach 1936 r. do uaktywnienia roboty zarówno organizacyjnej, jak i propagandystycznej w niektórych rejonach, jak: podmiejski Brześć nad Bugiem, Domaczewo, Małoryta, Kobryń i Prużana.

Nasycany od tego czasu teren okręgu powracającym z więzień amnestiowanym elementem wywrotowym stwarzał podatny grunt dla poczynań delegowanych w teren instruktorów centralnych, których ruchliwa wędrówka sygnalizowana była przez niemal cały okres sprawozdawczy.

W obsługiwaniu okręgu, organa centralne stosowały nową taktykę, polegającą na częstych zmianach delegowanych instruktorów, co uniemożliwia należyte rozpracowanie ich przez organa bezpieczeństwa. Drugą z kolei przeszkodą w dotarciu do źródeł roboty wywrotowej, była niespotykana dotychczas konspiracja posunięć organizacyjnych nowo odbudowanego Komitetu Okręgowego.

Wskutek surowo przestrzeganej konspiracji przez czynniki wywrotowe, można było ustalić jednie pseudonimy partyjne 4 instruktorów centralnych, tj. ps. Wołodzi, ps. Sieroży, i ps. Adama po linii partyjnej i ps. Lizy po linii młodzieżowej.

Realizowana bowiem akcja jednolitofrontowa i związana z tym zmiana taktyki oraz stosowany przez elementy wywrotowe terror powodowały stałe odrywanie się organizacji wywrotowych od organów bezpieczeństwa, które, a zwłaszcza w powiecie brzeskim, nie nadążały w dostosowaniu się do nowych warunków.

Aparat instruktorski organów centralnych, występujący w niektórych miesiącach 1936 r. w silnej obsadzie, prowadził przede wszystkim akcję organizacyjną, w wyniku której kompartia odbudowała większość komitetów rejonowych i utworzyła nowy Komitet Rejonowy Żeniewski z siedzibą w Pożeżynie, powiatu brzeskiego, oraz zanotowała technikę okręgową.

Kolportaż literatury odbywał się przeważnie z rąk do rąk.

Stosowane w tych warunkach przez organa bezpieczeństwa środki prewencyjno-represyjne nie mogły być całkowicie skuteczne, gdyż nie docierały do źródeł akcji, prowadzonych przez kierownicze czynniki komunistyczne.

Ten stan rzeczy ułatwił instancjom kierowniczym usprawnienie stanu organizacyjnego w terenie niemal całego okręgu i podniesienie aktywności kilku nieczynnych od dłuższego czasu jednostek organizacyjnych.

Równolegle z robotą organizacyjną Komitet Okręgowy prowadził akcję jednolitofrontową, zwłaszcza w organizacjach żydowskich, natrafiając na ogół na przychylne dla niej nastroje. Następnie dążył do opanowania organizacji legalnych, jak Związek Młodej Wsi, Związek Strzelecki itp. Pod koniec 1936 r. stwierdzono też kilka wypadków agitacji za szkołą białoruską na terenie powiatu brzeskiego. Wyniki tej akcji w porównaniu do poniesionych wysiłków były bardzo nikłe.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Proklamowany przez Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kowel strajk rolny i leśny przerzucił się w październiku 1936 r. na południową część okręgu brzeskiego i trwał do połowy grudnia 1936 r.

Pomimo stosowanego przez elementy wywrotowe terroru do niesolidaryzujących się z akcją strajkową oraz dużego nasilenia agitacji — strajk ten nie miał większego powodzenia. Do poważniejszych wystąpień terrorystycznych należy zaliczyć dokonanie w dn. 10 XI 1936 r. zabójstwa Maksyma Gorysia, mieszkańca wsi Stawy, powiatu brzeskiego, nadto kilka lżejszych i dwa cięższe pobicia osób, podejrzanych przez kompartię o kontakt z policją w powiatach brzeskim, kobryńskim i prużańskim.

W związku z wojną domową w Hiszpanii[1], zaobserwowano kilkanaście wypadków zbiórek pieniężnych na rzecz wojsk madryckich oraz agitację za wstępowaniem do nich.

Pod koniec okresu sprawozdawczego kompartia powadziła agitację za nabywaniem radioaparatów i wykorzystywaniem audycji sowieckich w celu propagandy komunistycznej. Wyniki były również nikłe.

Zastosowane środki represyjno-prewencyjne doprowadziły do ujęcia w dn. 5 VII 1936 r. instruktorek Komitetu Centralnego: Cywilko Tatiany w powiecie kobryńskim i w dn. 14 X 1936 r. Marii Rusieckiej w powiecie brzeskim, oraz osadzenia w więzieniu 47 aktywniejszych członków i w Miejscu Odosobnienia [w Berezie Kartuskiej][2] kilku wybitniejszych miejscowych działaczy.

Akcja Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom była prowadzona w formie zbiórek pieniężnych, dokonywanych przez członków organizacji partyjnej.

Uwidoczniony stan organizacji komunistycznej w tym okręgu, za wyjątkiem powiatu kobryńskiego, jest przybliżony i nie odtwarza jego istotnego oblicza, gdyż w rzeczywistości w niektórych ośrodkach jest nieco większy.

2. Komitety Okręgowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Pińsk

Okręg piński obejmuje swymi wpływami: powiat piński, za wyjątkiem południowego skrawka, drohicki, za wyjątkiem zachodniej części gminy braszewskiej, łuniniecki, za wyjątkiem północnej części, stoliński, południowo-wschodnią część powiatu kosowskiego i północno-wschodnią część powiatu koszyrskiego.

Zorganizowane w końcu 1935 r. z miejscowych działaczy prowizorium Komitetu Okręgowego, prowadziło w pierwszej połowie 1936 r. dość intensywną akcję

---

[1] Wojna domowa w Hiszpanii w latach 1936–1939 pomiędzy rządem (zwolennicy Frontu Ludowego) a opozycją z gen. Franco na czele, była skutkiem niestabilnej sytuacji politycznej po obaleniu monarchii. W wojnę zaangażowana była także społeczność międzynarodowa. Gen. Franco uzyskał poparcie III Rzeszy i Włoch, natomiast po stronie rządowej opowiedział się m.in. Związek Radziecki. W wyniku wojny władzę w Hiszpanii objął gen. Franco. Sprawował ją do śmierci w 1975 r.

[2] Obóz odosobnienia w Berezie Kartuskiej powołany został rozporządzeniem prezydenta Rzeczypospolitej z 17 VI 1934 r. Bezpośrednią przyczyną powołania obozu było zabójstwo ministra spraw wewnętrznych Bronisława Pierackiego. W całym okresie funkcjonowania obozu, czyli do września 1939 r. największą grupę osadzonych stanowiły osoby związane z ruchem komunistycznym, w tym także członkowie KPZB.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

organizacyjną przy udziale instruktorów centralnych: ps. Siemionowa, i ps. Filipa. W wyniku tej akcji zostały znacznie uaktywnione rejony: podmiejski Pińsk w Iwanikach, Moroczno, Ochowo, Łohiszyn, Telechany i Wysock. Zorganizowana została również sprawnie działająca technika okręgowa.

Zapoczątkowana w marcu i trwająca do końca grudnia 1936 r. akcja jednolitofrontowa wśród żydowskich organizacji, przyniosła dla kompartii wzrost wpływów w organizacjach robotniczych, zwłaszcza spod znaku Bundu.

Cała działalność kompartii była nastawiona na utrzymanie stanu posiadania i pogłębienie roboty od wewnątrz.

Dokonana w marcu likwidacja Komitetu Rejonowego Moroczno i osadzenia w październiku 1936 r. w Miejscu Odosobnienia [w Berezie Kartuskiej] 3 członków prowizorium Komitetu Okręgowego, w nieznacznym tylko stopniu i na krótko podziałała deprymująco na elementy wywrotowe.

Już bowiem w listopadzie tegoż roku został zamordowany w powiecie stolińskim Grzegorz Redzel, poszlakowany przez kompartię o współpracę z organami bezpieczeństwa.

Zwiększyła się też ilość kontaktów partyjnych i ruchliwość aktywniejszych działaczy, co w rezultacie doprowadziło do odbudowy Komitetu Okręgowego, którego siedziba mieści się prawdopodobnie w Dąbrowicy, powiatu sarneńskiego, województwa wołyńskiego.

Prócz tego kompartia dążyła do opanowania organizacji legalnych, lecz ze znikomym powodzeniem.

Podobnie jak w okręgu brzeskim, była pod koniec okresu sprawozdawczego prowadzona agitacja za nabywaniem radioaparatów i wykorzystywaniem audycji sowieckich dla celów propagandy komunistycznej. Należy z tego wnosić, że nastawienia te idą od organów centralnych.

Akcja zbierania składek dla wojsk madryckich i agitacja za wyjazdem ochotników do Hiszpanii nie były specjalnie nasilone.

Wyższych jednostek organizacyjnych Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom nie było, a sporadyczne zbiórki pieniężne były dokonywane przez członków organizacji partyjnych i młodzieżowych.

3. Komitety Okręgowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Białystok

Okręg białostocki promieniuje swymi wpływami jedynie na północno-zachodnią część powiatu prużańskiego, gdzie posiada grupę komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Krynica, podlegającą Komitetowi Rejonowemu w Białowieży.

Działalność wywrotowa w części terenu, objętej wpływami tego okręgu, sprowadzała się głównie do sporadycznych kontaktów partyjnych i była znikoma.

Jednostek organizacyjnych Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom nie było.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

4. Komitety Okręgowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Słonim

Okręg słonimski obejmuje swymi wpływami: powiat kosowski, za wyjątkiem południowo-wschodniej części i północną część powiatu łuninieckiego.

W porównaniu z 1935 r. działalność wywrotowa w tej części terenu, objętej wpływami tego okręgu, była bardziej żywotną.

Stopniowo, lecz uporczywie, poprzez zorganizowanie na początku roku kilku komórek i montowanie sieci kontaktów partyjnych w ciągu roku, kompartia zmierzała do uaktywnienia a następnie do odbudowy od dłuższego czasu nieczynnych Komitetów Rejonowych: Kosów, Różana i Lubiszczyce. Wysiłki te pod koniec okresu sprawozdawczego przyniosły dla kompartii pozytywne rezultaty w formie częściowego zrealizowania zamierzeń organizacyjnych na terenie wspomnianych rejonów.

Zapoczątkowana w styczniu 1936 r. przez instruktorów centralnych Szwarcmana Szmula i Nachułę Aleksandra, ps. Mikołaja akcja organizacyjna została szybko zahamowana przez ujęcie w czasie obławy Szwarcmana i zastrzelenie Nachuły, lecz już w krótkim czasie dało się stwierdzić w terenie nowy montaż.

W lipcu 1936 r. został zamordowany Andrzej Daszewicz, podejrzany przez kompartię o współpracę z organami bezpieczeństwa. W grudniu za taką akcję został zamordowany przez kompartię gajowy lasów państwowych Kazimierz Sawicki.

Dokonana w grudniu obława na sprawcę tych mordów emigranta politycznego Daszewicza Michała, doprowadziła do zabicia go i przytrzymania jego wspólników.

Jednostek organizacyjnych Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom nie stwierdzono; dorywczego zbierania składek moprowskich dokonywali członkowie organizacji partyjnej.

5. Komitety Okręgowe Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Ukrainy Kowel

Okręg kowelski obejmuje swymi wpływami: powiat koszyrski, za wyjątkiem północno-wschodniej części, południowe skrawki powiatów pińskiego i kobryńskiego i południowo-wschodni skrawek powiatu brzeskiego.

Sygnalizowane już w ubiegłym okresie sprawozdawczym ofensywne nastawienie kierownictwa okręgu na południową część województwa poleskiego, przybrało znacznie na sile w okresie sprawozdawczym.

Zasięg wpływów tego okręgu rozszerzył się w kierunku północnym, zwłaszcza na terenie powiatu koszyrskiego, mniej zaś w południowych skrawkach powiatów kobryńskiego i pińskiego oraz południowo-wschodnim skrawku powiatu brzeskiego.

W wyniku intensywnej akcji organizacyjnej, zapoczątkowanej w końcu 1935 r. przez członka Komitetu Okręgowego Zająca Maksyma, zostało utworzone prowizorium Komitetu Rejonowego Wielki Obzyr oraz zmontowane partyjne Komitety Rejonowe Chocieszów, Dywin w Ossie i Lelików w Powiciu, oraz młodzieżowe Lelików w Powiciu i Dywin w Zabłociu z szeregiem niższych ogniw organizacyjnych. W celu mocniejszego związania z okręgiem wspomnianych rejonów i nadania im większej siły dynamicznej, został zorganizowany podokręg Komunistycz-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

nej Partii Zachodniej Ukrainy „Polesie", do którego weszły trzy omawiane rejony oraz czwarty Górniki, powiatu kowelskiego.

Podkreślić przy tym należy, iż część terenu województwa poleskiego, objęta wpływami okręgu kowelskiego, była silnie obesłana przez jego instruktorów podpolnych: ps. Czernowa, ps. Łomowa, ps. Żemczugowa i innych.

W celu wzmocnienia roboty organizacyjnej akcją propagandystyczną w czerwcu 1936 r. dokonano zabójstwa Jaruty Fiłata, mieszkańca wsi Łuczyny, powiatu koszyrskiego, podejrzanego przez kompartię o współpracę z organami bezpieczeństwa.

Proklamowany z dn. 1 września przez kierownictwo okręgu strajk rolny i leśny w powiecie kowelskim, został przerzucony do południowych części powiatów koszyrskiego i kobryńskiego.

Pomimo jednak stosowanego przez kompartię terroru w formie zatrzymywania furmanek, wybijania szyb w domach włościan, niestosujących się do dyrektyw strajkowych oraz znacznego nasycenia terenu aktualną literaturą, strajk ten nie miał większego powodzenia.

Intensywna agitacja strajkowa przyniosła w sumie dla kompartii parę drobnych strajków leśnych i kilka wypadków wstrzymania się włościan od wykonywania szarwarków w powiecie koszyrskim. Natomiast w południowym skrawku powiatu kobryńskiego agitacja ta poza stroną organizacyjną nie znalazła podatniejszego gruntu.

W miarę wzrostu roboty wywrotowej, była ona w porę paraliżowana. W marcu 1936 r. zatrzymano i osadzono w więzieniu Zająca Maksyma, członka Komitetu Okręgowego, zaś w lipcu i sierpniu dokonano likwidacji Komitetów Rejonowych Dywin i Chocieszów, nadto w październiku osadzono w Miejscu Odosobnienia [w Berezie Kartuskiej] byłego członka kompartii Kistoniuka Jana.

Wyższych jednostek organizacyjnych Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom nie było.

6. Komitety Okręgowe Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Ukrainy Chełm

Zasięg wpływów okręgu chełmskiego promieniuje swymi wpływami jedynie na południowy skrawek powiatu brzeskiego, gdzie posiada Komitet Rejonowy Komarówka.

Aktywność tego rejonu podobnie, jak w ubiegłym okresie sprawozdawczym, uzewnętrzniła się w silnym natężeniu akcji technicznej, próbach organizacji Pioniera wśród młodzieży szkolnej i prowadzeniu akcji strajkowo-rolnej i leśnej, promieniującej z terenu okręgu kowelskiego. Ta ostatnia posiadała bardziej zaogniony charakter, niż w powiecie koszyrskim, i wyszła poza strefę wpływów okręgu na teren Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w powiecie brzeskim. Wynikiem ostrzejszego terroru w formie zatrzymywania furmanek, wybijania szyb i niszczenia wozów, było kilka strajków w lasach państwowych i majątkach większej własności, gdzie strajkujący wysuwali żądania podwyżki płac.

Nastroje strajkowe w tej części powiatu brzeskiego miały charakter przewlekły, gdyż trwały w ciągu trzech miesięcy (wrzesień-listopad) i dopiero pod koniec

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

okresu sprawozdawczego przycichły wskutek zastosowania represji do aktywniejszych agitatorów.

Akcja Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom była prowadzona sporadycznie przez członków organizacji partyjnej.

b) komitety rejonowe, miejskie i grupy komórek
wg powiatów
Powiat brzeski

1. Komitety Miejskie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem działają na terenie miasta i posiadają po dwie grupy mieszane, złożone z elementu robotniczego. Wpływy w związkach zawodowych spod znaku Bundu i Poalej Syjon-Lewicy oraz w żydowskich organizacjach sportowych [wynoszą] od 25–50%.

2. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi podmiejski Brześć nad Bugiem w Szobryniu, działalnością swą obejmują częściowo gminę kosicką i część żyrowieckiej. Wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] od 20–30%.

3. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Żeniewski z siedzibą w Pożeżynie działają na terenie gminy wielkoryckiej i części gmin: żyrowieckiej i miedniańskiej. Wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] od 20–30%.

4. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Domaczewo, obejmują część gminy domaczewskiej, część gminy ołtuskiej i część gminy miedniańskiej i tereny przyległe do Sławatycz i Zabłocia, powiatu bialskiego. Wpływy przeważnie wśród członków Bundu w Domaczewie i mniejsze wśród miejscowej ludności [wynoszą] od 15–20%.

5. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Małoryta w Radzieżu, obejmują części gmin: małoryckiej, ołtuskiej i domaczewskiej. Wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 15%.

6. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Kamieniec Litewski — nieodbudowane; obejmują gminę kamieniecką, częściowo dmitrowicką i ratajczycką, powiatu brzeskiego i częściowo horodeczniańską, powiatu prużańskiego. Wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 15%.

7. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Stradecz nieodbudowane, wpływy wśród miejscowej ludności są znikome.

8. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wysokie Litewskie, wpływy, którymi obejmują gminę Wysokie Litewskie, częściowo Ratajczyce i część gminy Wierzchowice, wynoszą wśród miejscowej ludności do 15%, zaś wśród członków zjednoczenia szkół żydowskich w Wysokiem Litewskiem do 25%.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

9. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Czernawczyce, obejmują gminę turniańską i część gminy kosickiej; wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 25%.

10. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Łyszczyce, wpływy wśród ludności gminy motykalskiej i częściowo turniańskiej wynoszą do 20%.

11. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wierzchowice — nieodbudowane; wpływy komunistyczne wśród ludności części gmin wierzchowickiej i dmitrowickiej wynoszą do 15%.

12. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wołczyn — nieodbudowane; wpływy komunistyczne na terenie gminy wołczyńskiej wynoszą do 15%.

13. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Komarówka obejmuje część gminy domaczewskiej; wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 25%.

Powiat drohicki

1. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Drohiczyn — nieodbudowany, obejmuje gminy drohicką, woławelską, część gminy braszewickiej i część gminy osowieckiej; wpływy komunistyczne wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 5%.

2. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Chomsk — nieodbudowany; wpływy komunistyczne wśród ludności gminy chomskiej wynoszą do 5%.

3. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Motol — nieodbudowany, wpływami swymi, wynoszącymi do 10%, obejmuje gminę motolską i część gminy janowskiej.

4. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Janów, obejmuje większą część gminy janowskiej i części gmin odryżyńskiej i osowieckiej; wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 10%.

Powiat koszyrski

1. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lubieszów — nieodbudowany; obejmuje gminę lubieszowską i częściowo Pniewno. Od południa jest penetrowany przez Komunistyczną Partię Zachodniej Ukrainy; wpływy komunistyczne wśród miejscowej ludności wynoszą do 10%.

2. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Wielki Obzyr, obejmuje gminę borowieńską i częściowo wielkoobzyrską; wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 15%.

3. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Chocieszów obejmuje gminę chocieszowską i częściowo soszyczniańską i wielkogłuską i znaj-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

duje się w stadium organizacyjnym; wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 20%.

Oba ostatnie rejony wchodzą do podokręgu „Polesie" z siedzibą na terenie powiatu kowelskiego, województwa wołyńskiego.

4. W zachodniej części gminy Wielki Obzyr istnieją komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy: Hrywa, Nabruska i Borowieńska Huta, podległe Komitetowi Rejonowemu Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Serchów, powiatu sarneńskiego, województwa wołyńskiego. Wpływy w tej części gminy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 20%.

Powiat kobryński

1. Komitety Rejonowe Kobryń: Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Polatyczach i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Jakowczycach, obejmują gminy kobryńską, tewelską, podoleską, częściowo dziadkowicką, żabinkowską, nowosiółkowską i borodecką. Wymienionym komitetom rejonowym podlegają: Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kobryń, grupy komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kordy, Zalesie, Andronowo, Łuszczyki, Korczyce, Iłosk i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Kolonia. Wpływy wymienionych jednostek organizacyjnych wśród miejscowej ludności i żydowskich związków zawodowych sięgają do 20%.

2. Komitety Rejonowe Żabinka: Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Rokitnicy i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Zamoszanach, obejmują część gmin: żabinkowskiej i oziackiej; wpływy wśród miejscowej ludności wynoszą do 15%.

3. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Pawłopol (młodszych nieodbudowany), obejmują część gmin nowosiółkowskiej i oziackiej; wpływy wśród miejscowej ludności wynoszą do 10%.

4. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Antopol w Przyszychwostach — nieodbudowane; wpływy komunistyczne wśród miejscowej ludności wynoszą do 5%.

5. Komitety Rejonowe Dywin: Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy w Ossie i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Ukrainy w Zabłociu obejmują gminę dywińską, południowo-zachodni skrawek powiatu brzeskiego i południowy skrawek powiatu kowelskiego; wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 15%.

6. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Ukrainy Lelików w Powiciu obejmują gminę lelikowską; wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 5%.

Powiat kosowski

1. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kosów znajduje się w stadium organizacyjnym. Podlegają mu grupy komórek: Wielki Halik

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

i Alba (w Jodczykach). Rejon ten obejmuje gminę kosowską, a wpływy jego wśród miejscowej ludności wynoszą do 15%.

2. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Różana z podległymi grupami komórek: Blizna i Bajki obejmuje część gminy różańskiej i znajduje się w stadium organizacyjnym. Wpływy jego wśród miejscowej ludności wynoszą do 15%.

3. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lubiszczyce z grupą komórek w Podstaryniu obejmuje większą część gminy iwacewickiej, a wpływy jego wśród miejscowej ludności wynoszą do 15%.

4. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Telechany w Wólce z Komitetem Miejskim Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Telechanach obejmuje gminy telechańską i świętowolską, a wpływy jego wśród miejscowej ludności wynoszą do 20%.

5. Grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Borki (gmina iwacewicka) grawituje do Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Szczara w Okuninowie, powiatu słonimskiego.

6. Grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Kulany (gmina różańska) podlega Komitetowi Rejonowemu Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Ostrowo, powiatu słonimskiego.

Wpływy obu tych grup wśród miejscowej ludności sięgają do 10%.

7. Na teren zachodniej części gminy piaskowskiej promieniuje Komitet Rejonowy Bereza Kartuska z powiatu prużańskiego, którego wpływy wśród miejscowej ludności wynoszą do 10%.

Powiat łuniniecki

1. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Łuniniec z Komitetem Miejskim Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Łunińcu — nieodbudowane i grupa komórek Kożangródek — obejmują miasto Łuniniec, teren gminy łuninieckiej i południowo-zachodnią część gminy łachowskiej, z wpływami wśród miejscowej ludności od 15–20%.

2. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Łachwa z grupami komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi: Łachwa i Lubaczyn rozwija działalność na terenie większej części gminy łachewskiej z wpływami wśród miejscowej ludności od 15–20%.

3. W północnej części powiatu na terenie byłego rejonu Hancewicze, podległego swego czasu Komitetowi Okręgowemu Słonim-Baranowicze istnieją 2 luźne komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi we wsiach: Budczy i Lubaszewie z kontaktami w Hancewiczach, Ostrowiu, Hucie, Łoktyszach i Deniskowiczach. Wpływy w tych miejscowościach wśród miejscowej ludności wynoszą do 15%.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Powiat piński

1. Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Pińsk posiada wpływy przeważnie wśród żydowskich związków zawodowych (Bund) w wysokości do 20%.

2. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi podmiejski Pińsk w Iwanikach obejmuje część gmin: żabczyckiej i pinkowickiej; wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 10%.

3. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Ochowo w Morczycach działa w części gmin Żabczyce i Porzecze z wpływami wśród miejscowej ludności do 10%.

4. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Łohiszyn pozostaje w stadium organizacyjnym, obejmuje gminę łohiszyńską i część gminy Porzecze; wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 5%.

5. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Moroczno — nieodbudowany; wpływy komunistyczne w gminie moroczańskiej, częściowo chojnieńskiej (Chojno) [wynoszą] do 5%.

6. Znajdujące się w gminie kuchockowolskiej i południowo-zachodniej części gminy moroczańskiej komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy: Borowa, Żeleźnica, Perekale, Kuchcza, Ostrowsk, Kuchocka Wola i Chrapin grawitują do Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Serchów, powiatu sarneńskiego. Wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 20%.

Powiat prużański

1. Komitety Rejonowe Prużana: Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi z Komitetem Miejskim w Prużanie w stadium organizacyjnym i Komunistycznym Związkiem Młodzieży Zachodniej Białorusi w Chorewie z grupami komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi: Koladycze, Smolany, Smolanica i Lichosielce, obejmują gminę rudnicką, część gmin prużańskiej, suchopolskiej i maleckiej. Wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 15%.

2. Komitety Rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Bereza Kartuska — nieodbudowane. Grupy komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi: Linowo, Malecz, Barmuty i Błudeń; wpływy komunistyczne w części gmin sieleckiej i maleckiej [wynoszą] do 10%.

3. Grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Krynica (gmina szereszewska) podlega Komitetowi Rejonowemu Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Białowieży, powiat Bielsk Podlaski, województwa białostockiego; wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 10%.

Powiat stoliński

1. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Stolin obejmuje miasto Stolin i większą część gminy stolińskiej z wpływami wśród miejscowej ludności do 5%.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

2. Komitety Rejonowe Wysock: Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Tumieniu i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w Wysocku rozwijają działalność na terenie gminy wysockiej z wpływami do 20%.

3. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Orły Wielkie obejmuje gminę dawidgródecką i północno-zachodni skrawek gminy stolińskiej; wpływy wśród miejscowej ludności [wynoszą] do 5%.

_ _[a]

III. OBSADA PERSONALNA

Obsada osobowa organizacji partyjnych

a) o obsadzie osobowej Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski, Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy informacji brak

b) obsada osobowa komitetów okręgowych, komitetów rejonowych, komitetów miejskich i grup komórek

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi

I. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem

Romaniuk Roman, mieszkaniec wsi Masiewicze, powiatu brzeskiego, żonaty, rolnik, członek Komitetu Okręgowego

Gluszczuk Szymon, ps. Kustowyj, zamieszkały we wsi Batcze, powiatu kobryńskiego, rolnik, członek Komitetu Okręgowego

Gryszczuk Jan, zamieszkały na chutorze Stryje, gminy podoleskiej, powiatu kobryńskiego, członek Komitetu Okręgowego

Kowalczuk Adam, zamieszkały w Stołpach, powiatu kobryńskiego, rolnik, członek Komitetu Okręgowego

Komitety rejonowe podległe Komitetowi Okręgowemu Brześć nad Bugiem

1. Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem

Treger Moszko, zamieszkały przy ul. Listowskiego Nr 97 w Brześciu nad Bugiem, kawaler, piekarz, sekretarz Komitetu Miejskiego

Łuckiewicz Jerzy, zamieszkały przy ul. Zachodniej 36 w Brześciu nad Bugiem, kawaler, stolarz, członek Komitetu Miejskiego

Goldberg Bencjon, zamieszkały przy ul. Listowskiego 70, mechanik, członek Komitetu Miejskiego

Pasz Josel, zamieszkały przy ul. Batorego 49 w Brześciu nad Bugiem, kawaler, krawiec, członek Komitetu Miejskiego

---

[a] Opuszczony został mniej istotny fragment dotyczący jednostek organizacyjnych partii komunistycznej na terenie województwa poleskiego.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wolska Chuma, zamieszkała przy ul. Zielonej 7 w Brześciu nad Bugiem, członek Komitetu Miejskiego

2. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi podmiejski Brześć nad Bugiem we wsi Szebryń, powiatu brzeskiego

Nosik Piotr, zamieszkały we wsi Szebryń, kawaler, rolnik, sekretarz Komitetu Rejonowego

Szutko Michał, zamieszkały we wsi Jamno, kawaler, rolnik, technik Komitetu Rejonowego

Kozioł Piotr, zamieszkały we wsi Zakije, kawaler, rolnik, skarbnik Komitetu Rejonowego

Sawczuk Stefan, zamieszkały we wsi Szebryń, rolnik, członek Komitetu Rejonowego

Mentyczko Andrzej, zamieszkały we wsi Szebryń, kawaler, rolnik, członek Komitetu Rejonowego

Pleczko Michał, zamieszkały we wsi Chaby, rolnik, kawaler, członek Komitetu Rejonowego

3. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Pożeżyn, powiatu brzeskiego (Żeniewski)

Romaniuk Roman, zamieszkały we wsi Pożeżyn, żonaty, rolnik, sekretarz Komitetu Rejonowego

Szewczuk Łucjan, zamieszkały na chutorze Olszanka, gminy żyrowickiej, żonaty, rolnik członek Komitetu Rejonowego

Masiuk Maksym, zamieszkały we wsi Masiewicze, kawaler, robotnik, członek Komitetu Rejonowego

4. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Domaczewo, powiatu brzeskiego

Skład osobowy nieustalony

5. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Małoryta w Radzieżu, powiatu brzeskiego

Kościuczyk Maksym, zamieszkały na chutorze Jamnica, sekretarz Komitetu Rejonowego

Kamińczuk Eugeniusz, zamieszkały w Małorycie, członek Komitetu Rejonowego

Sołowczuk Filip, zamieszkały w Radzieżu, członek Komitetu Rejonowego

6. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Stradecz, powiatu brzeskiego

Nieodbudowany

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

7. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kamieniec Litewski, powiatu brzeskiego

Nieodbudowany

8. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Czernawczyce, powiatu brzeskiego

Gackiewicz Tomasz, zamieszkały we wsi Bluwienicze, rolnik, sekretarz Komitetu Rejonowego

Tromza Dymitry, zamieszkały we wsi Bluwienicze, kawaler, rolnik, członek Komitetu Rejonowego

Muszakiewicz Józef, zamieszkały we wsi Kurnica Duża, kawaler, rolnik, członek Komitetu Rejonowego

Moszczuk Adam, zamieszkały we wsi Skorbicze, kawaler, rolnik, członek Komitetu Rejonowego

9. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Łyszczyce, powiatu brzeskiego

Skład osobowy nieustalony

10. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wysokie Litewskie, powiatu brzeskiego

Skład osobowy nieustalony

11. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wierzchowice, powiatu brzeskiego

Nieodbudowany

12. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wołczyn, powiatu brzeskiego

Nieodbudowany

13. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kobryń w Polatyczach, powiatu kobryńskiego

Kokała Jan, zamieszkały w Polatyczach, rolnik, sekretarz Komitetu Rejonowego

Fiedosiuk Antoni, zamieszkały w Andronowie, rolnik, technik Komitetu Rejonowego

Saczuk Aleksy, zamieszkały w Andronowie, rolnik, skarbnik Komitetu Rejonowego

a) Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kobryń

Kamieniecki Szloma, wyznania mojżeszowego, zamieszkały w Kobryniu, szewc, sekretarz Komitetu Miejskiego

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Pińczuk Mowsza, wyznania mojżeszowego, zamieszkały w Kobryniu, kamasznik, członek Komitetu Miejskiego i sekretarz komórki

b) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kordy

c) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Zalesie

d) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Andronowo

e) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Łuszczyki

f) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Korczyce

g) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Iłosk

Instruktorzy nieustaleni

14. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Żabinka w Rokitnicy, powiatu kobryńskiego

W stadium organizacyjnym

Lepski Dmitry, zamieszkały w Rokitnicy, rolnik, były sekretarz Komitetu Rejonowego, aktywny działacz partyjny

Ostapczuk Maciej, zamieszkały w Stebrowie, rolnik, aktywny działacz partyjny i sekretarz komórki

15. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Pawłopol, powiatu kobryńskiego

Skład osobowy nieustalony

16. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Antopol w Przyszychwostach, powiatu kobryńsiego

Nieodbudowany

17. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Prużana w Smolanach

W stadium organizacyjnym

Mężowie zaufania:

Dryga Włodzimierz, zamieszkały w Smolanach, bez zawodu, kawaler, karany 3-letnim więzieniem za komunizm

Gunik Teodor, zamieszkały we wsi Po[...][b]osie, kawaler, rolnik, karany 3-letnim więzieniem za komunizm

a) Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Prużana

W stadium organizacyjnym

18. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Bereza Kartuska, powiatu prużańskiego

Nieodbudowany

[b] Niewidoczna jedna litera.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Mąż zaufania:

Gorodziejczyk Jan, zamieszkały w Błudniu, kawaler, rolnik, karany 6-letnim więzieniem za komunizm

a) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Linowo

b) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Malecz

c) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Barmuty

d) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Błudeń

Instruktorzy nieustaleni

19. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Terespol, powiat Biała Podlaska, województwo lubelskie

Informacji o składzie osobowym brak

II. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Pińsk (siedzibę ma prawdopodobnie w Dąbrowicy, powiatu sarneńskiego)

Skład osobowy w rozpracowaniu

Mężowie zaufania:

Dodiuk Beniamin, wyznania mojżeszowego, zamieszkały w Pińsku, wybitny członek kompartii karany 10-letnim więzieniem za działalność wywrotową

Kot Judel, wyznania mojżeszowego, zamieszkały w Pińsku, karany 6-letnim więzieniem za działalność wywrotową

Rozenbaum Gitla, ps. Mania, ps. Olesia, wyznania mojżeszowego, krawcowa, zamieszkała we wsi Iwaniki, sekretarka Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi podmiejski Pińsk, uchodzi za kierowniczkę roboty wiejskiej z ramienia Komitetu Okręgowego

Płotnik Zaweł, wyznania mojżeszowego, szewc, zamieszkały w Pińsku, członek Komitetu Miejskiego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Pińsk, karany 2-letnim więzieniem za działalność wywrotową

Komitety rejonowe podległe Komitetowi Okręgowemu Pińsk

1. Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Pińsk

Płotnik Zaweł, wyznania mojżeszowego, szewc, zamieszkały w Pińsku, karany 2-letnim więzieniem za działalność wywrotową, członek Komitetu Miejskiego

Knubowiec Icek, wyznania mojżeszowego, malarz pokojowy, członek Komitetu Miejskiego

Talkowski Maniek, wyznania mojżeszowego, ślusarz, zamieszkały w Pińsku, członek Komitetu Miejskiego

Felcman Ela, wyznania mojżeszowego, prowizor farmacji, zamieszkała w Pińsku, członek Komitetu Miejskiego

2. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi podmiejski Pińsk w Iwanikach, powiatu pińskiego

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Rozenbaum Gitla, ps. Mania, ps. Olesia, wyznania mojżeszowego, krawcowa, zamieszkała w Iwanikach, sekretarka Komitetu Rejonowego i mąż zaufania Komitetu Okręgowego

Korowajczyk Demian, Białorusin, rolnik, zamieszkały we wsi Berduny, członek Komitetu Rejonowego

Ozarko Bazyli, Białorusin, rolnik, zamieszkały we wsi Halewo, członek Komitetu Rejonowego

Posienicki Icek, wyznania mojżeszowego, rolnik, zamieszkały w Iwanikach, członek Komitetu Rejonowego

3. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Ochowo w Merczycach, powiatu pińskiego

Skład osobowy nieustalony

Wybitniejszy działacz partyjny: Kozak Jan, Białorusin, rolnik, zamieszkały we wsi Hańkowicze

4. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Łohiszyn, powiatu pińskiego

W stadium organizacyjnym

Aktywniejsi działacze partyjni: Andrejewicz Teodozy, rolnik, zamieszkały w Kowniatynie, karany 4-letnim więzieniem za działalność wywrotową

Niewiadomski Piotr, rolnik, zamieszkały w Kowniatynie, karany 2-letnim więzieniem za działalność wywrotową

5. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Moroczno, powiatu pińskiego

Nieodbudowany

6. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lubieszów, powiatu koszyrskiego

Nieodbudowany

Teren tego Komitetu Rejonowego w znacznej części uległ wpływom Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy.

7. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Telechany w Wólce, powiatu kosowskiego

Struniewski Jakim, Poleszuk, żonaty, rolnik, zamieszkały we wsi Wólka, członek Komitetu Rejonowego

Sliź Trofim, Poleszuk, kawaler, rolnik, zamieszkały we wsi Ozarycze, członek Komitetu Rejonowego

Gursztel Eta, wyznania mojżeszowego, panna, bez zawodu, zamieszkała w Telechanach, członek Komitetu Rejonowego

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

a) Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Telechany

Gursztel Eta, wyznania mojżeszowego, panna, bez zawodu, zamieszkała w Telechanach, sekretarka Komitetu Miejskiego

Kagan Srul, wyznania mojżeszowego, kawaler, stolarz, zamieszkały w Telechanach, członek Komitetu Rejonowego

Rubacha Berko, wyznania mojżeszowego, kawaler, cieśla, zamieszkały w Telechanach, członek Komitetu Rejonowego

8. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Drohiczyn

Nieodbudowany

9. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Chomsk, powiatu drohickiego

Nieodbudowany

10. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Motol, powiatu drohickiego

Nieodbudowany

11. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Janów, powiatu drohickiego

Skład osobowy nieustalony

12. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Stolin

Skład osobowy nieustalony

13. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wysock w Tumieniu, powiatu stolińskiego

Padun Aleksander, Ukrainiec, żonaty, rolnik, zamieszkały na chutorze Brodziec, karany 2,5-letnim więzieniem za działalność wywrotową, sekretarz Komitetu Rejonowego

Malko Łukasz, Ukrainiec, żonaty, rolnik, zamieszkały w Wysocku, karany 3-letnim więzieniem za działalność wywrotową, technik Komitetu Rejonowego

Konieczny Mikołaj, Ukrainiec, kawaler, rolnik, zamieszkały we wsi Tumień, łącznik Komitetu Rejonowego

Leonowiec Jan, Ukrainiec, żonaty, rolnik, zamieszkały w Tumieniu, członek Komitetu Rejonowego

14. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Orły Wielkie, powiatu stolińskiego

Skład osobowy nieustalony

15. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Łuniniec

Nieodbudowany

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

a) Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Łuniniec
Skład osobowy nieustalony

b) grupa komórek Kożangródek
Instruktor Margolin Jankiel w Kożangródku

16. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Łachwa, powiatu łuninieckiego
Pinchusowiec Aron, wyznania mojżeszowego, zamieszkały w Łachwie, sekretarz Komitetu Rejonowego
Krykun Mejer, wyznania mojżeszowego, zamieszkały w Łachwie, członek Komitetu Rejonowego
Nojman Hirsz, wyznania mojżeszowego, zamieszkały w Łachwie, członek Komitetu Rejonowego

a) grupa komórek Łachwa
Instruktor Pinchusowiec Aron z Łachwy

b) grupa komórek Lubaczyn
Instruktor Krykun Mejer w Lubaczynie

III. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Słonim
Skład osobowy nieznany

Komitety rejonowe podległe Komitetowi Okręgowemu Słonim na terenie województwa poleskiego

1.Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kosów
W stadium organizacyjnym

a) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wielki Halik
Demidowicz Jan, kawaler, rolnik, zamieszkały w Wielkim Haliku, instruktor

b) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Alba we wsi Jodczyki
Hołub Aleksander, żonaty, rolnik, zamieszkały w Jodczykach, instruktor

2. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Różana, powiatu kosowskiego
W stadium organizacyjnym

a) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Blizna
Szyło Konrad, kawaler, rolnik, zamieszkały w Bliźnie, instruktor

b) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Bajki
Mańczyk Maksym, żonaty, rolnik, zamieszkały w Mańczykach, instruktor

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

3. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lubiszczyce, powiatu kosowskiego

W stadium organizacyjnym

a) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Podstaryń

Mikulicz Bazyli, kawaler, rolnik, zamieszkały w Podstaryniu, instruktor

4. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Szczara w Okuninowie, powiatu słonimskiego

Skład osobowy nieznany

a) grupa komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Buła, powiatu kosowskiego (2 komórki w Bule i 2 komórki w Choroszczy)

Aniszczyk Artem, żonaty, rolnik, zamieszkały w Bule, instruktor

Komunistyczna Partia Zachodniej Ukrainy

IV. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Kowel

Skład osobowy nieznany

a) podokręg Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Polesie z siedzibą Ratno-Górniki, powiatu kowelskiego

Skład osobowy nieznany

Do podokręgu tego wchodzą: Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Dywin, powiatu kobryńskiego i Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Chocieszów, powiatu koszyrskiego.

Komitety rejonowe podległe Komitetowi Okręgowemu Kowel na terenie województwa poleskiego

1. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Wielki Obzyr, powiatu koszyrskiego

Babicz Karp, zamieszkały we wsi Wielki Obzyr, sekretarz prowizorium Komitetu Rejonowego

Mirończuk Dymitr, zamieszkały we wsi Wielki Obzyr, technik prowizorium Komitetu Rejonowego

Hetmańczuk Owerko, zamieszkały we wsi Wielki Obzyr, skarbnik prowizorium Komitetu Rejonowego

2. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Chocieszów, powiatu koszyrskiego

W stadium organizacyjnym

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

3. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Lelików w Powiciu, powiatu kobryńskiego

Skład osobowy nieustalony

4. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Dywin z siedzibą w Ossie, powiatu kobryńskiego

Skład osobowy nieustalony

5. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Serchów, powiatu sarneńskiego, województwa wołyńskiego

Pod jego wpływami są komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy we wsiach: Borowa, Żeleźnica, Perekale, Kuchcza, Ostrowsk, Kuchocka Wola i Chrapin, powiatu pińskiego, Hrywa, Nabruska, Borowieńska Huta, powiatu koszyrskiego.

V. Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Chełm

Skład osobowy nieznany

Komitety rejonowe podległe Komitetowi Okręgowemu Chełm na terenie województwa poleskiego

1. Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy Komarówka, powiatu brzeskiego

Mikołajczuk Szymon, zamieszkały we wsi Komarówka, sekretarz Komitetu Rejonowego

Gogoluk Jakub, zamieszkały we wsi Orchów, członek Komitetu Rejonowego

Gorodniczuk Szymon, ps. Sienka, zamieszkały w Komarówce, członek Komitetu Rejonowego

Pietroczuk Niczypor, zamieszkały w Przyborowie, członek Komitetu Rejonowego

Komunistyczny Związek Młodzieży Zachodniej Białorusi

Obsada osobowa organizacji młodzieżowych

a) o obsadzie osobowej Komitetu Centralnego Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej, Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Ukrainy — informacji brak

b) obsada osobowa komitetów okręgowych, komitetów miejskich, komitetów rejonowych i grup komórek

I. Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem

Nachtigal Abram, zamieszkały w Brześciu nad Bugiem przy ul. Pierackiego 97, kawaler, kamasznik, członek Komitetu Okręgowego

Reszta członków nieustalona

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Komitety rejonowe podległe Komitetowi Okręgowemu Brześć nad Bugiem

1. Komitet Miejski Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Brześć nad Bugiem

Mejerowicz Hersz-Lejb, zamieszkały w Brześciu nad Bugiem przy ul. Steckiewicza Nr 64, kawaler, mechanik, członek Komitetu Miejskiego

Pietruszko Motel, zamieszkały w Brześciu nad Bugiem przy ul. Kościuszki 33, kawaler, członek Komitetu Miejskiego

Bobrowski Duwel, członek Komitetu Miejskiego (bliższych danych brak)

2. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi podmiejski Brześć nad Bugiem w Szebryniu, powiatu brzeskiego

Sycz Cyryl, kawaler, rolnik, zamieszkały w Szebyrniu, sekretarz Komitetu Rejonowego

Kuprianiuk Bazyli, kawaler, rolnik, zamieszkały w Szebryniu, członek Komitetu Rejonowego

Fiedoruk Mikołaj, kawaler, rolnik, zamieszkały w Szebryniu, członek Komitetu Rejonowego

Bojko Jan, kawaler, rolnik, zamieszkały w Bujakach, członek Komitetu Rejonowego

a) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Bujaki

Instruktor Bojko Jan w Bujakach

3. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Małoryta w Radzieżu, powiatu brzeskiego

Skład osobowy nieustalony

4. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Domaczewo, powiatu brzeskiego

Skład osobowy nieustalony

5. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Pożeżyn, powiatu brzeskiego (Żeniewski)

Skład osobowy nieustalony

6. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Kamieniec Litewski, powiatu brzeskiego

Nieodbudowany

7. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Stradecz, powiatu brzeskiego

Nieodbudowany

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

8. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wierzchowice, powiatu brzeskiego

Nieodbudowany

9. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Czernawczyce, powiatu brzeskiego

Skład osobowy nieustalony

10. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Łyszczyce, powiatu brzeskiego

Skład osobowy nieustalony

11. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wołczyn, powiatu brzeskiego

Nieodbudowany

12. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wysokie Litewskie, powiatu brzeskiego

Skład osobowy nieustalony

13. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Kobryń w Jakowczycach, powiatu kobryńskiego

Salej Aleksy, rolnik, cieśla, zamieszkały w Jakowczycach, sekretarz Komitetu Rejonowego

Derkacz Teodor, rolnik, zamieszkały w Kordach, technik Komitetu Rejonowego

Jacznik Bazyli, rolnik, zamieszkały w Jakowczycach, skarbnik Komitetu Rejonowego

a) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży [Zachodniej Białorusi] Kolonia

b) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Stryje

c) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Andronowo

d) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Kordy

e) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Miernica

Instruktorzy nieustaleni

14. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Żabinka w Zamoszanach, powiatu kobryńskiego

W stadium organizacyjnym

Aktywniejsi działacze:

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Białoszuk Jan, rolnik, zamieszkały w Zamoszanach, były członek Komitetu Okręgowego Brześć nad Bugiem

Onufrejuk Sergiusz, rolnik, zamieszkały w Pańtiuchach, łącznik między Komitetem Rejonowym Żabinka i Komitetem Rejonowym Kobryń

15. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Antopol w Przyszychwostach, powiatu kobryńskiego

Nieodbudowany

16. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Pawłopol, powiatu kobryńskiego

Nieodbudowany

17. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Prużana w Chorewie, powiatu prużańskiego

Struczysty Mikołaj, żonaty, rolnik, zamieszkały w Chorewie, sekretarz prowizorium Komitetu Rejonowego

Jaromczuk Grzegorz, kawaler, rolnik, zamieszkały w Koladyczach, członek prowizorium Komitetu Rejonowego

a) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Koladycze

Jaromczuk Grzegorz, kawaler, rolnik, zamieszkały w Koladyczach, instruktor

b) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Smolany

Dryga Teodor, kawaler, rolnik, zamieszkały w Smolanach, instruktor

c) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Smolanica

Kurmyza Daniel, kawaler, rolnik, zamieszkały w Smolanicy, instruktor

d) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Lichosielce

Szereszewiec Demian, kawaler, rolnik, karany 4-letnim więzieniem za komunizm, zamieszkały w Lichosielcach, instruktor

18. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Bereza Kartuska, powiatu prużańskiego

Nieodbudowany

19. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Terespol, województwo lubelskie

Informacji o obsadzie osobowej brak

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

II. Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Pińsk

(siedzibę ma prawdopodobnie w Dąbrowicy, powiatu sarneńskiego, województwa wołyńskiego)

Skład osobowy w rozpracowaniu

Komitety rejonowe podległe Komitetowi Okręgowemu Pińsk

1. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Wysock, powiatu stolińskiego

Skład osobowy nieustalony

III. Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Białystok

Skład osobowy nieznany

1. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Białowieża, powiat Bielsk Podlaski, województwa białostockiego

a) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Krynica, powiatu prużańskiego

Instruktor nieustalony

IV. Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Słonim

Skład osobowy nieznany

1. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Szczara w Okuninowie, powiatu słonimskiego

a) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Borki, powiatu kosowskiego

Dojniak Grzegorz, kawaler, rolnik, zamieszkały w Borkach, instruktor

2. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Ostrowo, powiatu słonimskiego

a) grupa komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Kulany, powiatu kosowskiego

Mularczyk Antoni, kawaler, rolnik, zamieszkały w Kulanach, instruktor

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Komunistyczny Związek Młodzieży Zachodniej Ukrainy

V. Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Ukrainy Kowel

Skład osobowy nieznany

Komitety rejonowe podległe Komitetowi Okręgowemu Kowel na terenie województwa poleskiego

1. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Ukrainy Dywin w Zabłociu, powiatu kobryńskiego

Lulkowicz Szymon, rolnik, zamieszkały na chutorze Zabłocie, sekretarz

Dalszy skład osobowy nieustalony

2. Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Ukrainy Lelików w Powiciu, powiatu kobryńskiego

Koncewicz Jan, rolnik, zamieszkały w Powiciu, sekretarz

Dalszy skład osobowy nieustalony

Kopia, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki w Brześciu, sygn. 54, k. 59–89.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 37

1937 II 5, Nowogródek. — Sprawozdanie Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Nowogródzkiego o stanie organizacyjnym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży na obszarze województwa z końcem grudnia 1936 r.

Poufne

W pierwszej połowie 1936 r. w łonie kompartii podjęta została dość silna akcja w kierunku uzdrowienia stosunków wewnętrznych i wyeliminowania konfidentów. Akcję tą zapoczątkowali amnestiowani komuniści, którzy po powrocie z więzień przejęli bezzwłocznie kierownictwo partyjne przeprowadzając reorganizację lokalnych jednostek partyjnych jakie w tym czasie istniały. Z jednostek tych usunięty został element niepewny podejrzany o prowokację i o współpracę z policją a na jego miejsce zaangażowany element wypróbowany pewny w pracy partyjnej rekrutujący się w dużym stopniu z byłych więźniów politycznych. Celem reorganizacji częściowo przez partię osiągniętym było przede wszystkim oczyszczenie szeregów komunistycznych z elementu niepewnego i uzupełnienie jednostkami więcej aktywnymi nawet kosztem pomniejszenia stanu liczbowego danych jednostek organizacyjnych.

Mimo tej reorganizacji działalność na zewnątrz nie posunęła się daleko naprzód i w dalszym ciągu ograniczała się tylko do akcji technicznej w okresie obchodów komunistycznych. W okresie sprawozdawczym nie notowano również wypadków kolportażu literatury komunistycznej wydania pozamiejscowego za wyjątkiem kilku wypadków rozrzucenia ulotek wykonanych we własnym zakresie przez lokalnych działaczy kompartii. Zwiększył się natomiast a zwłaszcza pod koniec pierwszego półrocza kolportaż legalnych czasopism komunizujących nadsyłanych przeważnie bezpłatnie pod adresem członków i sympatyków kompartii. Ponadto kompartia w omawianym okresie angażowała się we wszystkich strajkach a szczególnie strajkach protestacyjnych w związku z wypadkami krakowskimi i lwowskimi jednak bezskutecznie, gdyż zarządzenia prewencyjno-represyjne akcję tą sparaliżowały. Przeprowadzone w okresie tym likwidacje jednostek partyjnych osłabiły również siłę organizacyjną kompartii tym bardziej, że likwidacje przeprowadzone były zaraz po ujawnieniu nowego kierownictwa względnie odbudowanej jednostki partyjnej. Skuteczny wpływ na paraliżowanie akcji zewnętrznej oraz działalności wewnętrzno-ogranizacyjnej miały również przeprowadzone w miesiącu maju 1936 r. aresztowania aktywnych działaczy komunistycznych i osadzenie ich w Miejscu Odosobnienia w Berezie Kartuskiej.

Przechodząc następnie do omówienia zmian taktycznych i programowych kompartii, zaznaczyć należy że w okresie sprawozdawczym zaobserwowano próby realizowania wytycznych VII Kongresu Kominternu[1], szczególnie na odcinku dzia-

[1] W 1935 r. odbył się VII Kongres Kominternu, który był odpowiedzią na rosnącą popularność ideologii faszystowskiej. Wskutek podjętych rezolucji zmianie uległ stosunek Międzynarodówki

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

łalności narodowo-wyzwoleńczej, w organizacjach legalnych i związkach zawodowych. Próby te jaskrawo zaznaczyły się w czasie obchodu pierwszomajowego kiedy poszczególne związki zawodowe oraz lewicowe partie żydowskie rzucały hasła komunizujące na przemówieniach i wiecach przez nie urządzanych. Ponadto związki zawodowe oraz lewicowe partie żydowskie podejmowały w okresie sprawozdawczym różnego rodzaju akcje doraźne zwłaszcza strajkowe i protestacyjne, skierowane przeciw faszyzmowi, antysemityzmowi, wypadkom krakowskim itp. W akcjach tych stwierdzono czynny udział działaczy wywrotowych. Wyrazem działalności komunistycznej na odcinku ruchu białoruskiego narodowo-wyzwoleńczego była akcja Siniaka Sergiusza z Kozłowszczyzny, powiatu słonimskiego, zmierzająca w kierunku organizowania „grupy młodych białoruskich pisarzy i poetów proletariackich" oraz zapoczątkowanie dość silnej akcji komunistycznej o szkoły w języku białoruskim.

Działalność kompartii w drugim półroczu 1936 r. na terenie województwa nowogródzkiego prowadzona była pod znakiem systematycznego wprowadzania w życie nowej taktyki wysuniętej przez VII Kongres Kominternu. Wyrazem tego była silna ofensywa kompartii na organizacje legalne, wciskanie się do nich elementu wywrotowego i zakładanie w terenie nowych organizacji przy czynnym udziale członków i sympatyków kompartii. Szczególne nasilenie akcji komunistycznej zaznaczyło się na odcinku nacjonalnym w związku z tzw. białoruską akcją szkolną, którą w 90% prowadzili członkowie i sympatycy kompartii.

Na początku drugiego półrocza akcja szkolna objęła szczególnie tereny powiatów słonimskiego i nowogródzkiego, a najsilniej miejscowości znajdujące się pod wpływem Komitetu Rejonowego Dereczyn (gminy dereczyńska, kuryłowicka, starowiejska i częściowo kozłowska), Komitetu Rejonowego Szczara (gminy byteńska, dziewiątkowicka i żyrowicka), Komitetu Rejonowego Jeziornica (gmina czemerska). W powiecie nowogródzkim na terenie wpływu Komitetu Rejonowego Horodeczno w gminach nowogródzkiej, kuszelewskiej i wsielubskiej, Komitetu Rejonowego Poczapów w gminie poczapowskiej, Komitetu Rejonowego Lubcz w gminie lubczańskiej, Komitetu Rejonowego Szczorse w gminach szczorsowskiej i korelickiej, Komitetu Rejonowego Niehniewicze w gminie niehniewickiej. Akcja ta polegała na prowadzeniu intensywnej agitacji, kolportażu propagandowej literatury wydawanej przez Towarzystwo Szkoły Białoruskiej i Białoruski Instytut Gospodarki i Kultury, na zbieraniu podpisów na deklaracjach z żądaniem szkół białoruskich i zgłaszaniu się do zarządów gminnych z żądaniem potwierdzenia podpisów na tych deklaracjach. W wielu wypadkach przy prowadzeniu tej akcji posługiwano się terrorem i groźbami.

Drugim charakterystycznym objawem angażowania się kompartii do różnego rodzaju akcji legalnych w drugim półroczu roku ubiegłego było wtrącanie się kom-

---

Kominstycznej do partii socjalistycznych i socjaldemokratycznych, dotychczas określanych jako socjalfaszystowskie. Nawoływano do tworzenia tzw. frontów ludowych składających się zarówno z ugrupowań komunistycznych, jak i lewicowych oraz centrolewicowych. Powstałe „fronty ludowe" miały w wyniku demokratycznych wyborów przejmować władzę w poszczególnych państwach.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

partii do zatargów pomiędzy robotnikami a pracodawcami i organizowanie strajków na tle komunistycznym.

Wysiłki kompartii w kierunku opanowywania legalnego ruchu społecznego były prewencyjnie paraliżowane włącznie do zawieszania działalności i rozwiązywania oddziałów związków zawodowych opanowanych przez komunistów (Baranowicze i Nowogródek).

Charakterystyka działalności poszczególnych jednostek partyjnych na terenie województwa nowogródzkiego przedstawia się następująco:

Powiat słonimski

Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Słonim pozostaje w dalszym ciągu jednostką zdekompletowaną i jak stwierdzono wywiadem składa się on z kilku emigrantów politycznych ukrywających się na terenach sąsiednich powiatów. Łączności stałej z podległymi jednostkami komorganizacyjnymi nie posiada. Posiadane kontakty przez sekretarza Komitetu Okręgowego Kowalewskiego Teodora zostały [...][a] z chwilą jego ujęcia. Żywszej działalności w okresie sprawozdawczym Komitet Okręgowy nie prowadził ze względu na brak kontaktów. Komitetowi Okręgowemu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznemu Związkowi Młodzieży Zachodniej Białorusi należy tylko przypisać inicjatywę współdziałania z akcją kongresu w Brukseli i Genewie oraz częściowo kierowanie białoruską akcją szkolną w terenie a to ze względu na przebywanie tam emigrantów [...][b] skład osobowy Komitetu Okręgowego.

Ponadto na terenie powiatu słonimskiego istnieją 2 komitety rejonowe Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Dereczyn i Szczara i 2 komitety rejonowe Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Szczara i Jeziornica wraz z podległymi jednostkami komorganizacyjnymi, których działalność polegała na realizowaniu w terenie wytycznych VII Kongresu Kominternu.

Powiat nowogródzki

W połowie lipca 1936 r. amnestiowany więzień komunista — Eugeniusz Prońko z własnej inicjatywy przystąpił do zorganizowania rozbitego Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Nowogródek i wciągnął do współpracy innych amnestiowanych więźniów komunistów pochodzących z powiatu nowogródzkiego, sam zaś objął funkcję sekretarza tegoż Komitetu Okręgowego. Do współpracy w Komitecie Okręgowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Prońko zaangażował Malca Antoniego ze wsi Molnicze, gminy nowogródzkiej i Pieczuro Juliana ze wsi Zdanowicze, gminy wsielubskiej, a następnie wciągnął mieszkańców miasta Nowogródka — Szelubskiego Załmana, Lubczańskiego Izaaka i Tureckiego Mowszę. Malec jako członek Komitetu Okręgowego przyjął na siebie

[a] Niewidoczny jeden wyraz.

[b] Niewidoczny jeden wyraz.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

obowiązek nawiązania łączności z istniejącymi komitetami rejonowymi i odbudowania rozbitych komitetów rejonowych. Pieczuro Julian zajął się zorganizowaniem techniki oraz podjął się objąć kierownictwo Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom z ramienia Komitetu Okręgowego. Szelubski Załman zobowiązał się obsługiwać jawkę przyjazdówkę, a Lubczański i Turecki pozostali członkami Komitetu Okręgowego bez specjalnych funkcji.

Przez cały czas od chwili przystąpienia do zorganizowania Komitetu Okręgowego Eugeniusz Prońko stara się o nawiązanie łączności z Komitetem Centralnym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, dotychczas jednak łączności tej nie nawiązał i dlatego Komitet Okręgowy pozostaje nadal w stadium organizacyjnym.

Sekretarz Komitetu Okręgowego Prońko Eugeniusz odbudował Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Horodeczno i na sekretarza tegoż Komitetu Rejonowego wyznaczył Sorokopyta Prokopa ze wsi Leźniewicze Duże, gminy nowogródzkiej. W pierwszych dniach września 1936 r. na skutek aresztowania Mikołaja Huryna, w związku z zabójstwem Włodzimierza Sawa Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi uległ likwidacji (Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Rajca). Następnie wskutek przeprowadzonych aresztowań w końcu miesiąca listopada 1936 r. zostały całkowicie rozbite Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Szczorse, Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Szczorse i Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lubcz. W Komitecie Rejonowym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Horodeczno w 8 komórkach praca idzie bardzo słabo. Pozostałe komórki organizacyjne rozbitych komitetów rejonowych Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kuszelewo, Poczapów i Niehniewicze oraz ostatnio rozbitego rejonu rajczańskiego żadnej działalności nie przejawiają z braku łączności i dyrektyw. Komórki organizacyjne rozbitego Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lubcz prowadzą działalność z własnej inicjatywy. Również samorzutnie przejawiają działalność komórki rozbitych Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Szczorse. Pracą kierują tam amnestionowani komuniści, których większa ilość zamieszkuje na tym terenie. Członkowie komórek Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Niehniewicze czynią próby ponownego zorganizowania rozbitych Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi i Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Niehniewicze.

Na terenie wpływu Komitetu Rejonowego Horodeczno członkowie kompartii realizując wytyczne VII Kongresu Kominternu weszli do poszczególnych organizacji legalnych, a mianowicie do Koła Młodej Wsi we wsi Sulatycze, gminy nowogródzkiej, do Koła Związku Zawodowego Drobnych Rolników we wsiach Recemla i Niesutycze.

Z tych samych względów członkowie kompartii weszli do Koła Młodej Wsi — we wsi Tuliczewo, gminy poczapowskiej oraz do Koła Związku Zawodowego Drobnych Rolników w Tuliczewie opanowując je niemal całkowicie.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Na terenie gminy rajczańskiej członkowie kompartii weszli do Koła Młodej Wsi w Maluszycach. Na terenie gminy lubczańskiej do Koła Młodej Wsi we wsi Zagórze Delatyckie. Na terenie gminy szczorsowskiej — do Koła Związku Zawodowego Drobnych Rolników we wsi Kolczyce.

Na terenie miasta Zdzięcioła kompartia nie posiada ogniw organizacyjnych, tylko zamieszkali tam amnestionowani więźniowie komuniści ogarnęli wpływami członków miejscowych oddziałów Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Budowlanego i Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Odzieżowego.

Na terenie powiatu nowogródzkiego Komitet Okręgowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Nowogródek mieści się we wsi Pucewicze, gminy nowogródzkiej. W skład tego Komitetu Okręgowego wchodzą następujące rejony Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi:

1) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Horodeczno z podległymi 8 komórkami, obejmujący wpływami gminę nowogródzką oraz częściowo kuszelewską i wsielubską,
2) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kuszelewo — obejmuje wpływami gminę kuszelewską,
3) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Poczapów — gminę poczapowską,
4) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Rajca — gminę rajczańską,
5) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lubcz — gminę lubczańską,
6) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Niehniewicze — gminę niehniewicką,
7) Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Szczorse (rozbity) — gminę szczorsowską i częściowo korelicką.

Komitet Okręgowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi nie istnieje.

1) Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Rajca nie istnieje, lecz na terenie wpływu tego Komitetu Rejonowego jest 8 komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi na terenie gminy rajczańskiej i częściowo korelickiej,
2) Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Niehniewicze — rozbity, istnieje tam 5 komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi na terenie gminy niehniewickiej,
3) Komitet Rejonowy Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Szczorse — rozbity. Na terenie wpływu tego Komitetu Rejonowego istnieje jeszcze 13 komórek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi w gminie szczorsowskiej i częściowo korelickiej.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Powiat szczuczyński

Istniejące na terenie powiatu szczuczyńskiego 3 odcinki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi:

1) Wielka Wola z siedzibą w Woli Krupicy, gminy orlańskiej,
2) Moskale, gminy orlańskiej,
3) Szościły, gminy orlańskiej oraz odcinki Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi: Wielka Wola i Moskale na terenie gminy orlańskiej z podległymi komórkami w okresie sprawozdawczym żywszej działalności nie przejawiły, a ograniczyły się tylko do jednej konferencji, która odbyła się na terenie powiatu słonimskiego przy udziale sekretarza Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Dereczyn.

Poszczególni członkowie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi wstępują w szeregi legalnych organizacji idąc po linii wytycznych VII Kongresu Kominternu. W innych miejscowościach na terenie powiatu szczuczyńskiego, za wyjątkiem gminy orlańskiej nie ujawniono jednostek komorganizacyjnych, ani też przejawów działalności komunistycznej.

Powiat baranowicki

Na terenie powiatu baranowickiego istnieje Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Baranowicze oraz Komitet Rejonowy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lachowicze, obejmujący wpływami gminy lachowicką, jastrzębską i ostrowską.

Na terenie miejscowych klasowych związków zawodowych prowadzona była wzmożona działalność antypaństwowa, którą kierowali wybitni członkowie kompratii. W związku z tym działalność rady klasowych związków zawodowych i wchodzących w jej skład związków zawodowych: odzieżowego, budowlanego i spożywczego — została zawieszona, po rozwiązaniu przez sąd daje się zauważyć pewne uspokojenie wśród elementu robotniczego na terenie Baranowicz. Na terenie wiejskim organizacje komunistyczne żywszej działalności nie przejawiały, bowiem poza sporadycznymi wypadkami kolportażu literatury komunistycznej i legalnej literatury propagandowej w sprawie domagania się szkół białoruskich, poważniejszych wystąpień antypaństwowych nie notowano.

Powiat lidzki

Na terenie powiatu lidzkiego istnieją następujące jednostki kompartii:

1) Komitet Miejski Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lida — teren działania miasta Lida,
2) Komitet Miejski Komunistycznego Związku Młodzieży Lida — teren działania miasta Lida,
3) Komitet Dzielnicowy Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom Lida — teren działania miasta Lida,
4) Komórka fabryczna Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lida — teren działania fabryka Ardal,

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

5) Komórka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Werenów — teren działania Werenów i okolice,
6) Komórka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Ejszyszki — teren działania miasta Ejszyszki.

Kompartia realizując uchwały VII Kongresu Kominternu prowadzi nadal wytężoną pracę w kierunku opanowania swymi wpływami organizacji legalnych szczególnie związków zawodowych oraz organizuje nowe związki. Jaskrawym przykładem takiej działalności jest zorganizowanie na terenie Lidy w 1936 r. 4 oddziałów klasowych związków zawodowych. Stwierdzono, że w każdym wypadku w pracach organizacyjnych związków zawodowych brali udział komuniści. Wpływa na to również stosunkowo duża ilość komunistów obracających się w środowisku robotniczym. Z liczby 8 istniejących w Lidzie klasowych związków zawodowych — 6 z nich w większym lub mniejszym stopniu opanowanych jest przez kompartię.

Komitety miejskie Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi oraz komitet dzielnicowy Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom w Lidzie posiadają swych członków w związkach zawodowych. Członkowie ci ze swej działalności składają sprawozdania władzom partyjnym. W lipcu i sierpniu 1936 r. na teren powiatu lidzkiego przyjeżdżali: instruktor objazdowy Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Kozłowski Jakub i jego brat instruktor objazdowy Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Wilno Kozłowski Berko, obaj zamieszkali w Wilnie, którzy w czasie kontaktu z miejscowymi członkami Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi, dawali odpowiednie nastawienia odnośnie działalności w związkach zawodowych i organizacjach legalnych.

Istniejące na terenie powiatu lidzkiego jednostki kompartii pod względem organizacyjnym należą do Komitetu Okręgowego Wilno. Ze względu na likwidację Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Dubicze komórka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Ejszyszkach należy obecnie pod względem organizacyjnym do Komitetu Miejskiego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Lida i bezpośrednio utrzymuje kontakt z organizacją wileńską z uwagi na krótszą odległość i wygodniejszą komunikację. Komórka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Dubicze od chwili likwidacji Komitetu Rejonowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Dubicze nie wykazała żadnej działalności i jest na razie nieczynna. W grudniu 1936 r. wyjeżdżał do Wilna w sprawach partyjnych sekretarz komórki Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w Werenowie Arkow Berko. Ostatnio zaobserwowano przygotowania do zorganizowania jednostki komorganizacyjnej w Iwju.

Akcję tę prowadzi karany komunista Szmujłowicz Jakub, który w tej sprawie przyjeżdżał na kontakt do Lidy. Usiłowanie zorganizowania jednostki komunistycznej stwierdzono również w okolicy huty Niemna we wsi Suprowszczyzna, gminy bielickiej, która miałaby za zadanie objąć wpływami robotników huty Niemen.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Powiat stołpecki

Na terenie powiatu stołpeckiego istnieje 6 komórek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi na terenie gmin żuchowickiej i turzeckiej. Jednostki te nie prowadzą żywszej działalności, bowiem po ostatniej likwidacji i rozbiciu Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Ledki i odcinka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi Antonowo, pozostałe komórki utraciły całkowitą łączność z wyższymi jednostkami kompartii.

Na terenie powiatów nieświeskiego i wołożyńskiego istnienia jednostek komorganizacyjnych nie stwierdzono.

_ _ [c]

_ _ [d]

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki Nowogródzki, sygn. 37, k. 15, 17–28v.

[c] Opuszczony został wykaz obsady personalnej jednostek partii komunistycznej na terenie województwa nowogródzkiego z końcem miesiąca grudnia 1936 r.

[d] Opuszczony został mniej istotny fragment dotyczący organizacji partii komunistycznej na terenie województwa nowogródzkiego z końcem miesiąca grudnia 1936 r.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 38

1937 VIII 5, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do Starostwa Powiatowego informujące o podjęciu przez ruch komunistyczny działań mających na celu opanowanie legalnych organizacji społecznych.

Poufne

Nawiązując do pisma Urzędu Wojewódzkiego z dn. 12 XII 1936 r. i pism poprzednich w sprawie akcji jednolitofrontowej, zawiadamiam, że wg ostatnio uzyskanych przeze mnie informacji, władze kierownicze kompartii wydały podległym sobie jednostkom organizacyjnym dyrektywy w sprawie opanowania legalnych organizacji społecznych za pośrednictwem swych mężów zaufania, których zadaniem jest prowadzenie w tych organizacjach roboty jednolitofrontowej.

Dyrektywy te zostały już zrealizowane przez opanowanie wpływami kompartii szeregu kół Młodej Wsi na terenie województwa poleskiego.

Przesyłając powyższe do wykorzystania, proszę o skrupulatne rozpracowanie tych informacji i nadesłanie sprawozdania.

Jednocześnie nadmieniam, że w razie stwierdzenia wpływów komunistycznych w danej organizacji społecznej, nie należy jej rozwiązywać bez porozumienia się z Urzędem Wojewódzkim (Wydziałem Społeczno-Politycznym), lecz jedynie ograniczyć się do przedstawienia mi stanu sprawy i ewentualnego wystąpienia z odpowiednim wnioskiem.

Termin 1 IX 1937 r.

Za wojewodę
(R.*[s]* Walewski)
Naczelnik Wydziału Społeczno-Politycznego

Kopia, maszynopis
PAOB, sygn. f. 92, o. 1, d. 235, k. 23.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 39

1937 XII 23, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starosty powiatowego z wytycznymi postępowania w momencie wykrycia wpływów komunistycznych w organizacjach legalnych.

Poufne

Pomimo wydanych poprzednio zarządzeń w sprawie eliminowania wpływów komunistycznych z łona organizacji legalnych, akcja ta nie została dotychczas należycie przeprowadzona.

Z otrzymanych informacji wynika, że czynniki wywrotowe, realizując dyrektywy VII Kongresu Kominternu i VI Kongresu Komunistycznego Związku Młodzieży nadal przenikają swymi wpływami do organizacji legalnych.

W związku z powyższym przesyłam w załączeniu wykaz organizacji, na gruncie których stwierdzono wpływy komunistyczne i proszę o spowodowanie wyeliminowania ich przez usunięcie elementu komunistycznego względnie komunizującego.

W sprawie eliminowania jednostek komunistycznych i komunizujących z łona polskich organizacji należy porozumiewać się z kierownictwami powiatowymi tych organizacji, a w wypadku nieuwzględnienia postulatu pana starosty proszę zwracać się z odpowiednim wnioskiem do mnie.

Gdyby usunięcie tego elementu z łona niepolskich organizacji napotykało na pewne trudności formalne, należy wykorzystać uprawnienia, wynikające z tytułu nadzoru nad stowarzyszeniami i postępować wg pkt. 2 Zarządzenia Urzędu Wojewódzkiego z dn. 3 XII br.

W wypadku stwierdzenia wpływów komunistycznych w innych niż w załączniku organizacjach należy natychmiast mnie powiadomić z jednoczesnym ustosunkowaniem się do tej organizacji wg powyższych wytycznych.

O wyniku przeprowadzonej akcji należy nadesłać sprawozdanie w terminie do dn. 1 III 1938 r.

Za wojewodę
K[azimierz] Rolewicz
Naczelnik Wydziału Społeczno-Politycznego

Odpis, maszynopis
PAOB, sygn. f. 92, o. 1, d. 235, k. 2.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 40

1938 IV 8, Brześć nad Bugiem. — Wytyczne komendanta wojewódzkiego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem skierowane do komendantów powiatowych województwa poleskiego w sprawie metod walki z agitacją komunistyczną w radiu.

Tajne

W ślad pisma mego z dn. 5 I br. ustalam następujący sposób działania w sprawie zwalczania agitacji komunistycznej. Komendant Powiatowy zarządza służbę, do zadań której należy przyłapanie podejrzanego na gorącym uczynku. Służbę samą Komendant Powiatowy organizuje w ten sposób, że o ustalonej z góry godzinie:

1) jednego szeregowego zatrudnia przy radioodbiorniku Komendy Powiatowej, Posterunku itp.,

2) wysyła patrol do domu osoby podejrzanej.

W jednym i drugim wypadku wyznaczyć do służby szeregowych, znających języki: rosyjski, białoruski i ukraiński.

Odbiornik, przy którym służbę będzie pełnił wyznaczony szeregowy, ma być z reguły nastawiony na Mińsk. Może on również być nastawiony i na inną stację sowiecką, o ile Komendant Powiatowy posiada dane, że podejrzany najchętniej wysłuchuje audycje nadawane np. z Moskwy, Kijowa itp.

Szeregowy pełniący służbę przy radioodbiorniku będzie notował treść nadawanych audycji, a po ukończeniu służby sporządzi raport, posługując się sporządzonymi notatkami. Na widok zbliżającego się patrolu policyjnego, podejrzany będąc wówczas w stanie wielkiego podniecenia, zdejmuje z głowy słuchawki, które zawiesza gdzieś na ścianie, albo gdy ma radioodbiornik lampowy, gasi tylko lampy, zapominając w popłochu przełączyć odbiornik na inną stację.

Toteż, należy pouczać szeregowych, do zadań których będzie należało wkraczanie do mieszkań osób podejrzanych, aby sprawdzali i notowali na jaką stację odbiornik był nastawiony. Nadmieniam, że dobre da wyniki sprawdzanie samych słuchawek (po wejściu do mieszkania, włożenie przez policjanta jednej pary słuchawek w celu przekonania się, czy aparat był istotnie nieczynny, czy też na widok policji słuchanie przerwano, a ponadto jeśli słuchano, to którą stację). Zeznania policjantów, którzy wkroczyli do domu osoby podejrzanej, poparte zeznaniem policjanta, który pełnił służbę przy radioodbiorniku, będą stanowiły materiał dowodowy do sprawy sądowej, którą zainicjuje prokurator. Uprawianie agitacji komunistycznej, przy pomocy radia jest dziś przestępstwem najbardziej rozpowszechnionym na Polesiu, a ponadto jest ono przestępstwem, które może mieć wprost totalne następstwa, jeśli będzie tak, jak do dziś, pozostawione same sobie. Toteż leży w interesie każdego z panów komendantów powiatowych, aby nie bagatelizować agitacji, szerzonej przy pomocy radia. Łatwiej i rozsądniej przecież zwalczyć w danym wypadku przyczynę zła, niż walczyć później ze skutkiem tegoż zła, rozmiaru i natężenia którego z góry nie da się przewidzieć.

Unikając krępowania inicjatywy, technikę przeprowadzenia walki z agitacją, szerzoną przy pomocy radioodbiorników, w granicach powiatów powierzam gorliwości panów komendantów.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wyrażam jednak zdanie, że dobrze by było, gdyby akcja:

1) obejmowała naraz teren całego powiatu (oszczędność w ludziach — jeden tylko obsługiwałby radioodbiornik),

2) nosiła charakter periodyczny — planowy,

3) objęła okres katolickich i prawosławnych Świąt Wielkanocy oraz 1 Maj itp.

w zastępstwie komendanta wojewódzkiego
J[an] Bober, nadkomisarz
Naczelnik Urzędu Śledczego

Odpis, maszynopis
PAOB, sygn. f. 1, o. 10, d. 830, k. 37.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 41

1938 IV 11, Brześć nad Bugiem. — Sprawozdanie komendanta wojewódzkiego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem do Centrali Służby Śledczej Komendy Głównej w Warszawie o metodach zwalczania szerzenia agitacji komunistycznej w radiu.

Tajne

Od szeregu lat Rosja wykorzystuje własne stacje nadawcze dla szerzenia propagandy i agitacji komunistycznej na terenach północno-wschodnich, wschodnich i południowo-wschodnich Polski.

Akcja ta przybrała na sile, gdy Komintern wzmocnił agitację i propagandę w kierunku organizowania jednolitego frontu. Wzmożenie tej akcji zbiegło się w czasie z zarządzeniem, dotyczącym obniżenia do jednego złotego opłaty dla posiadaczy radioodbiorników detektorowych[1]. Równocześnie z tym elementy wywrotowe, kładąc silny nacisk na słuchanie audycji sowieckich, rozwinęły szeroko zakrojoną akcję w kierunku zaopatrywania się ludności w radioodbiorniki. Agitacji wywrotowców przyszła z pomocą zwykła ciekawość mas, ciekawość, dotycząca wielkich procesów moskiewskich, hiszpańskiej wojny domowej, agresji Japonii itp.

W wyniku wszystkich tych okoliczności zaobserwowano niewspółmierny do możliwości materialnych szybko postępujący rozwój radiofonizacji wsi poleskiej, a ponadto wzrost nastrojów antypaństwowych w szeregu miejscowości, gdzie nie istniały i nie istnieją jednostki organizacyjne kompartii. Stwierdzono w terenie liczne wypadki szerzenia agitacji komunistycznej przy pomocy radia przez ludzi, którzy nigdy nie należeli do komunistycznej partii. Fakt ten uniemożliwiał wytoczenie winnym sprawy z art. 97 k.k., w konsekwencji czego sprawy tego rodzaju pozostawały bezkarnymi.

Dla opanowania wytworzonej sytuacji wyłoniły się dwie zasadnicze kwestie, a mianowicie:

---

[1] Upowszechnienie się na ziemiach kresowych odbiorników radiowych szło w parze z wykorzystaniem nowego narzędzia przekazu jako tuby propagandowej. Władze państwowe szybko zrozumiały, że hasła głoszone za pomocą radia zdobywały dużo większe rzesze odbiorców niż np. broszury lub gazety. Władze sowieckie wykorzystywały programy radiowe do szerzenia agitacji komunistycznej na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej. Miejscowi działacze komunistyczni także ze swej strony wspierali ideę zakupu odbiorników radiowych, np. zbierano składki i kupowano jedno urządzenie na wieś. Audycje nadawane przez radiostację mińską lub moskiewską zawierały silne akcenty propagandowe. Rozgłośnia w Mińsku specjalizowała się w poruszaniu tematów dotyczących państwa polskiego. Gloryfikowano ustrój komunistyczny, zarazem krytykując kapitalistyczny, umiejętnie wybierając negatywne przykłady z życia społeczno-politycznego w Rzeczypospolitej i przedstawiając je w odpowiednim świetle w audycjach. Słuchanie radia było popularne wśród młodzieży białoruskiej, dla której przekaz w języku rosyjskim, a szczególnie białoruskim, był łatwiejszy do przyswojenia niż w polskim. Upowszechnieniu się odbiorników radiowych sprzyjało obniżenie do 1 zł miesięcznie opłat za posiadanie odbiornika detektorowego. Ten typ radia, w przeciwieństwie do lampowego, miał zasięg do ok. 200 km, co przy silnym sygnale nadawanym przez rozgłośnię mińską powodowało, iż była ona znacznie lepiej słyszalna niż audycje polskie. Sytuacja zmieniła się dopiero w 1938 r., gdy uruchomiono stację w Baranowiczach, posiadającą wówczas najnowocześniejszy nadajnik na całym wschodnim obszarze II Rzeczypospolitej.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

1) strona prawna: winien lub nie, a jeśli tak — to z jakiego paragrafu kodeksu karnego może być sądzony,

2) technika gromadzenia dowodów winy, które by umożliwiły Prokuraturze wytaczanie podejrzanym spraw karnych.

Kwestia pierwsza została szybko rozwiązaną z inicjatywy prokuratora Sądu Okręgowego w Pińsku pana Michałowskiego.

Przy zwalczaniu tego rodzaju zła prokurator Michałowski zainicjował wprowadzenie do praktyki sądowej przepisu, zawartego w art. 96 k.k., który w poleskim okręgu sądowym dotychczas nie był stosowany.

Referując sprawę prokuratorowi Sądu Apelacyjnego w Wilnie, prokurator Michałowski stanowisko swe uzasadnił następująco:

„Z treści orzeczenia Sądu Najwyższego Nr 63/33 i 316/36 wynika, że jednym z momentów, od których zależy powodzenie zamachu na panujący w państwie ustrój, jest dodatni nastrój przynajmniej znaczniejszego odłamu społeczeństwa dla planowanej zmiany, że więc budzenie takiego nastroju w społeczeństwie jest dla przyszłych zamachowców niemniej ważną rzeczą, jak gromadzenie materialnych środków, przeznaczonych do użycia przy przedsięwzięciu właściwego zamachu, uznać należy, iż propaganda komunistyczna, niepołączona wprost z nawoływaniem do popełnienia zdrady stanu, lecz (zmierzająca) przez odpowiednie oddziaływanie psychiczne na masy, wzniecanie w nich nastrojów rewolucyjnych, budzenie sympatii dla ruchów rewolucyjnych w innych krajach, szerzenie niezadowolenia z istniejącego porządku rzeczy i przeciwstawienie mu rzekomo idealnych stosunków, panujących w Rosji sowieckiej, zmierzająca do przygotowania gruntu do popełnienia w przyszłości zdrady stanu, podpada — jako czynność przygotowawcza — pod przepis art. 96 k.k.

Wszelka działalność komunistyczna, nieobjęta w art. 93 k.k., jest «przygotowaniem» w najszerszym słowa tego znaczeniu. Z tych czynności przygotowawczych kodeks karny wyodrębnia czyny, przewidziane w art. 97 i 98 k.k. i będące niejako kwalifikowanymi czynnościami, objętymi art. 96 k.k. W ten sposób pod kwalifikację prawną z art. 96 k.k. podpadają działania: «które wzięte odrębnie, a niepołączone zamiarem osiągnięcia skutku, wskazanego w art. 93 k.k., przedstawiają się, jako obojętne pod względem prawnym. Te same lub tym podobne czynności, podjęte w celu osiągnięcia skutku, niezabronionego ustawą, nie byłyby karalne»".

Prokurator Sądu Apelacyjnego w Wilnie zaakceptował wywody i stanowisko prokuratora Michałowskiego.

Okoliczność ta spowodowała, że Sąd Okręgowy w Pińsku, jak i jego oddział zamiejscowy w Brześciu nad Bugiem, rozpatruje i wyrokuje w sprawach szerzenia agitacji i propagandy komunistycznej przy pomocy radia, przy czym w tych wypadkach zawsze stosuje przepis, zawarty w art. 96 k.k. Zapadają względnie ciężkie wyroki skazujące.

O ile zagadnienie to z punku widzenia prawa karnego zostało szybko i ostatecznie załatwione, o tyle kwestia gromadzenia dowodów winy podejrzanych jest jeszcze w stanie doświadczeń i organizacji.

Przed zainteresowaniem się sprawą szerzenia agitacji przy pomocy radia policjanci w województwie poleskim pracowali dorywczo, przechodząc od przypadku do przypadku i gromadząc dowody winy każdy na swój sposób.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Aby pracy policji nadać charakter zorganizowany i planowy, poczyniłem następujące starania.

Przede wszystkim zwróciłem się do dyrekcji Polskiego Radia z prośbą o poinformowanie, czy jest ona w posiadaniu programu audycji wszystkich stacji sowieckich. Otrzymałem odpowiedź, że Polskie Radio nie posiada programów audycji stacji sowieckich.

Zastanawiałem się nad możliwością sprowadzenia tych programów albo za pośrednictwem naszych placówek konsularnych w Rosji, albo też za pośrednictwem Oddziału II Sztabu Głównego. Jednak z inicjatywą w tej sprawie nie wystąpiłem, ponieważ doszedłem do wniosku, że zdobyte tą drogą programy będą bezużyteczne dlatego, że będą nadchodziły z opóźnieniem, jak i dlatego, że tytuły zamierzonych audycji nie odtwarzają prawdziwej treści tychże audycji — odwrotnie nawet: stwierdziłem nieraz, że pod niewinnym z pozoru tytułem kryła się zbrodnicza, bo agitacyjna i propagandowa treść.

Przypuszczając, że tą drogą zdobędę potrzebny mi materiał orientacyjny, zarządziłem specjalne studia treści audycji sowieckich — pozostało to jednak również bez skutku, za wyjątkiem, że stwierdziłem, iż każda słowna audycja sowiecka ma charakter propagandowo-agitacyjny. Różnica polega tylko na tym, że wówczas, gdy jedna audycja przeznaczona jest dla propagandy wewnątrz kraju, inna znów — dla zagranicy. Opierając się na programach, podawanych przez rozgłośnie sowieckie zwykle w przededniu, nie jest możliwym z góry określić (tak zresztą, jak i w programach broszurowych), która audycja i w jakim stopniu będzie szkodliwą lub nie dla interesów państwa polskiego, ponieważ same tytuły słownych programów nie zawsze odtwarzają istotną treść audycji. Z uwagi na wielką ilość radiostacji sowieckich, jak i z uwagi na ich zasięg, nie jest wprost możliwym zorganizowanie aparatu policyjnego, który by notował treść wszystkich agitacyjnych audycji stacji sowieckich. Na razie kwestię gromadzenia dowodów winy osób podejrzanych rozwiązałem następująco.

Po ustaleniu w drodze wywiadu nazwisk i adresów podejrzanych, komendant powiatowy zarządza służbę, do zadań której należy przyłapanie podejrzanego na gorącym uczynku.

Służbę samą komendant powiatowy organizuje w ten sposób, że o ustalonej z góry godzinie:

1) zatrudnia jednego szeregowego przy radioodbiorniku Komendy Powiatowej (Komisariatu, Posterunku, świetlicy itp.),

2) wysyła patrol do domu osoby podejrzanej.

W jednym i drugim wypadku wyznacza do służby szeregowych, władających językiem rosyjskim, białoruskim i ukraińskim.

Odbiornik, przy którym służbę pełni wyznaczony szeregowy, ma być z reguły nastawiony na Mińsk. Może on również być nastawiony i na inną stację sowiecką, o ile komendant powiatowy posiada dane, że podejrzany najchętniej wysłuchuje audycje nadawane np. z Moskwy, Kijowa itp.

Szeregowy, pełniący służbę przy radioodbiorniku, ma notować treść nadawanych audycji, a po ukończeniu służby ma sporządzić raport, posługując się sporządzonymi notatkami.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Policjanci, którzy wchodzą w skład patrolu, przeznaczonego dla wkroczenia do domu osoby podejrzanej, winni być przed udaniem się do służby pouczeni, że na widok granatowego munduru podejrzany, będąc wówczas w stanie wielkiego podniecenia, zdejmuje z głowy słuchawki, które zawiesza gdzieś na ścianie albo, gdy ma radioodbiornik lampowy, gasi tylko lampy, zapominając w popłochu przełączyć odbiornik na inną stację. Policjanci winni notować, na którą stację odbiornik był nastawiony w chwili wkroczenia ich do mieszkania podejrzanego.

Wiadomości, zdobyte w drodze wywiadu, poparte zeznaniami tak policjantów, którzy dokonali kontroli domu osoby podejrzanej, jak i zeznaniem policjanta, który pełnił służbę przy odbiorniku np. Komendy Powiatowej, będą stanowiły materiał dowodowy do sprawy sądowej, którą zainicjuje prokurator.

Poleciłem ponadto, aby akcja zwalczania szerzenia agitacji komunistycznej przy pomocy radia była zasadniczo prowadzoną w skali całego powiatu.

Postępowanie takie będzie miało podwójną korzyść, bo — z jednej strony — zaoszczędzi materiał ludzki, gdyż jeden tylko szeregowy będzie pełnił służbę przy radioodbiorniku policyjnym — z drugiej zaś strony — postępowanie takie przekona masy, że władze bezpieczeństwa przeszły do planowej i bezwzględnej akcji w tępieniu tego rodzaju zła, co niezawodnie wpłynie odstraszająco.

Dając komendantom powiatowym te nastawienia, liczyłem się z tym, że fakty, zaczerpnięte z życia, mogą spowodować w przyszłości pewne zmiany odnośnie naszego postępowania.

Dlatego też czuwam nadal, badając dokładnie poszczególne wydarzenia krytycznie i w sensie doskonalenia taktyki policyjnej przy zwalczaniu tak poważnego, rozpowszechnionego, a jednocześnie i nowego w praktyce policyjnej przestępstwa.

Dodaję, że podczas prowadzenia studiów treści i czasu audycji stacji sowieckich niejednokrotnie stwierdziłem, iż agitacyjna treść przemówień była zagłuszana. Która to stacja robiła i robi oraz w jaki sposób, tego nie wiem.

Dyrekcja Polskiego Radia wyraziła opinię, że po uruchomieniu naszych rozgłośni w Baranowiczach i Łucku szanse stacji sowieckich wybitnie zmaleją.

O powyższym melduję w wykonaniu ustnego rozkazu, jaki otrzymałem od pana naczelnika Centrali Służby Śledczej podczas mego pobytu w Warszawie.

W zastępstwie komendanta wojewódzkiego
(Jan Bober, nadkomisarz)
Naczelnik Urzędu Śledczego

Oryginał, maszynopis
PAOB, sygn. f. 1, o. 10, d. 830, k. 38–41.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 42

1939 IV 20, Nowogródek. — Meldunek Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Nowogródzkiego do Wydziału Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o nastrojach społecznych w związku z zagrożeniem wybuchem wojny.

Tajne

Urząd Wojewódzki donosi, że w związku z sytuacją międzynarodową zainteresowanie ludności sprawami publicznymi trwa w dalszym ciągu.

Wśród szerokich mas, mówi się o mającej wkrótce nastąpić wojnie światowej, w której Polska będzie nieuchronnie zmuszona wziąć udział z uwagi na swe geograficzne położenie i zwłaszcza ze względu na zaborcze w stosunku do Polski tendencje Niemiec. Wiadomości o coraz nowych aktach agresji państw totalnych i zagrożeniu przez te państwa niepodległości państw mniejszych, powodują dalsze wzmaganie się nastrojów antyniemieckich, przy czym nastroje te dają się zauważyć nie tylko wśród społeczeństwa rdzennie polskiego, ale także wśród szerokich mas tutejszej ludności prawosławnej i żydowskiej, bez różnicy przekonań politycznych. Toteż na terenie powiatów województwa, gdzie poprzednio ścierały się silniej rozmaite prądy polityczne bądź narodowościowe, daje się obecnie zauważyć znaczne pod tym względem uspokojenie, a nawet są objawy nader charakterystycznej zmiany na lepsze, jeżeli wziąć pod uwagę na przykład przychylny stosunek członków i sympatyków Stronnictwa Ludowego na terenie powiatu słonimskiego do zagadnień obronności państwa i związanych z tym ostatnich zarządzeń władz wojskowych, takiż stosunek do tych zagadnień przedstawicieli innych opozycyjnych ugrupowań politycznych z terenu poszczególnych powiatów i wreszcie znaczne osłabienie nacjonalistycznej akcji białoruskiej na terenie powiatu nowogródzkiego i [powiatów] południowych województwa oraz osłabienie nacjonalistycznej akcji litewskiej na terenie powiatu lidzkiego. W ośrodkach powiatu lidzkiego, objętych ruchem litewskim, coraz częściej słyszy się zdania wygłaszane przez osoby dotąd znane ze swych szowinistycznych poglądów litewskich, że dotychczasowa polityka Litwy wobec Polski była zła, że należy ją poddać rewizji i że w obliczu niebezpieczeństwa niemieckiego, Litwa powinna raczej połączyć się z Polską, niż wydać się na łup germanizacji.

Co się tyczy elementów komunistycznych i wrogo w stosunku do państwa polskiego ustosunkowanych, to nie stwierdzono by usiłowały one wykorzystać podniecone nastroje ludności dla swoich celów, jak np.: szerzenia nastrojów paniki lub defetyzmu. Przeciwnie, należy stwierdzić, że na ogół elementy te odnoszą się przychylnie do zagadnień obrony państwa przed domniemaną agresją Niemiec.

Notowano wprawdzie również sporadyczne wypadki nieprzychylnego ustosunkowania się jednostek skomunizowanych, jednakże wypadki te miały charakter odosobniony i na ogólne dobre nastroje tutejszego społeczeństwa nie wpłynęły.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

I tak więc, dn. 25 III br. wieczorem we wsi Brolniki, gminy nowogródzkiej, […][a]aszko Józef, syn Stefana, mieszkaniec tej wsi, do zebranej młodzieży mówił w języku białoruskim, że: „My chłopcy nie możemy iść walczyć za Polaków, a musimy oddzielić się".

Dn. 24 III br. we wsi Zapole, gminy korelickiej, zebrało się na pogawędkę 6 znanych władzom bezpieczeństwa sympatyków kompartii, przy czym niejaki Arabiej Michał wyraził się lekceważąco, że „Polska boi się Niemców i będzie musiała oddać wszystko, czego zażądają Niemcy", zaś uczestniczący w rozmowie Bezmien oświadczył, że „Polska obawia się ogłosić mobilizacji powszechnej, bo gdyby to zrobiła i dała im broń do ręki, to na Białorusi wybuchłoby powstanie, bowiem Białorusini jeśli mają bić się za Polskę, to muszą najpierw otrzymać autonomię itp."

Wśród mniejszości żydowskiej panują nastroje zdecydowanie wrogie w stosunku do Niemców, a ogólna opinia społeczeństwa żydowskiego idzie po linii całkowitego poparcia wszelkimi środkami dążeń społeczeństwa polskiego do wzmocnienia obronności państwa. Ma to swój wyraz zarówno w przychylnym ustosunkowaniu się mniejszości żydowskiej do wszelkich zarządzeń władz związanych z tym zagadnieniem, jak i w materialnym i moralnym poparciu przez Żydów akcji Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej.

Jeżeli chodzi o akcję Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej, to akcja ta zyskała sobie popularność w najszerszych warstwach tutejszego społeczeństwa i należy spodziewać się pomyślnych jej wyników.

Za wojewodę
(–) (Tadeusz Runge)
Naczelnik Wydziału

Odpis, maszynopis
AAN, Urząd Wojewódzki Nowogródzki, sygn. 39, k. 144–145.

[a] Niewidoczna jedna litera.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Summary
To control or to eliminate? The Communist Party of Western Belarus

The Belarusian Revolutionary Organization (or the Belarusian Revolutionary Party) was one of the first communist organizations on the north-eastern territories of the Second Republic of Poland. In 1921 and 1922 more pro-communist groups emerged, whose members later staffed the Communist Party of Western Belarus (KPZB). The party consisted of six districts: Białystok, Vilnus, Brest, Pinsk, Hrodna and Baranovici.

In the years 1921 to 1925 the communists were strongly involved in subversive activities, for example, robberies and arson. They also got ready for the uprising. In 1925 the KPZB departed from supporting direct sabotage and proceeded to unify "progressive" forces against the capitalist system. It attracted local peasants by means of economic and class division slogans. As an illegal party, the KPZB wanted to put its members into the ranks of all legally operating organizations. In due time they were supposed to agitate and gain supporters or formal members of the communist movement.

Apart from direct meetings, the communists agitated by handing in leaflets and distributing illegal daily newspapers. During Christian and Jewish holidays they hung banners and posters vilifying the religion and the clergy. They also used the annual celebration of Labour Day (May 1) to spread their anti-state ideas. The partisans encouraged the peasants not to pay taxes or repay loans, to oppose the land reform and reparcelling. The state military authorities paid a lot of attention to the communist agitation among soldiers because the KPZB supporters attempted to contact the members of "Strzelec" (a Polish paramilitary cultural and educational organization) and create communist fractions there. Finally, they organized "fighting committees" which were to carry out subversive activities at the back of the Polish army if necessary.

Despite the cessation of hostilities, the Polish authorities considered the communist movement to be the biggest threat to the north-eastern territories of the Second Republic of Poland. Polish security services began conducting surveillance in order to detect and eliminate subversion. Another way to combat the communist movement was establishing on June 17 1934 a detention camp in Bereza Kartuska.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Its prisoners were sentenced there for three months by the province governor on the basis of charges prepared by the State Police and the county (starostwo). The detention could be extended by a further three months. The communists and the members of the KZPB quickly outnumbered other detainees.

The Communist Party of Western Belarus as a section of the Polish Communist Party was disbanded by the Comintern in 1938. As a result, the strength of the communist movement in the area fell significantly. The events of September 7 1939, however, brought the communists into action again. The local organizations spontaneously reappeared and sabotage groups directed their destructive actions at office clerks, policemen, landowners and soldiers, who symbolized the Polish state.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Резюме
Контролировать или ликвидировать — Коммунистическая Партия Западной Беларуси

Одной из первых коммунистических организаций, которые создавались на северно-восточных землях II Речи Посполитой была Белорусская Революционная Организация (Białoruska Organizacja Rewolucyjna), которую называли также Белорусская Революционная Партия (Białoruska Partia Rewolucyjna). Помимо этой структуры, на северно-восточных землях в 1921 и 1922 г. появилось много других самостоятельно создающихся групп, которые ссылались на коммунистическую идеологию. После 1923 г. участники этих партий пополнили ряды Коммунистической Партии Западной Беларуси (КПЗБ). Структура КПЗБ состояла из шести округов: белостокского, виленского, брестского, пинского, гродненского и барановицкого.

Характерной чертой коммунистической деятельности на северно-восточных землях в 1921–1925 гг. Было сильное вовлечение в диверсионную деятельность. Заданием тайных групп на территориях Речи Посполитой была подготовка как к планированному в ближайшем будущем восстании, так и проведение экстренных диверсионных акций (нападения, поджоги).

Коммунистическая Партия Западной Беларуси после изменения тактики в 1925 г. отходя от поддержки непосредственной диверсионной деятельности, приступила к провозглашению лозунгов единого фронта, то есть объединению всех «прогрессивных» сил против капиталистической системы. Через пропаганду, преждевсего, экономических и классовых лозунгов, планировалось, такимобразом, достучаться к местным крестьянам. КПЗБ как нелегальная партия должна была вводить своих членов в ряды всех легально функционирующих организаций. В их рамках они должны были проводить партийную агитацию и привлекать сторонников (необязательно формальных членов) коммунистического движения.

Коммунистическая пропаганда расширялась всеми возможными и доступными методами. Помимо непосредственных встреч, вывешивались транспа-

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

ранты, раскидались листовки. Большое внимание коммунистическое движение уделяло распространению нелегальной прессы, будьто непрерывные заголовки, или однодневки. В период христианских и еврейских праздников коммунистические организации активизировали антирелигиозные акции. В близи святынь развешивались баннеры и плакаты с лозунгами, порочащими религию и духовенство. Иногда исключительно интенсивной деятельностью коммунистических организаций были ежегодные празднования майских праздников, особенно первого мая. Активное сопротивление власти пропагандировалось среди крестьянства. Провозглашенные КПЗБ лозунги касались неуплаты налогов, непогашения кредитов, против остояния земельной реформе и объединению. Много внимания государственная власть, особенно военная, уделяла коммунистической деятельности в рядах армии и военизированных организаций. Приверженцы КПЗБ пытались достучаться к членам Стрельца и создать там коммунистические фракции. Были организованны «боевые комитеты» на защиту Советского Союза, которые в случае начала военных действий должны были вести диверсионную деятельность в тылу польской армии.

Несмотря на прекращение боевых действий, с точки зрения польских властей, коммунистическое движение и далее оставалось самой большой угрозой на северно-восточных землях II Речи Посполитой. Ни одна организация национальных меньшинств (белоруской, литовской или еврейской) ссылающаяся на национальные лозунги не вызвала таких опасений как собственно коммунистическое движение. Значительная часть местного аппарата безопасности направлена была на борьбу с коммунистическим движением. Польские службы безопасности в больших масштабах начали проводить конфиденциальное наблюдение, которое давало возможность выявить, а потом ликвидировать проявления подрывной деятельности. Другим способом борьбы с коммунистическим движением стало создание 17 июня 1934 г. места содержания под стражей в Березе Картузской. О размещении под стражей, на основании материала подготовленного Государственной Полицией и староством, принимал воевода, а трехмесячный период содержания под стражей мог быть продолжен на последующие тримесяца. Лагерь быстро стал местом, где большинство заключенных были коммунистами, а также члены КПЗБ.

Коммунистическая Партия Западной Беларуси как секция Коммунистической Партии Польши была расформирована решением Коминтерна в 1938 г. Это значительно ослабило силу коммунистического движения в регионе. На практике на северно-восточных землях II Речи Посполитой оно утратило возможность эффективной деятельности. С новой силой коммунистическое движение приступит к деятельности только 17 сентября 1939 г., когда наступит агрессия Красной Армии. Спонтанно возродятся структуры, и начнется деятельность диверсионных групп направленная на чиновников, полицейских, помещиков, солдат, то есть в людей, символизирующих на приграничных землях (кресы) польское государство.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Wykaz wybranej literatury

Antonau I., *Uspominy ab polskaj akupacji Haradzienszczyny u 1919–1921 hh. Malunki hwałtau i zdziekau polskich panau na Biełarusi*, Kowno 1921.

Bergman A., *Sprawy białoruskie w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1984.

Chojnowski A., *Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939*, Wrocław 1979.

Cichoracki P., *Droga ku anatemie. Wacław Kostek-Biernacki (1884–1957)*, Warszawa 2009.

Cichoracki P., *Stołpce-Łowcza-Leśna 1924. II Rzeczypospolita wobec najważniejszych incydentów zbrojnych w województwach północno-wschodnich*, Łomianki 2012.

Ćwięk H., *Działalność wywiadu sowieckiego na polskim pograniczu w latach 30-tych*, Warszawa 1995.

Dobaczewska W., *Wileńszczyzna i Nowogródczyzna w latach 1920–1937*, Wilno 1938.

Gomółka K., *Polskie ugrupowania polityczne wobec kwestii białoruskiej w latach 1918–1922*, Warszawa 1989.

Gomółka K., *Ruch białoruski w przededniu wybuchu II wojny światowej*, w: *Studia i szkice z dziejów najnowszych*, red. M. Tanty, Warszawa 1989.

Januszewska-Jurkiewicz J., *Stosunki narodowościowe na Wileńszczyźnie w latach 1920–1939*, Katowice 2010.

Kołakowski P., *Z działalności sowieckiego wywiadu wojskowego przeciwko II Rzeczypospolitej*, „Dzieje Najnowsze" 2000, nr 4,

Kurkiewicz M., *Sprawy białoruskie w polityce rządu Władysława Grabskiego*, Warszawa 2005.

Macko A., *Borba trudiaszczichsja Polszi i Zapadnoj Biełorussii protiw faszyzma (1933–1939)*, Minsk 1963.

Macko A., *Rewolucijonnaja borba trudiaszczichsja Polszi i Zapadnoj Biełorussii protiw gnieta burżuazji i pomieszczikow 1918–1939*, Minsk 1972.

Mironowicz E., *Białoruś*, Warszawa 1999.

Moroz M., *„Krynica". Ideologia i przywódcy białoruskiego katolicyzmu*, Białystok 2001.

Obrębski J., *Polesie*, red. nauk. A. Engelking, Warszawa 2007.

Pacuk J., *Kształtowanie się stosunków KPP i KPZB do powstania zbrojnego (1924–1925)*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego" 1975, nr 2.

Połujan W., Połujan J., *Rewolucjonnoje i nacjonalnooswoboditielnoje dwiżenije w Zapadnoj Biełorussii*, Minsk 1962.

Połujan W., *Rewolucjonno-demokraticzeskoje dwiżenije w Zapadnoj Biełorussii (1927–1939)*, Minsk 1978.

Ponarski Z., *Sprawy białoruskie według relacji posła Szymanowskiego*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne" 2000, nr 14.

Radzik R., *Między zbiorowością etniczną a wspólnotą narodową. Białorusini na tle przemian narodowych w Europie Środkowo-Wschodniej w XIX wieku*, Lublin 2000.

Rewolucjonnyj put Kompartii Zapadnoj Biełorussii 1921–1939 gg., red. A. Macko, Minsk 1966.

Stosunki narodowościowe w województwie nowogródzkim z uwzględnieniem tła socjologicznego, oprac. J. Zaremba, Instytut Badań Spraw Narodowościowych, Warszawa 1939.

Strapiński A., *Wywrotowe partie polityczne*, Warszawa 1934.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Szczepański J., *Społeczeństwo Polski w walce z najazdem bolszewickim 1920 roku*, Warszawa-Pułtusk 2000.
Śleszyński W., *Bezpieczeństwo wewnętrzne w polityce państwa polskiego na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2007.
Śleszyński W., *Obóz odosobnienia w Berezie Kartuskiej 1934–1939*, Białystok 2003.
Tomaszewski J., *Ojczyzna nie tylko Polaków. Mniejszości narodowe w Polsce w latach 1918–1939*, Warszawa 1985.
Tomaszewski J., *Z dziejów Polesia 1921–1939. Zarys stosunków społeczno-ekonomicznych*, Warszawa 1963.
Tomczonek Z., *Ruch ludowy na kresach północno-wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej*, Białystok 1996.
Tomczonek Z., *Wieś kresów północno-wschodnich na tle wsi polskiej okresu międzywojennego*, w: *W kręgu sacrum i pogranicza*, red. E. Matuszczyk i M. Krzywosz, Białystok 2004.
Turonek J., *Wacław Iwanowski i odrodzenie Białorusi*, Warszawa 1992.
Walka instytucji państwowych z białoruską działalnością dywersyjną (1920–1925). Dokumenty do dziejów kresów północno-wschodnich II Rzeczypospolitej, wstęp i oprac. nauk. W. Śleszyński, Białystok 2005.
Wierzbicki M., *Polacy i Białorusini w zaborze sowieckim. Stosunki polsko-białoruskie na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej pod okupacją sowiecką 1939–1941*, Warszawa 2000.
Wierzbicki M., *Powstanie skidelskie 1939*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne" 1997, nr 7.
Wróbel P., *Kształtowanie się białoruskiej świadomości narodowej a Polska*, Warszawa 1990.
Wysłouch S., *Rola Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w ruchu narodowym Białorusinów w Polsce*, „Rocznik Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej" 1933, t. I.
Zarudnik J., *Biełaruś na histarycznych skryżawaniach*, Minsk 1996.

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Spis treści

Słowo wstępne 5

Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi — najniebezpieczniejsza antypaństwowa organizacja na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej 7

DOKUMENTY 15

Nr 1 1927 IV 5, Brześć nad Bugiem. — Pismo komendanta powiatowego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem informujące o nasilającej się akcji komunistycznej na wsi. 17

Nr 2 [1927] — Działalność komunistyczna w Wojsku Polskim. 19

Nr 3 1928 VII 9, Brześć nad Bugiem. — Sprawozdanie do Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie organizacyjnym partii komunistycznej na obszarze województwa poleskiego z końcem czerwca 1928 r. 29

Nr 4 1928 XII 18, Kobryń. — Meldunek komendanta Policji Państwowej w Kobryniu do komendanta wojewódzkiego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem o rozwoju ruchu komunistycznego w powiecie kobryńskim. 37

Nr 5 1929 I 16, Wilno. — Sprawozdanie sporządzone w Wydziale Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczące ruchów powstańczych na obszarze wschodnich województw Rzeczypospolitej..... 39

Nr 6 1929 I V 25, Brześć nad Bugiem. — Pismo Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego przytaczające treść uchwał I zjazdu Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. 41

Nr 7 1930 VII 18, Wilno. — Sprawozdanie wojewody wileńskiego Władysława Raczkiewicza do Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie organizacyjnym partii komunistycznej na terenie województwa z końcem czerwca 1930 r. 51

Nr 8 [1930], Nowogródek. — Sprawozdanie Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego Urzędu Wojewódzkiego Nowogródzkiego dotyczące akcji organizacyjnych i propagandowych przeprowadzonych na terenie województwa. 170

Nr 9 1931 IV 25, Święciany. — Karta daktyloskopowa Kuryckiego Załmana sporządzona na Komendzie Policji Państwowej w Święcianach. 177

Nr 10 1931 VII 7, Brześć nad Bugiem. — Sprawozdanie Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie organizacyjnym partii komunistycznej na obszarze województwa z końcem czerwca 1931 r. 179

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 11 1931 IX 25, Nowogródek. — Sprawozdanie Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego Urzędu Wojewódzkiego Nowogródzkiego dotyczące działalności partii komunistycznej na terenie województwa. 214

Nr 12 1932 IV 9, Wilno. — Sprawozdanie wojewody wileńskiego do Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczące działalności komunistycznej prowadzonej na terenie województwa wileńskiego oraz planowanej akcji likwidacyjnej członków Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. 225

Nr 13 1932 IV 30, Brześć nad Bugiem. — Rozporządzenie wojewody poleskiego Jana Krahelskiego do starostów powiatowych o represjach związanych z nielegalną emigracją do Związku Radzieckiego. 228

Nr 14 1933 I 20, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych i naczelnika Urzędu Śledczego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem informujące o pojawieniu się na terenie powiatów przygranicznych szpiegów wyszkolonych w Związku Radzieckim. 230

Nr 15 1933 I 31, Wilno. — Sprawozdanie wileńskiego starosty grodzkiego W. Kowalskiego do Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego o działalności partii komunistycznej na terenie Wilna. 232

Nr 16 1933 I [b.d.], Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych przytaczające treści dyrektyw wydanych przez partię komunistyczną dotyczących rozwoju ruchu komunistycznego na obszarach wiejskich. 236

Nr 17 1933 II 18, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych i naczelnika Urzędu Śledczego w Brześciu nad Bugiem zawiadamiające o działalności komunistycznej na wsi. 244

Nr 18 1933 II 23, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych na temat akcji komunistycznej wśród ludności wiejskiej. 246

Nr 19 1933 II [b.d.], [b.m.]. — Tłumaczone z języka rosyjskiego pismo Komitetu Okręgowego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi do komitetów rejonowych i jaczejek. 248

Nr 20 1933 III 13, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych na temat akcji komunistycznej w wojsku. 250

Nr 21 1933 III 20, Wilno. — Nota konfidencjonalna Wydziału Śledczego Komendy Policji Państwowej w Wilnie. 252

Nr 22 1933 III 25, Nieśwież. — Pismo komendanta Policji Państwowej powiatu nieświeskiego zawierające notę konfidencjonalną z ustaleniami Konstantego Kozaka na temat ruchu organizacji komunistycznej. 253

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 23 1933 IV 6, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych informujące o mającej nastąpić w okresie świąt wielkanocnych komunistycznej akcji antyreligijnej. 255

Nr 24 1933 V 30, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych informujące o rozwoju organizacji Związku Rewolucyjnych Strzelców. 256

Nr 25 1933 VI 24, Brześć nad Bugiem. — Meldunek komendanta powiatowego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem Józefa Twaroga do starosty powiatowego w Łunińcu o zatrzymaniu członka Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi zamierzającego nielegalnie przekroczyć granicę polsko-radziecką. 258

Nr 26 1933 VII 29, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych i naczelnika Urzędu Śledczego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem na temat akcji komunistycznej w szkołach..... 259

Nr 27 1933 X 16, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych i naczelnika Urzędu Śledczego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem na temat akcji komunistycznej w szkołach..... 261

Nr 28 1933 X 26, Wilno. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego przytaczające treść listu otwartego oraz dodatku do listu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w sprawie rewolucyjnych wystąpień w okręgu brzeskim i sądzie polowym w Kobryniu. 263

Nr 29 1933 I 3-XII 30, Nowogródek. — Wykaz spraw komunistycznych prowadzonych przez Wydział Bezpieczeństwa Publicznego Urzędu Nowogródzkiego. 272

Nr 30 1934 I 23, Wilno. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego do starosty grodzkiego w Wilnie informujące o rozwoju akcji komunistycznej na terenie Wilna..... 295

Nr 31 1934 I 29, Wilno. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego do starosty grodzkiego w Wilnie dotyczące rozwoju akcji komunistycznej wśród Litwinów..... 299

Nr 32 1934 VI 13, Nowogródek. — Sprawozdanie naczelnika Urzędu Śledczego Policji Państwowej w Nowogródku z przeprowadzonego dochodzenia w sprawie likwidacji Komitetu Rejonowego Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi Szczara oraz podległych jednostek organizacyjnych. 302

Nr 33 1934 VIII 1, Nowogródek. — Pismo Wydziału Bezpieczeństwa Urzędu Wojewódzkiego Nowogródzkiego do Departamentu Politycznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przytaczające treść odezwy Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi dotyczącej Towarzystwa Szkoły Białoruskiej. 307

Nr 34 1935 VIII 21 — Arkusz ewidencyjny informujący o działalności wywrotowej Szrubianieca Jana..... 309

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01

Nr 35 1935 IX 15, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starostów powiatowych na temat akcji komunistycznej w szkołach. ... 310

Nr 36 1937 I 25, Brześć nad Bugiem. — Sprawozdanie Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego o stanie organizacyjnym partii komunistycznej na obszarze województwa z końcem grudnia 1936 r. ... 312

Nr 37 1937 II 5, Nowogródek. — Sprawozdanie Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Nowogródzkiego o stanie organizacyjnym Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży na obszarze województwa z końcem grudnia 1936 r. ... 341

Nr 38 1937 VIII 5, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do Starostwa Powiatowego informujące o podjęciu przez ruch komunistyczny działań mających na celu opanowanie legalnych organizacji społecznych. ... 349

Nr 39 1937 XII 23, Brześć nad Bugiem. — Pismo Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Poleskiego do starosty powiatowego z wytycznymi postępowania w momencie wykrycia wpływów komunistycznych w organizacjach legalnych. ... 350

Nr 40 1938 IV 8, Brześć nad Bugiem. — Wytyczne komendanta wojewódzkiego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem skierowane do komendantów powiatowych województwa poleskiego w sprawie metod walki z agitacją komunistyczną w radiu. ... 351

Nr 41 1938 IV 11, Brześć nad Bugiem. — Sprawozdanie komendanta wojewódzkiego Policji Państwowej w Brześciu nad Bugiem do Centrali Służby Śledczej Komendy Głównej w Warszawie o metodach zwalczania szerzenia agitacji komunistycznej w radiu. ... 353

Nr 42 1939 IV 20, Nowogródek. — Meldunek Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego Nowogródzkiego do Wydziału Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o nastrojach społecznych w związku z zagrożeniem wybuchem wojny. ... 357

Summary
To control or to eliminate? The Communist Party of Western Belarus ... 359

Резюме
Контролировать или ликвидировать — Коммунистическая Партия Западной Беларуси ... 361

Wykaz wybranej literatury ... 363

Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn.
Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku – kontynuacja,
dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki
na podstawie umowy BIBL/SP/0040/2023/01